MINIMORUM
ANIMALIUM
THEATRUM

1634

4379

Muffet

N.

MOFFET.

1st edition

S.T.C. 17993

Has the 2 extra leaves at end.

INSECTORVM SIVE Minimorum Animalium THEATRVM:

Olim ab

EDOARDO WOTTONO.
CONRADO GESNERO.
THOMAQVE PENNIO

inchoatum:

Tandem,
THO. MOVFETI Londinâtis operâ sumptibusq; maximis concinnatum, auctum, perfectum:
Et ad vivum expressis Iconibus suprà quingentis illustratum.

Londini ex Officinâ typographicâ *Thom. Cotes.* Et venales extant apud *Benjam. Allen,* in diverticulo, quod Anglicè dicitur *Popes-head Alley.* 1634.

GENEROSO VIRO, EQVITI AVRATO, ARCHI-atro Regio, D. Gulielmo Paddy:

Theodorus de Mayerne, Eques auratus, *Baro Albonæ, in Aulâ Britannicâ* Archiatrorum Comes, *S. P. D.*

NVncupaverat olim *Mouffetus* vestras, Medicæ familiæ insigne decus, vir politioris utique & solidæ literaturæ πολυΐστωρ eximius, *Elizabethæ* semper Augustæ (quæ supra sexum sapiens, fortis, ad bene regnandum nata, subditorum votis, & proprijs cœptis gestisque ad invidiam fœlicibus tot annos imperavit) opus hoc *De Insectis animalibus*, ab aliis inchoatum, ab ipso auctum, perlimatum, & ut nunc prodit ad umbilicum perductum; haud indignum ratus Naturæ miracula, in minimis maximè conspicua, maximæ *Principi* dedicare, quæ summi rerum omnium Conditoris infinitá testantur potentiam, & Principûm Διοτρεφῶν mentem ad causam causarum erigunt, ut Numinis præsentiam ubique agnoscant, & beneficam manum in singulari erga ipsos directione, & electivè agente influentiâ, non minùs submisso quàm grato animo venerentur; ratione proportionûm momenta sic pensitante, ut pluris teneatur qui plus acceperit. In isto proposito, antequam votum solverit, supremum obijt diem author, dignus qui vitam protraxisset diutiús, in artis & rei literariæ compendium. Sic liber posthumus hæredi relictus, facultatibus minus amplis quàm patris ferebat nomen, poscebat meritum, & in publica commoda tot vigiliæ, tot exantlati in curandis ægris labores jure postulabant. Fortuna cæca vix nisi invita melioribus favet, quasi dissonum sit & incongruum Pluti cum Apolline Minervâ & Mercurio commercium. Fatis tunc functa *Elizabetha*, imperij Britannici habenas piè & justè

 tenente

nente,atq; inter procellas totam quaſſantes Europâ pacificè regnante IACOBO,averruncatis ſceptri maieſtate,& animæ ad miraculum prudentis providentiâ monſtris, quæ regni fundamentis convellendis inſtabant *Proditione, dolis, ſcelere atque libidine & irâ..* Heroï non minùs doctrinâ quàm virtutum omnium συνδρομῇ illuſtri, doctum opus offerre decreverunt Curatores pupilli in ſicco à parente derelicti: Sed res anguſta domi diſtulit negotium, atque ſubventaneo intento effectum, & fætui lucis uſuram denegavit. Sic in cuſtodiâ amicorum defuncti obſcurus diutiſſimè hæſit liber,donec à Darnello, authoris quondam Pharmacopœo,homine ſanè probo,magiſtri Manibus bene volente,ejuſque gloriæ avido, oblatum mihi volumen,quod per aliquot annos in meo Muſæo ſepultum in pulvere,tineis blattiſq; expoſitum *jacuit*,nullâ medius-fidius meâ,ſed typographorum nummis inhiantium culpâ,qui quantum-vis in *varijs* regionibus â me per literas invitati, & ad ſuſcipiendum orphanum ſollicitati, detrectaverunt ingratum ut *ajebant* laborem, diſplicente ipſis artis nobilis uſurâ, niſi Nauticam ſuperaverit. O tempora, in quibus eruditorum hominum ſudores ex pretio operis ſolvendo, & ære in charta & atramento comparandis locando, vel ex vulgi (peſſimis ut plurimum applaudentis) depravato ſenſu, non ex rei eſſentia vel ſubjecti dignitate, aut ſolidâ *ejuſdem* explanatione æſtimantur! Limini tunc præfixa erat Epiſtola quam dedicatoriam vocant; cuius prædictorum Principum alterutrius nomen prælaturæ, poſt utriuſque obitum, intempeſtiva videbatur editio. Alius forſan hanc captaſſet occaſionē compellandi Regis CAROLI, magni patris magni *filij*, ſub *cujus* fortunatiſſimo imperio in Regiâ perſonâ, virtutes omnes Regiæ quaſi agmine facto concurrentes,ſingulæ de prærogativa certant, & genibus E. M. advolutus alienum opus fucato laudum cortice velatum, vel ampullatis aulicæ eloquentiæ fumis obumbratum, ſub ſpe *alicujus* remunerationis obtuliſſet. Sed iſta non ſunt mei *genij*, quippe licet non ingratus Principibus viris hactenus vixerim, attamen id longo didici uſu, ſobriè utendum ipſorum gratiâ, auribus oculiſ-ve abutendum nunquam, & apud ipſos, quantumvis molles aditus & tempora noris,ſemper intempeſtivam eſſe importunitatem, eam præſertim quæ Muſas mercenarias infami ſtigmate notatas ad ſtipem adigit. Noli credere me tantum huic operi detrahere ut ipſum indignum putem quod Regium nomen in frontiſpicio geſtet,& ſub tam ambitioſæ inſcriptionis tutelâ publicatum vivat: ſed parentem luſtricum in alterius gratiam ultrò agere, κωφὸν πρόσωπον

quo

quo ad argumenti expositionem, in scenam producere, & sub alienis plumis in operis aditu *jejunè* & ineptè superbire piaculum duxi. Vt tamen numeris omnibus absolutus prodeat liber, nè-ve lector consuetudinis amans Epistolam desideret, vel omissam queratur, pro more meo, (quo magnates debito quidem honore prosequor, Amicos verò unicè & constanter colo) Historiæ naturali & Medicæ, alicujus communi literatorum consensu utriusque callentis, necessitudine non vulgari mihi juncti, bonis omnibus charum, & propriis clarum dotibus nomen præfigere volui, quod reverentiæ & bonæ voluntatis officium, posteritati testetur, quo sint apud me loco viri doctrinæ multiplicis tincturâ imbuti medullitùs. Inprimis verò Artis omnium nobilissimæ quam exerceo proceres. Ita te ex multis unum selegi, qui mihi sis instar omnium, generose vir, amicissime *Paddy*, qui à sapientissimo, & nihil unquam perperàm faciente Monarcha IACOBO *censu decoratus equestri*, *Virtutem titulis, titulos virtutibus ornas*, ut de te ipso noster cecinit Thorius. Is es qui me post nefandum *Henrici* magni quondam Domini mei clementissimi parricidium, (atratam sæculi sui memoriam in sæcula redditurum) à Serenissimo *Jacobo* ex Aula Gallica per literas proprias, & viæ ducem ex professo in Britanniam accersitum, & immediatè dignitate Comitis Archiatrorum honoratum, non limis & invidiæ vipereo veneno turgentibus oculis aspexisti, sed candidè, & exporrectâ fronte (qualem virum generosæ originis decet,) excepisti peregrinum, contra illud Horatij, qui *penitùs toto divisos orbe Britannos*, feritatis in hospites insimulat. Deinceps verò in numerosis apud ægros congressibus, & Medica praxi, placidè consultantium opiniones auscultantem, expendentem, & pro loci mei debito, circa agenda concludentem, sine rixa vel contradicendi innato medicastris cacoëthe audivisti, & rationi consentaneam meam sæpissimè probasti sententiam. In Illustrissimo Collegio Londinensi (cui ut dignissimè semper, sic præfuisti sæpissimè) optimatûm votis tuóque inprimis calculo, in Collegarum numerum relatum, pro Regio Characterismo Spartæ meæ aulicæ, primum à Præside nostro locum obtinere libenter passus es: Addo quód varijs à me ad excellentissimos collegas nostros delatis vel petitionibus vel commendationibus, nunquam te opposuisti, sed mihi faciles aures & auxiliares manus semper præbuisti: Denique laudasti ubique absentem, & famam Momorûm calumnijs impetitam, & dente Theonino vulneratam sæpiùs (quæ bonorum, imò maximorum Principum est conditio) quantum in te

 fuit,

fuit, me clàm, ex inſito tibi animi prænobilis motu αὐτομάτως tutatus es, authoritate quâ polles apud tuos cujuſcunque conditionis, neque ulterius gliſcere hanc paſſus es maledicendi porriginem. Quid retribuam tibi Vir Excellentiſſime, cui ut vero Philoſopho inanis gloriolæ nulla eſt cupido, & quæ magni ſplendoris ab hominum vulgo laudantur, quæruntur, expetuntur, in præſentiarum ſordent omnia? Gratus & amoris pleniſſimus erga te animus jubet, ut in ipſius teſtimonium levidenſe hoc ξεινήϊον tibi offeram, quod lubens volenſque accipe, & ſine ut candidâ iſtâ teſſerâ deſtruatur improbum illud καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, &c. Deus O. M. longos, & benefico ſyderum aſpectu proſperos, tibi largitus eſt annos, in civiûm tuorum ſalutem, quorum ſanitati tuendę & reſtaurandæ, per plurima luſtra hactenus invigilaſti tam efficaciter, ut non quernâ tantum coronâ, verum etiam aureâ ſtatuâ (ſi tempora noſtra hunc ferrent honorem) te dignum vixiſſe diù, jure agnituri ſint Nepotes. Nunc Dux emeritus, rude donatus Athleta, monſtrorum in hominum perniciem fæcundâ nimium ſobole quotidie naſcentiûm domitor, exſuccum corpuſculum edaci tempori placidè quotidie cedens adhuc ſuſtinente animâ, quæ nullis carceris ſui vitiata conditionibus portum videt, imò iam penè tangit; abſtractâ ab humanæ vitæ ærumnoſis vexationibus mente, tecum habitas, & quod ſupereſt tibi temporis à divinis meditationibus, *omnem in naturam penetrans, atque abdita rerum*, per amæna φύσεως παναιόλου viridaria expatiaris. En tibi ex ſecretiſſimo magnæ parentis horto exquiſitiſſimum ſertum, quod non modò paſcat oculos, verùm etiam eximium, quo polles, mentis acumen, in intima ejus adyta deducat. Tu Anatomicus inſignis Inſecta ſecari poſſe ſodes experire; Magno Stagiritâ duce partes animalium rimari non dedignante, invenies in apûm Corpuſculo utrem mellis ex floribus ſucti receptaculum, crura bitumine ceram daturo tenaciter onuſta. In οὐροπυγίῳ corneum aculeum, vindicis veneni plenum, ad feræ nutum depromptilem, quo Rex gregis carere dicitur, quippe ſupremæ poteſtati omnia pro voluntate quando libuerit ſubverſuræ, naturaliter competit, imo debet innaſci Comitas, unde Reges proprio attributo patres καὶ ποιμένες λαῶν indigitantur. In Culicibus obſervabis canoram tubam, ſanguinis ex animalibus ſuctricem, imò per ſolidiſſimi ligni compagem, doliorum muſtum continentium exhauſtricem. Quàm placebit tibi Papilionum in Helicem continuò rediens, poſt hauſtum ex floribus alimentum, tenuiſſima proboſcis, quàm expanſæ ipſorum alæ, artifici naturæ penicillo pictæ, non imitan-

dis

dis pigmentis, quibus penè ceſſura Iris, *Mille ferens varios adverſo ſole colores.* Quàm Iucundo ſpectaculo, manus artifices cautè & curioſè acutiſsimum ſcalpellum & ſtylum pertenuem ducentes regentibus oculis, patebunt iſta. *Cicadarum* rore victitantium fiſtula, atque ſtriduli quem edunt ſoni per caniculæ æſtum viatorum aures importunè obtundentis organa, ſic fabrefacta ut concavus venter, ſub diaphragmate exſculptus ſit in fornicem, cui ſupertenſum ex tenuiſsima & ſicciſsima membrana operculum tympani inſtar, per obliquum ſinum aerem admittit, qui alarum & aqualiculi motu ſucceſsivo & regulari agitatus, per anguſtum foramen intrans, mox dilatatus, ad Caveæ incruſtatos parietes appellens, refractuſque ſonum format. *Scarabeorum* maiorum cornua, cervorum æmula, mucronibus acutiſsimis vulnera infligere potis, & qui ea movent ac validiſsimè conſtringunt muſculi. *In Cantharorum* genere Rhinoceros. Bombycum (qui omnium Erucarũ πολυμορφῶν καὶ πολυχροιῶν ſunt anteſignani) in plures anfractus retortum materiâ ſerici tumens marſupium, in quo poſt tempus deſtinatũ concoctioni pabuli, ex mori potiſsimùm foliis deprompti, gluten ſeu gelatina tenax reſervatur, donec turgente ventriculo, & geſtiente finem ſuum aſſequi naturâ, vermis ſalivam paulatim eructat, cuius ad aerem ſolideſcentis filum, rem veſtiariam Satrapis procuratura beſtiola, per ſtrictiſsimas fauces diſpenſat, & nendo capitis ac dimidij corporis motu, additâ anteriorum pedum carminatione, primò in ſtabilimenta glomeris ſui, deinde in proprium conditorium, ubi ſuam ſubeat transfigurationem diſponit, quemadmodum Arachne per infima corporis, in filum ductile excrementum egerit, unde caſſes vitæ ſuſtentandæ neceſſarios paupercula magno cum labore format, & pedibus prolixis in unguiculos peracutos deſinentibus nectit in nodos, operis reparationi ſubinde obnoxia. *In Locuſtarum* majorum viridium ſepes depaſcentium thecis ſupremis, ſquamæ duæ Corneæ prædura, quarum mutuus attritus, per aeris mollioribus alis agitati ſubminiſtrationem, ſonum ſatis acutum creat. Omnium vero hujus generis caput armatum, poſteriora crura dura, ſicca, prælonga, quorum ad firmum obiectum impulſu, validiſsimorum tendinum ope, inſtar ſagittæ ex baliſtâ prodeuntis libratum corpus pro ſua proportione ſatis grave, vibratur in longinquum: ut pulicibus etiam cum impetu ſalientibus contingit. Sed quod maius eſt præter forfices, novacularum penetranti acie æmulas, rectum ab ore in anum ductum, cingentibus pylorum dentatis obicibus, ſibi invicem ſpinoſa quaſi γόμφωσι reſpondentibus, quibus arva tota voracibus inciſoriis depopulata,

populata, tanquam in piſtrino moluntur, & quàm citiſsimè excernuntur; nunquam ceſſante fame, donec regiones integras vindici tonantis iræ obiectas, Divina iubente Nemeſi, vile pecus abſumat, & populos cœlo ridiculè minitantes excidium, in nihilum redigat. Aſpicies phalangiorum os armantes cuſpides, quarum vulnuſcula ſubit virus inſolens, corporis centrum intrans, medullis imis mordicùs infixum, cum atrocis feræ vita in ſubiecto quod ipſum ſuſceperit perdurans, certis horis periodicè ſæviens, Phantaſiam perturbans, quæ obiectis animali concoloribus lenitur, ſed furere non deſinit, donec muſica provocatis choreis ſudores largos cieat, & paroxyſmum ſolvat, poſtero die eadem hora recurſurum. *Lampyridum* inteſtinum ignem caudæ affixum, & *Cocuiæ*, noctilucæ Indicæ funalia, Cimmerias tenebras vincentia ſpectabis. Atque adeo (ſi conſpicilia ex Cryſtallo φακοειδῆ (quantumvis linceis oculis in perſcrutandis atomis neceſſaria) ſumas, miraberis Cataphractorum pulicum obſcurè rubentem habitum, cum dorſo ſetis rigente, & cruribus hiſpidis, & inter duas antennas prominentem tubum carnificem, amaram puellarum luem, humanæ quieti in ſomnis præſertim inimiciſſimam. *Pediculorum* oculos prominentes cernes, & cornua, crenatum corporis ambitum, totam ſubſtantiam diaphanam, per quam cordis & ſanguinis tanquam in Euripo indeſinenter fluctuantis motum. Patebunt tibi *petulantium pediculorum* cancriformium plana corpuſcula, cum harpagonibus quibus, cutim humanam perpetuò inter pilos ore lancinantes, adhærent tenacius quam Lepades affixæ ſcopulis. Imò ipſi *Acari* præexiguitate indiviſibiles, ex cuniculis prope aquæ lacum quos foderunt in cute, acu extracti, & ungui impoſiti, caput rubrum, & pedes quibus gradiuntur, ad ſolem prodent. Quod ſi à partium αὐτοψίᾳ animum ad Inſectorum generationem & ortum revoces, & varias quas ſubeunt tranſmutationes expendas, ut vermium in muſcas, Erucarum (quarum ſingulæ ſpecies à ſingulorum vegetabilium corruptione trahunt originem) in Chryſalidas, aureis velut bracteis ſuperſtratis rutilas, & papiliones, quorũ ova fœtus vermiformes denuó producunt, per circulum ſucceſsivè agente, & conſtanter motu perpetuo in ſe recurrente naturâ, ingredieris proculdubió ampliſſimum Philoſophandi campum, circa univerſalis ſpiritus tria regna (vegetabile, animale, minerale) æqualiter pererrantis, replentis, regentis, atque in Entia ad ſingula pertinentia, pro diſpoſitione materiæ varias formas introducentis, potentiam & activitatem: Nec non ſpeculationem tuam exercebit corporum omnium ſublunarium inter ſeſe commercium, quæ licet perſæpe adverſis

frontibus

frontibus inter ſeſe pugnare videantur, In uno tamen conveniunt, & ab invicem aliquid omnia & ſingula mutuantur. Imò ſi tranſmutantur & animalia & plantæ,cur idem metallis denegatum ? Id quod arte ſe præſtare poſſe permulti naturæ genuini miniſtri & legitimi adjutores, non ſine ratione gloriantur: Idque ſolum per impedimentorum remotionem, & congruam activorum & paſſivorum coapplicationem,quâ factâ ſoli Naturæ negotium relinquit Philoſophus,quæ blando calore externo, citra feſtinationem adjuta,internum ſuſcitat ignem, Elixiris ſanitatem & opes procuraturi opificem; ut Aſinos explodam,qui in leonis exuvijs exultantes, tumultuariam & confuſam inſtruunt ergaſteriorum ſuppellectilem,ſubterranea cuncta eruunt ex imis fodinis, & Veneris marito exponunt, ſomniorum experiendorum avidi,

——————Simul & patrimonia miſcent,
Arcano inſtantes operi & Carbonibus atris,
Qui tandem exhauſti damnis,fractique labore
Inveniunt,atque inventum Nihil uſque requirunt.

Cinifloribus hiſce præteritis, ſi altius circa inſecta lubet philoſophari, habebis quod te exerceat in Apûm Monarchicâ,Formicarum Democraticâ πολιτείᾳ utriuſque generis Oeconomicâ providentia : Illius in colligendis & reponendis Cera & melle : Hujus in cellis replendis, & rodendis ſeminibus, eâ parte quâ germinant, ne labore improbo collecta, & in hyemem recondita annona,vi caloris ingeniti in ſubterraneo ergaſtulo (quod durante brumâ calet) excitati,productione præcoci tentatâ corrumpatur, & obortâ peſte, unâ cum graſſante fame totum gregem deleat. Neque ſicco pertranſibis pede Architectonicem in fingendis ex cera favorum cellulis; Mathematicè ad exactum ἑξαγώνων. In veſpeti loculis; In formiceti tabulatis varijs,& anfractuoſis Mæandris; In cujus compage cubilia, horrea, Xenodochia, cadaverum repoſitoria, præter innumeras animalculorum infatigabilium dotes, functiones,operas,vidit,& ſatis vel admirari, vel laudare non potuit is qui in eis contemplandis longos abſumpſit dies, vitam totam in ſupino hocce & valdè otioſo negotio tranſactam; operæ pretium ratus. Textricem oſtendent Seres, Erucæ omnes, Aranei, muſcis inſidias ſtruentes,& tendentes retia, ad comparandam eſcam. Cælaturam exercent oris ſcalpro ligna pertundentes Coſſi. Pietatem erga ſenes, defeſſos, ægros, ſobolem docebunt formicæ, & apes inter cætera inſecta : Prolis amorem Heliocanthari Apollini ſacri,qui ſtercoream pilulam(ſeminis ipſorum receptacu-

lum) ab ortu ad occaſum, Solis motum ſequentes, per 28. dies verſare nunquam deſinunt, donec defodiendo apta ſit, ad fœtus productionem, poſt menſis lunaris ſpatium, quod vermi in volucrem demum abituri formationi, & excluſioni natura aſſignavit. Hic marem ſemen prolificum ſine fœminæ ope habere, & per ſe generare poſſe, intercedente putrefactione idoneæ materiæ in commodâ matrice (etiam non animali) notato. Sed (quod Chriſtiani hominis meditationes omnes coronat, eumque ſublimem rapit) perpende ut Bombyx ſibi tumulum condit, textili opere intus compactiore impervium, in quo vermis in ſe contractus videtur emori, & prodigioſâ Metamorphoſi renaſcitur papilio, nobilius animal, quod remigio alarum cœlum petit, quum ſordidum reptile ante ſepulturam, terræ affixum, & pabulo ſoli agglutinatum vixerit. Vide num obſcura de Locuſtarum genere, inter arvorum ſtipulas, ultimâ macie confecta victitans beſtiola (quam à precantis geſtu Galli *Narbonenſes Pregadiou* appellant) homines doceat ſupplices ad cœlum palmas tendere, & ritum decorum in offerendis Domino precibus obſervare admoneat. Quid de Cantharo majore naſcicorni Indico, qui ſine matre natus (more cæterorum congenerum) moritur, & ex ſua putrilagine, Phænicis inſtar, poſtliminió reſurgit? Denique quid de Muſçis cenſes, quas aquâ per plures horas ſubmerſas, in calido cinere ſi ſepelias, ad vitam denuo revocabis? Non dubito hercle quin inter ſerias iſtas cogitationes (quarum objectum cæteris hominum laruis ἀμούσοις καὶ ἀφιλοσόφοις minùs ſerium videbitur) mens tua ad ſuam exurgat originem, cœlo defixis oculis exclames ἔνθεος-Ὦ βάθος! & cum divino Pſalte canticum Naturæ authori perſolvas. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine. Omnia in ſapientia feciſti. Impleta eſt terra poſſeſſione tuâ.* Sic erit unde mihi gratuler, ex eo quod licet annorum tuorum longa ſeries hactenus fuerit continuus philoſophandi actus, attamen per polydædali hujus honorarij rarum auctarium, tibi novam non minùs ſolidæ & utilis, quàm jucundæ & curioſæ meditationis anſam præbuerim. Patere igitur ut doctiſſimi *Mouffeti* fœtum, nunc tandem in lucem editum, manus amica Bibliothecæ tuæ inferat, cuj locum parente & nato dignum aſſignato inter tot volumina, quibus inſtructiſſimos habes Muſæj tui forulos. Præter enumerata bona acceſſura inde tibi, & horarum lecturæ operis datarum, ampliſſimum quod reportabis fænus, (ſi jocari licet) res tua etiam non carebit emolumento, ne proprium compendium hic neglectum videatur: In iſtis paginis invenies quæ peſtem deliciarum tuarum

fugent,

fugent, Muſis, earumque alumnis inimiciſſimas feras; tineas dico librivoras, quæ ventre voraci & ferreis dentibus (corporis licet ſint admodum puſilli) ſæculorum integrorum lucubrationes eroſas abliguriunt. Malas beſtias peſſima omnia naturæ iratæ deleteria malé perduint! quarum propagationem præcavere, & infamem progeniem necare, (interim dum ſpeciem funditùs abolere ſatagent eruditi librorum ſcriptores, vel collectores ſeduli conabuntur,) Liber hic (quem amoris mei μνημόσυνον tibi mitto) proprio capite docebit. At ſatis eſt; Vrceus cœpit inſtitui, cur exit amphora currente rotâ? Abripiunt me benevolentiæ ardor, & ſubjecti fæcunditas: de tabulâ removenda manus, nè abſurdé abeat in immenſum epiſtola, quæ jam incauté excrevit in volumen. Me tibi addictum credito, & quàm bene tibi velim & cupiam iſtæ lineæ in tui gratiam exaratæ loquantur Quod reliquum dierum ad decurrendum vitæ tuæ ſtadium, antequam cœleſte βραβεῖον accipias, ſtatuit tibi Deus, cum animi & corporis indolentiâ ut abſolvas opto, & ut cum *Ariſtotele* teſtamentum ſcribente loquar, hìc diutiùs tibi ἔσται μὲν εὖ : ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ, fœliciter ut appellas, & beatorum portum decreto tibi momento glorioſè ſubeas ex animo precor. Vale. *Ex meo Muſæo Idibus Maij, anno reparatæ ſalutis humanæ,* 1634.

Index singulorum Capitum in hoc volumine comprehensorum.

LIB. I. CAPUT I.

LIB. 2. CAP. I.

FINIS.

De Argumenti hujus susceptione, atque ejusdem dignitate & usu, Præfatio.

INsectorum historiam *summis Philosophis dignam esse, magnus ille Aristotelis, Plinij, nostriq; Wottoni in ipsis describendis labor satis ostendit. Ab eorum ætate inchoatum ab ipsis opus absolvere, Conradus Gesnerus, non sine fructu aliquo elaboravit; sed per vitæ angustias primo defecit stadio, neque concinnare illi schedas liberum fuit. In quas dum beatæ memoriæ Pennius meliore quodam fato incideret, infinitâ per quindecim annos omnium authorum lectione, & summâ Quickelbergij, Clusij, Camerarij, Thomæ Kniveti Equitis fratrisque ejus doctissimi Edmundi, Io. Iacobi, Rogerij Brounij, Briti, sed Bruceri nostri inprimis, & Petri Turneri nonnullâ benignitate, historiam locupletavit. Dolendum illud, immaturâ cum quoque morte abreptum; priusquàm congestam undique materiem disposuisset, & pro hujus operis dignitate conformasset. Hinc enim factum, ut literæ ipsius lituris plenæ & dubijs characteribus confusæ, planè interijssent; nisi ego illas (fermè expositias) segregassem, & permagnâ pecunæ summâ* ἐντομοχήντρῶνας *omnes redemissem. Malui enim de nostris fortunis, quàm de illius æstimatione aliquid detrahi, qui ipsus in Insectorum scripturâ tantum operis, in sculpturâ tot sumptus collocarat. Hujus igitur & Gesneri, Wottonique fragmentis ordine dispositis, additâ orationis luce (quâ Pennius caruit,) historiam texui, & pro meis viribus, (quæ scio quàm sunt exiguæ) tandem absolvi. Deterrebat me inprimis operis difficultas; quoniam Insecta vidi arduæ esse explicationis, tum ob materiæ ipsius insolentiam, tum majorum hac in parte sublimem quandam vel potiùs resupinam oscitantiam: restiterunt enim primo ipso aditu, & eorum naturam* ἐν παρόδῳ, *vel de limine tantùm (quod dicitur) salutârunt. Timebam quoque (id quod fortè accidit,) Ne tam exquisitæ narrationi orationis dignitas deesset; præsertim quùm hærentem hîc Pennium sæpius cernerem, atque verborum artifices rariùs adirem. Tenuit me item aliquandiu causarum Insectorum examinatio; quibus incognitis, nec scribi rectè possit historia, nec ritè concipi. Objurgabant me item amici (idque acriter) Quòd alienæ architecturæ opus super inducerem crustaceum; tanquam qui in quovis mustaceo laureolam quærerem, & avidiùs quàm par esset, gloriam sitirem. Addebant denique; Quum cuique operi rectè instituto finis aliquis dignus, honestus, & utilis proponi debeat: soli huic animalium imperfectorum neutrum inesse; sed temporis, impensarum, laborisque ingens factum dispendium. His remoris veluti ad anchoras alligati, cursu paulisper destitimus; & calamo nunc arrepto, nunc abjecto, variè lusimus; donec hos animi fluctus certæ rationes sedarent, & ad velificationem vicißim quasi accenderent. Difficultati operis tentandarũ rerum arduarum gloriam opposui: recordatus, quæ novem annos inexpugnabilis Troja videbatur, eam decennali*

tentamine

tentamine esse devictam. Stili dignitatem quod attinet, non quàm bellè, sed quàm bene Insectorum naturam proderem, sani judicij homines expensuros persuasum habui: nam utcúnque vana plurimorum ingenia affectatam eloquentiam discupiunt, sobrij tamen rerum æstimatores planè respuunt. Causarum ignorantiam dilui Theophrasti responso: qui licèt earum in plantis nimiâ inquisitione succubuit, historiam nihilominus tam utilem non subticuit. Sufficiat, Nos causas humano captu & cubito esse permensos: nam ut certam earum cognitionem polliceri (quæ sola in Deo ponitur) ambitiosi est hominis; ita nullam tenere, verè bruti. Quartum mihi scrupulum exemit Galeni exemplum. Qui licet Hippocrati pauca præter lumen orationis adderet, & contextam ab ipso medicinam solum diduceret: tamen in Medicorum secundâ classe sic ponitur, ut primâ dignissimus à plurimis censeatur. Id quod ego (libet enim verè περιαυτολογεῖν) non solùm præstiti in hoc libro, sed etiam integras historias, & centum supra quinquaginta icones inserui Gesnero, Pennióque incognitas; methodi orationisque filum correxi, & plus mille ταυτολογίας, ἀκυρολογίας, ἀχρειολογίας expunxi. Consului quippe nauseantis hujus seculi malaciæ, non solùm crambem bis coctam, sed Ambrosiam bis appositam fastidientis. Cæterùm utcúnque levis hic meus labor videtur, (nullus enim nequit censeri;) qui periculum fecerit in re simili, is rectè nostros sudores viderit, & ne caducas veteresve ædes novâ materiâ reparet, ultrò caverit: præstitisset enim de integro novam historiam scripsisse, quàm huic tam confusæ tam laceræ opem tulisse. Gloriolam quod spectat; Tam ego eam longè à me remotam cupio, quàm hujus historiæ lucem vobis admotam. Fateor equidem ἀφιλοτιμίαν meæ & humanæ omni naturæ esse contrariam, ita tamen, ut χαυνότητα in vitijs maximis habeam, & ineptam rebus in pusillis ostentationem æquè abjiciam. Aliter nos Socrates, Plato, Hippocrates erudierunt; qui & suis temporibus multa scipserunt, & à gloriæ ambitione longè aberant. Nescio an illi quidem inter φιλοτιμωτάτους habendi sint, qui nihil de suo in publicum proferentes, opinionem imprimunt illiteratis reconditæ cujusdam eruditionis: quasi utres (si Dijs placet) referrent eò usque repletos, ut vel lentè admodùm, vel omnino quidem non stillent. De Insectorum dignitate (ne frustra à Deo fieri, vel à nobis describi videantur) illud attexam: Nihil totâ hâc rerum universitate (præter hominem) esse divinius. Nam ut in speciem abjecta sordidaque sunt maximè: tamen si propiùs introspiciantur multò secùs apparebunt quàm de summa cute promiserant. Sæpe venit in mentem (inquit Gallissardus) Italorum nostrorum, qui res aut magnitudine insignes, aut insolentiâ novas ferè vehementer admirantur: contrà passim obvia atque exigua contemnunt, quanquam si rem penitùs dispiciant, in proclivi erit animadvertere, Multò sese potentius exerere in rebus humilibus vim potentiamque divinam, multóque ijs plus inesse miraculi, quàm quæ mundus ore diducto suspicit & admiratur. Si quis aliunde immanem onocratalum, Elephantem, Crocodilum adducat, nemo non ocyùs eò involat, quò rem videat novam & inusitatam: atque ut inspiciendi copia facta sit, magnitudinem duntaxat, colorem, & quæ sub sensus cadunt miratur. Syrones autem, Bibiones, Formiculas, Pulicésque nemo suspicit: quod nulli sint non obvia, miréque tenuia; quasi verò lusus lascivientis ebriæque Naturæ essent; atque ea duntaxat in immanibus illis & horrendis belluis sobriè egisset. Neque Italis peculiare hoc vitium, sed & Anglis cunctóque humano generi commune: qui ut turrigeros illos bardos, Lybicum Leonem, immanem Cetum, nasicornem belluam, Ursumque & Taurum spectent, longum quandoque iter Londinum suscipiunt, ac in Caveâ foros theatrali pecuniâ sibi comparant. Tamen ubi Natura magis, quàm in minimis tota est? Equidem in magnis corporibus, facilis officina sequaci materia fuit; at in his tam parvis, tam despicatis, tam nullis, quæ ratio? quanta vis? quàm indicibilis (ut cum Plinio loquar) perfectio? Prudentiam

postulas? eccam tibi formicam. Iustitiam desideras? Apem intuearis. Temperantiam laudas? utramque consulas. Fortitudinem prædicas? videas Cicadarum genus. Imò culicem (dictu minus Insectulum) contempleris, exiguam & fistulosam promuscidem eò per densam leonum cutem adigentem, quo tu ense vel pilo vix aut ne vix quidem pervenias. Homini ad perforanda robora ferro est opus, quæ Teredo (sono teste) dentibus excavat, & ceu Polycleti cujusdam stilo sigilla insculpit. Si verò illorum aliquot in ædificando, pugnando, ludendo, operando, peritiam narrare vellem; forte minimis in rebus curiosior (de quibus non curat lex) & majorum negligentior videri possim. Nunc ad usum venio, multiplicem illum quidem, & (quà Deum, quà Naturam; quà Hominem videas) permagnum. Nam si gentes ex creaturis, juxtà D. Pauli sententiam; Deum cognoscant: sanè ejus omnipotentiam, majestatem, providentiam; hinc quasi è celsiore Pharo certius prospiciant. Sunt enim eorum quædam adeò minuta, ut (ceu Callicratis illæ lineæ) cerni nisi certis oculis & amplissimâ Solis luce haud possint: qualem me muscam vidisse memini Bibione longe graciliorem. Symphonistam cupis? Cicadam audi: quæ perpetuis repleta cantibus sine cibo vivit, & melodiâ quadâm suavissimâ Philomelam provocat. Tubicinem audires? Alveari aurem accommodes; audi Bombylium; auscultes paulisper Culici, cujus rostello truculentam illam & clangorosam quasi tubæ vocem, Summus ille Dædalus ingeneravit. Pediculum contemnis? Tamen quùm Magi illi Aegypti majorum animalium figuras Pharaoni obtruderent, in sola hujus tam vilis creaturæ fabrica, herbam Mosi dederunt. Rectè igitur Galenus 17. de us. partium, post pilorum mirificam generationem & usum explicatum, in hæc verba prorupit: Si (*inquit*) in tam sordidis & nullis partibus tam sit divina virtus, quantam ejusdem putandum est esse excellentiam, quæ in corde & cerebro dominatur? Sanè si quis nullæ sectæ addictus, sed liberâ sententiâ rerum considerationem inierit; conspicatus in vilissimis particulis tantam mentem habitare: conspicatus item cujusvis vel minimi animalis constructionem: is mentis, quæ homini inest, excellentiam intelliget, atque ex medicis principijs Theologiam hauriet, quæ multo est major atque præstantior totâ Medicinâ. Arbitror nullam gentem neque societatem, apud quos ulla Deorum est religio, quidquam habere Sacris Eleusinijs, aut Samothracijs simile: ea tamen Mentem rerum omnium (quam profitentur) obscurè docent, quæ in omnium animalium architecturâ satis illucet. Neque enim existimes in solo homine tantam esse opificis artem, quantam sermo superior explicuit, sed quodcunque aliud animal dissecare velis, parem in eo artem ac sapientiam reperies. Imò quæ secare omnino nequis, tanto majorem tibi admirationem excitabunt, quanto ipsa fuerint minora. Nam si cuidam sculptori nuperrimè summa laus, & meritò, oborta est; quòd in exiguo annulo Phaetonta quadrigis invectum ita formaret, ut ora, fræna, dentes, pedes sedecim, partesque omnes mirabiliter articulatas verè exprimeret: Sanè cum totum illud opus nihil pulicis crure præstantius haberet, major adhuc pulicis conditori ars virtusque inesse appareat, qui ipsam non solùm formavit, sed & nullo labore; formatamque deinceps nutriat & adaugeat. *Quare desinamus stupendæ magnitudinis Colossos amplius mirari; & cum veræ sapientiæ Antistite* à cedro ad muscum, id est, *ab altissimis arboribus, ad abjectam herbulam, vel herbarum potius* ἀπόθεμα *veniamus. Qui si herbæ minimæ historiam Rege non indignam arbitratus est; sanè quanto Animalia plantis præstantiora, tantò magis hoc opus regium patrocinium, & philosophicam contemplationem meretur. Heraclides quùm amicos in tuguriolum vocasset, loci angustiâ, vel ædium sordibus deterriti, ante fores stetisse perhibentur: Quibus ille:* Ingredimini, *inquit,* ἔνθαδε γὰρ καὶ θεοί. *Scilicet insinuans Deum esse maximum in minimis, & rebus quibuscunque abjectis Mentem inesse.*

Præfatio.

Et ſanè ſi Inſectorum fabrica divino tanto artifice digna fuerit, quid homunculorum ingenijs eorum contemplatio fuerit indigna? Inter milites Paleſtinos Goliam Deus (gigantem hominis) erexit: ſed cum paſtorculi unius fundulâ proſtratum voluit. Inter nautas Hiſpanorum, proceritate corporis quot prævalent? cedunt tamen omnes puſillo Anglorum Draguo, & tridentem ipſi Neptunus quodammodo ſubmittit. Magna eſt quercus, & in robur immenſum creſcit; ſed Deus ipſam exanimat pumilis hederæ complexu, ne quando per virtutem & vires ſuperbiret. Valeant igitur tumidi magnorum animalium æſtimatores, quorum ego ut in mole Deum agnoſco, ita in Parvulorum hiſtoria magìs video. Plus enim hîc prudentiæ, ſagacitatis, artis, ingenij, & cujuſdam non obſcuræ divinitatis. Naturam, ordinariam Dei manum, laudare velis? Vnde magis quàm ab Inſectis petas exordium? ubi tot enim ſenſus collocavit in Culice? ubi viſum in eo prætendit, (inquit Plinius:) ubi odoratum inſeruit? quâ ſubtilitate pennas annexuit? quantâ arte prælongavit pedum cruſcula, diſpoſuit jejunam ventris caveam, & avidam ſanguinis humani ſitim eò accendit? atque ut roſtelli cerni nequit exilitas, ita ipſum reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, ſorbendóque fiſtuloſum eſſet. Mitto Inſectorum admirabilem illam πολυποικιλίαν, venuſtatem, fæcunditatem; quæ ζωοποιὸς Naturæ divitias majoribus Theatris laudant, & ubertatem quandam ejus inexhauſtam nobis commendant. Homines ſi videas, illorum uti corporum vitia ferè omnia (ut fuſiùs in hiſtoria patebit) auferunt, ita adferunt menti varia virtutum exempla, quibus improbas alioquin animas inſtruant atque erudiant. Quare Salomòn, veræ ſapientiæ inter mortales facilè princeps, ad Formicæ myrmecium inertes relegat, ad Cicadæ cohortes tumultuoſos dimandat, ad domeſtici aranei contemplationem mortales incitat, ut ex Inſectorum ſchola virtutem hauriamus, & ad Dei potentiam oculos, nimium ab eo alienatos, ſæpiùs vertamus. Agedum, inquit Tertullianus, confidis tuis viribus, mi homo, & Deo diffidis? Atqui attendas tantam vel minimis ipſius creaturis vim ineſſe, quantam nec tu ipſe perferre, nec proferre unquam valueris. Imitare, ſi potes, ſubtilitatem aranei, ſuſtine phalangij morſum, pediculorum veluti illuviem vitato, culicem gutturi inhærentem eximito, ad cimicis pulicisque iracundioris morſum dormito, ab erucis arbores illæſas ſervato; Curculionem, Teredinem, Thripas atque Ipas arceto. Quare ut in hoc ſpectatiore Inſectorum artificio, numen ſuum majus oſtendit Deus, ita miſericordia ejus inſignis eò illucet, quòd nullus fere naſcatur animi corporiſúe morbus, quin medicinam petamus ex hoc penu, & utriuſq; valetudinem ſanemus. Nutriendis, ſaginandis, curandiſq; nonnullis alijs animalibus, ſi conferre illa homines negarent; Neptunij, acrijq; cives pro loquerentur, ipſaque herbis veſcentia bruta clarè dicerent. Quare utcunque πᾶν τὸ δυσέφικτον καὶ καινὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐνδιάβλητον ἔχει φύσιν, atque hoc propterea opus curioſitatis, Oſtentationis, Inutilitatis per indoctorum ignaviam vel malevolorum proterviam alligetur,

> Attamen hîc tenui rerum ſub imagine, multum
> Naturæ fatiq; ſubeſt, & grandis origo.

Hortor igitur ſummos illos viros, de Inſectorum hiſtoriâ, tam rerum, quàm iconum communicatione, optimè meritos (quos in exordio nominavi) ut quâ humanitate, Pennio mihique hactenus adfuerint, eâdem in augendo hoc opere quotidie pergant: ſic enim verè æſtimabuntur, quod audiunt, ἰατρῶν παῖδες, Deiq; & Naturæ gloriam ampliſſimè efferent. Cui ſi ego tantum, quantum certæ mortalium utilitati conſuluiſſe videar hoc opere; de Zoilo manum haud verterim: neq; enim placere omnibus unquam ſtudui, & nihilominus rerum omnium creatori gratitudinis aliquam partem offerre, ſemper contendi.

Authores ex quibus hoc Opus concinnatum est.

Aaron Kimkhi.
Abinzoar.
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Ægesippus.
Ælianus.
Ælius Dionysius.
Æneas Silvius.
Æsopus.
Aetius.
Ægenita.
Africanus.
Agatharsis.
Aggregator.
Agricola.
Albertus magnus.
Albertus Campensis.
Alexander { Alexandrides. / Aphrodyseus. / Benedictus.
Alexius.
Aloysius.
Alveares.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius Theologus.
Ammianus Marcellus.
Anacreon.
Andreas Bellunensis.
Andreas Libavius.
Antenor.
Antonius { Altomarus. / Liberalis. / Pius.
Apion.
Apollodorus.
Apollonius.
Apollo Musæus.
Apomasar.
Apsirtus.
Aphthonius.
Apuleius.
Aquila.
Aratus.
Aratolius.
Aretæus.
Archigenes.
Ardenus.
Ardoinus.
Argenterius.
Aristophanes.
Aristophanes Scholiastes.
Aristoteles.
Arnobius.
Arnoldus de villa nova.
Arrianus.
Artemidorus.
Asclepiades.
Atheneus.
Avenzoar.
Averrhois.
Avicenna.
Avienus.
Augustinus Theologus.
Aurelianus.
Balthasar Conradinus.
Barbosa.
Bartholomeus Anglus.
Bayrus.
Basilius Theologus.
Bauchinus.
Bellonius.
Benivennius.
Berpatalias.
Beroldus.
Berosus.
Beza.
Blondus.
Boethius.
Brassavola.
Brunfelsius.
Budæus.
Cadomustus.
Cecilius.
Celius { Secundus Curio. / Rhodius.
Calepinus.
Callimachus.
Calvinus.
Camerarij.
Capero.
Cardanus.
Cato.
Celeus.
Cicero.
Chalcagninus.
Christopherus Probus.
Chrysostomus Theologus.
Claudianus.
Clemens Alex.
Cleopatra.
Clitarchus.
Clodius.
Clusius.
Columella.
Comestor.
Constantinus { Afer. / Friburg.
Cordus.
Cornarius.
Corsalinus.
Crantzius.
Crescentius.
Curtius.
Desiderius Erasmus.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Dion Cassius.
Dionysius { Afer. / Milesius. / Vticensis.
Diophanus.
Dioscorides.
Dephilus.
Dodonæus.
Encelius.
Erasmus Stella.
Erasistratus.
Erotis.
Euonymus.
Eustathius.
Eustathij Scholiastes.
Euthymius.
Eutropius.
Fabritius.
Fallopius.
Fernelius.
Festus.
Fiorovantus.
Flamminius.
Florentinus.
Fortius.
Franciscus Iunius.
Freigius.
Fumancellus.
Fulgosus.
Funckius.
Gabucinus.
Galenus.
Gallisardus.
Gaza.
Gellius.
Gemma.
Gentilis.
Gesnerus.
Gilbertus Anglus.
Giraldus.
Gordonius.
Gorræus.
Grapeldus.
Grevinus.
Guainerius.
Guillerinus.

Guillelmus.

Guillemins.
Guilselmus placentinus.
Hadrianus Iunius.
Halyabbas.
Halicarnasseus Dion.
Heraclides Ponticus.
Heresbachius.
Herodes Hippiater.
Herodotus.
Herocles.
Hermol. Barbarus.
Hesichius.
Hesiodus.
Hieronymus Theolog.
Hieremias Martius.
Higynus.
Hildegardes.
Hippocrates.
Hollerius.
Hollerij Scholiastes.
Homerus.
Horatius.
Iacobus Parmensis.
Ioannes { Leo. Damascenus. Cremonensis. De Chaul.
Ioannitius.
Iovius.
Isaacus Belga.
Isiodorus.
Isogonus.
Iulius { Cesar. Obsequens. Capitolinus. Pollux.
Iubas.
Iuvenalis.
Kimbi.
Kiramides.
Laertius.
Landinus.
Lanfrancus.
Leo Afer.
Leo Suavius.
Leonellus Faventinus.
Leonardus de Pradapalia.
Lerius.
Levinus.
Leuftnerus.
Lillius.
Linacer.
Lirans.
Livius.
Lonicerus.
Lopius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.

Ludovicus Vives.
Lullus.
Luminare.
Lycophron.
Lycosthenes.
Macer.
Macrobius.
Majolus.
Malleolus venefic.
Manardus.
Mantuanus.
Marcellus { Empiricus. Virgilius. Sipontinus.
Marianus Barolitanus.
Marineus Siculus.
Martialis.
Massa.
Massarius.
Matthias Michoides.
Matthiolus.
Maurinus.
Maximilianus Transil.
Meghasthenes.
Meges.
Menecrates.
Mercurialis.
Mercurius Trismegistus.
Merula.
Mesue.
Mizaldus.
Modius.
Moninias.
Moses.
Montagnana.
Montanus.
Montuus.
Mundella.
Munsterus.
Musa.
Myrepsus.
Natalis de Comitibus.
Nauclerus.
Nemesius.
Neocles.
Nicander.
Nicandri Scholiastes.
Nicolaus { Florentinus. Prapositus. Venetus.
Nigidius.
Niphus.
Nonius Marcellus.
Nonus.
Numenius.
Olaus magnus.
Onesycritus.
Opianus.
Oribasius.

Origenes.
Orus Apollo.
Otho Frisingensis.
Ovidius Naso.
Oviedus.
Palladius.
Pamphilus.
Paracelsus.
Parmenio.
Pausanias.
Paxanus.
Pelagonius.
Perotus.
Petrus { Aponensis. Quickelbergius. de Albano.
Petronius.
Peucerus.
Phavorinus.
Philetes.
Philistius.
Philo.
Philostratus.
Phlegeton.
Pierius.
Pindarus.
Platerus.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Politianus.
Pollio.
Pollux.
Polybius.
Ponsetus.
Porphyrius.
Possidonius.
Praxagoras.
Proclus Diadochus.
Propertius.
Pythagoras.
Python.
Quintilianus.
Quinqueranus.
Reglerus.
Rhasis.
Rhenius.
Rhodiginus.
Ringibergius.
Robertus Stephanus.
Ruellius.
Ruffus Ephes.
Rulandus.
Ryffius.
Sabinus.
Salomo.
Samonicus.
Samuel Quickelbergius.

Scaliger.

FINIS.

INSECTORVM SIVE, MINIMORVM ANIMALIVM *THEATRVM.*

Caput I.

De Apum nomine, descriptione & differentijs.

INter Insecta omnia principatus Apibus, & jure præcipua admiratio debetur, solis ex eo genere in hominum alimentum conditis; reliquis vero ad medicinam tantum, vel oculorum voluptatem, aurium oblectationem, corporísve apparatum ornatumq; procreatis; quæ omnia hæ item abundè præstant.

Nomen.

Has vocant:
- Hebræi, Deborah.
- Arabes, albara Nahalea Zabar.
- Illyrici, Weziela.
- Itali, ape, api, vna sticha, moscatella, ape a scoppa, pecchi.
- Hispani, abeja.
- Galli, mousches a miel.
- Germani, ein ymme bynle.
- Angli, Bee, bees, been.
- Flandri, bie.
- Poloni, pztzota.
- Hiberni, camlij.

Apes apud Græcos multa sortiuntur nomina, secundum gentium, regionum & locorum diversitatem: variæ siquidem gentes varia nomina Apibus attribuerunt. Sed nomen maximè vulgare est μέλισσα (μελία item Hesiodo) παρὰ τὸ μήλοις ἐφιζάνειν, ἢ παρὰ τὸ μέλω; vel potius παρὰ τὸ μέλι, cujus opifex est apis. μέλιτται item dicuntur, à μελετῶ, quia magis meditabundum, industrium, laborísque patiens Insectulum, nusquam comparet. Πυρραμυῖα Hesiodo est μέλισσα apis: (maluit enim Gesnerus πυῤῥα pro πυῤῥα, legere; quandoquidem & ξουθόπτερος cognominatur) veluti etiam ἀνθρήνη. Sed hanc Suidas, Aristoteles & alij, potius crabonem faciunt

faciunt aut vespam. Quamvis Gazæ interpretatio varia, & magna poetarum pars apem quoque appellant. Stephanus σιμβλίδας apes dici memorat, unde σιμβλεύω, apes aluearibus condo. Apis quædam φῶρ dicitur Hesychio; alijs item πλάσις, à fingendo. Vocantur item a florum depopulationæ ἀνθηδόνες: a colore ξανθαί, a natali solo & semine βουγενεῖς & quod respectu vesparum obtusiores habent aculeos, σιμαί; a sono stridoreque alarum in aëre vibrantium βομβύλιοι, βομβύλαι; licet non desint, qui latine apud Isocratem *Culices* interpretantur, ubi scribit quosdam βομβυλιῶ encomium scripsisse. Sed bombus proprie ὁ τῶν μελισσῶν ἦχος. ἀρχὴ item inter alias multas significationes Hesychio εἶδος λέγεται μελίσσης ἀκέντρου, quem alij fucum, Isodorus regem appellat sive castrorum Imperatorem. Sed is proprio nomine ἐσσὴν dicitur. Respectu loci communis, ἀερίδων habent epithetum, respectu regionis Δάρδων; vti etiam Dardanus merops. Officia item & munera diversas apibus nomenelaturas dederunt; ut quidam ἡγεμόνες ab imperando, alij Σειρῆνες a suavi cantu, alij ab operis ἐργοφόροι, alij demque πλάσται sive Figuli inter favos fabricantes, vel alio officio emplastrico fungentes, quo apes tutæ a flatibus aut pluvijs vitam agant. Latini vno nomine *apis & apes* ista Insecta appellant. Varro autem quandoque aves, sed impropriè eas vocavit: Volucres enim sunt, Aves non sunt. Apes dici quidam putant, quia examina pedibus mutuo sibi hærent, ac firmiter sese quasi in botro tenent. Quinetiam illud nomen compositum existimant plerique ab a & pes, quod sine pedibus nasci videantur, dicente Virgilio, *Trunca pedum primo:* in quorum numero est Servius. Et revera Nympha, (sive recens fætus) χάδων Græcis dictus,) pedibus caret; ex quâ induratâ, tempore à natura constituto, rupto cortice, apis egreditur. Sed cum non servet analogiam *Bipes edis, Tripes, edis, compes, edis*, magis simplex judicandum est nomen; unde diminutivum, *Apicula*.

Apum definitio. Apis est animal insectum, volatile, quadripenne, sepes, exangue, mellis artificio solum pollens. Nam qui Hortum sanitatis scripsit, haud parum insanè deliravit, dum apes quadrupedes audacter statueret; quatuor enim (scilicet) dedit illis natura pedes, ut rectius incederent, nec plures, ne volatum impedirent. Sed mittamus tam ineptum authorem, & utilissimum hoc prudentissimumq; insectulum fusiùs describamus. *Apum descriptio.* Oculi earum subcornei intus conditi sunt. Vti etiam aculeus: neq; lingua destituuntur, neq; dentibus; pennæ, sive alæ quatuor, siccæ (ut cunctis volatilibus insectis) pellucidæ, scapulis annexæ, quarum postremæ minores ne remigio obessent, imis pedunculis duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad corpusculum librandum ferunt, ne ventorum adverso impetu ædibus pellantur; tantum obest ut ζῶα ἄποδα dici eas vel posse vel debere Luciano credam. Non respirant (Plinij venia dixerim) sed palpitant, & transpiratione refocillantur. Stomachum habent ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam melliginem non solum continent, sed concoquunt præterea & depurant. Quæ sola ratio est, cur mel apiculare aërio omni & manna diutius integrum servetur vel potiùs non omnino (ut postea dicemus) corrumpatur.

Aristoteles 9, Histor. Cap. 40. Novem apum genera esse dicit: quarum

quarum ſex gregales facit, Apes, Reges apum, Fucos, veſpas, Crabrones, & Teredines: Tres item ſolitarias, Sirenem majorem, Sirenem minorem, atque Bombycem. Cujus Simius Albertus novem item recenſet, ſed tam horrendis atque barbaris nominibus, ut finxiſſe eas potiùs quàm noſſe videretur, lib. 8. tract. 4. cap. 2.

Differunt autem apes Materia, forma, ingenio atque officio, nec plures genuinas differentias ex infinitis (quos evolui) authoribus ego reppererim. Materiam quod attinet; (ſi operum naturæ inquiſitoribus adhibenda fides) aliæ λεοντογενεῖς, aliæ ταυρογενεῖς, aliæ βουπαῖδες, aliæ item μοσχογενεῖς appellantur. Optimæ autem & verè nobiles ex leone potius habent originem, harumq; principes & reges ex ejus cerebro (diviniſſima corporis totius parte) ſtemma deducunt: haud mirum igitur, ſi tantulæ cum ſint, ingentiſſima nonnunquam animalia θυμολέοντας aggrediantur, & Leonina ferocia præditæ nil timeant. Nobilitate his proximæ ex tauro gignuntur, fortiſſimo item animali, & generis excellentiam toto pectore & corpore ſpirante. Tertium Locum vaccigenæ obtinent, induſtriæ illæ quidem, laborioſæ, & vtiles; ſed mitioris nonnihil ingenij, & ad iram minus proclives. Vituli cadaver teneriores apes atque molliculas generat, mellis optimi coctrices, ſed per teneritudinem laborum neutiquam patientes, & per materiæ imbecillitatem magis ὠχρομόρφοι. Nec deſunt qui apes ex ſuis proprijs cineribus mulſo aſperſis, Solíque aut loco tepido expoſitis renaſci ſcripſerunt, quas ſi αὐτοπάτορας vocemus, per Græcos liceat. Forma apum optimarum, parua, varia, globoſa, repanda; deteriores ſunt oblongæ. Forma autem quatuor de cauſis; Natura, loco, ſexu, atque ætate. Aliæ enim domeſticæ magis naſcuntur & cicures; aliæ omnino ſunt feræ atque ſylveſtres; illæ familiaritate & conſuetudine hominum delectantur; hæ vel omnino eam non ferunt, vel fœliciùs in arboribus, ſpeluncis, ædium parietumq́ue ruderibus mellificinam exercent. Cicurum viciſſim quædam in hortis degunt voluptuarijs, & omni herbarum genere affluentibus, magnæ, molles, pingues, ventricoſæ: aliæ in Villis cuſtoditæ, fortuitos & longius naſcentes flores decerpunt; minores, hirſutiores, ſed labore, opera, ingenio magis præſtantes. Vtriuſque autem generis, aliæ cum aculeo naſcuntur (ut veræ omnes apes) aliæ ſine aculeo, ut adulterinæ, quas alvo, gutture totóque corpore grandiore & molliore videris, ſed nec bonis ullis moribus, nec ingenij dotibus inſignes. Ignavum hoc pecus Fucos vocant: vel quia operariæ videntur quum non ſint tamen; vel quia laboris ſpecie (ceram enim quandoque apportant, & cellas apum ſedulo confingunt) mel devorant. Sunt autem colore magis nigricante cum ſplendore, & magnitudine corporis noſcuntur. Quinetiam quædam apes ex regio & Ducum ſanguine oriundæ ſunt, quorum duo genera Ariſtoteles facit. Fuluum præſtantius; & nigrum variegatum. Alij tres reges conſtituunt colore differentes; nigros, rubros, & varios. Menecrates varios deteriores conſtituit, ſed cum nigredine varios, meliores. Omnes magnitudine reliquas apes duplo ſuperant. Qui autem totius examinis Monarcha & Cæſar eligitur, præcellenti ſemper eſt forma, & duplo cæteris procerior: pennæ huic breviores, crura, recta, lacertoſa, valida. Inceſſus celſior, vultus majeſtatem ſpirans, & in fronte macula quædam diademate candens conſpi-

Formarum differentia à natura.

Differentiæ formarum a loco.

conspicitur: multum etiam nitore a vulgo differt. Nunc autem formam, nunc naturam locus alterat; utramque sexus & ætas. Etenim in Moluceis insulis apes formicis alatis sunt simles, sed majoribus paulo minores: ut Maximilianus Transiluanus in epistola ad episcopum Salispurgensem diserte refert. In America juxta Vasses & Platæ fluvios, apes nostris non sunt similes, minoribus muscis (quibus æstate infestamur) neutiquam majores; in arboribus excavatis nidificant, & favos longe majores magisque foraminulentos ac nostræ extruunt: extremitates alarum (narrant Oviedus & Thevetus) quasi commorsas obtinent vel abscissas, quarum in medio transversam maculam gerunt albicantem, & aculeis non sunt molestæ. Cera, quam conficiunt, fuliginosa videtur atque picea: suntque ut plurimum κακοήθεις. Genus quoddam apum in ponto Aristoteles, lib. 5. hist. cap. 22. recenset πολυλέγκομ, molle, industrium, quod bis mense mellificat: mite illud & moribus placidis, solique mellificinæ intentum. Quales item in regione Peru, acrioris & valde liquidi mellis confectrices scribuntur, quæ fores ita cerâ obturant, ut non amplior Syphone meatus relinquatur, per quem singulę introire possunt. Nostræ verò fere omnes nigrescunt in Europa natæ, non tam ob facilem tenuis substantiæ concoctionem, quàm quod crassioris diætæ & densioris texturæ videantur, fuliginosaque materia intra cutem propterea remaneat; quam apes Peruvianæ & Pontinæ ob cutis quâ pollent rarietatem & roscidi alimenti tenuitatem, facilè expellunt. Id ni in causa fuerit, diversitatem coloris, ut in ursis merulísque fit albicantibus, ludenti demus naturæ: quæ varia quum ipsa fuerit & Polymorpha, haud mirum si formarum πολυποικιλία gaudens, non unius omnes coloris apes fecerit. Vulgarium item apum (ut Columella ex Aristotele animadvertit) genera sic distinguuntur. Quædam sunt vastæ, glomerosæ, nigræ, hirsutæ: aliæ sunt minores, rotundæ, coloris fusci & horridi pili. Sunt adhuc aliæ magis exiguæ, nec adeo rotundæ, sed magis obesæ, & latera coloris melini habentes. Sunt quædam minimę, graciles, acutæ, quibus alvi ex aureolo variæ atque leues. Maxime autem probandæ nigricantes, parvulæ, sphæroïdes, leues, nitidæ, placidis moribus.

Differentiæ animorum a loco.

Ardentes auro & paribus lita corpora guttis (si Virgilo credendum) habentes. Nam quantò grandior apes atque obesior vel etiam longior eò peior: Si etiam sæva & Iracunda, longè pessima. Sed ira assidui custodis consortio mitigatur, atque æris solo crepitu placidiores redduntur. Apes Chalcoides dictę in Creta insula ænei coloris sunt atque oblongæ, quæ admodum implacabiles & pugnaces perhibentur, aculeis cæteras omnes vincentes & acerbiùs pungentes; adeò ut cives ex urbibus stimulis abegerint. Cujus gentis reliquias etiamnum in Ida monte favos construere atque habitare, Aelianus ex Antenore author est. Tales item Carthagenates sunt apes, muscitas formâ repræsentantes. Apud Halizomos certe adeo mansuetas esse apes scribit in Atticis Pausanias, ut cum hominibus unà pabulatum exeant, ac libere vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim igitur opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas sejungere; sunt autem læues, nitidæ, variegatæ, & bonis nostris apibus non dissimiles. Denique cum omnes apes naturâ sunt veneni expertes, tamen longas & coliformes juxta Americanam

Cartha-

Carthaginem, mel toxicum conficere locus urget; ubi ex arborum, ventorum, aeris, terræve ipsius contagio mel infectum colligunt, & in suas cellas, quale quale fuerit reponunt. Subterrestres item apes aliam & formam obtinent & naturam. Nam alveares & arboricolæ majores sunt, longiores, molliores, alatiores, ventre & dorso flaviores. Illæ vero sub terra in foraminibus parvis ædificant, breves, compactæ, capitibus & antennis nigræ, toto fere corpore hirsutæ, latera sola & caudam lanugo flavescens vestit, & revera plurimum exornat. Ex apibus autem aliæ sibi ædes inveniunt silvestres, aliæ stramineis corneisue tectis excipiuntur, Civiles atque urbanæ; quæ Apiarij curam cum scientia junctam non respuunt, imo quidem deosculantur & deamant. Sexum apum Philosophorum princeps confundit, sed maxima scriptorum natio distinguit; quorum alij fæminas majores esse statuunt & ἀκένδρους; alij contra minores, cum aculeo. Sanior pars (mea saltem sententia) nullos mares præter duces ac principes agnoscit, qui cæteris habiliores, majores, robustiores, domi semper propagationi incumbunt, & raro nisi toto cum examine emigrant; quippe quos natura ad signa veneris frequentes esse jussit, nec unquam a suis fæminis abesse ordinavit. Has incubare, & avium more fætus diligenter fovere, atque membrana rupta excludere experientia testatur. Ætatum discrimina corporis habitu noscuntur. Nam nuperrimæ natæ alas tenuissimas habent & tremulas: anniculares, uti etiam bimæ atque trimæ nitidæ sunt valde & tonsæ, oleiq; similitudinem & colorem gestant: Septennes vero factæ, pinguitudinem & glabritiem omnino omnem deponunt, nec quis postea è corporis cutisve figura & qualitate (ut in equis solet usuvenire,) certum ætatis annum computare potest. Seniores autem hirsutæ, duræ, rugis plenæ, strigosæ, aspectu tactuq; horridæ, oblongæ, macræ, & venerabili quadam canitie insignes: id quod nobis Iuvenibus Ducissæ Somersetiæ ostensum fuisse (sub cujus cubiculo unum idemq; examen ad tricesimum usque annum superérat) nequeo non confiteri, & Aeliano idem recensenti suffragium addere. Cæterum, ut forma horridiores videntur, sic experientia præcellunt atque industria: utpote quibus dies doctrinam auxit, & diuturnitas temporis usúsque ad mellis conficiundi scientiam ipsas erudivit.

Differentiæ corporalis formæ a loco.

Differentiæ sexu.

Ætas.

Cap. II.

De politicis ethicis & œconomicis apum virtutibus.

APes regno non tyrannide reguntur: nec regem ἰδίᾳ proprie vocatum successione, vel sorte suscipiunt, sed judicio & prudenti electione; & quamvis sub rege libenter jugum ferunt, tamen libertatem retinent; quia prærogativam tenent judicij, regemque fide obligatum vehementer amant. Hic autem ut magnitudine & specie corporis (uti supra diximus) præcellit (ita quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Habet enim aculeum, sed non utitur ad vindictam, unde reges aculeo carere nonnulli putarunt. Sunt enim leges naturæ, non literis scriptæ, sed moribus impressæ;

leniorefq; ad puniendum sunt, quia potestate maximâ potiuntur, & quamvis ad privatas ulciscendas injurias lentuli videntur, tamen refractarios & rebelles non dimittunt impunes, sed aculei vulnere fauciant atq; conficiunt. Paci vero sic student, ut neq; volentes neque inviti molestiam exhibeant. Quis igitur non maximo odio Dionysios in Sicilia, Clearchum in Heraclea, Appollodorum Cassandrinorum prædonem prosequeretur? Quis illorum regibus supparasitantium nequitiam non abhorret, qui Monarchiam nihil esse aliud affirmant, nisi modum voluntatis implendæ, & scientiam suppeditandæ voluptatis? id quod longissimè abesse a bono principe debet, ne homo cum esse videretur, vel bestiolis hisce alatis deteriorem se prodat. Atque ut vita illorum non vulgaris est, ita nec ortus. Haud enim regia soboles vermiculus nascitur, ut reliquæ, sed statim penniger, atque inter fœtus suos adolescentes, si quem filium insulsum, inconcinnum, hirsutum, iracundiorem, male formatum, ingeniatumvé compererit, eum concordi reliquarum suffragio é medio tollendum curat, ne distrahantur agmina, & subditi partium studio incensi corrumpantur. Hic modum cæteris statuit, ordinem præscribit, alias aquare jubet, alias intùs, favos fingere, extruere, expolire, suggerere; alias vero ad pastiones proficisci: provectas ætate domi fovet, juniores laboribus & vicissitudine munerum exercet, & quamvis ab opera mechanica immunitatem habet, tamen usu ferente ipse item laborat, neque unquam nisi valetudinis aut necessitatis gratiâ foras emigrat. Ac si ab ætate firmus sit, totius exercitus dux antecedit, seque cunctis periculis primum objicit: nec à reliquis vehitur lubens, nisi cùm senio vel morbo fractus, rectus nequit incedere aut volare: Nocte appetente, signo per cornicinem dato, quies vulgo imperatur, vigilijsque dispositis, se ad somnum quisque accingit. Quoad rex vivit, tamdiu examen universum pace fruitur, omniaque perturbatione carent: fuci enim suis cellis libenter se continent, seniores suis sedibus vivunt contenti, nec natu minores in majorum lectos excurrunt. Rex separatim à reliquis habitat, eminentiore laxioréque palatio, cerino sepimento affabre facto, ceu muro quodam circumvallatus. Ab eo regia soboles seorsim juxta habitat; Patris matrisve (ut vocant) solo nutu acquiescentes. Rege autem extincto, subditi turbantur, fuci in apum cellis pariunt, atque omnia miscentur. Aristoteles plures esse in uno examine reges aliquando meminit, quos potius proreges dicerem aut Regulos; quandoquidem (teste Antigono) certum sit, examina non minus perire plures reges habentia quàm quæ nullum. *Atq. de bonis regibus hactenus*: Mali vero hirsutiores sunt, atque magis fusci, nigri, & varij: quorum pro habitu damnabis ingenium.

> *Namq; duæ regum facies, duo corpora gentis,*
> *Alter erit maculis auro squallentibus ardens*
> *Et rutilis clarus squamis, insignis & ore,*
> *Fœdior est alter multo quam pulvere abactis,*
> *Quum venit & sicco terram spuit ore viator:*
> *Desidiâ* latamqúe *trahens inglorius alvum: hunc,*
> *Dede neci, melior vacua sine regnet in aula.*

Atque

Atque hactenus de regibus & ducibus, nunc de Vulgo apum orationem instituemus.

Apes nec fera nec placida animalia, sed mediæ inter utrumque naturæ, omnium autem officiosissimæ sunt juxta & commodissimæ. Aculeus ijs & vitam præbet & mortem, eo siquidem privatę certo pereunt, præditę autem vim hostilem ab examine propellunt. Harum nullæ sunt desides, licet non omnes μελιτουργοί: neque maxime inertes, moribus fucos referunt; haud enim favos corrumpunt, neq; melli insidiantur, sed ex floribus aluntur etiam ipsæ, & cum alijs evolantes compascuntur. Quamvis item nonnullæ mellis conficiendi & condendi industria carent, habent tamen suam quæque provinciam & artem in qua se exerceant. Hæ enim aquam regi, & apibus senio confitis apportant. Seniores si valentulæ fuerint, ad regij corporis stipationem seliguntur: utpote canâ fide, & debitâ rerum administratione perspectæ. Aliæ ægrotas in medicinam latas curant; & ex aniso, croco, hyacintho, mel ipsis medicamentosum & alimentosum simul colligunt, conficiunt, offerunt, & propinant. Si quæ verò annis vel morbo laborantes vitâ excidant, confluunt confestim vespilones, quæ humeris quasi in sandapila cadaver efferunt, ne immunditie, putridine, squalore, puris favis & nitidis labem aspergant: Neq; desunt apibus, duces, legati, veterani, cornicines, buccinatores, tibicines, excubitores, speculatores, milites, qui melleam suppellectilem, non secus, ac si urbecula esset, asservant, & fures advolantes, cuniculosque agentes vermes meritis modis puniunt & affligunt. Ne taciti fures videantur, inter volandum murmur & bombum edunt, qui simul cum volatu audiri incipit & finiri, qui sonus sive ex ore fiat, sive alarum motu, litigant *Aristoteles* atque Hesychius; nec mihi unquam ille oculus, qui rem tot involucris abditam dijudicet. Tibicines vero & cornicines ζίγγον edunt Hesychio (Angli item Sing vocant) eumque vigiliarum, somni operęve signum & tesseram statuunt. Tanto sui regis tuendi desiderio tenentur, ut eum solum prodire non sustineant, sed utrinque divisâ acie conglomerantes claudunt & muniunt. Quod si in itinere rex ipse fortè aberrarit; vel vi tempestatum actus disparuerit, omnes inquirere & odore tanquam sagaci persequi, donec quid de ipso fiat certo acceperint. Volatuq; & tædio procellarum fatigatum plebs ipsa alarum vehiculo ceu in thensâ quadam gestantes, domum portant. Si perierit, omnes discedunt, vel fortè aliquandiu hærentes, favos tantum conficiunt, sed mel nullum; tandemque desides, morbosæ, extenuatæ, suo usq; tabo madentes, misere pereunt. Esse utique sine rege non possunt, cui ne minimam quidem vim, necem verò multo minùs inferunt, nisi ipse tyrannorum more omnia pro libidine pervertit, vel reipub. negligens, nil curat. Imo si sæpius migrare solitus fuerit (quod facere sine civium jacturâ haud possit) non eum statim interimunt, sed alis spoliant, rectiúsque postea viventem unicè colunt. Quum rex fugiendo ipsas apes reliquerit, accersunt, & fugitivum à regno insequuntur, odoreque tanquam vestigijs deprehendentes (omnium quippe optimè olet rex) ad regales ædes reducunt. Nullæ item é domibus prius exire audent,

nec

nec in aliquos procedere pastus, nisi rex priùs egressus sibi vindicaverit principatum volatus. Vix enim Aristoteli assentior, regem nunquam foràs prodire, nisi cum toto examine, quod rarissimè fit. Cum vero propter regis tyrannidem migrandum est apibus, vox solitaria & peculiaris, quasi tubæ cujusdam, aliquot ante diebus mitti auditur, & biduo aut triduo ante paucæ circa alveum volant. Cum vero omnia parata sunt fugæ, collectæ avolant, & tyrannum (quem reliquerunt) si sequatur interimunt. Bonum autem regem nunquam deserunt; eoque peste, morbo, insidijs, senióve confecto, mœret plebs, luget senatus apum, nec cibos convehunt, nec procedunt foràs, tristi ædes murmure adimplent, & circa cadaver defuncti conglomerantes, tragicè plangunt. Posteà de multitudine subtractum, exanimem alveo exportant, lessumque circumcirca querulè effundunt. Neque dies luctum tollit aut minuit, sed tandem præ dolore & fame omnes expirant. Rege deprehenso, totum tenetur agmen; amisso, dilabitur, migrátque ad alios. Reges uno plures non ferunt, & usurpatorum ædes diruunt, familiamque excindunt. Si tamen in uno examine duo sint reges (ut quandóque contingit) pars una uni adhæret, altera alteri, & sic in uno alveo diversarum formarum favi reperiuntur: ubi ita se gerunt, ut aliæ aliarum provinciam non occupent, limites proferre non affectent, subditos allicere non cupiant, sed suo quisque regi obtemperat sine ulla contradictione, eumque tanto honore colunt, ut deperditum quærant, decrepitum sustentent, lassum circumferant, mortuum quasi defleant, obedientiam denique & fidem ad ultimam usque animam exhibeant: sæpe ob mellis furtum, & florum quibus ipsæ insident præreptionem, alienigenis bellum inferunt, ita ut nonnunquam justâ acie dimicatum sit. Sæpe item de focis & favis concertant, sed bellum tum plane ἄσπονδον atque inexpiabile oritur, cum de regis vitâ res agitur & coronâ: quem pertinacissime propugnant, & ultroneo densoque corporum interiectu tela adversa quævis excipiunt: Nec solùm politicæ prudentiæ & fidelitatis sunt exemplar hominibus, sed & in multis alijs virtutibus. Nam cùm eas natura ζῶα statuit ἀγελαῖα omnia in mutuum sui usum faciunt, exceptis fucis & furibus; quos delinquentes justo supplicio afficiunt. Habent communia tecta, communes natos, communes leges, patriam communem. Quod verò œconomicas attinet virtutes, parsimoniam totius familiæ columen adhibent, æstatéque magnum mellis dynamin collectam neutiquam profundunt prodigè, sed sése eo, hyeme, idq; parcè admodum, sustentant, atque ita dum paucis cibis ijsque puris vescuntur, longam vitam, sobrietatis mercem, assequuntur. Nec adeo tamen parcæ sunt aut sordidæ; sed ubi plus mellis viderint collectum quàm suæ familiæ numerus postulat, nonnihil fucis liberaliter communicant atque impertiunt. Munditiei item argumenta hæc esse possunt, quod corporis fęces nunquam (nisi per morbum, aut cœli injuriam, ipsóque necessitatis telo coactæ) in alvearibus excernunt; quod cadavera statim efferunt, nullam carnem, rémve putridam, nullam herbam flaccescentem, nullum caducum fœtidumque florem attingunt; hostes non in alveis occidunt; aquâ nisi fluentē & defæcatâ non bibunt, ædes impuras, nigras, fęculentas non incolunt; stercora operantiū, ægrotorúmve intùs, extra castra congesta, primò quoq;

otio

otio ἰθυμόφορεῖ exportant. Neque prorsus musices impatientes videntur, ut pleraque indoctorum gens, sed Symphonia non parùm delectantur, modo simplex illa fuerit & inaffectata. Enimvero ad numerum saltare nequeunt, ut Elephanti; remissius autem celeriúsue volant pro æneatoris animo, qui acutè sonans eas festinare facit, lentè autem pulsans retardare cogit. Neque vero natura illas ex omnibus animalibus solū ingeniosissimas reddidit, sed & disciplinâ mansuetas & tractabiles fecit: Meliturgi quippe manum & vocem agnoscunt, eumque quod velit, facere non prohibent. Imo verberatæ ab ipso non reclamitant, neque ob favorum deprædationem quicquam obmurmurant. Quis hoc non egregiæ & generosæ indolis argumentum dixerit, curatoris sui pati imperium; Alterius autem peregrini disciplinæ sese immorigeras præbere? De temperantia & castitate apum mirum est quod quidam animaduertunt; Nam cùm cætera pleraque animalia, Elephanto excepto, in hominum conspectu congrediantur, & crabrones item non multùm specie differentes id faciant, apes tamen coïre nunquam sunt visæ, sed vel intus veneri cum modestia, vel foris sine arbitris dant operam. Nec minus fortes quàm modestæ & temperantes perhibentur: *Dum corpora bello Objectant, pulchramq́, petunt per vulnera mortem.* Bellum autem earum vel civile est, vel externum, illius variæ sunt causæ; nempe, multitudo ducum regi regnoqúe insidiantium; annonæ raritas; loci angustia; morum corruptela, atque desidia. Nam si duces quàm satis sit plures habeant (ut quandoqúe contingit) superfluos enecant, ne crescens illorum numerus regi vim inferat, & ad seditiones populum prolectet. Necant eos præcipuè, cum non ampla illis sobolis copia existit, nec habent unde mittant coloniam, favósque unà (si parati fuerint) diruunt atque discerpunt. Interimunt etiam fures atq; fucos, quoties non satis loci operibus est, (tenent enim aluei locum penitiorem) ipsisqúe favos & cibos unà eripiunt. Mellis item penuriâ, acerrimè inter se ipsas de succo & sanguine, digladiantur, brevesqúe longas, paruæ fucos (utpote minùs utiles, magis ac desides) dolo impetuqúe omni adoriuntur. Qua in pugnâ si breves vicerint, optimum erit examen; sin fortuna longis adfuerit, otiosæ vivunt, & nihil boni mellis unquam conficiunt. Victrices verò adeo rapinæ & ultioni sunt deditæ, ut ad incitas hostes redactos vitâ eijeiant, nullumqúe veniæ locum relinquant. Externum bellum quod attinet, nulli animâlium, fortitudine & audaciâ concedunt; sed molestè interpellantibus, vexantibus, populantibus, hominibus, quadrupedibus, avibus, vespisqúe acriter sese opponunt, & pro viribus vulnera infligunt. Homines adulteros, unguentis delibutos, cincinnatos (ut etiam infideles & sordidos) rubrisque vestibus (colore sanguinem referentibus) indutos, odio prosequuntur extremo: uti contrà heros, custodes, tutores, propugnatoresque suos impensè colunt ac diligunt; eorumque manibus insidentes, titillant potius & lambunt ludibundæ, quàm tantillum aculeo lædunt atque vulnerant. Imo his liberum tutumqúe est non velatis, feruidâ æstate, examina nudis manibus colligere, tractare, disponere, exagitare, ante alueos assidere aut stare, ibidemqúe fucos, fures, vespas, crabrones bacillo tollere. Si quis vero in pugna aculeum amiserit, ceu miles abreptâ hastâ animum

abjicit.

abjicit,nec diu admodum superstes præ mœrore obit. Cum migraturæ ad pugnam sunt, signum manent, eóque dato, undiq; sese agglomerant circa regem(si bonus fuerit)remque unâ acie decernunt. Inter pugnandum verò, quantam virtutem, audaciam roburque ista animalcula ostendunt; tum nos ipsi vidimus, tùm illi meliùs qui hominum armatorum acies apum aculeis domitas, leones verò, ursos, & equos interfectos memorant. Tamen (utcunq; feroces & pugnaces videntur) quotidiano consortio mitigantur, & nisi irritentur, placidæ vivunt, neminemque non malitiosè ad aluearia stantem affligunt. Si verò illarum ingenia, artificium, laborem memoriamque fusè explicare velimus, non solùm ipsis divinæ portiunculam auræ cum Virgilio concederemus, sed etiam haustus mentis ætheræ, & ingeniosissimi hominis (licet Pythagoricè errare) μετεμψύχωσιν. Postquam enim mundo alueo & dulci fuerint inclusæ, ex arboribus lachrimosis & gummosis (salice nempe, ulmo, atq; arundine) imò etiam è lapidibus gluten colligunt, crassum illud sane & lentum, illoque (commosin Latini, μίτυν Græci appellitant) primum operis fundamentum, ceu crusta prima obducunt, cui poſtea pissoceram superinducunt, atque illi propolin. Hoc sane triplici testaceo artificiosè facto, non solùm curiosulorum oculos in suam rempub. & operas intentiores illudunt, sed item a nemine conspectæ, contra pluvias, frigora, bestiolas, hostésque suos omnes meliùs se muniunt. Tum vero favos extruunt architectonicâ tali prudentiâ, ut superare Archimedem videantur. Primum enim regum principumque cellas eminentiori favi loco ædificant, laxas, pulchras, magnificas, cera puraputissima elaboratas; easque sepimento, tanquam muro quodam, ad regiam majestatem tuendam circumvallant: Ac ut ætate & conditione triplici sunt apes; sic tripartito etiam cellas dividunt: Nam ætate grandes regiæ aulæ, (tanquam consiliarij aut satellites) ædes habent contiguas; proximè abijs anniculares & novellæ: adolescentulæ verò & ætatis corroboratæ, extimæ manent, ut pote ad dimicandum pro rege & liberis habiliores. *Aristoteles* tamen apes primùm sibi & nepotibus in cellarum fabricatione consulere scribit, deinde regibus, ultimo loco fucis. Atq; ut in favorum fabricâ, secundùm loci magnitudinem & figuram formas addunt, eosque orbiculares, oblongos, quadratos, ensiformes, pediformes, &c. pro arbitrio effingunt & ad longitudinem nonnunquam octo pedum excurrentes; ita cellulæ contrà certæ formæ & geometricæ mensuræ adstrictæ sunt, examussim, nempè sexangulares, & pro justâ habitatoris magnitudine capaces. Cellæ autem & mellariæ & sobolariæ, geminæ omnes, hoc est, ab utraque parte favi sepimento quodam tenui à se mutuò sepositæ. Compages quà parietibus favi adhærent arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, multò item fortiores, ut reliquum onus meliùs apportent. Quibus item favis plus ceræ obduxerunt apes, in ijsdem ceu securiore repositorio plus mellis condunt. Favus autem universus quatuor cellularum ordines continet, primum apes occupant, alterum fuci, tertium schadones, ultimus melli condendo statuitur. Sunt qui fucos eodē in alveo favos fingere cum apibus asseverant, sed mellificandi nullam facultatem habere, incertum an propter coporis obesitatem, an naturâ illis insitam desidiam. Quodsi mellis pondere nutare favi inceperint aut corruere, erigunt

gunt ipſos, & pilis fornicatis ſuffulciunt, ut ſubire (nam ad ſingulos favos via ſit expedita neceſſum eſt) munuſque inſtitutum exequi poſſint. Nonnullubi item veluti in Ponto & Amiſo urbe, in arboribus mel candidum faciunt apes ſine favis. Verùm ex reliquarum in favis artificio, artem omnem humanam ſuperante, quis non videt illud Poetæ, *Eſſe apibus partem divinæ mentis, & hauſtus Aethereos?* quis inquam phantaſiam, memoriam, & rationis cujuſdam particulam ijs negaverit? Sed hoc non diſputo, nec ſapientum, ingenioſorumque reliquorum animalium hominumve animas in apes migrare cum Pythagora ſtatuo. Verùm qui eas partiri inter ſe operas mutuas; aliaſque favos conficere, alias mella colligere, ærgthacam congerere; ædes expolire, foricas mundare, ruinoſos muros fulcire, thecas operire, medullam mellis elicere, coquere, ad cellas apportare, aquam operarijs offerre, incubantibus, infirmis, vetulis pabulum certis horis ſubminiſtrare, regem tantâ curâ defendere, araneas hoſteſque omnes exigere; cadavera (ne putreſcat opus) efferre, ad propriam quamque cellam redire; omnes denique non longè ab ædibus cibum quærere; conſumptis in proximo floribus, ſpeculatores ad pabula ulteriora emittere, in nocturnâ expeditione ſupinas ſub folijs excubare, ne alis rore madentibus, tardius craſtino revertantur; lapillo in procellis totum corpus librare; in turbine, per ulteriorem a vento ſepis partem volare diligentiùs perpenderit; næ is apibus mirabilem reipub: ordinem ultro concedit, geniumque & ingenium ipſis maximum non denegabit. Penè omiſeram naturalem illam quâ in ſuos fætus propendent στοργὴν, magnam ſane virtutem, & in hujus ſæculi parentibus rariùs viſam. Incubant enim apes favis (ubi fæturam poſuerunt) ferè avium more, nec niſi præ maximâ inediâ, vel ad paſtum emigrant, ſtatimque redeunt, acſi timerent ne diuturniore abſentia, araneæ (quod ſæpe fit) opus, cellulæ obtenderetur; vel frigore rigeſcens fætus periclitaretur. Pullos vero non delicatos habent nec molliter educant, ſed triduanos (primis nempe alis) ad penſum vocant, & ne ut tantillum otientur, accuratè cavent. Tantâ item divinatione præſtant, ut pluvias impendentes & frigora præſentiant, tumq; (naturæ ductu) non longè ab adibus recedunt, ſed circum apiaria volantes, veluti floribus incubant. Quùm vero pabulatum evolant (id quod non ſtatis ſed ſerenis diebus fit) impigrè & aſſiduè laborant tantâ mellis copiâ onuſtæ, ut ſæpe laſſis lactibus in itinere deficiant, nec ad proprios lares redire ſatis ſint, & quia per hirſutiem nonnullæ ad laborem ineptiores ſunt, illâ ad lapillos reſque aſperas detritâ, glabriores ſe reddunt, ſeque ad opus ſtrenuè accingunt. Adoleſcentes foris negotium exercent, & quæ rex exigit apportant; ſeniores curant familiam, mélque ipſum diſponunt à mediæ ætatis apibus collectum atque confectum. Tempore matutino omnes ſilent, donec una triplici bombo excitavit omnes; tumque in ſuam unaquæque provinciam confeſtim provolat. Veſperi ubi redierint, primum quaſi tumultuantur, paulatimque minus ſubinde ſtrepunt, dum Vigilum præfectus circumvolando ſuſurret, ceu quietem tacitè imperans, quo ſigno ita ad unum omnes murmur deponunt, ut alveari ad aurem poſito, ne quidem eas hiſcere perſentias: adeò ſuis regibus ducibuſque obnixe parent, eorumque vultu & nutu acquieſcunt.

CAP.

CAP. III.

De creatione, generatione, & propagatione Apum.

Creatio. QVandoquidem apes ex putrefactione (primi peccati pœnâ) oriri philosophi tradiderunt: non desunt igitur qui eas primâ illâ mundi hebdomadâ creatas negant. Ego quidem quæstionem illam integram alijs permitto; quamvis Theologorum aliquot authoritas, præsertim vero Dubravij & Danæi, illas cum perfectis corporibus creatas fuisse abundè affirmat. De prima apum generatione longam disputationem habet *Aristoteles*. Secuti eum philosophi, earum generationem ex alterius corporis corruptione provenire, rectè mea quidem sententiâ constituerunt: nempe ex tauro, bove, vacca, vitulóve putrefacto (dignissimis sanè nobisq; utilissimis bestijs) quod non solùm viri illustres omni exceptione majores tradunt, sed experientia rustica & vulgaris confirmat. Aiunt ex horum cerebro gigni reges & duces, ex carnibus vero apũ vulgus. Nascuntur itẽ reges ex medulla spinæ; tamen é cerebro nati, pulchritudine, magnitudine, prudentia, & robore alijs antecellunt. Primam autem transformationem carnium in hujusmodi animalia, & velut conceptum quendam inde cognosces, cum parvâ & albâ specie imperfecta hæc quasi animalcula circum bovem leonémue, &c. multiplicata videris, immobilia quidem omnia; paulatim vero augescentia, alisque sensim excrescentibus proprium colorem consecuta, circumvallantia regem & advolantia. Sed brevibus & tremulis omnino alis, propter insuetudinem volandi & membrorum debilitatem. Quæ verò regiones particulares apibus generandis conferunt, quæ nocent, postea tractatu de melle disputabimus. Generatim verò pauci in orbe loci repe- riuntur, quibus (nisi solo & cœlo duriori fuerint, pabuloque illis apto caruerint) procreari haud possint apes & commodè vivere. Verùm ubi perpetuæ nives & gelu (ut in Scanzia) vel regio herbarum arborumque sterilis (ut in Thule) & calore exsuccis locis: ibi neque nascendi copia neque vivendi illis conceditur. Quinetiam deleteriam ob quandam aëris locíve proprietatem regiones nonnullas apes haud incolunt, Veluti de Mycono traditum est; quo etiam importatæ, (si Aeliano habenda fides) statim exspirant. Quòd verò Munsterus Hyberniam, Solinus, Britanniam, apibus vacuam memorant atque infestam; si non ab auritis sed oculatis testibus rem accepissent, nihil in earum villis frequentius esse scripsissent. Atque hæc de generatione apum dici sufficiant, nunc ad propagationem veniamus; de qua variè sentiunt authores.

Generatio.

Propagatio. Alij eas coïre & parere negant, quia nemo id oculis unquam vidit. Alij semen in floribus folijsque relictum asportari affirmant ad alveos, atque ibi fideli blandáque incubatione perfici. *Plinius* ex flore Cerinthij ipsum colligi contendit. *Aristoteles* é Calandro. *Athenæus* ex flore arundinis, quidam ex flore oleæ, atque deinde earum osculis in favos immitti; eo argumento usi, quòd annis horum florum feracibus plura prodeunt examina, quùm vero rariores proveniunt, raræ apes visuntur. Hoc tamen non animadvertunt, multis in locis fri-

gore

gore rigentibus luxuriare apes, ubi nihil horum florum colligitur, imo ne apparet quidem. Ego ſane per coitum propagationem fieri exiſtimo, maréſq; eſſe majores, minores vero fœminas contendo, qui an gallorum more fœminas ſubagitantes genituram injiciant, experientia dixerit: certum tamen eſt, minimas tantum apes (fæmellas nempe) fæturæ incubare, & rupto putamine (gallinarum more) mira & naturali obſtetricatione pullos excludere.

Ariſtoteles contra, reges & majores apes ſeipſas, & deinde omnes reliquas parere affirmat, uti & illas fucos, hos vero nihil ulteriùs producere, nec forte ſine ratione illud, cùm reges & reguli intus ſemper maneant, quaſi nati ad ſobolis generationem, nec unquam niſi cum totâ plebe aliò emigrant. Eam itidem ob cauſam tam unicè ab apibus diliguntur, atque ab omni opere negotioq; neceſſario immunes vivunt: Magnitudine item & robore præſtant alijs, ac ſi corpus eorum ad prolem generandam ſit inſtitutum. Fuci tamen majores medium tenent, apes tam in mellificina diligentes, ut & fucos nepotes alant, & parentes regulos. Sed quod adjungit Philoſophus, apes ſine coitu generare, quòd fœtus tam ſit exiguus: idem argumentum de muſcis narrari poſſit, quarum aliquæ apibus majores, minores ponunt vermiculos, qui-bus in nympharum magnitudinem ſenſim adauctis, tandem muſcæ erumpunt. Sunt alij, qui ex melle apes naſci arbitrantur, aut cum melle, aut ex medulla mellis ſive parte præſtantiore, eáque omnis putredinis experte. Sed genitale quiddam in cellis poni certum eſt, é quo apiculæ gignuntur. Scaliger ova eas ponere putat, quamvis apiarij vermiculos eas parere, non ova unanimiter ſtatuunt. Taxites coire eas exiſtimat, & apes mares eſſe, reges fœminas conſtituit, atque reges tempore conſtituto vermiculos per examina, ut muſcæ, excludere, fucos vero incubare more ſerpentum, & incubando ad tempus vermiculos fovere ſcribit. Tunc vermes σκώληκες dicti, melle puriſſimo & quaſi mulſo veſcuntur, donec in nymphas abeunt, atque tunc aureliarum inſtar involuti, in cellis manent, nec cibo veſcuntur, nec excrementa reddunt. Tandem certo die, ruptis corticibus fiunt apes, & ad ſuum quæque munus vix dum alis perfectis ſeſe accingunt. Per hoc tempus apes urina delectantur, & potiſſimum humana, atque propterea locos ea madentes, maxime autem a pluvijs, frequentant.

Ad conſervationē apum multa requiruntur, nempe debitus cibus, potus, ſomnus, vigiliæ, aër, exercitatio, habitatio, atque locus conveniens, moderatio item animi, & medicina illarum tollendis morbis idonea, de quibus ſigillatim dicemus. Quod cibos attinet; nihil venantur, ſed ipſæ *Venturæque hyemis memores æſtate laborem Experiuntur, & in medium quæſita reponunt.* Colligunt quippe & conficiunt ſibi cibaria, inter quæ præcipuum eſt mel, quo liberalius ab apiarijs exhauſto, tanquam lanterna punica tranſlucent, & niſi aliàs illarum inediæ ſubveniatur, animam efflant. Sed habent item alium quo ſe ſuſtentant cibum, ceraginem, cerinthum, erythacem, Sandaracham dictam. Verùm hic deterior eſt, & dulcedine ficum repræſentans. His deficientibus, apiarij ficus, Saccharata, uvas paſſas ſiccatas, fucos tuſos, ſchadonum capita, lanas paſſo defrutove madidas, et aquam mulſam pro foribus ponunt, ne præ fame langueſcentes moriantur. Crudas item carnes apponi jubet Plinius, modo fuerint recentes. Generatim dulcia quæque & εὔοσμα etiam de longinquo appetunt, non odoris gratiâ ſed pabuli genialis cauſâ, ut muſciliones vinum: Flores grati odoris & caliculatos nullos recuſant; unde Florilegæ Latinis ἀνθοδίαιτοι, ἀνθηδόνες Græcis dictæ. Plantæ apibus gratiſſimæ, thymus albus & ruber, ſertula campana, myrtus, vitex, geniſta, Phleus, fabæ, ſerpillum, viola, myrrhis, roſmarinus, coniza cerinthea, amygdali, Erica, Tamariſcus, Cytiſus, Melilotus, Caſia, Narciſſus, Aſphode-

Conſervatio.

lus, potissimum autem citrago, de qua Macer macros hos versus cecinit.

Herbam quam Græci dixerunt Melisophyllon,
Præ cunctis apibus gratissima dicitur herbis:
Nec gaudere magis ullius flore videntur,
Berricum nostri dicunt vulgariter illam.

Item hedera, consiligo, origanum, satureiæ, violæ agrestes, amaracus, hyacinthus, palma, oleaster, iris, crocus, rosa, lilium, ziziphus, pyrus, persica, terebinthus, lentiscus, cedrus, tilia, Ilex minor, chrysocome, attractylis, cumyla, flos sinapis, *Galicæ* spondylium, batrachium, Rhamnus, omnes arbores glandiferæ, item pomiferæ, quibus nulla amaritudo inest in floribus. Quinetiam é floribus urticæ mortuæ tum albis tum luteis cibum capiunt avidissimè, unde hæc herba Tigurinis *Biensauge* quasi apisugam vel apesuctum dixeris, vocatur. Potum quod attinet: si fluvius vel fons vivus & saliens in propinquo sit, quibus ligna & lapides injiciuntur (ut apes commode insideant, séque veluti in balneis abluant & abstergant) non aliundè bibunt; sin minùs, aliundè humore hausto sitim leniunt, posteáque de eodem ad intùs operatrices & reges (ut diximus) gerulæ asportant. Quicquid autem edunt bibuntve, intaminatum, purum, non fætidum esse oportet, aut putredine infectum. Imò tam mundam vitæ rationem obtinent, ut mulieris menstruatæ superventu, cibum fugere tradantur, & unguenta olentes, veneríque libidine flagrantes odio habeant acerrimo: oleosa item quævis, uti etiam fumum & fimum accuratè vitant, résq; talia olentes non attingunt. Deleterias item plantas, & amara, purgante, ingrata ac venenata qualitate præditas, haud gustant: ijsque nominibus, Absynthium, Rhabarbarum, senam, sabinam, tithymallos, helleboros, laureolam, coccognidium, thapsias, cucumeres agrestes, taxum, rhododendron, aconita, ne primoribus quidem labris delibant. Vbi toto die laboribus, intentæ atque lassatæ fuerint, noctu eas signo dato somnum capessere memoravimus; qui varijs de causis interpellari solet, apesque hoc pacto in delirium & vigilias actæ commoriuntur. Nunc enim eas œstrus perturbat, nunc ursi clamor expavefacit, nunc hostis adventus (nempe lacertæ, aranei, rubetæ, &c.) perterritat; quæ propter, classicum canunt corcicines, totumque simul examen ad arma noctu evocant. Fulgure item & tonitru nocturno non minùs tumultuantur; acsi inter castra seditio vel pugna aliqua fatalis nasceretur; tum propter luminis eâ tempestate insuetudinem, tum quia merito timent, ne alueari bus concussis favi loco excidant, vel cereis liquefactis vasculis mel defluat. Id experientia verissimum esse, nemo meipso & Pennio rectiùs dixerit: qui dum mense Augusto, anno 86. juxta Somersetiæ Ducissam, tum deploratæ ferè sanitatis viduam, cum inclytis filiabus Maria atque Elisabetha vigilias ageremus, subito (magno à tonitru) proximo sub lecto tabulato, murmur & quasi classicum tumultum audivimus, ipsamque nonnihil contignationem resonare putavimus: ignari (id quod res erat) apes intertignium incoluisse; ubi eas per triginta annos habitasse, & quotannis duas tresve colonias emisisse, postea ab oculatis testibus, ijsque summa nobilitate clarissimis, certo accepimus. Sequenti die, ob inopiam somni, streperæ, tremulæ, & quasi deliræ volitabant; res à natura ipsarum alienas tangebant; ad fenestras sese misellæ allidebant; amicos, curatores, domesticos pungebant, non sine observantium admiratione. Vnde quidem jure statuimus, apes laboris diurni patientissima esse animalcula, timoris vero nocturni & vigiliarum vicissim impatientissima.

Vnde *Solisequæ* epitheton assequutæ videntur, quandoquidem cum eo simul & surgunt & quiescunt. Nulla enim earum somno indulgens die connivet, nulla noctu non arctè obdormiscit. Exercitatio apum duplex est, altera animi

animi causâ,evolatio; altera necessitatis gratiâ, mechanica in ædibus operatio. Si illa (crocodilo, hirundine; merope, lacerta, araneo, alijsue foris apibus struentibus) vel ob cœli inclementiam, aut perpetes pluvias denegetur, anhelosæ, obesæ, torpentes redditæ, cacochymiam incurrant salutis oppugnatricem, & superesse diu haud solent, præsertim æstivo tempore, quo solo externa sese aëris palestra liberæ exercent. Vbi volatu nonnihil recreatæ fuerint, balnea frequentant, sordes abluunt, & levi foliorum affrictu sese detergunt, quinetiam aliquando lapillos vehunt, aquam portant, adversum ventum parvæ pusillæ penetrant, & cum maximis bestijs de gloriola imo quidem de vita concertant: Equos enim, elephantos, canes, imo quidem homines (sensit Archilochus rem ita habere atque scribo) offensiores vulnerant, aculeísque creberrimè & hostiliter infixis occidunt. Instituunt item non rarò monomachiam, ludricam illam sanè & umbratilem, exercitij & recreationis causa, non lædendi animo susceptam. Colluduntitem sæpissimè, atq; sese titillant invicem, & veluti columbantes deosculantur: postea coire eas certum est, sed quo tempore, loco, qua forma, Argus ille dixerit totus oculeus, qui solus elephantis leno assidet, illorumque coitus cognoscit. Verùm ut animi causa, volatu, duello umbratili, lapillorum vecturâ, &c. sese exercent; ita magistra artium necessitas domesticis laboribus apes assuëvit, mellificina nimirum, cui naviter non ductariè incumbunt, nullúsque (si per cœlum liceat) ocio perit dies. Quamdiu autem operantur, id a soli cœliq; constitutione potissimùm pendet. Nam in frigidis regionibus ab occasu Vergiliarum ad vernum (plus minus) æquinoctium intus in aluëis diletescunt; sed glirum more jejunæ, torpentes, convolutæ manent, nec se levissimè loco movent. Vnde enim aliàs tantillis animalculis, ad pruinas, nives & aquilonum flatus perferendos vires? At si anni constitutio fuerit calidior & diu talis duraverit, tardius quiescunt apes, id quod Aethiopia clarissimè probat, ubi per continuos calores, & rara frigora apes fere perpetuo operantur. In Europa autem apiculæ raro ante egrediuntur, quam florere fabæ incipiunt, teste Plinio, quas ante reliquos omnes flores herbásque degustant. Servius apes appetente bruma succo & floribus ora explere somniat, ijsque per hyemem in cellulis sedentes vivere. Aestate verò nullo feriantur die, sed perpetuis sese negotijs omnes exercent; cùm item adeo numerosam prolem genuerint, ut tot familijs unæ ædes non suffecerint, expeditionem faciunt solennem mense Maïo, seque in varia examina βοτρυδὸν, i. uvatim pendula distribuunt, & seniores postea, factis per aërem gyris atque ambagibus, ad cibum atque aluëaria revertuntur: juniores autem Coloniæ, nisi novis ædibus fuerint exceptæ, per syluas vagantur, donec ædiles & hospitariæ apes, locum gregi aptum commodumque investigarunt. Nunc exercitatione ostensâ, ædes aggrediamùr, quas Græci κυψέλας, σίμβλους, κυροτείδας, κυσέρους, κοπίδρους, κύβερτα, ἀγγεῖα, τευχὸς, κύβεθρα, μελιττοτρόφεια, μελιττοτροφεῖα, κελέβας, appellitant: Latini vero, aluorum, alueorum, aluearium, capsarum, mellariorum, loculamentorum, apiariorum nomine insigniunt: Circa hæc ad apum conservationem tria potissimùm requiruntur: Forma, præparatio, positio, & loci ubi ponuntur aptitudo. Vasa optima ex cortibus, & præcipuè subere construuntur, quæ nec sole æstuante candent, & frigora in hyeme facilius arcent: confecerunt illa veteres ex ligno item cavato, vel tabulis ligneis arte junctis, ex ferulis item commodè aluearia extruebant, vel opere textorio ex Ilice. Fictilia autem deterrima sunt, uti etiam è lateribus & argilla, quia æstate nimium calent, & hyeme nimium rigent. Tamen (ut audio) in Hungaria pendulas habent ollas crassas, in arboribus suspensas, & ibi apes favificant, & justo tempore ollas auferunt. Quidam ex fimo fabricant, sed suis item incommodis non carent. Angli stramineis

 textis

tectis apes includunt affabre textis, ut nec gelu offendantur, nec æſtivo calore nimium ferueſcant. Solebant veteres ex lapide ſpeculari, cornu, vitroq; alueos conficere; ut operantes intus ſpectarent. Sed prima, ſecundâ, tertiáq; cruſtâ (ut diximus) per apes intus ſuperinductâ, ſeſe operam oleumq; perdidiſſe ſatis viderunt. Forma alueorum talis ſit, qualis eſt ovi raſi & amputati, quum edere ipſum velimus; nempe ex duodecim circulis ſtramineis alueus conſtare debet, hoc modo contextis. Tres primi inferiores ſint unius magnitudinis, ſeſquipedem ex diametro lati: Quatuor proximè ſuperiores paulo majores eſſe convenit, & capaciores, ut favi meliùs figantur, & tutiùs pendeant: reliqui quinque circuli paulatim ad centrum ſupremum coarctentur, ut pyramidem referant; totus autem alueus ea menſura eſſe debet, ut viginti penè libras totus contineat. Ora cavearum (id eſt, oſtiola per quæ apes intrare & exire ſolent) ſint tria vel quatuor: non majora quàm ut apes melle onuſtæ liberæ immigrent: hac enim ratione, ſtellionibus, ſcarabeis, phalangijs, & blattis, mellis inſidiatricibus, aditus negabitur, & alueus minus à frigore geluque brumali afficietur. Super hæc oſtia quatuor, item faciunt feneſtras peſſulo obditas, ante atque retro duas, ut favos utrinque commodè eximant, nec tamen mellificium pecus nimium perturbent. Præparatio alueorum varia ſcribitur. Angli nova examina novis ſemper alueis excipiunt, nullâ re ſuffumigatis aut illitis. Veteres vaſa diligenter priùs purgata melliſophyllo, thymo, fœniculo intus fricabant, vel mellito, ſaccarato, aut mulſo aſpergebant; ut & citius intrarent, & diutius in ipſis remanerent. Palladius primogeniti vituli ſtercore parietes illorum intus oblevit, idque in apibus retinendis pro ſummo arcano habuit: Quinetiam circa medium alueare, tres vel quatuor ligneos bacillos tranſverſùm figere oportet, ad favorum tutelam: ſic enim nec levi agitatione cadere poſſunt, & facilius uſu ferente auferuntur. Cave item ne aliqua rimas agant, quibus a calore, frigore, puluere, aut erucis affligantur. Situm atque poſitionem quod attinet, in ſcamnis ſive podijs collocari aluearia, æquum eſt; ne ſitum contrahant a terra, atque ut à beſtiolis noxijs tutiùs degant ætatem. Scamna autem ſint ex lapidibus, calce, ulmo, vel quercu facta; ternis alta pedibus, teſtaceo & albario opere, eoque levigato ſuperinducta, ut mellivora atque apivora animalia, pedem ubi figant non habeant. Sint item anteriùs declivia, ne ſtagnans a pluvijs aqua intus penetret: quam ab cauſam (teſte Columella) in muris exciſis urbiumque porticibus collocare alueos ſolebant: ſit item bipalmaris aluearium diſtantia ab-invicem, ut vacillante mel moto uno, alterum non titubet; ſicut in conjunctis uſu ſolet venire. Porro ordines atque claſſes quod attinet; ne ſint tribus plures: quorum primus junioribus, ſecundus mediæ ætatis, ſupremus veteranis concedatur. Tam Scamna autem quàm apiaria apto ad examinum conſervationem loco ponenda ſunt: in calidis regionibus verſus Boream, in frigidioribus verò contra Auſtrum. Imò in Aethiopia ob nimium ferventes ſoles, in ædibus aluearia ſervantur, ne calore liqueſcant favi, foramine ſatis magno (per quod egrediantur) in muro relicto. Sit etiam locus liber, æſtate non feruidus, hyeme tepidus, à ventis tranquillus, nec arboribus refertus, nec altiore palo, muróve incluſus, nec reſonanti Eccho objectus, pabulo naturali & frequenti conſitus, à cœtu hominum & pecudum remotus, qui flores tondere roremque decutere poſſunt; nullis latrinis, fimetis, cloacis, ſtagnis, ſterquilinijs, patibulis, ſepulchretis vicinus; & in ima parte vallis conſtitutus, ut apes onerariæ per declivia ad aluearia promotiùs devolent. Denique ſi quis ventus alicui regioni præ alijs fuerit infeſtus, in ea aluearia collocare ſic convenit, ut illius injurias minùs ſentiant, & oſtia eum verſùs aperta neutiquàm habeant. Verum hæc apibus circuitibus diæta convenit ad

Vitæ conſervationem: fugitivæ verò & ſylveſtres aliter vivunt, ſibique ipſæ ædes & eligunt & exornant. In Abiſſinorum regione ſub Preſbytero Ioanne in cubiculis mechanicorum degunt Apes, ibidemque audacter volitantes favos ſuſpendunt, trabibus affixis alucaribus, nec laborantium quempiam offendunt. Quinetiam multis in Anglia locis inter cubiculorum tabulata, in arborum truncis hoſpitium ultroneum & diuturnum habuerunt, indeque veteranæ ternas quotannis acies emiſerunt. Et (quod dignum notatu eſt) hic fœliciùs vivunt & longiùs, quàm illis artificioſè contextis caſulis, tantâ diligentiâ ſuffumigatis, tam curioſè poſitis, ordinatis, digeſtis, collocatis. Laudo tamê illorũ induſtriam, qui apibus hanc moleſtiam ademerunt, ædeſq; quibus ſartæ tectæ ſerventur, non minùs ingenioſè fabricaverunt. Omnium autê maximè laudem merentur, qui animi corporiſq; illarũ morbis medicinâ adinvenerunt, illamq; rectè applicandi ſcientiam noverunt. Animi quibus maximè laborant pathemata, ſunt præcipuè tria; ira, mæror, & timor. Difficulter enim concoquunt injurias, ſibique & ſplenem adeſſe atque bilem, frequenti pugnâ, atq; eâ quidê civili, oſtendunt. Nam in nimia prolis copia de cellis & ædibus tumultuantur; nec cõponi priùs lis valet, donec vel mutuâ utriuſq; cæde multæ perierint, vel partium ſtudio divulſæ, alios ſibi lares ultrò quæſiverint. Quin porro caſtratis alueis, unius ejuſdemque coloniæ milites (privatas ob injurias vel Zelotypiam excandeſcentes) quandoque bellum aliæ alijs inferunt: quod Apicola diligens puluere interjecto, vel frigida per ſyphones aſperſa, vel vola manuali ſtridulâ & terrificâ maturè extinguit. Si enim illarum rixis habenas concederet, furerent eoúſq; atq; ſævirent, ut niſi ad internecionem redactæ nunquã quieſcerent. Mæſtitia atq; melancholia ipſas item apes plurimũ perturbat, nunc ex regum, nunc ex prolis, nunc ex cuſtodis morte oriunda, nec conceptum mærorem adimit dies: ſed imis medullis infixus corpus ſemper depaſcit, & ipſas vitæ capſulas tandem exedit. Imò nec æris tinnitus, nec quævis illas oblectat harmonia, (quæ tamen ipſas lymphaticas deliráſque redditas ſolet curare) neque ulla peſtis morbúſue ipſis læthalior dici poteſt. Timent autem potiſſimùm ab araneis, lacertis, crocodilis, rubetis, phalæinis, œſtris, veſpis, crabronibus, fucorum multitudine, upupâ, paro, hirundine, merope, noctuâ, alijſque alucarium depopulatoribus. Timent ſibi item ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni: quemadmodum contra, levi ſuſurro, ſibilo, murmure, tinnitu vehementer gaudent. Cum timor ipſas occupat, vagulæ oberrant, vertiginoſæ dum exeunt atque ingrediuntur apparent; mel, prolem, ægrotos parum curant, pedibus aliſque tremulis nuſquam quieſcunt. Meliturgus igitur fucos (cibo deficiente) necare, veſpas & crabrones (olla cum cruda carne impoſita) capere & deinde cremare; araneos, papiliones, teredines, erucas, interimere; telas abſtergere, muliones, culices, conopæo irretire; lacertas, crocodilos, ſcarabæos tranſfodere, phalainam & blattas candelâ noctu intus poſita (quam ultro petunt) comburere; ranas per paludes venari; hirundinum, noctuarum, apiaſtrorum, meropumque nidos (præſertim in vicinia omni) diruere, paros inebriare; contra inſidiatrices beſtias & peregrinum quodque agmen pugnare debet. Quâ in pugnâ à ſuis apibus agnoſci videtur, quæ poſt victoriam egreſſæ victum agmen adoriuntur, propugnatorem vero ſuum & vindicem non offendunt: Salvæ his modis atque liberæ à metu apes, ſolo tinnitu & quandoque Sinnenocomi ſive Mellarij ipſius voce corroborantur, & in ſuam quæq; provinciam alacres redeunt. Apes item nonnullæ alijs magis planeticæ & fugitivæ deprehunduntur, delectantur enim vagis amoribus atque complexibus, ſuarumque ædium amore nullo tenentur. Hanc animi χωρῆσαι apiarij plauſu, æriſque ſonitu (quo plurimum gaudere apes ſcribunt, illicò emen-

dant, quamvis incertum sit an audiant & voluptate ducantur, an formidine & timore ob aëris reverberationem & tremorem (ut in tonitru fit) ad ædes redeant, nec ullam video causam cur Plinius aut Niphus hic hæsitent. Alij, ne examen aufugiat, regi medias alas obtruncant, alij vituli recens nati stercore loculorum oscula oblinunt, Præterea oleæ utriusque folijs decoctis, & circa loculos stratis, non fugient: confert item aqua mulsa, sed præsertim Melinæ herbæ inunctio, quâ (tanquam philtro quodam) fortissimè retinentur apes, ut Macer cecinit.

Quisquis apum his folijs contritis vasa perungit,
Non fugient, meliusq; facit si lac quoq; jungat:
Vnguine cultores retinent examina tali.

Puluere é vestigio anguium collecto, sparsas apes in alveos reverti Plinius testatur. Alij chrysocomme juxtà serere consulunt, acsi nullo magis flore gauderent, locosque eodem luxuriantes nunquam desererent. Imò naturâ sylvestres & erraticas apes eodem allectari, & cicurari, authores memorant. Corporis morbi varij sunt quoque apum, nempe, repletio, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. Repletio sive plethora fit, cum alvearia Meliturgus debitâ tempestate castrare neglexerit: tunc enim adeo se saturant atque implent, ut scabie sordibusque diffluentes, & strumosæ item factæ ægrotent; sequitur ignavia, febris, malacia, fastidium cibi, vigiliæ; quibus miseræ attritæ apiculæ, nisi ocyus subveniatur, animam efflant; quare castrare eas oportet: quo in opere duo observanda sunt: nempe tempus, atque modus conveniens, quæ pro regionum qualitate & consuetudine varia sunt: Nam in Anglia quottannis semel tantùm mel colligunt, præcipitante nimirum mense Iulio, vel Augusto primum crescente. Calidioribus in locis melleæ hujus Vindemiæ tria tempora notant; orientibus scilicet, consistentibus, noviterque occidentibus Virgilijs. Didimus in Geopomicis optimum tempus esse Plejadum scribit. Romani Majo primum mense, deinde declinante æstate, tertio circa idus Octobris alueos exenterabant. Vnde mel Vernum, horæum, & autumnale dictum. Aristoteles florescente caprifico, primam mellationem facere jubet; Secundum verò sub autumno factam commendat. Generatim verò castrare alueos oportet, quùm melle turgent; id quod subtili apum murmure dignoscitur. Nam si vacua fuerint, voces clariores altioresque emittunt, utpote aëris quàm cibi pleniores: certissimè autem inspectione id noveris (inquit Columella) scilicet per fenestras illas utrinque positas & apertas, de quibus antea in alueorum forma fecimus mentionem. Modus castrationis hujusmodi est: Matutino tempore, dum adhuc semisomnes torpent, castrare apes oportet atque favos auferre: non enim convenit medio æstu calentes exasperare. Columella duo ferramenta in hunc usum præscribit, sesquipedali longitudine, vel paulò productiora; quorum alterum sit culter oblongus, lata utrinque acie, sed hebescente; capite adunco & acuto scalpro, quo favi eradantur: alterum planum, acutissima & ancipiti acie, quo favi succidantur. His, aperto vase, rectè totum negotium conficitur. In Anglia, atque alijs vicissim regionibus (utpote Helvetia, Germania, Belgio) non ferro, sed igne, fumo, & aqua rem aggrediuntur, quibus adultas apes de alveo in alveum abigunt, & examen pro arbitratu integrum servant. Porro in eximendis favis, pro examinis quantitate, magnitudine, & numero, tenere modum oportet. Nam copia mellis ignaviam parit, atque tam heris quàm apibus fraudi est; eo siquidem affluente, non erithace pascuntur, sed ipsâ mellis medullâ saginantur: contrà si non satis relinquitur, præ inopia cibi languescentes, animum despondent, anxiùs vivunt; & pellucentes, famelicæ, marcescentes, miserè pereunt. Præterea veteres

Corporei apum morbi: eorumdemque curatio.

veteres & vitiosos favos eximere oportet, non autem(quibus posteritati consulitur) schadoniferos & integros, nisi minus mellis reliquum videris, quàm parentum sustentationi par fuerit: Eam scilicet proportionem serves, ut in mellis abundantia, duabus demptis partibus, tertiam relinquas; si vero mediocriter exuberet, mediam sinas; si favi fere vacui, nihil auferas. Sed hic modus non est omnibus in locis certus, quia (pro florum multitudine, pabuli frequentia, atque præstantia, & regionis natura) plus minúsue tollere permittitur. Quandoquidem in Aethiopia, Syria, Paleſtina, sæpius totos alueos exhauriunt, qui ob pastus & roris bonitatem paucis iterum diebus adimplentur. Si verò inanitio atque fames fuerit oborta, non tam alueos castrabis quàm apes ipsas; magnamque partem omnes lino, quisquilijs, galbano, vel sulphure suffito suffocabis, vel saltem aqua submerges; quo pacto item mel dulcius evadet atque purius. Inanitio autem duabus potissimum ex causis oritur, cibi nempe inopia, atque corruptelâ: inopia urgente, mel supponere, mulsum aspergere, uvas & ficus tusas afferre convenit, & saccharata. Plinius item gallinarum carnes apponi jubet, quamvis apes nullas carnes attingere memorarit: Corruptela autem ciborum primùm malaciam, deinde diarrhæam, blapsigoniam, & tabem affert apibus; unde ex stercorum & cadaverum copia, fætor, pestis, putredo, aliaque id genus mala nascuntur. In malacia adeo delicatulæ atque morosæ fiunt, ut stomachantes omnia, facilè aufugiant, nisi rerum gratissimi odoris suffitu, conquisitissimo tinnitu, curiosâ item munditie retineantur. Diarrhæa autem supervenit, tum ob succi ipsius corruptelam; tum ob tithymalli, hellebori, ebuli, sambuci, foliorum herbarumque purgantium delibationem. Siquidem cibi per hyberna jejunia avidæ, primo vere cupidiùs quàm tutiùs obvias herbas sine delectu gustantes, insalubri collecto melle cacochymiâ laborant, atque deinceps in alui solutionem subito incidunt.

Contra hunc morbum, Sorba cum melle (authore Plinio) apponenda, vel hominum aut boum urina conspersa: grana item mali punici vino Tamineo irrigata, conferunt. Palladius grana mali punici, & uvas passas cum rore Syriaco vel vino austero coctas & levigatas, in ligneis canalibus appositas varie commendat. Mel etiam cum Gallæ pulvere, vel siccæ rosæ, aut rosmarini in aqua mulsa decoctum infundi per syphonem jubet, vel acetabulis immitti. Quinetiam prohibere eas oportet, ne é syluis cibum deportent, ubi plerunque æruginosi excrescunt flores, quorum acrimoniâ alui apibus moventur, nec nisi accuratâ custodis diligentiâ scientiaque sistuntur. Hinc βλαψιγονία illa sive fætus corruptio originem trahit, quippe quòd sterilitate ex inopia seminis inductâ, non generant; vel (præ imbecillitate) alere fovereque partus, & continuò incubare, vel aranearum laqueos ante cellas obductos evitare, haud possunt. Accrescente deinceps tabe atque marasmo, flores afferri iubet Higinus, rore & mulso madidos, foribusque apponi: violas item & buglossi flores commendat defruto rigatos; postea defecatis alueis, vermibus & cadaveribus amotis, fimo bovino vel vaccino suffiantur; quia tum putredinem arcet & pestem, tum demortius penè apibus (nisi Columella nos fallit) animam instillat. Scatent item pediculis, narrante Florentio, quos curat ramentis mali arboris & caprifici incensis. Hebescentem apibus oculorum aciem, ijdem origani suffitu sanant. Furfures ipsæ & scabiem, blando corporum ad chelidoniam & muros vrina infectos quasi affrictu auferunt; siccitatem balneis, & thermopotantes gutturem emendant. Humiditatis morbi sunt strumæ, hydrocephaliæ, hydropes, quos siccis herbis & rore marie decusso curant veteres, nostrique aquæ cõmunis prohibitione non-nihil diminuunt: cohibent enim illas per triduum intra alueos, quo pacto non

solum

ſolum humiditas nimia abſumitur, ſed naturalis quoque comparatur. Κάωρον item familiarem apibus morbum ſcribit Heſichius, non deſcribit; nec ab alijs, quis qualíſue fuerit, addiſcere potui. Frigoris morbi ſunt congelatio, ſtupor, rigor, alijque id genus: nam frigore adeo nonnunquam ſtupidas videbis, ut nec leviſſimè moveri videantur, nedum ſpirare. Caloris autem vehementia, in rabiem, ſitim, vigilias, febres, vertiginem, & delirium aguntur, imo quidem in maniam, quo tempore vel cuſtodes non agnoſcunt, & amicos aculeo nonnihil venenato feriunt. Sic igitur utraque tempeſtate ædes locare oportet, ut ne hyeme frigoris vehementia, nec æſtate arboribus nimium lædantur. Pereunt item ob defectum ſobolis in florum ubertate, dum mellificandi ſtudio ita omnes incumbunt, ut prolis veneríſque curam abjiciant, atque ſic omiſſa ſobolis reparatione, populus labore confectus totus extinguitur. Cùm verò præ indignatione & ſtomacho, vel per ædium fœtorem, aut ob peſtem in aluearibus graſſantem aufugerint; ſequi eas oportet, & illa (quam Palladius docuit) arte inventas, purgatis alueis, nouis item locis excipere. Præterea ad apum conſervationem multum conferre dicit Plinius, ut legitime comparentur; dono nimirum aut emptione: nam furto ablatæ minùs fœliciter ſuccedunt, uti & ruta furtiva ægrius creſcit. Nunc ſi animalia apibus infeſta removerimus, quid amplius annectere opus erit ad ipſarum ſalutis προφυλακτικὴν & malorum medelam, non video. Primùm igitur homines ſtupro inquinatos, menſtruis vel gonorrhæa infectos, balnea, fumum, fimum, latrinam, culinamque olentes otioſè vel malitioſè pro alueorum foribus ſtantes, amoueto. Aërem ſæpe bufonum ſerpentumq́ue halitu infectum, meliſſâ, thymo vel fæniculo incenſis purgato; ut nitidæ & molles vivant efficito; animalia prædatoria necato; & perſpectis morborum ſignis medicinam adhibeto. Signa autem invaletudinis apum, ut quoque reliquorum animalium, à tribus ſumuntur, nempe à læſa actione, externo corporum affectu, & excrementis. Nam hilaritas amiſſa, triſtitia torpens, vertiginoſus inceſſus, frequens ante fores & otioſa ſtatio, ab opere languor, florum mellíſq; faſtidium, vigiliæ ſomnive profundiores, murmura inſuëta, malè valere apes argumento ſunt; uti etiam ſi horridulæ, non comptæ; aſperæ, non molles; ſcabræ, non nitidæ; pellucentes non εὔσαρκοι videantur. Quinetiam ſi favi odore minùs grato inficiantur, ipſaq́ue apium oleta liqueſcant, fœteant, vermibuſue ſcateant, cadaveraq́ue indies ædibus exportant, nec alueos curant; certiſſimum invaletudinis morbiq́ue alicujus epidemici ſignum exhibet; quorum aliquam partem eleganter, ſed confuſè tetigit Virgilius 4. Georg. his verſibus.

Si verò (quoniam lapſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,
Illud non dubijs poteris cognoſcere ſignis,
Continuò eſt ægris alius color, horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavæq; fame, & contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur gravior, tractimq; ſuſurrant,
Frigidus ut quando ſyluis immurmurat Auſter,
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis,
Aëſtuat aut clauſis rapidus fornacibus ignis.

Atque ita perſpectis morbis apicularibus, & curatis, ad ſummam uſque vivent ætatem: quam Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Virgilius, Varro, Columella,

Columella, Cardanus, omnes denique authores, rarò ad novem annos, nunquam supra decem productam. Quamvis aliter Hanworthi in Ducissæ Somersetiensis examine magna cum voluptate ipsi vidimus, quòd ultra tres annorum decadas (adsunt in præcinctu digni, quibus credatur testes) eodem in loco commorantium fuerat, & quatuor penè quottannis novas acies emiserat. Quæ me sanè ratio inducit, ut apes esse credam naturâ longævas, & cum solo Alberto solus dubitem, an præ senio moriantur. Scio equidem illas morborum hostiúmque impetu é medio tolli; sed si omnia pro vita & salute necessaria semper adessent, contrariaque abessent, equidem diuturnissimam vitam apibus concederem, si mortales illis vices non negarem. Solæ enim melle, immortali illo nectare, vescuntur, eoque cælitus dimisso, & ex rore divino (omnium herbarum, arborum, plantarumque anima) collecto; de cujus natura, usu, & præstantia, subsequenti capite dicemus.

Cap. IIII.

De apum usu.

Cùm cætera quæque in nostrum usum condidit Altissimus: tum præsertim apes non solum ut nobis politicæ atque œconomicæ virtutis (de qua ante diximus) veluti magistræ præbeant exemplar, animumque instruant, sed etiam ut divinam quandam doceant scientiam, & tanquam vates extraordinarij, successus & eventus rerum præmonstrent. Nam annis, 90. 98. 113. 208. ante Christum, cum magna apum examina in foro publico & boario, privatis civium ædibus, sacelloque Martis considerent, hostiles Romæ insidiæ tendebantur, quibus ferè capta respub: atque extincta. Severo imperante, apes in signis militaribus, & maxime in stativis Nigri, favos finxerunt. Varia deinceps bella inter Severianos & Nigrianos ancipites congressus fuerunt. Sed Severiani tandem rem obtinebant. Antonini item Pij statuas in omni Hetruria positas examina apum repleverunt; & postea in castris Cassij confederunt: quid quantumque turbarum postea fit ortum, Iulius Capitolinus recenset. Quo item tempore ingens Romanorum numerus per insidias Germanorum in Germania perijt. P. Fabio, & Q. Elio Coss. in castris Drusi examen apum in tabernaculo Hostilij Rutilij ita consedisse scribitur, ut funē prætendentem præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur, M. Lepidio, Munutio Planco coss. Item in consulatu L. Pauli & C. Metelli, apum aduolantia examina hostem imminentem, (ut non malè conjecerunt augures) præsignificarunt. Pompei us item belligerans contra Cæsarem, cum amicis invitatis aciem instrueret, Dyrrhachium egredienti apes occurrebant, ipsaque signa præ multitudine nimia obscurabant. Philistus & Aelianus referunt, dum equum cæno inhærentem Dionysius frustrà pungeret, ibidemq; commorantē relinqueret: equum tandē suo marte liberatū, sequutū vestigia domini, examine apum jubæ inhærente: eoque ostento tyrannidem in Galeotas a Dionysio affectatam. In Heluetiorum historijs legitur anno 1385. quando Leopoldus Austriacus Sempachum cum exercitu proficisci parabat, dum in itinere esset, convolasse ad oppidum apum examen; atque ibi in tilia consedisse: unde vulgus peregrini populi adventum rectè prædixit. Sic etiam Virgilius 7. Aeneid: adventum Aeneæ in Italiam descripturus loquitur: Usus.

Lauri

Hujus apes summum densè (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ,

Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis,
Examen subitò ramo frondente pependit:
Continuò Vates; externum cernimus (inquit)
Adventare virum.

Id quod etiam Herodotus, Pausanias, Dion Cassius, Plutarchus, Iulius Cæsar, Iulius Capitolinus, alijque historici majore observatione quàm ratione confirmarunt. Saon Acræphniensis cùm Trophoni oraculum invenire nequiret, ab examine apum eò volantium perductum narrat Pausanias in Bœoticis. Quinetiam nutricibus absentibus Iovem Melitæum, Hieronem Syracusanum, Platonem, Pindarum, Apium comatum, Zenophontem, & novissimè Ambrosium, melle in labia ab apibus instillato enutritos fuisse Plutarchus, Pausanias, Aelianus, Alexander Alexandrinus, Theocritus, atque Textor authores sunt: Zenophon item in œconomicis mellificinam virtutum officinam vocat, atque ad eam matresfamilias erudiendas mittit. Poetæ se libenter cum apibus conferunt, quæ naturam tantùm magistram sequentes, artem non adhibent. Sic poetas Plato affirmat arte nihil unquam egregium effecturos. Ideò Pindarus se gloriatur Bacchilide & Simonide superiorem à natura non arte doctum. Apes nisi irritentur innocuæ sunt, divexantibus verò aculeos, eosque acerbissimos, infligunt. Idem poëtarum ingenium est: unde ista profluxerunt Archiloci:

Qui me commovit, meliùs non tangere: clamo;
Flebit, & insignis toto cantabitur orbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit, ut qui quietis studiosi sunt, diligenter caveant, ne cum poëtis & apibus bellum gerant. Tot denique earum sunt quas imitemur virtutes, ut Aegyptij, Chaldæi, Græci, varia ab ijs hieroglyphica acceperint; nam populum regi obedientem significantes, apem frugi pinxerunt: regem erga populum benevolum ostendentes, examen apum expresserunt. Cætera id genus emblemata, à Pierio petas, nec laboris te tui pœnitebit. Rustici item aëromantiam ab ipsis didicerunt. Nam ingruentis pluviæ & ventorum adventum præsentiunt, procellasque & imbres prædicunt; quibus appetentibus, non longè evolant ab ædibus, sed suo semet succo sustentant. Quæ cùm ita sint omnia, haud mirum Aristæum, Philistrium, Aristomachum, Solensem, Menum Samnitem, & sexcentos alios apum descriptores, missis civitatum delicijs, per duodesexaginta annos sylvas incoluisse, ut earum vitam & mores rectè discerent, & posteritati in exemplum commendarent. Nec pœnituit sanè Virgilium in earum historia εἶναι ὀψιμαθῆ quam 4. Georg. eleganter descripsit. Quid verò ipsarum corpora & opera in nostris corporibus operantur, nunc operæ pretium est recensere, ut nihil inesse apibus sciamus, quod non nobis saluti & bono cedere queat. *Vsus Medici.* Primum igitur corpora ipsarum statim ab alueis accepta, & contusa, & cum vino diuretico vel œnogala epota, hydropem potenter curant, calculos comminuunt, Vrinæ fontes omnes aperiunt, ischuriam sanant. Apes item in melle mortuæ vomicas sanant, oculisque & auribus hebescentibus auxilio sunt. Tormina item ventris contusæ curant, atque appositæ & mel venenatum epotum, ipsæ deinceps epotæ expellunt; duriora in labijs ulcera emolliunt, carbunculum alligatæ sanant, dysenteriæ medentur, & mel ipsis imbutum cruditates stomachi, lentigines faciei emendat, ut ex Hollerio, Alexandro Bened. & præsertim Plinio videre est. Apes favis immortuas aridas tere (scribit Galenus in euporistis) misce cum melle in quo ipsa fuerint demortuæ, inunge capitis partes pilis denudatas, & renasci ipsos videbis. Plinius vicissim multas apes comburere docet, & cum oleo miscere cineres & inungere; sed cavendum ait,

ne

ne partes adjacentes attingantur;imo mel mortuis apibus refectum in omnibus morbis salutare & panchreſtum eſſe affirmat: cinerem ipſarum cum oleo tritum,ad capillorum dealbationem,Erotis variè Cap.61.de morb. mulieb. commendat. Vtiles præterea ſunt apes, quia varijs animalibus in cibum cedunt: nempe taxo, urſo, lacertis, ranis, ſerpentibus,meropi;hirundini,paro, upupæ,rubeculæ,araneis item & Veſpis, ut Bellonius animadvertit. Venari item eas cum voluptate homines ſolere, docet Palladius, earumque inveſtigandarum rationem narrat his verbis. Menſe Aprili,locis apricis ſi apes frequentes, ad paſtum vel aquam veniunt, certum eſt eas in propinquo mellificinam habere: ſi vero paucæ eò accedant, longius abeſſe ſignum eſt. Quum autem frequentes adſunt, hoc ingenio eorum examina invenies. Rubricâ liquidâ dorſa earum tangas, ibidemque maneas dum eâ notatæ fuerint reverſæ; quòd ſi citò fit propè habitant;ſin tardiùs, loco magis remoto ædes habent. Proximas deinde facile inveneris, ad longinque diſſitas hoc modo perduceris. Cannæ unum internodium cum ſuis recides articulis, & in latere aperies;ibi mel exiguum vel defrutum immittas, & juxta fontem ponas. Cum ad ipſum convenerint apes,atque(odore mellis illectæ) ingreſſæ fuerint, appoſito pollice foramen claudes; & unam tantum apem exire permittes, eam conſequere quantum quantum potes certiſſime: & cum ulterius non poteris, aliam liberes, ea deinceps è conſpectu devolante, aliam emitte, tandem his ducibus locum examinis facile inveſtigabis, qui ſi in ſpelunca fuerit, fumo ejicietur omnis familia, & cum exierint, æris tinnitu territæ in ramulo ſeſe uvæ modo ſuſpendent, unde admoto vaſculo recipientur. Si in arboris ramo nidificent, acutiſſimâ ſerrâ ſupra infraque abſcindes, mundaque teſta rami pars illa cooperta, ad locum quem volueris deferatur, ac inter alvearia collocetur. Atque hac arte examina in ſylvis, cavernis, vel rupibus habitantia ſunt invenienda:mane autem aucupium incipere oportet,ne die demortuo prædam perdas. Nec ſolum venatione apes homines delectant: ſed etiam ſi quis eas per ſomnia invenerit (niſi Fabritius atque Artemidorus nos fallunt) ſi pauper fuerit, ditatur; ſi rex aut dives, facilem ſibi populum habebit, atque morigerum. Qui verò habuiſſe ſe apes ſomniat,non autem habere,defluentis fortunæ ſignum eſt, et infortunij iam propè imminentis. Tanti uſus ſunt apes: tam variè in ipſarum virtutibus luſit, vel potius operata eſt rerum omnium fictix natura. At quorſum ille (inquies)aculeus, contra cujus venenum nulla remedia novit Plinius? Equidem fateor & res ipſa docet, apum nonnunquam aculeos venenatos eſſe; ſed rabidarum tantum, & vel nimia febre,vel ira,vel fame exæſtuantiū. Aliàs verò parum pungunt:ideoq; Dioſcorides ictus apum ſymptomata, ſicco pede præterijt; indignatum ratus ob unius apiculæ ſpiculū adeò conqueri? Poſteriores dolorem,ruborem,tumorem, comites obſervarunt; præſertim ſi aculeus etiamnum hæreat infixus, quo profundiùs vulnerante,mortem aliquando ſuperveniſſe ſcribit in Theriacis Nicander: Antiqui item (ut apum aculeos in bonum converti uſum probemus) ob ſtellionatus crimina hoc ſupplicio(author Suidas) ſontes affecerunt. Reum veſtibus diſpoliatum, atque toto corpore melle perlitum, Soli expoſuerunt, manibus & pedibus ligatis, ut ab apibus & muſcis creberrime punctus,& Solis radijs afflictus,dignam vita necem ſubiret. Verùm ſi ipſarum ictus vitare, ſanareque inſtituas; primùm mente ignaviam,impietatem, furtum, malitiam exigito; his enim vitijs fœdatos libenter impetunt. Tum ne ex veſtium colore ſanguineus videaris, vel per venerem immundus ſentiaris, oppidò caveas. Qui etiam arborei pici raſtrum geſtant, etiamſi examina perturbent, ab apibus non lædi, dicit Plinius. Nonnius, meliſſâ tritâ aculeos innoxios reddi, author eſt. Florentius dendromalaches ſucco(mal-

vam

vam masculam appellant) vindemiatorem mellis illini jubet,ut securus favos eximat. Sed cujuivis malvæ succus idem præstat; & melius, si cum oleo teratur: nam & præservat ab ictu, atque ictis remedio est. Verum esto,illarum nobis aculeum morbos inferre: atqui illos apes melle demortuæ cito curant diligenter applicatę, & venenum doloremque omnem ejiciunt. Quid dicam? Nullum animal æquè commodum,nullum minùs sumptuosum Deus creavit. Curantur perexiguo ære,vivunt fere in omnibus locis, etiam sylvestribus & montanis: pauperes æque ac divites ipsarum cultu magnum vectigal colligunt: nec propterea vel ollam vel familiam augere necessum habent. Merula refert Varronem quinis millibus pondo mellis aluearia quotannis elocasse, & in Hispania é parva villa unicum jugerum non superante, ex melle ibidem collecto dena millia sestertia lucrari solitum. Habemus item ex earum officina, ceram,mityn,sandaracham, propolim,favos,quibus nulla bene caret respub. ut virtutum exempla non repetam, quæ non minùs animæ salutaria, quàm hæc corpori vitæque rectius agendæ utilia videntur. Primum autem de Melle, succo illo immortali, nectareo, dulcissimo, saluberrimo, & omnium operum effectuumq; principe,orationem instituemus.

Cap. V.

De mellis nomine,differentia,et usu.

MEllis nomen principio unum fuit, Hebraice דבש,Debasch dictum; verùm ab horrenda illa & confusa πολυγλωττολογία, ab Arabiæ incolis Hel, Han; a Gallis miel,Hispanis Miel,Italis Mele,Belgis Honichzeem, Germanis Honig,Anglis Honny appellabatur. Græci μέλι dixerunt; ab insigni labore apum & cura in eo conficiendo, ut annotavit Eustachius: unde μελίττιον melitellum, a μέλι apud Porphyrium. Verùm quid illud tandem sit,inter doctos disputatur. Sunt qui salivam syderum, vel stellarum sputum esse somniant, alij aëris purgamentum, vel cœli sudorem vocant, sed rectius meo judicio Mel apum Chylum vocaveris, ex materia dulci collectũ, sed in earum ventriculis consummatum, vomituque vel expuitione in cellas ejectum. Aristoteles,Plinius,Avicenna,Seneca,apes mellis non opifices, sed collectrices tantum statuerunt: sic enim scribunt. Apes mella ex rore aëris syderum quorundam ortu potissimum & arcus cœlestis concubitu colligunt; siquidem favos faciunt non mel. Galenus item lib. 3. de Alim. fac. hæc verba habet. Memini (inquit) aliquando, æstate super arborum folia mel quam plurimum a nobis collectum fuisse, & tum agricolas velut ludentes cecinisse, *Iuppiter melle pluit*. Præcesserat autem nox(ut per æstatem)valde frigida,cujus vi dulces halitus & vapores diurno calore Solis sublati concreverant. Apud nos verò id raró accidit:in monte autem Libano quotannis. Itaq; coria supra terram extendentes, & arbores excutientes, defluens mel aërium ollis excipiunt,& in fictilibus reponunt. Differt autem mel, ut cætera quælibet corpora, substantiâ & accidente. Respectu substantiæ sive materię,aliud mel aërium est,aliud terreum. Quippe mense Maio,Iunio & Iulio, ambrosia quædam cælestis (melleum rorem vocant, ego melliginem appello) in plantarum folia delabitur,gustu suavissima, liquida,pura,& ipsum contra saccharum non ingrata. hanc collectam & imbibitam apes maturare concedo, mutare constanter nego,nisi forte depurationem roris,speciei alterationem dicere velis. Gal. Lib. 3. de alim. facul: Mellis materiam, non ipsum rorem esse affirmat, sed rori congenerem: quam apes collectam in cellas revomunt, sed speciem succi non mutant, ut etiam Avicenna docuit. Ros autem ille aërius ex quo mel

Mellis definitio.

Mellis differentiæ.

mel aërium colligitur, duplex eſt, coagulatus ſive manna; & liquidus, unde mel optimum conficitur: præſertim ſi quâ primò decidit naturâ, eandem ſemper obtineat. Verum tam altè cadens, ipſoque lapſu inter cadendum ob aëris impuritatem ſordeſcens, & terræ halitu foliorumque & florum quibus inſidet ſucco infectus, plurimam cæleſtis naturæ vim amittit, licet nonnullam ſervet; totieſque in apum ventriculis, cellis, favis, mutatus, peregrinam aliquam qualitatem habet adjunctam. Eſt autem initio mel, veluti aqua dilutum; & primis diebus muſteum fervet, vigeſimo craſſeſcit, mox obducitur quaſi tenui membrana, quæ feruoris ipſius ſpumâ concreſcit. Mel terreum dicimus, quòd rore abeunte, ex terræ ipſius ſudore, & plantarum dulci parte exugitur, denſioris quidem ſubſtantiæ, & qualitatis cum ſubjecto convenientis. Hinc mel gramineum, fabaceum, ſparticum, apianum; ficulneum uvaceum, cedrinum, arundineum, violaceum, ericæum, liliaceum, leucoides, narciſſinum, ſerpillare, thymbricum, buxeum, taxites, abſinthites, helleboratum, venenatum, &c. dicitur: habitâ ſcilicet ad res, é quibus colligitur, ratione. Optimum autem reſpectu ſubſtantiæ mel dicitur, conſiſtentiæ pinguis & mediocris, quod ſponté ex favis defluit, (ἄκοιτον vocant) vel potius ἀκέραιον, & fæcibus non abundat; & breviſſimo tempore coquitur, minimumque inter ebulliendum ſpumæ evomit, ſibi ſemper ita adhærens, ut ſi attollatur digito homogeneum ac continuum, nullo modo interciſum, ad terram defluit: & denique quod prompté igne admoto flammam concipit. Hæc niſi omnia vel plurima adfuerint; vilis, adulterati, impurique mellis ſubſtantiam videris, non probi. Accidentia mellis, alia bona ſunt, alia viciſſim mala, utraque autem ſumuntur a tempore, loco & qualitate. Si tempus reſpicias; mel quo recentius, eo melius habetur, atque vernum, horæumque autumnali longe præfertur. Primum de floribus tantum ijſque tenerulis admodum colligitur (unde Anthinum dicitur:) ſecundum vero ab herbis item ipſis & adultis floribus, ὡραῖον: ultimum é tribus peſſimum, poſt primos autumni imbres; arenoſum illud quidem & ſylveſtre ex erica duntaxat aut hedera (quæ tum ſolæ florent) collectum, ἐρικαῖον. quæ omnia (ut dixi) ex novitate laudem habent ampliſſimam, quoniam vetuſtate, ceu coctione quadam longâ amareſcunt: unde proverbium, Mulſum quod probè feceris, miſcendum eſſe novo Hymetto & Falerno vetulo. Pro ratione loci tam communis quàm proprij, varie item laudatur mel, atque etiam vituperatur. Si proprium locum, ſive vas ipſum in quo continetur, reſpicias; in fundo optimum invenitur, fœces enim ex aëre inter cadendum vel ex ſitu herbarum contractas, ad ſummum quaſi ſpumam projicit, atque in imo vaſe glutinoſius, ponderoſius, ſuavius & compactius ſentitur. Communem autem locum ſive regionem ſi videas ubi colligitur; pro illius item natura æſtimationem acquirit. Primas inter bona mellia, Atticum, Athenienſe, Hymeticum, præſertim in argentifodinis factum, omnium judicio hactenus obtinuit, tum ob apum ipſarum meliorem indolem, tum terræ thymo & optimarum plantarum copiâ affluentis, tum loci in quo favi texuntur bonitatem. Cycladico ſecundas Dioſcorides tribuit (quod plurimum urbanum eſt, & jucundum & æmulum Attico.) Hyblæo ſive, Siculo tertias. Mel Atticum Iohannes Bauhinus medicus doctiſſimus, & ſimplicium cognitione nulli ſecundus, Veronæ in pharmacopolio ſe vidiſſe teſtatur: quod repoſitum invenit in veſica elephanti valde craſſa, pondere librarum 21. longitudinis duorum cubitorum, latitudinis vero ſeſqui cubiti. Ego credo ex Africa allatum fuiſſe; nam quomodo veſica elephanti ex Atticis? Cardani judicio quod ex Cephalenia inſula in Ionio mari poſita advehitur, præſtantiſſimum omnium eſt, cui in Europæis proximum eſt Hiſpanicum, atque id non immerito: ros enim concoctior in calidioribus plerunque regionibus: & ubi purior aër eſt (in omni regione) virgineum mel, id eſt, pu-

Mel optimum;

Quibus in regionibus mel optimum invenitur.

rum putum,& ignis omnino expers elaboratur. Mel etiam Tarentinum laudatur, ut Strabo refert. Circa Tagodast,Melelam,Heam, Hascoram, Rhahonam Montem ferratum,Echebdevonam, mel Africanum optimum confici Ioannes Leo author est. Ludovicus Cadomustus Sinegense, Andreas Corsalius Mombazense,Edoradus Barbosa,Aethiopicum, Thomas Lopius Cataiense. Franciscus Alueares Tigremahonense, Sebastiauus Baro Samogiticum, Enricus Lituanicũ,Erasmus Stella Borussiacum,Thevetus Americanũ, alijs præponunt. Paulus Iovius Moscoviticum fusis laudibus prosequitur,sed temere,quandoquidem in toto Moschoviæ Ducatu, nec apes nec mel esse, mercatores nostri, & Sebastianns Baro, rerum ibidem visarum gestarumq; sincerus scriptor,serio affirmant. Albertus Campensis in Mysiæ tractu,quem Britum vocant, uti etiam in Hercinia sylua,mel examussim optimum inveniri dicit,adeo ut Cecropeo atque Attico non cedat. Aelianus in nivosa & glaciali Scythia vernaculum & laubabile mel gigni asseverat, atque venum ad Mysos (carè ubi venditur) exportari. Verum si regionis calor puritatem melli addit, & bonitatem, quomodo in Scythia & Samogithia optimum haberi possit? An quia flores ibidem nati & rorem excipientes meliores sunt, eóque ipsum meliorem reddunt & puriorem? An propter Boreales ventos eò loci frequentissimos, qui aerem purgant. An quia ut homines, sic apes illic vivunt robustiores, meliusque propterea & diligentiùs mel in ventriculis repurgant atque elaborant? quod verisimilius est; quum in tam frigida regione non viverent nisi valentulæ, nec ad id ætatis (vivunt enim ibi quam diutissimè) unquam accederent. Quod verò in humidis regionibus mel exquisitum confici negat Cardanus: Hibernia illi litem intendat, atque Anglia vocet in jus; quæ fatali insulis humiditati obnoxiæ, mel adeo purum putumque reddunt, ut nec venenati illi quidpiam admisceatur, & diutissime maneat incorruptum. Vt taceam summam ejus albedinem, duritiem, dulcedinem, continuitatem, lentorem, gravitatem; aliaque bonitatis ejus maxima indicia. Sed πίθινα hujus modi ἐπιχειρήματα nostræque terræ lenocinia mittamus: & Mellis, ob regionem in qua legitur infamiam explicemus. Per insignem amaritudinem pessimè audivit Colchicũ, Corsicum deinde, & nonnullis locis Hungaricum atque Sardum. Nam in Sardinia Asinthium, in Corsica Nerium, in Colchide taxus, in Hungaria omnes luxuriant. Mel item venenatum in Heraclea Ponti & ægolethri floribus vere aquoso marcescentibus: tunc enim noxium virus flores concipiunt, & mel illapsum citò inficiunt. Aliud ibidem genus perniciosissimi mellis elaboratur, ab insania quam gignit μαινόμενον vocatum; quod Plinius ex flore Rhododendri contrahi autumat, nullis ibi non syluis frequentissimo. Dioscorides & Aëtius aconiti ibi luxuriantis copiæ venenum non malè inpingunt, quùm ijsdem remedijs occurritur ejus maleficio, quibus aconito. In Carina, Perside, Mauritania, & Getulia Massæsulis contermina, vel ob terræ halitus, vel plantarum virulentos succos, venenati quoque favi gignuntur; Sed livore & nigredine deprehenduntur. In Trapezunte Pontica ex buxi floribus mel colligi à Plinio accepimus, quod ut gravi odore sanos malè afficit, ita etiam insanos menti restituit. Nascitur in Heptocometarum arboribus mellis contagiosi genus. Cujus virus exhaustum stupidos facit, mentumq; exturbat. Hoc ab inimicis cum pacis implorandæ symbolo, ad tres Pompeij cohortes misso, largiusque ab ijs epoto; de statione mentis atque vitæ dejectæ (inquit Strabo.) Ovidius Corsici mellis tanquam maximè infamis mentionem facit ex cicutæ floribus collecti, cum ait

Quibus in regionibus pravum mel colligitur.

Quam puto de gelidæ collectam flore cicutæ,
Melle sub infami Corsica misit apis.

Atqui naturæ parum honorificum videatur, genuisse rem adeo ab omnibus expetitam, eiq; non rarò venenum admiscuisse. Imo quidem non male istud, permisit

permisit,ut cautiorem minusque avidum faceret hominem, & non solùm ad delectum faciendum, sed etiam ad antidota quærenda excitaret. Propterea quoque rosas spina obsepsit; apibus aculeum tribuit, Saluiam bufonis saliva infecit; melli,saccharo, & mannę venenum aliquando (idque perlethale) aspersit. Mellis venenati signa hæc sunt, favos livore inficit, non densatur, colore magis rutilo conspicitur, acre sentitur,& odore alieno: innoxio longè ponderosius est, sternutamenta protinùs sumptum movet, Ventrisve proflu- vium largissimo sudore concomitatum. Qui ipsum hauserunt,supini proniq; humi sese provoluunt, refrigerationem quærentes. Heracleum eadem cum aconito movet symptomata, & eandem curationem sortitur.Ex mellis ve- nenati portione admodum exiguâ degustatâ, duos medicos in foro Romano obijsse, memorat Galenus. Contra maniam ex melle, Dioscorides rutam devoratam, & salsamenta, & mulsum cum ruta epotum commendat. Sed resumpta, iterùm vomitione sunt rejicienda. Quinctiam eadem huic mor- bo præscribit, quæ contra aconitum & netium: cui assentitur Plinius. Addit etiam unum singulare antidotum, scilicet Auratam piscem in cibo exhibitam; quæ item sinceri mellis fastidium egregiè tollit. Guilielmus de Placentia cum syrupo violaceo, acetoso simplici, & aqua tepida, continùo vomitum pro- vocare docet, piscibus salitis ante vomitum comestis. Posteà exhibet The- riacham cum aceto calido. Christophorus de Honestis vomitum suadet,& frigidam naribus subdere cum floribus violarum nenupharis & psyllij.Bezoar vero ejus sunt: grana cydoniorum trita & data cum aqua calida, ut sanctus Ardoinus refert. Avicenna nihil effatu dignum præscripsit, nisi quod ab alijs acceperat. Nam quod suum Aumeli attinet, prorsus quid sibi velit non in- telligo. Verùm quid si ego juvenis & Anglus, post tot patres conscriptos certissimum hujus veneni antidotum esse apes ipsas affererem devoratas? Lenocinatur conjecturæ verisimilitudo, & ratio nonnihil abblanditur. His enim nisi rerum domina natura insignem contra mel venenatum dynamin de- disset, (sicuti contra serpentes Psyllis,inter homines; ciconijs & pavonibus, inter alites) equidem ab ipso collecto, devorato, & aliquandiu retento, imo concocto, male afficerentur, & toxico per totum corpus currente confice- rentur. Terrestrium apum mel licet non semper venenatum sit, tamen ob ni- gredinem nimiumque lentorem non laudatur. Sæpe item serpentum,bufo- num,rubetarumque halitibus obnoxium deprehenditur, & propterea cautè fugiendum. Nunc ad qualitates mellis veniamus; quarum aliæ primariæ sunt, aliæ ex ijsdem ortæ,aliæ formales atque specificæ,quas merito energe- ticas vocamus. Primæ crafeos respectu, mel calidum & siccum censetur in secundo gradu: quâ de causâ uti Hecticis, febrientibus, juvenibus, ictericis interdixit ipsum Galenus;ita frigidis in affectibus plurimū laudavit,& humido ventriculo præditis, præscripsit: quos modicè delinctum potenter nutrit, et bonū unà colorē habitumq; conciliat.Si secundas qualitates desideres(olfac- tiles,gustatiles,visibiles,tactiles)debet mel optimū nullius herbæ, vel rei alte- rius eminentem qualitatem habere: & propterea mel thymum insigniter re- dolens, rejicit Galenus. est tamen ex se ipso suavissimi & fragrantissimi odo- ris, & spirituosæ cujusdam fragrantiæ (cujusmodi in aëre sublucano medio vere sentitur) non expers. Si vero malè olet, ex custodia mala compu- truit: si graviter, contagium contraxit é cicuta: si nares odore pungat,læta- lis veneni sublatitantis, vel acrimoniæ nimiæ argumentum est. Si omnino non oleat,sub vappa vapulat: si thymum,tiliam,rorem marinum,buxum, ab- sinthium,&c.in eorum naturam degeneravit. Similiter quoque de gustu sta- tuendum, qui vel ex herbis, ætate, locique colore ascititius & medicatus sentitur; vel naturalis: id est, magna quadam & vivida dulcedine linguam feriens & replens,adeo ut sabacre nonnullis videatur. Colorem optimi mellis

Mellis vene- nati signa,atq; Antidota.

Mellis Crasis.

quod attinet: in Tigremahonicâ & Tagodasticâ regione, lacteus præcellit, in calidioribus locis albus atque diaphanus. Maximam autem partem, fuluus & ex auro pollens princeps habetur. Secundas tenet albus transflucens, cui ego non injuriâ cum Aristotele primas concederem. Quippe signum est puri mellis & ἀκοίνητ, nullâ herbarum tincturâ infecti. Ab eo rutilum laudatur nisi fuerit æstivum, tunc enim collectum mel (veluti cera & butyrum) vel ob florum flavescentium copiam, vel aëris adustionem, ad intensam & quasi saturatam flavedinem, imò ad ruborem ferè accedit. Si vero Erycæum vel Anthinum rutilum videatur, quasi noxium ab omnibus jure habetur, quia intempestivũ. Suspecti & infames colores dicuntur, niger, fuscus, spadiceus, & præsertim lividus, qui sive in favis sive in melle apparentes, nunc corruptionis, nunc veneni manifestarij indicia sunt. Est item tactu mel optimum; pingue, lentum glutinosum, grave αὐτόχυτον, clarissimi terebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fæcibus impuratum: blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Energeticæ qualitates in usu mellis apparent; qui sanè multiplex videtur, sive ad medicinam sive ad culinam te vertas: Tam enim potenter nutrit, vitamque integram conservat, & longæuam, ut Græci Cyrnæos μακροβίους καὶ πολυχρονιωτάτους. (Herodoti Athenæi, & Diodori Siculi testimonio) ex continuo ejus usu putarent. Sanè Pollio interrogatus, quomodo intantum ævum annos produxerat, respondisse fertur: quia intùs mulso, extrà oleo à teneris usus fuit. Præterea flores, fructus, singulàque simplicia, atque composita item medicamenta, ejus permixtione à putredine integra servantur; qua sane facultate ita excellit, ut Babylonij etiam nobilium mortuorum cadavera eodem sepelirent, ut Herodotus in Thalia testatur. Oenopolę item quidam nebulones cum fugitiuo vino & ferè exanimi vitam reddere instituunt, mel addunt: quo adulteratum vinum, purum videtur, & palato non parum arridet, etiam critico. Putredini non subjicitur. Servantur in eo fructus, omniaque corpora quàm diutissimè. Tactum tamen a suo inimico putrescit, id est, à pane. Ideo qui mel vendunt, diligenter cavent, ne pueri transeuntes panem intingant; ita enim facilè corrumpitur; & in formicas vel similia formicis animalcula transmutatur: si Paracelso credimus, philosopho quidem in rerum naturâ naturali quadam peritiâ insigni. Mellis item admixtione placentularum pravitatem corrigit Galenus. Mel cum alijs quibusdam mixtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Per se ipsum autem attenuat, magis quàm reficit: nam & urinam & aluum plus justò expurgat. Hippocr. Si etiam cucumeris semina, vel alterius Plantæ in melle aliquandiu maceraveris, & postea severis, dulciores inde fructus certo proveniunt. Medicam quod attinet virtutem, calfacit, vulnera ulceráque optime detergit, attenuat, discutit quæ aliqua corporis parte coierunt; ut Galenus, Avicenna, Celsus & Plinius notarunt. Alopecias & fæda capitis ulcera persanat. Plin. Ad generationem capillorum in Alopecia; vel febribus diuturnis, plurimùm valet, si per se crudum illinatur, vel cum favo nouiter extracto. Galenus. Potissimum autem oleum mellis distillatum id facit. A qua stillatitia mellis cutem egregiè mundat, urinam provocat, febrium calores extinguit, obstructiones viscerum expedit, sitim lenit: calx vero sive sal ejusdem, uti omnium corrosiuorum, minime dolorificum est, ita etiam maxime energeticum & propterea in virgæ caruncula unicè a Chymicis & expertis aliquot chirurgis commendatur. Quot vero & quàm amplas virtutes Mellis, quinta illa (uti vocant) essentia contra omnium morborum vires obtinet, præclarè ab Isaaco Belga Paracelsi antecessore scriptum est. Næ si crudum & agreste mel Democrati, Pythagoræ, Pollioni, Baptistæ, Pythagoreis denique & Cyrnijs salutem cum vita longa attulerit:

Medicæ mellis virtutes.

attulerit: quanto illud magis præstiterit depuratum, & in summum nutritionis gradum perductum? Epicurei verò, qui summam salutis & voluptatis rationem habebant, Ambrosiam continuò comederunt (ut Tzetzes refert) quæ ex decima mellis parte constabat. Acsi assiduo ejus usu dolores arcerent, et à morbis immunes sani viverent: Mirificè auribus exulceratis auxiliatur mel per se tepidè infusum, præsertim si fœtores simul adsint. Quinetiam ut in earum sibilis, sonitibus, inflammationibus, mel Atticum instilletur jubet Galenus; Mel, Butyrum & oleum rosaceum, ana tepidum, auriculæ dolenti infundit *Marcellus Empyricus*; Idem quoque mel cum infantis stercore subactum, in visus hebetudine & albugine valde laudat. Oculorum epiphoras, tum in hominibus, tum in equis, hoc modo tollit Vegetius. Primùm infra oculum sanguinem detrahit, & eum usque ad sanitatem melle optimo inungit. Cavendum tamen (ut non malè meminit Columella) ut quotiescúnq; melle oculi unguntur, circumlinantur priùs pice liquida & oleo, ne a muscis, apibus & vespis infestentur. Audi etiam quæ ad claritatem visus narrat & commendat Marcellus. Mel in quo apes fuerant demortuæ, nitidum & purum oculis instelletur: vel capitum apum cinis cum melle, oculos claros reddit: & rursus; Mel Atticum cum primo infantis stercore & lacte nutricis commisceto, eoque hebetes ex quacunque causâ oculos inungito. Sed priùs ægrum erectum ad scalam alligabis; quia tanta vis medicamenti est, ut eam aliàs patienter ferre nequeat. Cujus beneficium tam præsens, ut tertio die absterſâ omni maculâ visum acutissimum efficiat: Suffusionem oculorum curat fel vulturis cum marrubij succo, (qui duplo pondere fel superet) & mellis dupla. *Gal. in Euporist.* Alibi etiam, fellis testudinis marinæ partem unam, mellis quadruplo immiscet, & illinit. Serenus vero istiusmodi Oxydercicon præscribit.

Hyblæi mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dirâ caligine pressis.

Infantibus butyrum cum melle exhibeto: nil enim utilius in dentitione & oris ulceribus. Galenus solo melle gingiuas eorum confricari jubet: ad dentium enim generationem, conservationem, nitorem, abstersionem mirè conducit. Ad dolorem item faucium, *Si Arabico melli jungas agreste papaver*, sanat ipsum: imo aliquando *Simplicibus Lymphis confunditur aëreum mel*: & egregie, teste Sereno atque Plinio, arescenti in febribus linguæ, Cynanchæ, uvæ, cunctísque gutturis, faucium & tonsillarum vitijs medetur. Ad spirandi difficultatem & sputum promovendum, vel simplex, aut alijs immixtum optime (Hippocratis sententiâ) conducit; & in auricularum pulmonum convulsione (qui morbus esse solet lethalis) frigidæ potus, & in qua favus mellis maceratus est, plurimū conducit. Stomacho item non calido, non bilioso, non amaro, nec nauseanti, aut febrienti; vigorem, robur, alimentumque maximum conciliat, & eodem lac coagulari non sinit: renes expurgat; cum aqua & butyro coctum, calculosos juuat. *Avicenna.* Lienis dolorem sedat, sed demortuis apibus appositum: nam intus sumptum, & lieni & hepati nocet, inquit Galenus. Crudum, aluum levat. Coctum cum apibus vel caseo recenti, ipsam adeo sistit; ut dysenteriæ & cæliacæ passionis arcanum a Galeno, Celso & Plinio habeatur. Hippocrates omnibus mollitorijs uteri medicamentis mel admiscet: Mel cum resina mixtum, testibus medetur frigidis, teste Plinio: qui etiam corij bubuli cinerem cum melle, phagadænas & panos curare affirmat. Nitrum cum melle & lacte bubulo ulcera faciei sanat; & mellis spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat: senibus maximè conducit, & stomacho refrigeratis: coctumque flatus discutit, & potenter movet urinas. Galenus. Hollerius mel inter diaphoretica recenset, quia aperit, & puros reddit

reddit meatus : Galenus inter diuretica ponere non dubitat. Acrimoniam dococtione vel aquæ admiſtione exuit, & propterea mel coctum ad ſinu oſorum ulcerum glutinationem fuit a Galeno præſcriptum. Sal cum farina & melle, luxati articuli dolorem tollit, tumorem diſcutit, & repoſitioni meliori viam præmunit: Poſſem hic recenſere Aetij & Aeginetæ Diamelleum emplaſtrum, Tapſimel Ardeni, & ſirupos omnes ex melle antiquitùs confectos: cui ſaccharum Neoterici vicarium, neſcio quo rationis momento ſurrogarunt. Nam ſanè ſi mel Atticum, vel aliud Attico bonitate æqui-parandum, in procinctu ſit, & debitâ præparatione non careat; næ cito oculum effoderit, ſaccharo, terreſtri, arundineo, & nimium feculento; melli, nec uſu, nec origine, nec ullo modo, cum cæleſti hac lachryma comparando. Sed hæc mittamus; & potuum ciborumque mellitorum genera enumeremus. Potus melliti ſex præſertim a veteribus recenſentur. Hydromeli, Oenomeli, Oxymeli, Apomeli, omphacomeli, Thalaſſomeli.

Hydromel μελίκρατον a Polluce et Nicandro vocatur, atq; etiam Heſychio: ejus Compoſitionem Galenus, Plinius, Aegineta & Dioſcorides tradiderunt his verbis. *Hydromel Galeni*. ℞. aquæ font. dulcis & depuratæ ℔. viij. mellis opt. ℔. j. coquantur igne lento vaſe terreo, & ſpumam innatantem ſæpe eximc; coquito ad intentionem. Si mox bibendum ſit, aquoſius fiat: ſi reponendum, diutiùs coquatur, nam incraſſatur, ut julepus, diu quidem ſervatum, ſed in partes ægri remotas altius penetrat, & in bilem citiùs convertitur. Alias quoque varias facultates coctio ei acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluumque ſubducit, & minus nutrit. Diutiùs coctum, inflationem diſſipat, magis alit, minus purgat. Aromatizatur pro libitu, croco, Zingibere, gallia moſcata, liguo aloes, &c. Fit etiam alio modo ex mellis lib. j. aquæ lib. octo, fermenti uncijs tribus. Omnia ligneo dolio tradantur; relicto trium vel quatuor digitorum ſpacio vacuo, ut liberius ferueat. Vbi vero deferbuerit, obturato vaſe & diligenter orbibus munitio, tertio poſt menſe fit potabile. *Hydromel Plinij*. ℞. imbris puri & per quinquennium ſervati lib. 12. coque ad tertias, cui adde tertiam mellis veteris partem, ac Syrio ardente per 40. dies Soli exponito, atque ita expoſitum decimo die obturato vas: hoc vocatur Hydromeli, vetuſtate ſaporem vini aſſequens, nuſquam laudatius, quàm in Phrigia compoſitum. Dabatur appetentibus vinum ægris, ſed jam a multis annis damnatum. *Hydromel Aeginetæ*. ℞. ſucci malorum cydoniorum contuſorum, lib. V. aquæ font. Sextar. χ. coque donec flaccida fiunt; ablata ab igne, refrigeſcant. Cola; ac expreſſa mala abjicito; huic aquæ mellis dimidium addito, coquito, deſpumato, donec pars octava fuerit conſumpta. Quidam é dulcibus malis pyriſve eodem modo conficiunt. *Hydromel Dioſcoridis*. Fit duabus aquæ pluviæ veteris ad unam mellis partem additis, & inſolatis: ſunt qui hydromeli appellant, quia é melle elutis aquâ favis confici ſolet. Sed meracius fieri non convenit; quia eo modo præ paratum ex abundante ceragine ægros lædit. Hydromel, ubi diutiùs fuerit repoſitum, mediâ ætate vino oligophoro, aut loræ, in reparandis viribus reſpondet. Quare in inflammationibus ſedandis ijs etiam præfertur. Aquæ mulſæ inveteratæ uſus damnatur in inflammatis & conſtrictis, ſed laboranti ſtomacho, aut cibum faſtidienti, aut ægro ſudoribus diffluenti, aut ſiticuloſo, aut febre ardente exoluto, convenit. Aëtius clyſterem é ſola aqua mulſa ad aluum movendum deſcribit, eodemque ſinuoſorum ulcerum ſaniem abſtergit. Galenus melicrato (in quo ſit decoctum aliquid hyſopi, vel origani, vel thymi, vel pulegij) ad preparandos craſſos humores in acuto morbo purgandos vtitur, & commendat: ſed in ſupinitate ſtomachi non laudat. Nuper alia Hydromelis compoſitio ab Anglis inventa eſt (*varij vocant*) pro navibus melius inſerviens, quàm quodvis

vis vinum. Ejus præparatio hujusmodi eſt. R. βύνης, id eſt, hordei poſt debitam in aqua macerationem torrefacti, q. v. in aqu. font. q. s. coque diu ad manifeſtum Bynes, ſive Maltæ, ſaporem. Hujus lib. j. cum mellis. 8. & aquæ lib. 20. ſimul cocta, potum tum guſtu ſuaviſſimum, tum uſu ſaluberrimum præſtat: optimè nutrit, ægrè corrumpitur, diutiſſimè ſervatur. *Hydromel Moſcoviticum.* R. decoctionis lupulatæ ſextar. 8. mellis deſpumati ſextar. vnum: Panis toſti & cereviſiæ flore illiti fruſtum vnum. Pone in vas ligneum probe coopertum, & juxta hypocauſtum colloca: ſpumam ortam quotidie bis auferto, ligneo cochleari perforato: poſt 10. dies recondatur in cella. Poſt quatuordecem bibatur: eodē modo conficiunt pro æſtate cum aqua ſimplici. hoc enim modo paratum hyeme bibunt, & quando inebriari ſe cupiunt. Illorum & Anglorum lingua, Mede vocatur.

Oenomeli. vinum melitites dicitur. Pollux μελίκρατον. Plautus mellinam vocat. alii Mulſum. Hoc Ariſtæus primus in Thraciam advexit, vini ac mellis mixti incredibili ſuavitate captus: imo mulſum ex melle Heracleotico factum & inveteratum, deſinit eſſe pernicioſum. *Plinius. Hanc potionem recentiores ita deſcribunt.* R. mellis opt. congium j. vini antiqui vi. ſalis cyathum vnum: inter feruendum ſubindè deſpumare oportet, tunc ſalem addere, ac aniſo condire, & helenij radicibus in ſacculo in vas ipſum demiſſis. *Aegyptij aliter conficiunt.* nempè ex paſſis & melle, quod γλυκὸν nuncupant, quia guſtu eſt valde ſuavi. *Oenomeli conditum.* R. piperis eloti & reſiccati ſcrup. viii. mellis Attici ſextar. vnum: vini veteris albi ſextar. v. miſce. Meminit ejus Celſus (ni fallor) & Cælius. Aurelianus in cura Iſchiadicorum. Genus eſt item mulſi quod Græci τὸ κύφεως appellant, quod & κύφι μέγα vocatur. ex. 36. rebus conſtans. *Gorreus.* Fortè idem quod Athenæus vocat μέλι κυκεῶς. Κυκεὼν enim potio eſt, ex vino, melle, & varijs herbis commixtis. quale Cambrorum noſtrorum Nectar Metheglin dictum. Hiberni cum melle, vino, & herbis quibuſdam œnomeli deſtillatum parant, quod *vskebache* vocant, genti crudis vel ſaltem ſemicoctis carnibus veſcenti haud ineptum. *Nectar.* Mulſum quod ex muſto fit, Græci Nectar vocant. Defruto decimam partem mellis addunt, ſed hoc genus ſtomacho eſt adverſum, & obnoxium inflationibus: datur alui ciendæ gratiâ: idem Hippocrates μελιηδέα καὶ μελίχρουν nominat, ut Galenus notat. Aliud, atque illud veriſſimum nectar, circa Olympum Lydiæ montem præparari Athenæus ſcribit: ex vino, favis & floribus maxime odoriferis. Alexandridam non potum Nectar, ſed cibum deorum exiſtimaſſe animaduerto. Dicit enim: *Nectar mandens edo, Iovi miniſtrans Ambroſiam bibo.* Homerus tamen, & major poëtarum pars Nectar pro potu habuerunt. *Oenomeli Dioſcoridis* ſic paratur. R. vini veteris ſextar. duos, mellis opt. ſextar. j. Aliqui ut celeriùs præberi poſſit, cum vino mel coquunt, & transfundunt. Alij utilitatis gratia ad ſextarios ſex muſti ferventis, vnum mellis adjiciunt; & ubi ferbuerit, vaſe recondunt; dulce enim permanet. Vſus vini *melitites hic eſt.* datur in longis febribus quæ ſtomachum cruditatibus collectis infirmarunt. Aluum leniter emollit. Vrinam ciet. Ventriculum expurgat; prodeſt morbo articulari, renum vitijs, imbecillo capiti, & muliebribus abſtemijs: odoratum ſiquidem eſt, et corpus alit. Vomitum provocat ex oleo propinatum, daturque utiliter ijs qui venena hauſerunt: uti etiam languidis, pulſu imbecillo, peripneumoniâ & tuſſi laborantibus, & ijs qui immodico ſudore exoluuntur. ſed tum Hydromelite dilui æquum eſt. Galenus melicratum etiam dilutum ijs præſcribit, quibus non ultrà primam ſeptimanam rigor producitur, idque forti admodum exiſtente naturâ. Sunt qui in febribus vinum hoc prorſus damnant: Sed hoc de quibusdam febris temporibus intelligendum. Interrogatus Romulus quidam Cæſaris hoſpes, ſupra centum

Vide nectar Enonymi in Antidot. Spec. Weckeri, fol. 192. & 193.

annos

annos natus, quanam ratione corporis illum animíque vigorem tamdiu retinuisset; foris oleo, intus mulso (cum Pollione illo) respondit: ut magis demiremur mulsi usum, qui multus antiquis idèo fuit, quoniam illis erat persuasum: omnem animi asperitatem dulcibus succis mitigari, spiritus leniri, meatus molliores reddi, atque per-flatiles, morumque etiam' medicinam esse. *Plinius*

Oxymeli sive acetum melitites sic fit, ex *Plinij* sententia. R. mellis lib.vi. aceti veteris heminas quinque, salis marini lib.j. aquæ pluviæ quam Galenus non probat, Sextar. v. Omnibus feruefactis decies, mox Soli expositis atque inveteratis, oxymel confit. Verùm ultra annum non durat. Omnia ista quemadmodum & vina factitia, a Themisone summo authore damnantur. Galenus sic parat. Melli optimo despumato tantum aceti vini addito, ut ægroti gustui arrideat: coquantur ad bonam unionem: & quando uti voles, aquam pro arbitrio miscebis: satis autem coctum est, cum spumam ampliùs non rejicit. Sunt qui has compositiones forte paulo aliter proponunt: & Dioscorides a Mesue, Nicolaus ab utroque dissentit. Apud Mesuem decem illius formas reperies. Apud Nicolaum, quantum vidi, septendecim: alias simplices, alias vero é squilla, thymo, iride, & alijs herbis radicibúsque compositas.

Gesnerus item *Oxymel Helleboratum introduxit*, quod non parùm commendat in Græcâ suâ ad Adolphum Ottonidem epistola. πρὸς τὸ λεπτύνειν τοὺς χυμοὺς παχυτέρους τε καὶ γλισχροὺς, καὶ τοῦ ἀπορύπτειν ἕνεκα: μάλιστα δὲ εἰς τὸ μεταποροποιεῖν, ὥς φασιν, τουτέστιν ἀπὸ κέντρου εἰς ἐπιφάνειαν ἄγειν χρώμενος. Quas verò in melancholia, cachexia, hydrope, epilepsia, & febribus abigendis vires obtinet, passim in epistolarum ejus libro invenietis, ubi etiam oxymellis helleborati majoris & minoris descriptio vobis proponitur.

Apomeli Philagrij ex Aegineta. R. favorum melle repletorum alborum lib.j. aquæ font. lib.iij. & semis. confracto favo & expresso, aquam cum melle unitam coquito, donec spuma ipsius & quod velut cerosum supernatat, paulatim ablatum fuerit, refrigeratum vase accipito. Leviter refrigerat, asserente Galeno, ideoque in Phlegmone & lassitudine febrili multum conducit. Avicennæ syrupus de melle idem cum hoc videtur. Apud Nicolaum tres Apomelites species videris, apud Aetium, Oribasium, Actuarium, adhuc plures. Variantur enim pro natura ægri & morbi; quæ nos ratio induxit, ut delibare eas magis vellemus quam pleniùs depromere. Bibitur tota æstate refrigerij nomine; quo tempore (præsertim ubi acescerit) cuilibet exhiberi potest. Mediæ naturæ inter mulsum & oxymel habetur. Galenus. Confert etiam ad educendum sputum, vrinam mouendam, aluum subducendam, & humores attenuandos. Aeginet. Ruelius

Omphacomeli (quod non rectè *Grapoldus mel acerbum* transtulit) fit ex succi uvæ immaturæ Sextarijs tribus, mellis sextario uno, simul coctis, vel ad dies 40. insolatis. Finito fervore, in vas probè coopertum ponatur, & usui servetur. Eodem fere modo paratur Melomeli ex cydonijs, Rhodomeli ex rosis, mel mirtites, Rhoites, Rhodostacte, &c. quorum descriptiones & usus ex Aëtio petere licebit.

Thalassomeli constat æquis partibus maris, mellis, & pluviæ defecatis, & in picato vase per Canis æstum insolatis. Sunt qni maris partibus duabus unam mellis adjiciunt, ac vase condunt. Vtrumque vim purgandi habet, sed hoc multò imbecilliorem. *Gorræus*. Sapore & odore gratum est, clementer purgat, sine omni stomachi vexatione. Plinius

Atque hactenus de potionibus mellitis.

Ciborum genera quæ ex melle & alijs mixtis in usu apud Antiquos fuere, ante

ante oculos proponere, nimis mihi arduum eſſet, & lectoribus tædium afferret: Ideò illa recenſere non erit opus, & fortaſſis impoſſibile. Nam diverſæ & variæ gentes diverſimodè mel cum alijs miſcebant, nempe cum lacte, cibo, farina, tritico, caſeo, aut ſeſamo: unde χόρια, ἄλευρα, ὄμπναι, κάνδυλοι, σησαμίδες, μελίπηκτα, bellaria, vel potius mellaria illa, & liba cum melle confecta, diverſis pro re natâ nominibus appellabantur. Athenæus. Hujusmodi quoq; τροφὴ εὐδαιμονίας, Cereri quam immolabant: ut Nicandri ſcholiaſtes docet, atque ἄρτος ἀμορίτης, quem panem dulciarium vocamus. Quinetiam & Soli & cælo, & cælorum reginæ placentas ex melle factas Gentes (teſte Scripturâ) offerebant: qua de cauſâ, ne Deo Iſraelitæ ex melle adolerent juſſit Moſes; Levit. 2. fortè autem id Iudęis potius prohibitum, quia mel fermentandi vim habet. Confecerunt item cum adipe, caſeo recenti, oleo, & uvis paſſis: imò ad ſomnum conciliandum edulij genus ex melle & papavere gratiſſimum veteres compoſuerunt, quod Cocetum vocarunt; ut Feſtus refert. Denique deorum ille cibus habitus Ambroſia, ex melle dulcedinem illam & ſalubritatem inſignem (quâ immortalitatem afferre credebatur) contraxit; de qua fuſè Athenæus atque Bellonius. Optima autem & ſaluberrima mellaria habent Indi, Barbari olim crediti; ſed revera ingenio, arte, prudentia cum Europęis facilè parandi, imò (quantùm video) anteferendi.

Verùm antequam in uſum trahatur mel, clarificatio eius neceſſariò requiritur: quæ ſic fit. R. mellis et aquæ fontanæ diſtillatæ, ana lib. ij. vel q. v. coquantur, continuò deſpumando, quod ſupernataverit, uſque ad aquæ conſumptionem, poſtea cum 12. ovorum albuminibus clarifica, *Abynzoar*: Si vero etiam, durum, purum, atque tenax reddideris, libræ hujus mellis clarificati, vini optimi lib. ſemis, admiſce: bulliant, deſpumando, ad duritiem, in phialam repone, quam colloca in aqua bulliente, & lympidum evadet, & quaſi ſaccharum Candiæ lapideſcet. Mel verò ſi peioris notæ fuerit, coctione fit melius. An vero adulteratum, vel purum ſit mel, ipſo accenſo cognoſces. Quod verò adulteratum non eſt, purè ardebit. Author Geoponicôn. Si vero Quintam mellis eſſentiam, oleum, ſalem, aquam, acetum ſuperare velis, Iſaacum Belgam, Euonymi theſaurum, alioſque Chymicos conſulito. Neque enim tam ingens unquam iterabimus æquor, ſi in ipſo jam ampliùs portu hæreamus. Tantùm nunc illius primos inventores recenſebimus.

Mellis inventor, ut Macrobius & Cyrenenſes jactitant, Saturnus fuit. Cælius et Plinius tradunt Ariſtæum μελιτουργίαν omnium primum excogitaſſe, ſed Diodorus Siculus ſcribit, Curetes cretenſes mellis conficiendi rationem et uſum primum monſtraſſe. Quidam inventionem Theſſalis aſcribunt. Alii Meliſſo Græcorum regi antiquiſſimo aſſignant. Nonnulli Baccho, Ovidio teſte. *A Baccho mella reperta ferunt.* Et viciſſim. *Liber & inventi præmia mellis habent.* Græci fingunt Nympham nomine Meliſſam mellis uſum primum monſtraſſe, unde ab apibus ei nomen impoſitum. Quis invenit, vel quando, non multùm refert. Donum certè cæleſte eſt, & hominibus utiliſſimum, ſi eo rectè et cautè uterentur.

Cap. VI.

De cera, propoli, commoſi, piſſocera, erythace, earumq; natura & uſu.

Cera Hebraice דונג, *donagh*; Arabicè *mum, examacha, Zamache, aberan*; Græcè κήριον, κηρὸς, & μάλθη; Germanicè *Wachs*; Anglice *Waxe*: *Brabantice Waſſ*: *Gallice cire*: *Italice Cera*: *Hiſpanice Ciera*. Eſt autem vel

vel naturalis, vel artificialis. Simplex & naturalis cera eſt craſſior favorum pars, mel continens, eſtq; virginea & ſecundaria. Virginea eſt quam adoleſcentior apum populus (id eſt, primum examen alueari novo exceptum) é ſtirpium floribus confecerit. Sic enim (teſte Ariſtotele & Hollerio) ab apiarijs dicitur, quam ceu naturâ perfectiſſimam à primis & novis favis diligenter ſeparant. Secundariam licet non reſpuunt, tanti tamen neque honoris eſt neq; uſus. *Modus conficiendi ceram*, hujusmodi eſt: Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affligunt, tum in medios ſeſe abſtergunt, et affricant: tandem vero tincturam florum aquâ vel ſaliva ſuâ laboratam et compactam in cruſcula poſteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onuſtæ ad proprios lares ipſam deportant. Eſt autem illa materia pro florum natura varij coloris, nempe, flava, rubra, pallida, crocea, albicans, nigra: quæ ceræ illius πολυποικιλοχροίας, cauſa eſt. Ceras (inquit Plinius) ex omnium arboruui ſatorumque floribus confingunt, exceptâ rumice & chœnopode. Artificialis dicitur, ad cujus perfectionem ſcientia noſtra & manus adhibetur: illam variè varij Authores faciunt. Palladius Iunio menſe ceram naturalem eximit, quæ in vaſe æneo ferventi aqua plena, minutim conciſis favis, molliter, & deinde in alijs vaſculis ſive aqua reſoluta digeretur in formas. *Aliter Plinius*. Cera fit expreſſis favis, ſed ante purificatis aqua (ut mellis reliquiæ omnino auferantur) & triduo in tenebris (vel umbra) reſiccatis. Quarto die liquefiant igne in novo fictili. Aqua ipſos tegente, & deinceps per ſportam colentur; rurſus in eadem ollâ coquitur cera & in eadem aqua, excipiturq; aliâ frigidâ, quoties vaſcula melle circumlita perſpexeris. *Columella* vero ſic: poſtquam expreſſæ favorum reliquiæ diligenter aquâ dulci perlotæ ſunt, in vas æneum conjiciuntur: adjectâ deinde aquâ ignibus liquantur, tum cera per ſtramenta vel juncos diffuſa, colatur, atque iterum ſimiliter de integro coquitur, & in quas quiſque velit formas, aquâ adjectâ, defunditur; eamque concretam facile eſt eximere, quoniam qui ſubeſt humor, formis inhærere ceram non patitur. Differt autem cera dupliciter, *Bonitate & uſu*. Optima cera ex optimis apibus colligitur, & ab optimis artificibus adeo elaboratur, ut candida, tenera, formoſa, homogenea, pura, ſubpinguis, odorata, ſine nervis, pelliculis, pilis, atq; omni retrimento appareat. Qualem Nonius Marcellus ex Varrone ceram tarentinam a Mileſijs apibus collectam deſcribit. Depravata eò magis eſt cera, quò magis ab his bonis notis receſſerit. Vſus ceræ eſt duplex, Medicus, non medicus. Medicinam quod attinet: in medio eſt quodam modo calfacientium, refrigerantium, humectantium, ſiccantium, emollientium; habet aliquid craſſarum item partium, & meatus obturantium ideò: non ſolum ſiccat; ſed per accidens humectare videtur perſpirationes prohibendo. Vnde & materia eſt aliorum pharmacorum. Ipſa autem per ſe, ex leviter concoquentium numero fuerit, quæ foris apponuntur; habet enim parum ex diſcuſſoria et calida facultate, cujus quàm multùm mel ipſum particeps exiſtit. Sorbitione dyſentericis medetur, milij magnitudine grana decem ceræ devorata, lac nutricibus in mammis coagulari non patiuntur. *Dioſcorid*. Aëtius trium ervi granorum magnitudine exhiberi jubet. Anonymus quidam contra capitis dolorem & malignos humores ex febre aliâſve ortum, hoc remedium præſcribit. R. Ceræ virginæ, q. 5. eam ad ignem emolli ita ut pro libitu diſtendi poſſit. Cum ea caput ægroti raſum, tanquam pileolo contegat, illiq; pileum canabinum ſuperinducat, ut non decidat. A triduo abjiciatur, vel tandiu retineat ejus uſum, donec ſenſerit dolorem abiiſſe. Cerâ cavo et dolenti denti impoſitâ, ſpecillum candens ſæpe adhibeto. *Archigenes*. Cera denudatis nervis & tendonibus applicata, carne

eos veſtit & ſanat. *Aetius*. Ad dolorem juncturarum ex frigore. R. linteum cera liquida intinctum, & quàm calidiſſimè & arctiſſimè, æger ferre poteſt, noctu applicetur & ſanabitur. *Galenus*. Præterea fauces extrinſecè ungere prodeſt *Vrſino & tauri ſævo, ceriſque remiſsis*. *Marcellus*. Crythas in palpebris ceræ albæ fomento diſcuties. *Gal. ex Archigine*. Oleum vero ceræ in podagroſis doloribus ſedandis, duris apoſtematibus emolliendis, vulneribus ulceribuſque curandis ſingularem habere vim, nemo non veritatis hoſtis negabit. Miſcetur item, Galeno teſte, medicamento Aſclepiadis contra Ozenas ad certiſſimam Icteri curam. Heroina quædam has pilulas beatiſſimæ memoriæ Geſnero mirificè commendavit. R. vitellum ovi ad duritiem coctum, & ceræ pondere, tantundem, cum granis aliquot croci & ſyrupo abſinthij. Fiant pilulæ, mane & veperi ſumendæ. Valde ſitim excitant, ſed pauliſper ſine potu continuatæ morbum extirpant. Fit etiam é cera globus ad cohibendam matricem prolapſui obnoxiam, atque eâ medicamenta etiam involuta diutiùs ferunt ætatem. *Clodius Aſclepiadis* ſectator: Græci ſuccum Cyrenaicum cerâ involutum propinare ſolent ad facilem deglutitionem. *Cælius Aurel*. Eſt denique omnium emplaſtrorum, ceratorumque fundamentum et baſis: quamvis Myrepſus emplaſtrum unum ἄκηρον primus confecit. Nec ſolum vivos præſervat, ſed etiam mortuos conſervat a putredine: quâ de cauſâ, ut nunc apud noſtrates ditioris fortunæ viros, ita (ut Strabo refert) apud Perſas cadavera cerâ oblinire, mos fuit. Cereo item ſpecillo cavitates ulcerum optime explorantur. Pro medicamentorum uſu, optima eſt cera punica; proxima, quàm maxime fulua, odoríſque mellei, pura, natione Pontica. Plinius. Quod equidem miror inter venenata mella. Tertium laudis locum habet Cretica, ex propoli abundante. Vltima Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.

Non medici ceræ uſus ſequuntur: Rectè à principibus, divitibus & ægris ob odoris fragrantiam deſiderantur, ubi lucis copia negatur. Ceræ item uſus eſt non exiguus in oblinendis vaſorum, rimis, tentorijs, canabinis, in caſtris contra pluviarum impetum armandis, culcitris (ne plumæ exeant) obducendis, tibijs ex arundine factis conjungendis: Sicut Ovidius de antiquis illis cecinit paſtoribus hoc verſu. *Et bene ceratâ modulantur arundine carmen*. Sed & præſtantiſſimi pictores, cerâ pingebant, ut Plinius afferit; eaq; naves condecorabant. Hæc pictura, licet nec ſole, nec ſale, nec ventis corrumpebatur, exolevit tamen quo neſciam modo, et unà cum Apelle, Protogene, Zeuxide diſparuit. Cerâ etiam veteres, ante chartam inventam, pugillares ſuas tabellas obducere ſolebant, ut Iuvenalis inſinuat.

Nonne licet medio ceras implere capaces,
Quadruvio? ——————

Et Plinius Iunior epiſtolâ ad Tacitum, Ad retia ſedebam, erat in proximo non venabulum aut lancea, ſed ſtilus & pugillares. Meditabar aliqua annotabamque ut ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Hinc illæ veterum loquendi formulæ profectæ: in prima, ſecunda, tertia, vel extrema cera. Romanos enim in tabulis ceratis teſtamenta ſcripſiſſe probat Suetonius in Cæſ. his verbis. Q. pedium ex quadrante hæredem inſtituit, reliquos in ima cera, id eſt, in ultima parte teſtamenti. Nec ſanè minimus ceræ ſigillaris uſus eſt, quâ literas & diplomata conſignamus. Hujus quatuor potiſſimum ſunt ſpecies, Punica, ſive alba, miniata ſive Inda, Nigra ſive Americana, lutea ſive Europæa. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua, deinde fervet in aqua marina, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem ceræ, transfunduntque in vas quod exiguum frigidæ habeat, rurſus tum marina decoquunt ſeparatim, dein vas ipſum refrigerant. Hoc ter reiterato, juncea crate ſub dio noctéq; ſiccant: hoc enim candorē facit, melle per ſolem attracto

&

& tincturâ flavâ evaporata; ſiccatam liquefaciunt, liquefactam protegunt tenui linteo, Soliq; exponunt; poſt inſolationẽ albiſſima evadit, etiamnum recocta. Alijs modis cera dealbatur, ſed hic medicamentis utiliſſimus. Plinius. Græcis authoribus non aliam eſſe video, quàm quæ a Plinio Punica vocatur. Aetius κηρȣ̃ Ἰρωκῆς λευκοτάτης in unguento Martiato meminit; & Paulus λευκȣ̃ ϖροτρόπης habet. Nigra cera, vel eſt naturalis, qualis in Mollucis inſulis & Americæ plurimis locis ab apibus ipſis colligitur (uti in Theveto et Navigationum centurijs legimus) vel artificialis, addito chartarum cinere. Miniata ſive Inda rubeſcit, Anchuſæ admixtione vel etiam cinnabrii. Eſt & alia cera rubræ ſpecies, dura, et ſublapidea, ſed fractu facilis, quâ conſignatas literas mercatores clauſiſſimas eſſe autumant. Nebulonum tamen aliquot peritia ita reſignantur, & ſine noxa viciſſim occluduntur, ut ne veſtigium quidem fraudis ullum appareat; quam artem licet ſummus impoſtor Pennio, dum Lutetijs eſſet, oſtenderet, tamen ne illam malefico hoc ſeculo revelatet, pietas prohibuit. *Europæa* naturæ familiarem colorem imitatur: Flavum ſcilicet. Nunc autem rerum color & varietatis ita nos effaſcinavit, ut natiuis haud contenti coloribus, Punicam, Americanam, Indorumque imitemur ceram; imò his viridem, fuſcam, ſpadiceam, cæruleam adjiciamus, ex ære viridi, alijſque pigmentis, & pauca terebinthina conflatam.

Propolis Kur ſecundum Arabes expoſitores vocatur, à Græcis σμῶνιον, σάμυλις, πρόπολις, ἄιγεσ@. Germanicè *Vorſtotz. neben Wachs, Wachs Winden, ſtop. Wachs.* Helvetice (ni fallor) *Bet, & Binnen troſt.* Angli *Hive-droſſe appellant.* Hiſpani *el vetun de las colmenas.* Scribonius illam pro cera virginea accipit; ſylvaticus pro fæce aluearium perperàm interpretatur. Andreas Bellunenſis ſorditiem parietum vocat, alioſque pro Bdellio eâ abuti affirmat, Quidam propolin ſtillare ab arboribus contendunt; alij primum favum eſſe concertant. Eſt autem revera craſſior quædam materia flaveſcens, odorata, ſtyracem referens, & in maſtiches modum ductilis, ceræ finitima, nondum tamen cera; quâ omnis frigori pluviæque aditus obſtruitur. Tertia ſcilicet illa eſt materia, nigra & acris odoris, Mitys ab Ariſtotele, Commoſis, a Plinio & Gaza dicitur. Secunda πισσόκηρ@, quaſi materia ex pice atq; cerâ compoſita. Tertia Propolis, mediæ inter hæc duo ſtabilimenta atq; ceram naturæ, ad foramen aluearium denſſimè conſtructa, maximé autem æſtate. Itaque vocatur Propolis, quaſi ſuburbanam dixeris: quoniam apes præ ipſis foribus ante alueum ædificant. Propolis (inquit Cordus, ex Plinio fortaſſè) lachryma eſt reſinoſa, arborum gemmantium oculis innaſcens, quam collectam circa veſtibulum alueorum ſuſpendunt apes, ut hyeme rimas omnes contra frigoris injurias obturent. Hujus quatuor ſunt ſpecies. Prima è populo nigra tantum colligitur: quam Aegyrinam vocant, colore flavo aut fulvo: tractatu mollis eſt, & viſci inſtar ſequax, odorem habet ſuavem, jucundum, capiti gratum, ſomniferum, ſtyracis æmulum: ſapore populneis gemmis reſpondet. Secunda ex Betula collecta, betulam olet; colorem obtinet inter flavum cinereum & ſubuiridem medium: tractatu item mollis eſt & ductilis. Tertiam ex Alpinæ populi lachryma apes conficiunt, ſed rarò, ijſque tantum locis, ubi nulla alia populus aut betula, præter Alpinam ſolùm abundat. Quarta, ſive mixta, ex his omnibus arboribus colligitur atque confunditur, adeò ut colorem, odorem, ſaporem, & conſiſtentiam mixtam conſecuta ſit. *Hæc fere Cordus.* Nunc Plinium audiamus. Propolis eſt ſubſtantia quædam inter mel & ceram media: (potius inter ceram & piſſoceron) atq; videtur eſſe gummi ab apibus collectum ad claudenda alueola. Denſam habet ſubſtantiam (inquit Rondoletius) & odorem fermenti: Odore adeò gravi conſtare dicit Plinius, ut eâ nonnulli pro galbano utantur. Sed mellatione verna ſeparari poteſt hæc pars quæ cellas claudit, de qua Politianus.

Lene susurrat apis, plenoque saporibus alueo,
Candida multiferæ ponunt Fundamina ceræ.

Ergo videtur quasi ceræ fundamentum crassius: sed iam desitum est eâ uti, nec quis puram propolim invenerit. Nam apiarij pleriq; exemptis favis postquàm mel omne defluxit, quicquid est in favis unà confundunt, sincerumque nihil superesse permittunt. Nec cera illa, quam Avicenna, Mum nigrum vocat, aliud est quam sordes quædam favorum, vel potiùs sedimentum quoddam post excoctam ceram fundum aquæ petens, propolis modo; propolis nihilominus pura non est, sed quiddam mixtum: Propolis natura est, ut oleo resoluatur, veluti cera, sed ponderosior est et densior, in qua liquefacta fundum petit, cera quando supernatat. Eligatur odoratissima, sincerissima, cera nulla adulterata, quam fusione in aquâ facile sejunges. Optima propolis dicitur, sincera, odoratissima, ceræ expers. Efficacior est Cretica et passidica, cujus majorē partem a styracis & ladani pinguedine colligunt apes. Colligunt procul dubio ex alijs plantis: nam propolim faciunt, ubi nec populus, nec betula, necullа antedictarū plantarum crescit. *Vsus*. Magna sinceræ propolis virtus est in spiritus crassos; & vitiosam materiam ex alto elicit. Hollerius. Cerosæ naturæ est, sed potentius evocat & educit. Diosc. Celsus inter anastomica recenset, eamque concoquere & pus movere in ulceribus affirmat. Calfacit (inquit Aetius) discutit, maturat, extergit, & attrahit. Exterforia vis non valida, attractoria satis valens: tenuium est partium, calfacit secundo gradu completo, aut tertij initio. Hanc manibus præmollire oportet, antequam cum alijs medicamentis misceatur, atque ita reliquis ab igne ablatis injectam coquere; nullam enim super ignem cocturam bene fert. Evocat aculeos, et omnia corpori infixa extrahit. Aëtius. Varro propter multiplicem usum, quem in emplastris exhibet, multo eam cariùs in sacra via, ac mel ipsum venditam memorat. Ideo autem factum puto, cur propolin quidam ceram sanctam vocarint, ut scribit Largus in strumarum curatione. Spinas & similia corpori infixa extrahunt coagulo (maxime leporino) cum thuris polline et propoli: Plinius: veteri tussi suffitu prodest, Guttam rosaceam ex aqua tollit, impetigines illita extirpat. Dioscor. Ozænas emendat: Serapio. Plures ad medicinam usus habet, quos Plin. lib. 11. Capit. 7. enumerat. *Vsus.*

Erithacam Aristoteles sandaracham vocat, alij Cerinthum, Smerion dicitur, lib. 2. de Plant. Aristoteli attributo. Doctiores, *Vernilaginem* vocant: quidam etiam ab anni tempestate, *Vernicem*. Hoc gluten (inquit Niphus) rustici Lombardi, *Carbinam* vocant; nostri verò *Taram*. Est apum (dum operantur cibos) in favorum inanitatibus sepofita, amarulenti saporis: gignitur autem ex rore verno, & arborum succo, gummi modo. Africi flatu minor, Austri nigrior, Aquilonis melior & rubens, plurimùm in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium. Plin. *Varro*, non cibum esse vult, sed gluten, quo favos extremos inter se compingunt apes. Mira illi vis est eliciendi examina. Quocirca examen, ubi volunt considere, ibi ramum erithace, vel aliam rem oblinunt, addito apiastro. Vergilius (ni fallor) Varronem secutus, gluten appellat. *Vsus.*

Mitys, commosis (κόμμωσιν Stephanus appellat) uti etiam πισσόκηρος, plagis et suppurationibus medentur. Aristotel. Quem vero in aluearibus usum obtinent, satis antea est dictum.

CAP. VII.

De Fucis & Furibus.

Fucus, Græcè κηφὴν & θρῶναξ dicitur, *Illyricè* Czerw, Anglice, *a Drone*, *a Dran*. Germanicè, *Traen*, Belgicè, *Belonder strael*. Hispanicè *Zangaño*, Italicè *Ape che non fa mele*. Gallicè, *Bourdon & fullon*, Hunga- *Nomen.*

rice, *Here*. Polonice, *Czezew*. Dictus autem Fucus ut nonnulli putant, quasi fur, quod furtim mella devoret: quanquam verisimilius est fucum dictum, quod apibus fucum fraudemque faciat, & prætextu calefaciendi alueos, illarum mellificia absumat. Propterea fucum latinum a φαγῆμαι Græco, nimia quadam audacia, nonnulli derivant; alij a fovendo derivant, quia incubando apum juvant fæturas.

Descriptio. Fucus quartum genus apum a multis statuitur, sed malè nonnullorum sententia, quia neque ipse mel colligit, neque ejus elaborationi inservit. Ape vulgari ferè duplo major est, major item fure; magnitudine enim regem æquat, immo superat. Hanc autem magnitudinem non naturæ dono, sed ex vitæ instituto fuci consequuntur. Nam cum apes fucis procreandis cellas destinant, minores ipsis confingunt: nec eas sparsim per alueum, sed extimis tantum & veluti ejectitijs castris. Vermiculi item fucorum, longè apum vermiculis (ex ducum apumque prosapia oriundis) minores sunt primâ ipsâ fæturâ: grandiores tandem futuri ipsis apibus, tùm quia laboribus nihil superfluitatum absumunt, tùm quòd nocte dieque (ceu ad præsepe boves) sese ingurgitant melleo liquore, id quod tandem in annonæ caritate atq; inopiâ haud impunè ferunt. Colore splendente nigricant magis quam apes, μεγέθει μὲν μέγιστος πάντων, ἄκεντρος δὲ καὶ νωθρός. Arist. lib. 5. Cap 22. Inter apes nascuntur & degunt, cumque foras se conferunt fuci, fusim in sublimi, quasi cum impetu feruntur; atque ita ad tempus sese exercentes, ad aluearia propria revertuntur, & melle avidè vescuntur: Cur autem fuci magnitudine ducibus, & apes item aculeo cum ijs comparantur, Aristotelis rationem audiamus: Nonnihil (inquit) discriminis adesse voluit natura, nisi semper idem genus ex quovis nasci oportret, quod impossibile est: ita enim genus totum aut duces aut fuci essent. Apes itaque viribus & pariendi facultate similes sunt ducibus, fuci verò duntaxat magnitudine: quibus si aculeum dederis, duces utiq; feceris. Lib. 3. De gener. anim. Cap. 10. A græcis κόθουροι item dicuntur, quòd aculeum non exerant. Vnde Hesiod. ὅσκεν ἀεργὸς, ζώῃ κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὀρμὴν: aculeum sane aut non habent, aut non ad vindictam eo utuntur. Plinius eos aculeis plane destitui scribit, & tanquam apes imperfectas appellat; ido Virgilius eos ignavum pecus vocavit.

Suidas κόθουρος vocat παρὰ τὸ κεύθειν τὴν ἑαυτῶν οὐράν. Columella eos genus amplioris incrementi appellat; simillimum apum, atque inter gregalia animalcula non male collocat. Vapulant sæpissimè in repub: apum, non solùm desidiæ, gulæ, rapacitatis nomine; sed quia ex aculei defectu eviratos sese demonstrant. Plinius lib. 11. Cap. 17. eorum naturam ita exprimit. Fuci sunt sine aculeo imperfectæ apes, novissiméque a fessis & iam emeritis inchoatæ; serotinus fætus, & quasi servitia verarum apum. Sicut igitur emeriti senes ex provectioris ætatis fœminis imbecillos, steriles & sæpe eunuchorum æmulos liberos progignunt: ita etiam haud mirium videatur, languidum impotensq; hoc genus ab exhaustis sive senio sive labore apibus produci, quod neque ad suæ speciei propagationem, nec ad operas communes aptum sit. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, & tardantes sine clementiâ puniunt. Nam mense Iunio, duo vel tres (é junioribus præsertim) apes unum fucum foràs extrahunt, alis verberant, aculeis pungunt, renitentem de scamno ejiciunt in terram, atque postea vitæ doloríque saturum occidunt; id quod non sine maxima admiratione & voluptate sæpè conspeximus. Aliquando fuci ante fores quasi exules manent, nec audent intrare. Tres autem potissimùm ob causas fucos apes exterminant: vel quando supra modum fuci multiplicantur, vel quando non satis loci operarijs relinquitur, vel si mellis inopia opprimantur. Atq; ut adversus fucos mortali usque odio conflagrant, ita homines non lædunt fucos nudis manibus tollentes ac projicientes, imò

ne

ne in pugna quidem. Fuci seorsim gignuntur, si dux vivit (uti quidā affirmant:) Sed si rex obijt, in apum cellulis oriri ex ipsis apibus asserunt, & hos esse ani- mosiores, qua de causa κεντρωτοὶ dicuntur θυμῷ, quum corpus tamen obtine- ant expers aculei. Sic Ælianus, lib. 1. De animal. Histo. Cap. x. Fucus, qui inter apes nascitur, de die in mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alueos. Hoc illæ cum intellexerunt, (plurimę enim apium dormiunt nempe defessæ, paucæ vero excubant) cum viderint furem, verberant eum modice & leniter, expellunt- que alis, & in exilium projiciunt. Iste verò non ob id corrigitur, suā naturā, piger & vorax, est duobus malis præditus, intra favos se abdit. Vt verò ad pastionem apes profectæ sunt, ille rursus opus invadens, quod suum est facit, confercit se melle, & depopulatur thesauros dulces apium. Eæ é pastione redeuntes, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tan- quam essent in exilium eum eiecturæ, sed aspere aculeis invadentes percuti- unt latronem, nec amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis, & gulæ nimiæ pœnas vita persolvit. Apiarij hæc dicunt, ac mihi persuadent. Fu- corum fætus, editur sine duce; apum nunquam. Illorum enim genus ortum habet à regibus. Sunt qui fucorum fætus aliunde portari affirmant, ex cerin- thi, oleæ, vel arundinis floribus. Sed hæc opinio infirma est, et cum nulla ra- tione consentit. Aristoteles ex apibus longioribus ac porrectioribus copiam tum fucorum tum furum oriri affirmat, quod sine dubio vel ab antiquis phi- losophis, vel meliturgis sui temporis acceperat. Ex putredine etiam eos nasci nonnulli referunt; ex mulis putrescentibus Isiodorus; ex asinis Cardanus, ex equis Plutarchus atque Servius. Alij fucos ex apibus degeneratione qua- dam factos existimant, postea quam aculeos perdiderunt; tunc enim fuci fi- unt, nec mella colligere deprehenduntur, viribusque veluti castratis, pariter & nocere & prodesse desinunt. Quidam contrà, apes ex fucis originem du- cere affirmant, quia longa nos experientia edocuit, eò majorem esse quotan- nis examinum numerum, quò major fucorum multitudo. Cæterùm illa mihi conficta magis videtur quàm vera ratio: non enim quia (ut in prosperis fit an- nis) multi fuci nascuntur, plura propterea prodent examina: sed contra, quia multitudo apum ex cæli clementia mellifluiq; roris ubertate crescit, ex hu- moris superflui abundantia, major perinde fucorum nascitur proventus, vt recte philosophus collegit. Vel si hoc illis donemus, Quo fuerit major fucorum multitudo, eo majorem quotannis fieri apum proventum: ta- men haud exinde concludere debemus, debere apes fucis vitæ originem, sed illis, ob ejusdem conservationē obęratas esse atque obnoxias, dum multi in in- cubationis tempore multum vigoris subministrant apum feturæ, pluri- mum (ut Plinij verbis utar, lib. 11. cap. 11.) ad vegetantem illum calorem conferente turbâ. Sunt qui fucos in mares & fœminas diuidunt, easque coitu propagare speciem contendunt, quamvis (ut Athenæus scribit) fucorum coitus, ut & apum, nunquam adhuc a quoquam fuit conspectus.

Arist. lib. 9. hist. cap. 40.

Generatio.

Verùm cum Vespæ, Bombyliones, & reliqua favigena insecta aliquando (licèt rarò) à nobis ipsis & Aristotele coire visa sint, equidem cur per nimi- am apum & fucorum modestiam, qua scortationem veneremque publicam oderunt, Veneris usum illis eripiamus, nullam causam agnosco. Coeunt enim, ut pudica hominum gens, sine arbitris; illamq; prostibulorum in luce & ocu- lis omnium turpissimè volitantium ἀναισχυντίαν pudore suo insito condemnant. Diximus in apum generatione, quosdam apes mares, fucos fœminas fecisse. Verū cum (instante mellificio) eos tam acriter puniunt alueis ejéctos, et morte etiā afficiunt (qualem genitricibus inferre vim, reliquas offuscaret apum virtu- tes) vix eos fœminas statuerim. Quem igitur in aluearibus usum obtinent?

Anne fucus plane ἀσυντελὴς, ἀτελὴς, ἄεργος, ἄκεντρος, ἀλειτούργητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμφέρων, ut é Græcis plurimi scripserunt? Quin & Vergilius sic cecinit, Lib.4. Georg.

Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus:

Vbi immunem Festus accipit, pro inerte, desidioso & inutili, qui munere omnino omni vacaret: nisi fortè improborum ritu illi rei det operam, ut vel alienis sudoribus sese alat, vel rempub: totam perturbet. Tales item mulieres facit Hesiodus, dum eas cum fucis parat, οἱ δ' ἐντόσθε μένοντες ἐπηρεφίας, κατὰ σίμβλους ἀλλότριον κάματον σφετέρην εἰς γαστέρ' ἀμῶνται, id est, uti ego interpretor.

Qui segnes resident contectis ædibus, atque
Sudorem alterius propriam furantur in aluum.

Sed majoris fidei authores varios fucorum usus proponunt. Nam si pauci fuerint inter apes, reddunt eas in opere magis diligentes, atque sollicitas, non exemplo (vivunt enim perpetuo otiosæ) sed quia ad continuandam in aduenas liberalitatem studiosiùs in mellificina laborant. Præbent item signa maturi mellis: nam cum mel perfectum est, magnam eorum copiam interficiunt apes, ne nocturnis (ut solent) deprædationibus ipsum exhauriant, nam (ut recte Aelianus lib. 1. de animal. Cap. 10.) fucus totum diem in mellarijs sese cellulis latet quietus; nocte vero cum apes somno sepultas animadvertit, ipsarum opera invadit, vastatq; alueos. Verum (nisi Bartholomæus nobis imponit) non usque ἄφρακτοι versantur; Sed regias mansiones extruunt, amplas, magnificas, in apice & meditullio favi specioso cooperculo insignes. Sunt igitur otiosi (ut cum Aristotele dicamus) si mellificium aut rorilegium spectes; Sed si architecturam, opifices. Nam sicut apes fingunt fucorum favos juxta regum aulas; ita fuci vicissim regias ædes extruunt, quâ de causâ ab apibus, & ipsi & ipsorum (si qui fuerint) pulli aluntur. Loculi fucorum jam adultorum pro corporis ratione ampliores, favi autem minores: illi à semetipsis, hi vero ab apibus fabrefacti, quia æquum non fuit tantam operarijs vilibus & conductitijs cibi portionem, quantam filijs familias concedi. *Tzetzes* in elegantissima sua poësi, & alij quidam Græci, fucos item apum promos constituunt ὑδροφόρους, blandissimumq; calorem ijs insuper assignant, quo incubantes apum fætus fovere, et vegetare perhibentur. Sic item *Columella*: ad procreationem sobolis apibus nonnihil fuci conducunt, insidentes seminibus quibus apes figurantur. Itaq; ad fovendam & educandam novam prolem, familiariùs admittuntur: exclusis deinde pullis, extra tecta proturbantur. Et Plinius lib. 11. Cap. 11. Non in opere tantùm architectonico, sed in fætu quoque adiuuant apes: multum ad calorem conferente turbâ, quæ quo major fuerit (nisi mel interim defecerit) eò major fiet examinum proventus. Deniq; nisi magno alicui usui apibus essent futuri, nunquam omnipotens unis utrosq; ædibus clausisset, & eadem veluti civitate donasset. Nec sane in eos veluti reipub. hostes apes unquam irruerent, nisi ubi servili auctâ multitudine vim offerrent, vel annonæ caritas immineret; quâ sane rerum tempestate, quis non meliùs esse dixerit architectos quàm agricolas, tolli? præsertim cum sine his ob defectum alimenti in discrimen vitæ adducamur: illis autem ad tempus absque vitæ jacturâ careamus, atq; ipsi (necessitate magistrâ) domos sibi quisq; ædificemus? Verùm ut certo numero utiles sunt apibus, ita eos, nimio plures, haud immerito aluearıū morbū Plato appellat. 8. de repub. libro. (ubi elegantissimã inter Acolastū et fucum comparationē videas) tùm quia mellificis apibus pabulum absumunt, tùm quòd nimio calore ipsas suffocant. *Hunc morbum Geoponicō author sic curat.* Vasorū coopercula Vespertino tēpore intrinsecus aqua irrorato, & summo mane vasis apertis fucos guttis operculorū insidentes invenies; melle enim repleti valde sitiunt, & intolerabili aquæ desiderio cruciantur:

Chil. 8. Hist. 227.

Tenaci-

tenaciterque propterea operculo irrorato adhærent. Quare minimi nëgotij res eſt omnes ad internecionem redigere, vel maximam (ſi mavis) partem auferre. Si verò fætus fucorum nondum pennatos unà abſtuleris, & adempto capite ad reliquas apes projeceris, gratiſſimum ijs pabulum obtuleris. Quinetiam ſi fucum ademptis alis in aluearium rejeceris, cæteris (ſi Plinio fides) pennas abſtrahit, lib. 11. cap. 11. vel potius, cæterorum fucorũ intus relictorũ alas ipſæ apes comedent. Sic enim Ariſtotelis verba habent, κἂν κηφῆνος τὸ πτερὸν ἀποκνίσας ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν αὐταὶ, τὰ πτερὰ ἀπεσθίουσι. Neque enim veriſimile eſt apes ſibi mutuo alas adimere velle, neque fucos apibus tantam vel audere vel poſſe inferre vim: quare ut Plinius erravit εἶδος pro αὐταὶ legens, ita non parum hallucinantur, qui τῶν λοιπῶν ad apes referunt non ad fucos. Quid vero de fucis ſomnia portendunt, quam in arte Hieroglyphica materiam miniſtrant, id Apomaſaris ex Perſarum & Aegyptiorum ſcholis aperiat. Abundè nos noſtro inſtituto & voto ſatisfecerimus, ſi veros eorum uſus, veram naturam, generationẽ, degenerationẽ, deſcriptionẽ, nomen oſtenderimus. Hieroglyphica vero emblemata, morumq; præceptiones quod ſpectat, ingentem ipſorum ſylvam vel mediocre quoduis ingenium ex ipſorum vitæ inſtituto facere ſibi poteſt: neq; opus habebit ad abſtruſiores illos Aegypti ſacerdotes ſeſe cõferre.

Proprium furibus genus eſſe aliqui exiſtimavere inter apes grandiſſimis, ſed nigris, aluoque quam apis utilis ampliore, fucis minore; ità appellatis, quia furtim devorant mella. Fucorum præſentiam apes ferunt, eàque gaudent nonnunquam quaſi ſalutari. Fures autem cum naturâ inviſi ſint apibus, abſentibus illis irrepunt, theſauróſque mellis divaſtant atq; devorant. Imo quidem adeo ſeſe interim replent, ut præ repletione exire aut reſiſtere nequeuntes, facilè ab apibus reverſis & ſeverè corrigantur, & pro meritis juſtè interficiantur. Nec ſolum apum cibum abliguriunt, ſed etiam in earum cellulis furtim pariunt; quo ſæpe evenit, ut non minor furum fucorumque proventus, ac legitimarum apum conſpiciatur. Hi autem neque mel colligunt, neque ædes erigunt, neque quicquam laboris mutui cum apibus ſuſcipiunt, quâ de cauſâ cuſtodes habent, qui diurno tẽpore defeſſas noctu obſervent, & à furibus tutas faciant & ſecuras; qui ſi furem viderint ingreſſum, aggrediuntur ac verberant, & pro foribus exanimem vel ſaltẽ ſemianimem relinquunt. Sæpe item fit, ut fur melle ſatiatus nequeat aufugere, ſed ante alueum volutetur, donec exeuntes vel redeuntes eum offenderint, ignominiáque & ludibrio notatum morte affecerint. Ariſtoteles nullum furi munus aſſignat: Verùm ego in hunc finem natum cogito, ut injurijs offerendis apum acuat animos, & ad vigilantiam juſtitiamque majorem ipſas excitet. Nec enim in Chriſtiana republ. alium furum uſum perſpicio; famæ, boniſque proximorum incredibili fraude inſidiantium.

Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 40. Plin. lib. 11. cap. 17.

Fur. Ariſtoteli φὼρ dicitur, φωρεῖος, Heſychio: unde arbitror latinum manaſſe nomen.

Vſus.

Cap. VIII.
De Veſpis.

Nomen.

Veſpa dicitur
- Hebraicè *Tſirgna.*
- Chaldaicè *Deibrane.*
- Syriacè *Gnargnitha.*
- Arabicè *Zamber.*
- Anglicè *a Waſpe.*
- Germanice *eine Weſpe.*
- Belgicè *Harſel.*
- Italicè, *Veſpa, Vreſpa, Moſcone.*
- Gallicè *Gueſpe.*
- Hiſpanice *Veſpa & abilpa.*

Gothicè *Bool getingh.*
Slavonicè *Wols.*
Illyricè *Osa.*
Hungaricè *Daras.*
Latinis, *Vespam dici.*

Calepinus notat, quia vesperi muscas venatur in cibum.

A Græcis varia item nomina sortiuntur Vespæ, vulgò σφῆκες dicuntur: Eustathius, σφῆκας, ἀπὸ τῆς διασφάγε deducit, quoniam medio ita dissectas videamus, ut hiare appareant, quemodmodum in icone appositâ animadvertere licet. Nicandri scholiastæ λευκοσπάδες, Suidæ, δέλλιδες & δέλιθες Hesichio ἀυλητῆ & πασσάλερες, Gazæ (sed καταχρηστικῶς) ἀνθρῆναι: Hæ enim potiùs Crabrones dici debent.

Descriptio.

Est autem Vespa Insectum volucre, gregale, annulosum, oblongum, quatuor alis membraneis (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedibus donatum, colore luteo deaurato super maculas nigras, triangulatim positas, corpore toto transuersim variegatum; unde fortè Pollioni διάχρυσος dicebatur. Aculeum omnes gerere existimo, (quicquid de Matricibus sive fæminis ipsarum ἀκέντρους scribunt authores) quòd quùm Hami (occidentalis villa) circa annum 1587. vespetum integrum offenderam, matricésque ibidem omnes calidæ affusione internecioni dederam, nullam tamen aculei vel prominentis vel reconditi expertē invenire potueram. Corpus Vesparum medio pectori tenuissimo quodam filo alligatur, ut veluti elumbes videantur atq; hiatulæ: vnde Græcus ille Comicus in cinctura graciles puellas (quas elegātia Terentiana junceas appellat) σφηκώδεις dixit, quasi vespeas vel vespiformes. Bombum quoque edunt, ut apes; sed stridulum magis atque horrisonum præsertim quum irritantur; unde illud in indoctum doctis obstreperum, factum a Theocrito in Hodæporis proverbium, σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον: Si animi dotes describi velis, Vespa est politicum & gregale animal, Monarchiæ subditum, operøsum, φιλότεκνον, ἀλληλόφιλον, pugnacis admodum naturæ & ad iram proclivis. Politicæ vitæ signum est, quod solitariæ non vivunt, sed civitatem sibi ædificant ædibus conspicuam, in qua statis legibus obtemperant, tamque in opere quàm animo modum adhibent. Quare eas rectè Philosophus, in civilis generis Insectorum tribum accenset. Lib. 1. Histor. Cap. 1. Regno item non tyrannide reguntur (inquit Aelianus) quamvis naturâ pugnaces; argumento illo ductus, quòd Vesparum duces spiculo carent, vel potiùs habentes non extringunt ipsum aut feriunt. Et quamvis cæteris duplo majores durioresque sunt, mansuetudine tamen non carent, aut gratis moribus; quibus suum populum etiam aliquando rebellem retinent atque demulcent. Mutui vero amoris & ἀλληλοφιλίας testimonium nemo non exhibebit, quisquis illarum uni juxta ædes proprias vim fecerit: nam illius bombo totum examen territum evolabit in concivis auxilium, & molestos advenas etiam armatos (ut Phaselitas olim) fugabit: quos civitate vesparum multitudine & ferociâ ejectos, narrat Aelianus. Ἀφιλοτεκνίας atque ἀστοργίας vitium ab illarum ingenio remotissimum esse, tum multa probant, tum illud in primis, quòd plusquam heroicâ animi audaciâ, proli insidiantes adoriuntur, ipsumq; vel Neoptolemum, vel Hectorem, vel Achillem, vel Agamemnonem, omnium Græcorum ducem, non metuunt. Imò divinus ille vates Homerus, Iliados 13. quum generosos ducum Græcorum animos exprimere vellet, σφήκεσσιν αἰόλοις, κραδίην καὶ θυμὸν ἐχούσαις ipsos assimilat, quando pro charissima progenie laribusque sive nidis, certare

Aristoph. in Vespis.

Animi & ingenij dotes.

habent

habent neceſſum. Quin porrò filiorum in gratiam ædes ampliſſimas (et quaſi Mauſolea) orbiculari ambitu, tabulatas, ſuper alteras alteris aggeſtis extruunt. Hujusmodi fabrica mirificè conſtructa ad Pierium, cum Belluni eſſet, afferebatur ex cujuſdam ſylvæ ſolitudine: Septem erant concamerationum ordines, duorum digitorum intervallo alter alteri impoſiti, pilarum, columellarumque interſtitio disjuncti, ut cuique commodum ſit ſpatium exeundi redeundique in domos ſuas. Diameter orbium, ad quintum uſque, duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos ſenóſue digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum continebat, antiquæ arboris ramo appenſus, cruſtâ ſuperne ad omnes ventorum & pluviarum injurias ſatis munitus. Infrà, ſexangulares cellæ confertiſſimæ: medias verò concamerationes innumerabiles, veſparum multitudo compleverat, folliculo quodam tenuiſſimo pro tegumento uniuſcujuſque loculo ſuperinducto; quorum aliquot quum ſuſtuliſſet Pierius, animadvertit veſpas capitibus in imum adductis domos eas omnes compleviſſe. Quæ verò in inferioribus erant tabulatis Embryonum & Vermiculorum inſtar imperfecta, eo item tegumento prætenui tanquam hyberna cochlea munita, in benigniorem verni temporis horam aſſervabantur. Quæ ſanè ædes licet gravis ſequeretur hyems, integræ manſerunt & incorruptæ. Tandem expectante Pierio, quid illis ſub vere vermiculis fieret, naturam nihil ulteriùs feciſſe animaduertit. Fabrica tamen apud eum remanſit, non ſine magna ſpectantium admiratione, tantum artis & ingenij, tantumque in tam operoſo ædificio perſeverantiæ beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. *Hæc Pierius.* Tales item nos multas vidimus, diſpari omnes formâ; nunc lyram, nunc Charchefium, nunc Pyrum, nunc fungum, nunc utrem ſive obbam repræſentantes. Materiam verò favorum, alij confuſam, congeſtitiam, corticeam, & araneoſam eſſe affirmant. Ego ſavè levem ſemper vidi, & quaſi chartaceam, aridam, tranſlucidam, gummoſam, et in tenuiſſimas laminas auri foliati inſtar redactam, vento facilè huc illuc agitatam, & plerumque à baſi ſurſum turbinatim creſcentem. Locum hujus ædificij quod attinet, diverſus cenſetur. Nam duce amiſſo, in foraminibus arborum vel parietum ſublimibus é luto nidos faciunt, & quorundam teſtimonio (licet ego nunquam repererim) in his ceras: Sed ſi ducem habeant, ſub terra nidificant, cellis ſexangularibus pro pedum numero atque apum more conſtructis. Favi ad modum fungi latioris, orbiculares formantur, è quorum centris exit quaſi brevis pediculus quo favus fixus terræ arborive adhæret, vel alteri fortaſſis favo annectitur. Vxoribus vero ſive Matricibus mariti ita indulgent, præſertim grauidis; ut nec laborare eas permittant, nec cibum quærere: ſed ipſi advolantes cuncta advehunt, & fæminas intra veſpetum quieſcere, veluti jubent. Quæ qui animadvertit, ſingula, Veſparum item operam, diligentiam, artem, ſudorem, laboremque, fateri neceſſum habet. Iracundiam verò atque ὀξυθυμίαν Veſparum non ſolum galli unguibus & calcaribus eorum nidos turbantes ſentiunt implacabilem; ſed etiam omnes irritatores: unde natum proverbium σφηκίαν ἐρεθίζειν: Cujusmodi etiam quid in Hippocratis tumulum ſcribebatur his verbis, μὴ πως ἐγείρῃς σφῆκα τὸν κοιμώμενον. Quinetiam Ariſtophanes in Veſpis, ſævam, moroſam, iracundam, pugnacem, gentem ubi uno verbo deſcribere voluit, ὀξυσφηκομένους appellitat. Clemens quoque Alexandrinus *Stromatôn* 2. quando vitiorum hominibus inſidiantium acerbitatem declararet, οὗτοι γὰρ (inquit) οἱ ἀνταγωνισαὶ παχεῖς καὶ ὀλυμπικοὶ, σφηκῶν ὡς εἰπεῖν εἰσὶ δριμύτεροι, καὶ μάλιστα ἡδονὴ. Id eſt: *Iſti. n. obæſi adverſarij atque Olympici, veſpis (ut ita dicam) ſunt acerbiores, ac præcipuè voluptas.* Cui addamus Themiſtij orationem quandam, in voculas malevolorum multorum hoſtium currentis; ἠρέθισα (inquit) ἐπ᾽ ἐμαυτῷ οἷον ἑσμὸν τινα σφηκῶν κεκεντρωμένον.

μένον. Quod haud sine vitæ discrimine fieri solere, antea a Milesijs expertus fuerat Phrynichus, & Phaselitæ fatis malo item suo maximo didicerant. Imò quicunque generosum hoc & audax animalculum (ut cum Nicandro loquar) in planitiem vocaverit, Cadmeam victoriam reportabit, quandoquidem non minus robore ac aculeis pugnant, & in pugna viribus pertinaciam insuper adjungunt. *Differentiæ.* Differunt autem ortu, genere, sexu, ætate, loco, cibo, & opera. Vespas ex asinorum cadaveribus putridis oriri Isidorus testatur, quamvis forte minùs rectè, Scarabeos quippe ex illis procreatos omnes ferunt: potiùs ex equi pugnacis animalis corpore mortuo progigni cum Plinio & Græcis dicerem, apud quos celebre illud & vulgare habetur carmen ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταυρὸι δὲ μελισσῶν. *Lib. 11. Cap. 20.* Sane ipsarum non vulgaris velocitas atque ardens ad pugnam animus, vix eas ab alio animali (atque ab asino, cervo, vel bove, multo minus) originem sumpsisse argumento sunt: quum nulli præterea animalium adeo indulserit natura, ut pernicitate atque magnanimitate juxta excellerent. Et profecto ut alium illi Aristotelico proverbio sensum afferam, χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. *Saluete Volucripedum filiæ equorum:* id ego muleribus in fermento positis, & rixabundis vxoribus cum opprobrio & sale dictum putarim, Vesparum iracundiam morumque acerbitatem imitantibus. Aliæ ex putrido crocodili cadavere oriuntur, si Horo reliquisque Aegyptijs credendum: quocirca equum vel crocodilum pingunt, dum Vespam intelligunt. Nicander λυκοσπάδων item nomen vespis attribuit in Theriac. quia ex luporum cadavere ortum aliquando ducunt. Bellenacensis item Vincentius, ex annosi cerui capite putrefacto, prodijsse vespas affirmat, nunc ex oculis, nunc é naribus evolantes. lib. 2. Hinc Cardanus collegisse videtur, ex quovis animali corrupto aliud provenire; quod sane absurdum esset, Nam & generatio hoc pacto infinita foret, & quotidiana experientia contrarium probat. Nam bestiolam, quam Tatinum Alberti voco, naturâ nihil producere, millies sum expertus. *Albertus lib. 15. tract. 1.* Sunt item qui Vespam ex terræ fructuumq; nonnullorum putredine gigni affirmant; ut Albertus & Arabum scholiastes. Plerumque autem per coitum oriuntur, mutuósque maris atq; fœminæ complexus: id quod licet Athenæus pro fabula habet (lib. 8. dipnos.) tamen quùm Philosophus id visum memorat, (ut lib. 1. de gen. anim. cap. 16. & 9. Hist. cap. 41. liquido constat) ejus in partes totus abeo, illiusq; sententiæ ambabus quod dicitur palmis lubens applaudo. Qualis verò à coitu Vesparum sit ortus & quomodo absoluitur, Aristotelem Pliniumque ejus interpretem audiamus. *Aristot. 9. Hist. Cap. 41.* *Duces ubi locum sibi sub terra, saxorum rimis vel in tectis (ut sæpiùs vidi) stramineis opportunum delegerunt, favos ineunte æstate confingunt: & Vespeta, sive cellulas paruas* (σφηκωνεῖς *vocant Græci*) *constituunt tetrapylas; id est, quaternis foriculis; in quibus vermes, non matrices nascuntur: quæ cum increverint, rursus altera ampliora effingunt, quorum item proles cum creverit, alia faciunt, ita ut senescente autumno, plurima amplißimaq; vespeta condita habeantur, in quibus dux (quæ matrix vocata est) non insuper Vespas, sed sui sexus matrices jam procreat, quæ quidem supernè per summa vespeti, vermium specie multò grandiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus, alioqui increscendi ratio ducibus, eadem quæ Vespis. Fœturam modo apum instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Non in omnibus cellis simul inest, & æquabilis fœtus, sed inæqualis & barbarus* (inquit Plinius) *& in alijs jam grandiusculis, ut vel queat volare. Alijs in nympha est, & membrana velatur (quasi Aurelia) alijs adhuc in vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, ut & in apum genere, & manet fœtus immobilis, cum in nympha est, & membranâ obtegitur; eodemque anni tempore, & die inæqualem videris: nam aluis evolat, alius in Nympha hæret; alius se voluit, alius immobilis videtur,* *Lib. 11. Cap. 21.*

alius

alius in vermiculo: Autumno omnia ista, non vere. Plenilunio maxime excrescunt. Hic igitur advertendum, Vespis deesse examina, easque per æstatem regibus subjici, hyeme autem γυναικοκρατίαν prævalere. Deinde sobolis renouatâ multitudine, ad mares redire imperium, breve illud quidem & caducum, sed justissimis legibus administratum. Sed fœtus tamen non partu provenire videtur (inquit Aristoteles) quia statim auctior, quam partus Vespæ patiatur, existit. Sterilis illa quidem tanti philosophi & jejuna ratio. Quid ni. n. Natura tam citò rem à legitimo partu absoluere & augere possit, quam in generatione ex putredine? Recordemur avium pullos; quam perexiguo tempore testa semel exclusi plumescunt, incedunt, vescuntur, augescunt, adolescunt; & tum Philosophum vix probabili ratione usum fuisse, facile videbimus. Matrices maximo numero oriuntur; si anno proximo vesparum & imbrium copia præcesserat. *Aristot.* Vermiculi antequam in Nympham transeunt, oblongi sunt, vermiculis in carne (εὐλὰς vocat Hippocrates) & in avellanis nascentibus non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, Lineâ nigricante per dorsum transcurrente, sine pedibus, non repentes, sed huc illuc volutantes atque moventes. Deposito fœtu tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, quâ ubi ad perfectionem ducuntur perfractâ, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. *Aristoteles* vesparum duo tantum genera facit, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarum est, nascens in montibus & syluis, & pariens non sub terra, sed in quercu; grandius, porrectius, nigrius, varium etiam & longius, fortiúsque aculeatum, ita ut acerbius pungat quàm placidiores, aculeo. n. majore quàm ex portione sui corporis spiculatur. Διετίζειν juxta Aristotelis sententiam, & cæsâ arbore, hyeme avolare conspiciuntur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arboribusue versatur. Hanc speciem semel tantùm in syluâ Essexiensi observavi magnâ cum vitæ iacturâ, dum forte simplicium colligendorum gratiâ cum Pennio profectus temerè errarem, et unico stipatus famulo eorum nidos curiosule nimis spectarem: quo veluti irritamento totum examen magno cum impetu evolavit, & nisi (magnâ Dei providentiâ) in manibus genistæ aliquot ramos (quibus infectâ comprehendere soliti fuimus) in tutelam & defensionem nostram portassemus, temeritatis pœnas dedissemus, actumque de salute, imo de vitâ quidem fuisset; nam ad intima syluæ loca nos insequebantur, nec diu nobis aduolare non desistebant. Anno 1582. in summis Cartmeli montium jugis inter petras, duas Vesparum species inter se acerrimè pugnantes observavi, nihil inter se nisi magnitudine differentes. Majores viribus confidebant, factione & multitudine minores, sex. n. é minusculis contra unum majusculum pugnabant, non aërio usæ certamine, sed in gramine pugnam ineuntes: Vnde colligo, majores minorum nidos melle fœtúve spoliare solitas, vel alias ijs injurias fortè offerre. Diu multumque inter ipsas certatum est, nec post duas tréfue horas integras, etiam sole ardentissimè micante, prælio finem fecerunt. Sunt enim ad vindictam paratissimæ, & in vindicta sumenda tardissimæ: adeò audacter & furiosè hostem aggredientes, ut ipsis Mars haud dicere ausit neque æquiparare virtutes suas: tam miram audaciæ indolem tantillis bestiolis instillavit Deus, tam animosos spiritus natura insevit. Duas item vesparum species ex Hungaria & agro Viennensi acceperam, tali qualem vides figura, dorsis luteo atroque variè pictis, corniculis huic pilosis, illi glabris; vtrasque vulgo vesparum tertia ferè parte majores. Vespæ Ichneumones nuncupatæ, cæteris sunt minores: phalangia perimunt, occisaque in parietinas secum advehunt, deinde luto illinunt, atq; ex ijs incubando suum procreant genus. Aristot. Ideo (inquit Niphus) dicuntur Ichneumo-

neumones, quoniam ἰσχναὶ, sive exiles et graciles videntur. Hanc Vespam cum solitaria illa confunderem, in terreis muris & aggeribus congestis nidificante: quæ ante ostium foraminis lutosum porticum ædificat; Longitudo ejus fere duos digitos transversos æquat, interius quasi levigato luto emplastratur. Pseudospheca Vespæ item species videtur sine aculeo: caput illi fuscum, duo illi in fronte brevia & gracilia cornicula, oculi magni, nigri, prominentes, os oblongum, bifurcum, pectus crassum, ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulæ, densæ, gibbosæ; corpus procerum, gracile, articulatum, alæ fuscæ duæ, pedes hirsuti, & colorem alarum assecuti. Sunt & vespæ laertæ dictæ, quia mortiferam plagam, ut formicæ laertæ infligunt. Parnopes, Vespæ genus, quæ uvas comedunt: noctuarum (ut Aristophanes memorat in avibus,) stridularumq; præda. *Aelianus*. Tam ferarum quam placidiorum Vesparum aliæ carent aculeo, (vel potiùs eo non utuntur) aliæ habent: minores imbecillioresq; sunt quæ carent, neq; se vindicant repugnantve. Contrà quæ aculeos habent, majores, robustæ, atque pugnaces. Has nonnulli mares appellant: fæminas vero eas, quæ carent. Pleræque ex ijs quæ aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante. Sed nobis hactenus id videre non contigit, inquit Philosophus. Si Vespam ex pedibus ceperis, bombilareq; siveris, advolant quæ aculeo carent; quod non faciunt quæ aculeatæ sunt. Itaque argumento hoc utuntur quidam, ut alteræ mares sint, alteræ fæminæ. Ferarum & mitiorum nonnullæ coire visæ sunt, muscarum modo. Item (ratione sexus) utrunque Vesparum genus, in Matrices sive duces dividitur, atque in operarias: illæ majores mitioresque, hæ minores atque morosiores. Aetas operariorum, sive masculorum, annum non complet; sed omnes hyeme invalescente moriuntur: quod eâ re constat, quia prima hyeme stupescunt, brumâ autem nullæ appareant. Duces verò qui Matrices vocantur, totâ hyeme sub terrâ latitantes visuntur. Plerique.n. qùum per hyemem ararent aut foderent, Matrices viderunt; Operarias, nemo. Est autem Matrix latior, ponderosior, crassior, & major quam Vespa mas, volatuq; haud plurimum valet. Præ pondere.n. corporis sui volare longiùs nequit: quo fit, ut semper in Vesparijs sedeant, ex materia glutinosâ quadam per operarias allata, effingentes favos, & cellario munere fungentes. Senectutem in hoc genere longam nemo vidit, nam longissimæ vitæ Matrices bimatum non superant. Vespæ autem operariæ, *id est*, mares, una cum Autumno finiunt ætatem. Imo utrum Matrices, sive duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant una cum Vespis novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam temporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Feræ autem & ἄγριοι, ἡμερώτεροι vivaciores habentur: hæ siquidem juxta vias semper & semitas nidificantes (unde ἐνόδιοι dictæ Homero) varijs exponuntur injurijs, & vitæ brevitati majori subjiciuntur. Vitæ.a. pusillæ brevitas, vera ejusdem tenacitate compensatur. Nam si aluos ipsarum à capite, atque hoc à pectore, sejunxeris, diu tamen postea semper erunt, aculeoque exerto tangentem non levius ferient, quàm si adhuc individuæ totæq; in vivis essent. *Gullerinus libro* de conchis, eas quotannis senectutem exuere audacter scribit; quæ tum sane (nisi vigilans, quod voluit somniavit) aliquando iu Vespetis reperiretur.

Usus. *9.Hist.cap.41.* *Aetas.*

Victus. *Apollonio* ὠμοβόροι, *Aristoteli* μηλοβόροι dicuntur: quamvis non solùm crudis carnibus, malisve maturis vescuntur; Sed etiam pyris, prunis, uvis, floribus fructibusque varijs, nec non ulmorum succo, saccharo, etiam melle, & ferè *Lib.11.cap.53.*

quicquid

fertim gente ferpentum carnem exedunt, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Mufcas item venantur grandiores, apibufque innocuis, & de Repub. humana, optime meritis non parcunt. Pro loci natura varia illis corporis animique forma contingit: nam triviales commercio hominum atque animalium affuefactæ,mitiores videntur; eremitæ atque folitariæ, afperiores, imo illas ὀλοὰς vocat Nicander, *id eft*, perniciofas. Sunt item Oviedo authore, in calidis regionibus magis exitiales, ut in India occidentali: ubi ut magnitudine & forma nonnihil a noftris differunt, ita etiam veneno. Multo enim Anglicis, Gallicis, imo Hifpanicis & Barbaricis lætaliores feruntur: quales item in frigidiffimis nonnullis locis abundare meminit Olaus magnus Lib.22. *Locus.*

Multiplex Vefparum ufus deprehenditur. Nam præterquam quod tinnunculis,apodibus,hirundinibus, noctuis, taxo, chamæleonti, in cibum cedunt; varie item homines exercent,phalangia (venenatiffimum araneorum genus) interimunt, fuifque ipfæ plagis medentur. Pfeudofphem, quam folitariam vocant,finiftrâ apprehenfam atque annexam (præfertim quæ prima eo anno capitur) laudat,contra quartanam Plinius lib.30. cap.11. Vefparum vulgarium ftillatitiæ aquæ, vel item decoctioni vires attribuit Mizaldus,locum cui alluitur in tumorem attollendi, ut eâ circa ventrem utentes hydrope laborare credas; quo modo fcorta uterum fefe gerere amatorculis perfuadent, cautifque hac ratione & expertis obftetricibus imponunt. Mizaldus. Memor. Cent.7.unde calidiffimum atque inflativum earum effe venenum, nemini fit dubium. Vulpes item (animal verfutum) vefpis infidiari dicitur, hoc modo: caudam in vefpetum inferit tandiu, donec pilos vefpis plenos animadvertit,tum extractam caudam cum vefpis proximo lapidi arborive allidit,donec eas mortuas viderit; hoc fæpius repetito, tandem favos invadit ac devorat. *Aelianus*. Homines autem alijs vefpas artibus venantur, atque enecant, Siquidem,dum Operariæ ulmos frequentant,quod plerunque folftitio fit, ut gummofam inde materiam aliquam colligant: matrices domi refides, & fætui incubantes, fulphuris,allij,cauliúmve aut rei alterius fætidæ fumo fuffocant, aut dirutis favis fame interimunt. Quùm verò à vefparum infultu apes fervare cupiant defenfas, ollam cum carnium particulis aliquot, juxta alueare collocant: Vefpas prædę fpe ingreffas cooperculo fubitò appofito perimunt, vel aquâ calida per foramen fuperinfufa in olla elixant. Alij ante nidos vefparum exiguam mænam appendunt, ac defuper naffam extendunt. Vefpæ vero naturali & mirâ fympathiâ ad mænam illectæ, (nullus enim ipfis gratior eft cibus) naffis involutæ comprehenduntur, & calidæ affufione interficiuntur. *Aelianus*. Quinetiam fuper uvas, fructus, faccharum, mel,oleum leviter fpiritu ex ore efflant,quâ ratione vel fugantur vefpæ,vel oleo guftato moriuntur; quinetiã corrofiva cum melle mifcent (utpote fublimatũ, vitriolum, auripigmentũ,&c.) Vt medicato melle fumpto exedantur fimul inteftina, & fic gula intemperans, juftam voluptatis pœnam perferat. Prætereà cùm ex harum ictu dolor, perturbatio, tumor, rubedo, calor, fudor, naufea, & fitis oriretur, & fubinde etiam (quum toxicis herbis, vel ferpentum carne aculeos venenatorum more infecerant) λιπόψυχίαι, medicorum filij, prophylacticen, & pharmaceuticen invenerunt, quibus ictus vefparum arcere atque commodè curare poffint. *Præferuantia.* Maluæ & altheæ vis contra vefparum punctiones mira eft. Bellicofo fcilicet & damnifico animali, molliffima plantarum opponitur, cujus fuccus cum oleo illitus, vel iram vefparum mitigat, vel aculeum retundit. *Plinius*. Sic Avicenna; non appropinquabunt (inquit) vefpæ homini oleo atque maluâ perunctô, nam veluti refponfio mollis frangit iram, atque ἡδὺς μέγιστον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγος (ut Græci ferunt) ita etiam in rebus phyficis

Vſus.

Præſervantia à Vefparum morfibus.

Lib.21.Cap.179.

physicis res durissimas mollissimis retundi conspicimus, veluti ferrum plumâ, adamantem sanguine; aculeum vesparum, crabronum, apum, oleo & maluâ. Quid etiam erucâ mollius? quæ Aetio teste, cum oleo trita ac illita, à Vesparum quoque ictibus præservat: idem facit bruchus, & melissa herba cum oleo trita, si Græcis credendum. Lapis garatides, si verus sit, etiam si melle illitus fuerit, muscas Vespasq; omnes profugat gestatus, ut Sylvaticus ex Alberto imaginatur. Qualem virtutem Matthiolus ferro, in quo strombi conchylij imago exsculpta fuerit, superstiosulè & nimis confidenter adscribit. Symptomata vesparum ictus concomitantia hæc perhibentur; eadem patiuntur, quàm quæ ab apum ictibus accidere solent, nempe dolorem, rubedinem, apostema: sed graviora multò & diutiùs perseverantia mala, quibus insuper, præsertim si à citrinis & majoribus in loco nervoso & sensili percutiuntur, spasmus, debilitas genuum, lypothymia accidit, & interdum mors.

Tetrab. 4. serm. 1. Cap. 11.

Vesparum ictus curantia: Contra Vesparum ictus varia à medicis ponuntur: primum à nobis probata, tanquam verè ἀξιόπιστα dicemus & longâ experientia firmata. Vespas ipsas facto à se vulneri, contusas ac appositas, mirè conferre vidimus; à Gilberto Anglo, ad earum usum persuasi. Eandem fortasse virtutem non solus scorpius, sed maxima Insectorum pars obtinet, si quis diligentiùs faceret periculum. Si vero à Vespis venenatis quis feriatur (quod loci lividitate, delirio, atque animi deliquio, extremitatumque frigore palam fit) propinatis alexipharmacis, locus affectus cultello aperiatur, vel cauterio potius uratur: dilatatus deinde & apertus, fortiter sugatur, & terræ rasurâ in qua vespæ ipsæ nidificant, cum aceto subactâ, cataplasmatis instar applicetur: emplâstrum item ex salice & malua favoque vesparum factum mirificè auxiliatur, veluti ex Halyabbattis consilio sumus experti. Angli boreales ex terra furnorum, & aceto, & capitibus muscarum, præstantissimum ad vesparum ictus emplastrum parant; aurum quoduis contra non carum. Succo citrulli fricetur locus & bibat seminis sampsuchi drachmas ij. vel R. succi sampsuci ℥ij. boli armen. ʒij. cum succo aggrestæ ℈. 5. fiat emplastrum. *Aliud:* ungatur locus cum succo portulacæ, vel betæ, vel cum vino dulci & oleo rosaceo, aut sanguine vaccino, item cum seminibus cucumeris sylvestris in vino tritis. *Hæc Galenus.* Confert hordeacea farina cum aceto. Lac ficulneum vulneri instillatum. Muria aut aqua maris, si eâ vulnus foveatur. In potu verò foliorum teneriorum Lauri ʒij. cum vino austero exhibeantur, quæ etiam solâ illitione multum juvant. Altheæ item decoctum ex posca bibatur, sal cum adipe vitulino applicetur. Malua ex posca primas obtinet. *Dioscor. lib. 2. cap. 42.* Aetius cimoliam his adjungit, & lutum, stercus bubulum, sesamum; & reliqua fere omnia cum posca præscribit. Oleum laurinum venenum plagæ vesparum extrahit. Ibisci folia contusa & illita vesparum ictibus medentur. Rutæ vel melissophylli succus acetabuli mensurâ ex vino bibitur: & folia commanducata, impositaque cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta plurimùm valent. Sysimbrium sylvestre, libanotis, cum hordeacea farina & posca; succus foliorum hederæ, Chrysocome, noctuæ sanguis, contra vesparum ictus præstantissima sunt. *Plinius lib. 31. cap. 9.* Galenus sysimbrium ejusque semen potatum, & centauream inprimis multum laudat; si unà stercora boum vulneri emplastri loco fuerint apposita, lib. de simplicibus ad Paternianũ, & libro de centaureâ ad Papiam. Germen palmæ sylvestris, endivia cum radice, serpillum, emplastri modo apposita, valde vesparum plagis medentur. Bibitur item serpillum, drachmarum duarum pondere, cum oxymelite. Primum suctione extracto veneno, teneantur partes affectæ in aqua calida per horam, deinde subito in aceto & muria mergantur; ita statim sedatur dolor,

subsidet

subsidet tumor,& venenum corrigitur. Seminum sampsuci 3ß. applicatâ, sedat dolorem;aut pugilli tres coriandri sicci, aut succi infrigidantes intùs assumpti. *Avicenna.* Solani folia, aut sedi superimposita juvant. Bolus item armen. cum aceto & camphora; nec non nuces cum modico aceto & castoreo tritæ: favus cum melle applicetur,& statim membrum affectum quam primum ad ignem colloca,vel suppositis cineribus obliga, atque é vestigio dolor sedabitur. Quinetiam conducet,virente coriandro locum emplastrare, vel cineribus cum oleo mixtis. *Rhasis.* Satureia, vel sisymbrium adhibitum, & semen ejus potum, Centaureæ item minoris succus vino admixtus, valde prosunt: folia item basilici fluviatilis,mercurialis,& mandragoræ,cum aceto. *Serapio.* Globulus nivis ano impositus omnem dolorem sedat, præsertim ex ictu vespæ procreatum. Vngatur locus cum aceto & camphora, vel aquâ nivis sæpè fomentetur. R. opij, sem. s hyoscyami & camphoræ ana, partes æquales cum aqua rosarum vel succo salicis,incorpora,& loco applica,superposito panno in vino madefecto. *Ardoynus.* R. succi sisymbrij aureos ij,cum succo acetos.citri:fiat potus.Succus quoque spinæ Arabicæ,& sampsuci insignem præstat medelam. *Mesue.* Lens palustris ex aceto inuncta. *Aaron.* Frica bene locum cum folijs tenuioribus xylocarasteris,*id est*,siliquæ Plinij, & statim dolor cessabit. Succus lactucæ idem præstat, vel taraxacon epotum, limus in fundo vasis ubi aqua diu stetit, cum aceto inunctus, ictus item vespæ persanat. *Simeon.* Locum ad stuporem usq; aqua nivis foveto. *Ioannitius.* *Terra* quævis recens, maximè autem cimolia, prodest: polium illitum,ut etiam lac caprinum,vesparum ictus curat. *Arnoldus.* Alcanna cum farina hordei & aceto superalligata,nuces,frondes basiliconis, blitum valdè conducunt:item, calidè applicato vulneri aranei telam cum cepa alba, sale, & aceto,tritam,& sanabit. *Constantinus.* Fricetur locus cum saluia & aceto,& postea poscâ foveatur. *Guil. Placentinus.* Ferrum ponatur super locum, aut plumbum in aceto maceratum. *Gordonius.* Cretam applica in pulverem redactam,atque intus bibat semen maluæ ex vino,aquâ & modico aceto coctum. *Varignana.* *Bezoar* ejus est coriandrum cum saccharo exhibitum. *Christophorus Probus, vulgo de honestis dictus.* *Nonius.* Folia ex posca trita,& melissophyllon cum oleo illitum plurimum commendat. *Nonius.* Asparagus tritus cum melle ac illitus, muscæ tritæ ac illitæ, thymbra, sisymbrium, momordicæ oleum inunctum, certissimo auxilio sunt. *Matthiolus.* Fimum bubulum appositum non parum laudat. *Marcellus.* Hæc & multa alia exscribere cujuis licet; naturæ medicorumque penu infinita remedia suppeditante, & ad manus quoquo te vertas, alexiteriorum sylvam afferente. Apum denique & vesparum ictuum communis est medicina. Sed hic paulo fortiora remedia, illic imbecilliora conveniunt. Anno ante Christum natum 190, Capuæ ingens Vesparum multitudo, teste Iulio,in forum advolavit,& in Martis æde consedit, quæ cum magna cura collectæ & solenniter crematæ essent, hostis tamen adventum & urbis incendium præsagiebant:

Cap. IX.

De Crabrone & Tenthredine.

Nomen.

- Hebræis *Tsirdáh.*
- Arabibus *Zabor Zambor.*
- Germanis *ein Hornauß horlitz froisen pfertzwuble.*
- Barbantijs *Horsele.*
- Gallis *freslons,froisons,foulons.*
- Italis *Colaúroni Crabrone Scaraffon,Galanron.*
- Hispanis *tabarros o moscordos.*

 Slavoniis

Slavonijs *Sierlzen.*
Illyricis *Irssen.*
Anglis *Hornets, great Waspes.*
Hungaris *Lo Daras.*

GRæci ἀνθρήνας, κ὎ ἀνθρῆνες appellant, quia ictu carbunculum excitant. Crabrones Latinis dicuntur, fortè à Crabra in agro Tusculano posita, (ubi perfrequentes sunt) vel à Caballo genitore: juxta illud Ovidij 15. metamorphos. *Pressus humo bellator equus, Crabronis origo est. Albertus* apem citrinam vocat. Cardanus eos ex mulis exanimatis oriri contendit. Plutarchus in vita Cleomedis ex equinis carnibus, ut apes ex ventre bubulo. Quum item magis melancholici & pervicaces sint vespis, quid ni cum Virgilio ex asinis oriundos faciam? quos caballos non petere tantum in pugna (ubi equæ ardentes pruriunt) sed fugare item & vincere sæpe vidimus. Ego ex duriore carnium equi parte productos censeo: Vespas ex teneriore.

Descriptio. Crabrones vespis vulgaribus duplò sunt majores, formâ ad ipsas proximè accedentes, alas habent quatuor, internas externis duplo minores, humeris obscurè fusci & castaneo colore tinctis affixas, quibus velocissimè volant. Sex pedes, ejusdem cum pectore & humeris coloris, caput oblongum, croceum: oculi propenduli, σεληνοειδεῖς lunatuli, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem atque pedes coloris. Venter tenui quasi filo humeris annectitur, Cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraq; parte existentibus, quibus se contrahere & extendere pro libitu possit. Iuxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in cauda aculeo longo rubusto & maxime venenato armatur. Sonum sive murmurantem stridorem, horridiorē inter evolandum ædunt, quàm Vespæ. Feroces & iracundæ & quamvis gregales, semper tamen sylvestri sunt ingenio, nec (plantarum agrestium more) cicurationem admittunt: tantæ item malignitatis, ut ter novenis ictibus hominem, imo quidem equum interficiant, syrio præsertim orto, quo tempore ardentiorem obtinent naturam, hominesque inbecillitas major ob spirituum largam exhalationem tenet. Haud mirum igitur, si in sacrosancta scriptura sævissimis & crudelissimis hostibus assimilantur, Exod. 23. 28. Sic etiam Ovidius 11. Metamorph. *Spicula crabronum ardentia. Virgilius 4. Georg. asperrima* vocavit. Terentius in Phormione: Plautus in Amphytrione, proverbium illud *irritavi crabrones*, in mulieris ingenium dixerunt, cui si iratæ repugnes, magis provoces, neq; sine tuo malo maximo discedas. Cum in genere apum careant aculeo, & fuci & reges, atq; etiam vesparū nonnullæ inaculeatæ sint; ut ante dixi; Crabrones ad unum omnes, tam majores arboricolæ, quā minores terricolæ, aculeo armātur; nec deesse ipsi Duci videtur. Duces enim more apū vesparumq; crabrones habent, quicquid Plinius somniat l. 11. c. 21. qui proportione ad crabrones majores quàm vesparū ad vespas, vel apum ad apes sunt. Degunt hi quoq; intùs ut vesparum duces: sed duces non plures uno, (ne partiū studio distracti crudelissima inter se concitarēt emphylia) in singulis eorum alvearijs oriuntur; verū ut hostibus atq; prædonibus externis molestissimi & lætiferi videntur: ita pacem intùs alunt domesticā, mutuæq; societatis et sobolis tuendæ studio vel apibus ipsis præcellunt. Neq; enim de officiorū & mu-

Aristot. lib. 9. hist. cap. 2.

Arist lib. 9. hist. cap 42.

Sedes & habitatio.

nerum

nerum dignitate rixantur,nec diverfis operis diftrahuntur,nec tumultuantur ob ducũ electionẽ,fed cõmuni operá,cõmuni item menfâ utuntur,& quodcunq; animalculum necaverint, partem ejus aliquam domum portatam focijs atque liberis impertiunt. Neque fobolem quotannis (id quod apibus ἀστόργοις vitio vertitur)ad alios fibi lares quærendos foras exigunt,fed novellã fuam omnem profapiam fuo ufq; gremio & finu fotam retinent,majorefq; ufu ferente ædes & contignationes plures ad illius confervationẽ fubftruunt,et perficiunt. Regem vero(quem impenfè amant & colunt)talem obtinent,ut neq; carere neq; tamen uti imperio videatur.Magnitudine tantùm animi & corporis(ficuti Heroes folent)præ reliquis eminet;eft enim omnium dum contra externos hoftes figna proferuntur,pugnaciffimus, uti domi viciffim erga fubditos, facillimus atque mitiffimus. Faciunt fibi alueum fub terra crabrones,terrâ egefta formicarum more:examinis enim emiffio, ut apum, nulla earum aut Vefparum fieri folet,fed qui fubindè oriantur novelli,ibidem manent, & alueum terrâ egeftâ faciunt ampliorem: Amplificant majorem in modum favos,& jam ex valentiore quodam grege qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis crabronũ parum mellis,quantùm gutta é regione prolis paratur. Sed fi qui crabrones fuo alueo aberrarint,colligunt fe in aliquam arborem, favofque ibi conficiunt in fublimi,qui vel fæpè confpicui apparent;in quibus unum procreant ducem : qui cum adoleverit, agmen abducit, & fecum in alueo collocat. Crabrones fylveftres, inquit Plinius,in arborum cavernis degunt, hyeme ut cætera infecta,conduntur,Vita bimatum non fuperat. Ictus eorum haud temere fine febre eft,& carbunculum,tumorẽ,doloremq́, procreat infignẽ. Favos autem fine Anthrenia, majore quam vel apes vel Vefpæ artificio, nunc in arborum truncis, nunç fub earum radicibus in terra ædificant: quos & pluribus tabulatis pro prolis copia adaugent, & lentâ quadam faliva & gommofis folijs collecta eleganter poliunt. Neque cellularum ofcula ulla furfum fpectant, fed deorfum fingula ; fundus vero furfum ponitur, ne (quâ funt fingulari mentis providentiâ) vel perpluantur àb imbribus, vel capite furfum locato procellarum ventorumque ferociæ exponantur. Sunt autem eorum nidi examuffim fere omnes fexangulares,quorum facies exterior candidis ferrugineifq; fegmentis diftincta:materia vero mẽbranacea,& betulacei corticis per æftum in laminulas fatifcentis peræmula. *Dum Petropoli Anglorum fuit Pennius*,in publico urbis vico crabronẽ pafferem infectantẽ vidit, quem tandem ftimulo percuffũ é veftigio exanimẽ terræ mandavit crabro,ac mortuæ fanguine fefe explevit magna cum fpectatorũ omnium admiratione. De crabronũ coitu nihil exploratũ Ariftoteles habuit,ut nec unde,nec quomodo fætũ deponerẽt. Sed cùm eodem modo fæturam in cellis ad latera certo emittant, ut Vefpæ & apes,eandem,fimili ratione abfoluere videantur. Si verò coeant, noctu id faciunt,ut feles,vel locis aliquibus abditis,quibus Argum fallant:cibum crabrones non ex floribus colligunt,fed carne magna ex parte vivunt:unde fit, ut verfari vel in ftercore fæpe foleant. Venantur etiam mufcas majufculas, atque aves minutulas, quas ubi ceperint, accipitrum ritu, caput primum vulnerant, deinde abfcindunt,reliquum corpus geftantes avolant. Hyeme verò plurimi moriuntur: quia non apum more cibos recondunt, fed de die in diem vivunt. Arifto. lib:5.hift. Item ut Landius obfervat, juxta apum aluearia excubias agunt, earumque dorfis confcenfis pro vehiculo aut curru utuntur, etenim dum mifellæ avolare contendunt, crudelem fefforem vehunt, qui ubi fuccum ab ape univerfum elicuit,ingratiffimus aligerorum,alumnum interficit atq; exedit. Dulcia item quæcunque alimento funt crabronibus:quos brucho etiam minore vefci, proprijs ipfi oculis didicimus. *Indici verò crabrones* tam immenfæ perhibentur gulæ,ut(Oviedo tefte)in oleum,butyrum, cocos,

Lib. 11. Cap. 21.

embammata liquidaque omnia involent, ne linteaminibus quidem & mappis tabularijs parcentes, quas fædâ alui eluvie viscocoque ouorum partu turpiter conspurcant. Verùm ut latrocinijs ex marte aliorum partis vivunt, ita vicissim ipsis ultor non deest: Melis præcipuè qui plenilunio illorum antra ingreditur, totamq; familiam & ædes depopulatur. Nec solum huic polychresto & pingui animali victum aliquem suppeditant, sed rusticis tempestates etiam prædicunt; nam si vesperi numerosiores circumvolitent quàm solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximo die. Si verò luce crepera sæpius intraverint nidos, quasi sese occulaturi; pluviam, ventos, vel tempora procellosa, expecta. Vnde Avienus: —— 9 ——

Vsus.

Sic & crabronum rauca agmina si volitare,
Fine sub Autumni conspexeris, æthere longo:
Iam vespertinos primos cum commovet ortus
Virgilius, pelago dices instare procellam.

Remedia contra crabronum ictus.

Præterea quùm quæ vesparum ictus sanant remedia, crabronum quoq; plagis medcantur: tamen ut Aggregator nos docuit, Zabor suæ plagæ Bezoar est, sæpe cum posca, oleo, vel boum fimo impositus. Laudantur item boli terræque omnes lutosæ atq; limosæ; quales caluo Sileno à crabronibus vulnerato, dum nidum eorum (apes fuisse ratus) concuteret mellis desiderio, Bacchus applicuit; de quo elegantissime Ovidius cecinit 3. fastorum.

Millia crabronum coëunt, et vertice nudo,
Spicula defigunt, oraque prima notant:
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli;
Inclamat socios, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis,
Rident, percusso claudicat ille genu:
Ridet & ipse Deus, limumq; inducere monstrat;
Hic paret monitis, & linit ora luto.

Qui plura vult medicamenta contra crabronum ictus, integram eorum syluam in Vesparum historia reperiet: Communia enim videntur apud Authores, nisi quod hic majore mensura dari, & diutiùs ipsorum usum continuari oportet. *Nunc ad Tenthredinem veniamus.*

In Alexiph.

Τενθρηδὼν, πενθρηδὼν, & τενθρήνη Aristotelis, an πεμφρηδὼν Nicandri dici debeat, videant Physici; soli mihi nomine & magnitudine differre apparent: Nam quod scholiastes Nicandri hanc, insectum σφηκῶδες appellat, manum haud verterim, quum poëtica licentia vespam, sæpius apem croceam vocarit. Quid nominis apud alias gentes obtinuit planè ignoro, atque ipsam (ut verum fatear) bestiolam. Tamen colore vespam (ut ab authoribus descriptam inveni) magnitudine apem, operis communicatione ἀγλαΐα quævis aligera insecta repræsentat. Cupediosa est, ad culinam & pisces aduolat. Quidam igitur τενθηδὼν pro τενθρηδὼν scribendum censent, ἀπὸ τῆς τενθείας, quod liguritione delectetur. Hesichius ἀγρίαν μέλισσαν vocat. Hermolaus Arthredonas, vel Anthredonas, potiùs vocari censet, non πενθρηδῶνας, quemadmodum corruptè legi dicit apud Aristotelem: nidificat sub terra ut vespæ; tenthredinario πολυμερεῖ ἱνερῷ, multiplici, peramplo, & specioso utitur. Pennius nullo pacto Pemphredonem idem cum Tenthredone esse concedere voluit. Nam πεμφρηδὼν (ut scholiastes Nicandri describit) ζῶον ἐστι παραπλήσιον μελίσσῃ, ἀλλ' ἡ τενθρηδὼν σφήκει. Parum tamen sui meminit scholiastes, qui etiam de Pemphredone sic scripserat, πεμφρηδὼν τῶν ἐντόμων τῶν σφηκωδῶν. ζῶον κεντρόφορον, μεῖζον μὲν μύρμηκος, μελίσσης δὲ ἔλασσον. ἐπτέρωται δὲ, καὶ ποικίλην ἔχει ἐκ μέλανος τὴν ἐπιφάνειαν. τοῦτο κατὰ τὴν εἰρήνην νεμόμενον, τρέπεται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἄγχιστ θάμνων, εἶτα εἰς τὰς κοιλὰς καθίπταται δρῦς.

Hæc

Hæc montes ſaltúſque amat, é floribus melleos ſuccos colligit, & in quercum veluti conclavia ad vitæ ſuſtentationem reponit. Sed mél non facit. Quare vix alio, niſi magnitudine diſſentiunt, ut *Parvula Pemphreda* à poëta meritò dicatur; utpote eâ potiſſimum notâ à Tenthrediné degenerans. De formicis alatis, Capite de Formicis loquemur. Atque hactemus de inſectis aligeris gregatim viventibus dici ſufficiant, *reliquum dabit altior ætas*; nunc de aligeris ſolitarijs orationem inſtituemus.

Inter volatilia ſolitaria quædam ſunt *Favigena, ut Sirenes, Bombyx, Bombylius: non Favigena*, ut Muſca, *Culex, Papilio, Tinea, Cincindela volans.*

Ex eorum genere quæ favos ſibi extruunt aligerorum, eſt Siren uterque ita Euſtathio dictus ὅτι σημειώδη τινὰ φωνὴν ἔχει, vel forte ut monſtrum illud Neptunium ἀπὸ τῆς σειρᾶς, quod gratiſſimo ſuſurro & murmure aures quaſi catenâ retinet atque demulcet, nec malè ἀπὸ τοῦ σείω, quia aërem pennis diverberat & concutit. Sirenum duæ ſunt ſpecies, alter minor, qui totus fuſcus; alter major, ex nigro varius. Hunc ad veſparum ſpeciem Pennius refert, atque ita in ſhedis deſcripſit. Totum corpus nigrum, excepto dorſo rubente à cinctura ad caudam fere, cujus extremitas nigra alas habet argenteas, quarum anteriores duplo fere majores ſunt: nidificant in muris, & ſcrobium marginibus ac macerijs; an vero aculeum habeant neſcio.

Bombyx ἀπὸ τοῦ βεμβεῖν dicitur, quia nunquam niſi per gyros & ambages volare conſpicitur: unde trochleam & trochum Græci βέμβικα appellaverunt: eſt animal σφηκοειδὴς, colore nigro, aculeatum ut Veſpa, homines lætaliter pungens, ſtimulumque adeo fortiter infligens, ut in vulnere relinquat. Contra harum ictum pini lacrymam & tenthredonum mel pingue laudat Nicander. Hujus item animalis Parmenio meminit in Iambis, quæ vindemiæ tempore maturas uvas depopulatur. Aliud inter hæc genus eſt Bombycum in Aſſyria provenięns, magis quàm ſupradictæ: Nonnullæ earum nidos in acutum extruunt, é luto factos, vitri ſaliſue ſpecie, lapidi, aut alicui tali rei affixos, tam duros craſſoſque, ut ſpiculo perforari vix poſſint. Pariunt in ijs & vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, ſeorſimque in membranâ, ceram in luto faciunt, multo pallidiorem & copioſiorem, quàm apes. *Ariſtot. & Plinius.* Qui ſane in Tenthredonum, Bombyliorum & Bembycum hiſtoria parciſſimi fuerunt, atque ideo obſcuri: vel quia illarum natura Græcorum vulgo ſatis innotuit, vel potius quia ipſimet illarum ſatis hiſtoriam nondum tenuerunt.

Bombylius, maximus favigenarum, utroque Syrene major eſt: nomen à murmure obtinuit; nam βομβυλιάζειν ſignificat, murmur edere; qua item de cauſa Germanis

Hummel vel Humlen, Anglis *Humble Bee*, quaſi apem ſonoram dixeris, nomine nimirum ab imitatione ſoni derivato, unde etiam (ut doctiſſimus Turnebus notat) Bombyces, quæ longis tibijs in Bombi æmulationē imponuntur, originem appellationis duxerunt: has πονδειακὺς αὐλὺς vocat Pollux. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum Theophraſtus

ophrastus βομβυκίαν appellat. Paucis usibus inserviunt. Quare virum desidem atque inutilem Græci βομβύλιον ἄνθρωπον dixerunt:est enim plane inutilis apis; in cujus tamen laudem Antisocraticus quidam encomium magno studio ad ingenij ostentationem conscripsit. Poculum Augustioris oris ἐν τῇ πόσει βομβεῖν magno priscis in pretio fuit, ut scilicet non liquore tantùm cerebrum, sed & aures quoque tanto sono inebriarentur. Sub saxis apud ipsam terram fætificant, bifores nidos ædificant, quandoque trifores:in quibus mellis cujusdam pravi inchoatio reperitur;neque illud non magna (ut Albertus meminit atque Pennius vidit) quantitate; qui tantum aliquando invenit, quantum tribus complecti manibus vix potuit.Bombylij Anglorum non omnes,imo pauci,stimulo armantur,qui verò aculeati, gravissimè pungunt:mel faciunt subdulce & subaquosum. Ceras posterioribus cruribus, ut apes,affigunt:coëunt aduersis caudis, plantæ interim aut arbori adhærescentes diù in venere permanent, & inter coëundum alis applaudentes, stridulum edunt sonum, veluti Hymenæum canerent.

Cap. X.

De Muscis.

- Hebraicum *Zebub.*
- Arabicum *Dübene, Aldubel.*
- Illyricum *Muscha.*
- Hispanicum } *Mosca.*
- Italicum }
- Gallicum *Mousche.*
- Germanicum *Flieg m'uck.*
- Flandricum *Vliegh mugge.*
- Anglicum, *Flye*, a volando vel fugiendo, nam utrumq; significat.
- Scoticum *Flee.*
- Grecum μῦια ἀπὸ τοῦ μύζειν. I .altum fugo, mussito, quia utrumque facit musca.
- Latinum *Musca.*

Non quasi à musco orta ut quidam ineptulè somniant, sed à musculo, nam detractis alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Muscula* diminutiuum apud Boethium eleganter exclamantem, *Quid homine imbecillius, quem morsus muscularum necat?*

Descriptio. Corporis verò animiq; muscarum formam ex Luciano & alijs ita describimus. Musca est volucrum minimum, ut possit cum muscellis, & culicibus comparari:tanto autem illis est major, quantum ipsa ab ape relinquitur. Pennata est, non eo modo quo ceteræ volucres, sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quemadmodum locustis, & cicadis, & apibus, sed tanto molliores, quanto Græcâ veste tenuior atque mollior est Indica. Si quis muscam diligenter inspiciat quando in sole alas expandit, varijs eam pictam coloribus, ut pavones, videbit. Est illi volatus non continuo pennarum remigio, ut vespertilionibus; neque saltu ut locustis; neque cum stridore, ut Vespis: verùm flexilis, ad quamcumque aëris partem se moveat. Adde quod non volat quietè, & cum silentio, sed cum cantu & melodia; non item immite aut sævùm, quemadmodum culices & musculæ; neque cum gravi fremitu apum aut vesparum, horribilem ostentans sonum & minacem, sed tantò volat his suavius

musca,

musca, quanto sunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores. Caput habet tenuissimum collo alligatum, versatile, non compactum & affixum humeris, ut est locustarum. Oculi verò prominent, multum, (quasi in cornu) lucentes. Pectus est benè compactum, sunt illi sex pedes innati, non ut Vespis astricti valdè & complexi; quatuor solis incedit, duobus anterioribus pro manibus utitur: videres igitur ipsam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublime manibus, more valde humano, atque ut nos. Aluus autem minuta & thoraci analoga, Zonas latas & squamas habens. Vlciscitur non aculeo, ut apis & Vespa, sed ore & proboscide, quam cum elephantis habet communem, depasciturq; & assumit, & inhærens continet concavo vase in summitate promuscidis. Ex ipsa vero dens foras prominet, quo pungit: lac & sanguinem bibit, quem non magno dolore, sed titillante eorum quos pupugit exhaurit. Luce, ut veritas, plurimum gaudet, & in hac civiliter versatur; imo adeo lucipeta est musca, ut phalaniæ modo lucernam ejus gratia affectet, & cum vitæ jactura sæpe aduolet; nocte vero quiescit (ut probi solent) & silentium agit. In tenebris nihil operatur, neque dignum putat aliquid latens facere, neque quid turpe committere existimat, quod in luce patratum sit ipsi dedecori. Non paruam esse ejus intelligentiam queo dicere, cum insidiatorem & hostem suum araneum effugiat: insidiantem enim & observat & contra intuetur, declinans illius impetum ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidit casses. Fortitudinem & robur ejus non oportet dicere, ne videatur humano major. Sed poëtarum princeps Homerus cum quæreret quomodo laudaret Heroum optimum, non leoni pardóve aut apro comparat robur illius, sed audaciæ vel fiduciæ potius muscæ, quæ quanquam est (inquit) repulsa, non desistit tamen, sed est appetens morsus. Sic autem fortis est, quòd mordens vulnerat non hominis solum pellem, sed & boum & equi: elephantem quoque mærore afficit, in illius rugas ingressa, & pro magnitudine proboscidis vulnus infert: Quum mordet, non rusticitatis, vel cruoris causa id facit, sed amoris & humanitatis: & propterea maxime ex pulchris aliquid decerpit. Quàm vero illud pulchrum est muscas huc illuc adversum volantes & inter se colludentes, & in filo propendulo neurobatas quodam modo repræsentantes videre? Quinetiam equorum purorum more, uno semper in loco excrementa ponunt, adeò ut superius ædium tabulatum, opúsque testaceum magnis maculis inficiant; id quod nonnullæ ipsarum memoriæ argumentum est. Scribit etiam Tzetzes, muscas eam sui generis curam habere, ut defuncta cadavera sepeliant. Aëlianus non minùs ipsas vituperat quàm laudat Lucianus: & in earum procacitatem invehitur, quòd proteruæ indentidem assiliunt quibus arcentur. Impudentiam vitio illis vertit, quòd publicè quasi scortantur, neq; venereorum modum adhibent: neque enim (ut galli) cum insederit mas, statim residat; sed vehitur a fæmina diu, fertque illa sponsum; convolantque, nec aerium illum coitum volatu destruunt. Doctissimus Pennius duas muscas coeuntes pixidi inclusit, & subsequenti die eas adhuc in venere hærentes deprehendit: quod sane Aristoteli, Aeliano & Nipho afferentibus, Muscas in coitu diutissimè manere, fidem facit non levem. Indociles sunt (inquit Plutarchus) mus & musca, quæ licet quotidie hominum consortio utuntur, nullâ tamen arte mansuescunt, neque nobis tantillum officij, vel minimum grati animi significationem compensant: Vterque nimis naturâ suspicax, & semper timens insidiarum, prehensari perhorret. O ciosa item est, & remissa, vescitur ijs tantum, quæ elaborantur ab alijs, & plena ubique est ei mensa. Nam ipsi & capræ mulgentur, & apis non minus muscis laborat, quàm hominibus; atque huic coci obsonia, dulciarij tragemata, pharmacopolæ syrupos conficiunt, quos degustat antequam reges, deambulansq; per mensas, unà cum ipsis convivatur;

Muscarum laudes.

Muscarum vituperia.

tur, & simul vescitur omnibus. Plautus eam nullius boni usus esse existimavit, cum in Curculione sic diceret,

Item genus estis leonum inter homines, meo quidem animo,
Vt muscæ, culices, pedesq; pulicesq;,
Odio, & malo, & molestiæ, bono usui estis nulli.

Probè igitur prævidit natura, ne hæc certis ædibus, ut probi solent, maneret, sed erronem constituit, & non nisi fortuitum lectum vagamq; habitationem concessit. Impudentia tamen superat mendicos atq; errones: quoniam illi negari sibi cibum permittunt, hæc vero vagula repulsam non fert, sed inutilem aluum paratissimis convivijs, etiam nolente hospite, exsatiat. Aristaphon in Pythagorista apud Athenæum, impudentissimum parasitum introducit sic loquentem: *Cœnis etiam non vocatus, ut musca, aduolo.*

Simile item quid Socrates Theodatæ exprobrat apud Xenophontem. Improbitatem igitur cum impudentia junctam Aegyptios significaturos, merito muscam pinxisse tradit Orus. Vnde & Cicero (ni fallor) meminit ridiculè dictum de molestissimo et impudente juvene, *Abige muscas puer.* Tam nefariæ bestiolæ natura (uti æquum fuit) longam vitam negavit. Nam hyeme adventante, maximam partem omnes expirant: quæ vero in rimis, muris, foraminibus, hypocaustis, frigus vitarunt, languidæ & infirmæ latitant, aliamque hyemem vix ferunt. Omnes ex immunditiâ nascuntur, immundis lubentissimè adhærent, & loca immunda potissimum frequentant. Inquietæ sunt, importunæ, audaces, infestæ, molestæ, tumultuosæ, impudentes. Homerus Iliad. f. inter prælia deorum ac heroum de muscæ improbitate eleganter cecinit, quæ semper, quasi mures, comedit alienum cibum.

ἥτε καὶ εἰργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
ἰσχανάᾳ δακέειν. Id est,

Quæ quamvis de pelle viri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.

Tam malam quoque illius naturæ vim esse Salomon putavit, ut unicam muscam narthecium totum corrumpere παρισιάζων affirmaret. Hebræi deniq; muscam significare Bahalzebub dæmoniorum coryphæum dixerunt, qui eadem diligentia utitur, & malefaciendo nunquam desistit. Quâ forte de causâ exorcistæ & malefici omnes familiarem suum genium muscam faciunt, pessimi animalis corpore ad res longè pessimas utentes. Plura hic contra muscam afferre possem, si Antilucianus dici vellem, quocum sine labe certare Christiani nequeunt, imò quem ceu impurissimum cadaver attingere vix debent. Quinetiā non minus mihi inglorium fuerit ex musca nihil, quàm Luciano elephantem facere; utrumque scilicet cum fuerit τῦ χρόνυ παρανάλωμα, & jactabundæ indolis ostentum. Tamen ne tanquam aquilæ muscis superbi videamur, & vel minimum Dei opus negligere, *Generationem, differentias, & usum* muscarum diligenter notabimus. Generantur muscæ dupliciter; coitu é sua specie (qui æstivo tempore & hyeme clementiori, ventoque meridionali fit), putredine ex aliena. Coëunt enim muscæ, aliæq; diu, aliæ paulisper opus expediunt: modus coeundi (afferente Aristotele) a plurimis insectis alienus est. Nam mas, ubi fæminam conscenderit, recipit fæminæ membrum seminis quærendi gratia exporrectum in corpus suum; atque ibi receptum materiâ atq; vi prolificâ adimplet. Reverendus Pennius in agro Heidelbergensi se duas muscas in venere volantes deprehendisse vidit, quæ (ceu Mercurij & Veneris filius) mixtæ videbantur naturæ, & vicissim conscendebant. Aliquanto post coitum intervallo, vermiculos excludunt, ut Gallinæ ova: qui mirâ metamorphosi in muscas rursus mutantur: Licet ex ijs nihil aliud oriri, Plinius præter

Generatio.

experi-

experientiam temere affirmat. Rectiſſimè Scaliger muſcas generare primùm inſecta diſſimilia ſibi, ſed potentiâ ſimilia, *id eſt*. Vermiculos albos, qui Muſciformes facti, oculos ad latera prominentes habent, quorum ſimilitudine ſtaphylomatis ſpecies quædam μυιοκέφαλος vocatur. Muſcæ item permultæ, ſi non plurimæ, ex fimo oriuntur; unde eas perfectas exire, ubi eas inchoatas latere, ſæpiùs conſpeximus. Sed in hac generatione obſervandum eſt, muſcas non immediatè ex fimo, ſed ex vermiculis fimi digeſti procreari, ut Philoſophus ſcribit his verbis, αἱ δὲ μυῖαι ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τῇ χωριζομένῃ κατὰ μέρος, &c. Quæ Gaza hoc modo vertit. *Muſcæ ex vermiculis fimi digeſti in partes gignuntur, quamobrem qui eo funguntur officio, reliquum fimi promiſcuè diſcernere contendunt. Principium autem vermiculorum ipſorum exiguum eſt, quod primum rubeſcit, atque ex immobili quaſi hærens adhuc fibris moveri incipit, mox vermiculus immobilis redditur, qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit; denique generat muſcam, flatus aut ſolis beneficio moventem.* Ariſtoteles hic, ut videtur, ex aliorum obſervatione, non ex propriâ experientiâ locutus eſt. Nam nec ulli per coitum qui generantur vermiculi, nec qui ex putredine naſcuntur, tot metamorphôſes ſentiùnt, antequàm in muſcas tranſeunt. Solùm enim ad juſtam magnitudinem creſcunt, deinde quaſi in Nympham mutantur, ac immobiles jacent; tunc ex naturæ preſcripto ruptâ ſtato die Nymphâ, egreditur muſca: nec ſolum ex fimo, ſed alijs ſordibus humidis calore putreſcentibus, æſtivo præſertim tempore hoc modo muſcæ proveniunt, ut rectiſſime Grapaldus atque Lonicerus notarunt. Sed adhuc quærendum, an muſcæ immediatè ex putredine oriantur, non ex vermiculis: nam experientia teſtimonium facit muſcas quaſdam in folliculis ulmi, terebinthi, abſinthij, & aliarum fortè plantarum arborumque gigni, nullâ exiſtente prius vermiculatione. Qua de cauſâ Dæmonium illud hominis, hujuſque ætatis doctiſſimus mortalium Scaliger, de illarum ortu ſic ſcribit: *Fortaſsis non ex putrefactione, ſed ex principijs quibuſdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri videntur, vel forte ex alia materia à Natura hunc in finem concocta.* An vero concoctio ſine putredine fieri poſſit, dubitandum. Singulæ corporis humani partes, ſua habent loca, per quæ excrementa expurgant, à latinis emunctuaria dicta. An vero animal, rei animalis vitæ nunquam participis, excrementum cenſeri poſſit, ſtatuant alij; nos enim hic occupat caligo, imo cæcitas. Tertium muſcarum generationis modum, Thomas Kniuettus Anglus, equeſtris ordinis & ſingularis doctrimæ vir, primus Penniadem docuit, eſtque hujuſmodi: Corruptum erucæ corpus, vel parum contuſum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea non papilio, ſed tria oblonga ova nigricantia eijciuntur, ex quibus muſcæ vulgares, vel aliæ ijs ſimiles oriuntur. Quandoq; verò aurelia ipſa corrupta, nec papilio, nec ova, ſed vermiculi albi per foramen (quandoq; unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus poſtea muſcæ valde exiles. Quas pulcherrimas phyſicæ hiſtoriæ obſervationes, ut prædicto equiti aurato feratis acceptas, veritas jubet; nam ab eo nullus notavit. Petrus Martyr, Decad. 3. lib. 6. refert, ſe vidiſſe ſudoris guttas cadentes ex digitis laborantium, in muſcas converſas, quemadmodum in Dariena regione maricoſa, ob aëris contagionem & venenoſam qualitatem, guttas é laborantium manibus cadentes bufones procreare ſcribunt. Sed an immediatè id fiat, an mediante aliquo vermiculo ex quo poſtea muſca erumperet, non oſtendit. Anno ante Chriſti nativitatem 766. Rivallo rebus Britannicis præfecto; ſanguineus imber frequens & multus per triduum cœlo decidit, unde muſcæ fere innumeræ, atque adeo venenatæ, ut ſtimulis magnam hominum partem ad orcum agerent. *Hiſtoria Anglicæ.*

Naſcitur autem muſca plerumque non ſtatim talis, ſed vermis ab initio, vel

vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus, deinde ſenſim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit parvum vermem, qui muſca fit poſtea. Obtruncata vero capite muſca, plurimum vivit parte reliqua corporis; imo currit, ſalit, & reſpirare etiam videtur. Imo mortua atque ſubmerſa, ſolis calore, vel ſuperinfuſo cinere reviviſcit, & nova ei regeneratio quædam, atque ab integro alia fit vita, ut vere perſuaſum ſit omnibus Luciani diſcipulis quòd illarum quoq; immortalis ſit anima. Siquidem & digreſſa revertitur iterum, & agnoſcit & ſuſcitat corpus, muſcamque & bibere, & edere, & caput oculoſque detergere, proboſcidem emungere, crura pedeſque fricare, alas concutere & volare facit: & verificat Platonis ſententiam de animæ immortalitate, & de Hermotimo Clazomenio fabulam, quòd ſæpe cum reliquiſſet eum anima, per ſe ipſam ibat peregre, deinde reverſa implebat iterum corpus & ſuſcitabat Hermotimum. Sunt qui ſubmerſas muſcas in cineribus tepidis, vel tepida farina ponunt: & per quartam horæ partem inter manus halitu fovent, donec reviviſcant.

CAP. XI.

De Muſcarum differentijs.

Muſcarum differentiæ variæ ſunt, quà materiam videas, quà formam. Aliæ enim ex materia ipſis inſita oriuntur per coitum, ut diximus: aliæ ex aſcititia ſive externa; qualis eſt ea, quæ in fimo, pomis, quercu, fabis, napello, polenio, abſinthio, terebintho, lentiſco, ulmo, vite, in muſcæ formam convertitur. Reſpectu formæ; quædam bipennes, quadripennes; antennatæ, exantennatæ; breves, oblongæ; caudis globoſis, mucronatis; ſetoſis, non ſetoſis conſpiciuntur; denique colore, formâ, magnitudine, pro regionis & materiæ putreſcentis qualitate plurimum variant: quæ utinam tam ego vidiſſem ſingula, quam in ipſis pingendis vel Apellem ſudaturum noviſſem atque hæſurum. Brevitatis autem gratia, duas tantum muſcarum ſpecies conſtituam. Nam vel ſunt ἀλληλοφάγοι omnes, vel ἑτεροφάγοι. Muſca ἀλληλοφάγος lupus dicta, magna, nigra, & μακρόκνημος deſcribitur, *id eſt* pedo: atque muſcis potiſſimum veſcitur, quarum inopiâ alia item inſecta vorare perhibetur. Heterophagæ dicuntur, quæ rebus à ſua ſpecie diverſis aluntur. Hæ autem vel ex animalibus vivunt ζωοφάγοι: vel rebus ab animaliũ natura alienis, ut ἀζωοφάγοι. Prioris generis ſunt muſcæ κρεωφάγοι Carnivoræ, ἱπποβόσκοι equiſugæ, δαμαληφάγοι bucularum eſores, ὀιομύζων oviſuga, ὀφιβόρος ſerpentivora, σκατοφάγος merdivora, βομβυλοφάγος bombylivora.

Muſca Lupus.

Muſca carnivora.

Carnivora muſca eſt ferè omnium, ſi corpus reſpicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fuſco albicantibus variegato: ventre craſſo, cæruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rariùs multæ ſimul conſpiciuntur, niſi fortè in Carnario, atque macello: ubi lanij laniſtas agunt, muſcario muſcas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippocrates εὐλὰς vocat) obſonia ſcatentia pervileſcant. Proditum memoriæ eſt (Cælio Rhodigino narrante) apud Toletum in publico macello, unam muſcam albedine niveâ notabilem per integrum annum comparuiſſe. Quam hujus generis fuiſſe non dubito affirmare, quum in macello tam diu fuerit

fuerit conſpecta. Κυνομυῖα, Muſca canum *Anglice A dogge Flye. German. Hundz Fliege, Hunds Mucken. Polon. Pſia mucha, ex Iſidori, Euthymij & Philonis ſententiâ Muſca eſt ſylveſtris*, catulorum auribus infeſta, quam, etſi frequenter excutiant, importunè tamen revolat, ac diutiùs ubi inhæſerit, eroſione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. φ. τίπτ' αὖ κυνομυῖα θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις; Athenæus item eleganti cuidam ſcorto, ob ſingularem impudentiam mordacitatem atque moleſtiam, κυνομυίας nomen additum lib. quarto memorat. Eſt enim κυνομυῖα (utor Philonis verbis) ἐντρυφοῦσα δυνάμενον ἀναιδὲς καὶ ἐπίβουλον. Videtur mihi in ſacris literis. (Nempe, Exod. 8. Pſal. 77. & 104.) inſectorum nocentium generale hoc eſſe nomen, ut ex Chaldaica paraphraſi apparet. Quod ſpeciatim aliquid ſignificet, nulli generi muſcarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus, latioribus, compreſſioribus, vulgaribus, quæ impudenter involat jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, ſed ex alto ſanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exugunt. Carent proboſcide, verùm illius loco geminos dentes, ut veſpæ habent, quos altè infigunt cuti; potiſſimum verò pendulas canum aures infeſtant apud Germanos (aſſerente Camerario) atque ſæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus ſe in Italia vidiſſe dixit, alis exceptis Ricino per omnia ſimiles: quem ita compreſſis alis repræſentant, ut utrunque doctiſſimus ille Barbarus confundat. Niphus illi, ut ſummam velocitatem, ita rotunditatem corporis aſſignat. Oviſuga ad κυνομυίαν proximè accedit, dum volat horrendum quid ſtridet, & Aſilo graviùs & tardiùs volat. Duæ ſunt ejus ſpecies, ſolùm magnitudine diſtantes, major ſylvicola, minor verò ſepicola. *Muſca canum.*

Ἱπποβόσκοι, Germanis *Roß Mucken*, ſunt muſcæ magnitudine vulgarium, corpore compreſſo, duro, plano, ac tenaci adeo ſubſtantia, ut inter digitos vix rumpi poſſint: nigricant magis quàm vulgares; nunquam rectà provolant, ſed lateratim, uti dicam, & quaſi per ſaltus, nec diu continuare volatum poſſunt, neque longè. Equos præcipuè apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, teſtes, & emunctoria perpetim lancinantes; quorum ſudore juxta cutem ad radices pilorum diffluente vivunt. Angli ijs *a ſide flye* vel a *horſe flye* nomini impoſuerunt, ut & Græci πλευροπλῆτες vocant. Quidam è Græcis κυνοραιστὰς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus eaſdem canibus quoque moleſtiam afferre maximam affirmant. Crotonis ſpeciem alatam ac volatilem dicunt: ſed hanc planè aliam ſpeciem eſſe arbitror, ac ſolis equis infenſam. Δαμαλιφάγον & βοφάγον ſive Bucularium muſcam, Latini *Aſilum*, Græci οἶστρον dixerunt a feriendo. Vnde non ſolum hoc inſectum ſed etiam aliud apes territans (de quo poſtea) atque tertiam piſcibus quibuſdam formidoloſam, *Oeſtri* nomen ceperunt. De noſtra hac muſca Vergil. 3. Georg. ſic cecinit, *Muſca equina.* *Muſca Bucularia Aſilus œſtrum.*

Eſt lucos Silari circa, ilicibuſq; virentem,
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Aſilo
Romanum eſt. Oeſtron Graij vertere vocantes.
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſylvis:
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther,
Concuſſus, ſylvæque & ſicci ripa Tanagri, &c.

Calepinus, alijq; eum ſecuti lexicographi, præter nonnullos medicos, ipſumque adeo Plinium, Aſilum cum Tabano confundunt: ut pluſquàm conjectura ſit, eos Ariſtotelem oſcitantius legiſſe, vel mentem ejus aſſecutos non eſſe. Muſcarum ſpecies Aſilos Tabanóſque eſſe omnes fatentur: in ore item aculeum uterque habet, quo tergora quadrupedum penetrant & ſanguinem exugunt. *Aſili & Tabani differentia.*

exugunt. Sc enim Philoſophus: οἱ μύωπες καὶ οἱ οἶστροι τὰ δέρματα διατρυπῶσι τῶν τετραπόδων καὶ ἰσχυρὰν γλῶτταν ἔχουσι, ἡ ἀντὶ κέντρου ταύταις ἔνεστιν. ἔστι γὰρ αἱμοβόρα ζῶα, &c. Differre eos tamen multis modis Ariſtoteles Aelianúſque diſertè monſtrant. Primum μύωπες multo ſunt frequentiores, præcipuè circa ſyluas & vias regias, ſepibus arboribúſque munitas, ut qui in equo iter faciunt, magnâ cum moleſtiâ experiuntur. Nam ſole exardeſcente, equos altiſſimè pungunt, & ſubinde numeroſiores tantam quantitatem ſanguinis aliquando eliciunt; ut præ languore ſæpe deficiant vires; ruſticique muſcarijs, vel ramulis arcere ab equis Tabanos coguntur. Aſili vero multo rariores, & non niſi juxta aquas circumvolantes. Aſili porro (Ariſtotele teſte) ex latiuſculis quibuſdam beſtiolis fluvios occupantibus oriuntur: Tabani verò ex vermibus in lignis naſcentibus; quod Soſtratus ſcripſit, & Pierius diligenter obſervavit. Quinetiam Aſili ſolos boves impetunt, juxta illud Heſichij: μύωψ μυῖα τις ἐρεθίζουσα τοὺς βοῦς καὶ πᾶν ζῶον ἐλαύνουσα. οἶστρος δὲ μόνον βοῦν. Cui illud conſonat Orphei Verſu 47.

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀερόφοιτος ἀπέπτατο δεινὸς οἶστρος
ἡμέτερον δέμας ἐκπρολιπών, εἰς οὐρανὸν εὐρύν, &c.

& Homerus Odyſſ.

Οἱ δ' ἐφέβοντο κατὰ μέγαρον, βόες ὣς ἀγελαῖαι,
Τὰς μέν τ' αἰόλος οἶστρος ἐφορμηθεὶς ἐδόνησε
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται.

Vbi ſcholiaſtes ſic Oeſtrum definit, οἶστρος ἐστὶ ζῶον ὑπόχαλκον τὴν μορφήν, ὅπερ ἐὰν εἰς τὰ ὦτα τῶν βοῶν εἰσέλθῃ, ἐξοιστρεῖν ἀναγκάζει τοὺς βοάς: quem Callimachus propterea pro bubulcorum more, βοσσόον, *id eſt, concitatorem boum* vocavit. Myopes vero ſive Tabani, homines, equos, & ſerpentes præterea (ut Nicander cecinit) affligunt. Diverſam quoque eſſe horum formam philoſophus oſtendit, lib. 2. de part. his verbis. Linguæ Aſili & Tabani, eodem modo ſe habent, quo purpuræ: verum hi etiam homines, illi boves adoriuntur. Eſt autem Aſilus χλωροκεφαλής, & reliquo toto corpore ὑπόχαλκος ſive ſubæratus; proboſcidis magnitudine Tabanum ſuperans, bombi verò ſtridore ab ipſo victus. Durum, robuſtum, ac bene compactum aculeum anterius hærentem geſtat, quo tergora boum facile pertundit; maximæ muſcæ ſimilis eſt, boveſque in aquis ventre tenus ſtare, vel ad ſyluas & umbras frigidiores, locaque διάπνευστα aufugere præ ſolo ſtridoris metu compellit. Nam dum in aquis ſtant, frigida per caudam hinc inde per totum corpus aſperſa Aſilos abigunt. Nicandri ſcholiaſtes, eos ex hirudinibus naſci author eſt. Ac ſi hirudines per latas illas beſtiolas (de quibus ſupra ex Ariſtotele) nobis intelligere par eſſet; Nec ſanè præter naturam fuerit aut morem, ſanguiſugas matres ſanguivoram ſobolem procreare. Velociter volat, et quam citiſsimè; magno cum dolore ſanguinem exhaurit. Duas aſilorum rariores ſpecies Pennius deſcripſit, quarum unam ex Virginia Indorum Candidus, alteram ex Ruſſia Elmerus chirurgus diligens ad eum miſit. Virginienſis maximam muſcam capite ſubrubentem magnitudine æquat: & ad formam ejus proximè accedit, niſi quod caput nigrum, argenteam lineam à ſcapulis ad os pertractam, & oculos nigriores majoreſq; obtinet. Stimulus illi in ore longus & robuſtus, ſcapulæ ex fuſco nigricantes, & duas argenteas alas emittentes. Ad caudam ſex vel ſeptem habet inciſuras ſubalbidi coloris, reliquo copore ſubnigricante. Volatus celeritate neminem muſcarum metuit, plurimas vincit; venter ex cinereo luteſcente, dilutè vireſcit. Moſcovitica illa Elmeri alas habuit argenteas, toto corpore longiores; oculos magnos oblongos, & maximam capitis partem replentes, roſtrum nigrum, duriuſculum, tripartitum, quo citiſſimè caligas triplici panno conſutas penetrat, & cutem ipſam carnemque cum dolore exugit. Quod Aſili generationem attinet, miror Philoſophi ſummi opinionis inconſtantiam. Nam ex latiuſculis beſtiolis in fluvijs natantibus (*quas Nicandri ſcholiaſtes non temere* βδέλλας *id eſt, hirudines eſſe affirmat*) & hiſto. 8. eas culicum proſapiâ facit his verbis: ἔνια δὲ τῶν ζώων πρῶτον ζῇ ἐν τῷ ὑγρῷ, ἔπειτα δὲ μεταβάλλει εἰς ἄλλην μορφὴν ἔξω, οἷον ἐπὶ τῶν ἐν

τοῖς

τοῖς ποταμοῖς ἐμπίδων; γίνεται δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ οἶστρος. Verum quo tandem modo id fiat equidem nescio. Nam ex alatis animalibus, nullo modo diversæ formæ alata generari possint, ut diligens naturæ observator facilè viderit. Atque de Asilo oculario hactenus, quem Gothi *Hestabryuiss* vocarunt : Angli antem innominem reliquerunt.

Alter Tabanus sive Asilus, nascitur in extremis partibus favorum, amplioris magnitudinis quàm sunt apes cæteræ; & quoniam exagitat, nec patitur examina conquiescere (ut ne prædictus Oestrus armenta) ὁ σειρὴν Græci vocarunt. Caput huic muscæ spadicei coloris est, linea alba à fronte usque ad occiput intercurrente, scapulis et dorso subfuscis; reliquis omnibus à vulgarium muscarum forma non differt: haud florum duntaxat succo, & melle vescitur, sed etiam animalium sanguine, quem diu violentius exugit, acriter mordet. Est & alia musca Tabanides, sed corpore & capite magis virente. Scapulæ ex virore splendent, alas habet duas, extremis medijsque partibus albicantes, reliquæ ex fusco nigricant. Semel tantum eam Hanworthi vidit Pennius anno 86. mense Augusto. Anno 82. duas species muscarum culiciformes invenit in Anglia, quarum una corpus habuit crassiusculum, colore ex rubro flavescente, alas binas, caput oblongum, & fine rubens. Alteri caput erat etiam longum; producta crura atque gracilia pernigri coloris, quorum posteriora prioribus multo longiora, inter volandum extensa ac pendula tenebat. Affirmavit pro certo rusticus quidam, ex earum ovis (vidit.n. coeuntes,) erucas illas arborum foliorumque prædatrices originem habere.

Asilus apiarius.

Musca Tabanides.

Muscæ culiciformes.

Tabanus Græcis μύωψ dicitur, fortassis a stimulando nam & μύωψ calcar quo equi stimulantur significat. Galli *Tahon*, Itali *Tabano*, Hispani *Tavano*, Germani *braem*, *Kufliege*, *roß muck*, Brabantij *rochleghebrem*, Poloni *Kirowia muka vocarunt*; Anglis *Burrelflye, stowt and breese* dicitur : atque etiam ab adhærendo *Clegg & clingez*. Huic Calepinus quatuor alas audacius multo quam veriùs ascribit. Rectiùs Ælianus & alij tantum duas, argento illitas. Totum corpus oblongum est, in tres præcipuas partes diuisum; caput, scapulas & ventrem, quinque vel sex incisuris distinctum; totum corpus ex albo diluto nigricat, in ore proboscidem gerit valentulam, longam, torosam. Sex pedibus constat nigricantibus: reliquis maximam κυνομυῖαν repræsentat. Iulio & Augusto mensibus præ æstu nimio ferociunt, atque boues, equos, vitulos miserrimè habent, nisi muscarijs arborumve aut plantarum ramulis tegantur: quos per sudoris odorem consequuntur, quia longè videre nequeunt, unde lusciosorum morbum μυωπίαν vocamus. Proveniunt (inquit Plinius) ex vermibus ligni putrefactis, quos Magi aliquot antequam pennæ excrescunt, sinistro brachio alligabant contra quartanas. Magnâ abundantiâ & vi sanguinem exugunt, nam accepi ab amico fide dignissimo, equum arbori in sylua alligatum Tabanorum multitudine intra sex horas fuisse occisum; tantum quippe sanguinis extraxerant, ut collapsis subitò spiritibus animam efflaret. Ex his (opinor) manifestum est Tabanos ab Asilis diversa esse animalcula, licet eos tam Græcorum quàm Latinorũ maxima natio confundit. Imo Gesnerus hoc ipso hallucinatus est, lib. de quadrupedibus; & excepto unico Pierio, nostroq; Pennio defuncto, nemo ipsos distinxit. Ardoinus hic merito taxandus, primò quod Asilo et Tabano caudas stimuligeras, uti Vespis ascribit : deinde quod octo item pedes attribuit, quùm in rerum natura ultra sex pedes habens nullus reperiatur. Denique in culicum classe eos recenset, quando tamen nulli culices sole effervescente mordeant, (ut Asilus & Tabanus) sed noctu sint maxime molesti.

Tabanus.

His proximè accedit alia muſca, bobus & jumentis interdiu ſole feruido infeſta, quam Pennius Curvicaudam ſive σκολιουρὸν jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumenti inſidens, caudam verſus ipſam recurvam tenet & ſpiculum exertum quo ad percutiendum cauda ſit paratior. Hanc Angli *a Whame and a Burrell flye* propriè vocant; nec niſi in Anglia facile invenitur. Muſca hæc api fere ſimilis formâ & colore, ſed corpore eſt craſſiore. Non adhæret, nec ſanguinem ſugit, ſed ſolummodo ſtimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longiſſima itinera ipſos, volando perſequitur. Equi naturâ hanc muſcam timent, et ad ejus ſolum contactum quaſi horrent, caudâ pedibuſque & labijs tam cruentum hoſtem abigere ſæpe conantes. Sunt qui putant hanc muſcam non aculeo pungere, ſed ſtercora pilis equi affigere caudâ, unde poſtea moleſtiſſimæ lendes gignuntur. Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tam minimè probanda ſilet et obmuteſcit. Magno quidem impetu, ſed cæco, ad prædam Tabanus atque σκολιουρὸς feruntur, quod quidem vim ijs adminiſtrare, ſuamque magis augere audaciam, & metum (qui ſemper ſecuritatis cuſtos eſt) excludere putatur. Præſertim autem Oeſtrus ſive Aſilus impetuoſè fertur: unde egregios poetas Oeſtro percitos & furibundos οἰστρηλατουμένους vocat Plutarchus.

Raræ aliquot muſcarum ſpecies.

Prima eſt muſca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ tranſverſim ornant, cauda rubens ex fuſco, caput nigrum, ſcapulæ ejuſdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in ſepibus verſatur, præcipuè tempore matutino. *Secunda* parum à prima diverſa eſt, niſi quòd unà cum corpore antennis pedibúſq; & cruribus fuſca ſit. *Tertia* eſt item τετράπτερος. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris diſtinctæ; caput majuſculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennnæ tenues, duæ, nigræ: pedes ſex ſubalbicantes, pectori craſſiuſculo affixi: ſcapulæ luteſcentibus ex albo maculis variegatæ; dorſum quinque lineæ tranſverſim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conſpicitur colore ſubluteo; in caudâ quinque vertebræ rubent, cujus extremitas bifurcata eſt *Quarta* eſt non valde diſſimilis, ſed alas habet argenteas, ſine maculis, antennas nigras longiores. Corpus ſeptem lineis tranſverſis albicantibus inſignitur. Vidimus etiam duas muſcas ſcorpiuros. *Prima.* Similes habet præcedenti, alas argenteas, ſed paulo minores; & in extremitate ipſarum tribus tranſverſis lineis nigris ſignatas, caput nigrum, pectus (ut & ſcapulæ pedéſque) albicat; reliquum corpus nigrum, cauda quinque quaſi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ, & ſcorpionum modo ſurſum curvatæ. *Secunda* fere ſimilis, ſed extremitas caudæ craſſior, furcæ, obtuſæ, caput luteum, oblongum os, alæ ſingulæ, ſex maculis nigris ornatæ. Eſt & alia muſca quadripennis corpore vireſcente, alis quatuor corpore longioribus, é liquido quaſi argento factis, quarum nervi vireſcunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei, (unde jure Chryſopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem ut Blattæ, cum vita amittit. Hortorum hoſpes vivit ſambuco inſidens. An ex eruca oriatur, papilionum more, an

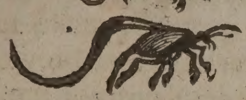

verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctiſſimus ille, atque humanitate clariſſimus Ioach. Camerarius, primus illam Pennio oſtendit. Sunt item variæ muſcæ a Græcis τριχοῦροι, a nobis *pilicaudæ* ſive *Seticaudæ* dictæ. Habent enim in cauda aliæ unam, aliæ duas, aliæ tres quatuorue ſetas, de quibus ordine dicemus.

Henothrix ſive Vniſeta, eſt muſca caudata, toto corpore nigra, (medio dorſo ventreque rubeſcente excepto) alis duabus argenteis prædita, ſcapulis craſſis, antennulis duabus nigellis facta, pilum unicum longum é cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus tranſmiſit, affirmans eam non niſi Ameo preſtantiori inſidere, reliquas herbas non attingere. Διπλότριχες, ſunt muſcæ duas in cauda ſetas pilóſue habentes. Quarum aliæ ſunt corpore faſtigiato, aliæ tuberoſo. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis ſine maculis, capitibus & ſcapulis nigricantibus, reliquo corpore fuſco, nigris lineis tranſverſis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, ſimileſque in cauda pili duo, ſed paulo longiores, Corpore tuberoſo. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia ferè ſimilis, niſi quod huic pluſquàm media corporis pars flaveſcit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extenſus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam ſpiralem. *Secunda* muſcarum longarum ſpecies eſt, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flaveſcentes, totum corpus nigrum, ſcapulas craſſas, antennas duas longas & tenues, ventrem verſus caudam protuberantem, é qua duæ breves ſetulæ ſurſum verſæ erumpunt; in ſepibus degit. *Tertiam* Carolus Cluſius Viennâ miſit: corpore ex fuſco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ ſetæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excreſcunt, perdicei coloris, maculis nigris fuſciſque mixtim ornatæ. *Quarta* globoſo eſt corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, ſcapulæ, ac pectus nigerrima: antennę breves, pectori craſſo ſex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium breviſſimi, poſteriores longiſsimi. Inter volandum pedes ſimul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obſcuræ, argentei coloris; oculi nigriſplendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ ſetulæ pauxillæ longitudinis ſe monſtrant: à ſcapulis ad mediam uſque caudam colore eſt ferè ſubcroceo, cauda tenui quaſi filo longo ſcapulis conjungitur. Velociter currit, quaſi per ſaltus; in terra nidificat;

muſcis & erucis paruis famem extinguit. *Quinta* longè hàc minor eſt, figura eadem, ſed alas verè argenteas monſtrat, totumque corpus ad caudam uſque fuſcam rubeſcit.

Tripilium muſcarum quinque duntaxat obſervavimus. Prima oblongo eſt corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum ſupremam oram macula nigriuſcula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit. Velociter volat. Altera ſimilis ſed minor, toto corpore nigra, priore multo longior, tenuior, atque exilior: alæ item argenteæ, antennæ priori ſimiles, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine a prima longe ſuperatur. Eſt & muſca tripilis toto corpore albicans, niſi quod alæ quatuor maculis nigris diſtinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores vero breviores; has dum quieſcit ſemper erectas tenenet. Sex habet pedes; quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, é collo fere oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globoſos, duæ antennæ nigræ atq; breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum, tranſuerſum digitum: in cauda tres viſuntur ſetæ, corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Maio & Iunio menſibus, ante et poſt pluvias potiſſimum apparet: circa fluvios, paucis comitibus ſtipata convolat, quibuſcum in itinere ſæpe colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti ſeſe objecerit; extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. obſervavit Pennius. Sequitur quarta mirabilis ſtructuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum et aquilinum; in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum ſunt pedes, ſub pectore duo, graciles & breves; paulò inferius reliqui robuſtiores. Ex oblonga cauda primùm duo breviſſimi pili exeunt, atque ſub his tertius multò longior: in extremo tuberoſus oritur. Semel tantùm ſe hanc muſcam circa *Hinningham*, olim Comitis Oxonienſis caſtrum

vidiſſe memorat Pennius. Vltima toto corpore & caudâ nigra eſt. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flaveſcentes, caudam longitudine reliquum corpus æquantem; niſi ſemel in Cantio circa *Greenhive* viſa perhibetur a Pennio. Quadripilis muſca corpore Tripilem primam repræſentat, ſed magis verſus caudam protuberat: pedes item nigri, ut antennnæ; alæ item proceræ, quarum externæ, internis triplo majores, circa medium nigrâ maculâ diſtinctæ. Quatuor é cauda pilos emittit.

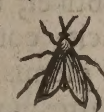
Huc etiam ſpectant muſcæ Mullei, Pavones, & Libellæ dictæ: quas Græci à piſcis cognominis ſimilitudine ζυγαίνας, Angli *adders boultes*, *dragon flies*, & *water butterflies* appellant: quaſi papiliones aquaticas dicas, quoniam in terris rariùs; juxtà aquas, fluvios & ſtagna crebriùs verſantur. Itali *Cevettoni*, *Hollandi Romdoubt* nominant: corporis formâ parum aut nihil diſcrepant, ſed

tantum

tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga, & teretia tubarum instar: quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem supplet. Caput cum oculis magnis emissitijs, ejusdē cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo; cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant atque sustentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus aversis coëunt, ac in coitu diutissimè hærent. Maxima rusticorum pars has muscas ex majoris junci aquatici putrescentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & Vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio æternùm crescentes, sobolem propagarent. Tardè admodum volant minores, majores celerrimè, æstate concalescente solum conspicuæ. Harum tres tantum species notavimus, maximas, medioxumas, & minimas. *Libellas maximas* Angli quidam *Brises* appellant, Cujus generis octo tantum vidimus. Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum

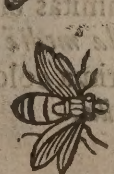

permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ transversim in dorso erant protractæ; muscis exilioribus inter volandum vescitur, hirundinum more. Secunda huic est similis, sed obscuro magis colore. Tertia oculos margaritis similes obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fusca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quasi plumis ornata. Quarta luteo est colore, latera habens quasi divisa in sex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conspicitur; medio lineis luteis distincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque spinulæ apparent. Quinta corpore & capite cæsio, ore nigro, alis argenteis unâ maculâ notatis: in cauda ultima tres spinulæ tridentem referentes conspiciuntur. Sextæ alæ adnascuntur argenteæ, medio ipsarum nigrâ maculâ insignitæ: totum corpus nigrum, sed rarius, item in dorso atque ventre lutescens: Pectus scapulæque ex nigro flavoque æquè mixtæ. Subter caudam duas spinulas recurvas trahit; in fine ejus quinque apparent, sed admodum exiguæ. Septimæ caput, collum & scapulæ, fusco sunt colore; reliquum corpus rubet: in musæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto. Octava adhuc brevior, oculis margaritis similibus, toto corpore luteo, nisi ubi lineis transversim ductis notatur. Cauda illi quasi abscissa, in fine latiuscula & obtusa: argentearum alarum summitas nigra macula infuscatur; inter segetes plerumque reperiuntur. *Libellæ mediæ* maximam naturæ elegantiam omni arte majorem commendant. Prima colore est elegantissimo.

Maxima Libella.

Corpore

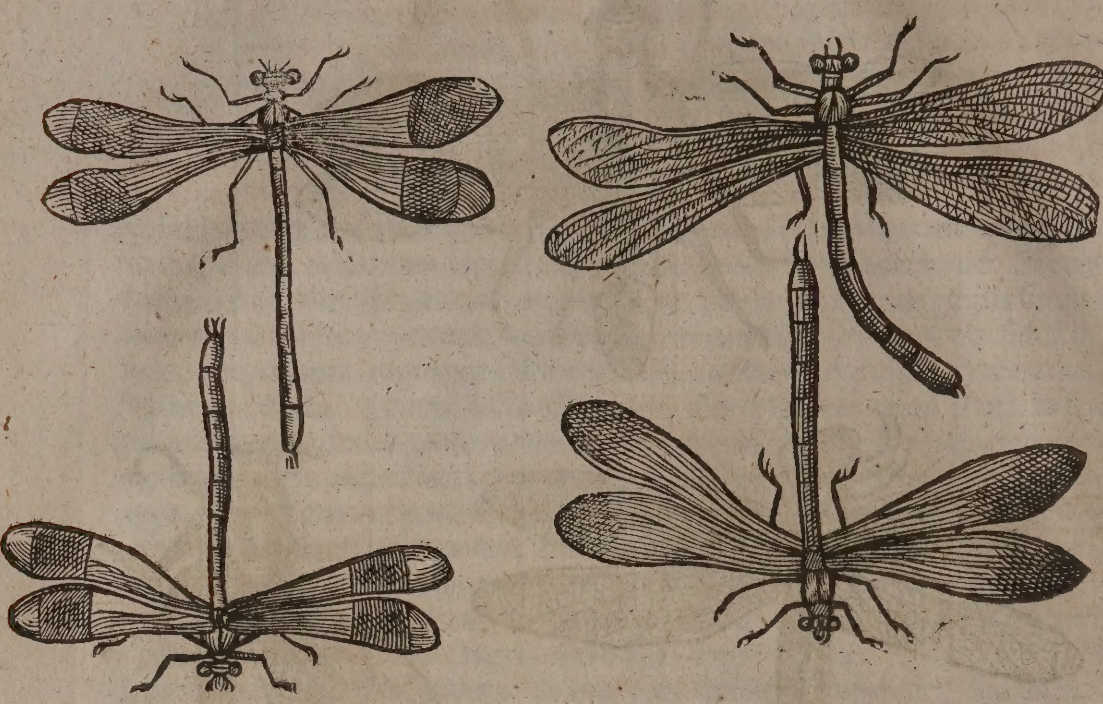

Mediæ.

Minimæ.

Corpore cæruleo, alis violaceo colore saturato:interscapulare spacium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixis ornatur. Secunda corpore capiteque cæsio apparet; alæ albescentes cæsijs item lineis in longum ductis ornantur,medio purpurascentes. Tertiæ corpus atque caput subviride; alarum lineæ sanguineis veluti strijs notatæ,versus extremitates obscuram purpuram imitantes. Quarta ejusdem ubique coloris videtur, fusci nimirum fatiscente viriditate commixti. Quintæ oculi cærulei in capite

capite virefcenti:corpus totum viridi cæruleo mixtum, demptis alis argento nigrifacto accuratiffimè laboratis, & medio obfcuratâ purpurâ obfcufcatis. Sexta viridi eft omnino corpore; imo & alæ illi virefcunt,fed leviter. *Libellas minimas* quatuor vidimus. Prima corpore toto Cyaneo. Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo. Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & fanguineâ maculâ alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubefcunt. Quarta, quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, oculos cæruleos prominentes, duabus antennulis præmunitos; corpus oblongum tenue,fubtus virens, fupra nigricans; in dorfo duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet; caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus fubcæruleus. Ex harum numero una eft, quæ quafdam ex majoribus citiffimè interficit. Corpore gracili & grifeo, alis item parilibus; nam ne veftigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare poffit. Pomo ipfo ac feminibus vefcitur. Hanc mufcam Guilielmus Bruerus vir doctiffimus, et rerum naturalium indagator acerrimus,ad Pennium mifit. Reperiuntur item fubindè in novellis fæniculi folijs mufcæ minutiffimæ, & præ corporis exilitate vix aliquando fpectabiles; celerrimè currunt & volant,ut meritò mirari liceat,quo pacto in tantillis corporibus pedes atque alæ à natura figi poffint. Aquaticæ mufcæ Græcis ἕλιοι dictæ five lacuftres, illæ funt quæ rebus aquis innatantibus cibantur, et fuper aquas potiffimum degunt ut Phryganides, Macedonica, Tigurina, Aefchna,lutea, fufca,&c. Phryganides ex Phryganio vermiculo (quem Angli *Cados Worme* appellant) in aquis degente, & menfe Augufto ad fuperficiem aquarum afcendente exit; quaternis alis, colore fufco, corpore oblongo, duas antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas fetas è cauda exeuntes. Varia hujus mufcæ eft forma, quia phryganiorum ipforum tanta varietas. Apud Macedonas circa fluvium Aftræum, qui inter Berocam et Theffalonicen medius fluit, volitat mufcarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum mufcarum fimilitudinem quicquam accedunt, nec Apum Vefparumue aut crabronum faciem gerunt: harum tamen cujufque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones; colore vefpas; bombitatione apes, audaciâ, reliquas mufcas repræfentant, ἱππέες indigenæ vocant; Equifeles Latini; per fummas aquas volitantes pifcibus in efcam cedunt. Mufca aquatilis æftiva major,frequens circa Tigurinum confpicitur menfe Maio (vulgo *tes.glafft* vocant) quam à generofo nominatam acepimus, & a Tigurinis defcribi optamus. *Aefchnæ*,mufcæ funt aquaticæ colore cinereo, alis quatuor, fex pedibus, juxta caudam multos quafi exiguos pilos lanuginofos habentes. Mufca aquatilis lutea,ex fufco lutefcit,alas habet longas,in fcapulis femper inter volandū erectas. Oculi illi magni prominentes,cauda longa articulata,cujus in extremitate duo pili longi exeunt;juxta flumina & paludes femper verfatur,rariùs alibi,præfertim à pluvijs. Fufca alia eft quatuor alis longis, longifq; cruribus,corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit,paruū caput,oculos prominentes & nigricantes. Alæ fufcæ, fed dilutæ magis quam reliquum corpus. In fyluis juxta paludes & ftagnantes aquas ferè femper reperitur. Denique inter rariores mufcas,illam Cardani referam à femetipfo defcriptam his verbis: Animal (inquit) habeo,fcarabeo fimile, quod non fætet,molle,celerrimum omnium quæ noverim annuloforum:colore eft fuluo obfcuro,non nigro,fex pedibus,duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quæ caudam minime tegunt;caudam habet ejufdem cum capite figuræ & formæ, ut bicipitem effe putares. Nam ut fupina capitis parte os habet,duoq; ibi cornicula fub mento brevia: Sic duo item alia in pronâ:toto animali longiora,

totidem

totidem quoque habet in cauda, sed his duobus, quæ in capite longissima sunt, breviora; ex his tamen superiora inferioribus longiora sunt & crassiora. Quam sane bestiolam non vulgarem, utinam cum Cardano vidissem, ut hic descriptioni iconem adjecissem. Musca item alia est aquatica, quam Tipalum, Macropedium, Pedonem, & Gruinam à pedum longitudine appellant. Ideo Anglicè *Crane flye* dicitur. Hujus generis quatuor reperimus differentias. Prima species est tibijs longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata; volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aëre volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpe conflagret: autumno in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. Fœmina conformis videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli *Shepherds* vocant; *id est*, Opiliones: quia ubi oves vescuntur ibi sæpius apparent. Secunda Tipula caput majus habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore jucundè varium, alas obscuriores. Tertia fere similis, sed corpus totum luteum 6. vel.7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam fœmina caudam trifurcatam. Quarta species rara & perelegans videtur, capite & maximè ore furcato, scapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris crassiore, dorso nigricante, Ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In sepibus versatur æstate, rariùs in campis reperitur. Coeunt dictæ Tipulæ aversis caudis, atq; ita volant; recurvantur tamen quandoque, velut in complexus.

Cap. XII.

De muscarum usu.

Minuta ista animalcula, passim omnibus odiosa, non tamen omninò contemnenda sunt, in varios ab Omnipotente usus creata. Primùm enim ex illis præsagia tempestatum discere possumus: deinde nobis medicinæ sunt ægrotantibus, varijsque tum avibus, tum piscibus alimentum præbent. Dei quoque omnipotentiam ostendunt, justitiam exequuntur, diligentiam

gentiam hominum & prophylacticam illam ſapientiam acuunt atque adaugent. Quæ omnia ſuo quodque loco probabimus. *Præſagia quod attinet:* Muſcæ atrociùs quàm ſolebant mordentes, os & oculos hominum aliorumve animalium petentes, pluvias ſignificant: unde Politianus,

——— Sitienſq́ cruoris
Muſca redit, ſummoſque proboſcide mordicat artus.

Forte quia pluviâ ingruente magis eſuriunt, ideoque ad levandam famem victum diligentiùs quærunt. Hoc præterea animadvertendum eſt, pluvia vel tempeſtate appropinquante, muſcas ex ſupremó aëre ad infimum deſcendere, & quaſi in ſuperficie terræ volare. Quinetiam ſi in aromatis frequentes appareant, pluviæ imminentis ſignum exhibent. Si veró ubique multæ fuerint & numeroſæ, atque ita diù duraverint (ex Alexandri Benedicti & Ioannis Damaſceni teſtimonio) peſtem prædicunt, quippe quòd totum ex parva putredine ortum, habuiſſe haud poterant. Variè item in Inſomnijs per muſcas ludit natura, ſi Apomaſaris apoteleſmatis fides habenda. Nam Indi, Perſæ & Aegytij, muſcas in ſomno apparentes hoſtilem nuntium vel morbum ſignificare docuerunt. Si Regi vel exercitus duci plurimæ muſcæ inter dormiendum, quocunque iſtæ loco affuiſſe videbantur, eodem in ſolicitudinem incidet, atq; mærorem ob cæſum militem, aciem deletam, & victoriam amiſſam. Si pauper vel plebeius idem ſomniaverit, in morbum incidet acutum & fere lætalem. Si quis muſcas os naréſve ſuas ingredi putaverit per quietem, cum ærumna & dolore ruinam ab hoſtibus imminentem expectabit. Nec ſolum anni dierumve tempeſtates prædicunt, ſed medicam nobis ſyluam adaugent, & morbos curant. Nam Galenus é Sarano, Aſclepiade, Cleopatra, & alijs, medicamenta contra alopeciam exſcripſit: ijſdémque nunc ſolis nunc mixtis uſus eſt. Sic enim in libro Cleopatræ de ornatu ſcribitur: R. muſcarum capita.g.v. contere et affrica capiti alopeciâ laboranti, & certò ſanabitur. Aſclepiades plurima muſcarum capita recens avulſa nudis partibus affricuit in alopecia; præſertim exulcerata. Confert enim (inquit) muſcarum ſanguis partibus ex nitroſis medicamentis exulceratis, vel aliàs eroſis. Soranus cyathum unum integrarum muſcarum ad extremam ſiccitatem torrefactarum cum alcyonio, ſulphure vivo, felle ſuillo ac alijs, ad alopecias commiſcuit. Quidam ijs pilos urſinos, calami atque filicis radicem, & caſtanearum corticem adjungunt; eoque medicamento non ſolum alopeciam, ſed quodcunq; pilorum defluvium, & ex quacunque cauſâ, raritatem emendant, loco affecto prius ad ruborem uſque folijs ficulneis perfricato. Alij ſanguinem é capitibus muſcarum fluentem ſolum adhibent: quidam per decem dies cinerem earum applicant, cum chartæ vel nucum cineribus, ita ut tertia pars ſit muſcarum cinis. Alij lacte mulierum vel cum braſſica muſcarum cinerem ſubigunt, quidam cum melle tantum.

Plinius. Eodem modo Haly & Marcellus capita muſcarum comburunt; ac pro linimento miſcent cum melle. Braſſavolus, in lib. de morbo Gallico, ſanguine & cinere muſcarum utitur ad alopecias. Ad palpebras gignendas hujuſmodi medicamentum Plinius præſcribit. R. Muſcarum fimique murini cinerem æquis portionibus permixtum, ut efficiatur dimidium pondus denarii, additis duabus ſextis denarij é ſtibi, ut omnia oëſypo illinantur. Quidã ad vitiligines muſcas illini iubent cum radice lapathi: nec defuiſſe memorat Plinius, qui eandem ob cauſam unam & viginti muſcas rufas emortuas in potu darent, infirmioribus verò pauciores. Muſcas in varijs oculorum morbis non Haly tantum, Galenus, Plinius atque Archigenes, ſed neoterici etiam laudarunt, præſertim verò in ſuffuſione, lippitudine, diſtorſione, & crithis palpebrarum. Ex muſcis vulgaribus aquâ per balneum deſtillatâ, ſi oculi veſperi

intus-

intus laventur: maculis & pterygijs qnatuor hebdomadarum spacio liberantur. Capilli si eâ sæpius madeant, in immensum crescunt. Vas autem autumno sepeliendum, & materia sub hyeme destillanda. Hujus duabus guttis in aures infusis surditatem tolli narrat Gesnerus, medicamentumque istud Iudæo cuidam refert acceptum. Mutianus ter Consul, quadam observatione viventem muscam in linteolo albo collo subnectebat, quo remedio arceri lippitudinem affirmat Plinius. Muscæ impari numero confricatæ, medici digiti furunculis mederi dicuntur. Muscæ fabariæ cum aceto potæ hirudinem gutturi inhærentem eiiciunt. *Haly Abbas*. Napellaris musca, non solum Napelli virus, sed cujusque item veneni retundit; asserente Avicenna, atque Iulio Scaligero assentiente, ex quo ista Antidotus: R. aristol. rot. Mithridatij anna ℥ij. terræ sigillatæ ℥ß. muscas Napellicolas n. 18. succci citri. q. s. misce. fiat opiatum: nam (inquit Scaliger) adversus tarantulæ, vel cujuscunque maleficæ bestiæ morsum vel napelli virus nulla cum hac est comparanda Theriaca. Idem quoque docent Gainerius & Petrus Apponensis. Imo cum nulla non fere musca vomitum provocet (ut ex Arnoldo dicemus) cur non omnes alexiteriæ putentur? Cardanus muscam Absinthigenam æquè commendat. κάλλιστα δὲ ταῖς χερσὶ καὶ ὄμμασι διδασκαλία, ne ignota dum medicamenta affectamus, nota perdamus. Oleum de muscis sylvaticis in magno pretio fuisse memorat. Sed nec modum conficiendi, nec usum docet. Musca commansa & deglutita vomitum violenter provocat. *Arnoldus*. Audivi quendam (inquit Gesnerus) solitum dare tres vel quatuor muscas intra corpus, atque aluum inde optime solutam. R. florum genistæ, g. 5. ponantur in vase terreo cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino solem versùs per annum sepeliatur: post annum muscas invenies ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte fuerit facile sedant, ut ab amico & authore fide dignissimo accepimus. Nonus, muscarum magnarum capite ablato, reliquo corpore digitis contrito, parvum abscessus tuberculum inungi jubet, & valetudinem promittit. Aegineta item pro murium stercore muscas pari mensura substituit in succedaneis. Fortius Poeta puellam Germanicam triennalem inediam muscarum esu tolerasse autor est. Si jumentum urinam non reddit, vel si urina genitalia adusserit, musca viva naturalibus inserta opitulatur. *Columella*. Ad equi genitale prolapsum urinario meatui muscam imponito. *Pelagome*. Nec modo hominum jumentorumque saluti auxilio sunt, sed etiam in multorum animalium cibum creatæ videntur. Nam araneorum quædam genera muscas venantur, iisdemque vescuntur. Hirundines muscis, & fere solis vescuntur, adeò ut solùm propter hirundines muscæ factæ putentur: & sane absque ijs esset, vix viverent hirundines; eaque ratio est cur ipsas serena tempestate, in sublimi; pluviosa vero in infima aeris parte venentur. Himantopodi quoq; avi, eas præcipuum pabulum præbere narrat Plinius Est & anatis species major, quæ Tigurinis *Muggent* vocatur (quasi anatem muscariam dixeris) magnitudine & figurâ domesticam referens, quæ muscas supra aquam volantes citò rapit, et pro cibo utitur. Chamæleon, quem multi solo aëre cibari falsò scripserunt, muscis vescitur, quas linguâ sex uncias longâ velocissimè quasi vibrando exerta subitò ferit, attrahitque & deglutit, ut ipsi proprijs oculis anno 1571. animadvertimus. Motacillæ (ni fallor) omnes muscis vivunt, sed præcipuè illa circa caudam albicans. Germanicè *todten 'vogel*, quidam melius muggensticher appellant, *id est*, μυιοφάγον, sive muscivorum, solis enim muscis vescitur, ut Bellonius scribit. *Zygainæ* majores muscis item vescuntur, quas inter volandum hirundinum more capiunt, nunquam frustratæ, ut sæpius magna cum voluptate conspeximus. Carnivorarum muscarum vermes, Angli

gli *Magots* vocant, & *gentles*, mirum in modum piſcibus arrident:his hamis affixis ad capturam rochæ,percæ,Cypriani,aliorumque piſcium(præcipuè ſi in melle ſerventur) piſcatores non fruſtra utuntur. Truttæ humipetâ muſca (Anglicè *the gaypath flye*) & muſca ſtercoraria imprimis alliciuntur; quare piſcatores ſingulas aut binas hamo affigere ſolent, & luſoria, vel potius fraudulenta lineæ retractione truttas avidiùs invitare,ut eſcâ affatim deglutitâ certius pendeant. Alij hamos his muſcis onerant quantum poſſunt,ac in fluminis fundo demergunt, præſertim ubi grandiores truttas verſari in compertis habent,quæ eſcam humi delatam lubentiùs appetunt, avidiúſque ad jacturam uſque animæ devorant; uta Gulielmo Bruero accepimus. Muſca ex Phryganio orta idem facit(quam Angli *Cados flye* appellant) uti etiam quæ ſtercori humano ſolens inſidet. Verùm alia alio menſe grata eſt; id quod piſcatores noſtri optimè noverunt, qui in naturalium muſcarum penuriâ,artificioſas ſubſtituunt,ex lana,plumis vel filo ſerico varijs coloribus tincto affabre factas, quibus piſces fallant,atque prolectent. Videndum tamen ut à primo ſtatim morſu retrahas lineam,ne piſcis inſulſam eſcam reſpuens evadat. In Aſtræo fluvio ποικιλόχροοι piſces natant,muſcis indigenis ſupra aquas volitantibus victitantes,quos cum piſcatores adeò ipſis gratos perſpexerant, capere illas muſcas & affigere hamis cœperunt. Verùm primo quoquo tactu colorem nativum perdunt,& pennæ decidunt,ut piſcaturæ inutiles prorſus reddantur. Quamobrem artificioſis muſcis ad illarum ſimilitudinem & colorem fabrefactis, (niſi nos Aelianus fallit) utuntur. Lanæ item purpureæ,& verſicolori, in muſcæ formam compactæ gallinaceas duas cerei coloris pennulas adjungunt, atque ita naturalem illam muſcam graphicè referunt. Ex quibus muſcificam iſtam ſcientiam antiquam eſſe & à priſcis uſque temporibus ductam ſtatuemus, utcunque audaculi jam quidam & arrogantes hamicolæ ſibi illam aſcribant. Nec miremur piſcatores & piſces muſcis adeo inſidiari, quum id operis Domitianus Imperator vel Cæſare haud indignum putarit, qui in cubiculo ferreo ſtilo muſcas parietibus adhærentes, ad unam omnes, (Suetonio teſte) transfixit;& ideo ſi quis interrogaſſet, *Quis eſt intus cum Cæſare*. Servi reſponderunt: *Ne muſca quidem*. Dei verò virtutem quàm validè animalcula iſta, parum ſane valida,demonſtrant? Contemplare enim vel minimum muſcilionem,& quomodo in tantillo corpore,pedes, alas, oculos, promuſcidem aliáque membra omni filo minora concinnè adaptavit altiſſimus ediſſere. De volatu,quam ſui nominis vel decuplo majorem metuit? Nonne omnes multis paraſangis curſu præit? Nonne altiùs promuſcide penetrat, & dolia vini integra exhaurit? Elephas,magnum illud monſtrum animalis, ſæpius à muſcis moleſtatur;atque illas leonem domare poſſe fabella elegantiſſima narrat Aeſopus. Tantum abeſt,ut earum ferre morſum equi poſſint,aut urſi, multoque minus oviculæ, catelli, aſini,niſi humana prudentia ipſis in auxilium veniſſet, & ἡγεμονικὴ illa virtus prævaluiſſet. Hinc μυιοσόβης, ſive muſcarij,coriacei, ſtraminei,ſetoſi,inventio promanavit, Anglicè, *a flye flappe*: nec non illud flabellum orbiculare longo bacillo affixum,& ſelectiſſimis pavonum plumis contextum,de quo ita olim Propertius,

> *Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,*
> *Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.*

Indi ex boum, Germani ex vulpium caudis, quidam ex tenuibus ſalicum virgulis, alij aliter muſcaria conficiunt; quorum formam Aelianus, Vegetius, Ovidius, Grapaldus, accuratè ſcribunt. Quum item Elephanto cancellata cutis,pro cauda, pro juba, pro villo eſt (ut Plinij verbis utar) nec ſetarum ullum tegumentum,nec in cauda quidem præſidium videatur; abigendo muſcarum tædio illum lino vel ſerico totum veſtiunt, atque ita ſervant immunem.

Ne boves, jumenta vel alia animalia a muſcis petantur: ungantur oleo in ſartagine frixo, vel adipe leonina, & muſcæ ijs non inſidebunt. Origanum tritum ad læuorem & illitum idem præſtat: ſucco foliorum cucurbitæ, ſi pilos inunxeris: non parva rei admiratione à muſcarum viribus liberabuntur, hoc mihi ſæpe utili fuit. *Cardanus*. Baccæ lauri in pulverem tenuiſſimum redactæ, & cum oleo coctæ, eandem habent virtutem, ſi illinantur, uti etiam boum & equorum ſaliva. *Africanus*. Sæpe muſcæ jumentorũ vulnera & ulcera ingrediuntur, unde ex vermibus illarum ſcatentibus malignitas accedit. Primum igitur expurgatis ulceribus, confeſtim linimenta, ex pice, oleo veteri & axungia intus extraq, adhibet Columella, ſerumq́; lactis cum cinere poſtea applicat: Fere per æſtatem ſic muſcis canum aures exulcerantur, ſæpe ut totas amittant. Quod ne fiat, oleo inungi debent. ὀφιοβόρος in Dryini præſertim ſerpentis ſquamis latibula habere dicitur Aetio, quæ tandē ipſos ſerpentes exanimes reddit: hæc pennis æreis donata χαλκὴ μυῖα vocata ab Heſichio, ὅτι χαλκίζει τῇ χροίᾳ, cum cantharis veſcitur, & morſu calorem ſerpentibus ingentem parit, deinde ſitim inexplebilē & mortem. Horum paſtæ cadaveribus ſi poſtea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & inſanabile. Merdivoræ muſcæ plurimæ ſunt, alia eſt Creophago ſimilis ſed major, oculis obſcurè rubentibus, ſcapulis atratis, in quibus circulus oblongus pauxillum albicans; dorſum nigrum, ex lineis tranſverſim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa ſtercus humanum plurimum verſantur; aliàs perrarò. Eſt et muſca viridis toto corpore, ſplendore nimio quaſi lanterna Punica pellucens, capite fuſco, alis argenteis, in ſylvis frequens, circa ſtercora fere verſatur, vulgaribus muſcis magnitudine æqualis. An ſit *Giacucul* ſylvatici ignoro. Aliam κοπροφάγον deprehendimus, muſcâ viridi minorem, corpore fuſco, capite rubro ſaturato, lineâ medium quaſi caput ſecante. Aliam item vidimus, corpore hirſuto, ſubflavo, oculis nigris prominentibus, ſcapulis et dorſo nigro pulcherrimè maculatis, caudâ ſublutea. Alia item eſt cui ſcapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet Antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum quadratum & exiguum; in ſtercore, potiſſimum equino, frequens aſſidet. Denique in ſterquilinijs (unde eas gigni probabile eſt) muſcæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboſo de quarum generatione ſupra diximus. Muſcam item raram, nec ubiq; obviam, murum ex aggeſto fimo & materia putreſcente factum depaſcentem vidi, omnino nigram, abſque alis quatuor àrgenteis fuiſſet. In ſcapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, *id eſt*, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti aſteriſco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in ſupremo quoque femore album punctulum aſperſum. Hanc muſcam, etiamnum in pixide mortuam & conditam varietatis cauſâ cuſtodio. Bombylophagus, muſca eſt, montana, magna, nigerrima, corpore hirſuto, oculis oblongis, magnis, capite ſpadiceo, prædæ cauſa acrem Bombylio pugnam init, & volatu ſuperans dorſum agilis conſcendit, eíq; tenaciter inhærens tam acriter mordet, ut hoſtem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunq; abſorpto, victrix abeat. In ſummis Cartmeli montibus, ſe hanc pugnã, donec acies ſtaret, conſpexiſſe memorat in ſchedis Pennius, ſed fortuna muſcis favente, Bombylios vita fuiſſe ejectos narrat. *Atq; de Zoophagis muſcis hactenus*. ἀζωοφάγοι dicuntur quæ rebus ab animalium natura diverſis victum quæritant, earumq́ue aliæ tereſtres, aliæ vero aquaticæ. Terreſtrium aliæ humo ipſa veſcuntur, & ſudore ejus; aliæ plantis, herbis, ſuccis, & floribus ibidem exortis: illas Humiſugas (libet enim ὀνοματοποιεῖν) has vero Herbivoras appello. Humiſuga corpore eſt fuſco, in capite juxta os albicante macula reſplendens. Venter & pedes nigri: ſecus alarum exortum macula utrinque

album gerit, dorſum griſeum. In ſcapulis ſecundùm longitudinem quatuor lineas obſcuriùs albicantes obtinet, alas argenteas, & (ſi in aquam poſitæ fuerint) noctilucas. In ſemitis & talparum tumulis recens egeſtis invenitur, amat enim humum pedibus complanatam & lævigatam; unde ab Anglis vocatur *The gray path flye*: floribus raró inſidet, ea præſertim tempeſtate quando talpæ terram evertunt, cujus ſe humore ſuſtentant. Herbivorarum variæ ſunt ſpecies; quarum tres apibus fere ſimiles, Luciano στρατιῶτιδες dictæ, *id eſt* militares. Sunt enim aliis muſcis grandiores, animoſiores, magíſque athleticæ, aſpectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinſignes. Harum maxima et primaria caput nigricans habet, dorſum medium inter duas lineas tranſverſas veluti decuſſatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore eſt luteo. Secunda non multum diſſimilis, capite nigricante, ſcapulas quatuor lineæ flavæ & tres nigræ ſecundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem fere modo & ijſdem coloribus eſt diſtinctum. Tertiæ atque minimæ harum ſcapulæ flavent hirſutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per tranſverſum actis diſtinguitur. Omnium corpora ſplendent, ac quaſi inania tranſlucent. In hortis verſantur, & floribus aſſidentes ſuccum eliciunt. Lucianus militares muſcas ita deſcribit: Naſcuntur inquit) & maximæ quædam muſcæ, quas militares multi appellant: nonnulli vero canes; ſonitu aſperrimæ et volatu velociſſimæ. Hæ et longiſſimæ vitæ ſunt, & totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præſertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud eſt admiratione digniſſimū, quod utrumq́; & fæminarum & marium faciunt, ut Mercurij et Veneris filius, qui miſta natura fuit & duplici formâ. His forte συγγενὴς eſt alia muſca apiaria dicta, cum ſplendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum ſuccos poſterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rariſſime alijs temporibus. An hæc Ariſtotelis ſirenis? ſanè alarum tantum numero diſſentit, quoniam illam τετράπτερον fecit, hæc vero duas tantum alas, à natura conſecuta eſt. Aliæ item ſunt muſcæ herbivoræ atq; florilegæ, licet non apiformes, ſed στρουθιόπτεροι atque ἐρινόπτεροι ipſamque hirundinem repræſentantes χελιδόνιοι. Struthiopterôn tres ſpecies vidimus. Prima tenera eſt & mollis, ſepes, binis alis, aluo oblongâ, à capite paulo ſupra oculos duas veluti ſtrathiorum pennas præmittens, ceu cornua, lanuginoſa mollitie ne ipſis quidem plumis cedentia: ſcapulis utitur gibboſis, reliquó corpore albo, nigris ſuis alis longiore. Secunda eſt, ejuſdem generis colore albicante, capite fuſco: aliàs parum differt. Tertia eſt omnino ſimilis, ſed antennas adeo molles, & plumoſas non habet; cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis tranſverſis inſignitur, pedes longiuſculi, albo nigroq; colore diſtincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atq; alas binas tranſlucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres ſpecies verno tempore, cum primis apparent, in hortis, ſepibus atque umbroſis locis, poſt atq; ante pluvias frequentes. Erinopteros tota alba eſt muſca vel potiùs argentea, exigua, & ubiq; plumoſa; adeò ut dum folijs inſidet, niſi penitùs intuearis plumam diceres: alæ illi quaſi diſſectæ, ſeparatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius: deinde in ſepibus & liguſtrinis toparijs ſæpius vidit. Muſca χελιδὼν dicta, volatu poſt ſe omnes relinquit, lateribus caudâ, capite, fuſca & piloſa, oculos nigros habet propendulos, roſtrum vel potiùs naſum mucronatum, é cujus apice antennæ duæ erumpunt; ſcapulæ ſummæ, ut & dorſum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores, pedum nigredini reſpondent. Quandoq; in uno loco reſidet, veluti immobilis, verum ubi propè acceſſeris incredibili celeritate oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit. Aliam muſcam florilegam à doctiſſimo Carolo Cluſio accepit Pennius, nigram, alis duabus argenteis præditā, oculis albis conſpicuam, in dorſo ſeptem

H2 maculas

maculas luteas habentem,in quorum medio punctus niger cernitur. Muscæ item in fabis repertæ, varij coloris, sed potissimùm ex purpura albescentes; quas ego ex Midis provenire conjicio. Hæ siquidem ubi desiverint (quod fit media æstate) subitò harum muscarum ingens numerus excrescit, & in fabis triumphat. Napelli muscam non vidi, verùm quæ in absinthio ex granis illis nigris stipiti adhærentibus, milio longe minoribus proveniunt,nigredine Mauros superant,parvitate tantum maximâ notabiles.

Ἐφήμερον, mirabilis musca, sive formam, sive vitæ brevitatem spectemus. Nomina plura habet; ab Aeliano ἐφήμερος ab Hesichio, μονήμερος; ab alijs ἡμερόβιος vocatur: Latini Diariam appellant; quatuor alis, totidemque pedibus movetur; quippe quod non solùm vitæ suæ brevissimæ ratione proprium id meritò habeat (inquit Philosophus) sed etiam cum quadrupes sit, volucre quoque est;una cum sole oritur, adolescit, vigescit, languescit,moritur: plures verò non videt. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdã uvarũ putrescentium diaria ista animalcula erumpunt. An vero folliculi isti (vel qui ceu folliculi videntur)sint chrysalides quædam ab erucis peculiaribus,vel vermibus potiùs in aqua degentibus provenientes, non proclivè est ostendere; tacet enim illud Philosophus, ex quo hæc tota fere historia petenda est. Plinius tenues membranas vocat. Aristoteles utriculos,esseque in Hippane fluvio apud Cymerium ponti Bosporum frequentes affirmant. Vitam agunt brevissimam,atque optimam;quippe naturalem diem non superant, & sub vespero, ut vitæ, ita miserijs terminum imponunt. Suo interim succo animulam sustentant,neque aëri neque terræ quid debent. Hinc natalium πηλικότητα conjectari licet, imò admirari atque optare. Horum insectorum Cicero primo Tusculan: meminit eaque(nisi me nomen fallit) Matthias Michoides libro secundo de Sarmatia Europæa describit, in hæc verba:Scias (inquit) in fluvio Russiæ & Lithuaniæ,præcipuè in Boristhene & Boti,tempore æstivo ephemeras muscas multiplicari. Sunt enim vermes, & volucria alata, quaternis, interim senis alis, manè supra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando sese exercent: sole verò occidente, quotquot eo die sunt natæ, eodem obeunt. Quæ sane descriptio ab Aristotelica historia multùm differt; primo quod sub aurora vermis est repens: deinde instante & valescente meridie,solùm volat;præterea quod alijs sex alas concesserit præter sententiam Aristotelis. Iulius Scaliger in suis doctissimis contra Cardannm exotericis exercitationibus Ephemerum describit hoc modo: Ad Sarcam & Bennacum Lacum frequentem vidimus vesperi muscam ἐφήμερον dictam, mane nullam conspeximus; capta,noctem tantùm vixit; quatuor oblongas gerit alas;pedes quot? nescio: sin sex habet(non enim memini)de nostro Ephemero actum est. Caput quale muscæ;oculos grandissimos,promuscidem in se convolutam: ventriosum est caudam habet longissimam sectiunculis coaggestatam atq; coaptatam,in extremo bifidam etiam in quibusdã trifurcatã, colore subaureo in majoribus,subfusco in minoribus illustrẽ. Taurini *Monicttã* vocant,quasi monachellam. Adriatici ad Meranum & Tergeste *Cuzotulum*; à nostratibus, *Sitiuola,id est*, Sagitella nominatur. Aelianus lib.2.de animal.Cap.4. alia insecta ephemera nobis proponit,é fece vini acescentis vitam & originem trahentia: quæ aperto dolio ut in lucem suscepta sunt,eodem die vitam amittunt: nam ingredi quidem in vitam natura illis dedit, malis verò eidem annexis celerrimè liberavit,priusquã vel propriam vel alienam calamitatẽ sentiant. Nisi hic Bibiones intelligat Aelianus,quid per hæc insecta velit, equidem nescio: nostri quippe vinitores alia circa dolia animalcula nunquã viderunt. Scaligeri vero Ephemerũ ad μακρόκερως μυίας retulissẽ,nisi ipse ad hanc classem relegasset. nec Pennij τριήμερον sive triduanã muscã,ob figuræ similitudinẽ in medium proponere pigebit,ut varietate & raritate animi studiosorũ expleantur. Corpore

est

eſt oblongo,& papilionari: caput ei paruum, ſubluteum,oculi grandes,prominentes,nigri, promuſcis involuta, verbaſci lutei coloris, quo rorem à floribus ſugit: Cornicula duo nigra, longiuſcula,paulo ſupra oculos affixa: venter ac dorſum ſublividum,extrema cauda fere lutea. Pedes quatuor tantum,quorum poſteriores ſublutei,priorum extemitates nigræ. Alas habet quot pedes, quarum exteriores lividæ, extremis fimbrijs ex fuſco ſubluteis,interiores ex fuſco flaveſcentes. Alæ externæ,cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo ſunt contiguæ,ut vix aut ne vix illarũ contactum videre queas. Tardivola eſt muſca,nec diu in volatu durat: triduo à prima luce expirat: inter maluas & vrticas vitam agit: hanc Petropoli Anglorum invenimus anno 82. teſteſq; rei veritatis habemus perhoneſtos ac omni exceptione majores, *hæc Pennius*. In floribus, vel potius florum calicibus herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latent muſcæ quædam florivoræ, exiguæ, neſcio an ibidē ortæ,an aliundè tranſvolantes. Videntur ob loci teporem & paſtum eò confidere; ut ab eruditiſſimo ſuo amico Doctore Brouno Pennius ſe admonitũ fatetur. Bibionem item hac claſſe cenſere placuit,quia vino,id eſt,depurato uvæ ſucco(unde & orta eſt)nutritur. Illyricè *Vinis robale*. Germ. *Wein Worm*. Anglicè *Wine Flye* vocatur. Cardanus muſcilionem,Scaliger non male Volucellam atque vinulam appellat: nam & abvolat in cellis frequens, & præter vinum nihil appetit. Explora captam,& nullum ei roſtellum ineſſe credes: aiunt tamen dolia unciali robore confecta ab ijs ita pertundi, ut totum aliquando vinum effundatur. Forte has intellexit Grapaldus,dum ſic ſcriberet: *Muſcillæ, muſculæ, muſciones, in vinaceis per autumnum naſcentes, & muſtea pocula fœdantes, in menſa ad brumam meritò non proveniunt*. In occidentalis Angliæ urbis cujuſdam agro (*Tanton vocant*) in fructu mali arboris,quem *Velin* appellant,æſtate ad umbilicũ mortua,muſca reperitur viridis ac ſplendens: malo enim diſſecto muſca evolat: ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur: Amygdalis amaris contuſis vel nucibus Græcis illinendæ ſunt: ubi jam ulcera ſunt facta, picēm liquidam cũ ſuillâ adipe coctam affundi convenit. Quæ ricinos arcent & enecant maximâ ex parte cynomias abigunt. *Columella*: Prophylacticã verò hominum ſapientium, muſcarum quoque auxit audacia: nã cum foris, domique eſſent moleſtæ, nihilq; tam ſervari clam poſſet à cocis quin adeſſent hæ ibi confeſtim & edulia corumperent; Melanthium, Sambucum, ebulum laurum,coriandrum, helleborum, bugloſſum,borraginem,ſalviam,betam, lyſimachiam, origanũ, baſiliconem,hyoſcyamum,ſtaphidem agriam,meliſſophyllum, rhododaphnen,piper, ſpondylium, zizania, aconitum in ædibus ſtraverunt, ſuffixerunt, coxerunt, rebuſq; muſcis placentibus immiſcuerunt. Quidam auripigmentum lacte, mulsâ vel ſapâ tritum & aſperſum obijciunt. Decoctum crocodili muſcas abigere ſcribit *Rhaſis*: qui etiã arſenici citrini ſuffitum cum olibáno commendat. Dioſcorides calchanti ſuffitum laudat. Atramentum librarium ex diluto abſynthij temperatum, literas à muſculis tuetur. Plin. Semen hyoſcyami, veratrum nigrum,& argenti ſpuma cũ polenta trita & ſubacta, butyroq; aut adipe nidoroſo quaſi in offulas redacta ac melle parũ inuncta, muſciſq; expoſita eas occidunt. *Aetius*. Fel leporis cũ lacte mixtũ,vel cũ aqua coctum,& in ædibus aſperſum,omnes muſcas fugabit. *Anonymus*. odore vini cũ meliſſa diſtillati,muſcæ & vermes enecantur. *Lullus*. Si muſcas unum in locũ cogere velis,tritam rhododaphnem in foveam injice; ſuccus etiã ſpondilij aſperſus idem præſtat. *Aetius*. Caudâ lupi in ædibus ſepultâ,non intrabunt in eas muſcæ. *Rhaſis, Avicen, Albertus*. Axungia & reſina liquidior implicat, oleum ſuffocat, ærugo enecat muſcas. Caſiâ oleo intritâ ſi quid illeveris, à muſcis tutum erit. In noſtris regionibus (inquit Petrus Creſcentius) fungus reperitur, latus & craſſus,in ſuprema parte parum rubens, ibidemq; multas bullas vel tubercula

 emittens

emittens, quorum quædam rupta, quædam integra. Fungus muſcarum dicitur: quia cum lacte in pultem redactus muſcas perimit. Si quis Heracliten lapidem in manibus habuerit, etiamſi melle fuerit inunctus, muſcæ tamen ad illum non advolabunt: hac ratione probatur num ſit verus Heraclites, an vero non. *Aetius.* Regis Cambajæ filium veneno enutritum ſcripſerunt, qui ubi ex ephebis migraſſet, adeo venenoſus fuit totus, ut muſcæ primo ſuctu cutis turgidæ interirent. *Scaliger.* Si muſca in oculum involarit, alterum comprimi prodeſt. *Aphrodiſæus in Problem.* Si Tabanus vel Aſilus (muſcæ ſpecies) Camelos, ut ſit in Arabia, afflixerint; cetorum & omnium piſcium adipe eas inunge, & ſtatim avolabunt. *Plinius.* Solion in Geoponicis lauri baccarum decoctum jumentis aſpergi jubet, & utroſque per naturalem quandam antipathiam ſubito abituros affirmat. Si verò ab Aſilo jumenta fuerint jam percuſſa, ceruſſa ex aqua obline. Tabani moriuntur (inquit Ponzettus) quando proponitur ijs oleum decoctionis ſcyncorum tritorum cum axungia porci, & farina fuliginis. Quinetiam noctu ad paſtum ducantur boves, ducentibus aſtris, interdiu ſeptis clauduntur, frondibus ſubſtratis, ut meliùs & molliùs conquieſcant. *Virgil.* Vel ad nemora condenſa ducantur, ubi propter viſus hebetudinem liberè non volitent, Plura contra muſcas Ruellius in Hippocratem, Apollonius & Brixtus. Nunc quomodo Dei quoq; juſtitiam exequuntur, paucis ſcribamus. Inſignem illum muſcarum exercitum nulla conticeſcet ætas, quo ſummus ille cœli terræq; Polemarchus Pharaonis olim atque Aegytiorum in Iſraëlitas furorem cum σκληροκαρδία junctum correxit. Sed nihilominus ad ſanam mentem non redijt improbus hypocrita, ſed peccatorum cœno, ſine ſenſu omni volutatus, graviora deinde ſupplicia invitavit. Et ſuperbum illum nepotulum alato quadrupede in cœlos uſque volantem, inviſum à Iove œſtro diſiectum perhibent. Herculem item, quamvis fortiſſimum, à muſcis ferè devictum narrant Poëtæ. Tempore Regis Rivalli, quo morum corruptela & noxa Britanniam infecerat, ſanguinei cælitus imbres defluxerunt, ijſque exareſcentibus é ſanguineo veluti ſeminio muſcas venenatas prodijſſe Annales memorant, unico ſolo morſu lethiferas. Nicolaus Albanepolitanus Anglus, ad Cathedram Romani pontificis electus, anno 1154. Hadriani Quarti nomen obtinuit, advolante in os ejus muſcâ, præcluſo ſpiritu diem obijt. *Vrſpergenſis.* Alij hauſtu aquæ, in qua muſca ſubmergebatur enecatum tradunt, atque hoc juſto Dei judicio dum fulmine Tarpeio Fredericum Cæſarem (cognomento Barbaroſſam, vel Aenobarbam) feriret, ac Italiæ contra eum Principes incenderet. *Nauclerus ex Ioanne Cremonenſi.* Refert item vetus ſcriptor muſcarum veluti colluviem Iuliani Apoſtatæ exercitum afflixiſſe, & Megarenſes à ſedibus per illos pulſos author eſt Grillus. Anno 1348, muſcæ numeroſiſſimæ de cœlo lapſæ incredibilem fætorem putredinemque in oriente concitarunt. Secuta peſtis populum ita penè omnem exhauſit, ut vix decimus hominum ſupereſſet. Anno domini 1091. muſcarum ignotarum maxima copia per multas regiones volitavit, atque herbas, arbores, jumenta, homines variè punivit. *Cranzius.* Anno 1143. Muſcæ vulgaribus æquales ſed corpore diductiore, infinito numero aërem ſic occuparunt, ut per multa miliaria Solis lucem eriperent, omniaque turbarent. *Vrſpergenſis.* Anno 1285. Carolo Gallorum Rege exercitum in Hiſpaniam ducente, ac cum Petro Aragonum Rege bellum gerente, exercitus grandium muſcarũ, varij coloris in Gallos impetum faciens, promuſcide non ſecus quàm gladijs eos occiderunt. Marineus Siculus lib. 11. de Hiſpa. reg. Anno 1578. circa medium Auguſtum in Brumbienſis templi faſtidio ingens quaſi examen muſcarum quotannis etiamnum conſidere atque maximo inter volandum fragore tecto minari, retulit Pennio Timotheus Brightus, medicus, doctrinæ, virtutíſque

virtutíſque nomine apud nós non incelebris. Huc quoque pertinet quod à Strabone lib Georgr.3.memoriæ mandatum eſt: Romanis ſæpe peſtem ex multitudine muſcarum contingere ſolere,adeò ut quoſdam conſtituere cogerentur muſcarum aucupes, qui ſecundum menſuram prædæ mercedem acciperent. Quantam vero Africæ, Apuliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, atque Indiæ occidentalis incolis moleſtiam exhibent, quàm gravia Carthaginenſibus, & Hiſpaniolæ civibus vulnera infligunt; præter Oviedum Angli dixerint, quotquot eò Equitum illum florem Franciſcum Draquum, Hiſpanicæ ſuperbiæ malleum comitati ſunt. Quæ vero de muſcis Appollonius,Fulgoſus & Plinius fabuloſa ſuperſtitioſaq; narrant,hoc loco eſſe arbitror indigna: & propterea muſcas Piſatides, Cyprias, Elidæas, Actiadas & cæteras paris figmenti tranſeo. Non abs re tamen fuerit, veterum Gentium inſaniam paucis perſtringere, ut ad Deum verè ἀπομυίον oculos tollamus. Herculem ferunt rem divinam obeuntem,quùm à muſcis propemodum interficeretur, Iovi ſacrificaſſe ἀπομυίῳ, eaſque protinus in Alphæum amnem eſſe delatas, vnde Iupiter Muſcarius dicebatur,ſive abactor muſcarum. *Pauſanias.* Elei Myagrum & Myadem deos invocabant,ne muſcarum multitudo peſtem gigneret. *Plinius.* Refert item Cyrenaicos ſolitos fuiſſe Achorem, deum muſcarum venerari, ut ejus virtute ab earum moleſtiâ ſecuri viverent. Fortè rectiùs *Acaron* vel *Hhekron* pro *Achor* legiſſet Plinius, ſi Acarontis oppidi nomen audiviſſet, quo Bahhal-zebub,*id eſt*, Muſcarum dominus, inſigne illud idolum,colebatur. Vrſpergenſis dicit Diabolum in ſpecie Muſcæ frequenter apparere, unde nonnulli genium(uti vocant) familiarem Muſcam vocant: forte item ad illud alluſit Plautus cum diceret,

Hic pol muſca eſt mi pater,
Sive profanum,ſive publicum,nil clam illum haberi potet,
Quin adſit hic ibi illicò,& rem omnem tenet.

Sed valeant iſti larvati & fecibus peruncti Dij, quos Græci τρυγοδαίμονας ideo vocarunt, quia forte pueris, indoctis, gentibus terrori ſint. Chriſtianos autem & verum rerum Creatorem fatentes,ne tantillum moveant. Alius item uſus muſcarum perhibetur. Nam apud quoſdam cautum memorat in Artaxerxe Plutarchus, ut quiſquis per audaciam legum placita riſui & cachinno haberet, diebus viginti in Archiuo vinctus cyphone perſeveraret,ut nudus melle & lacte delibutus muſcis apibuſque pabulo eſſet: elapſis deinde dictis diebus,muliebri indutus veſte, de monte præceps deturbabatur. Quo Plutarchi loco(pace interpretis dixerim) pro *vinctus cyphone*, *unctus cyphi* legiſſem; eſt enim thymiamatis compoſitio (ut idem Plutarchus ait, & Dioſcorides docet) ex melle, vino,& uua paſſa, alijſque rebus muſcarum genti gratiſſimis concinnata. Hujus ſupplicij quoque meminit Suidas in Epicuro. Erat etiam majoribus ſupplicij genus, quod ſcapharum ſupplicium appellabant. Læſæ enim legum majeſtatis convictus, intra duas ſcaphas claudebatur,capite,manibus,pedibuſque extra propendulis:pro potu mel cum lacte infundebatur; quibus item caput & facies fuit aſperſa;deinde ad ſolem converſus,muſcarum infeſtantium numerum allexit, atque ipſe interim intus earum vermibus ſcaturiens tardè computruit. Quæ quidem ſeveritatis exempla, ut veteres in noxios & improbos homines oſtenderunt,ita contrà Hiſpani,in Indijs, inſontes plurimos nudos pro gentis more melle inunctos ædibus arcent, & foris in muſcarum longè atrociſſimarũ pabulum exponunt. Sed hæc Nemeſis reſponderit,quæ facinoroſis à tergo imminet;imò ſingulis momentis adeſſe videtur. Vltimus denique muſcarum uſus (& is quidem non contemnendus) apparet,ut cum ipſarum nullæ hyemem tranſeant,imo quædam dieculam non ſuperſint,fragilitatis noſtræ ſæpius recordemur, vitæque hujus caducæ incer-

titudinis ;

titudinis, quæ licet conquisitissimis epulis, mollissimâ veste, modis medijsq; præstantissimis aliquandiu colitur; tamen cum spectatissimè floret, celerrimè marcescat, & cum muscis autumnum, nedum quidem hyemem, vix ferat; ἐπάμεροι sumus Pindari iudicio, & umbræ somnium: & cum muscis ipsis, imo plusquam muscæ ὠκύμοροι: illarum enim caducissima diem vivit, nostri aliquot fœtus vix quartam horulæ partem aliquando attingunt. Abi igitur Tyranne quisquis es; leges pro arbitrio condito; pios affligito, audaciam viribus adjicito; omnia turbato, scortis Genioque indulgeto: Tandem ἀπόμυιος ille Iupiter muscas arcebit, et te exanimem redditum varijs post mortem pœnis exercebit.

CAP. XIII.

De Culicibus.

- Hebraicum.
- Arabicum, *heagi.*
- Italicum *zenzala, zinzala, sanzara, sanzala.*
- Germanicum, *mocke, m' u' ucke schnack, flinger, braem.*
- Flandricum *Mesien.*
- Polonicum *Komor, Welchikomor.*
- Moscoviticum *Coomor.*
- Hispanicum *Moxquite & musquito*, unde à nautis nostratibus *muschite* dicitur.
- Gallicum si minor sit *moucheron*, si grandior, *bordella.*
- Anglicum, si major sit *gnat*; si minor, *midges.*
- Latinum *Culex*, fortè ab aculeo, ut Isodor. Vel à culeo quod & corium significat. Verùm si ipse ἐτυμοθήρας esse auderem, *Cuticem* legerem non *Culicem*: quia ipsam potissimum affectat. Vnde hyeroglyphicè amatorem significat, quoniam ut Culex cutem maximè formosam appetit, & ad sanguinem usque pertundit, ita & amatores: quod mihi Plautus innuere visus est, dum Parasitus (ni fallor) senem præter ætatem amasio datum, & scortilli labijs affixum ita corriperet, *Eho, tu nihili cane culex; vix teneor, quin quæ decent te dicam.*

GRæci generale, quo omnes culices comprehendant, nomen non habent; ut vicissim Latini, quibus Græci abundant, particularium culicum nomenclaturis carent. E' Græcis vocabulis κώνωψ amplissimum videtur, unde Oetæi Herculem conopium venerati sunt, quia culices ex eorum provincia fugasse credebatur. Idem Apollinis Culicarij nomen in Atticis fuisse, Alexander Alexandrinus testatur. Boeotij Parnopionem Apollinem coluerunt, quoniam culices abegit, *id est*, in eorum idiomate πορνόπας. *Pausanias.* Verùm cum contra omnes culicum species unicam herbam κωνίζα, sive *culicariam* efferant Græci, κώνωψ generalissimum videri nomen merito debet. Monstrat id etiam reticulare illud velum lectis prætensum & à Græcis acceptum, quod illi κωνωπεῖον, atque Angli etiam hodie vix parum alludente nomine, *Canopy* vocant, ad quoscunque culices illaqueandos aptissimum.

Culex muscarum species videtur; ut illæ dulcia, ita hic contrà acida affectat. Verùm muscæ coeunt; Culices non: illæ per diem molestissimæ sunt, culices per noctem; illæ obmurmurant, hi altum & jucundum canunt. Alas habet

ha bet duas, pro analogiâ magnas, ex gibbosis scapulis orientes, sex illis crura valgia, vaccia, prælonga, è pectore prominente & quadrato nascentia, cùm ut meliùs ambulent ; (Aristotele teste) faciliùs sese humo attollant: corpus oblongum, uti & proboscidem obtinuit culex, muscarum proboscide triplo longiorem, cujus acuto mucrone pertundit cutem, tubi vero cavitate sanguinem exugit, quo etiam pro ore & lingua utitur. *Plinius*, Sonum edit truculentum, & pro corporis ratione maximum ; unde Homerus in Batrachomyomachia culices signi datores facit his verbis

καὶ τότε κώνωπες μεγάλας σάλπιγγας ἔχοντες
δεινὸν ἐσάλπιζον πολέμου κλόνον.

Aristophanes in Nubibus Socratem deridens, Chærephontem introducit quærentem: utrum putet culices per os an per podicem sonum emittere. Tamen in Avibus ὀξυστόμας vocat; ubi scholia exponunt ὀξυοδόντας, videtur sane proboscis à natura data ad sanguinis per cutem suctionem & pastum, non ad cantum (inquit Pennius.) Verum ne illi hac in parte assentiar, sensus prohibet: etenim adversi culices acutiùs canunt, aversi gravius, id quod fieri sane haud possit, si posteriori parte sonarent. Mirabilem culicum structuram, haud quis sine causa cum Plinio mirari possit. Nam in his tam parvis, atque tam nullis insectulis, quæ ratio? quanta vis? quam inextricabilis perfectio? ubi tot natura sensus collocavit in culice? ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? quâ subtilitate pennas annexuit? pedum crura? disposuit jejunam caveam quasi alvum, quæ sanguinis avidam & potissimùm humani sitim accendit: telum verò profodiendo tergori quo spiculavit ingenio? atque ut in capaci cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoque fistulosum esset. Mores illorum malè conciliati videntur & malè habiti, tum quod formosiores lubentiùs vulnerant, tum quod dormientes, insontes nihilq; mali cogitantes: unde natum proverbium de homine insigniter injusto, κώνωπος ἀδικώτερος. Culex sane improba bestiola (utor Æliani verbis) dies noctesq; homini tum morsu tum strepitu inimica, præcipuè juxta aquas degenti, de quo ita Tertullianus contra Marcionem lib. primo; *sustine si potes culicis tubam & lanceam: nam non solùm sono arguto turbat, sed lancea cutem incidit, imo venam.*

Culicum distinctio perplexa & obscura, omnes quidem Philosophos exercuit: qui præ dubio verborum apud authores sensu, res ipsas propemodum confuderunt. Nobis vero magnitudine potissimùm & malignitate differre videntur. Sunt enim majores, minores, medij, & minimi. Majores ἑλεῖοι dici debent, quia palustribus & maricosis locis, versantur, oriuntur, cibantur. Corpore sunt oblongo, gracili, duabus alis prædito, quas non supra corpus expandunt, muscarum modo, sed rectâ supra humeros, elimatas, politas, & quasi comptas. Abundant nemoribus ad mare & paludes consitis, non solùm circa metam incognitam, Noruegiam, Russiam, alijsque frigidissimis regionibus (ut Olaus magnus notavit,) sed in India occidentali, Hispaniola, Peru, nec non in Italia ad Eridanum, Padum, Adriam, Argentam: ubi multi maximiq; visuntur, morsu crudeles & venenati; triplices caligas, imo ocreas item perforantes, & nunc venenata, dura, livida, tubercula, nunc item vesicas dolorificas, nunc punctula pruritus plena linquentes, qualia Hippocrates in Epidemicis in Cyri fullonis phrænetici corpore annotavit. Quandoq; verò terebrata vena sanguinem adeo exugunt, ut postea saturi abierint αὐτομάτως effluat per guttas, quemamodum in equis à Tabani morsu videmus. Itali se vestibus coriaceis contra muniunt; sed vix aut ne vix quidem illorum stimulos quacunque ratione evitant. An hi sint eæ styges inevitabiles, quarum Theo-

phrastus

phrastus meminit lib. de caus. pl. s. cap. 4. non est mihi in promptu dicere (inquit) Scaliger doctissimus:) neque tamen aliæ videntur, nam & illæ non gignuntur in loco difflabili, neq; tenui fruuntur aëre, sed in paludibus vescuntur atque nascuntur, ut ad Adriam, Argentam &, Padi fauces. Verum si σύγες sint, aptissimum ab odio nomen invenerunt. Qui autem in calidioribus regionibus ad fluvios & paludes degunt, maligniori sunt ingenio atque aculeo, ut Massarus Gesnerum docuit, & nostrates Angli in Hispaniolæ metropolis expugnatione sub Draquo imperatore animadverterunt. Sunt alij his paulo minores, colore, forma, compage, persimiles, morsu & moribus mitiores, locos æstate umbrosos, hyeme etiam nivosos colentes, juxta sepes & arbusta, mutuis quasi cursibus colludentes, & alius alium veluti a calce ad carceres provocantes. Rariùs mordent, & mordendo sanguinem non sugunt, sed potiùs serum falsum sudoris pabulum eliciunt, unde tuberculum tantùm, durum, pruritus jucundi plenum excitant. Has duas species κώνωπας a Græcis præcipue vocari puto, alias vero alijs nominibus fuisse donatas. Sunt adhuc in Anglia, præsertim aquilonari, duæ aliæ tertiæ & quartæ magnitudinis culicum species, præcedentibus multo minores, sed quantitate inter semetipsas plurimum distantes. Hi, tanquam periti milites, certa figura (pyramidali nimirum) semper provolant, & quamvis infinitæ, figuræ tamen suæ acici fines nemo transit. Sursum deorsum feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque subito exercitum in cornua dispertiunt; quæ sive muscario, sive puluere, sive aquâ affusâ, sive spiritu violento fregeris, coëunt tamen confestim & ante digiti crepitum in pyramidalem sese formam omnes recolligunt. Facies oculosq; itinerantium numerosi infestant, & subinde mordent: adeo multi sunt & frequentes, ut ex quibus vermiculis oriantur conjectura assequi nequeam. Rustici ex uligine putrescente provenire eos, forte non male autumant. Hi culiculi æstivi mense Maio frequentiores, vapore aqueo ali videntur: intestinum siquidem ijs tenuissimum, album, fere invisibile, spumeo albo tenuissimo, & nullius penè tenacitatis humore plenum est: longiùs ab aqua quandoq; & circa ædificia agminatim volitant: hominum item capita circumfluunt juxta pontes, loca à flatibus libera amant, aërem turbulentum, quantum possunt, evitant; nam a flatibus huc illuc aguntur. Hos Angli proprio nomine *Midges* appellant. Nunc ad alias culicum species, prout à Græcis nominantur transeamus. Sunt autem præcipui, ἐμπὶς, ψὴν, κνὶψ: de quibus ordine dicemus. Ἐμπὶς εἶδος κώνωπος παραπόταμιον, μεῖζον δὲ τῇ περιοχῇ, κατὰ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμένον: unde apparet Empidem albo cingulo à natura esse ornatam, & locis aquosis natam. Sonum etiam argutum edit culicum modo: quare Chærephon a Socrate in Aristophanis nubibus quærit, An existimet τὰς ἐμπίδας κατὰ τὸ στόμ' ᾄδειν, ἢ κατὰ τοὐρροπύγιον; Hesichius βέντιπον quoque dicit ἐμπίδα, quia falsus Aristotelis authoritate, œstros ex ipsis nasci putavit: quos antea ex hirundinibus procreari fusè probavimus. καὶ δὲ ἐμπίδες γίνονται ἐκ τῶν ἀσκαρίδων, αἱ δὲ ἀσκαρίδες γίνονται ἐν τῇ ἰλύι τῶν φρεάτων, &c. Aristotelis Hist. 5. cap. 19. Quæ Theodorus Latina hoc modo fecit: Culices Muliones ex Ascaridibus gignuntur, hoc est Tipulis. Tipulæ fere in puteis, & ubicunque aqua se colligit, terrena subsidente concretione, oriuntur: fex enim primum putrescens, colorem *candicantem trahit*, mox nigricantem, ultimo cruentum: talis cum fuerit, minutissima quædam & rubra specie algulæ prodeunt, quæ ad tempus hærentia, suam ad originem moventur, deinde absoluuntur, itaque feruntur per aquam Tipulæ vocatæ, tum à paucis diebus erigunt se super aquam duræ & immobiles, mox disrupto putamine Empis emergit ac insidit, donec vel flatu vel sole motus volare incipiat. *Hæc Gaza.* Nihilominus (absit tanto viro injuria) eum variè hac interpretatione lapsum ostendere nullius

negotij

negotij rem esse existimo. Cur enim Empides Muliones vertit, qui non amplius uno die vivere feruntur, & solo melle vescuntur? quod sanè é locis maritimis aut maricosis tam citò obtinere haud possent. Liceat enim mihi (salvo Plinij atque Pennij judicio) Muliones Melliones vocare; haud enim mulos curant, aut sugunt, sed mella, quorum item fragrantiam longè percipiunt: rostrum habent pici arborei instar, longum & acutum, quo mella liguriunt, & crapulâ disruptæ statim expirant. Titubavit item *Gaza*, ut mollissimè dicam, dum Ascaridas Tipulas verteret. Nam Ascarides (sive in aquis, terra, aut intestinis nascuntur) parvos significare vermiculos nemó dubitat. Præterea Tipulæ in superficie aquæ semper versantur, rariùs aut nunquam fundum petunt. Denique cum ipsæmet Tipulæ ex Ascaridibus proveniunt, quis ipsas esse Ascaridas recte putarit? ψὴν Culex ficarius dicitur, non quia ex vera ficu nascitur, sed ejus fructu alitur & sustentatur. Nascitur enim ex vermiculo Caprifici fructibus ingenito, quos ubi τελειουργεῖν nequeat natura, & ad fici dulcedinem perfectionemq; producere; animaligena quadam virtute, (ne quid frustra fecisse videatur) ex granis ejus putrescentibus culices producit? Imo non est Culex πάρεργον, aut accessorium operæ quæ parabatur (ut Scaliger doctissimè notavit;) vel si sit, videtur sanè, τὸ πάρεργον ἐργολαβία ἀξιώτερον τοῦ πρέργου. Proposuit natura caprifici fructum perficiendum, rem vilem: non potest; vertit operam illam plebeiam ad operosiorem functionem, quippe Culicem. De his Culicibus Plinius hæc verba habet: Caprificus (inquit) culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatam volant, morsuq; ficorum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primo inducunt, cerealesq; auras immitunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, sive infantiam pomi absumunt; quod fit & sponte: ideoq; ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat, qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt: unde mulierem paritudini proximam (imo & recens initam) ἐψηνισμένην Græci vocarunt. Comptos item & cincinnatos Pathicos caprificatos dici solere, Græcus ille Iambus testatur: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ ψηνίζεται, ad Caprificationem alludere putat Turnebus Adrianum Imperatorem, dum Floro molli Poetæ pathicam fæditatem sub nomine culicum rotundorum bilioso satis joco exprobraret. Dixit enim Florus,

> Ego, nolo Cæsar esse,
> Ambulare per Britannos,
> Scythicas pati pruinas:

Cui Cæsar

> Ego nolo Florus esse,
> Ambulare per Tabernas,
> Latitare per popinas,
> Culices pati rotundos.

Quum vero ex Caprifici fructu ad ficum demigrant, tanta festinatione, rupto cortice, evolant, ut magna ex parte pedem vel pennam post se relinquant. Ex granulis grossorum gigni eos ex eo argumentum peti potest, quod granorũ illa expertia reperiantur. Κνὶψ (à nonnullis σκνὶψ) ἀπὸ τοῦ κνίβειν dictus (vellicat enim homines, & mordendo pruritum excitat,) culicellus est, Conopi similis, qui licet fico insidendo ψηνὲς videatur, γίνονται δὲ μάλιστα ἐν τῇ δρυΐ (utor Theophrasti verbis) καὶ δοκοῦσι ἐκ τῆς γλυκείας ὑγρότητος τῆς ὑπὸ τὸν φλοιὸν συνισταμένης. Quem locum Plinius sic quasi interpretatur. Sunt & culicum genera aliquibus arboribus molesta, ut glandibus, qui videntur ex humore dulci nati subdito corticibus. *Culices* item κνῖπας Theophrastus vocat, quotquot ζωοποιὸς natura in ulmo, napo, rapis, polio, lentisco, Terebintho, alijsq; arboribus, vel cum vel sine putrefactione progignit. Hos vel similes, sed nonnihil majores, Cursius lib. 13. hortensium juglandium non minimam esse pestem affirmat, & a Lugdunensibus *Bordellas* appellari. Galeni judicio τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀμπέλων διεσθίονται. Humor ulmi folijs aut potius vesicis prima germinatione inclusus, si aruerit,

rit in κνιπὰς mutatur. Alias in Autumno fert *Canchryes* vocatas, multas, minutas atque nigras. *Symphorianus*. Hortos præcipuè riguos incolunt & infestant, & plurimas ferè herbas tondent atque abradunt ex quercus pilula (malum vocant plebeij,) & gallæ foraminulentæ meditullio, ut Velarandus Insulanus Pharmacopœus Lugdunensis diligentissimus notavit, frequentes prodeunt, uti etiam ex herbis sane permultis, non tantum ratione putredinis, sed potius ex principijs quibusdam alteratis, & successivis operis ad meliorem quandam naturam digestis. Origines in Exodum, his animaculis Deum tertiò Pharaonis pervicaciam correxisse author est: quæ (inquit) pennis per aëra suspenduntur, sed quasi invisibilia, atque stimulo tam subtiliter & cito cutem perforant, ut quam muscam volitantem non videas, pungentem sentias. Sic fere omnes reliqui antiqui interpretes Originē secuti σκνιπὰς interpretantur. Vnicus Tremelius, (*Hebraicæ* linguæ & sacri codicis interpres fidelissimus) aliter sentit, qui colluviem animalium interpretatur, ac si culices atque muscæ omnimodæ venenatæ, & molestæ, veluti conjuratione facta, agminatim venissent, & per examina à Deo ad conterendam Aegyptij superbiam immissæ fuissent. Trabis vel pyramidis instar in aëre sublimes videntur; præcipuè vesperi juxta sepes sursum deorsum, imminente calore sub sole, appetente pluviâ, sub umbris volitantes. Forte eædem sunt cum Anglis *midges*; & ab *Alberti schaggen*, Italorum *Zenzalis*. Barbarorum *Cinifes* non discrepant. Culicum genus quoddam est, quos Græcis κνιπὰς κωνωπικὰς: Latini Herculeos vocant, ignavia & malitia fucos referunt, & non nisi sui nominis & cognationis aliquem affligunt. Vbi enim alios culices sanguine & humore plenos videriat, ob cibi prædam illos post pugnam interficiunt, quum ipsi inertes vivant, nec quicquam nisi cibum aliorum opera quæsitum venentur. Observarunt item Majores nostri genus culicum acescentem naturam gignere é vini fæcibus: quos cum ego buccinantes nunquam audiverim, potius Vinulas Scaligeri musciliones statuerem Nec me movet Niphi sententia, quod acida petunt, (Culicum more) dulcia aspernantur: quum ipse alibi eos succo stercoris bovini (quo quid dulcius) potissimum nutriri affirmet. Anglicani culices minùs severi sunt, & gravia symptomata non excitant; minutili verò illi crudeliores sunt; attamen à morsu maculas tantùm prurientes, pulicum instar relinquunt. Culices Americani præsertim *Yetin* dictæ, adeo lancinant, ut graviùs etiam indutos acerbe vulnerent. Iucundum deinde videre est, quàm ridiculè ab ipsorum morsu Barbari frigutiunt, manibusque crura, nates, humeros, latera, brachiaque, ceu auriga flagello equos, stridulè diverberant. Culices circa metam incognitam, sed magna equitis nostratis Frobiseri operâ diligentiâque jam notam, & portum Nicolai, ac etiam varijs alijs in locis septentrionalibus, miræ magnitudinis, & non pauci etiam visuntur; ut nautæ, ac etiam Olaus magnus affirmant: Causam multitudinis perpetuitati caloris ob diei prolixitatem attribuit Cardanus; magnitudinis verò humori aqueo illi & pingui, qui gelu diuturno concreverat. Verùm cum in calidis Indiæ regionibus (Oviedo et experientia testibus) æque magni, multóque plures culicum species, & copiæ reperiantur; vix nobis, utcunque sibimet ipse, satisfacit Cardanus.

De culicum generatione variè disputant mystæ. Albertus aquosos vapores illorum materiam esse affirmat. Aristoteles culices è culicibus generari negat, nisi mediante vermiculo, ut muscæ. Verùm cum omnino non coeant, quo tandem pacto id fiat, equidem non video. Culices ex cossis provenire primus docuit Pierius: è vermiculis autem in napo, ligustro, lentisco, terebintho, ficu, caprifico, alijsque arboribus veluti seminum sparsis, & per non putrescentem, sed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit. Insectum

longis

longis admodum pedibus,(inquit noſter Bruerus) quod culicem majorem ob formam ei ſimilimam merito dixeris, in lacuna valdè ſordida inveni, ex theca coriacea molli ſeſe proripiens. Videbatur mihi ex verme aliquo erucæ ſimili ibidem incluſo ortum duxiſſe: caſula enim talis intus fuit, in qualem ſe erucæ transformant. An culex, an σέρφος dici debeat, dubitavit author. His (uti cunctis damnificis inſectis) brevem valdè vitam Deus noſter miſericors præſcripſit, ut ſcilicet æſtivi, hyemem; hyemales æſtatem non attingerent.

Varios tamen in uſus eos creavit Deus, ſive ipſum, ſive creaturas reliquas, ſive noſmet intueamur. Neque enim ſolos Mynutios, Myſios, Aſtabaranos, Arrhetenſes, Guauicanos, juſto dei judicio per culices civitatibus pulſos, & in ſolitudines actos, ex Pauſania, Leone Afro, Aeliano, Indiciſque hiſtorijs legimus: ſed etiam Aegyptiorum Tyrannum, omnium quos orbis peperit teterrimum, illorum exercitu victum fuiſſe, ſacri teſtes (Iove omni antiquiores) commemorant. Horum minimum Papa excolare gutture non potuit, ſed vi ejus ſuffocatus miſerè perijt. Quanto cum impetu Iuliani Apoſtatæ exercitum adorti ſunt? Quam eum terga vertere, & inanimem jacere coegerunt? Conſiderent ergo defectores à fide, & rem rectâ ſupputent viâ, deque creatoris viribus, potentiâ, gloriâ altius cogitent; cum in creaturæ abjectiſſimæ corpore non ferendum ſtimulum, & mucrone quovis acutiorem perpendant. Neque ijs ſolum ad homines malignos & malos puniendos, ſed in humanam quoque ſalutem conſervationemque utitur. Nam circa Neroen, Aſtaboras, tantam leonum copiam audaciamque narrat Strabo, ut niſi Culicibus maximis (totam regionem circumfluentibus) expellerentur, ne in munitis quidem urbibus tuti ab eorum inſultu viverent cives. Idem in nonnullis Meſopotamiæ locis uſu venire Ammianus Marcellinus commemorat, ubi leones à Culicibus icti ſalutariq; remedio fraudati, in fluvios ſeſe agunt præcipites, & à gurgitibus abſopti ſuffocantur. Aegyptijs item olim lætales (nunc auxiliares feruntur ab Herodoto) quod teneras & impennes axillas vulnerant, mortiferáque plagâ interimunt. Quinetiam abſque ijs fuiſſet, perijſſet forte veſpertilionum, ranarum paluſtrium, & hirundinum ripariarum ſpecies, quæ culicibus inſidiari ſoliſque veſci ſcribuntur. Quod vero Gaza κνιπολόγον (pici Martij ſpeciem dorſo cinereo) *Culicilegam* interpretatur, non conſentit cum eorum natura. Nam illa coſſis veſcitur, non culicibus, quos roſtro ex arboribus tabo marceſcentibus evellit. Fraudi illi fuit nominis amphibologia; quippe tam illi vermes, quàm Culices Græcis κνῖπες dicuntur. Si qua autem avis fuerit, νυκτερὴν proculdubio eſſe contenderem, quæ κωνωπιθήρα. Heſichio & Varino appellatur. Pſenes dicti culices, ficubus maturitatem conciliant, lacteum humorem abſumendo, Soliſque radios ſecum unà inſinuando: ideoque in ficetis caprifico aluntur, ut inde flatu evolantes, in ficus ferantur. Plin. Ex quibus Plinij verbis conſtat, Caprificationem nihil aliud eſſe, quàm rationem quandam perficiendi, ut culices è groſſis nati ad ficus advolent, humoreque earum lacteo abſumpto ad maturitatem perducant: id autem ſolet fieri duobus modis; aut enim circa ficeta ita ſolebant diſponi caprifici, ut ventorum flatu culices é groſſis prognati ad ficus ferrentur; aut groſſi aliunde petiti, & colligati in arborem injiciebantur, & propterea beſtiolam ſcarabeo ſimilem, quam Græci κέραμβον appellant, voce ſua culices abigentem, & deprehenſis veſcentem, ficitores arcere ſolent & enecare. Videntur etiam Culices eò nobis vatum vulgo pluris eſſe debere, quòd dierum tempeſtates nullâ quæſtus cauſâ prædicunt, idque certiùs multò & veriùs, quàm qui ex Apollinis tripode natos ſeſe jactitant, atque in Cumanæ nutricatu diu habitos. Nam ſi κνῖπες divergente ſole colluſerint in Aprico, calores præſagiunt; ſi in Uſus.

umbra, pluvias tepidas,& mites; si vero una acriter prætereuntes pupugerint, frigidam tempestatem, & valde pluviosam expecta. Quando è Galla vel pomo quercino circa festum Michaelis culex eruperit, bellum hostile prænuntiat; si araneus, caritatem, si vermis, fertilitatem. *Mizald.* Si quis aquam in monte vel valle invenire cupiat, observet (inquit Paxanus in Geopon:) solem exorientem, & ubi culices (ὥσπερ δοκίδες) sese trabis instar contorquentes viderit, ibi subesse aquam portendunt. Imo nisi nos ludos facit Apomasaris, de culicibus insomnia hostilem nuncium morbumve significant: idque tanto gravius, quantò principaliores corporis partes magis appetere videbuntur. Anno Domini inter Sionis & Shenæ Anglorum monasteria tanta in aere κωνωπομαχία visa est, ac si meridiei nox plane illunis supervenisset. Duravit per horas quatuor pugna, donec acies steterunt: tandem magna utrinque strage edita, tot culicum cadavera in sepibus atque semitis conspecta sunt, ut scopis sata agrosque verrere necesse haberent. Subsequutum Monachorum exilium. *Stow.* Sed hæc Oedipus curarit & Hortensij Sphinges; ego ad certiora me confero. Magno quoque usui sunt nobis culices, quum Thymallus piscis (Aeliano authore) nullo alio cibo capitur aut inescatur. Verum ut aliquando utiles, ita plerunque molesti esse solent: eamque ob causam divinior illa hominum pars ex naturæ, experientiæque adytis, remedia contra adhibuit. Quare suffitus facti ex malicorio, chamæleonte, lupinis, absinthio, melanthio, pinu, coniza, helenio, cedro, raphano, cumino, ruta, canabe, fimo, galbano, castorio, cornu ceruino, unguibus caprarum, stercore elephantis, sulphure & vitriolo ad culices fugandos. Præscripserunt item hujusmodi composita medicamenta. ℞. rad. helen. ʒj. ammoniaci thymiam; styracis. ana ℥ij. testarum ustarum ʒij. his omnibus igni injectis, vestes suffiantur, ut fumum excipiant. *Aliud.* ℞. cedrinam linguam in pulverem redactam, & cum atramento sutorio suffito. *Aliud.* ℞. vini feces siccatas, & cerussam, ana, cum calchantho & bubulo stercore suffiantur. *Actius. Aliud.* ℞. atramenti sctorij, seminis melanthij sylvestris, cumini ana part. æquales, cum stercore bubulo suffitum para: Vapore item aceti acerrimi & origani fugantur. *Aliud.* spongia aceto imbuta & in ædibus combusta: Absinthium item cum oleo raphanino inunctum præservat a Culicibus. *Novus.* Muriam recentem, vel fuliginem in cubiculis aspergere jubet Palladius. Ruta madida decocto conizæ, & in angulis ædium relicta, culices enecat. *Ruellius*, Si humentis canabis floridam corollam vel circulum circa lectum locaveris, nullum tibi negotium facescent culices. *Geopon.* author. Si te oleo vel thuris manna illeveris, illico aufugient. Hortis riguis arbores, plantasque à culicibns infestas accenso galbano liberari author est Plinius. Prodigiosum autem, ne dicam superstitiosum videtur illud Rhasis remedium, nescio ex quo Democrito præstigiatore desumptum; ait enim pilo equino in medijs foribus suspenso & alligato culices non ingredi. Cur item acetum Culices enecaret, quod natura usque sitiunt atque appetunt? nisi forte vapor illius rei eos perdat anhelitum auferens, (ut sæpe fit,) cujus non substantia enutriens alere possit. Apollonius Tyaneus (ut Tzetzes chil. 2. scriptum reliquit) effecit, ne Antiochiam, & Byzantium civitates ullus culex vivus intraret. Cæterum cum non liquet rei modus, liquescet fides. Græci tentorium quoddam & velum retiforme excogitarunt, lineum, laneum bombycinum, sericúmve; quo triclinijs lectisque circumfuso, culicum aditus vitabant. Nostrates palustricolæ minoris sumptus, sed paris utilitatis conopęum primi omnium (quod legam) invenerunt, & *Fencanapy*, id est, palustre conopęum vocant, stercus nempe bovinum patulum, planum, semiaridum & duriusculum, vel potius plura stercora filo ad imum lectum suspendunt. Cujus odore illecti, atque succo, totam no-

ctem

ctem oppido repleti culices, homines mittunt illæſos, ſomnumque dulcem, magni laboris mercedem, non interpellant. Muſcario interdiu pavonino vel ex alijs rebus contexto abiguntur, niſi numeroſi fuerint & valde puſilli, tum enim inuitis flabellis in oculos, aures, nares, atque os ipſum involant, majoreſque animos ſumentes acerbius affligunt.

Cap. XIIII.

De Papilionibus.

Græcè, ψυχὴ, πάφος, ψάλυγες dicuntur.
item σητοδόκιδες, πεμφίδες, πομφάλογες σκῶνες.
ſed generalius nomen eſt ψύχη.
Latinè *Papilio, Ardoynus campilonem vocat.*
Iſidorus *Auiculam.*
Italicè *Farfalla.*
Gallicè *Papillon, Papilion.*
Hiſpanicè *Mari poſa.*
Polonicè *Motil.*
Hungaricè *Lovoldek.*
Illyricè *Pupiela, meteyl, motyl.*
Germanicè *Pifnet, Mulk, Pfyfholter, Summer vuegel, zweifalter.*
Flandricè *Vleghebronſus, Boterſhyte.*
Brabanticè *Capelleken, Vlindere, pellerin, Boter vlieghe.*
Anglicè *Butterflie.*

EST autem Papilio inſectum volatile, quatuor alis, non duabus, (ut Conſtantinus Friburgenſis ſomniavit) ſex pedibus, oculis duobus prominentibus, totidemq; corniculis ignavis ante oculos enaſcentibus donatum: roſtrum habent papiliones bifurcum, ac intra furcas roſtellum longum abſconditur, quo rorem aliæ diurnum, aliæ nocturnum ſugunt. *Deſcriptio.* Coeunt averſis caudis, & quandoque reflexis, & in coitu non pauliſper hærent ſed diù. *Coitus.* Ova non vermiculos (ut Ariſtoteles credidit) tam ſupra quàm ſubtus, folijs affigunt & deponunt, magna, parva, flaua, cærulea, nigricantia, alba, viridia, quædam quoque milij ſeminibus minora, alia duplo majora, alia æqualia; pro colore nimirum cujuſque papilionis & magnitudine naturali. Hæc ova, loco tepido repoſita, vel radijs ſolaribus interdiu vegeta & fota, erucas excludunt ſibimetipſis principio concolores, ſed colorem poſtea mutant cum corporis augmento. Ex alijs ovis poſt quatriduum erucæ repunt, aliæ non ante decimum quartum diem excluduntur, quæ paulatim vires acquirunt ac volant, ſed languidiùs, imò nonnulla per hyemem ab injurijs frigoris ſervata integra perdurant, ut experientia in bombycibus ſatis confirmat. Poſt coitum omnes Papiliones non illicò moriuntur, ſed ſenſim tabeſcentes vivunt ad hyemem uſque, & quædam ad ſolſtitium hybernum. Tenuiorum brevia admodum ſunt fata, duriores diutiùs ſuperſunt: verno tempore apparent, ex erucarum aurelijs, Solis calore vegetantes, & aëris benignitate veluti obſtetricante excluſæ. Illarum adventus veris indicium plerumq; eſt: ſed nec vbique nec ſemper. Nam licet infirmæ ſunt nec, diu manent ſuperſtites: tamen dum hæc commentaremur (inquit Plinius) notatum eſt, proventum eorum ter repetito frigore extinctum, advenaſq; volucres ad 6. Kalend Februarij, ſpem veris attuliſſe, mox ſæviſſimâ hyeme conflictatas occidiſſe. Haud mirari igitur debemus, fatuos illos & Icarios Aſtrologos tam ſæpe nullâ ratione nixos falſa canere, quùm & hîc natura inconſtans videatur noſq; ludat ſecundis cauſis addictiores quàm oportet, & Motoris illius primi immemores. In

Anglia papilionum novum exortum etiam Autumno bis memorat Pennius. Ego vero tametsi non negem gelu diuturno atque intenso eas omnes occidere, attamen mediocre perferunt, & locis tepidis frigidissimo quidem tempore supersunt. Quoties enim in ædibus per totam hyemem torpentes ursorumque & serpentum more obdormiscentes in fenestris, rimis & angulis, conspiciuntur? ubi, nisi in aranearũ insidias se forte conjecerint, vitam ad ver usq; sustentant. Omnes à sua eruca colorẽ habere Aristoteles affirmat: verũ (ut hoc concedam) præter illos colores alios obtinent; ut in particularibus historijs apparebit. Florentibus maluis maxime abundant, ex cujus floribus proboscide involuta rorem succumq; dulcem exugunt, ad corporis refectionem, Liber de natura rerum de Papilionem coitu ortuque loquitur in hunc modum : *Papiliones post Augustum coeunt; à coitu statim masculus moritur : ex eorum stercore vermes proveniunt.* Cæterùm horridiora hæc omnia sunt, quàm ut imitentur veritatem. Nam mense Maio, Iulio, potissimum coeunt; neque à coitu statim masculus ullus moritur, nisi ex eo Papilionum genere unde sericifices illæ erucæ (Bombyces dictæ) proveniunt. Denique quæ stercora putavit, ova sunt; é quibus non vermes sed multiplices eruculæ oriuntur, é quarum vicissim capsulis papiliones. Species tot Papilionum videntur quot Erucarum: é quarum quæque aurelijs proficiscuntur. Differunt autem hæ omnes, quod aliæ potissimum noctu volant, Phalænæ dictæ: aliæ verò interdiu, ἡμερέσιοι vel diurnæ nominatæ. Φάλαινα Rhodium atque Cyprium est vocabulum. Sic enim illi (ut Nicandri scholiastes testatur) animalculum (παρὰ τοῖς φῶς ἅλλεσθαι) ad lucernas advolans appellant. Turnebus ex Nicolao, & Lycophrone, τάλιν, pro phalena accipi: à quibus quod candelas alarum motu atque impetu sæpe extinguit, κερδυλοσβέσης dicitur : a scabritie & furfure ceu polline quo diffluit, ψώρα vocatur : & quia lucis amore in ignem sese earum aliquæ præcipitant, pyraustarum nomen obtinuerunt. Sunt qui Phalænam cicindelam interpretantur; sed minùs rectè: cum cicindelæ lucernas neutiquam affectant, sed noctè præsertim illuni omnes gaudent. *Germanicè ein Leight m'ucken, ein lieght flugen, Helveticè Flatterschen dicitur. Italice Farfalla,* Paviglione & Poveia. *Angli Boreales* nec non occidentales, *Saule, id est, Psychen, Animam,* appellant; quia (ut stultorum fuit vetus opinio) mortuorum animæ non nisi noctu volitant lumen quærentes. Nicander Phalænam his verbis describit,

Φαλάινη ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους,
Ἀχρόνυχος δείνης ἀπίλασε παιφασσεῦσαν :
Στεγνὰ δ᾽ οἱ πτερὰ καὶ οὐκ ἔγκλυα, τοῖα κονίης,
Ἢ καὶ ἀπὸ σπληδοῖο φαείνεται ὡς ἐπαύρῃ.

Quos versus Hieremias Martius latinos fecit, hoc modo.

Nunc animo perpende tuo quas barbara Memphis,
Bestiolas nutrit, volitantis imagine vermis :
Quem circum accensas petulantem noctè lucernas,
Seræ cœnæ abigunt ; angustæ cujus & alæ
Squalent, non viridi velut ipsa Conita colore,
Sed quendam veluti cinerem, dum prenderis, edunt.

Ex his igitur colligere possumus, Phalænam esse Papilionis speciem noctivagam, luminis fruendi (unde nomen traxit) studiosissimam, hirsuto corpore & alis veluti cinere aut pulvere quodam levissimo conspersam; subter folia, vel obscuro quodam in loco interdiu latitantem, noctu ad lucernas volantem, earumque desiderio semet ipsam in cineres redigentem. Raro vel nunquam nisi erectis in dorsum alis provolat, ut Diurnæ contrà, semper juxta latera expansis. Antennas habent maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves : Sed diurnæ longiores habent & in extremo tuberosas. Phalænæ ex erucarum thecis terra obrutis; Diurnæ ex aurelijs pendulis;

Columella lib. 9. cap. 11. Isiodorus lib. 12 cap. 8.

Papilionum differentiæ.

pendulis; vel arborum ramis affixis proveniunt. Illæ ſcabræ fere omnes ſunt, & pulverulentæ, noctivolæ, teneriuſculæ; hæ contrà planæ, læves, glabræ, nullo pulvere conſperſæ; interdiu volantes, duriuſculæ. Diurno illæ tempore volant rariſſimè ante appetentem veſperum, ne pulvis calore Solis, & ſiccitate arefactus, facile excutiatur, qui pluvias non admittere ſolebat: hæ vero noctu volare nequeunt, ne ipſas medullas ros madefaciat nocturnus, volatumque ſimul, & ſalutem multum impediat: quare pluvioſa tempeſtate & noctu ſub folijs latitant; neque unquam niſi ſudo cœlo ſerenoque evolant. Phalænæ non minus lumen amant ac lucem Papiliones: quare hæ aſtro diurno gaudent, ſole nimirum; illæ vero nocturnis aſtris, lunâ nempe & ſtellis, candelarumque lumine, ſtellarum naturam ſpendorem & tonum imitante. Phalænæ omnes ſunt vel admodum magnæ, vel exiguæ. Maximæ Phal næ venter arenoſi admodum coloris eſt, uti & interna alarum pars.

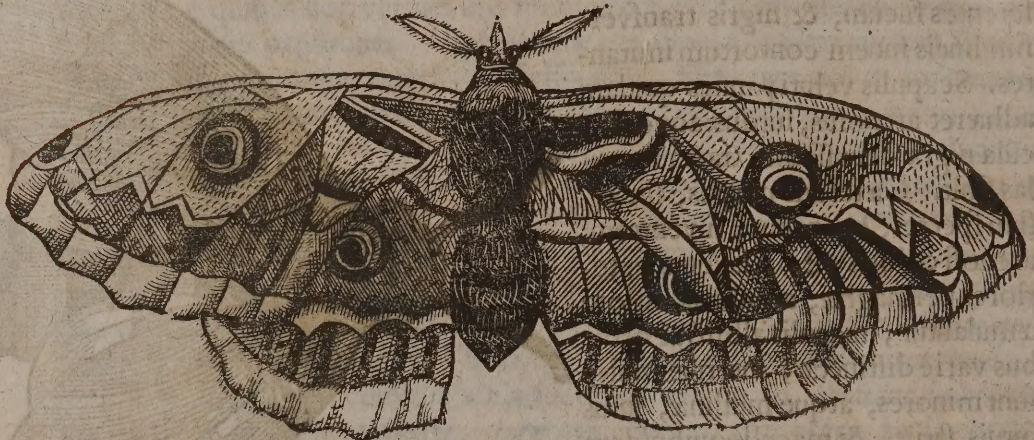

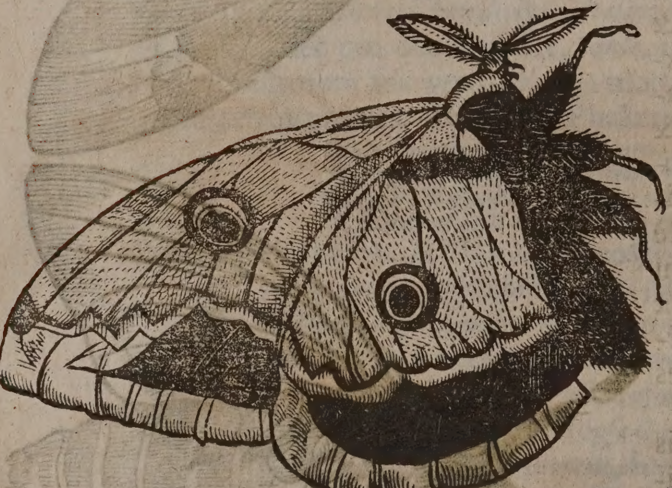
Oculi cærulei videntur; caput vero lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt ſubfuſcæ, aquilinum referentes fucum, & nigris tranſverſim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenoſus, ſurdus: aquo macula nigra decuſſatim tracta ſcapulas finit. Cæterum corpus, ſi dorſum ſpectes, cyaneum; ſi ventrem, arenoſi coloris eſt. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur; maculis albiſque orbibus variè diſtinctæ; internæ multo ſunt minores, atque mellinæ, intus furuis ſtrijs, & maculis quibuſdam inſignes; crura habet lacertoſa & valida, furui ſingula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum ſtrepitu, & nocte exoculata, quemcunq; ſplendorem ex ligno putrido, ſquamis piſcium alijſue rebus ortum avidè conſequitur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & exhauriunt: ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones ſub folijs latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil ſuperatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantiâ longe vincit: acſi natura in hac ornanda, pigmentariam ſuam omnem officinam exhauſiſſet; atque illam primam, Regem Papilionum, *id eſt*, fortem, ſtrenuum, nigellum, lentiginoſum: hanc vero Reginam, mollem, tenellam, comptam, Vnioni-

bus,gemmisque consitam,opere plumato & Phrygio superbientem fecisset. Corpus lana quasi anserina, nonnihil lęvigatum & hirtum, Martes,vel fabellionis potius pellem mentitur; capite est parvo, oculis magnis prominentibus,antennis plumiformibus duabus,buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas, singulas, multicolore oculo donatas; quorum pupilla nigra,iris πολύχροος, circulis & semicirculis mellinis, flammeis,albis,& nigris, pulcherrimè distincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant,nigris quibusdam venulis punctulísque insignes. Oram ipsam peniculamentum cum limbo ornat, exortu surdè fuscum; siue subflavum. Internæ alæ fuscæ videntur,uno quoque oculo superioribus conformi prædítæ, tribúsque instítis ornatæ: harum prima plana est, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris:) extima vero subalbida,& veluti à pellionibus assuta; cruribus incedit validis, hirsutis,lacertosis,ejusdem cum reliquo corpore coloris.Hanc Carolus Clusius Viennâ misit,tam eleganti forma notabilem, ut suspicere potius admiraríque eam,quàm verbis aptis describere facilius sit.

Tertia est corpore magno, hirsuto, nigricante;singulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra,circulus fuscus, semicirculus albus. Varij quasi panni in alis conspiciuntur dilutè amethystini: fimbriæ vero alarũ extremæ primum cinerei, deinde aquilini coloris videntur.Caput valde breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit; pupillâ albissimâ insignem inter hos duæ antennæ valde breves,& exiles, fusci coloris erumpunt. Ex pilosa eruca oritur,non glabra.

Quarta

Quarta caput habet magnum fuſci coloris, é quo duæ antennæ rectæ & ſubnigræ ſurgunt. Collum miniatâ maculâ ornatur, pectus hirſutum, quadratum, fuſcum, Scapularum pars anthracina, venter amethyſtinus, 5. vel 6. orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leuiter fuſcæ, ſubnigris in longum venulis ſatis conſperſæ.

Quintæ caput albeſcit, oculi nigreſcant, cornicula aliquantũ flaveſcunt, alæ exteriores longæ ex fuſco atque albo ſurdeſcunt, interiores leviter & quaſi obiter pictæ rubeſcunt. Scapulæ nigerrimæ conſpiciuntur, reliquũ verò corpus ſubroſeum, ſeptem nigris circulis lineâ albeſcente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput ſcapulæque hirſutæ, atq; exteriores alæ, ſanguineis venulis lineatæ ex fuſco albeſcunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potiùs cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ, oculũ mediâ ſuâ parte repræſentant, pupillâ corvinâ, circulo Iacynthino lucentem; corpus carnem areſcentem & leviter infumatam refert, ſex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuſcis quibuſdam maculis undulatim variegatis inſignes; collum miniata quaſi pellis circumcingit, ad totas deinde ſcapulas capucij inſtar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginoſæ; pedes rubri, venterque totus concolor, inciſuris ſeptem pleniùs miniatis & tranſverſim ductis conſpicuus.

Octava tota fere Bætici coloris eſt, niſi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

Nona

Nona illi fere eſt ſimilis, ſed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fuſco albicantia: mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ ſe fert magnitudinem, ex albo tota furveſcens, niſi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus vero pupillâ valde nigrâ conſpiciatur.

Vndecimæ caput tuberoſum, cornicula exilia, corpus atq; extima alarum pars lutum ſubactum æmulantur. Aliàs verò alæ totæ obſcuræ argenteæ fuiſſent.

Duodecima videtur ſubcinerea, alis nigris quibuſdam maculis infectis; oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix oſtendit exiguas; toto corpore flaveſcit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas quæ albidæ videntur.

Decima quarta varij coloris videtur, cornicula tuberoſa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris luteis & cæruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigrocæruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, ſubluteam, articulatam: totum corpus pulvere quaſi conſperſum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum claſſem veniſſet. Ova numeroſa ponit, ſublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima

Decima quinta cornicula duo habet, nigra, exilia, caput atque ſcapulæ hirſutæ, fuſci coloris; collum miniato torque decoratur, femora rubeſcunt. Alæ extremæ ex fuſco & albo ſcutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum inſtitæ ſex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima ſexta mira admodum videtur: ſi ſupinam videris ubique, xerampelinam dixeris; ſi pronam ex viridi luteſcentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant. Sicuti & ſeptem medio dorſo puncta affixa reliquum corpus. Alæ item xerampelinis tranſverſim maculis vel umbris potius viſuntur, quarum exortus à capite ad pectus uſque infimum, albeſcente linea terminatur.

Decima ſeptima. Hanc ſi compreſſis alis incedentem videris, fuſca videtur; ſi verò expanſis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, ſed nigricante limbo juxta oras diſtinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quaſi promuſcide; caneſcentes ſcapulas macula arenoſa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli, ceu canis conſiti & fimbriati videntur.

Decima octava. Cluſius miſit perpulchram: Antennæ illi albonigræ, caput piceum, naſus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, ſcapulæ hirſutæ nigro quaſi pallio veſtitæ Alæ exteriores nigris albiſque inſtitis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, ſicut & pedes: ſed latera corporis ſeptem utrinque maculæ ornant ſanguineæ.

Huic etiam aliam misit affinem, sed antennis omnino coracinis, mediisque scapulis instita candidissimâ, ceu margaritarum lineâ ornatam.

Istarum omnium corpora magna admodum apparent.

Nunc de mediæ molis Phalænis orationem instituemus. Quarum *Prima* ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores vero quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus fœdantur: oculos item nigerrimos; pedes, antennas, subluteas habet. Nasi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpius involutus.

2. Corpus, totum hirsutum atque spadiceum; cujusmodi alæ exteriores (absque maculis limbis fimbriisque albicantibus, & ocello luteo fuisset.) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendularem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbrijs, uti exteriores nitent.

3. Alas habet quatuor albas; exteriores autem cæruleæ quædam venulæ affluentiùs sparsæ infuscant, duæque in medio, rotundæ, nigricantes, maculæ, adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color; corpus, caputque nigricant; oculos habet albissimos, scapularumq; latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

4. Cor-

4. Cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus, inficiuntur, superius latis, inferius orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veluti spinosa, nigerrima est tota, quam intùs sex utrinque margaritæ positæ commendant.

5. Tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

6. Corpore & antennis nigerrima, oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ; extrà aureis villis, atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi, nigri coloris, & argenteo quasi filo transfixi, adhærescunt: extimas quoque alas, mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso, & quasi striatim acu picto.

7. Laticornis corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis quam decori. Alarum primordia, rubent; reliqua flavescit pars: utramque vero partem nigræ tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas lineâ unâ aureâ splendescit.

8. Quatuor cornicula habet racemosa, cinerea; duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus clli quale septimæ alas subcinereas obtinet, nigro tesserulatas, & circa extimam oram guttis ejusdem coloris æqualiter pictas.

9. Caput

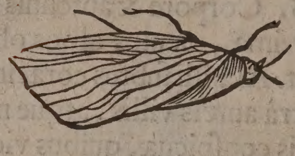
9. Caput, oculi, antennæ, corpus, internęq; alæ, arenam illam auriferam repræſentant : ſcapulæ externæque alæ nigreſcunt, niſi quod inſita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

10. Corpus habet luteum, nigris quibuſdam guttis à collo ad caudam uſque lateribus & dorſo inſignitum ; oculi, antennæ, pedes nigerrimi ; alæ exteriores cãdidæ, ſed limbis flavis, clavis anguſtis nigris, maculis quoque nigris diſtinctæ.

11. Alas ſi videris, niveam dixeris vel lacteam ; niſi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius: ſcapulæ item papposæ albicant : dorſum corpuſque luteum, & articulatum, octo nigra punctula commendant : oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirſutæ. Noctu in pratis & paſcuis volant.

12. Hæc alas habet adeo productas, ut volare commodè non poſſit ; breviſſimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos ; totum alioquin corpus albeſcit, luteſcentibus quibuſdam venulis, atque villulis rariùs conſperſum.

13. Corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem ſubnigricantem æmulatur : antennas habet productiores, corpus hirſutum, alas corpori concolores, ſed juxta oras tono quodam vireſcente & vitreo coruſcantes.

14. Pulchra quidem eſt hæc, quamvis tota propemodum arenoſa : cornua geſtat, pro mole corporis, valida, nigra, & taurorum more curvata ; oculi nigri, & magni; caput breve, collum craſſum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti ſupremam, quinqne nigra ceu garyophyllorum capita trifurcata inſigniunt.

15. Alæ fere ſunt ſubcinereæ totæ : antennis ſola ex omnibus deſtituta eſt ; oculos habet ſubnigros : dorſum ſubluteum & quinque fuſcis punctulis diſtinctum.

16. Ejusdem penè coloris videtur, nisi quòd illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris, (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas, atque angustas; pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt: cornicula item habet exilia, sed longè excrescentia.

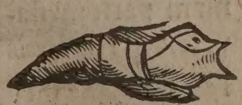
17. Hæc ex eruca bombycina originem ducit; tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas, rectà per alas, & transversim per corporis articulos currentes: à nobis Bombycina Phalæna nominatur. De qua in Bombycum historia fusiùs dicam.

Minimarum in classem unam primam faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas habet, internas luteas & externis (præter morem) minores; corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis tegi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, inuoluta) flavescunt.

2. Ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet; pedes, & antennas nigricantes.

3. Scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluto fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisq; maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes.

Quin etiam in ædibus parvæ aliquot Phalęnæ argenteæ nigris maculis notatæ (Angli *Moths* vocant) ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt, & ova deponunt, é quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum folijs, alijsque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi. Quarum Prima alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis, quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur; caput, antennæ, breviusculę, & pedes nigricant.

2. Similis videtur, nisi quod quatuor tantùm sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq; constat graciliore.

3. Ferè parilis est formæ, absque antennis esset multo longioribus, & sanguineis maculis alio modo aspersis, nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent; ab exortu verò maculæ duæ longiùs tractæ conspiciuntur.

Atque de nocturnis Papilionibus sive Phalænis hactenus sit dictum: Nunc ad ἡμερινὰς sive diurnas transeamas.

Diurnæ Papiliones eo modo sunt describendæ, ut quisq; fæcunditatem elegantiamq; naturæ hac in parte videre possit atque suspicere. Neque enim minus lusit vel potius sedulo operata est in earum varietate, coloribus, vestibus, patagijs, orbiculis, globulis, clavis, meandris, tesseris, lacinijsque ornandis, pingendis, conficiendis, atque in Phalænis fecerat.

Diurna Papilio Prima, omnium maxima, maximam partem flavescit, ijs locis partibusq; exceptis, quæ hic attramento denigrantur. Quinetiam extremi illi internarum alarum globuli cœli colorem spirant: ut genuinis saphyris consitum putares. Oculi chrysolythũ referunt, magnitudinem formamq; adeo ad normam exculptam hic exhibemus, ut plura de ijs attexere non sit necessum.

2. Præter

2. Præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majoribus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum vero xerampelinum reddere oportet.

3. Non multùm colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extima lacinia glastiva sit; uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarũ parte vides depictos.

4. Omnium Regina dici potest; nam extremis alis, veluti adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò fere adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut Stellæ) Scintillásque iricolores circumfundunt: his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet varijs pictum coloribus) supervacaneum esset.

5. Caput,pedes,cornicula xerampelini coloris obtinet: oculos vero hyacinthinos;dorſum atrocæruleum videtur, venter ſubflavus; alæ juxta baſim luteo hilari, deinde triſtiori nitent: extimas verò partes rubiginoſas & inamæna fuſcedine nigreſcentes,tres luteolæ maculæ adornant: internis rubigine conſperſis duæ primæ luteæ,deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhęrent. Si autem ſupinam faciem conſideres, alæ ſuperiores ex luteo in viridem langueſcunt,ſenis octoniſve maculis inſignes: internæ autem leuiter herbidæ & virentes, duabus quaſi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultúſq; totus ſubflavus, ex aurelia prodit albicante;fuſcis ſpinulis notatâ.

6. Alæ ſuperiores extra nigreſcunt, per mediam partem limbo quodam obſoletiùs rubido currente; extremitates ipſarum panno, guttíſque niueis micant,obſcuris per ambitum crenulis aſperatæ; intùs antem limbus ille puriorem atque ſaturiorem exprimit colorem,& juxta radicem cæruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem oſtendunt, foris fuſcæ ſunt totæ,excepto,ſpinoſâ inſtitâ,ſubrubente limbo perpuſillis nigris: quatuor punctulis, & opalis duobus polychrois ſimul poſitis notata, intus autem nihil tale monſtrant,ſed ex nigro purpureo ver miculato in xerampelinum triſtius languentes deſinunt;corpus illi nigrū, oculi,antennæ,pedes,concolores fuſci.

7. Corpore tota picea, in ſingulis dorſi tamen inciſuris punctulos duos gerit albiſſimos; alas ex flavo rubeſcentes maculæ nigræ, candidęque albæ adornant. Verùm munifica rerum parens natura extremam alarum oram potiſſimum decoravit,quæ nonnullis denticellis ſerratim æquo intervallo diſtantibus donatur,in quarum fimbria viginti clavi cærulei filo nigro transfixi mirificum edunt ſplendorem.

8. Ve-

8. Veste undulatâ et mixtâ peperit natura; sed vegetis coloribus destitutam: constant enim alę ex nigro, minio, flavo & fusco fatiscente, magisque vellere mollicula quam ornatu splendida videtur.

9. Maximam ferè partem, cinerea conspicitur; si vero internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas signantiùs exprimit: nam pennas remiges, aliæ quasi vestitrices & squameæ tegunt; oculus coracinus est, cujusmodi & tuberosæ typhamque æmulantes antennæ.

10. Corpus piceum, scapulæ flava quadam lanugine (uti & totum caput) vestitæ: antennæ item flavescunt, caput tenus; quod maculâ ex sanguineo atrata tristius occurrit: externam omnium alarum fimbriam circinatam, plurimæ ovales margaritæ æquis distinctæ intervallis, gratiorem reddunt; intùs verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fædantur. Verum sicut foris minus speciosa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis superinductis resplendet: & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intùs argentum purum putum non mentiuntur.

11. Speciosam radiantium in cærulo margaritarũ institam ostentat; alæ superiores ex flammeo flavescentes ignem referunt, sex nigerrimis pannis infectę: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneũ coruscant: corpus fuscis capillamentis hirsutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

12. Eximiæ est pulcritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ; radiolis micant auratis filatim ad laciniæ usque ambitum dispersis. Hæc vero xerampelina serratim definens, intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpurascit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

 13. Cor-

13. Corpus & alæ nigredinem referunt; alis autem nigris, & ambitu pinnatis, primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur: oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ vero punctulis nigrocandidis excrescunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

14. Culturæ lenocinijs mirè arridet; corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger, pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas fere niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoscitur, quas nigri quatuor Limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem vero tres numuli argentei fere triangulariter positi commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, varijs auratis squamulis & clavis loricatim & imbricatim positis insignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejusque ritu corpus gloriosũ & elegans: pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma superbiã aleret) obtinuit. Promuscis helicam refert lineam, veluti in labirynthos convoluta.

15. Hæc quoque proboscidem habet capillarẽ, viminei instar viticelli sese torquentem. Est cinerea intus, forisque dilutè cæsia videtur: alas habet spiniformes, Vespertilionum more crenatas, has extra fuscæ aliquot lineæ intersecant, intus sex clavi nigricantes multum commendant.

16. Alis superioribus exteriùs obscuriùs virescit, quas maculæ pannique albescentes flaventésque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ, maculis decem scatent nigerrimis. Venter octo flavis squamis splendescit: dorsum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum ostendit quasi venetum. Hirtas scapulas citrina lunula deorsũ ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

1. Oculi

Diurnæ Papiliones mediæ.

1. Oculi ſufflavi videntur, cornua obſoletè pulla, alæ reliquumq́; totum corpus, ex pallido flaveſcunt, interiores alæ extrà unâ tantum maculâ ſaturiore luteâ notantur : intus autem caducæ herbidæ fuſca quadam variolâ inficiuntur, dorſum ex cærulo nigricat ; venter ſubflavet. Ex chryſalide oritur auro illita.

2. Minus grati coloris videtur : alæ interiores triſti iñ gruinum fatiſcunt cærulo, & quaſi in plumbeum deſinunt ; externas nigriores habet, fuſcis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis ſummaq́; ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuſcula volitat, & quaſi ſuæ gentis præfica, nunquam niſi funerali habitu triſtiùs incedit.

3. Depinximus rigidulam, erectis alis ſeſe veluti tollentem; eſt etiam ſpinoſis crenis, ſed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur : internæ vero proxima à radice pars furueſcit, media palleſcit, ultima rectis tranſverſiſq́; fibris cancellata ſubalbeſcit. Corpus fuſcum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

4. Duplici modo diſtinguitur. Nam quando paſſis alis ſe librat, corpus nigrum oſtentat, atq; fuſcas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginoſum fulgentem deſinentes eidem affixas. Quum autem floribus inſidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conſpicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus, albicant ; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

5. Intus foriſque ſui ſimilis videtur : caput alæque pallorem mõſtrant : corpus liveſcit, veluti etiã antennæ oculi ex flãmeo rutilant; ſcapulæ pallenti quadã lanugine hiſpidæ.

6. Dum adverſas alas expandit, arenoſum æmulatur ſplendentem, nigricantibus maculis modo dracontij varium : corpus item ſi dorſum videas, aquilinæ nigredinis videtur ; venter nonnihil fuſcidior

cidior : oculus niger, albidâ vel potius candidatâ pupilla clarus ; antennæ coracinæ ; alæ aversæ ingrati bætici coloris, & obsoletioris mustellini.

7. Crenulatæ alæ pyriten imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculisq; nigris conspersæ : corpus totum nigro colore splendescente, nisi quod antennas punctuli albi intersecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi scintillant.

8. Ejusmodi corpus obtinuit, sed ex luteo rubescunt antennæ ; alæ polymitæ conspiciuntur, varijs plicis, liris, fimbrijs, limbisq; multicoloribus insignes : surdi illi autem omnes colores, atque hebetes videntur ; vacui spendore omni & tono, solaq; mixtione, positione & numero amæni ; alicubi flammam fuliginosam, alibi ingratum fuscum, languentem rubidum præ sese ferunt, rubinique ultimâ fimbria albis semicirculis inclusi, nihil vividi spirant.

9. Alæ exteriores sordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem mediū punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ verò quatuor ejusmodi gestant clypeolos, sed circulo insuper flavescente auctos, quorum duo medij justæ magnitudinis, laterales pusilli admodum videntur. Corpus huic ex fusco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inspicias, fuliginosæ videntur, & è sex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

10. Caput intaminato floret candore. Lacteolas vero alas maculæ quædam fuscæ & nigricantes ornant ; dorsum lateraque ex flavo subrubentia, novem decemve nigræ labes sub incisuris positæ decorant.

11. Proportione, & fermè colore formaq; corporis nisum refert avicularum prædatricum. Alas habet ac reliquæ Papiliones arctiores ; caudam latam & quasi plumosam ; internæ alę non ut reliquum corpus aquilinæ, sed ex luteo rubentes & ferè flammeę : nasus illi aquilarum more aduncus, venter veluti incanis ; antennæ validæ, magnæ, ejusdem cum alis superioribus coloris, oculi satis exerti, nigri, pupillâ nivescente.

12. Forma

12. Forma eadem eſt, differt tantum colore; corpus cinerem refert, cauda nigreſcit, atque dorſũ nonnihil argentũ mentitur: productiores alæ fuſcæ, labeculis nigris polluuntur; interiores, ſubluteæ, ſurdæ videntur. Miræ velocitatis ſunt hæ ambæ papilionum ſpecies, & pernicitate niſum provocant.

13. Omnium velociſſima, ſcapulis flavomuſcidis apparet: alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuſcis quinque ſexve pennis notatæ, medium dorſum ſubflaveſcens macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque dúo pappoſa prominent: uropygium nigrâ quadam lanugine circumſcribitur: de volatu hirundinem non metuit, atque omnes revera alites ſuperat.

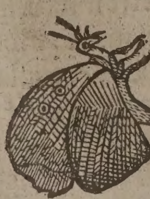

Minimarum octo tantùm vidimus.

Primæ alæ internæ, vegeto nitidoq; coccino ſaturatæ, ſuave rubent; exteriores verò luculentam purpuram ex rubro nigroq; mixtam, & niveis quibuſdam nervulis obductam repręſentant; reliquum corpus nigreſcit, etiam racemoſæ antennæ. *Diurnæ Papiliones minimæ.*

2. Iuxta alarum baſim deargentata conſpicitur: quæ deinceps ex cærulo purpuraſcentes fiunt, ſuperiores interius clavi duo albonigri adornant; corpus fuſcis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres: roſtrum habet aduncum: é capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

3. Si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes eſſe dixeris, varijs plicis donatas: intus autem anulis oculeis præditę, cæſiæ magis videntur atque æruginoſæ. Caput ex viridi cęruleum ſplendet; corpus fuſcis albiſque inſtitis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albiſſimæ videntur.

4. Lætiore aſpectu prodit, alis oculatis, cyanum cœleſtem atque incomparabilem ſpirantibus. Fecit illam Dedala rerum artifex natura totam oculeam, adeo ut πανόπτην illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ inſertum, ſed in hujus alis habitantem haud inepte fingeres: quas quidem non minori ſuperbia adverſo ſole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (præ cœleſti quo excellit colore) fere in ruborem dat.

5. Cor-

5. Corpus gruinum; alæ ſuperiores in caule albovirentes, medio luteæ cineritiæ; inferiores exortu atrovirente ſunt, reliquum albidæ: intus autem maculis inamæno virore pictis frequentiùs conſperſæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

6. Globoſis ſcapulis atque gibboſis planis cernitur: quæ cinerem atramento mixtum imitantur; corpus inciſuris plenum, ſubcinereum: alas item anguſtas, & gruini coloris extimas ſtillicidijs quibuſdam ſanguineis intenſè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ, corpori concolores ſunt.

7. Ex ſiliquaſtro natam illi affinem dixeris, et præter molem corporis minorem, & majorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam, vix diſcrepat.

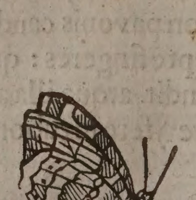
8. Alæ omnes languideæ luteæ, vel potius palleſcente flavo nitentes, punctulis quibuſdam fuſcis, & alijs annoſam æruginem referentibus inficiuntur ocelli huic nigerrimi; aliàs flaveſcit tota.

9. Alæ omnes conchis marinis ex albo fuſcis pictæ videntur : extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibuſdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

10. Item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obſcuro rubente variè miſcetur : nobiſque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles ſuo nomine colores oſtendit.

De

De usu Papilionum.

Papilionum formas, apparatum, elegantiam, & opulentas qui vestes intuetur; quomodo munificum illum Deum opulentiæ tantæ authorem non agnoscit? Quid enim, formæ studio & pulcritudinis admiratione superbis? Breve tuum caducumque bonum tibi sine invidia habeto: nulla tamen est papilio non æquè delectabilis & blanda; imo pro vitæ curriculo, stabiliorem omnes formam consecutæ sunt. Adest tibi incredibilis corporis agilitas & in cursu velocitas? eia, mihomo, cum omnes homines excesseris, papilionem non æquabis. At egregie vestiris (inquies;) ac de Persis texentibus, déque Sere, Tyrio, murice, & purpura tibi natante gloriaris? Certè si trabeam papilionis cujusdam vestem, ac ulterius murenulam, lineásque margaritarum, fimbrias adamante, rubino, pyropo, opalo, smaragdo consitas conspiceres: si futurarum commissurarumque elaboratam synthesin, & opus hic illic vermiculatum, polymitum, ocellatum, clavatum, altiùs perpenderes; næ conchatam caudam demitteres pavonum more & terram quæ te genuit respiciens, rectè saperes. Tibi fortè figlina domus, aut crudo fortè lapide constructa, lucis dedit principium: papiliones autem nonnullæ in aureolis natæ ædiculis, aureæ totæ videntur; & vestis ortusque elegantia & sumptu Attalum superant. Discas igitur mortalis, quisquis es, Papilionem in eum a Deo opt. maximo usum conditum fuisse, ut tuam tibi superbiam conspectu minuat, & vitæ brevitate (quæ illi non adest parva) caduci te tui status commonefaciat. Habeas Milonis vires, Herculis robur, & in acie militum fortissimorum gigantea fortitudine insignium muniaris. At recorderis talem aciem a papilionibus turmatim per cœlū volitantibus Anno 1104. turbatam fuisse, lucemque Soli quasi interjecta nube ademptam. Tertio item Augusti die; (narrāte Lycosthene) 1543. quę herba ab illarum impetu immunis? omnem quippe rorem melleumq, succum absorpserant, gramenque ipsum arido stercore ubique torrefactum exusserant. Quinetiam 1553. (ut Sleidanus refert) paulo ante Mauricij Ducis Saxoniæ obitum, ingens papilionum multitudo per magnam Germaniæ partem volitabat, cruentisq; guttis herbas, frondes, tecta, vestes & homines (quasi sanguinem pluisset) aspergebat. Verùm fortassis puellarū affectas gratiam, & Venerem ambis, deperisq; ejusq; pullum te vocari cum primis expetis. O stulte? recorderis Phalænæ papilionis fatum: quæ candelæ lumine, cen Amasij oculis allecta, quam concupivit flammam, hac interit: pyraustęq; gaudens gaudium, de momentanea fluxaque voluptate statim decidit. Tu item, magne Astrologe, qui Arietem Veris nuncium constituis: Papilionem potius venerare Veris pręvium, multoque tuo cornigero certiorem vatem. Vis item pisces inescare, & ad hamum allicere? audi ex Geopon. Tarentino morsulos nobilissimos: R. siluri virosi ℥j. papilionum volantium, seminis anisi, casei caprini, sanguinis porc. Galbani; ana ℈. ss. opopanacis ʒ. ij. singulis diligenter tritis, vinum sincerum austerum affundito, & trochiscos in umbra siccatos usui servato. Tinnunculi item atque omnes fere aves prædipetæ papilionum esu tabe liberantur, & in habitum satis pinguem excrescunt. Nicolaus item in pulueris cujusdam compositione φαλ́ινς κεκαυμένης mentionem facit, quibus verbis papiliones lucernis advolantes intelligit Turnebus. Vrinas egregiè movent, uti omnia ferè insecta, sed minore cum periculo. Denique cum solo rore vescuntur (cochlearum ritu) atque à rebus acribus urentibus fętidis, malignáve qualitate præditis abhorrent; nimia sane vecordia occupavit medicorum familiam, qui cantharidem intus prębere ausi, quid papilio intus virium habuerit, nondum tentarint. Profectò non inscite Plinius: *Maxima*

pars

pars eorum quæ scimus ; minima est eorum quæ ignoramus. Despiciuntur enim in terra nonnulla animalcula, quorum si vires sciviſſemus, ad astra usque supre-ma extulissemus. Vos igitur Asclepiadei, Papilionum virtutes intus extraque corpus indagate, quæ si inutiles fuiſſent, nunquam tantam in ijs tamque raram munificentiam Deus monstraſſet. Verum quum non usui solùm sint nobis, sed etiam impedimento ; (nam nimia quantitate intus sumptæ veneno sunt :) quo pacto caveri arcerique poſſint dicamus (nisi Ardoynus fingit.) Phalænas sive noctivolas papiliones vespertino tempore lumen petetes, Antiquitas eo forte nomine inter mala pharmaca recensuit, quo bufones, Vespertiliones, bubo-nes, ululas, culicesque expunxit : die enim laborantia animalia fausta habue-runt, nocturna vero è contra infęlicia atque sacerrima. His abigendis jecur caprinū laudat Plinius, sed utendi modum non exprimit. Si verò Phalænę al-ueare ingreſſæ apum ;examen noctu perturbent ; fimum cum medulla bubula mixtum accende, nidoreque molestæ illæ perturbatrices statim decident.

Columella. Palladius mense Aprili (tunc enim plerunque nocet) vas æneum altum & angūstum, inter aluearia collocat, in cujus fundo lucerna ponitur ac-censa, illuc luminis studio amoreque ingreſſæ, vel semiustulatæ remanent, vel fumo ob oris vasis angustiam suffocantur. Feruntur eum inter olera con-tra Papiliones multum valere : alij eos Nigellæ & cicutæ fumo profligant, ut Rhasis, alij caudam equi avulsam in porta suspendunt, Phalęnasque eo pa-cto arceri lepidè somniant. Hęc habui quæ de Papilionum vario usu dice-rem ; quæ quidem animalcula licet nonnullis contemnendæ sortis videantur, omnibus tamen magno usu & admiratione longè lateque patent.

Cap. XV.
De Cicindela.

G*Ræci* huic insecto multa nomina attribuerunt : nam λαμπυρεις, πυγολαμπὶς, κυσολαμπὶς, à clunium caudarumque fulgore dicitur. Suidæ, πυρολαμπις, Aristoteli βόστρυχος, Hesichio πυγολαμπὶς, vocatur : cui etiam λαμπηδὼν & σπινθὴρ metaphoricè forte, à scintilla. Κάνθαρος quo-que ab eodem nominatur mas, quia κολεόπτερος : fæminę siquidem hoc nomen non aptè attribuitur : φάλαινα à multis cicindela perperam vocatur, quando-quidem aliud est lumen appetere, aliud portare. μύκητας Aristophanis, Cicin-delas quidam interpretantur, ut Camerarius annotavit, quàm rectè ipsi vi-derint. Latini *Cicindelam, Nocticulam, nitedulam, lucionem, luculam, lucio-lam, flāmidem, venerem, lucernutam, incendulam*, dixerunt: ut ex Cicerone, Pli-nio, Scoppa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, Alber-to & Sylvatico videre est. Arabicè *Allachatichi* dicuntur, quasi volucres noctu lucentes. Gallis *Ver luisant, mouche claire.* Germanis alicubi *Zinduczele*, alibi, *Liegth mugk*, quasi musca splendens, & *zindwurmle* marem intelligen-tibus. Nam quibusdam Germaniæ locis mas Cicindela, id est volucris, non lucet sed fæmina ; *Graſſwurm, gugle & feurcaefer* appellata. Circa Franco-furtum ad Mænum *St. Iohanais Kaefer, & Sti. Iohannis Fliegen* ; a tempore videlicet quo prręcipuè apparet. Brabantice *Ein light oft nacht mugge.* Italis *Luciola, Lucio, Farfalla*, quamvis hoc nomen etiam alijs muscis lucernas appe-tentibus concedunt. Vincentiæ *Bistola, fuogola*, quasi serpens ignitus. In agro Cremonensi *Lucervola.* Lumbardis *Luiserola.* Hispanis *Luzicrgana, & lu-ciernega.* Polonis *Zknotnike, chrzazezik, wnocy, szwiecacy.* Hungaris *cyel twn-doeklo, bogoratska vilantſo.* Anglis *Gloworme, shine-worme, glaſſworme*, qua-si splendescentem vermem vocares. Mares enim siue volucres Cicindelæ

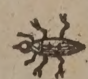
hic,

hic, (uti & in Vaſconia) non lucent, ſed fæminæ; quæ vermes ſunt. Contra vero in Italia atque agro Heidelbergenſi fæminæ omnes ἀλαμπτοι, mares luciferi videntur. Cauſam Philoſophis diſputandam relinquo.

Sunt autem Cicindalæ mares πτερωτοὶ, & fæminę ἄπτεροι idque vel Europęi. Europæus Cicindela maſculus, puſillum eſt animalculum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneæ, colore argenteo, *Deſcriptio.*

tranſlucidæ. Corpore eſt oblongo, parùm compreſſo & latiuſculo, quinque inciſuris prædito: ut pro libitu extendi & contrahi poſſit. Corpus extenſum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuſcum, compreſſum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo é media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutiſſimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis ſplendore nitidus, qui oculorum vicem ſupplet. Caput collo corporique breviſſimo conjunctum eſt; colore ex fuſco nigricante: pedes ſex pectori juxta caput affixi, quorum poſteriores & crura, juxtà ſubluteo ſunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardiùs & greſſu quaſi compoſito proreptat; pectus parum extuberat; Corpus juxta inciſuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ creſcentis formam: ex quibus noctu ſplendor emicat pellucidus, Sulphuris accenſi æmulus, ut ſcintillas lucidiſſimas per aerem volare crederes: hic nunquam in Anglia apparet, vel ſaltem ſi hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europęa fæmina, tardigradum eſt animalculum, alis carens, duos plerunque digitos tranſverſos longa, (licet in Vaſconia longè majores longioreſque, *luctarbas* ibidem dictas vidit Ioſephus Scaliger:) erucæ magnitudine mediocris, cui ferè eſt ſimilis Caput illi parvum, compreſſum, durum, nigrum, oblongum, & os verſus acuminatum: é cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis diſtinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum, craſſiuſculum, tæniæ inſtar compreſſum, duodecim inciſuris profundioribus præditum, præter collum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc laceſſita retrahit & abſcondit; partes intermediæ nigricantium laminarum ſeſe in greſſu elevantium faciem obtinent. Per dorſum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam uſque decurrit. Latera ventris ex xerampelino ſuave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Vropygium tamen ipſum nigrum eſt. Cujus beneficio & niſu ſeſe attollens arenatim repit, & furculis inde enatis ſeſe pendulam affigit. Sub hoc uropygio excrementum ab aluo reddit ſubuiſcidum & filoſum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuo abſorbet, ſtaminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ ſecundò devorat, eorumque revomitione & reſorbitione ſeſe ſuſtentat. Partes albæ in tenebris mirabili ſplendore fulgent, & ſtellas quaſdam terreſtres repræſentant: adeò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc obſervatione dignum; clariſſimum iſtum ſplendorem unà cum ſpiritu vitali prorſus euaneſcere, ubi ergo perpetua illa lux, de qua nonnulli putidi Paraphyſici tam ineptè impudenterque garriunt? In aruis ſæpiùs pennatas, quandoque verò intra opidorum mœnia per plateas volitantes vidimus. Vincentiæ Italiæ, ut audio, ſunt corpore noſtris paulo grandiores, & toto corpore nigricantes; aliàs nihil differunt. Gramine veſcuntur, in coitu diu hærent, ut Iulius Scaligerus, (noſtri temporis ſummus Philoſophus & cum optimis ex antiquorum numero merito comparandus) diligentiſſimè obſervavit: cujus verba ſubjicere non pigebit: Cicindelam (inquit) volantem cum ſuo mari in coitu deprehendi: mas contactus non abſtitit. In pixide pertuſa conditi fue-

re per totam noctem, postride adhuc hærebat mas. In meridie solutus obijt. Ab ea hora sub verperum usque ova multa fæmella, quæ intra horas viginti vivificata abierunt. Hanc historiam Guilel. Bruerus Anglus, vir doctissimus & amicus meus summus, cum veritate conjunctam esse αὐτοπτὴς affirmavit; cicindelas in coitu semel deprehendens. Diu in coitu morantur, ut multa insecta postridie pariunt, id quod Philosophus his verbis de insectis loquens confirmat, lib. 1. De generatione cap. ultimo: Συμπλέκεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθὲν δὲ τίκτει ταχέως. In coitu diu manent, solutæ vero citò pariunt. Vtinam Scaligerus animalcula ex ovis exclusa observasset. Nam sic historia magis dilucida ac certa fuisset. Sed ex naturæ ordine facile est judicare. Nam quæ animalcula alia ex ijs prodirent, quam erucæ illæ non magnæ, nigræ, densæ, hirsutæ, ex quibus Aristoteles hist. 5.19. Cicindelas non volantes procreari scribit? Ex his ergo Cicindelæ impennes ortum habent, atq; ex cicindelis non ἀπτέροις immutatis pennatæ oriuntur βόστρυχοι dictæ. Hic igitur diligenter animadvertendum, aut Aristotelis codicem corruptũ esse, aut interpretes duos errores cõmisisse. Primum vocabulum μελαίνων (quod tamen multum ad historiæ claritatem facit) prorsùs omiserunt: deinde cirros (ut *Gaza* vertit) ex illis immutatis provenire asserunt, prorsus contra mentem philosophi, modo codex Græcus non fuerit corruptus. Sic enim Græca sonant: Ἐκ δὲ μελαίνων τινῶν καὶ δασέων οὐ μεγάλων καμπῶν πρῶτον γίνονται πυγολαμπίδες, οὐκ αἱ πετόμεναι; αὗται δὲ πάλιν μεταβάλλουσι, καὶ γίνονται πτερωτὰ ζῶα, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ καλούμενοι βόστρυχοι. *Id est, ex nigris quibusdam dense hirsutis, nec ita magnis erucis oriuntur cicindelæ non volantes; ex quibus rursus* (nempe in Chrysalidem) *mutatis cicindelæ volucres ortum habent; ex istis verò (id est* volucribus) *oriuntur* οἱ καλούμενοι βόστρυχοι. Hic triplicem generationem innuere philosophum manifestum est. Prima est cicindelæ non volantis ex erucâ. Secundò ex non volantibus immutatis oriuntur pennatæ; ex pennatis verò βόστρυχοι. Quæ verò sint Insecta βόστρυχοι à Græcis dicta, mihi sane adhuc est incompertum: à superioribus tamen differre non dubito. Ephæsius Græcus author, Aristotelis interpres, scribit, τοὺς βοστρύχους à cicindelis generari, ac à rusticis *Ciccas* aut *Platas* vocari; ut Niphus interpretatur; *id est*, *ricinos*. Ergo Ephesij opinione βόστρυχοι *id est* ricini, ex cicindelis pennigeris immutatis originem ducunt. Sed de ricinis suo loco. Cælius lib 9. Antiquarum lectionum Cap. 4. *Cirrhum* (inquit) *dicerem vermiculum potiùs, qui colore est inter album nigrumq́, ex Dioscoridis decreto.* Sed qualis sit iste vermiculus, nec ille, nec quisquam alius nobis demonstrat. Miror Cardanum Cicindelas é Crabronum genere ortas velle, splendorémque politæ cuti exteriori ad scripsisse: *Ex eruca* (inquit) *in crabrones, aut (quod verisimilius est) é crabronibus in erucas transeunt: Quandoquidem eruca major est crabrone, minusque lucet, velut senio confecta; tumque verisimile est ova, non cum volat, parere.* Omnia hic confundit Cardanus. Nam ex crabronibus proveniunt cicindelæ, nec ex illis crabrones. Præterea non ob cutis politiem splendet, ut nimis præcipitanter affirmare videtur, neque ex alis, quæ maximè omnium partium sunt politæ, splendorem emittunt. Quid verò per postrema verba sibi velit, planè ignoro. Multo autem magis errarunt Baptista Porta atque Hesychius, quùm illorum ortum vel rori vel stuppis temerè ascriberent. Apparent à medio Iunio ad medium ferè Septembrem; Quod Plinius his verbis explicat: Nam ante matura pabula, aut post discessum conspicuæ sunt. *Et alibi*: Cicindelarum apparentia est hordei maturitatis, milij et pannici sationis signum commune. Sed hoc intelligendum est de regione & loco ubi Plinius tunc temporis vitam egit. In omnibus regionibus non est idem tempus nec messis hordei, nec sationis milij & pannici, quamvis Mantuanus in eundem sensum cecinit, *Iam cogitat hordea messor, Splendidulis cum nocte volant Lampyrides alis*, quamvis splendor, ut ante dixi, ex alis minimè proveniat.

veniat. Non ante crepuſculum veſpertinum conſpicuæ, ut eleganter Politianus cecinit.

Inde opus integrant, donec, ſub nocte coruſcent,
Flammigeræ parvæ ſtellanti luce volucres.

Has Plinius ſtellantes volatus appellat, ac etiam terreſtres ſtellas. Natura (inquit) vociferante & ruſticos in hæc verba alloquente, Cur cœlum intueris agricola? Cur ſydera quæris ruſtice? Iam te breviori ſomno feſſum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas ſpargo peculiares ſtellas, eáſque veſperi & ab opere disjungenti oſtendo; ac ne poſſis præterire miraculo ſollicito: Vides ne ut fulgor igni ſimilis alarum compreſſu tegatur, ſecumque lucem habet & noctem? Hæc Plinius. Hinc etiam apparet, quod non ſemper inter volandum fulgor appareat, quamvis utrinque à lateribus & clunibus exeat, tamen niſi hiantibus & elatis non emicat; nam compreſſis tota lux obſcuratur. Hanc cicindelam volantem Antonius Thyleſius Bonſentinus haud ineleganti carmine depinxit in hæc verba.

Tantula nocte volans, volucris micat aëre tantùm,
Ardenti ſimilis ſcintillæ, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret; infirma eſt ætas cum neſcia rerum.
Quæ quoniam ſic nocte lucet, cognomen adepta eſt;
Aut incenſa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Cauſa ſit una licet, nomen non eſt tamen unum.
Hæc modò ſumma petens, commotis emicat alis,
Rurſus & adductis fuluum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens levis igne coruſcat,
Et quocunque volat ſecum ſua lumina portat:
Lumina quæ tenebras arcent, quæ flamina temnunt.
Nunc velut obſequioſa videntibus advolat, atque
Fit magis atq; propinqua magis, ſcintillat, & ante
Ora; minuta velut candentis fruſtula ferri,
Verbere quæ asſiduo fornacibus excutiantur
Ex quo rapta Iovi Stygio Proſerpina; Namq;
Vna fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ veſtigia, & omnia luſtrat.

Impennes, eodem modo quo pennatæ, noctu ſplendorem adeò clarum emittunt, ut ad illum literæ majuſculæ legi poſſint. Hoc etiam uno lunam ſuperant & ſtellas; quòd illarum ſplendorem nubes tenebræque auferant; harum verò fulgorem ne cimmeria quidem caligo diminuat, imo augeat. Atq; hactenus de Cicindelis in Europa cognitis.

Inter Exeuropeos ille ab Hiſpaniolæ incolis *Cocuias* appellatus, primum locum occupare debet, quia lumen magis inſigne & quaſi facem majuſculam hominibus noctu præfert, Græcè Κεφαλολαμπὶς vocabitur, quia lumen non ex cauda ſed capite emittit. Ex ſcarabeorum genere videtur, noſtrâ cicindelâ volante ſextuplo major: non unam duntaxat nucem avellanam adæquans (ut Maiolus habet,) ſed aliquando duas ſuperans, digitum minimum ferè craſſitudine æquat, duas uncias longa. Imo quidem (ut rectiſſimè Cardanus) nonnulli ipſarum cervinis ſcarabeis non ſunt minores. Caput habet oblongum corpori conjunctum, cujus anterior pars nigram ſuperiùs quaſi in medio maculam habet fere triangulariam: breves antennas prætendit. Oculi valdè

 grandes

grandes juxta cornicula prominuli item & nigri, propè os locantur; reliquum caput coloris est ferè spadicei, exceptis duobus clavis prope collum aureis, é quibus radij item splendentes præsertim in volatu atque alis expansis fulgogore insigni exeunt. Pedes sex nigri a pectore emergunt; Elytra, quibus alæ argenteæ teguntur, colore fere castanei videntur. Corpus duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. Hanc cicindelam una cum icone à Candido pictore peritissimo, qui diligentissimè eam tam in Hispaniola quàm in Virginia observavit, accepi. Ferè quovis anni tempore in Hispaniola apparent, rariùs siquidem hyemem sentiunt. In Navigationum Commentarijs hanc cicindelam hoc modo descriptam invenio: *Cocuio*, nostrâ volanti quandruplo major, ex scarabeorum genere est: cujus oculi splendent ut candela, quorum splendore aer adeo illustratur; ut quivis in cubiculo, legere, scribere, ac alia necessaria peragere possit. Plures conjunctæ lucem multò clariorem ostendunt, adeo ut facilè per noctem tenebricosam integræ cohortes quocunque velint solo hoc, quod nec venti auferre, nec tenebræ obscurare, nec nebulæ pluviæúe extingere valeant lumine, iter suscipere possint. Elatis alis, item clunes versus magno splendore emicant. Incolæ alio lumine neq; in ædibus, neq; in foris ante Hispanorum adventū utebantur. Hispani autem (quia hunc splendorē unà cum vita lucigeræ istius bestiolæ paulatim perdunt) lampadum vel lucernarum lumine ad negotia necessaria intus obeunda jam utuntur. Si verò noctu foras eundum sit, aut cum hoste recens appulso confligendum, hisce tantum indicibus viam prætentant, atque dum unus miles quatuor gestat Cocuios, inimicis variè imponunt. Quum enim nobilis ille Thomas Candisius (Orbis totius mensor) atque Robertus Dudleius Eques, inclyti Roberti Comitis Leicestrensis filius, Indorum littus primum conscenderent, atque ea ipsâ quâ appulerant nocte in vicina sylua infinitas quasi lucernas faculásue ardentes præter expectationem moventes conspicerent: Hispanos cum sclopetis & fomitibus ignitis ex improviso haud longè abesse rati, ad naves celeres redicre. Plura insecta hujus generis ibidem reperiuntur. Sed quia *Cocuio*, inter omnia principatum tenet, reliqua indescripta Oviedus reliquit. Indi faciem & pectus fricare solent cum pasta quadam ex isto animalculo composita; ut tanquam ignitæ personæ alijs appareant. Hoc quomodo fieri possit, non video quandoquidem (ut priùs dixit author) cum vita lux euanescit, nisi fortè paululum temporis post mortem splendities duraverit; sed diu perdurare non posse manifestum est.

Tanto cùm Indis usui essent, ut neque à culicibus nocturnis (quos non mi-

nùs avidè & cautè Cocuij domi aliti venantur, quàm hirundines muſcas) tuti dormirent,neque(ante Hiſpanorum adventum) nocturnas operas ſine hac naturæ ipſius lanternâ obire poſſent; varias capiendi ipſos rationes excogitarunt, quas partim ex Petro Martyre; partim ex alijs traditas,ijſq; ocularibus teſtibus, lectoribus aperiam. Quùm per luminis inopiam totis noctibus inertes jacere coguntur, Indi cum titione ignito foras exeunt,atque altis vocibus *Cucure cucuie* inclamitantes,aerem ſic verberant, ut vel luminis amore advolent,vel frigoris formidine perculſi concidant in terram,quos alij frondibus & linteis detinent, alij reticulis eam in rem factis operiunt; donec manibus capi ſeſe permiſerint.

Sunt & aliæ ibidem beſtiolæ volantes quæ noctu lucent, ſed noſtris multò majores,& lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera inſtituunt,capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facilè percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia ſua peragenda in ædibus noctu utuntur. Oviedus.

Sunt adhuc vermes alterius formæ qui nocte lucent, ut in navigationum commentarijs legimus. In inſula Hiſpaniola dicta duæ vermium ſpecies nocte lucem præbentes reperiuntur. Quidam medij digiti longitudinis, graciles, multipedes,noctu adeò claro coruſcantes fulgore,ut ad quinquaginta aut centum paſſus quivis undique facilè poſſit oculis omnia per luſtrare. Lux iſta clariſſima ſolum ex inciſuris,vel ſi mavis corporis juncturis, juxta pedes emicat. Alij ſunt prioribus ſimiles magnitudine, neque lucem minorem emittunt : ſed in hoc differunt, quod lux è capitibus exit. Hæc in navigationum hiſtorijs. An vero iſtæ cicindelæ ſint ex Iulorum genere(ut credo;) an noſtris ſimiles, non oſtendit. Sed ex pedum multitudine Iulos omnino eſſe arbitror : Nam author cum ſcolopendris conjungit. Valerius Cordus in Dioſcor : mentionem facit ſcolopendræ (ut ipſe interpretatur) cùm tamen ſit Iuli ſpecies, quæ in locis udis pluvioſo tempore reſplendet. Talem etiam Bruerus noſter doctiſſimus in Angliæ Ericetis repperit, & vermem exſiccatum ad Pennium miſit ; Sed ejus verba, ut quiſque clariùs intelligat, ſubſcribere non pigebit : Scolopendram noctilucam (cum tamen ut dixi ex Iulorùm ſpecie ſit) æſtivis noctibus in Ericetis muſcoſis bis lucentem & igneam repperi : Lucet totum corpus,cicindela paulo obſcurius. *Hæc præterea adiungit* : Accidit mihi aliquando ſudanti, & domum noctu ingreſſo propriam, cum ſudariolo caput in tenebris extergerem, totum mox ſudariolum flammeum & ignitum mihi viſum fuiſſe. Quare aliquantiſper admirabundus, contueor novum quaſi miraculum ; totus fulgor ad unum locum ſe colligere videbatur ; tum complicato ſudariolo, lucernam mihi adferri juſſi ; apertoque linteo talem ſcolopendram reperi,quæ capiti meo affricata,neſcio quid vaporis flammei per totum ſndariolum ſparſit. *Hactenus Bruerus*, Similem ſcolopendris vùlgo dictis in hortis & ſub lapidibus ac vaſis terreis, in quibus utiliores plantas mulierculæ nutrire ſolent,fuiſſe affirmat. Vermes etiam piloſos (inquit Gandentius Merula) per æſtatem & autumnum in foſſis herbidis & aquis carentibus, cum eſſem in foro Lebetiorum(qui hodie Burgus Iamzarius appellatur) per noctem ſplendidulos collegi. Eoſdem etiam vidi per lacunas circa *Viglevianum*(quod veteres *Vergeminum* appellabant) cùm captandæ auræ gratia cum Simone Puteo veſperi deambularem. Quales vero ſint iſti vermes piloſi,niſi ex Iulorum ſint genere,prorſùs ignoro. Alius omnino eſt vermis, de quo in libro de natura rerum legimus : Stellæ figuræ vermis eſt (inquit) qui noctu ut ſtella lucet,nunquam niſi in magnis imbribus apparet, & ſerenitatem adeſſe ſignificat. Hujus tantus eſt rigor, ut ignem non minus ac glacies extinguat. Hujus etiam ſanie ſi caro hominis fuerit contracta, capilli defluunt ; & quicquid ea

Lib.3.memor. Cap.61.

sanie contactum fuerit, colorem in virorem mutat. Sed omnia hæc perperam agit; nam stellionem (quem hic vocat stellam) cum Salamandra ac Cicindelâ confundit, ac ex his tribus historiam valdè confusam ac imperfectissimam componit. Nec Guillerinus de conchis, nec Vincentius, (qui ferè omnia ex Guillerino transcripsit) in suo obfuscato & obscurissimo speculo historiam repetentes corrigunt. Sed ista nihil ad Cicindelam, & quæ preterea de Salamandra scribunt, alio loco castigantur. Atque hactenus de insectis noctu lucentibus.

An splendor Cicindelâ mortuâ remaneat, quæri solet. Massarius, vir doctissimus, in nonum Plinij scribens manere affirmat; scribitque pueros cicindelas capientes, partes lucentes hinc inde capiti circumponere; quo si manus vel aliæ corporis partes illinantur, illæ quoque in tenebris splendent. Sed pace tanti viri dixerim, experientia contrariũ docet. Nam bestiolam mortuam, quamvis non statim, tamen post aliquot horulas pars illa albida ac in tenebris splendens, lucem omnem amittit: videtur enim cum vitali spiritu fulgor penitus evanescere, quod usus ipse clarissime demonstrat, & ego sæpius expertus sum. Hoc ipsis concedo: si multæ impennes (nam pennatæ nisi inter volandum non lucent) vitro claro ac lucido una cum gramine includerentur, sic ut libero aëre frui possint, forte per dies aliquot duodecim lucem præberent, si gramen quotidie recens ijs apponatur, tamen illis languentibus lux paulatim remittitur; ac tandem morientibus (ut priùs dixi) prorsus aboletur. Ineptè ergo quidam ex his compositiones venditant, quibus lucem perennem conservari posse credunt (inter quos est Cardanus) quasi lunam de cœlo possint deducere. Quidam non solum docti sed etiam indocti has compositiones scriptis etiam mandarunt, quo suam inscitiam magis proderent. Hujus perpetuæ lucis Albertus mentionem facit, qui in suis scriptis magnum mendaciorum fasciculum, quasi in unum corpus colligit. Sed hic vanas quasdam compositiones illorum subjiciam, ut lectoribus cautioni sint, & scriptorum vanitas ingenijque ipsorum levitas manifestetur. Quidam noctilucas quamplurimas accipiunt, conterunt, vitrea ampulla includunt, ac fimo equino per dies 15. sepeliunt. Pòstea per alembicum distillant, aquam vitro claro servant. In hunc finem Gaudentius Merula, qui multa hinc inde sine judicio coacervavit, hæc verba subjecit. Ex ijs (inquit) cicindelis putrescentibus in vase aqua fit, sive liquor potius, qui mirè eluceat in tenebris. Tam magnam lucem hunc liquorem sive aquam exhibere aiunt, ut quilibet vel in profundissimis tenebris legere & scribere possit, & alia negotia necessaria pro libitu peragere. Alij ne nihil inventis addidisse viderentur (nam fæcunda ingenia, nisi quid novi pariant ægrotant) una cum cicindelis, fel testudinis, mustellæ, & canis marini, in fimo digerunt, ac tandem distillant. Hanc aquam alias omnes fulgore superare affirmant. Alij cicindelas integras in fimo digerunt per novem dies. Alij per tres hebdomadas; tum vermibus abjectis pinguedinem colligunt, & ad usum vitro claro reponunt. Alij adhuc stultiùs, lampyrides accipiunt, quibus (capitibus abjectis) addunt piscium squamas, & lignum putre nocte lucens, ac fella canum marinorum & per alembicum distillant. Alij stellas & literas noctu lucentes audacter promittunt, si exempto per paracentesin à cicindelis humore citrino chartæ illinantur, vel in forma stellarum humore illo pingantur. Alij cicindelas cum oleo lini terunt supra marmor, & quicquid hoc liquore pinxeris vel scripseris, facilè in densissimis tenebris legi posse sibi persuadent, sed quâ fide viderint nepotes. Alij post novem dierum in fimo equino digestionem, humorem in fundo vitri inventum colligunt, ac cum eo scribunt vel pingunt, ac ita sese voti compotes esse pro certo confidunt. Horum vestigijs insistens Io. Ardenus Anglus,

Anglus, chirurgus non indoctus, ante trecentos annos talem perpetuæ lucis descriptionem in scripto reliquit: Cicindelarum magnum numerum colligit, ac vase vitreo bene obturato includit, digerit in fimo per 15. dies, tunc humorem in fundo vasis repertum in phiala vitrea clara ponit: cui tantundem argenti vivi a fęcibus purgati addit, phialamque optime claudi suspendique jubet, ubicunque volueris: & pro certo (ut ipse affirmat) voti compos eris. Hoc verissimum esse quidam mihi retulerunt, quibus tamen sine experientia & oculata (quod dicitur) fide fidem non adhibeo. Hæc & ejusmodi multa inter legendum facile est invenire, quibus quantum assentimur, ex præcedentibus facile est colligere. Hinc igitur facillimè intelligere possumus, quàm stultè, quàm inaniter sese venditat humana sapientia, quóve ferantur nostra ingenia, nisi recta ratione experientiaque (scientiarum omnium magistra) nitantur, & opinionis salebras accuratè vitent.

Quàm admiranda sint Dei opera, etiam in oculis nostris, nullus nescire potest, qui hanc parvam bestiolam diligentiùs viderit, atq; ejus naturam lucemq; divinæ illius indicem perpenderit. Nam sanè, quis caducæ hujus lucis spectator ad Christum (perennem, veram, primamque mundi lucem) mentis quasi oculos non dirigit; vel spiritum illum sacrosanctum piorum corda cæcissimis tenebris illuminantem, in memoriam non revocat? Hanc autem Cicindelarum lucem & lumen potius dum alij extrahere, alij imitari contenderent (verbi gratia, Albertus, Cardanus, Merula, Vitalis, Mizaldus,) miros sese moros dederunt meâ quidem sententia, stellasque mentiendo, terrestris Stellionatus crimen non effugerunt. Neque enim Salmonei vel Alladij eos fata revocarunt, qui Iovis fulgura imitati, tristi ęmulationis eventu impietatis pœnas luerunt, cœlestem ignem experti, quem non minus stultè quàm impiè vano strepitu imitabantur. Ita etiam & illi & quidem hoc ætatis scioli, dum hoc lumen extrahere conantur, audaci cœpto numen violant, suumque istud opus (ut verbo dicam quod sentio) dum poliunt, polluunt. Verum hos ad Ixionis rotam mittamus; divinamque potius majestatem, sapientiam, lucem piè in hoc animalculo modesteque intueamur. Nam qui in minimis creaturis. Conditoris plenam majestatem scrutatur, subitò à gloria ipsius obruetur. Quantò autem in itinere nocturnisque peragendis negotijs usui fuerint Americanis, antequam Hispani funalium lampadumque usum docuerant, antea est dictum. Nobis verò Europæis illæ nocte iter ingressis, maximo (sat memini) in Italia alijsque locis fuerunt oblectamento: non solum quia tenebras dispulerunt splendoris radio, sed quia terram illustrarunt cælesti lumine, Solem Lunamque contra non vili. Neque solúm oculos pascunt mentemque instruunt, sed etiam varijs morbis medentur. Nam Cicindela fœmina intra mulæ matricem posita, mulierem semper cum periculo prægnantem sterilem reddit, inquit *Kiranides*. Cicindelæ ex vino potæ, tædium vel fastidium potiùs veneris adferunt, Benedicto autore: id quod etiam Gilbertus Anglicus, Albertus, Nicolaus Florentinus & Rhasis valde affirmant. Atque ideo meritò quis lutulentum Mœchorum genus frequenti illarum potu castrari optaret; qui neque nuptâ abstinent, neque puellâ neque pueris liberis, sed haud dicendâ turpitudine sese polluunt. Rhasis in cura calculi Lampyrides valere scribit, si cum oleo conterantur, eoque locus pilis nudatus ungatur, non sinit eas postea renasci. *Bairus*. Si post aures apponantur contusæ, humores ad oculos dentésve dilabentes divertunt, atque evacuant. *Anonymus*. Insulæ Soridaniæ incolæ ex vermium nocte lucentium numero sufficiente & cerâ nigrâ recente commixtis massam faciunt, ac subter arenas calidissimas coquunt ad medietatis consumptionem. Hujus massæ quantum nux avellana æquat, juvenes senesque veneris ciendæ cupidiores, duas ante & post cibum

horas

horas comedunt; atque ita non calorem solummodo partibus obscænis, sed vigorem quoque infundunt. *Theuetus*. Cæterùm hic non vulgò notas Cicindelas sterilieatis (ut diximus) *effectrices*; sed vermes illos igniferos in Iulorum genere habitos intellexit Thevetus, quos in potu acceptos (cantharidum ritu) venerem urinamque provocare scribit Merula. Quinetiam ad piscium capturam hamis affigit eos Alexius, & ad eorum illectamentum variè commendat.

Weckerus verò ex lenta ipsarum in cucurbita vitrea decoctione, aquam effici memorat, eundem in finem non ineptam: Sed Alexij magis mihi placet opinio, cui experientia fidem fecit.

Cap. XVI.

De Locustis.

Locusta appellata ab

- Arabbius *Gieat, Gierad, Gerad.*
- Illyricis *Kobilka, Bruck.*
- Sclavonibus *Knonick.*
- Gallis *Sauterelle, Sautereau, Languoste.*
- Hispanis *Lagousta, Gasanhote, Gaphantoles.*
- Italis *Cavalerto, Soliotta, Saltello.*
- Germanis *Heuschreck, Sprinckhaen, Sprinkell.*
- Belgis *Hupperlinck.*
- Anglis *Grashopper*, quasi Fœni fultorem dixeris.
- Latinis *Locusta*, ut quidam putant, a locis ustis. Loca enim urnut quæcunque tetigerint, morsuque omnia erodunt.
- Hebreæis *Arbeth*, ארבה.
- Polonis *Konick, Szarancza.*
- Hungaris, *Saska.*
- Græcis ἀκρὶς, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν ἀσαχύων καὶ τῶν φυτῶν τέμεσθαι, inde diminutivum ἀκρίδιον, Locustula vel Locustella.

Ionia omnes Locustas à numero pennarum *Tetrapleuridas* vocat: Alij *Cornopas*, *Parnopas*, & *Pornopas*: unde Hercules & Apollo Parnopij, quod locustas eorum agro abegerant, Athieniensibus dicti, ut *Pausanias*, *Hermol: Cælius Rhodoginus*, *Lilius*, *Gyraldus*, *Camersius*, *Strabo*, *Helichius*, *&c.* annotarunt. *Parnops* tamen (nisi Aristophanis interpres non ludit) eam tantum locustarum speciem significat, quæ se manui facile tractandam præbet. Antequam earum descriptionem differentiamque aggredior, nequeo non cum Marcello Virgilio admirari naturæ artem, quę nescio ubi seriùs lusit, vel ludibundiùs (uti dicam) laboravit. Quis enim tot primum in eodem corpore colores descripserit? quis tam diversas corporum formas, ingressus, saltus, volatus, dignè ostenderit. Sunt enim quæ virides, quæ nigræ, quæ liventes, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum ostendunt colorem. Sunt quæ volantes tantum, latentem antea colorem proferunt. Sunt quæ simplicibus; quæ pluribus alis volant, quæ alis carentes saltant: quæ utroque hic motu privatæ ingrediuntur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus sunt; & in his pluribus brevioribusque & paucioribus longioribusque internodijs. Sunt quæ canunt, quæ mutæ sunt, ut Seriphiæ. Sunt quæ nihil homini in re rustica nocent, innocentesque se à pueris capi permittunt. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant. Vtque plura sunt in natnra geuera, sic etiam penè infinita earum

earum nomina fuerunt, quæ jam per Phyſicorum ignaviam uſu excidunt. Sunt autem omnes Locuſtæ vel alatæ, vel non alatæ. Alatarum aliæ vulgares ſunt, aliæ rariores: vulgarium ſex majores vidimus, (omnes virides) atque minores multicolores. Prima majorum cucullo veluti herbaceo caput, collum, mediumque fere corpus contegit: alæ à collo ſubtus oriuntur; virentes, parvis pauciſque nigris maculis inſignitæ, dorſo item virenti venter fuſcus ſubjicitur, caulis extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi latíque, ad fruges abſumendas egregiè nati. Secunda huic ſimilis videtur, ſed epomis collo annectitur; naſus item & os ipſũ magis rubeſcunt, punctaq; in alis habet majora.

Tertiæ viridis omninò vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculoſiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubeſcentes.

Hæ autem fęminę ſunt, à quibus tres itidem mares hoc diſcrepant, quòd vel extremâ caudâ, vel ſupra caudam, duos treſve geſtant aculeos, medioq; item caputio magis rubent. Prima minorum ſpecies, *Holtſſpecht* Tigu-

Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculosis, internis minio illitis conspicitur; crura obsoletius fusca, lineisque nigerrimis fusque déque productis accurate picta. Secundæ antennæ oculi tibiæque suave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginosæ; venter surdè rubens ex flavo, scitam nobis bestiolam & pulchram exhibent. Tertia ex nigro cinerea videtur, antennas habens brevissimas, atque alas præter morem corpore longiores.

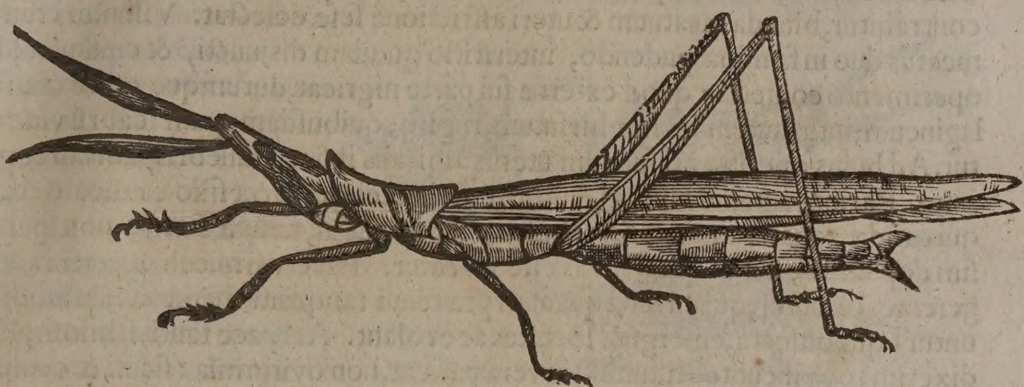
Quarta undique obsoletè viret, nisi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque postremæ vivida quadam rubedine resplendent. Quinta nonnihil minor cæteris, sed colorum situ, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes xerampelini, alis virentibus gestit, caputioque aureâ quadam institâ per medium ducta splendente. Omnibus istis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda spiculum gestant, pratisque & in pascuis (rarò inter segetes) luxuriant; ut in Gallijs nostraque patria Britannia sæpe vidimus. Rariores tres tantummodo species vidimus, Italicam, Græcam, & Africanam. Illæ mantes dicuntur, vel quia suo adventu; (primæ enim omnium apparent) ver præsagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiastes Theoc. annotarunt.) Vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenent atque elatas, vatum more; qui eo gestu orationes ad Deos fundere solebant. Mantis Italicæ (Cujus hic iconem repræsento) mentionem facit Rondeletius, lib. de Piscib. ferè in hæc verba: Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput simplex: oculos sanguineos, satis magnos, antennas breves, pedes sex, locustarum more, sed anteriores multò crassiores longioresque cæteris, quos quia junctos plerúnque elevat (precantium ritu) à nostratibus PrequeDieu dici solet: totum corpus macilentum est.

Tam divina censetur Bestiola, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monstret, atque raró vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, setaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus similitudine; neque enim ludit ut alij, neque saltat, neque gestit; sed lentè obambulans modestiam retinet, & maturam quandam ostendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monspesulano sæpe se vidisse Pennius

nius affirmat; tamen Iconem ejus ab ornatiſſimo Antonio Saraceno Genevenſi medico miſſam fuiſſe, in ſchedis memorat. Alteram Mantis ſpeciem ἀνθηρεσχαφθεῖσαν, Viennâ miſit Carolus Cluſius é Græcia allatam, quæ magnitudine & forma priori ſimilis, alium tamen colorem ex naturæ lociúe dono accepit, habet enim cornicula ſaturatè lutea, hyacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiſcentes; corpus reliquum amethyſtinum, niſi quod tibiæ priores piloſioreſque ſuffragines albeſcerent, & recuruæ digitorum chelæ nigreſcerent. Africanám é Barbaria noſtris aliquot ſumptibus accerſivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali,(ut Macrocephalum putares) é cujus penè vertice duo cornicula latiuſcula, unciam

ferè longa ſe erigunt,galerumque illum Turcicum, biplumem, (quali Ianiſarij utuntur) ſuperbientem repræſentant: paulo infra ſummitatem ejus oculus utrinque emergit ſatis prominens, grandis, obſcurè rubens. Corpus illi oblongum,purpureo cruentum; cauda hyrundinia, bifurca; alæ quatuor ſubcinereæ maculis quibuſdam fuſcis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; poſteriores robuſtæ, lacertoſæ,longæ, & ex maculis tranſverſim per femora ductis ſubnigræ. Atque hactenus de vulgaribus locuſtis aligeris,atque etiam rarioribus ſatis dictum ſit: niſi forte alias differentias adjicere neceſſarium mecum una exiſtimaueritis. Nam vulgarium facies torua, oblonga,rugoſa,velut ſquamis munita,quæ os fere contegunt: dentes illis ſuperna parte affixi, lati nigricantes, duriſſimi, quibus ariſtas facilè mandunt, maximoque cum ſtridore fortiter conterunt. Græca vero & Africana locuſta breviori apparet vultu, dentibuſque adeò eſt languidis, ut molliſſima tantùm gramina & ſummitates herbæ depaſcat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti vero perbreves: thorax illis durus, cartilaginoſus, validus; huic ferè nullus,inanis, languidus. Illis item aluus mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & toroſa. Vtriſque quatuor alæ membraneæ, quaſi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna complicata duplex videtur, ubi tamen extenditur ſimplex apparet: Id quod Iodoco Willichio fraudi fuit,dum occulorum errore lapſus,ſex locuſtis alas imprudentiùs aſcriberet. Iucundum ſane fuerit in nonnullis utriuſque generis locuſtis animadvertere quorundan femora ſexangularia,affabre in ſuis areis levigata plexuq; retiformi artificioſè picta. Vulgares locuſtæ oculos habent magnos & prominentes: unde ἀπελαβοφθαλμοῦ nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo. lib. 10.cap.ult. Locuſtis viſum denegavit Nigidius multis verbis, uti refert Plinius lib.11.cap. 37. tamen oculos habent claros & quaſi vitreos, cornea quamvis membrana vallatos. Natura mendacij Nigidium arguit, quæ oculum integrum viſus quoque participem eſſe voluit. Quod vero colores attinet,nullubi copioſius luſit rerum pictrix natura. Nam licet plerumque virides videntur apud nos, vidimus tamen variè item rubentes, flaveſcentes, phæniceas,

In ſuo de locuſtis Dialogo.

Color.

phæniceas, purpurascentes, & ex Morochia albissimas: atque Arabiam deauratas parere ab Aeliano accepimus, 10. & 13. de Animal. De Locustarum coitu Valeriolæ, (qui diligenter earum naturam conspexit) quàm Aristoteli ipsi subscribam. Coeunt inquit (quod vidimus) mare fœminam superveniente. Mas vero in concubitu duos illos aculeos dorso ultimo eminentes per caudæ reflexionem in fœmellæ uterum immittit, arctissimè verò diutissimeque conjunguntur, ut vix avelli semel copulatæ queant, neque saltu aut motu, imo quidem vix manibus avulsæ discluduntur: Fæmina subagitata aluum intentè movet, & se ima parte mari applicans illum diutius continet; modo vulvæ hiatu, modo ejusdem coarctatione venerem sibi parans jucundiorem. Nam dum hiat vulva, mas sese penitius in imum usque uterum insinuat; dum vero contrahitur, blanda meatuum & uteri affrictione sese delectat. Visuntur enim meatus duo in fœminæ pudendo, interstitio quodam disjuncti, & crassiusculo operimento contecti: quod externa sui parte nigricat, durumque est & cartilagineum; intus autem leviter hirsutum, rugisq; quibusdam quasi scabrũ videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans instar muliebris pudendi cernitur. Pariunt autem fœminæ (Authore Aristotele) in terra fixo cauliculo illo qui caudæ adnascitur: ac universim, ac loco eodem, fœtum simul, non sparsim deponunt; ita ut quasi favus esse videatur. Hinc vermiculi speciem ovi gerentes oriuntur, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: quâ dissectâ, emergunt locustæ, ac evolant. At (pace tanti Philosophi dixerim) ova ineunte Autumno revera pariunt, non oviformia: sicuti & oculis et manibus comperimus. Tam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum levissimum conteratur. Non summæ telluri partus committitur, sed paulo altius; duratque hyeme sub terra: Hic concoctione hyeme peracta, subsequenti anno, ultimo pené vere exeunt ex illo terreno amiculo parvæ locustæ nigricantes, ac sine cruribus pennisque reptantes; deinde majores statim efficiuntur. Pariunt exitu æstatis, & statim à partu moriuntur, pediculis circa collum nascentibus (veluti scarabeis accidit) tempore partus, qui eas strangulant. Tam frivola ratione morientes, serpentem cum libuit necant, singulæ, faucibus ejus apprehensis mordicus. Vernis aquis intereunt ova; in sicco vere magnus proventus. Alij duplicem earum fœtum geminumque exitum tradunt (in quorum numero Willichius.) Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renasci. Quidam Arcturi occasu. Locis montanis aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis rimosisque, nec in superficie, sed rimis & cavernis ova deponunt: cum ut melius concoquantur, tum ut ab imbribus & frigore melius conserventur. Quod ex muli vel asinorum cadavere per putrefactionem (ut Plutarchus in vita Cleonidis refert) oriantur, nequeo cum Philosophis statuere. Tum quia illis vesci Iudæis permittebatur; tum quod oculis nemo putridam illam & ignobilem locustarum generationem deprehendit.

Coitus, generatio.

Obitus illarum varij videntur. Mas enim a coitu (quo eum diutissimè hærere, humidumque radicale prolixiore venere, spiritusque unà omnes exigere verisimile est) statim expirat: Vti fœminæ omnes à partu; nescio an doloris vehementia, an fœturæ numero; qui sane maximus cum sit, matris exhaurire & absumere vires non nequit. Sæpe item gregatim sublatæ vento, in maria aut stagna per ἀνεμωλίαν decidunt. Longinqua quoque maria ab ijs trajici feruntur, continuata plurium dierum profectione. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliæ esse alites credantur, solemque obumbrent: Italiam ex Africa magna sæpe cohorte infestant, omnia morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Nec solum morsu segetibus, pascuis, pratis, hortis, pomarijsue nocent, sed stercore item, nigro, urido, mordace, gravi, biliosaq; imprimis atq; acri saliva, quam (Valleriola teste) multã ex ore inter

Interitus sive mors.

Damna ab ipsis illata.

inter rodendũ fundunt, tamen veneno carent, Parthíſque & Aethiopibus nonnullis victũ ſuppeditant, & in delicijs habentur. In India ternûm pedûm longitudinis eſſe traduntur, cruribus & femoribus ſerrarũ uſum præbêtes cum aruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis vel pennis atterentes ſonant, (inquit Ariſtoteles;) Verũ Plinio ſtridor ille proficiſci ab occipitio videtur. Ego tribus id modis fieri exiſtimo, dentiũ ſtridore dum herbas rodunt, alarum converberatione dum illas vibrant, ſcapularum & colli durioris contritione dum ſe movent & ſaltant; veluti militibus accidit lorica & thorace armatis. *Nunc ad locuſtas ἀπτέρους orationem convertam.* Illæ autem potiſſimum ſunt Bruchus, Attelabus, atque Aſellus. Bruchus *ἀπὸ τοῦ βρύκειν, id eſt*, à mordendo & vorando dictus, impennis locuſta dici poteſt, herbas devorans. Bruchorum quatuor ſpecies exhibeo: Primam maris, tres reliquas fœminarum. Mas collare geſtat ſubcruentum, ſub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorſum ad caudam uſque ſex porraceæ laminæ tranſverſim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui ſatis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, veluti etiam & femora, facies atque antennæ; ſed tibiæ rubidæ videntur. Prima fœminarum æruginoſa tota eſt, abſque linea eſſet xerampelina à caputio ad caulem per dorſum ducta: caret item aculeo in caule naſcente; videtur etiam plicis vel potius quaſi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino ſpadicea atque fuſca: ventre tamen parùm flaveſcit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarũ loco barbellam quaſi juxta naſum utrinque ſitam obtinet; duo in ſuprema fronte tubercula, urſi veluti aures repræſentant, duoſque in caule habet aculeos, fuſci (ut totum corpus) coloris neque parùm acutos. Hos depinxit nobilis ille Eques Edmundus Knivet Anglus (ut genere, ita virtute & naturalium rerum indagatione inter paucos illuſtris) & ad Pennium in hujus operis amplificationem, quâ eſt ſingulari in doctos humanitate dono miſit. Bruchi Illyricè *Chrzaſt*, Polonicè *Knonick*, Germanice *Ranp*, Anglice *Feild Cricket* vocatur. Attelabus ſive ἀττέλαβος Heſychio parva quædam locuſta dicitur. Plinio vero é minimarum genere videtur. Hieronimus in tertium caput Naum, Prophetæ, parvos locuſtarum fœtus *Attellabos* vocat: quos ſignificantiùs *comeſſores* interpretatus eſt Aquila. Parva locuſta dicitur inter locuſtam et Bruchum mediæ naturæ: tam modicis donata pennis, ut impennis habita, reptare potius quàm volare videatur. Hanc ob cauſam ubicunque oritur, omnia ibi quaſi in pollinem ſive rubiginem conterit atque abſumit. Alijs videtur ſpecies eſſe Bruchi, donec pennæ excreſcunt; poſtea vero in locuſtarum claſſem venire. Stephano ἀττέλαβος dicitur παρὰ τὸ ἄττειν; quoniam adeo minutis pennis conſpicitur, ut carere omnino alis judicetur. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) in aruis ceſſantibus pariunt, quomodo & cicadæ. Pariunt autem, & quum pepererint moriuntur, uti reliquæ locuſtæ. Intereunt ova eorum aquis autumnalibus, cum ni-

Sonus quomodo à locuſtis fit.

M mis

mis increverint, ac sicco autumno largior proventus Attelaborum est, quoniam minus ova intereunt. Asellus, sive ὄνος Dioscoridi dictus, à tarditate in motu nomen habet, sine alis, crassioribus cruribus, sed unà brevibus præter aliarum morem (unde repere potius videtur quàm salire) ventre propendulo & magno, acsi ad fruges devorandas natus fuisset. Hæc forte locusta in sacris litteris ἀττάκης dicitur, à Nicandro μαστάξ atque σιτοβόρος: quamvis (Clitarcho referente) Ambraciatarum dialecto omnes locustæ μάσακες dici possint, quia frumentum mandunt cum stridore. Franciscus Stancarus tractatiunculam de septem generibus locustarum scripsit, secundum Scripturas & Rabbinos: verum quatuor illas inter volucres mundas numeratas, quibus Iudæis vesci licebat, non descripsit. Erant autem Arbeth, Salaam, *Chargol & Chagab*; Quas Chaldæi *Gebah*, Raschon, Chargola, Chorgeba, Græci vero ἀκρίδα, ἀττάκην, ὀφιόμαχον & ἀττέλαβον nominarunt. *Arbeth* est Locustæ species fæcundissima, à multiplicatione dicta, ut Kimhi, Munsterus, & Broughto observarunt. *Salaam* ἀττάκην 70. Interpretes verterunt. Hieronimus *Scarabeum* non rectè vocat, est enim volucre animal quatuor prioribus pedibus gradiens, duobúsque posterioribus alijs longioribus dissiliens. Kimhi speciem locustæ facit à Rabbinis Raschon dictam. Abenezra *Salaam* eam dici existimat, quod insideat saxis: cui sententiæ Himski etiam subscribit. *Chargol* prædicti Interpretes ὀφιόμαχον vocarunt; pugnat enim cum serpente, ejusque fauces præcludens animam eripit. πόνοι δ' (inquit Arist. Histor. 9. Cap. 6.) τὴν ἀκρίδα ἑωράκασιν, ὅτι ὅταν μάχηται τοῖς ὄφεσι, λαμβάνεται τοῦ τραχήλου, &c. Nec Nipho opus erat Ophiomachum illum, Scolopendram interpretari vel aspidem: quùm Philosophus disertè ἀκρίδα vocet, virique 70. doctissimi Locustam fecerint. Sanè utcunque cæcutienti Nipho impossibile videbatur, tam pusillum animal serpenti necem inferre, nobis tamen tot tantorumque virorum testimonijs niti consultiùs fuerit (quibus locustarũ rerumq; fere omniũ natura fuit perspecta) quàm tam frivoli cõmentatoris conjecturis. *Hagab* vel *Chagab* Attelabus dicitur; Hieronymus *Attacen* vocat. Inter locustas numeratas ultima censetur, & postremo loco, quasi gravissima futura, ascribitur: hæc siquidem non delibat tantum fruges aut tondet, sed caulem ipsum confringit atq; conterit. In terra frugũ fæcunda nascitur ex ovis, quæ parens ibi deposuit postquã fruges fuerant consumptæ.

Bruchorum species. Ioëlis primo, Amos 4. Deuteronomij 28. & Psalm. 78. quinque aliæ locustarum species recensentur: Nempe Gazam a tondendo, Ielak à lambendo, Chasil à perdendo, Thelatsal à rubigine quam infert frumentis, & Chenamal à manendo, quia stationem semel positam non deserit. Rhodulphus Modius in Levit. & Ioelem Prophetam, varias Bruchorum species recenset, alios fulvi, alios flavi, alios grisei coloris. Quinetiam ex vermiculo albicante in rore spumoso (qui Maio mense herbis inhæret) volucre quoddam & viride animalculum progignitur; forma locustam referens omnium minimam. Saltat & à saltu volat, ideoque locustellam dicere non timeo. Angli spumeam illam materiam *Wood-seare* vocant; quasi diceres, silvarum tabem: Germani cuculi salivam esse autumant. Quâ vero forma fuerit μελεεῖς Suidæ, μυλακρὶς Cœlij, μαλακρὶς Nicandri, βρέτλανα, ἄχνεος, πεταλὶς, ἄρπας, θαλακοτρὼξ Hesychij, πάρνοψ Aristophanis, μάσταξ Eustathij, ἄλιγος & τρωκλὶς Phavorini, Ludolochra Isidori, equidem ignoro, atque illum Oedipum audirem, qui earum naturas & usus enuclearet. Quod autem Marcellus affirmat esse locustas quæ duabus tantum alis utuntur, & Willichius nonnullis 6. tribuit; sane vel illas descripsisse oportuisset, vel rem fide majorem tacuisse. Eò etiam turpiter est lapsus, quòd Regem ipsis assignat & Monarchiam. Fortè inter minorum turmas unam é majoribus invenit, & ex magnitudine præcellenti regem salutavit. Sed negat Salomon (Philosophorum, imò quidem sophorum facilè princeps)

ceps)

ceps) eas Monarchiæ patientes esse, & populari tantum statui formicarum more subjectas memorat. Quo modo Deus per hæc levia animalcula Parrhonis sive Pharaonis Regis contumaciam atque σκληροκαρδίαν castigavit; ex decimo Exodi satis patet; & in Templis, imo quidem trivijs decantatum est. Anno ante Christum natũ 170. pascua ferè omnia veluti nubibus locustarum cooperta, & centum ab eo annis circa Capuam ingens earum vis totum agrum implevit. *Iulius Obsequens.* Anno post Christũ 181. bello diu per Illyricum, Galliam Italiamque grassante, & utcunq; postea sedato, ne quid pravarum gentium pœnæ deesse videretur, Locustæ numero infinitæ & cæteris longè majores, herbam ubique omnem absumpserunt. Anno Domini 591. regnante apud Longobardos Agilulfo, maxima locustarum copia Tridentinum territorium graviter afflixit; quæ ex Africa vi ventorum delatæ perhibentur. Maxima tamen earum pars procellis dejectæ submergebantur. Sed non minùs Italis damnosæ atque lætales: nam fluctibus ad Cyrenis littora volutæ, pestifero vapore odoréque ejusmodi mortalibus luem intulerunt, ut hominum pecudumq; 800000. tabe perijsse scribat Iulius. Venetijs item & in agro Brixiano ex frugum inopia (locustæ enim omnia vastarunt) tam miseranda insecuta fames, ut anno 1478. (quo hæc fiebant) supra 30000. hominum millia occubuerint. Annis item 593. 693. & 811. Locustæ ex Africa post siccitatem maximam volantes, plantas herbasque & cortices arborum devorabant, unde fames secuta ingens, & qualem Naumachiæ author eleganter describit his versibus. *Damna quæ inferuntur a locustis.*

——— & mortis alumna
Concomitante fame, vacuis jejunia venis,
Et loculis peragunt, mendiciq; ostia pulsant.
Non jus hesternum, non panis suppetit ater,
Perq; avidas fauces, jejunaq; viscera sævit,
Oraq; vana movet, dentemq; in dente fatigat

Dira fames; miseris vix siccis ossibus hæret
Hirta cutis, per quam spectari viscera possint.
Ventris hiat pro ventre locus, pendere videtur
Pectus, & à spinæ rigida modò crate teneri:
Labra incana situ, cava lumina, luridus ora
Infecit pallor; fetent rubigine dentes.

Neque Gallia ab illarum dentibus & ingluvie libera fuit, sed annis à partu virgineo 455. 874. 1337. 1353. 1374. miserè depopulata, cives suos inedia undique absumptos, pestéq; sequente ablatos plurimos, imo tertiam aliquando virorum partem amisit. Erant autem illæ plerumque senis alis, & ab oriente eò delatæ. Tandem verò in mare Britannicum sublatæ ventorum vi, fluctibus obruebantur. Sed æstu Oceani in littus rejectæ aërem infecerunt, pestemque anteacta fame non minus sævam intulerunt. *Otho Frisingensis.* Quinetiam anno 1476. totam ferè Poloniam vastarunt. Anno 1536. in eam Sarmatiæ partem quam recentiores Podoliam vocant, ventorum impetu ex Ponto Euxino, innumerabilia locustarum agmina ferebantur: quæ militari ordine castra mutantes, omnem agrum in quo stationes diurnas nocturnásve facerent, exederunt. Hæ insuetæ magnitudinis primum alis carebant, deinde alis excrescentibus pro arbitrio volabant, atque árbores ipsas, quid dicam? folijs & floribus? imò ferè corticibus denudabant. Postea per Germaniam errantes, ad Mediolanensem usque agrum iter cœperunt, eoque depasto, in Poloniam & Silesiam revertebantur. Tandem mense Novembri (tam diu enim vixerant) ut frigoris vitabefactæ maximum fætorem excitarunt, & nisi suibus aprisque sylvestribus pabulo fuissent, non minùs peste gravissimâ, quàm fame tam Germanos quàm Italos affecissent. Anno 1543. Locustæ Misniæ & Marchiæ provincijs maximo damno fuerunt: quo tempore in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. *Iacobus Ekcelius.* Anno 1553. quantam locustarum agmina agris Arelatensibus jacturam inferrent, cuique notum est. Dum item hæc scriberemus; accepimus Hispanos ingenti Locustarum numero ex Africa delatarum fuisse afflictos. Volabant enim cohortium instar per nubes, atque aërem densa-

bant. Populus vero illis conspectis campanas pulsare, bombardis intonare, buccinis terrere, æneis nasis tinnire, arenas projicere, omnia denique tentare, quibus abigi possent. Sed eventus voto non respondit: tandemque inutili labori supersedentes, præ fame & putredine passim intereunt: ut ipsi nobis nautæ & gubernatores (qui vix illam calamitatem effugerant) authores sunt. Eutropius libro 4. mentionem facit grandissimarum locustarum, quæ non procul ab agro Romanorum maxima cum intuentium admiratione & stupore fuerant conspectæ, inquilinis adeo formidabiles & voraces, ut illarum solo contuitu inhorrescerent. Hinc igitur colligere debemus, hæc animalcula non minimū inter Dei copias & exercitus locum tenere; edita esse, quum peccata hominum puniret, legisque suæ contemptum vindicaret. Cæterùm ut justitia ipsius admirabilis, ita in summa severitate misericordiam deesse non patitur. Nam cum varias gentes locustæ ad inopiam & famem adegerant, & quo vescerentur non haberent, subitò illæ omnes occiderunt, & genti quam afflixerant cibo fuerunt. Etenim calidiorum regionum incolæ (quos potissimum frugibus spoliant) ut Æthiopes, Tagetenses, Parthi, Arabes, Lybij, Mellenses, Zemenses, Darienenses, Atri, præterea qui Leptin incolunt, Azanughi, Senegenses, & Mauritani aliquot, maximâ ex parte ijs vescuntur, earumque ova in delicijs habent. Alij autem sic parant: Primum in loco concavo & spacioso fumum magnum excitant, quo inter volandum locustæ impeditæ cadere coguntur; tum captas sale & sole & etiam fumo exsiccant, ac in massulas formatas pro annuo alimento (quemadmodum nos pisces) servant: non illas tantum quæ longa habent crura, sed etiam Attelabos, Asellos, Asiracos, omniaque fere locustarum genera: ut ex Dioscoride, Strabone, Plinio, Solino, Agatharside, Plutarcho, Auicenna, Posidonio, Leone & Dionysio Afris, Æliano, Diodoro Siculo, Aloysio, Cadmusto, Agricola, & navigationum centurijs legere possimus; unde ἀκριδοφάγοι. Verum utcunque illas in gratissimis cibis isti haberent, Græci tamen inter viliora edulia numerabant. Si Aristophani, & Plutarcho in Sympos. credendum, ubi agricolarum mensæ columen, locustas appellat. Ioannem Baptistam ijs sylvestri melle commixtis vitam sustentasse, D. Mattheus 3. capite recenset: atque quatuor ipsarum genera Deus munda esse voluit, populoque Israelitico ijs vesci permisit. Qui plura cupit de locustarum in cibis usu, venerandi Bezæ doctissimas annotationes in Mattheum legat. Veneno carent: Attamen qui ijs cibantur, non sunt longævi & quadragesimum annum rarò attingunt, imo juvenes frequenter pereunt, ut Diodorus Siculus, Agatharsis atque Strabo notarunt. Non nocent (inquit D. Ambrosius) locustæ vel hominibus vel frugibus per se, sed illos alunt, & frugibus non vescuntur nisi signum acceperint divinæ præceptionis. Eo vero dato enecant homines, depopulantur terras iræque cæleftis ultionem exequuntur. Mantis (quod diximus) iter monstrat errantí; Ophiomacus serpentes jugulat; omnes locustę vet indicant (quo quid nobis acceptius?) & si nimiâ multitudine famem præsagiant, eâ ipso nos ad pœnitentiam & preces suaviter invitant. Eâ inter sese vivunt concordiâ ut Rege vel Imperatore opus non sit: volitant enim (uti Salomon 30. Proverbiorum scribit) conjunctim sine rege, & concordiam invicem observant; unde & illud de Ecclesia dictum: *Custodes tui quasi locustæ, & parvuli tui quasi locustæ Locustarum: id est*, non numero solum permulti, sed animorum consensu conspirantes & confirmati. Quod vero medicos usus attinet, neque ijs destituuntur locustæ. Nam suffitæ stranguriæ, præsertim mulierum, medentur. *Dioscorid.* panis cum locustarum carne comesus calculosos adjuvat: unguium scabriciem tollunt Locustæ frixæ. Crura locustarum cum sevo hircino trita, lepras sanant. *Plinius*. Mantes strumis auxiliantur. Asellí exiccati, & ex vino poti,

Vsus. (margin, beside "afflixerant cibo fuerunt")

Leviti c.11. (margin, beside "sarum genera Deus munda")

Vsus in medicina. (margin, beside "Locustarum: id est")

poti, contra fcorpij ictum maxime profunt. Attelabi apum, vefparum, crabronumque ictus & fanguifugarum vulnera percurant. *Diofcorid. Eupor.* 1. *& Plinius* 29. 4. Ad oculorum albuginem, caliginem & nebulam hanc compofitionem præfcribit Arnoldus, Breviarij lib. 1. capite 16. Locuftæ nec omnino virentes, nec omnino nigræ, filo trajiciantur, & pauco vino albo fuffocentur : deinde eas in umbra exiccato : tunc accipe radices primulæ veris & fœniculi exiccatas ac puluerifatas : ac cum locuftarum puluere incorpores : tum pulueres in Linteo ligati cum vino prædicto ferventur in vafe æreo, de quo vino (linteo leviter prius expreffo) guttulas duas vel tres oculis infundito. Qualitatem atque temperaturam ipfarum fi videas, non falitæ parum calfaciunt, inflant, femen adaugent, venerem fufcitant. Salitæ vero pejoris fucci videntur, fitimque excitant, & fanguinem adurunt. Hydropicis tamen & leucophlegmaticis non adverfantur. *Silvaticus* : Præterea ut alios earum ufus attingam : Locuftæ pedibus alifque fpoliatæ, cibandis pavonum pullis utiles habentur. *Columella*. Ranas paluftres pifcefque plurimos locuftis vefci tam cuique eft notum, ut Bellonij teftimonio non egeat. Eft etiam Seleucis ὄρνεον ἀκριδοφάγον, ut Hefychius meminit. Monedulæ etiam eas devorant, quo nomine apud Theffalios, Illyricos, & Lemnios publici ærarij fumptibus aluntur : neque enim locuftas adventantes folum perdunt, fed etiam fobolem devorant, unde fruges integre fervantur atque illæfæ. Alimento item funt cornicibus, graculis, gallinis, anferibus, anatibus, alaudis, porcis etiam & ovibus, ut præter hiftorias longamque experientiam Plutarchus lib. de Ifide & Ofiride teftatur. Denique (fi Apomafari, Indorum, Perfarum, Ægyptiorumque difciplina viro inftructiffimo, credendum,) fomniare de locuftarum adventu adventantis hoftilis exercitus fignum eft, quantumq; illę nocere vel nonnocere videbuntur, tantum quoq; & hoftis. Nunc quomodo nimia illarum copia arceri poffit per prophylacticam hominum prudentiam, dicere tempeftivum erit, atq; ita huic capiti finem imponere. In Cyrenaica regione lege cautum fuiffe memorat Plinius, ut ter quotannis locuftas debellarent: primum ova atterendo, deinde fœtus deftruendo, poftea adultas Locuftas interficiendo : fi qui officio deeffent, defectorum pœnas luebant. Magnefij & Ephefij ordine militari in eos procedunt. Nec verò mirum eft varias gentes ad tam diram aciem domandam rationes injiffe, quum varijs Africæ & Mauritaniæ locis, adeo numerofæ damnificæque fuperent, ut incolas novos fibi lares parere compellant. Ovorum confringendorum deftruendorumque varios ex Plinio, Valeriola, & Peucero modos adnimadvertimus. Primo verno tempore torrentes in ovorum locis deriventur, fic ut totam terræ fuperficiem, vel maximam ejus partem abundè humectent. Hoc fi per loci iniquitatem & fitum fieri nequeat, terra multorum pedibus conculcetur, adeo ut nullus relinquatur locus, qui vel reliquis altior vel profundior fit. Si pedibus nihil profeceris, trahâ, pectine, & cylindro rufticorum uti oportet ponderofiùs factis, ut conterere eas faciliùs, & terram rectiùs complanare poffit. Curruum quoque militarium hic copia non obeffet, frequenti enim & perpeti rotatione citiffimè ova attererent : laudarem quoque aratri ufum, quo terra effoffa fubverteretur, & locuftarum veluti nidi profcinderentur. Sunt qui campanarum, tubarum, tympanorum, & bombardarum fonitu illo Salmoneo atque terrifico adultiores locuftas attonitas reddere confulunt : quidam magnis à multitudine hominum clamoribus poffe fugari autumant, ac fi vel aëris fragore concuti poffent, vel horrendos illos clamores (quod quidem abfurdè fomniant) audirent. Alij in pratis foffas profundiores faciunt, & crepitaculis quibufdam aërem vibrantibus locuftas meticulofiores redittas fenfim eò abigunt; in quas ubi fefe contulerint, fubito vel terra obruuntur, vel ruderibus

Quo pacto interfici & arceri poffunt.

injectis cooperiuntur atque exanimantur : alij garo ex locuſtis facto ita captas afferunt, quo ſtatim ſomno graviſſimo ſepultæ, poſtea ſponte intereunt. His artibus Valeriola locuſtas agrum Arelatenſem vexantes viginti dierum ſpacio interfectas fuiſſe author eſt. In Syria militari ordine eas expugnant : in Lemno inſula ſinguli milites certam locuſtarum menſuram magiſtratui per ſingulos dies afferre tenentur. Quædam gentes (ut dixi) monedulas alunt fiſco publico, ut uſu ferente locuſtas devorent. Præterea Seleucides aves vocantur, quarum adventum à Iove olim impetrarunt Caſſij montis incolæ, fruges eorum locuſtis vaſtantibus. Hæ quotannis veniunt ipſis auxilio; ſed unde advolant, vel quo tandem recedunt, nemimi in compertis fuit. Statim quoque ab interemptis locuſtis mortem relinquunt, domumque ſe recipiunt. Pulueris tormentarij ſulphuriſque ſuffitum neoterici multum commendant, & teterrimo odore locuſtas interficere exiſtimant. Si vero locuſtarum νέφος, ſive colluvies turmatim locum aliquem invaſerit, incolæ omnes ſub tectis deliteſcant, nam nemine in itinere conſpicuo, tranſibunt regionem illam; aliàs vero facilimæ ibidem acquieſcunt. Sin priuſquam id perſpectum fuerit, influxerint; nihil ſegetis, herbarum vel eorum contingent, quæ lupinorum amaricantium & cucumerum ſylveſtrium injuria conditorum decocto fuerint conſperſa; confeſtim ſiquidem ab eorum tactu diſpereunt. Fortaſſe Centaurei minoris, abſinthij, vel juglandis decoctum idem præſtaret. Similiter ſicco pede tranſcurrere illas regiones creduntur, ubi Veſpertiliones in arboribus factæ ſint ſublimes. Præterea ſi locuſtas in foſſa (eâ quâ diximus ratione captas) concremaveris, fumus ille vicinas reliquas vel ſuffocabit, vel demittere alas compellet, ita ut vel in venatorum manus nullo negotio veniant, vel à ſole deinceps labefactæ ultro occidant. Si vites ab illarum injuria tueri velis, prope radicem tria ſinapeos grana ſerito, quæ deinceps germinantia odore acri bruchum locuſtamque omnem appropinquantem vita exigent : uti Geoponica Caſſij & Dionyſij Vticenſis (malè Conſtantino Cæſari aſcripta) nobis perſuadent. Ariſtoteles 4. Hiſto. 8. odore ſulphuris & cornu cervini, aut ſtyracis ſuffitu locuſtas abigi tradit. Palladius ex Democriti præceptis nec ſatis nec arboribus locuſtas damno futuras ſcribit, lib. 1. tit. 35. ſi fluviatiles vel marini cancri plurimi fictili vaſi cum aqua immiſſi tegantur & ſub dio ſtatuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur: poſtea quæcunque illæſa volueris, illa aqua perfundito per quodque octiduum, donec ſata perfectè adoleuerint. Arnaldus fumo ſtercoris vaccini vel bovini, vel cornu ſiniſtri fumo, arceri locuſtas author eſt. Sed quare ſuperſtitioſulè dextrum excludit? nam ratio & natura, dextra ſiniſtris meliora eſſe voluerunt. Magi ſuis nugis & Epôdis plurimum hac in re fidunt atque attribuunt, quos cum Plinius lib. 37. cap. 9. dementiæ inſignis & vanitatis infandæ redarguerit, non vos illis morabor. Peucerus lib. de divinationum generibus prodidit Romanos veri Dei cognitione nondum eruditos, quotieſcunque locuſtarum agmina conſpicerent, jejunijs, mœrore, ſacrificijs, omnibuſque modis ad placandas Deorum iras uſos fuiſſe, & Iovem Apotropæum paulo diligentiùs coluiſſe. Eudoxus ait, Galatas orientales ſimili tempeſtate continuis precibus Avium ad Deum accedere, eumque ſæpius rogare, ut agros ſuos locuſtis inundantes ſervare velit immunes. Quæ nos Chriſtianos monere debent veri Dei Orgijs initiatos, vero illo lumine inſtructos, certiſſimum locuſtarum nocentium abigendarum remedium eſſe Numinis invocationem, cum vera pœnitentia & pietate ſimulationis neſciâ conjunctam. Abſque quibus fuerit, næ vires, virtuteſque noſtri ingenij omnes concidunt, neque inſtrumenta contra ipſas omnia quicquam valebunt: valdè enim probo illam ſententiam: *Deo deſtituta remedia ſimilia ſunt hominum otioſorum: ipſo verò placato, & remedium animante, revera tum remedia dici debent.*

CAP.

Cap. XVII.

De Cicadis & Gryllis.

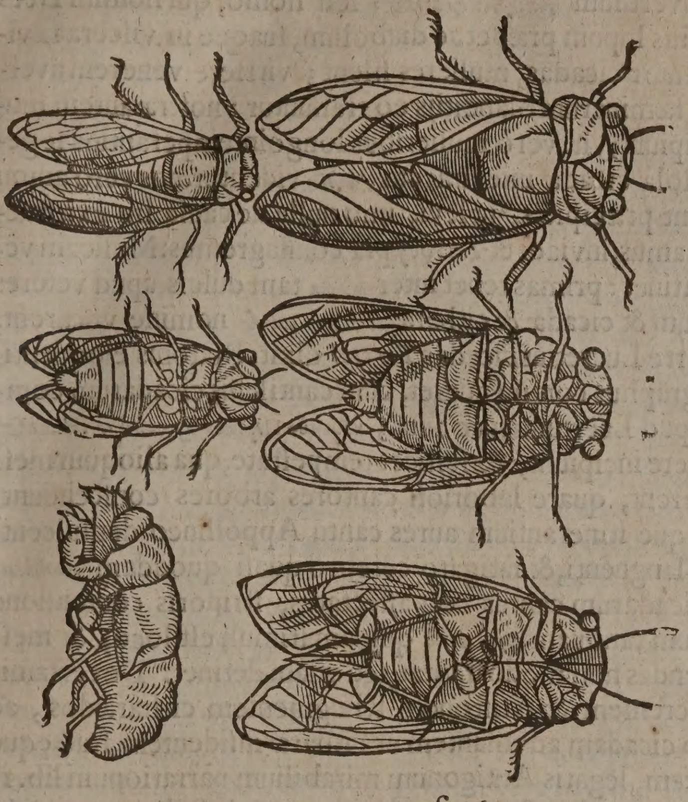
O*Mnium Insectorum* quę sonum stridulum emittunt, *Cicada* primum sibi locum vendicat, & magno quidem jure. Nam sonum & argutum & musicum sole exæstuante edit, & rore vitam sustentans satis arboribusque non nocet. Apud Græcos pro regionum varietate diversa sortitur nomina. Passim & generaliter τέττιξ, Eleis βάβακος, Sidetis ζειγάρ, Cretensibus (Bellonio teste) σύμφογγον, Suidæ popularibus ἔρση dicebatur, quia rorem exugendo vivit: varias item appellationes, sexus, ætas, magnitudo, atque cantio illis attribuit. Nam fæmina non vocalis Æliano κερκώπη, quæ & καλαμαῖα Stephano μὴ φωνοῦσα. Eustathius non cicadam sed cicadæ simile animal credit. Sic etiam Athenæus lib.4. ex Speusippo: ἡ κερκώπη ζῶον ὅμοιον τέττιγι καὶ τρυγωνίῳ, simile cicadæ aut parvo turturi. Sanè Lyæ verba illa ex Alexide in Thrasone Athenæi citata, (σοῦ δὲ ἐγὼ οὐ πώποτ' εἶδον οὔτε κερκώπην γύναι, οὐ κίτταν, οὐκ ἀηδόν', οὐ τέττιγα οὐ τρυγὼν) fidem faciunt amplissimã, & vocalem fuisse Cercopam, & à Cicadarum gente alienam; nisi forte ut marem fæminamque turturem voluptatis gratiâ caveis includerent Græci, ita etiam masculo Cicadæ cercopam fæminam adjunctam fuisse statuemus; neque enim tantum cantus gratiâ eas cum picis atque philomelis alebant, sed etiam ut mutuas maris fæminæque amplexus, amores, veneres conspicerent. Adde etiam Cercopam Athenæum λαλίστεραν vocare; tantum abest, ut viro suo omnes canendi obstrependique vices, præter fæminarum morem, attribuat. Dicitur ætate provectiore cicada τέττιξ, novitia vero & tenella κίκκος & κίλλος ut Hesychius notat. Parvæ cicadæ (quas Gaza Cicadastras, nos Cicadulas vocamus) a Græcis καλαμίδαι atque κερυνῆται dicuntur; ut mirer hanc significationem à Stephano prætermissam. καλαμαῖον substantivè positum, cicadam minimam significat, authore Eustathio. τεττιγόνια cicadastras item significant, ut apud Cœlium legimus, Quamvis Eustathius animalcula ea esse contendit cicadis similia, atque alibi fęminas cicadarum vocat. Has Ælius Dyonisius à τιττίζειν nuncupatas voluit: ἐγκέλαδοι sive vocales & obstreperæ Cicadæ sunt ἀχέται, sive mares: dulcisoni illi quidem, & plectro quasi Thebaico modulantes. Mutæ autem & agrestiores cicadæ σιγάλφοι appellantur a silentio, atque ἀκάνθιοι. Arabicè *Gituole* & *Cicuale*, & *Velderetrich*, & *Robiche*. Sylvat. *Cicara* barbarorum nomen est, à Latino vel Hispanico corrupto. Italicè *Ligallo*, *Cicara*, & alicubi *Lazenzala*. Hispanice *Cignatregas* & *Cigarre*. In Germania atque Anglia Cicadas reperiri non audio: tamen si quæ ibi fuerint, utraque gens ipsas *Bowe Krickells* vel baulme *Krickets* appellant. Flandris *Fieldtdresin*. Wallensibus (ni fallor) *Straffen*. Polonis *Konick Zyemuyco*, *Spiewa*, dicuntur. Aliquando cum Gryllo confunditur Cicada, sed perperam nisi forte Gryllum cicadam esse diximus non alatam. Cicadam Latinos vocasse, autumant sonorum ancupes, quasi *cito cadentem*. Est enim illud Epitheton Cicadæ apud Philosophorum principem ὀλιγόμορος τέττιξ, & revera brevissimi fati videtur. Cicadarum aliæ vulgatiores sunt, aliæ rariores. Vulgarium caput pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridinigricante; utrinque tumulos duos obtinens ejusdem coloris, sed ovalis figuræ & margine quadam fuscâ circumseptas; fusca item linea tumulos secat medios, mediumque caput ἰῶτα littera nigerrima rectâ dividit: oculos habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem, & magnas pro corporis ratione, ut mirer Nigidium (qui cicadis oculos negavit) eos non vidisse:

Visu

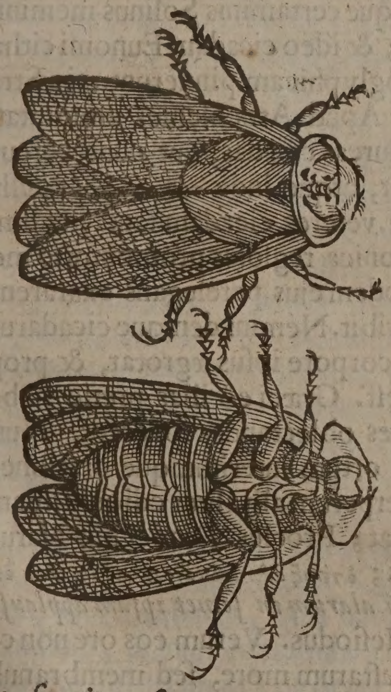

Visu autem revera sunt hebetiore, ut Aristoteles meminit; si enim digitum contraxeris & paulatim versus ipsarum oculos remiseris, accedunt eò magis quam recedunt, atque umbra digiti allecti citius eum conscendunt. Supinum caput, sive facies, dilutè ex albo viridiusculum apparet. Cicada inter insecta & omnino in hoc animalium genere una, ore caret; habet tamen prolixum quid compactum indivisumque, intus plerumque conditum, quod veluti promuscis tum oris, tum linguæ usum supplet, denis strijs transversis affabre canaliculatum, eoque ipso rorem haurit, alimentum unicum & peculiare: ut Virgilius cecinit. *Pascuntur dum rore cicadæ*: unde Apud Athenæum primum disputatum, deinde conclusum fuit, solam aquam nutrire posse, quoniam ea sola cicadæ famem tolerant. Hinc etiam illud alibi apud eundem parasiti cujusdam dictum οὐκ εἰμι τέττιξ οὐδὲ κοχλία, quasi diceret, nec rore vivo, nec herbis vescor. Cui etiam affine illud Theocriti: μὴ πρῶκας σιτίζετι ὥσπερ τέττιξ, id est, *aeriove fovetur ut rore cicada?* Valeat igitur illa Æsopi quæ circumfertur fabula; Cicadas à formicis cibos petijsse, quum ex Platone didicisse potuisset, Cicadas Apollini sacras id doni musarum benignitate assecutas, ut solo cantu, ne dicam rore, famem levarent. Fabulosa quoque *Tzetzis* commenta proborum auribus indigna prætermittemus; qui nescio quantum ijs ciborum delectum adesse memorat. Proditum tamen est ab Antonio Altomarino lib. de Manna, Cicadas ex fraxini & Orni præcipuè ramis corticibusque lacrymam exugere, quam nos Mannam arborem vocamus. Eas rorem duntaxat de herbis vel ex herbis papilionum more exugere, probabile magis est, tum quòd jejunæ semper & inanes intus reperiuntur, tum quòd nihil excernere conspiciuntur; nisi fortè ubi plusculum roris absorpserint, superfluam ejus partem, ut rustici notarunt, removendo ejiciant. Corpus capiti brevissimo collo, vel potius nullo, annectitur: scapulæ ex viridi & nigro maculatæ, pectus dilute viride magis albicat, é quo tres utrinque pedes tibiæque erumpunt prassini coloris. Venter in majoribus duos digitos transversos longitudine æquat, latitudine unum: interna ventris pars peltam refert in apicem desinentem, & limbo duodecim tredecimve articulis constante cingitur: intus incisuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam mares (id est minores) fissam habent, fœminæ contra integram: dorsum nigricat, 7. vel 8. lineis & incisuris virentibus transversim ductis ornatum. Alæ pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuscis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores sunt, magisque variegatæ. Fusca rarior videtur, quam ex Guinea delatam Ludovicus Atmarus Chirurgus diligentissimus Pennio dedit. Dedit illi aliam ex Virginia portatam Candidus, pictor non incelebris, cinerei omnino coloris, (forte Græcorum τέφρω) sed proportione cum primis simili; alas utrasque habet argenteas, sed neutiquam (ut primæ illæ virides) maculatas. Surculariæ potissimum virides & magnæ sunt; avenariæ, frumentariæ, gramineæ, varios varijs in locis colores exprimunt, longéque minores apparent. Si verò Cicadarum naturas

cum

cum humana parare licet, ſervi noſtri quũ ſint, virtutibus dominos antecellunt; & nobis morum magiſtræ eſſe poſſint. Etenim eam vitæ oſtendunt innocentiam, ut nullam creaturam lędant, nullâ abutantur: nos contrà rectum rerum uſum pervertimus, & ne à parentibus cædendis temperamus. Quis conviva jam perfert cicadarum paſtum? ſimplicem illum quidem, & frugalem, nulla artis ciborumque varietate, & curioſula mixtura inquinatum? Imo eouſque ſtultitię curioſitas fœda pervenit apud homines, ut niſi contrariæ miſceantur naturæ carnes, unáque fructus, folia, aromata, carnes, liquores, concoquantur, actum de gula cogitent, puraſque & ſalubres illas menſas majorum faſtidio habeant. Hæ ſitim ſuam roſcidâ extinguunt aquâ; nos ſitim mixtis poculis ceu lenocinio quodã allicere potiùs, quàm lenire aut tollere laboramus. Illæ arbuſtis ad terram dejectæ (in quibus lubentius canunt,) nihilominus hilarem degunt ætatem, humilemq́; fortunam altis ad cœlum cantibus leviorem faciunt. Nos vero homunculi altioribus locis depulſi, animum amittimus, & ad quamque fortunæ rotam graviter timemus.

Cicada ab incaleſcente primum ſole ad veſperum inſpiratam concionem non intermittit, ſed φιλύμνη καὶ ἡδύφθογγος perſeverat; concionatorûm verò permulti, nec ſuauiter ſermones inſtituunt apud populum, & vix quater quotannis concionantur. Pudeat ſanè ipſos civiliùs educatos ἀγαθόνομον μοῦσαν admonitricem habere, neque ſuum officium rectiùs exequi. Harum ſi ventrem ſcabas (ut poetæ laudati) acriùs cantant: illos quantum quantum verbis demulces vel præmio invitas, tamen (ut Argonautæ Martialis) neque remum adhibent, nec ad vela oculos manúmve conjiciunt. Quinetiam in cantu ſingulæ conveniunt; mutuámque rebus operam impendunt: Illi verò utinam non ferendis litibus, alendiſque controverſijs toti incumberent: utinam non de lana & lino, de figuris & formis, de decoro indecorè & turpiter concertarent. Verum

eſt

eſt illud Theocriti proverbium τέττιξ τέττιγι φίλος; ſed homo, qui homini Deus eſſe debet, idem ſe potiùs lupum præbet ac diabolum, ſuaque in viſcera ſæviens hominem exuit. Inter cicadas, mulieres ſilent; viri fere venerem averſantur, nec niſi multis fœminarum blanditijs eò trahuntur: noſtræ autem mulieres verba viris præripiunt; viri verò mulieribus longè intemperantiùs ſe gerunt. Quid addam? ſolæ cicadæ inter inſecta ἀπαθεῖς videntur. nos vero animi perturbationes ita agunt præcipites, ut levi, imo nulla de cauſâ ira exæſtuemus, dolore contabeſcamus, inviâ di et Zelotypiâ conflagremus. Muſicam vero Cicadarum quod attinet: primas tenet inter ἔντομα tam dulcis apud veteres habita, ut eundem ſonum & cicadæ & citharæ τὸ τερέτισμα nomine vocarent, teſte Polluce: unde forte Lucretius cicadas *Teretes* dixit. Platonis eloquentiam cum Timon Sillographus commendaret, cum cantilenis cicadarum comparavit. Verba ejus apud Laërtium hæc ſunt; ἡδυεπὴς Πλάτων καὶ τέττιξιν ἰσόγραφος. Sole efferveſcente canere incipiunt, ea ſcilicet tempeſtate, qua alioquin meſſores ab opere deſiſterent, quare laborioſi cantores arbores conſcendunt, ibique operantium atque itinerantium aures cantu Appollineo demulcent. Nam ut muſica animo languenti, & fatigato cerebro quaſi quoddam θελκτήριον exhibet; ſic ruſticis cicadarum cantus non affectatus, ſtridoris contentione ad laborem perferendum tanquam ἐργοδιώκτης quidam ſtimuli eſt loco, & meſſores ad fruges colligendas non modo invitat, ſed etiam detinet. De certamine inter Eunomum Locrenſem & Ariſtonem Rheginenſem citharædos, ac de victoria Eunomi ob cicadam advolantem ac citharæ inſidentem, fractęque chordæ vices ſupplentem, legatis Antigonum mirabilium narrationum lib. 1. & Strabonem lib. 6. Geograph. Cujus quoque certaminis Solinus meminit. Imo priſci per cicadam muſicam intelligunt; & ideo cicadam Eunomi citharæ inſidentem tanquam notam muſarũ hieroglyphicam pinxerunt: uti a Strabone, Phlegetonte, & Pauſania accepimus. Apud Athenienſes antiquitatis & nobilitatis ſymbolum fuit, eoque nomine aureas cicadas, (ut nunc aureum vellus Hiſpani) cincinnis intertextas gerebant, atque inde τεττιγοφόροι appellabantur. Dicit etiam Anthologij author lib. 3. veteres cicadam tanta in admiratione & amore habuiſſe, ut in Tęnero Laconicæ regionis promontorio monumentum illi ponerent, ac epicedium in laudem ejus perelegans exararent: Cui etiam Orus Apollo Hieroglyph 2. ſubſcribit. Nemini denique cicadarum cantus inſuavis videtur, niſi qui ab animo vel corpore ipſus ægrotat, & propterea ſanæ muſicæ ſanus eſſe arbiter non poteſt. Græci eò illas pretio habebant, ut caveis incluſas retinerent, & ad aures oblectandas foverent. Nunc pauca de ſono addam, & deinceps ad earum ortum interitumque orationem flectam. Sonum illum ſtridulum atque obſterperum alij aliter edi exiſtimant, Pierius eum in Promuſcide formari autumat; Proclus Diadochus alarum contritione fieri putat: Cujus hæc ſunt verba; ὁ τέττιξ ᾄδει ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν, καὶ ἦχον ἐκπέμπων. Id eſt, *Canit cicada frequenti alarum in ſemet ipſam applauſu, atque ſonum ita emittit*; veluti etiam ſentit Heſiodus. Verum eos ore non canere omnes vident, ut nec alarum attritu locuſtarum more, ſed membranulæ reverberatione ſub flabellis (ſic enim vocant operimenta illa duo poſt poſtrema crura ventri adhærentia) vel ut Ariſtoteles breviſſime ſcribit: ſonant alliſo ſpiritu ad membranam ſepto tranſverſo ſubditam: nam dum illa eo pacto diſtenditur atque remittitur, ſurſumque ac deorſum impellitur, ſonus erumpit ſtridulus non ſecus quam in puerorum arundineis fiſtulis pellicula tenui conſtantibus; qua depreſſa, intenta, vel vibrata, ſonitum fieri neceſſe eſt. Atque hæc ratio eſt, cur fæmellæ cicadæ non canunt; integræ nimirum & orbatæ illo ſpacio intercrurali, ubi maribus tenuis naſcens membrana ſtrepitum ſonumque emittit. Alij fæminas maribus multo frigidiores faciunt, atque id in

in causa ponunt silentij. Verum cum eunuchi, senes, atque mulieres vetulæ præcipue (atque magis quàm Invenes calidiores) stridant, frigiditas in causa esse non potest. Adde etiam mulieres (si Hippocratis judicio steterimus) calore viros superare; vel si aliter se habeant; tamen fæmellas cicadas maribus calidiores esse fateri oportet, quia sub septo transverso non sunt dividuæ; mares autem in illo loco (nisi membranula illa de qua diximus obesset) omnino perflatiles videntur. Voluit sanè natura per vocem cicadarum fæminis negatam, nostras illud docere: ὅσσον γύναιξι κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Canere primum incipiunt sub finem veris, sole meridiem prætervecto, & fortassis in calidis regionibus citiùs, ubi arbusta rariùs consita, ibi & fæliciùs degunt, & lubentius concinunt. Sunt enim omnium animalium minus melancholicæ, & propterea non solum viridem hilaremque locum, sed apricum etiam affectant. Imo non omnino inveniuntur ijs locis, quibus vel omnino arbores desunt, vel nimiæ & umbrosæ conspiciuntur. Hinc fit ut (Aristotele authore) apud Cyrenem nullis in campis cicadas inveneris, cum tamen circa oppidum frequentes audiantur. Loca item frigida vitant, imo ijs vivere non possunt. Oleas amant, quia ob raritatem ramorum foliorumque angustias minus sunt umbrosæ. Loca non mutant, ut nec ciconiæ, vel saltem perraró; si veró mutaverint, perpetuùm silent; tantùm valet patriæ amor. In Milesia regione (inquit Plinius) raró videntur. In Cephalenia insula amnis currit, in cujus altera parte copiosæ sunt, in altera plane nullæ: id quod ego vel nimiæ arborum copiæ, vel inopiæ, vel naturali cuidam soli antipathiæ ferrem acceptum: Quemadmodum Hybernia nullum animal nutrit vel generat venenatum. Regnum Neapolitanum ijsdem de causis aversantur; quamvis Maronis magia factum id fuisse meminit Niphus. Timæus ille Siculæ historiæ scriptor cicadas in Locrensi agro ex citeriore parte fluvij Helicis λαλιστάτας memorat: ex altera vero parte Rheginis subdita ἀφώνους facit: non quia Herculis precibus ob somnum impeditum stupent, ut Solinus finxit: sed quia domi lubentiùs gaudent & canunt, more Galli: unde fit, ut Locrenses apud Rheginos non stridant, nec Rheginenses vicissim apud Locrenses; distant tamen fluvij duntaxat interlapsu, quem lapidis uno jactu trajicere possis. Multum sane ipsas (quæ una omnes in se charitates complectitur) movet patria: quum Iudęorum exemplo aliena terra, patriam loqui linquam recusent, patriaque ejecti moriendi potiùs vias, quàm vivendi rationes cogitent atque ineant; usque adeo brevis animæ prodigæ videntur, natalisque soli studiosæ. Hominum ita gaudent consortio, ut nisi agros messorum, itinerantiumve conventu repletos viderint, submissius canant & rariùs; vel potius tacitè tantum in sinu sibi applaudant. Si vero messores compotantes, congarrientes & concinentes (quod meridie plerumque fit) audiverint, tum veluti de lauro certantes vocem elevant, & maximo laterum conatu πολύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι adstrident. Quare non immeritò Parasitus ille apud Athenæum τέττιξ dicebatur, quia natura abstemius, garrulus adeo ferebatur inter prandium, & inter confabulantes vocalissimus esse contendebat. Lepidè cicadarum historiam in Phædrone Platonis narrat Socrates, struens à meridie non dormiendum ne nos Cicadæ derideant: nam diligentiam ipsarum magno præmio affectam ferunt Poëtæ. Dicunt enim Cicadas ante Musas homines fuisse, qui natis postea Musis cantum monstrarant; quosdam vero ex ijs musices & cantandi studio adeò delectatos fuisse, ut cibi potusque negligentes imprudenter interirent: quibus Musæ in Cicadas transmutatis id (mercedis loco) donarunt, cibi potusque vacuos (etiam sole exæstuante) vivere posse, neque ullo succo nec sanguine indigere. Coëunt & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles tradidit: masque inserit in fæminam, quæ genitali reciso recipit quod á mare injicitur: pariunt in aruis cessantibus, ter- *Coitus & generatio.*

ram excavantes particulâ illâ caudæ cavâ aſperâ præacutâ, eodem modo quo Bruchi. Quapropter magna Cicadarum in agro Cyrenenſi copia eſt. Quinetiam in arundinibus, quibus vites eriguntur, nidum feturæ excavant, & in caulibus ſquillæ herbæ interdum pariunt. Sed hic fœtus facillimè in terram dilabitur. Hoc etiam notatu dignum, quod Hugo Solerius in Aëtium ſcribens affirmat. Cicadas in partu mori, diſciſſo in fœtus exitu parentis ventre; (quod nonnulli maximo cum errore de vipera fabulantur:) id quod certè plurimum demiror. Nam ova alba excludunt, non vivum animal, niſi (ut in nitedulis) ob imbecilitatem id contingat: ex ovo creſcit primum vermiculus, deinde fit ex eo theca, aureliæ papilionum ſimilis; quæ Tettigometra dicitur (quo tempore eſu ſuaviſſimæ ſunt antequam cortex rumpatur;) poſtmodum circa ſolſtitia noctu exeunt cicadæ, ex matrice illa; nigræ protinus, duriuſculæ, & majuſculæ. Vbi verò eruperunt, Surculariæ ſurculis, frumentariæ frumentis infidunt; & in exitu parum quiddam relinquunt humoris, nec multò poſt volant, & incipiunt canere. Quod igitur de matris ventre diſciſſo fingit Solerius, id ego de matricibus intelligi debere contenderem. Cicadas cum mulier quædam teneras aleret, cantus & voluptatis gratiâ: ſponte ſine maris opera gravidas invenit, ſi Ariſt. 1. de hiſt. anim. fides habenda: verùm cum fœminas omnes natura mutas dixerit, & ſpontanea hæc impregnatio veritatem ſuperet, vel fœminam verba Ariſtoteli dediſſe ſuſpicor; vel ipſum nobis. Alia eſt Cicadarum generatio, ut apud authores legimus. Nam lutum ſi non debito tempore effodiatur, Cicadas progignere teſtatur Paracelſus, atque ante eum Heſichius. Ob hanc cauſam Plato cicadas homines olim fuiſſe affirmat ex terra ortos, Muſarum verò beneficio in cicadas (μουσικώτατον γένος) verſos. Etiam nunc non alio cibi genere quàm rore vitam ſuſtentantes, & aſſiduo cantu ſeſe paſcentes vivunt. Hanc etiam ob cauſam Athenienſes ſunt τεττιγοφόροι vocati, quia crinibus aureas cicadas geſtabant pro ornamento, atque etiam nobilitatis atque antiquitatis ſymbolo; ut Thucydides in primo Singraphiæ teſtatur, atque Heraclides Ponticus de priſcis Athenienſibus. Hujus conſuetudinis argumentum præbuit Erythæus ex terra ut ferunt editus, qui Athenienſium rempub. primus gubernavit, eoſq; Platonis judicio αὐτόχθονας: deinde mos obtinuit, ut nemo niſi Atticus eſſet, & Aborigo diceretur, auream cicadam capillis annectere auderet. Huic opinioni Ariſtophanes, & ejus etiam Scholiaſtes aſſentiuntur. Iſidorus cuculi ſalivam cicadas gignere non rectè affirmat, verùm Locuſtellas gignere manifeſtum eſt. Cicadas veterem pellem ſive ſenectutem per æſtatem exuere Lucretius lib. 4. teſtatur his verbis: *Cum veteres ponunt tunicas æſtate cicadæ*: eamque ob cauſam ab Heſichio γυμνότερος τέττιξ vocatur: quibus quidem minimè fidem dediſſem, niſi hujus pellis ejectam iconem in procinctu habuiſſem. Ante coitum mares guſtu ſuaviores ſunt; poſt coitum vero fœminæ; quippe quæ ova candida & guſtu gratiſſima habeant. Parthi, ut Plinius ſcribit, & reliquæ ad orientem gentes, cicadis veſcuntur; non ſolum nutritionis gratiâ, verùm etiam ut venas aperiant, languentemque appetitum citius excitent: id quod Athæneus lib. 4. & Natalis de Comitibus diſertè affirmant. Hinc Ariſtophanes in Anagyro deos item Cicadis veſci ex Theocrito ſcripſit, ubi eos per iram appetitu caruiſſe ſomniaret. Vidi ego (inquit Ælianus lib. 12. cap. 6.) qui connexas cicadas ad cibum venderent hominibus; animalium ſcilicet voraciſſima jejuniſſima vendebant, ne quid exquiſitiſſimis ipſorum epulis deeſſet. Dioſcor. aſſatas cicadas mandendas præbuit & veſicæ doloribus prodeſſe ſcribit. Quidam (inquit Galenus) cicadis ſiccis ad colicos affectus utuntur; dant cum paribus numero piperis granis tres quinque aut ſeptem; tam videlicet remittente quàm etiam urgente paroxyſmo. Trallianus in calculo, exiccatas, contritas, alis,

Vſus Medici.

aç

ac pedibus prius abjectis, in balneo exhibere cum mulſo aut condito jubet. Ægineta etiam exiccatas nephriticis exhibet, atque in morbo renali compoſitionem diatettigon vocatam inſtituit: ſimilem omnino antidotum Myrepſus præſcripſit, ſed omnes pedes capitaque tanquam ſupervacanea membra rejecerunt. Luminaris author electuarium ex Nicolao tranſcripſit hujuſmodi. R. Cicadarum pedibus capiteque abſtractis unc. 2. milij ſolis, ſem. ſaxifrag. ana. unc. unam, piperis, galangæ, cinamomi, ana drach. 2. ligni aloes drach. ſemis, mellis, q. ſ. Nicolaus Cicadas alis, pedibus, capitibuſque abjectis, urit, terit, atque excipit melle attico, datque ad fabæ magnitudinem cum vini menſura. Aëtius cicadas tres tritas ex vino exhibet. Quidam ad urinam provocandam pro cantharidibus cicadas ſubſtituunt, nec meo judicio ſine ratione; nam & ſecuriùs exhibentur, & citius tam hoc in morbo quàm in languida venere operantur. Antidotus ex cicadis ϰ̀ τῦ ζειροφύλλȣ ad renum calculum à Nono medico præſcribitur. Aretæus de veſicæ remedijs hæc verba de cicadis habet: Vtiliſſimum veſicæ remedium cicadæ ſuo tempore pro cibo exhibitæ. 1. mares ante coitum, fœminæ poſt, ut ex Ariſt. patet: extrá tempus verò aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi paxillo elixentur: in ijſdem quoque loco balnei ad veſicæ laxamentum æger deſideat. Nec deſunt in recentioribus qui cicadas oleo impoſitas Soli exponunt, & cum Scorpionum oleo commiſcent, ac pubem, interfæminium, teſticulos, aliaſque vicinas partes, ad dolores veſicæ inungunt. *Arnaldus* in Breviarij lib. 2 cap. 20. & 32. in Coli dolore & Ileo pulverem Cicadarum commendat, atque etiam ad calculum ejiciendum, Si mediæ cicadæ pulvis cum ſanguine hircino vel cum vino diuretico propinetur. Lanfrancus ad frangendum calculum cicadarum ſpodium ex aqua raphani vel cicerum decocto ſumptum magni facit. Quinetiam ſegnes torpenteſque jam ocio pueros ad venatum provocant. Cujus meminit Theocritus Idyllio primo his verbis,

> ἀυταρ ὅγ' ἀνθερίκεσσι καλὰν πλέξȣ ἀκριδοθήραν
> χοινῳ ἐφαρμόσδων.

Neque ſolum gratę ſunt in cibo atq; in medicinis utiles hominibus, ſed aves paſcunt nonnullas atque ineſcant. Pueri enim Cretenſes (teſte Bellonio) hamum in Cicada ſepeliunt; eam filo alligatam in aërem projiciunt. Cicadæ gratiâ Merops advolat, & cum eſca hamum unà deglutit, quo conſpecto filum attrahunt pueri, atque ita aëriam piſcaturam non abſque lucro exercent. Cicadæ item in fine veris multiplicatæ annum morbiferum ſignificant, non quod ipſæ putredinem excitant, ſed quia illarum copia putridæ materię abundantiam planè demonſtrat. Sæpiùs enim illarum adventus cantuſque bonum rerum ſtatum portendit, uti Theocritus cecinit; ϰ̀ τέττιγες ὧδε λάλεοντι. Niphus anno cicadarum parco annonæ caritatem præſagit, rerumque omnium inopiam. Quod vero Io. Langius, (multæ lectionis doctrinæque philoſophus, & medicus unà celeberrimus) Cicadas lib. 2. Epiſt. inſtar Bruchi fruges & pabula per Germaniam exediſſe memorat, Idemque Stumfius in Helvetia factum, & Lycoſthenes lib. prodig. Græcaque Epigrammata affirmant: ſanè (niſi locuſtam pro cicada intelligerent,) merum mirum oſtendunt, & quod (ſalvâ virorum tantorum æſtimatione) credere nolimus, carent quippe dentibus & excrementum (ut diximus) non emittunt, ſed rore tantum veſcuntur & intumeſcunt. Præterea licet omnem perreptavi Helvetiam, eaque diligentia cicadam quæſivi, quâ acum ſolent, nullibi tamen eam vidi, ut nec in Anglia vel in Germania. Ideo tam ipſos, quàm Albertum Vincentium, & Guillerinum de Conchis, per Locuſtas vel Bruchos deceptos fuiſſe autumo, dum illos Cicadas eſſe vulgari quidem errore temerè crederent. Qui plura de ipſarum natura vel uſu cupiunt, conſulant Græcorum Latinorumque Epi-

grammatum authores, partim earum laudes, partim vituperia pro suo quemque marte & arte plurimis canentes. Ægyptij per Cicadam pictam hominem mysticum & sacris initiatum notarunt. Novi Hieroglyphi eas nonnunquam musicos, nonnunquam garrulos significare frivolè contendunt. Vtcunque fuerit, rectè de semet ipsa Cicada cecinit meo judicio.

Sim licet insecti genus exiguum atque minutum,
Magna tamen parvis gratia rebus inest.

Grylli nomen. Post Cicadam *Gryllus* proximum locum vendicat, tum quòd eam forma, demptis alis, nonnihil refert, tum quòd cantu proximè accedit. Calepinus Græce γρύλλον dictum affirmat, sed authorem non citat, imo nequit. Alij à clamore arguto, & procellarum æmulo, sic eum vocari putant (in quorum numero est Isidorus) qui gryllismus dicitur. Ab Hadriano Iunio propter soni stridorem ἀχέτα dicitur. Sed minus rectè; cum hanc Locustam esse majorem ex Aristotele probaverim. Freigius natural. quæst. lib. ex Plinio Tryxalidem vocat. Verùm quum τρυξαλὶς sit insectum impenne, utcunque sono conveniunt, formam tamen & speciem Grylli non habet. Latinè item *Gryllus* dicitur. Gallice *un Gryllon*, *Crinon*. Arabice *Sarsir* (si Bellunensi credimus.) Barbaris *Gerad*. Avicennæ *Algiedgied*. Polonis *Swierc*. Hungaris *Ofziferég*. Germanis *ein grill*, *ein Heyme*. In agro Argentinensi (à mense quo cantillat) *Brachuogle*. Illyricè *Swiertz*, *Czwrczick*. Italicè & Hispanicè *Gryllo*. Anglis *Cricket*. Belgis *Crekel*, *Nachterekel*. Gryllus autem vel campestris est, vel domesticus: utrosque Plinius ad Scarabeorum genera retulit minus propriè, quùm alas elytro tectas non habeant, sed omninò membraneas; licet exteriores densiores longè quàm quæ subtùs latent. Calepinus postremò natus, genus locustarum facit, parili errore. Niphus in Arist. hist. 5. 28. & 29. locustas terrestres, & Bruchos, Gryllos vocat; ut etiam Albertus per imperitiam cicadas. Campestrium alij sunt mares, alij fœminæ. Mas cicadæ magnitudinem propè attingit, sed corpore paulo longiore, colore subnigricante; caput pro corporis ratione magnum; oculi grandes exerti, frons antennata, sed articulis carent antennæ, & huc illuc tamen facilè, moventur. Sex item pedes obtinuit corpori concolores, & postremos longissimos ad saltum vegetiorem: antrorsum & retrorsum (quod singulis commune est Gryllis) incedit. Alæ quasi leviter insculptæ & incurvæ, totum pœnè corpus tegentes; cauda illi bifurca, moles corporis minor atque fœminæ. Hæc vero ventriosior, inamœnum quendam exprimit virorem: oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula, & magnitudine corporis à mare diffita. Per æstatem in campis reperiuntur, ibique terram excavantes manent atque nidificant. Hyeme vero leniore latitant, sæviore pereunt in cavernis, quos sine cunicaulariorum arte fodisse videantur. Alarum attritu sonum illum edunt perstridulum, teste Plinio: & sane alis eorum avulsis attritisque Iacobus noster Garrettus Pharmacopœus diligentissimus eundem sonum rectè imitando assecutus est: ut mirer doctissimum Scaligerum id cui nescio folliculo & fistulæ in cava alui parte collocatis; Sabinum verò, dentium collisioni acceptum tulisse: quod Plinius etiam non rectè

Field Cricket

de locuſtis ſcripſit. Quùm leviter alas per antri ſui anguſtias tam aruenſes quàm domeſticæ atterunt, parvum ſonum efficiunt; cùm vero pro foribus fortius has vibrant: valde argutum, nec omnino ſine alarum motu agitatio- neque ſtrident: has enim amputaveris, vel avulſeris, ſtridorem illum omnem perire citò videris. Sole incaleſcente (quo plurimum gaudent,) ac etiam noctu, pro foribus cavernæ cantant. In paſcuis & pratis frequentiores, in umbroſis opacisque locis illubentius manent, rariùs ad hyemem vivunt, ut Georg. Agricola ſcribit: magnam authoritatem illis perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retrò ambulant, terramque terebrant & ſtridunt noctibus. Quo magis à nobis ſunt diſſiti, eo acutius ſtridunt; proximi verò ſilent, & præ dyſopia vel formidine ſe in antra citi recipiunt. Gryllus (inquit Albertus) lib. 4. cap. 7. exercit. 273. ſi medius dividatur vel capite plectatur, adhuc canit & vivit longum tempus. Quod ſane ſi verum ſit, actum planè erit de alui illa fiſtula, cui ſtridoris Gryllorum cauſam Scaliger tulit acceptum. Venantur eum pueri formica circumligata capillo in cavernam ejus conjecta, efflato priùs puluere ne ſe recondat, & ita formicæ complexu extrahitur. Plinius lib. 29. cap. ult. Sed citiùs & minore labore capitur, hoc modo; ramulo gracili & longo, vel ſtipula cavernæ inſerta, & per vices extracta, ante cavernæ veſtibulum illico erumpit; quaſi interrogatura, qui foribus facit injuriam? Vnde in eum natum proverbium, qui levi de cauſa ſeſe hoſtibus oſtentat, & inſidias ultro incurrit, *Stultior Gryllo.* Panico recenti, maturo frumento & pomis veſcuntur. Gryllus domeſticus à Græcis (ſi Alberto credendum) μαχοχόρ dicitur, cujus nominis ne veſtigium quidem reperio apud Græcos: forte Barbarum pro Græco ſuppoſuit. Angli eos *Houſe-crikets*, Germani *Heimgrill* appellant.

Plinius de ſcarabeis ſcribens (inter quos Gryllos malè retulit) hæc verba ſubjungit: Alij prata crebris foraminibus effodiunt, alij nocturno ſtridore vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt item domeſtici mares & fæminæ. Mari totum ferè corpus fuſco colore eſt imbutum, dorſum ex fuſco varium magis nigricat: oblongo eſt corpore, & campeſtri longè minori; caput ei ferè orbiculare, oculis nigris præditum, & antennis in omnem partem mobilibus, forma & compage omnino eſt campeſtri: juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ tranſverſæ niuis inſtar albicantes dorſum adornant. Iulio & Auguſto menſibus volat, nec tamen longè nec diu; ſed *Lib. 11. Cap. 28.*

volatu undoſo, (pici Martij inſtar) nunc aſcendendo alis dilatatis, nunc complicatis viciſſim deſcendendo. Caudam habet bifurcatam. Fæmina major eſt & longiori aluo, alis 4. volat, quarum externæ breviores, internæ arctiores ſimul & longiores. Caudæ extremitas in tres quoque ſive ſetas, ſive ſpinas mavis, dividitur. Volant utriuſque ſexus, ſaltantque & celeriter ſatis currunt: ſpumam juris Zythique avidè liguriunt, veſcuntúrque ſanie & liquore carnium. De hoc inſecto Albertus lib. 4. cap. 7. ſic ſcribit: Gryllus qui noctu cantat, non videtur os habere; (ut arvenſes) ſed invenitur in capite ejus longum membrum linguæ ſimile, & naſcitur ſuper exteriorem capitis ipſius partem, & pars illa non eſt fiſſa, ſicut ſinduntur ora animalium: nec invenitur aliqua ſuperfluitas in ventre ejus omnino, licet veſcitur humiditatibus carnium & brodiorum pingui, ad quæ ſive effuſa ſive reſervata, noctu accurrit. Imo licet panem quoque depaſcit, ſuperfluitatum tamen expers, &

Vſus. ventre ſemper jejuno perhibetur. Grylli non ſolum homines labore feſſos cantu recreant, ſed etiam medicam ſyluam adaugent, morbóſque abigunt. Exerc.186. Veteres(ut Iulius Scaliger notavit,remque ipſam experimento veram expertus eſt) loco cantharidum ijs utebantur, ſimili ſucceſſu. Purulentis auribus Gryllus cum terra ſua effoſſus prodeſt. Gryllus manibus contritus ſacro igni medetur; tonſillaſque curat. Oportet autem cum ferro eum & cavernæ ſuæ terram tolli,atque deinde in manibus fricari; quo pacto non ſolum à præſenti malo æger liberabitur, quinetiam per annum à recidiuo erit immunis. Plinius. Curant quoque Grylli parotides ſive illiti ſive alligati:ſtrumis illinuntur cum terra ſua. Cinis eorum cum oleo,putrida ulcera ad cicatricē perducit. Lib.30.4. & 9.12. Contra calculum & dyſuriam Gryllum aqua dilutum ſumere prodeſt. Bellunenſis eorū oleum auribus dolentibus inſtillat;eoq; modo dolorē ijs omnem pulſationemque adimit. Marcellus in faucium tumoribus tactum illorum & ſimplicem alligationem multis effert. Halyque judicio in collo ſuſpenſi quartanam arcent. Tonſillarum tumores ijs ſedari Serenus indicat his verſibus:

Quos autem vocitant. Tolles,attingere dextrâ
Debebis,quâ Gryllus erit preſſante peremptus.

Pueri alicubi nocturni cantus gratiâ (ut Cicadas in Italia)gryllos pyxide pertuſa,vel fiſcellis includunt; herbarum folijs appoſitis quibus veſcantur ac totam æſtatem ſervant. Aluntur & in Africa caveis ferreis, magnoque venduntur,ut à quibuſdam mercatoribus accepi,ad ſomnum conciliandum. Delectantur enim Feſſani arguto ipſorum ſono, non ſecùs atq; Hiberni & Walli plectri harmoniâ. Quo item doctiſſimus Scaliger non parum affici videbatur, quùm cantus ipſorum gratiâ in pyxide clauſos ſervaret: quàm ſi cribro crebriùs pertuſam reddidiſſet,tertio poſt die non mortuos ſed diu quidem ſuperſtites reperiſſet.lib. de plant. Secluſa enim ab aëre vivere nequeunt hæc animalcula, quæ præter vocem & aëra fere nihil in ſe aliud habere vel eſſe videantur. Aeſtate præteritâ marem & fæmellam ſubdito pabulo ſervavi;ſed die octavo marem reperi fœminæ latus eroſiſſe,qui etiam poſt biduum expiravit. Lanio item avis (ut doctiſſimus noſter Bruerus obſervavit) Gryllis veſcitur; eoſq; ſupinos ſpinis transfixos juxta pullorū nidos collocant, ne quando cibi penuriâ tabeſcant. Verum ubi numero infenſiores fuerint,his eos artibus fugabis,vel intercipies. Diſcū ſatis profundū, & aqua repletū ante eorum ſtabula colloces,farina avenacea craſſiore cinctâ. Sic Grylli ſaltu aſcendentes in diſcum,aqua ſuffocati pereunt. Si quoq; aquam vitriolo mixtam in eorum antra injicias,certò fugabis. Reſtat adhuc una beſtiola alata,quā an ad cicadas an ad locuſtarū claſſem referam plane ignoro. Quâ enim catervatim volat ac ſegetes erodit,locuſta videatur;forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira ſane hujus beſtiolæ,& quaſi in fantis facies. Caput galero triangulari tegitur, in cujus ſuperiore parte quatuor ſunt maculæ nigræ, duæ oblonge,& aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutiſſima puncta nigra obſervabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur quùm quieſcit, ita ut ἑξάπτερος videatur. Atque hi forte erant illæ locuſtæ,de quibus Cuſpianus è Sigeberto ſic ſcripſit: Menſe Auguſto,anno 874. *Immenſa locuſtarum vis ſenis alarum remigijs volitabat ab oriente & cum ſenis pedibus*,&c. *à quibus tota fere Gallia divaſtata eſt.* Dixeris primo aſpectu caputium ſcapulas ornare, ſed propiùs intuenti, partes ſunt ſuperiorum alarum veluti ſemicirculo incluſæ. Totum corpus valdè craſſum, nigro fuſcoque eſt colore:poſteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antuerpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium tranſmiſit, quam nos etiamnum exanimem in theſaurario ἐντόμων ſervamus, & Cicadaſtram nominamus. Nec minùs in Tryxalide(de qua antea dictum) hæremus. A rodendo nomen forte obtinuit:

nuit: verum ut vel tryxalides Bruchos esse censeam, vel olerum locustellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non solum quia Athenæus, Plinius, alijque eo ipso philosophi sibi non constant; verumetiam vel quòd forma vel natura longe discrepent. Et quare obsecro τρυξαλλὶς à τρύξω, *Id est*, stridor, non male non derivetur? quòd si verum sit, sanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per stridorem à Blattis Peucerus merito distinguit: id quod Ioachimus noster Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex asse hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi é mulsa contra orthnopnæas atque hæmoptoicam passionem. Cinis illitus cum melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclarè adjuvat. Huc etiam Cicadam Rondoletij aquaticam referre visum est, cujus caput pentangulum imitatur; oculi exerti atque globosi, non magni, & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinq; ternos habet, postremos longissimos: in dorso vel alas, vel earũ rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter sæpe veluti incisus; corporis color subfuscus vel potiùs ex albo nigricans. In aquis limosis stagnantibusque reperi, sed naturam ejus nondum habeo perceptam: hoc à terrestri differt cicada, tum quòd capite sit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad sui erectionem non ineptas. Hæc in folijs nymphex, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum insidens, jucundum quid (more Cicadarum terrestrium) stridere dicitur: Sed à nobis hactenus non est audita.

Cap. XVIII.

De Blattis.

Vlti multa de Blattis blaterant, sed pauci blattas propriè dictas rectè describunt, imo ne vel minimam earum notam ferè ostendunt: Sed hinc inde varia corradentes, in acervum omnia conjiciunt atque confundunt. Nisi Plinius huic lucem aliquam historiæ attulisset, oppido perijssent Blattæ, vel potius interijssent. Primùm ergo quibus Insectis Blattæ nomen ab authoribus attribuitur ostendam; deinde veras ac propriè dictas Blattas describam. Blattarum verò nomine comprehenduntur, tum vermes in auribus nascentes, tum quæ alvearibus nocent Phalænæ. Verùm cum hæ lucipetæ, illæ lucifugæ sint; cur pro Phalænis habeantur, equidem non video. Blatta etiam vermiculus est libros & vestes erodens; ut Horatij sermones innuunt his verbis: *Blattarum & tinearum epulæ, cui stragula vestis.* Martialis tamen blattas à tineis distinguit, diversaque esse animalia plane ostendit. Capitur etiam à recentioribus pro vermiculo σὴρ dicto, é cujus tela sericæ vestes conficiuntur. Alij vermes grani in elice humili crescentis blattas vocant, unde Blatteus color. Turnebo advers. lib. 18. cap. 17. & lib. 28. cap, 23. ubi hæc habet verba: Blatteus color vermiculatus est, *id est*, a vermiculis qui in cocci grano rubentes erumpunt, quorumq; cruore floridissimus elicitur color, non niger, ut quidam putant, sed ex rubro purpureus: Cui liber de natura rerum, & Guillerinus de conchis assentiuntur. Lumbrici intestinorum blattę à quibusdam vocantur. Cardanus alicubi vermes farinarios Blattas appellitat. Κάραβους uti etiam σφαοννυρίδας Gaza *Blattas* interpretatus est. Dicitur autem rectissime σίλφη; apud Polucem τίλφη legitur, uti etiam apud Lucianum, *Nomen.*

quando deridet indoctum libros multos ementem. Italis *Blatta & Tarma.* Hetruscis *Piattela*; Germanis *Wibel*; *brottworme*, *brottkaefaer*, *Malkæfaer*, *springwibel*. Norimbergenses quandam speciem *Schavaben* jocosè vocant, quia frigoris est impatiens, ut Cordus scribit. Illyricis *Swinie.* Polonis, *Molulowy*. Hungaris *Moly*. Hispanis, *Rapacoua polilla*. Est autem Blatta Insectum lucifugum, scarabeo simile, sed elytro carens. Blattarum tres sunt species, Mollis, molendinaria, & Fætida. Freigius pessimè divisit Blattas, molles cum fætidis confundens, ac πρασοκουρίδας tertiam speciem constituens, Gazæ mala interpretatione seductus. Omnes senectutem exuere, tum Aristoteles Hist. 8. cap. 17. tum Plinius lib. 11. cap. 28. testantur. Mares omnes alati creduntur, fæminæ certo alis destituuntur; illi quoque minores: hæ magis ventriosæ sunt. Omnes (fætidâ exceptâ) celeri cursu valent & frigore pereunt. Mâs mollis, fæmina colore multò nigrior, caput parvum habet, unde duo exeunt cornicula prælonga, in quamcunque partem mobilia; pectus unà cum scapulis orbiculare, in corpore incisuras septem habet. Alæ adsunt corpori concolores, rariùs tamen volat, sed earum auxilio (struthiocameli instar) celeriùs currit: caudam habet bifurcam & forpiculatam; sex pedes obtinet. Circa ora latrinarum, & in balneis locisque uliginosis plurimum degit. Gryllos campestres nonnihil referunt, sed corpore sunt compressiore, & cruribus longè gracilioribus. In Philippo navi quam nobilissimus ille alter Neptunus (Dracum equitem intelligo) aromatibus onustam vi cepit, ingens blattarum alatarum multitudo inveniebatur. Sed hæ nostris paulò majores, molliores, & colore magis fusco. A multis fide dignis accepi, Blattam mollem vulgari sextuplo majorē in summo templo Petropoli nostrâ captā fuisse, quæ morsu non cutem tantū eam venantiā vulnerabat, sed & sanguinem altius copiosiusq; eliciebat: erat digiti majoris magnitudine, longitudineque, atque loco muris septo inclusa, evasit tamen post triduum; sed qua ratione aut via, nemo perspexit. Molendinariam siue pistrinariam vidi (Græcè μυλοικὸς μυλικὸς μυλαβρὶς μυλαρὶς & ἀρτοκοπεῖον dicitur) fæminam ni fallor, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, crassiorem, & cum majore splendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quasi sub ventre positum; antennas habet primæ similes, oculos item exiguos concavos, vel potiùs ocularum signa atque vestigia. Pectore penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, posteriores ventri: supra scapulas alarum quasi rudimenta conspiciuntur, alæ tamen dici non debent; corpus reliquum crassiusculum, variè orbiculis incisum, quos si à latere intuearis serram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innascens, ad tridentis formam accedunt. Stabulantur istæ Blattæ in locis tepidioribus, pistrinis & vaporarijs. Vix magna in fame lucem ferunt: vel si victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri cursu ad tenebras recurrunt, vel puluere sese tegentes, venatores fallunt. Tertium genus odore adeo invisum, ut à Græcis σίλφη βδελὰ, καὶ βδέουσα, à Latinis *Fætida Blatta* vocabatur: à Plinio describitur acuta clune; quam notam nisi expressisset, fortassis in tenebris jacuisset semper hæc species,

Blatta Petropolitana.

Cockroach.

ſpecies, nec in oculos noſtros veniſſet. Sunt enim ſcarabei omnino(præſertim pilulares)ad eam faciem,quos cauda abſciſſa graphicè repræſentat; nigerrimo colore ſplendet,tardigradum eſt animalculum, ſi quod aliud; corpus ita formatum delineatumque ut alatam jurares elytroque tectum; carent tamen omnes alis, nec ſane marem hoc in genere alatum (quicquid Plinius ſomniat) inveneris: gracilia habet crura & longiuſcula:profundis in cellis habitat, & latrinarum hoſpes: nocte lentiſſimo gradu proreptat; ſed ad ſignum lucis ſermoniſve leviſſimum, ad latebras redit: pudendum ſane animal, luciſque (non propter dyſopiam, ſed mali odoris maleque rei geſtæ conſcientiam) impatientiſſimum; ſordida ſiquidem amat hoſpitia, parieteſque perfodit alienas: teterrimoque odore non aſtantes ſolum, ſed univerſam quoque viciniam inficit atque offendit; os illi bifurcum, dorſum quaſi elytro tegitur, ſolitaria eſt, vix duas ſimul reperies. An vero hæc ex putri materia oriatur; vel mutua commiſtione maris & fæminæ generetur, ignoramus.

Francofurti ad Mœnum frequens videtur: Londini apud nos in cellis vinarijs, lociſque tenebrarum plenis ſubinde reperitur: reliquæ ſpecies in piſtrinis frequentiores. Fœtidam ob tetrum odorem quidam cum Cimice confundunt; non rectè. Peru incolæ beſtiolas quaſdam alatas *Araners* vocant, quas Serius Papiliones credit. Gryllorum magnitudine & gregatim noctu prodeunt,omnem ferè mollem ſuppellectilem ambedentes, lib. navig. Papiliones eſſe non dixerim, quia rodunt, non autem promuſcide exugunt; vel ergo Gryllos facerem, vel novum Blattarum genus, vel quid ab utroque mixtum & confuſum. Ex Epiſtola doctiſſimi cujuſdam viri ad Geſnerum miſſæ, alteram blattam fœtidam deſcribam. Eſt (inquit) inſectum quoddam volatile fœtidiſſimum in Hungaria, ſupra quam dici poteſt faſtidiendum. Cicadam fœtentem dicerem, niſi Gryllo eſſet ſimilius. Hyemis tempore lucem appetit, æſtate fugit: quum volat, dirum quid ſtrepit & horrendum, fœtore mox omnia replens. Quidam peſte per aërem ſæviente hoc animalculum ceu arcanum geſtant adorantque: imo nonnulli, id quod ſues ſine nauſea haud facerent, eam deglutiunt; uſque adeo peſtis metu tenentur, ipſamque arcere tentant. In muris generantur: ubi frequentiores inveniuntur, ibi vina generoſiſſima naſci ferunt,atque ego experientiâ didici. *Hucuſque Epiſtola*. Blattæ juniores omnes leviter albicant, ſed adultiores ex ſpadiceo nigricant. Fœtidæ verò de nigredine ne carbonem quidem metuunt. Authores item varij quatuor alias Blattarum ſpecies recenſent, nempe veneream in humanis pudendis genitam; Apiariam, veſtivoram; & quæ codices exedit, librariam: verum nulla harum præter apiariam cum Blattarum quadrat deſcriptione. Ea verò neque adeo fœtida, ut βδέλυρα dicta: neq; tam mollis,ut quę antea deſcribebantur: Sed mediæ cujuſdam naturæ, & polline potiùs conſperſa quàm pinguedine inuncta. Reliquas ſuis in locis, ubi de pediculis tineiſque dicemus, adjuvante Deo fuſiùs comptiuſque dabimus ornatas. De colore blatteo magna opinionum varietas inter doctos videtur. Nam ſi hæc inſecta (de quibus egimus) veræ blattæ dici deberent, cur non potiùs nigrum ſpadiceumque colorem blatteum dicimus, quam muricatum illum atque purpureum? Certum eſt Blattæ Bizantinæ ſucco (eſt enim purpuræ ſpecies) purpureum colorem elici, perinde ac ex Cimicibus (Coccionili vocatis) vermiculatum; vel igitur omnes colores blattei recte vocari poſſint, vel hic noſter noviſſimus non eſt Blatteus. Equidem miror Turnebi Thyleſijque pervicaciam, quod illum vermiculorum Blatteum eſſe contenderent, cum a nullo authore Blattæ dicantur, ſed potiùs propriè vermiculatus haberi debeat. Blatteus igitur color, re-

vera est purpuratus. Nostræ vero Blattæ hujusmodi nihil fucci emittunt: sed lucifugæ, sordidæ, truces, fætidæ, furaces, nocturnisque deprædationibus infames vivunt, unde Servius *Pyratas noctu navigantes* Blattas dixit. Hæ licet bestiolæ naturæ ipsi, hominibusque & apibus exosæ sunt, varias illis tamen virtutes Deus indidit; & quàm Bizantinæ illæ præstantiores. Nam si concham illius unguemve dempseris, quid inter caput (papaver dictum) & collum totus venter continet, quàm florem illum tingendis expetitum vestibus solisq; oculis delectandis natum? Sane licet illum colorem Principes magnatesque Primarij nullo auro non emunt, & pretij magnitudine regium faciunt: ubi tamen contemptibilium harum blattarum vires audiveris, purpuram supra omnem caras dixeris. Etenim ad aurium dolores & surditatem mirificè prosunt hoc modo acceptæ: R. blattas alis abjectis xij. vini veteris & mellis ana ℥j. ß. malicorium unum, succi pomi, sesquicyathum. Coquantur in olla nova, donec malicorium flaccidum fiat. Tum simul terantur omnia: tritis adde unguenti Syriaci ℥j. picis liquidæ ℥j. ß. Succi è 4. cepis expressi ; q. 5. conterantur & ad usum reponantur: decoctum lana succidâ & tepida instilletur. Gal. sec. loc. lib 3. Molles in oleo decoctæ verrucis efficaciter illini experientia testatur. Molendinarias capite detracto, attritas, lepras sanare, Musa & Python in exemplis reliquerunt. Fætidæ pinguitudinem, si caput avellatur, tritam una cum rosaceo auribus mirè prodesse scribit Galenus ex Archigene. Sed lanam quà incluserint, paulo post extrahendam: celerrimè enim id pingue transire in animal, fierive vermiculum. Alij binas ternasve in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi. Hujus item intestina trita cum oleo aut decocta, aurium dolores instillata mitigant, Dioscoride authore. A prioribus duabus speciebus capita detrahenda, antequàm in usum medicum veniant, Plinius docet: à fætida pedes & pennas etiam detrahit, vel potius coriaceum illud dorsum penniforme, durius illud quidem & magis venenatum: alas enim non habet. Fætidæ præterea cum pisselæo sanare ulcera traduntur, aliàs insanabilia; strumas item & panos diebus 21. impositæ; sanant quoque concussa, convulsa, cacoethea ulcera, scabiem furunculosque detractis pedibus & pennis. Nos hæc auditu fastidimus at hercule Diodorus (inquit Plinius) eos morbo regio orthopnoicis restitisse tradit, cum resinâ & melle: humanissimi eorum cinerem crematarum reservandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa item corpori, illitas extrahere constat. Blattas dolores tollere narrat Cardanus; sed quos dolores, vel quod blattæ genus, non memorat. Phryges & Lycaones Blattas illinunt his, quæ vulvâ strangulantur. Plinius. Denique Castorei loco inserviunt in Antiballomeno, atque eas pro Buprestì substituit Galenus. Si verò Antisilyphium, sive contra blattas medicamentum velis; Cunilæ manipulum (quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago dicitur,) projicias, atque omnes è tota domo Blattas convenire ad eam videres: ideoque Romæ Blattariam vocant. Hirundinibus adversus blattas defensionem Natura largita est. Nam cum Blattæ earum ovis perniciosæ sint, matres apij folia ante pullos projiciunt, quibus a nido arcentur. Quod sane solius Æliani figmentum citò dixissem, nisi Zoroastes in Geoponicis idem asseveraret. Vpupæ amianto gramine nidos præmuniunt. Cornix verbenacam prostruit ne accedant blattæ. Si quoque oleo spicæ inungantur, blattæ statim pereunt, veluti *Ioach. Camerarius* refert. Vt fugentur ab hortis blattæ, audiamus Diophanis consilium: ventriculum vervecis recenter mactati, & suis adhuc fæcibus impleti diligenter tibi comparato, eumque ubi blattis scatet hortus, terra leviter obruito; peracto biduo, blattas eò omnes convenire videbis; quas vel aliò deportabis, vel ibidem altissimè

Vsus.

Lib. 2. cap. 36.

Lib. 30. cap. ult. quomodo fugantur.

altiſſimè ſepelies ne reſurgant. Si verò apes ab ipſis tutas ſervare velis, ſuffumigijs acribus arceto, vel noctu lucernas juxta ponito, vel aluearium fulcimina unguine illinito, ne facilis fiat aſcenſus.

Cap. XIX.

De Bupreſti & Cantharide.

PHyſici permulti Bupreſtis mentionem fecerunt, ſed adeo exilem, ut neque formam, nec mores, imo nec verum nomen tetigiſſe videantur. Nam Ardoinus Bupeſtrem vocat, Vegetius (veterinariæ lib. 3. cap. 15.) Vulpeſtrem atque Bulpeſtrem: etiam cap. 76. Buſtrepem corruptiſſimè legit. Apud Sylvaticum Barbariſmi (ſi quis alius) principem, Buſtaſaris, Bubliſtes, Bubeſtis item vocatur; uſque adeò ijs exoculatis temporibus linguæ Latinæ vitium fuit illatam, & Barbaries omni loco inundans omnia confuderat.

Dicitur autem reipſa Græcè βούπρηστις, παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς, quia boves rumpit. Nicander in Alexipharmacis etymon ejus in hunc modum deducit, ἢ χῆπα δαμάλαις ἐριγάστορας, ἄλλοτε μόσχους πίμπρασθαι, ὁππότε θηρὰ νομαζόμεναι δατέονται. τοὔνεκα τὴν βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες; id eſt, ab incendendis bobus. Primum enim per ſummam acrimoniam pecorum inteſtina inflammant, deinde tumor ſequitur & febris, & tympanites ſpecies calidiſſimas; poſtea membranis ruptis crepunt mediæ. Dicitur alijs, item Heſychio, βουδίκη, καὶ βούβρωστις. Sed hæc rectiùs pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumitur, in paſcuis oberrantes. (Angli *Blaine-worme.* Troings vocant) quæ devorata à pecude eadem parit ſymptomata. Latini Græcum nomen retinuerunt. Germanis dicitur *Gouch, Gach, Knoelſter, Gualſter, die grunen, Stinckhenden Wilden wentde: Renkaefer,* Hidelbergenſibus, à celeri curſu, atque alibi *ein Holtzbuck.* Italicè vocatur *Bupreſti.* Hiſpanicè *Arebenta buei,* ſi Matthiolo credimus; nos vero *Burncowe* vel *Burſtcowe* Anglicè dicere, audaculè fortè ſed non malè, primi audebimus.

In agro Heidelbergenſi veram Bupreſtem ſeſe inveniſſe ſcribit Pennius, atque deſcriptionem dedit hujuſmodi: Ex Cantharidum genere καὶ τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν (ſi Galeno, Æginetæ, Phavorino, Aëtio, Plinio, atque Avicennæ credendum ſit) videtur, ſed oblongiore copore; elytrum exterius ex viridi flaveſcit, vel potiùs aurum imitatur. Longiora item crura habet, & craſſiuſcula; oculi globoſi, prominentes; ex fronte juxta oculos duo cornua oblonga articulata; caput parvum, os patulum, durum, robuſtum, forcipatum, dentatum, quo crudeliter vulnerat & mordet: venter non rotundus, ſed in longum productus; acriter cum ſcarabeis & lacertis pugnam init, ventres ſemper petens, (utpote molliores partes) quos citiſſimè erodit, & ubi vim metuit aut dolos, è veſtigio quàm celerrimè recurrit, ſeque ſubducit. In guſtu (inquit Actuarius) quiddam graveolens repræſentat. Aëtius eam nitroſi

nitrosi cum gustus tum odoris facit. Cornarius, Lonicerus, & Cordus, fœtoris magnitudine subducti, Cimicem sylvestrem Buprestem dicere non abstinuerunt, ac propterea *Knolster*, *&* *Quelster* appellitant. Vescitur quoque muscis, erucis, lacertis, lumbricis, ac alijs itidem insectis, dummodo ea pugnando superarit; morticinia enim, vel aliorum operâ enecatas bestiolas non tangit; ubi interfectorum sese carne explevit, reliquam stragis partem ad cavernam trahit, eaque postquam fames redierit ventrem satiat. Alios hujus bestiolæ crudeles mores, Petrus Turnerus & Guilielmus Bruerus dixerint, (Medici eruditione paucis, vitæ integritate nullis secundi) quia una cum Pennio in agro Heidelbergensi Buprestis vitam & vitia observarant. Buprestam veram Bellonius, in descriptione montis Athos exprimit hoc modo: Bestiola est (inquit) aligera, volans, longè fœtidissima, Cantharidi similis, sed major, colore flavo vel luteo; tam exquisiti veneni, ut boves eo loci ubi aliquandiu manserit pascentes, ob infectam contagio herbam moriantur. Inter Cichoraceas herbas (*ronces*) urticasque & conizas sæpius reperitur; ab incolis montis Athos Voupristis dicitur, *Hæc Bellonius*; unde rectè colligere quis possit, convenire utramque descriptionem de fœtore, magnitudine, naturâ; genere & colore tantùm paulum differre. Nos enim flavas non vidimus; nisi ex viridi (ut dicam) aurescentes, flavas dixeris. Neque sane extimis formis aut coloribus adeò pertinaciter insistere æquum est, quin pro regionum diversitate, utrumque (ut in hominibus fit) salvâ rei specie alterari nonnihil posse confiteamur. Alteram quoque veram Buprestem vidimus, corpore paulo breviore, & circa ventrem latiore; caudâ magis acutâ, capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo, & forcipito, elytrâ secundùm longitudinem striatâ, colore saturatâ, gramineo ex auro splendente. Crura tantum sex (Matthioli & Grevini icones, præter rei naturam suorumque oculorum fidem, octo exprimunt) pro corporis mole longiuscula, (sed tenuiora quàm in prima Bupresti) & nigricantia; cornua item duplo minora & subtiliora; celeritate primum æquat, fœtore superat, imo hoc ipso cimicibus, atque sylvestribus palmam eripit. Muscas & erucas venatur ijs, vescitur: tam non ferendæ violentiæ videtur, ut lætalissimum araneum interficiat. Rarò in Italia reperiri Buprestes scripsit Plinius, nunc verò (quid ni enim Marcello Virgilio credamus) frequentiores, quàm agrestis fortuna & res patitur. Esse autem eas venenatæ admodum naturæ, & tum pecudi & tum hominibus adversissimæ, quos à tota substantia tollunt, Aëtio teste; vel ex eo satis apparet, quod earum Propinatores lege capiti teneri narrat in Pandectis Budæus, ita enim lex loquitur. *Qui Buprestem, vel pityocampen, tanti facinoris conscij, aut mortiferi quid venem ad necem accelerandam dederit; judicio capitali, & pœna Legis Corneliæ afficiator.* Vidimus quoque in agro Heidelbergensi Buprestes duas Scaraboides, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. Illa priori à nobis descriptæ omnino similis, sed aliquantum major; alæ externæ auro saturato lineatim ductoilitæ, & pauxillo viridi adumbratæ, inter lineas umbones concavi assurgunt, eleganter sculpti. Celeri cursu prævalet, communem Buprestium naturam viresque obtinens. Quæ verò ex flava nigricat, eam ad me misit ex agro Viennensi Iacobus Quickelbergius Antuerpianus, qui nobis in hac historia

Hanc iconem videas in Aldronando 488.

hiſtoria locupletanda maximo fuit auxilio. Colore excepto, et quod major nonnihil fuerat, quatuorque antennis prædita; noviſſimè deſcriptam per omnia repræſentabat.

Quamvis perniciosa hæc animaliá, acrimonia erodunt, erodendo inflammant, atque inflammatione venenata inexplebilem ſitim, horrendumque tympanitem & membranas ipſas rumpentem inducunt; tamen & illas hominibus ſalutares fecit rerum parens natura, atque ars deinde in medicanam raptas præparavit, antequam in uſum trahuntur. Plinius & Aegineta eodem modo præparandas diſputant, quo Cantharidas. Dioſcorides ſuper cribrum ſuſpenſum ferventi cinere illas pauliſper torret, & deinde reponit. Galenus aceto macerat. Hippocrates capita, alas pedéſque abjicere jubet. Erodunt, exulcerant, inflammant, inflant, & calorem ad partes eroſas potenter attrahunt. Dioſc. lib. 2. cap. 59. id circo non temere idoneis rebus immixta, ad lepras, carcinomata ferinoſque lichenas adhibentur. Pro Cantharide majore jure (meâ quidem ſententiâ) ſubſtitui poſſunt, quàm (Pauli venia dixerim) Blattarum aliquæ, non ſolum quia facie ad eam proximè accedit, ſed etiam, ut Galenus loquitur, virtute. Cum ſevo hircino Bupreſtes, ſeptica vi, lichenas in facie tollere, Plinius aſſerit. Hippocrates in varijs vteri morbis ſanandis magnam ijs laudem attribuit. Sic enim libro de nat. mul. & lib. de morbis mul. & lib. de ſterilibus ſcriptum reliquit: *Ad uteri duritiem.* Succis & pinguedinibus emollientibus bupreſtem adiice & vtere. *ad menſes & ſecundinas pellendas.* Corpus bupreſtis unius (parvæ vel majoris) dimidium præparatum, cum duplo ficus pulpæ, commiſce & ſuppone: purgat enim uterum & inflat, & deſperatis menſibus, optimum eſt remedium. Aliquando ſolam Bupreſtem apponit (ſi ſatis magna ſit) aliquando mollius reddens peſſarium, decem accipit, atque illis olei acetabulum, vini, cumini, Aethiopici, ſeſeleos & aniſi, ana partes æquales admiſcet; ferveſcentia deinde format in peſſum, & vtero adhibet. In vteri ſuffocatione, ceſſante paraxyſmo, corpore priùs purgato, medicamentum quoddam cum Bupreſte componit Hippocrates, & naturæ mulierum apponit. In uteri ſchirro utitur quoque Bupreſte, ſed cautè & cum diligenti conſideratione; apponit enim in glandis forma per diem, atq; ubi multum ægram mordendo vexat, glandem extrahi præſcribit. Quinetiam Bupreſtem, myrrham & elaterium cum melle componit, coquit, & ſubdit. Subdit quoque ad molem ejiciendam. lib. 1. Gal. κατὰ τόπ capite primo, ex Archigene, Bupreſtium medicamentum deſcribit, cum aceto, ranunculo atque Ari radice; ad alopecias, lepras, elephantiaſin, &c. quorum ibidem curam facilè videris. Ceterùm ut utiles ejus virtutes hactenus recenſui, ita nunc, (ne hiſtoriæ leges tranſgrediar) non minùs horrenda illa ſymptomata aperiam, quæ venenatum hoc animal tum generi humano, tum belluino item infligit. Si quis Bupreſtem intus hauſerit, eadem fere patitur quæ a Cantharide: corpus in tumorem attollitur, acſi tympanite laboraret, flatuum copia inter cutem & carnem valde multiplicata; quod ob humores veneno colliquatos, & vapores ſurſum elevatos, proculdubio accidit. Labra alieno colore tinguntur, nempe obſoleto violaceo. Ori non diſſimilis intrò ſapor oboritur viroſus. Ventriculus, aluus, inteſtina, extremè dolent, urina ſupprimitur; anxietas toto corpore, tota item mente perſentitur. Quorum ſymptomatum Nicander maximam partem deſcripſit his verbis: ἠδ᾽ ἤτοι λίτρῳ μὲν ἐπιχω ζῶσα χαλινὰ, &c: His auxiliatur aphronitrum, cum aqua vel felle bovino ſumptum. Confert item lac muliebre é mammis affatim & aſſiduè extractum, atque ejus penuriâ bubulum, & caprinum atque ovile. Vrina quoque muliebris, epota, ac vomitu reddita; ante autem vomitum dari non debent, quia ſic febrem exaſperarent. Dioſcor. Primum igitur vomitus ex paſſo multo vel oleo myrtino, vel larido

Vſus.

Signa Bupreſtis epoti.

Curatio.

larido lacteo, vel pingui carnis ſuillæ juſculo, vel oleo olivarum multo, vel ſapa provocandus. Muſtum largius epotum, peculiare contra bupreſtem remedium cenſetur. *Galenus & Ardoynus.* Nitrum ex aqua laudat Plinius, vel é laſere, aſſa dulce, Oenomelite, vel Benzoin diſſoluto in aqua tepida. Vel accipe nitri rubri ℥iiij. & ex aqua vel poſca tepida vomitum promoue. A vomitione ſæpius facta, ſtatim alvi quoque tentandæ ſunt evacuationes, deinde ficus aridæ exhibendæ (ut docet Gal.) vel earum decoctum ex vino veteri generoſo. Poſtremo ubi accidentia remiſerint, Thebaicarum ſimplex palmularum eſus præſcribitur, aut cum mulſo lacteúe muliebri tritæ exhibentur. Pyrorum omnia genera, oleum etiam melinum, Plurimum hac in re laudantur. Nicander pyra ſylveſtria (ſic enim ἀχράδας ſignificare puto, Dioſcoridis authoritate fretus) præcipuè commendat, & myrti baccas. Refrigerant enim & aſtringunt, & ideo Bupreſtis calidam naturam mitigant, & ventriculi imbecillitatem tollunt. Cavendum tamen ne corpore adhuc tumido comedantur, ne morbum retento intus veneno magis adaugeant. Quidam non ſive ratione 31. ex baccis ſolani veſicariæ, & amygdalis, lac amygdalatum extrahunt unà cum decocto lactucæ. viol. borrag. buglo. ſolani hortenſis, plantag. paſſul. & ſemin. infrigid. major. Aëtius ſcorpij radicem ex paſſo in potu exhibet. Cantharidum alas pedéſque contra bupreſtim multi loco antidoti commendant, verum aut antipathetica virtus illi opinioni fidem ſervat illæſam, ant mendacij ſuſpicione non caret. Si bos equuſue bupreſtem devoraverit, inflatur, concitatur rabie, ac paulo poſt crepans medius ſpiritum efflat; ut Aelianus. 6. de animal. cap. 35. & Herocles Græcus ſcriptor teſtatur his fere verbis: Ἐὰν βούπρηστιν συγκαταπίῃ ἵππος σὺν τῷ χόρτῳ, πίμπραται αὐτῷ ἡ κοιλία καὶ ἀπόσπατος γίνεται, τεῖται δὲ ὅλος, καὶ τὰ ὑποχωρήματα φέρει συχνότερον ἀναπνεῖτε κατάμυχρον. Idem pænè Vigetius. Si Bupreſtim bos vel equus in herba comederit, venter ſtatim inflatur, totus diſtenditur, cibum averſatur, ſtercora minutim & frequenter reddit, &c. His ita Abſyrtus mederi jubet, δεσμεύων ἀνάκλα τὴν κεφαλὴν, καὶ διέλε τὰς φλέβας ἐπάνω τῶν μυκτήρων, ἵνα τὸ αἷμα ἔξω ῥέοι διὰ τοῦ στόματος καὶ ἐγλυμμάτιζε κράμβην ἕψασαι, καὶ μετὰ γάρου, καὶ ἐλαίου δίδου φαγεῖν. Pari ferè modo Vigetius. Statim (inquit) ſternendus eſt equus, & cogendus ad curſum; poſt ei vena aperienda in palato leviter, ut ſanguinem effluentem tranſglutiat, tum aſſiduè deambulet; ſit ei cibus Triticum paſſo infuſum cum porris; ex cornu vero bibat vinum tepefactum cum uva paſſa diligenter contritum. Quidam (authore Praxano) oleum in boum nares effundunt, lib. 17. cap. 17. Capris qui Bupreſte inflantur laridum dato, vel pingue ejus juſculum infundito. *Idem.*

Lib. 2. de Antid. in Alexi.

Signa pecudum læſarum abeſu Bupreſtis.

Lib. 3. cap. 78. Cteniatr.

Κυνοπρήστης idem mihi videtur cum Bupreſte; eadem quippe infert canibus ſymptomata, quæ hæc bobus. Si vero aliud ſit animal, mihi incompertis non eſſe ingenue fateor.

Cap. XX.

De Cantharide.

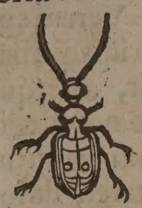
Eſcio quid in cauſa Pennio & Geſnero fuerat, cur Cantharidas decantatiſſimas & in officina medica neutiquam deſiderandas prætericrint. Verùm hanc mihi relictam provinciam lubens ſuſcipio, atque illarum hiſtoriam ſic bonis avibus incipio. Κανθαρίς Græcè dicta, apud Latinos nomen non mutat. Gallis *Cantaride*; Italis *Catarella*: Hiſpanis

ſpanis *Cubillo*: Germanis *grune kefer goldkæfer.* Belgis *Spaenſche vlieghe*: Anglis *Cantarides or Spaniſh flye* vocatur,quaſi muſcam Hiſpanicam dixeris. *Cantharidum* duo genera vidimus, alterum magnum,alterum verò exiguum. Majorum aliæ ſunt oblongo corpore craſſæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis Lineis, quas in pennis tranſverſas obtinent (atque hæ in medicina potiſſimæ habentur;) aliæ minutiores, macilentæ, latæ, piloſæ, interiores dictæ, & ad medicos uſus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, ſed alias item ex xerampelino; inexplicabilis omnes ſplendoris, & colore oculis gratiſſimo donatæ.

Parvum genus Cantharidum Thomas Decatæus primus mihi communicavit; formâ nonnihil & mole diſpares videntur; ſed virtute Cantharideâ & ortu conſentiunt. Harum (ſcilicet minorum) prima corpore, & capite

oblongo eſt et forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in Cicutaria herba per æſtatem plerunque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpuraſcente minio ornata. Secunda ejuſdem cum prima coloris eſt, niſi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, ſcapulæ globoſæ, atque gibboſæ. Tertiæ caput & ſcapulæ confunduntur, coloris æruginoſi, ſed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, ſed ſtriis quibuſdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. Quarta tertiam æmulatur, ſed herbaceo potiùs colore eſt, quàm æruginoſo; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima eſt) non differt. Tam majores quàm minores iſtæ Cantharides, non ex animalibus oriuntur, ſed ex putreſcente humido & ſicco. Τίκτεται γὰρ ἐν τοῖς τῶν πυρῶν λιπίοις καὶ ταῖς ἀχέρδοις, καὶ ταῖς σύκαις περὶ ὅτι τὸ τῶν κανθαρίδων φῦλον, ut Aelianus lib. 9. cap. 39. (Verbatim ex Ariſtotele) recenſet. Naſcuntur itē ex vermiculo in ſpongia dentis caninæ, atq; ex erucis fici, populi, pyri, fraxini, oliuæ, & roſæ: generantur enim in his omnibus vermes Cantharidum parentes, ſed in alba roſa minus efficaces. Coëunt quidem Cantharides & generant. Verùm non ſui generis animal, ſed vermiculum tantum. Legumine veſcuntur & frumento, præſertim tritico, quo paſtæ, ad medicinam aptiſſimæ habentur. Olfactu picem liquidam referunt, guſtu cedrum, ut Nicander prodidit. Vis earum adurere corpus, & cruſtas obducere, vel (ut Dioſcoridi placet) erodere, exulcerareque, & calorem incitare; quâ de cauſâ admiſcentur medicamentis quæ lepras feraſque lichenas, & cancri naturam habentia ſanant. Ad ungues itaque pſorodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ, ita illos auferunt, ut toti cadant. Admiſcentur quoque ijs quæ clavos auferunt. Aliqui alopecias Cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica vis earum; cavendúmque ne exulcerent alte; poſtea ad ulcera illa facta, capita, fel, aut fimum murium cum elleboro & pipere illini jubent. Cantharides mixta calce, panos ſcalpelli vice eradicant: nonnulli paululum quiddam earum injicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: Verum in ijs magna quæſtio, quoniam ipſæ venena ſunt potæ, veſicæ cum cruciatu perpetuo. Verum illitas prodeſſe non dubium eſt cum ſucco

taminea uvæ, & sebo ovis vel capræ. In medicamenta quæ urinam cieant, nonnulli præceptorum meorum solas alas cum pedibus injiciunt. Nos (inquit Galenus) totas Cantharidas injicere solemus, & aptiores eas judicamus, quæ inventæ in frumento, luteo transversim in alis cingulo ornantur. Lib. 3. & Lib. 11. de simpl. fac. Menses quoque potentissime eliciunt subditæ; & antidotis impositæ, hydropicis auxiliari creduntur: ut non solum Hippocrater & Dioscorides, sed Galenus, Avicenna, Rhasis, Plinius, alijque optimæ notæ medici testantur. Nequeo hic satis laudare probatissimum ipsarum usum, cum fermento, sale, & gummi ammoniaco, ad catarrhi diversiones, podagræ & Ischiatici doloris amputationes; dum materiam altiùs centro impactam, ad superficiem extrahunt atque absumunt. Salamandræ item veneno conferunt, ut docet Plinius Lib. 29. Cap. 4. Conferunt item certis rebus & certa mixtione ad penis impotentiam sive ἀτονίαν tollendam, veneremque plurimum promovent. Cæterùm ut debitâ mixtione & pondere exhibitæ salutisunt, ita non rectè propinatæ, applicatæve, gravissima symptomata, & quandoque mortem inducunt. Dum Basiliæ circa annum 1579. hærerem, sponsus quidam (ænobarbus ille nempe in Pharmacopæo habitans Apothecarius) de pessuli infirmitate timens, quo sponsæ primâ nocte pudicitiam esset pulsurus: Archiatrum quendam celeberrimum consuluit, ut medicamento rigescens prævalesceret, destinatúmque iter citiùs conficeret. Verum appetente diluculo; perpetua penis distentio sine veneris desiderio insequebatur, & cruenta postea urina cum vesicæ inflammatione accessit, ægerque (nihil diu proficientibus antidotis) penè elanguit. Idem quoque nobili cuidam Francofurtensi accidisse memini, cui dum Chirurgus quidam indoctus hydropem per urinas cum Cantharide intus sumpta evacuare tentaret, doloribus cruciatum perpetuis exanimavit. Habeo ego singulare quoddam contra penis languorem remedium, quo cum promiscuè uterer, utcunque multis Nobilibus (qui veneris vulgo studiosiores videntur) animos & vires adauxit absque noxa; uni tamen inter cæteros sic obfuit, ut à venere (cui nimium litarat) sanguinem continuo mingeret, & lypothymia frequenti laboraret; Sane nisi lactis copia in procinctu fuïsset, omnino interijsset venereus pullus & meritas salacitatis cupidinisque pœnas luisset. Atque hæc de medica ipsarum vi, nunc ad lætiferam illam & infamem veniamus. Inter venena maximè deleteria censentur, non solùm quia erodunt, atque inflammant, sed ob vim quoque septicam, quâ præpollent. Succus eorum in venas sive à stomacho, sivè a cute ingressus, ut venenum interimit. Vnde Ovidius cum hosti male precaretur, lib. Trist. sic cecinit. *Cantharidum succos dante parente bibas.* Cicero ad Pętum lib. 9. Epist. famil. *Cajus accusante L. Crasso, Cantharidas sumpsisse dicitur:* Ac si eo pacto sibi necem consciscere statuisset. Gal. lib. 3. de simpl. fac. ita scripsit: Si vel minima quantitate & rebus mixta idoneis intus sumantur, urinam potenter provocant, & aliquando rodunt vesicam. Ex quibus patet, quæcunque ex frigiditate interimunt, si exiguâ quantitate sumantur, nutrire corpus posse; at quæ putrefaciendo (ut Cantharides) nequaquam, cum naturæ humanæ adversentur. Cossitem Equitem Romanum amicitiâ Neronis principis notum, cum in lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ad hanc valetudinem ejus à Cæsare, cum Cantharidum potum daret, interemit. *Plinius.* Cantharides item (ut idem lib. 29. cap. 4. testatur) Catoni uticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quòd eas sesterijs Lx. addixerat. Largiùs autem epotæ, vel diutiùs foras & altiùs applicatæ, symptomata hujusmodi solent producere. Accidit punctura & dolor in visceribus, qui etiam ab ore usque ad pectinem extenditur, & renes & anchas, & hypochondria; & ulcerant vesicam ulceratione dolorosâ, penemque inflammant, & vicinas illi

Signa & Curatio Cantharidum epotarum.

partes,

partes, apostemate vehementi: postea mingunt sanguinem, & frustum deinde carnis. Quandoque diarrhæa sequitur & dysenteria, & syncope, & torpor, & mentis alienatio, & nausea, & gravitas, & frequens mingendi aluiq; exonerandæ, sed ferè irrita, cupiditas. Invenit eas sumens in ore suo saporem picis: quæ omnia symptomata ex Dioscoride, lib. 6. cap. 1. Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 4. & lib. 3. de temper. cap. 3. & ex Rhase tit. 8. cap. 17. collegimus. Hoc modo affectis atque infectis Dioscorides lib. & cap. citatis, primùm continuum & frequentem vomitum imperat, deinde frequentem alui lotionem, per clysteres ex nitro factos; postea ad vesicæ conservationem lac intus præbet & psyllium. Clysterum quoq; materiam aliam tum esse vult, atq; in Principio: nempe ex aqua hordei, althea, albumine ovi, muscilagine, sem. Lini, aquâ orizæ, decoctione fenugræci, hydromelite, juribus pinguibus, oleo amygdalino, & adipe anseris, & vitellis ovorum. Intus item exhiberi jubet lac acetosum vaccinum, hydromel, grana piceæ majora & minora, defrutum, pinguedinem anatis, dococtionem cum seminibus diureticis (nempe sem. 4. infrig. major.) et decoctionem ficuum cum syr. violaceo. Oleum vero de Cydonijs veluti certissima hujus morbi Theriaca unice laudatur, veluti & oleum liliorum, & lutum Samium. Rhasis, postquam clysteres ex jure pingui infusi fuerint, in virgam quoque oleum rosaceum injici vult, ægrumque in tina tepida balneari, tit. 8. cap. 17. Ipsarum Cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter authores. Alij in capite & pedibus existimant esse, alij negant. Convenit tamen pennas earum auxiliari in quacunque parte sit venenum, quibus demptis lætale est: adeo ut hoc venenum suum in se contineat remedium. Plinius lib. 11. cap. 35. Portulacam Cantharidum antidotum esse, Lycus Neapolitanus tradidit: quod de sylvestri ocymo narrat Plin. lib. 20. cap. 13. Qui etiam acetum scylliticum, oleum oenanthinum, lac bubulum, & jus caprinum variè commendat, lib. 23. cap. 2. & 4. lib. 28. cap. 10. Atque de Cantharidum historia hæc dici sufficiant, quam miror ab eruditissimo Gesnero, ipsoque imprimis Pennio fuisse omissam.

Cap. XXI.

De Scarabeis.

S*Carabeus* est insectum κολεόπτερον, quasi vagini-pennem dixeris, é rebus putridis, & stercore nascens, eoque sese potissimùm alens atque oblectans. Hunc Græci κάνθαρον, Tyrrheni βυῤῥὸν, Germani *Kaefer*, Itali *Nomen.* *Escaravajo, polotero*, Galli *escarbot*, Poloni *Krowka*, Illyrici *Krabak*. Angli *Beetle vel bugg*, Angli Boreales *Clock* vocant. Occidentales vero *Starkenbeken*, Arabicè *Canafis*, & *Canafes* dicitur Avicennæ. Cantharos omnes mares esse Græci singuli uno ore fatentur, unde facile erit Ausonij Epigrammatis sensum *Sexus.* in Marcum emasculatum intelligere, quem Rhodiginus reddit lib. 8. cap. 5. *Descriptio.* Antiq. lect. Propterea item Aegyptij Heroum suorum statuis hoc animalculum appingi fecerunt, insinuantes virilem solam virtutem, muliebri nullâ mollitie commixtam, viris verè fortibus atque illustribus competere, effæminatam verò eos & languidam dedecere. Canthari omnes senectutem exuunt, carentque aculeo. Quùm tanguntur metuunt, motuque cessant, & corpore indurescunt. Perperam 4. alas ijs ascripsit Albertus sub vagina crustacea conditas; nam experientia vidit tantum duas, teneras illas quidem & valdè fragiles, quapropter superveniente crustâ inclusas gerunt, tutelæ gratiâ, ne à duriusculis corporibus offendantur; Nam eorum maxima pars, vel terram

 fodit,

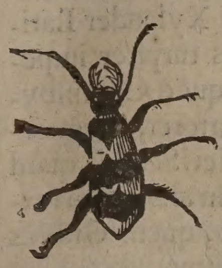
fodit, vel ligna putrida dentibus atterit, ibidemque domicilia & nidos fabricat; adeò ut, nisi optimè muniti essent, nunquam ab externis injuriis sese sartos tectos servarent. Dum volant, tanto stridore vel murmure & mugitu potiùs aërem replent, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius scriberet. Rosas inter omnes plantas, non redamant; imò ceu sui generis perniciem aversantur: earum quippe odore intereunt (ut in Geoponic. legimus;) Sicut fœtidis contra & κακόσμοις unicè lætantur.

Memini quendam cloacas expurgare solitum, cum in officinam cujusdam aromatarij Antuerpiensis flecteret, statim Lypothymia correptum recidisse; quod cum quidam ex astantibus vidisset, in platea collecto fimo equino, illum ægri naribus adhibuit; atque ita fæculento odore homo fæcibus assuefactus ad se redijt, & convaluit. Haud mirum igitur ἐαν κάνθαροι (post stercore natos eodemque pastos meminimus) ῥοδίνῳ χρισθέντες μύρῳ τελευτᾶν λέγωνται: ne recedam à Clementis Alexandrini verbis, 2. pedagog. Quod etiam Plutarchus alibi, nec non Ælianus affirmat. Fumum *Aldub* & maximè foliorum abhorrent, veluti *Pulsæmi*, *acegi*, stercoris vaccini, ac nigellæ seminis. *Rhasis* 88. Hemerocallis Dioscoridis à quibusdam ἐντικάνθαρος vocatur, ob insignem quâ Scarabeos necat virtutem. Verùm ut has plantas summopere vitant, ita umbram hederæ maximè affectant, eamque naturali quadam propensione subire gestiunt, ubi cum in acervum fuerint collecti, nullo ipsos negotio tollere procline fuerit, difficulter enim aufugiunt. Scarabeorum autem alij majores, sunt alij minores. Majores sunt vel cornuti, κερατώδεις, vel expertes cornuum, ἀκέρατοι. Cornutorum alij cervi cornua imitantur, ut πλατύκερως, alij capri, ut αἰγακερως; alij tauri, ut βούκερως; alij arietis, ut κριόκερως; alij naricornes, ut ῥινόκερως; de quibus ordine dicemus. Πλατύκερως à Nigidio *Lucanus* dicitur, teste Plinio. Alij taurum vocant; alij Cervum volantem. Hesichio, ἄκανθος, quia cornubus spinosis obvia comprehendit. Comico & Eustathio ἱπποκάνθαρος, quia omnium maximus. Cardano σκαραβέλαφος, Græco & Latino nomine conficto. Gaza κάραβον appellat. Italis *Cereti* dicicitur, & vulgo *Potapeso*. Gallis *Cerf volant*. Anglis *Stag-flie*, vel *Flyng-flie*. Belgis *Vlieghendc hert*. Illyricis *Gelin*. Polonis & Sclavonibus *Krowka*, *Wielka*. Inter gentem omnem cornigeram, ob corporis formam, proceritatem, & magnitudinem primas meretur, maximeque est notabilis. Colore ex obscuro spadiceo nigricat, præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, sine articulis, ramosa cervi instar, minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bisulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morsum vel compressionem coeuntia: stringit enim mirum in modum; atque cornubus utititur eum in finem, in quem chelis cancri atque astaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice intercornua & oculos racemosas, quarum articulus rectum fere angulum facit; alteras verò media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve desinenes. Pedibus inceditsex, prioribus reli-

quis

quis longioribus atque maioribus. Hunc marem Lonicerus facit; ego (si quä generis inter Cantharos fuerit distinctio) fœminam dicere non vereor: tum quia reliquæ Cantharorum species minores sunt (Mares enim inter insecta, ut Aristoteles notat, fœminis longè minores;) tum quòd in coitu suscipere eas à minore, experientia confirmat. Mas illi omnino similis, sed minor, tum corpore, tum cornubus: quæ licet utrinque non racemantur, acriùs tamen (compressa) pungunt digitum, quàm fœmina jam descripta. Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & Bisulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis distinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum desinunt. Vescitur maximam partem succo tenaci atque pingui è quercu exudante, nec facilè extra querceta conspicitur.

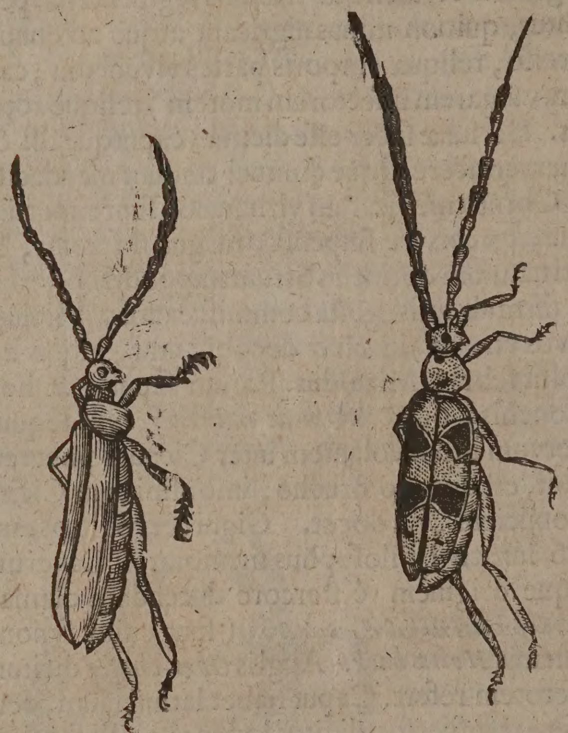

Quarta species rara admodum est, cui cornua exilia duo, ter intùs racemata, ex nigro candidula videntur, dorsum nigris albis, venter argenteis ceruleisque maculis segmentatur: pedibus sex graditur, qui non minus nigricant atque antennulæ. Capite præciso, reliquæ corporis partes vivunt diù; caput verò (contra vulgarem insectorum morem) reliquo toto corpore diutius. Hic lunæ sacer esse dicitur; caputque illi & cornua cum Luna crescere atque diminui tradunt mendacissimi astrologi. Cornua medicarum virium non sunt expertia, *Laticornium usus.* nam infantum morbis medentur, ex cervice suspensa; magna si fuerint, & valdè racemosa, alligata amuleti naturam obtinent. Strumis appositi cōferunt & podagræ, præsertim si cum terra ab ipsis egesta commisceantur. Plinius. Si cornuti Scarabei (quos Cervos vocant) in oleo decoquantur, atque eo brachialis arteria inungatur, tollit febres. Mizaldus. Parum sapuit (ut hoc obiter notem) Guillerinus de conchis, qui *Librum de natura rerum* sequutus totò cœlo arravit, dum Cervum istum volantem inter Cicadas poneret. Est etiam quando locustæ ascribit, est quando Brucho, imo alibi cum Cicindela confundit; usque omnia conjiciens, nil docet. Gigni cervos istos tantum ex vermibus putrido ligno innatis Philosophus memorat. Cæterùm quum experientia illorum quoque originem é stercore ducendam clamat, huic potiùs applaudo. αἰγόκερως, τραγόκερως, κεράμβυξ, κεράμβηλος (sunt enim synonima) Latinis *Capricornus*. Germanis *Holtz back*. Anglis *Goat-chafer* dicitur; *Nomen. Descriptio.* magnitudine coloreque Platycerotem refert. Caput habet latiusculum, oculos bovinos & grandes, tres ferè transversos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus durissimis horrendum; quibus dum ligna

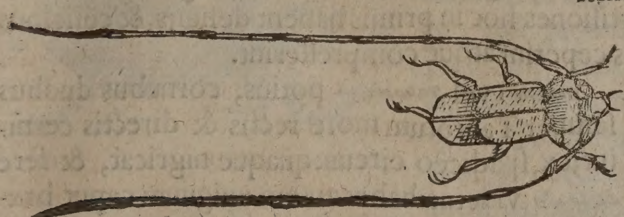
rodit, (experti scribimus) argutulum porcellorum grunnitum disertè exprimit. Hoc forte in causa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Hesichius. Scapulæ ejus curiosulè a natura sculptæ, manubrium ebeno factum & perpolitum, oculis objiciunt. Pedes sex habet, tribus quoque geniculis distinctum; sed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri sustinendo longè impares. His ferunt auxilium cornua duo, supra oculos nascentia, toto corpore longiora, novem decemue articulis flexibilia, non exactè teretia, sed asperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere possit, tamen dum volat, directè ea tantum protendit, atque volatu fessus pro pedibus utitur. Conscius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quiescit, ut in agro Heidelbergensi vidit noster Brue-

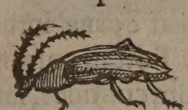
rus; avem paradiſi eò referens, quæ pedibus deſtituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris ſatur quieti conſulit. Gerras enim Germanas nobis obtrudunt, quotquot unicum illi tantùm volatum attribuunt; quo defatigata tandem, ſimul & terram tangere perhibetur, & diem obire. Fabularum mancipia hujus rei cauſam ſic narrant. Terambus Satyricus Poëta convitijs ipſas Muſas impetere non abſtinuit, quæ propter in Cerambycem meritò transformatus duplicem ſubivit pœnam, nam tum enervatis cruribus claudus ambulat, & latronum more in ligno pendet. Antonius Liberalis, lib. μεταμορφωσέων I. rem perſtringit his verbis νύμφαι δὲ μετέβαλον κατ' ὀργὴν τὸν Τέραμβον ὅτι αὐτὰς ἐλοιδόρησε, καὶ ἐγένετο ξυλοφάγος κεράμβυξ, φαίνεται δὲ ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ ἔστιν ἀγκύλος ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ συνεχῶς τὰ γένεια κινεῖν, μέλας παραμήκης πτέρυγας στερεὰς ἔχων, ὥσπερ οἱ μεγάλοι κάνθαροι. οὗτος ξυλοφάγος βοῦς καλεῖται, παρὰ δὲ Θετταλοῖς κεράμβυξ. τοῦτον καὶ οἱ παῖδες παίγνιον ἔχουσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντες φέρουσιν, ἣ δὲ ἔοικε σὺν τοῖς κέρασι λύρᾳ τῇ ἐκ τῆς χελώνης. Quæ dum Xylander Latina facere tentavit (vir alioquin Græce Linguæ peritus:) bis turpiter impegit. Primò quòd Cerambycem *avem* verteret, quum volucrem dixiſſet. Secũda quòd caput unà cum alis lyram formare diceret, quum Græcus liber ſic loquitur, σὺν τοῖς κέρασι. An vero hoc Scarabei genus, id ſit, quod in caule eriphiæ herbæ ſurſum deorſumque currit ſonum hædi ementiens, (quo Magi ad vocem emendandam nihil eſſe præſtantiùs affirmant) equidem neſcio: minorem tamen Scarabeum eſſe autumo; quia ferulæ caulis vix hunc jam grandem caperet. Cerambyces præter hunc memoratum varios vidimus, unum primo huic ſimilem, ſed magnitudine & colore varium; nam & paulo minor, & colore fuit ferè cinereo; Venter, crura, & cornua, dilutè cærulea; ſcapulæ, cauda & elytra, nigris qubuſdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; poſtrema crura reliquis longiora creſcebant. Hos a Quickelbergio obtinuimus, Antuerpia tranſmiſſos. Alterum habemus, extra viridem, ſupinè fuſcum; caput, ſcapulæ, elytra obſcurè virentia, & auro itidem micantia; corpore eſt paulo porrectiore, priori ſimilis videtur, ſed paulo minor; cornua purpurea obtinet, crura, pedeſque Hyacinthinos. Tertium huic concolorem ipſe primus Pennio dedi, nucem moſchatam & cynamum verè ſpirantem. Verùm fragantia illa dulcis (ſtacten contra non cara) cum vita in auras ſtatim effluit, & cadavere exulans, ſeſe in pyxidem (qua fuerit ſervatus) tota inſinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabei; ſed qui ante me invenerit neminem novi. Eſt quoque alter cum ſplendore nigricans, ventrioſus, craſſus, corpore, cornuque breviori reliquis; cornuum juncturæ non ſunt (ut in alijs) globoſæ, ſed utrinque leviter ſerratæ. Hunc Carolo Cluſio Pennius ſe debere fatetur. Quintus capite ore & dentibus primo omnino ſimilis, oculis nigerrimis, colore per totum corpus fuſco, ore patulo dentato, capite

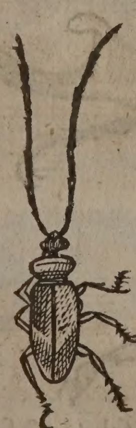

pite, collo, & alis, minutulis punctis nigris denſè conſperſis; corporis magnitudine ferè ſecundum æquat Cerambycem: rariùs conſpicitur; in ædibus vivit & lignis aridis. Sexto cineraſcenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuſcula, articulata, candeſcentibus maculis diſtincta: elytris, imo toto ferè corpore, varius eſt; in ædibus item verſatur, ſed an etiam in lignis habitet, ignoro. Septimum ex Ruſſia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuſcatum, juncturas habuit in cornubus globoſas, ſeptem vel octo; facile ex forma cognoſcitur. Ab hoc octavus magnitudine & forma parum abludit, niſi quod capite, ſcapulis & alis ſubcæruleis præditus videtur.

Nonum miſit ad Pennium Ioachimus Camerarius (de literaria repub. optimè cum primis meritus) cui alæ pedeſque arenoſi erant coloris; caput cornua venterque ſubnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulíſue compoſitis, quæ in utramvis partem nictu citiùs verſabat. In plantis (& potiſſimum Cithyſo) repitat. Hujus generis eſſe puto Scarabeum, quem Ioannes du Choul. (lib. de varia quercus hiſtoria, cap. 26.) ita deſcribit: *Degit in quercu animal de ſcarabeorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore nigricante, proceris cruribus, geminos capite gerens aculeos, modicè inflexos: quibus acerrimè ſtringit adverſantia. Hanc beſtiolam fabri lignarij quercus dolantes, in ipſis viſceribus vivam invenere. Ruſtici Lugdunenſes* Thurro *nominant. In laquearibus felicius diutiúſque vivit, ſeque hypocauſta colentibus levi cum ſtrepitu prodiens conſpiciendum ſubinde præbet.* Eundem vel illi ſimilem quendam piæ memoriæ Geſnerus Epiſt. Lib. 3. ab anu pleuritin paſſa dejectum fuiſſe teſtatur in hæc verba: Per aluum (inquit) à potione ex Oxymelite noſtro cum decocto fænugræci exhibita, prodijt vetulæ pleuritide laboranti, ſcarabei genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatiſque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. Decimus totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. Vndecimus ubique atreſcit. Duodecimo cornua minus articulata, caput ſcapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum ſpadicem videtur. Horum omnium in iconibus, utcunque cornua aliàs directa, aliàs curuata cernitis (explanationis gratiâ) tamen plerunque non niſi

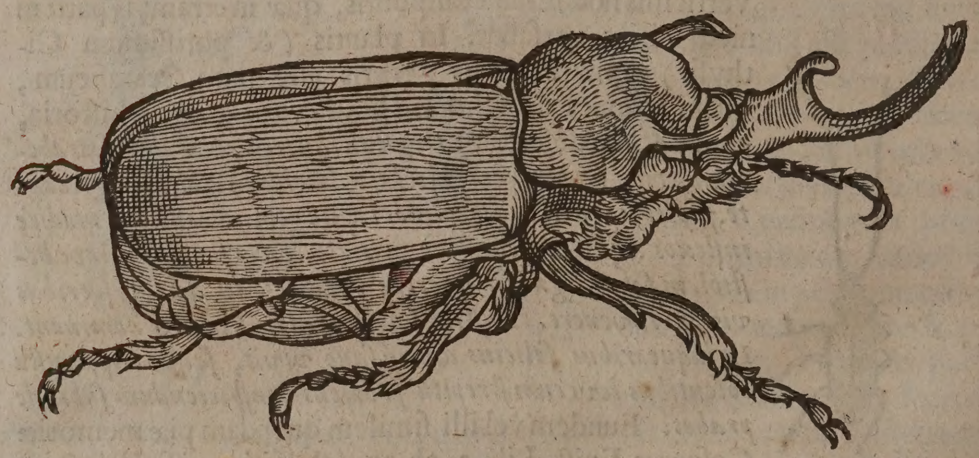
nisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx: eoque nomine in eorum classem re- referendos esse æquum duximus. Atque hactenus de Cerambyce sive Capricorno, ejusque generibus: quorum non alium in medicina usum didici, nisi quòd sinistra manu capta quartanas abigunt. Plinius lib. 30. cap. 11. Fortè posteri, quos meliori luto finxerit Apollo, alios ab ijs usus deprompserint, nec persuaderi sibi siverint,

Usus. tam affabre pictum fictumque à Deo animal, raris admodum in medicina virtutibus posse destitui, quas rebus longè vilioribus (pro suâ erga homines beneficentiâ) impartit. Vespertiliones hoc in primis habent delicijs, & culicibus præferunt, præsertim si vivos ceperint atque compresserint.

Βούκερως vel ταυρόκερως potius, cornubus duobus semper Taurorum more rectis & directis cernitur; ex spadiceo circumquaque nigricat, & ferè ἀκέφαλος videtur: habet autem exiguum caput brevibus crassisque scapulis immersum, mediáque fronte spinula exit (defensionis gratiâ) peracuta.

Nasicornium quatuor species vidimus. Prima omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum é tuberculo nascitur, quale etiam é scapulæ tumulo. Totum corpus, ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo fere duarum est.

Cantharorum lege fæminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fœtum solo sibi genitum producit, quod Ioch. Camerarius F. non inscite expressit, cum ad Pennium hujus insecti iconem é Ducis Saxoniæ rerum naturalium penu mitteret, his versibus:

Me neque mas gignit, neque fæmina concipit, author
Ipse mihi solus, seminiumq; mihi.

Moritur enim semel quotannis, suaque ipse ex putrilagine Solis beneficio (Phœnicis instar) renascitur, quæ (testante Monino)

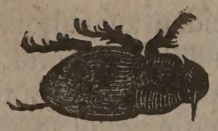
Quando millenas æstates, frigora mille
Vidit, & æterno labentia secula mundo;
Annis jam gravior, post longæ tædia vitæ,
Optat ut ossa rogo tepido rediviva quiescant,
Inq; suo condi feretro cupit; & sua longè
Corpora sarcophagó rediens potiora resumat.

Secundum

Secundam Nasicornium speciem raram atq; pulcherrimam, Mercurio sacram, Carolus Clusius Viennæ depictam misit; in cujus agro frequens est. Formam illi, qualem vides; absque ventre saturatè rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. Tertius nasicornis & quartus, pariformes penè videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic vero breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaque nigricant. Aries sive κριόκερως cornubus nodosis hyacinthũ æmulantibus, capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus, pedibus, cruribusque spadiceis incedit; alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite exprimunt. Canthari majores ἀκέρατοι sive excornes plurimi sunt. Nempe pilularius, Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus atque Fullo. Pilularem alij Stercorarium vocant, atque fimarium, quia tum ex fimo & stercore nascitur, tum in illis lubentissimè versatur. Græcis κοπρίων dicitur atq; ἡλιοκάνθαρος, nec non (à forma illud) αἰλουρόμορφος, quasi feliformẽ appellaris. Germanicè *Roßkafer, Kaat, Oder mistkafer.* Anglicè, *Dungbeetle, sharnbugg.* Gallicè *fouille merde*, quasi *fodi-merdam* dicere velimus. Pilulariũ vocant Latini, quia é stercoribus pilulas voluit globosas, quas posterioribus pedibus retro voluendo format. Porphyrius hoc modo illius naturam pingit: Pilularij omnes fæminas non habent, genitura in cœlum emissa, pilulas magnas posterioribus pedibus fingunt, & in contrarium agunt; ut sol cœlum circuitumque octo & viginti dierum observat. *Penè idem Aelianus.* Cantharus nullus fæmina, Semen in globulum fimarium emittit, quem viginti atque octo dierum spatio volutat & calefacit, deinde fætum procreat. Hoc dicere voluerunt. Scarabeum pilulariumè stercore pilulam ad cœli formam conficere, quam ab ortu ad occasum tamdiu versat, dum ad mundi figuram perduxerit: postea eandem in terra subter stercus (ubi nidificat) reponit, repositam permanere sinit ad mensem lunarem; quo exacto pilulas sigillatim singulas caverna ejicit, quibus in aqua dissolutis, prodit scarabeus vermis, impennis, quià paucis diebus absolutus, in volucrem mutatur. Hac de causâ hunc Aegyptij Apollini sacrum fecerunt, & pro numine non parvo coluerunt, curiosa Apionis interpretatione, quâ collegit, solis operum similitudinem huic animali collatam ad excusandos gentis suæ ritus. Plin. & Plutarch. sympos. 4. Rosas veluti suæ familiæ pestem, valde aversantur. Stercora verò (præcipuè vaccarum) & fimeta sic diligunt, ut eorum odore quàm longissimè naribus hausto, frequentes & citi advolent. Theoph. περὶ ὀσμῶν. Verùm gressus eorum tardior, labor contrà continuus atque improbus;

amorque in prolem exuſcitandam ferè proprius. Sæpe enim pilulæ quas formarunt, præ loci ventorumue iniquitate relabuntur, & de ſummo loco ad imum ſeſe præcipitant; perpeti nihilominus cura (propagationis ſtudio) volucella vigilat, pilulamque ſiſyphiam ad foſſam varijs excidens conatibus, tandem reducit. Et ſane niſi quaſi cæleſtis anime (μεςαὶ γὰρ Διὸς πᾶσαι ἀγυιαί) huic adeſſet, perpetuis coctus, imo decoctus laboribus deficeret, nec ad opus tam incertum tamque arduum unquam rediret. Solis calore excæcatos, mori eos tradunt nonnulli; plerunque autem non niſi à pediculis (quibus undique ſcatent) ſuffocantur. Hyemem vix ant ne vix quidem ſuſtinent. *Hederæ umbra inprimis* gaudent, veluti quàm maximè ſalutari. *Praxanus in Geopon.* Formam ejus ità graphicè cælatam, fuiſque coloribus notam (totus enim nigreſcit) exhibemus, ut plura adjicere, ſalva patientiâ veſtrâ, non liceat. Ex fimo primum proveniunt Scarabei (inquit Ioan Langius) ut ex ligno putreſcente coſſi: deinde vero, ſemine in globulum effuſo, eodemque vivificato ſobolē propagant: nulli non ſatis noti, niſi ſicubi nulla omnino ſunt ſtercora; alibi enim paſſim ſe cuique præbent obvios. Varijs quidem uſibus inſerviunt hi ſcarabei, nam & animis noſtris proſunt, & corporis nonnullas tollunt infirmitates. Etenim cum hoc animal (aut vix quidem animal, quippe cui ſenſus aliquot deſunt) ex infimo inſectorum genere nihil ſit niſi cruſtum, varijs tamen virtutibus nos vincit, & ad modeſtiam, temperantiam, laborem, magnanimitatem, juſtitiam, prudentiamque incitat atque impellit. Nam licet ædes habet ſtercoreas; tamen ijſdem vivit contentus, verſatur, oblectatur, deliciatur, nec lubentiùs in roſis potat prandétue, quàm in fimo caprino, quod amaricinum olere illi videtur. Vivit enim naturæ ſcripto, ejuſque leges tranſire ſcelus ducit. Præcipuum huic ſtudium, pilas quàm maximè poteſt ingentes componere, ſeu paſtillos, quas miro conamine volvit adverſus; quod ſi contingat ut adverſus molem aliquam onus protrudat, elapſis ſubinde pilis ac deorſum recurrentibus, putes te Aeolidem videre, recurrentem ſcopulum ad verticem montis ſemper voluentem; nec defatigatur, nec conquieſcit tamen (tantus operis ardor) donec in antrum ſuum devexerit. Nos vero homunculi pro dignitate aut viribus nil agimus, imo in ipſo arduæ virtutis veſtibulo deficimus, ſolemque & pulverem omnem, otioſi, malè conciliati, male habiti, malè item perditi ſubterfugimus. Magnanimitatem ejus quis non videt, ſi (quod Indorum Canthari facere perhibentur) vel cum aquila pugnare audeat? Imo opinor (utor Eraſmi verbis) futurum, ut aliquis Romanis ducibus impenſè favens, aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili plebeioque hoſte res inciderit avi tam regali: quem vincere glorioſum non ſit, à quo vinci turpiſſimum; & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila concertarit, etiamſi victus diſceſſerit. Apud poëtas enim puduit Ajacem Vlyſſis adverſarij tam imbellis, forteſque duces cum militibus confligere dedignantur. Rurſum alius magis etiam demirabitur, unde huic inſecto viliſſimo tantum animorum, tantum audaciæ, ut non ſit veritum cum ave multum pugnaciſſima bellum ſuſcipere: tum unde opes, vires, facultates, avocilia, ut tot jam annos bella ducere potuerit vere ἄσπονδα.

Vſus ab animi dotibus & exemplo.

Verùm ſi quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propiùs ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter penſitatis, propemodum Scarabeum ſe malit eſſe quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet aut obturbet quiſpiam priùs atque rem cognoverit; Primùm in hoc Aquilæ præſtat, imò homini, quod ſenectam quotannis exuit, ac ſubindè repubeſcit. Iam hoc ipſum tanti eſt, ut exiſtimem humanos quoſcunque Ioves, ubi perventum eſt ad inamabilem illam ſenectutem, qua ætas peculium & res abdicat, malle cum Scarabeis.

rabeis σύφαρ abjicere, quàm coronam ſeptemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur? quàm heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? ut nihil jam ſit ad ſcarabeum Homerica muſca. Iam vero nec ingenium vulgare, niſi quis temerè natum olim, vel ubique celebratum exiſtimet. Græcum illud proverbium; κανθάρου σοφώτερος: quo nimirum ſingularis quædam & incomparabilis tribui videtur ſapientia. Neque mea refert, ſi quis cavilletur; eum parum bene habitare in domicilio deformi: ſed potius illorum οἰκομανίαν juſte damno, qui deformes ipſi cum ſint & cænoſis moribus, ædes politè, ſpecioſè, ex amuſſim factas, Attalicis uſque ſumptibus ædificant, atque incolunt. Porro quod animantium excrementis ad ſuam commoditatem abutitur, ingenij laus eſt, non crimen. Quaſi vero non idem nos medici faceremus, quoties multorum animantium cruorem, carnem, urinam, imo oleta quidem & ſtercora ægris applicamus, & in potione nonnunquam exhibemus. Nec pudet Alchymiſtas, viros plane divinos, & non amplius, (ſi quod cuperent, caperent) mortales, ad quintam illam eſſentiam eliciendam uti fimo; nec agricolas (quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, nullum jam ſanctius) ſtercoribus arua ſaginare. Id quod quidem eas à pilulario primum didiciſſe, non abhorret à veri ſimilitudine. Cur enim fimo potiſſimùm ſemen includeret, niſi illi vegetantis illius caloris humoriſque (quo perficiuntur generationes) plurimum ineſſe Deus voluit? Hinc evenit ut fimi beneficio agros redderent prægnantiores, horridamque illam maciem, famem, ſterilitatem prudentiores villici abigerent. Sed Scarabeis iſtis Pilularijs (inquis) res tam putida bene olet. Stultum vero ſit naſum hominis in Scarabeo deſiderare: ſiquidem id homini peculiare, odore ſui fimi offendi: nec idem accidit in ullo cæterorum animalium. Felicior ergo nobis Scarabeus, non immundior. Quamquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priſcis illis temporibus res ipſa perinde atque nobis, non viſa eſt abhominanda; quam auſpicatiſſimo vocabulo, *Lætamen* appellarunt, nec dubitarunt Saturno deo *ſterculei* cognomen addere: nimirum honoris cauſa, ſi Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Sterculo Fauni filio hinc non nomen ſolum, verumetiam immortalitatem contigiſſe in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus regibus ſummam peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui divulgarit. Denique nunquam abolebitur regis ſenis memoria, quem Homerus (ut in Catone tradit Cicero) manibus ſuis lætificantem agros, nec alia re quam quâ delectatur Scarabeus, poſteritati conſecravit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotij putor, cum emolumento conjunctus. Cur Pilularium igitur à tantis commoditatibus leve deterreat incommodum? ut jam demus incommodum eſſe, quod ſuis fovendis fætubus eſt commodiſſimum. Denique cum videmus, Scarabeum in ſtercore ſemper purum eſſe, ſemperque cruſtâ nitidâ; contrà homines in lupanari inquinatos atque pollutos: quæſo uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut κάνθαρος veluti καθαρὸς ſit appellatus. Quod ſi quis forte dotes has leves ac vulgares exiſtimet, illud certè nemo non magnificum fatebitur, & ingenti criſtâ dignum, quòd antiquitus inter ſacras imagines, & in vatum myſterijs cum primis habitus eſt Scarabeus, egregij bellatoris aptiſſimum ſymbolum. Siquidem (ut refert Plutarchus in commentario de Iſide & Oſiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis, Regis ſimulacrum erat oculus, addito Sceptro: cum recta juſtaque rerum adminiſtratione conjuncta ſignificabatur. At Thebis (ait) imagines quædam reponebantur, quæ manibus carerent; eæ judices repræſentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela maximè eſſe ſejunctos: atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicij preſidem referebat, quod hunc

oporteat

oporteat omni prorſus affectu vacare, tantùmque rem ipſam non perſonam reſpicere aut audire. Aderat non Corchorus inter olera (quod proverbio dicunt.) Sed inter ſacras imagines Scarabeus, ſigillo inſculptus. Et quid tandem per hoc novum ſymbolum innuebant nobis ſapientiſſimi Theologi? rem videlicet haud quaquam vulgarem; nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutharchus indicat, ne quis ſic à me confictum exiſtimet: quemadmodum allegorias perſæpè comminiſci ſolent é vulgo nati Theologi. At dixerit imperitior aliquis, quid Scarabeo cum duce belli? Per multa ſanè congruunt. Principio vides ut totus armis luceat, nullaque pars corporis ſit non diligenter cruſtis ac laminis communita, ut non meliùs armatus videatur Mavors Homericus cum illum maxime ſua inſtruit panoplia. Adde nunc militarem aſſultum cum horrendo ac Panico bombo, cantuque vere militari. Quid enim inſuavius claſſicorum ſonitu! quid ἀμουσότερον tympanorum ſtrepitu? nam turbarum vocem, quâ nunc reges tantopere delectantur, olim Buſiridæ non ferebant, quod aſino rudenti videatur aſſimilis; at ei generi inter abhominata habebatur aſinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum genere fæminam inveniri, ſed omnes eſſe mares. Quæſo quid magis congruere poteſt in fortem Imperatorem, qui nec ipſe fæminam in caſtris habere debet, nec alijs permittere. Quin & illud ad rem aptè quadrat, quòd in delicatis illis pilis de quibus dictum eſt, fætus ſuos edunt, fovent, alunt, educant: nec alius eſt locus naſcendi quam veſcendi. Verum hoc myſterij mihi non facilè ſit interpretari. Rectiùs exponent Imperatorij milites, qui norint quid ſit, ἐν ἀσπίδι ξενίζεσθαι, qui norint χαμευνίας; qui in obſidione nuda, duras hyemes, duriorem famem ſæpenumero pertulerunt; qui vitam ægram non jam herbarum radicibus, ſed fædo victu produxerunt; qui menſes aliquot in navibus exegerunt. Si quis hujus vitæ ſordes perpendat, mundus erit Scarabeus: ſi quis miſeriam, eſt quod Scarabeo invideat. At hæc eſt Imperatorum ſors & conditio: ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit noſtris Pyrgopolinicis, ut in ſuis inſignibus, quibus totam nobilitatem ſitam eſſe putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal (quod vel caſus objecit, aut ipſi ſibi adoptarunt) quum proprium ipſorum ſymbolum ſit Scarabeus; atque id quidem cùm accommodatiſſimum, tum vero à prima ipſa uſque antiquitate, unicâ nobilitatis parente, comprobatum dicatumque. Ad corporis formam quod attinet (abſit modo vulgaris, & judicium præoccupans imaginatio)non eſt quod contemni poſſit vel debeat pilularius. Etenim ſi verè proditum eſt à Philoſophis,ſphæricam figuram pulcherrimam eſſe,atque omnibus modis optimam;cur non et formoſus videatur Scarabeus hic qui ex Demiurgi ſententia,ad illus ſpeciem propius accedit, quam aquila, quam homo ipſe? Clem. Alexand. lib. 5. ſtromat. « Facie vero licet catum,beſtiā nobis familiarē,& magis utilem quam gratam,repræſentat; tamen eo etiām nomine ab Aegyptijs colitur,atq; longè alijs inſectis præfertur, *Calcagninus*. Deniq; ſi equus in ſuo genere formoſus,eſt ſi canis in ſuo,quî minùs in ſuo placeat Scarabeus? Niſi omnes omnium formas noſtrâ metimur;ut quicquid ab hominis forma diſceſſerit,id continuo deforme iudicetur. Colorē ejus nemo ſanæ mentis calumniabitur,ut qui gemmas etiam nonnullas, adamantem nempe ipſum omnium gemmarum Principem, commendat. Deniq; non uſquequaq; contemnendum exiſtimabit Scarabeum, quiſquis ſecum reputarit,Magos ac Medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem non modo geſtantur in crumena, verumetiam de collo ſuſpenduntur, non nunquam & auro incluſa contra omnes infantium morbos. Quid quod in efficaciſſimis vixque credendis remedijs, (ni Plin. author eſſet) parem cum

antidotis

antidotis vim obtinebunt? Siquidem ὁ δ' ἐν ᾧ σμάραγδος ἐγγλυφεὶς Scarabeus Smaragdo gemmæ insculptis, adversus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium, nec omnino minus efficax, quam Moly quod Vlyssi quondã dedit Mercurius. Nec solum contra hæc valet, verumetiam haud vulgariter prodest, si quis quocunque modo regem adire paret; ut hujus modi annulus imprimis gestandus sit ijs, qui constituerunt à magnatibus beneficium aliquod non jejunum, aut provinciam præpinguem emendicare. Item capitis gravedinem avertit, non mediocre profecto malum, præsertim potatoribus. Proinde quis ipsum Scarabeum despiciat, cujus & imago lapillis insculpta tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adjiciam: Si quid Aquila sibi placet cognomine gemma *Ætite*, ne hac laudis portione cedere Scarabeum: Nam huic quoque nomen debet *Cantharias* lapis, totam animantis speciem mirè referens, ut non effigiem expressam, sed vivum ac verum Scarabeum intra gemmam conditum dicas. Quinetiam immundum hoc sordidumque (si velis) animal, oleo rosaceo cum terræ inteſtinis coctum, optimè doloribus aurium medetur. *Plinius*. Avicenna solos pilularios contusos coqui jubet sine vermibus. Quod etiam approbat author libri ad Pisonem, cap. 12. Silvaticus cap. 94. ex Avicenna sic scribit: Scarabei pilularij conferunt matricis doloribus, provocant urinam & menses, abortum faciunt; cum *Cordumeni*: valent ad hæmorrhoidas sanandas; conferunt item rigori; venenis per animalia infusis; & oleum (in quo franguntur) aurium tollit dolorem. Recentiores inter calculi remedia Scarabeos hos exiccatos celebrant præsertim Alexand. Benedic. Lanfrancus ad calculi curationem pulverem hujusmodi conficit, haud ignobilem: Pilularios Scarabeos vel quoscunque alios eodem modo combure, quo cicadas aut Scorpiones. ℞. Spodij illorum gran. 5. condisi ℨj. stercoris columbini ℈j. ſſ. siccentur, & fiat pulvis. Dosis ℈j. cum aqua decoctionis raphani, tribulorum, vel cicerum nigrorum. Ad hæmorrhoidas hoc unguentum haud parum laudatur. ℞. ungt. populei ℥j. olei rос. in quo diu bullierunt Scarabei viginti, totidemque aselli ℥j. ſſ. croci grana 4. Incorporentur & fiat unguentum. Arnoldus de Villanova Breviarij lib. 1. cap. 25. contra spasmum se singulare nactum fuisse à magistro suo unguentum memorat, é Scarabeis confectum hoc modo: ℞. piperis, euphorbij, pyrethri, ana, Scarabeorum ad reliquorum omnium pondus, pulverisata omnia & commixta in Balneo cum succo flammulæ, q. s. macerentur & fiant ad modum unguenti, ex quo pulsatiles venæ brachiorum, pedum, temporum cum umbilico & spina inungantur. Quinetiam lib. 4. cap. 11. ad comatosos & lethargicos suscitandos (ubi nihil profuerunt cantharides & cauteria) Scarabeos pilularios vivos, duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos circa occipitium bene rasum priùs & super musculos brachiorum anteriores (in unoquoque unum) & sub plantas cujusque pedis unum alligari jubet, quia mirabiliter excitat lethargicos. Imo Magister Iohannes de Florentia (inquit Arnoldus) hoc remedio, cæteris frustra omnibus tentatis, per septem dies lethargicum detentum expergefecit, & postea cum cantharidibus vesicatorijs in occipitio positis sanavit. Præstant in hoc casu pilularij: secunda ijs debentur qui sub lapidibus, tertia ijs qui in Balneo reperiri solent. ὁ μὲν ἡλιοκάνθαρος θεραπεύει τοὺς τεταρταΐζοντας, inquit Ælianus. Plinius & Trallianus modum utendi monstrant; nempe si vivus fuluoque linteolo inclusus appendatur collo, idque se multiplici experientiâ certum vidisse testantur. Tamen vix fidem habebunt magi, quum Chelonitidem gemmam aureis guttis insignem, cũ Scarabeo in aquam ferventem missam, tempestates ciere insipienter magis quàm verè narrant, & autumant, Plin. lib 37. cap. 10. Taceo Aquilam, Gallinaginem, aves lanios dictas Gesnero; in quarum nidis Scarabei spinis affixi (quod observavit noster primum Bruerus) argumento sint, quod huic quoque

P que

que usui inserviant, ut aves alant. Imo multa alia animalia, præsertim ranas palustres his vesci, author est Bellonius. Et sane quamvis Aquila, superbus crudelisque hostis, tam infimæ sortis animal non minus affligit atque devorat, quam Ciconiæ nostræ magnates plebem solent ranariam: tamen opportunitatem nactus, par pari refert, exclusumque illum prædonem satis punit. In nidum enim cum commilitonibus suis Scarabeis citus convolat, & absente matre, aquilæ ova profert ex nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum fecerit: quibus lapsis minutisque, pulli informes adhuc, miserabiliter in saxa elisi, prius orbati vitâ sunt, quàm vitæ sensum acceperunt. Nec sanè video quò graviùs excruciaret Aquilam quàm in liberis. Nam qui sui corporis gravissimos negligunt cruciatus, levissima filiorum tormenta non ferunt. Videmus asinos (tarda & sensus penè exortia animalia) per ignes objectos, miro vitæ contemptu, pullis suis succurrere: adeo ut insitam Scarabeo in vindicta eligenda prudentiam nequeam non admirari atque laudare. Sed de hoc satis, ne non quidem elephantum é musca; Sed é Scarabeo Gigantem reddidisse videar. Dicam equidem, ut immensum de re parva volumen fingere nolui, ita subticere, quæ legeram, scelus habui. Miror Pennij hic brevitatem & jejunitatem, cum in Luciano, Plinio, Homero, Aristophane, Theocrito, Alexandrino, Erasmo, aliisque innumeris authoribus, mira de Scarabeo Pilulario memorantur præfatu digna. Est alius omnino similis Pilulario, sed melænocyaneus, cum illustri quodam splendore. Hic Augusto mense pediculis inter crura herentibus vexatur, & tandem interficitur. Eum ego Feliformem potius existimarem, quia non plus ovum ovi faciem, quam hic cati. Vbique occurrit, sed in agro Colcestriensi sæpius vidi. Pergamus porro.

Quem ego *Smaragdum* vel *Viridulam* dicerem, Græci Comicique omnes μελολόνθην, Attici μηλόνθην, qui etiam χρυσαλλίδα vocant. *Eustathius.* dicitur item nonnullis χρυσομηλολόνθη, & χρυσοκάνθαρος, sed nullo jure. Accipitur à quibusdam pro Scarabeo Arboreo, sed locus abusum dicet. Rustici Lombardi Gallerucas, quasi Gallicas erucas vocant (ut Niphus interpretatur) quum tamen nihil cum erucis commune habeant. Germanicè *Gruenen, Oder, Gouldkafer.* Italicè *Mariola.* Polonicè *Zielonakroroka*, Anglicè *Greene-chafer* appellatur. Variæ sunt scriptorum de isto animalculo opiniones; tum quia non ubique hic obvius Scarabeus, tum quod Cantharidi propior videtur. Alij Cantharidem esse volunt, sed caustica vis fere abest. Aristophanis Scholiastes ζωΐφιον χρυσίζον vocat, κανθάρῳ ὅμοιον. Eustathius Vespam majorem dicit. Pollux animalculum volucre affirmat, sed non genus notat. *Gaza* gallerucam vertit, sed nihil simile obtinet, qui verò scarabeum arboreum esse contendunt, vel oculis privantur, vel colorum varietates non dispiciunt. Hesichius eum Scarabeum facit, sed coloris aurei; ut Aristophanis Scholiastes flavum: recentiores viridulum vocant & Smaragdinum, sed auro radiantem. Sic Marcellus Empyricus innuit his verbis: Scarabeus viridis (Melolonthen vocant Græci) colore Smaragdino & vivido est: ob cujus amænitatem, oculis usque adeo gratus & beneficus, ut satiari eo non possint: nam quo diutius eum intuearis, eo magis discupias. Idem quoque Plin. lib. 30 cap. 7. & 29. ca. 9. Mas totus undique viret, oculos si

exceperis

exceperis rubicundos: elytra fæminæ (quæ major eſt) caſtanei coloris videntur, grato atque illuſtri ſplendore micantia, alias mari ſimilis. Pectus utriuſque mucronatum prominet, quod in alijs ſcarabeis haud obſervavi. Marem fæminamque quaſi manu Apollinis pictos miſit ad Pennium P. Quickelbergius, Apothecarius Antuerpianus; ſed rerum naturalium ſtudio plurimis medicis anteponendus. Ariſtoteles 9. de reſpiratione, ſtridulum illi ſonum aſcribit, quod fortè argumentum præbuit nonnullis, cur hunc Scarabeum Arboreum eſſe dicerent. Generantur (inquit Philoſophus) ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς βολίτοις, καὶ τῶν ὀνίδων: *id eſt*, é vermibus fimi bovini, aut jumentorum. Alter Stephanus ex Thephraſto, γίνεται ἡ μηλολόνθη ἐκ τῆς ἀνθήσεως τῶν μηλεῶν, ἢ ἀρχομέναις ἀνθεῖν περιπλαμένη. Aliam ſpeciem hujus Scarabei Carolo Cluſio ferimus acceptam, cui

pedes nigricant, uti caput, ſcapulæque, ſed é cæruleo; Antennas habet figurâ, non tactu, corneas; (quare inter ἀκεράτους cenſemus) elytra ſtriata videntur: ſed in circumferentia nonnihil rubent. Alium non ignobilem Melolonthen Thileſius nobis proponit (atque ego vobis pictum exhibui) his verbis: Totus præter oculos viridis (hi enim impenſe nigricant;) venter ex auro parum rubeſcit, uti & cruſcula: medium dorſum luna elytris concolor adornat; quare non invenuſtè à Latinis, *Equus lunæ* vocatur. Hujus Ariſtotelem meminiſſe ſcribit Thileſius, ſed quo loco Philoſophus id facit, nondum aſſequor. Thileſius dum hunc inter pilulares recenſet (quare & ego attexui) hujuſmodi cum verſibus deſcribit.

Quas figula ipſas facit, fertque refertque pilas,
Pars nigra ut Aethiopum, manus uſta coloribus horret;
Regia pars viridi picta colore nitet.
Parva nitet cujus dorſo nota, magna minutis
Si conferre licet, Luna puſilla velut.
Dixit equum Lunæ hinc cognomine Brutia tellus:
Quod ſi bellator ſic nituiſſet equus,
Illo capta foret non una Semiramis; eſſent
Centauri & plures quàm genus eſt hominum.

Et profecto plerique pilulares tetro nigrore horrent; eſſe tamen non dubito, quin aliorum nigriore virore lucet cruſta, aliorum peramæno. Sunt item rutili, & ijdem prægrandes, qui terram fodiunt, ac illic nidos ponunt. Sunt qui parvo, ſunt qui metuendo bombo formidabilique ſtrepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter ſtrepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum deſcrimina. Verùm id commune eſt omnibus; in ſtercore ortus, in eodem victus, vita atque deliciæ. *Alius Cantharus* purpureus Conſtantinopoli ad nos delatus fuit, qui (niſi oculi, venter, ac pedes picem referrent) totus eſſet purpureus ac violaceus. *Atratus* in lignis aridis habitans, hunc in modum formatur; ſeu lugubri indutus veſte totus nigreſcit, vel pulleſcit poti-

us: os forcipatum illi, ſcapulæ fere quadratæ, tibiæ atque antennæ breviuſculæ; rarò volat, frequentiùs graditur, atque inter greſſum maleficorum ſervorum more obmurmurat. ***Arboreus*** vulgaris admodum & ubique obvius, præcipue Iulio & Auguſto menſibus, à ſole conſopito tum: enim magno murmure & mugitu cæcoque impetu, in hominum faciem involat, jumentaq; laceſſit. Arborum folia corrumpunt hi Scarabei, quæ inſita malitia dilacerant potiùs quam mandunt. Veſcuntur enim culicibus. Angli eos, *Dorrs*. Germani, *Baumkafer*, *Loubkaefer*: à Ioanne Agric. lib. De Subterr. anim. *Scukaefer*; à Gallis *Hanneton* nuncupatur. Vaginæ alarum puniceæ ſunt, & tenuiſſimo quaſi polline conſperſæ: aliàs leviter ſplendent; idem quoque tibiarum, pedum, ac caudæ ſpinoſæ color, reliquæ partes infuſcantur totæ, niſi quod oculorum circulus, antennulæque parvæ & ſupra caudæ ortum flaveſcunt, juncturæque ventris albeſcunt. In Normannia tertio quoq; anno multo frequentiores, atque ideo, *L'an des hannetons* ab illis vocatur. Proditum eſt in Anglorum annalibus, Anno Chr. 1574. Viceſimo quarto Februarij, tantam eorum multitudinem in Sabrinam fluvium delapſam, ut aquaticis molendinis rotas ſiſterent atque obruerent: & ſane niſi unà cum hominum induſtria, gallinæ, anates, caprimulgæ, tinnunculi, veſpertiliones, aliæque prædatrices aves, (quæ hos in primarijs habere cibis videntur) auxilio fuiſſent; ſuffocatæ abijs molendinæ etiamnum hodie obmutuiſſent.

Huic alter affinis creditur, colore totus ex fuſco albicante, glauco ventre & quodammodo caneſcente. Quem in medicinis uſum obtinet equidem me neſcire fateor. Aucupes verò cum anates venantur, ſcarabeis duob. tribuſve arboreis caudatim junctis hamum contegunt, filoque gladiolis aquaticis ſubdito (ne diſpaleſcant technæ) lapidem ponderoſũ alligant. Statim anas præ cibi aviditate hamum devoraret, ejuſq; dentibus inhærens pœnas luit. His cucurbitæ incluſis, quomodo grues capiuntur, qui ſcire velit, Geſnerũ legat de grue.

Scarabæus quem Plinius Fullonem vocat, rarior eſt, nec ubique obujus. In Anglia, quantum audiverim aut legerim, nuſpiam apparet. Gaza κάνθαρον ab Ariſtotele dictum, aliquando Fullonem tranſtulit; quum tamen ille ſemper Pilularem ſolum eo nomine notum voluit, atque reliquis Scarabeis proprias nomenclaturas contulit. Neque Fullo Scarabeus rubeus dici poteſt (ut Freigius conjicit) nec eſt animalculum cauda forcipata, quod Hadrianus Iunius nobis per Fullonem obtrudit; non eſt enim Forpicula ἐκ τῶν κολεοπτέρων genere, ut fuſiùs in hiſtoria ejus palam fiet: Sanè Scarabeus hic pulcher eſt, Arboreo major, ſed Cervo volante Fæmina nonnihil minor: caput illi adeſt fere corneum, antennulis duabus non invenuſtum; oculi pectúſque hirſutum ex albo flaveſcunt primulum, pedes anthracinos habet. Venter caudáque plumas referunt gruinas. Scapulæ atque elytra albis nigriſque macu-

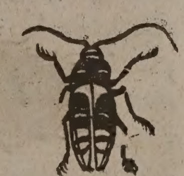
lis

lis tam pulchrè variegantur, ut vestem Damascenam esse Phrygia manu intertextam facilè jurares. Hoc insectum utrique lacerto alligatum, Magi contra quartanas singulare esse dicunt remedium; nisi non Plinio credendum lib. 30. cap. 11. Iconem Primum à Carolo Clusio habuit Pennius: bestiolam vero ipsam Quicquelbergius postea transmisit.

Cap. XXII.

De Scarabeis minoribus.

Scarabei omnes minores vel maculati sunt corpore, vel immaculati: illos ἀλλοχρόους hos verò μονοχρόους Græci appellant. Maculæ aliorum ex nigro albicant: alij flavescunt, alij rubescunt. Albicantium é nigro septem, Flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classe donavimus.

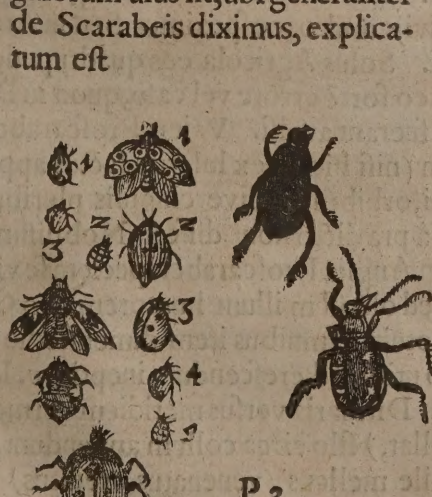

Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum ex cærulo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis deprehensus est fuco puniceo; alter muricis succo inebriatus comparuit. Aurescentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clarè micanteque auro undiq; suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appingique curavimus. Quis verò singulorum usus sit, ubi generaliter de Scarabeis diximus, explicatum est

Cap. XXIII.

De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.

P*Roscarabeus* Latine, Paracelso Meloe; Agricolæ pinguiculus; à melleo pinguique sudore affatim extillante dicitur. Græci ἀνθικάνθαρον & ἐλαιοκάνθαρον appellant. Germanis à mense quo potissimum conspicitur *Mayen Wurmlein & meyen Kafer* dicitur. Heidelbergenses, *Schmalts voghel*, Ditmarienses *Ever & Kadden* (ut Wierus lib. de morb. incognitis testatur) nomini imposuerunt, Anglicè *Oile Beetle* sive *Oile Clock* non ineptè vocari possit. Cur verò Proscarabeus potius quàm Scarabeus contra Gesneri Pennijque institutum dicitur, cùm multa afferre possim, tum illud imprimis, quòd sexu distinguuntur & coeunt. Fæminæ magnitudinem hic vides, atque Maris majorem cernis, & aliam plerumque formam; huic enim os minime forcipatum, veluti Fæminæ; hæc item vel levissimo motu aut tactu, oleo (mellis liquidi instar) diffluit, mas semper quasi exuccus deprehenditur. Coeunt, ut sæpius in agro Heidelbergensi vidimus, aversis caudis: fæmina inter venerem marem trahente (canum more) ita ut hic retro reptare cogatur. Corpus utrique molle, é cærulo obsoleto cum splendore nigricans: cujus scapulis alæ duæ, vel alarum potius primordia innascuntur, sicut Struthiocamelo: non tam ad volatus quàm gressus celeritatem juvandam. Circuli illi ventrem dorsumque circumcingentes, in junioribus viriduli, in adultioribus cærulei magis apparent. Contriti fragrantiam reddunt gratissimam ut Toxites in Onomasticho suo affirmat. Folijs violarũ præcipuè vescitur, deinde graminis tenelli. Raró extra mensem Maium conspiciuntur; reliquum anni tempus latebras colunt, vel semine pilulis inluso moriuntur. Heidelbergæ Francofurtiq; in agris, pascuis, segete, ipsisque adeo hortis & trivijs multos cospeximus. Sed in Anglia adhuc vivos, ibidemq; natos non reperi. Solus Agricola eos quadrupedes fecit, quùm revera sint omnes sepedes: eo fortè errore vel casu, quod in Proscarabeum inciderit, cui antea duo pedes fuerant avulsi. Wieri Proscarabeus, si supinum videris, ad humanam faciem (nisi hic senex luserit) factus apparet; alas longiores obtinet quàm reliqui, orbibusque sive cingulis pluribus corpus ambientibus distinguitur. Aliàs à prædicto non differt. Nobilissimus. Edmundus Knivettus Eques primam in Anglia Proscarabei speciem se vidisse asserit, ejusque ad nos misit iconem; sed oleosum illum humorem quo Germanicus abundat, nunquam invenire potuit. Omnibus item dimensionibus superatur, vel quòd cœlo, vel quòd solo utitur ad crescendum ineptiore. Ioannes Wierus de illorum usu sic scribit: In Ditmaria versus meridiem vermem maialem (sic enim Proscarabeum appellat,) filo circa collum appendunt, potissimum mense Maio, quando liquor ille melleus (venenatus creditus) copiosissimè extillat: hunc

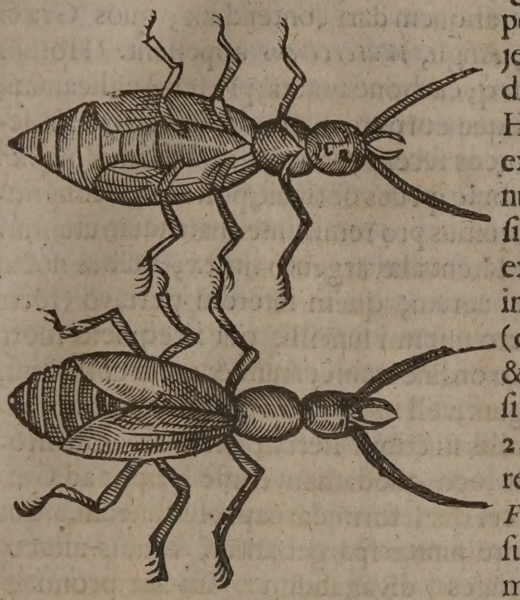

(vel

(vel aliquando duos aut tres) exiccatum & in pulverem contritum cum cervifia propinant,ægrumque vel labore, vel multis in lecto ftragulis, vel in furno (à panibus extractis) citò multumque fudare compellunt. Deinde gravia infequuntur fymptomata;nempe cordis dolor, virium omnium dejectio, totius corporis debilitas, quæ dimidium ferè diem non fuperant. Hoc alternis, vel fubalternis (ut res exigit) diebus iterant, ufque ad nonum. Hunc potum Anticantharinum five *Kadden tranck* appellant; quia ex Profcarabeis componitur. Et fanè in dolore illo capitis Epidemico (quem Placentinus in Chirurgiæ fine, & Berptalia capite de vapore, & forfitan Avicennna 4. Lib.3. Fen. Tract. 2.Cap.9. definiunt) fingulare dicitur remedium. Saxones hunc morbum. *Fiuren* five *Kadden* vocant. Paracelfus Lib.3.Cap.6.de morb. Tartareis, medicamento ex iftis Meloibus & femine raphani compofito curatum à fe hydropem commemorat:ejus confectio hujus modi eft: R.meloum ℨx. feminis raphani ℥j.reduc in liquorem:dofis ab ℨj.ufque ad tres, efflagitante neceffitate. Vfus eft etiam Oppodeltoch Meloum contra Syrones,lib.de vit.longa.Cap.12. quod poft alia medicamenta per duodeciem horarum fpatium applicari voluit. Si colligantur ante Solis ortum & diftillentur (inquit Agricola,) ad tumorem fub oculis multum valent, ubi loci affecti ter quaterve quotidie loti fuerint. Pinguedo item illa oleofa manuum fiffuras fanat, ut à rufticis Heidelbergenfibus accepimus, qui eorum mirificas virtutes non femel tantum nobis inculcarunt. Vrinam potenter pellunt, fed una fanguinem; Venas nervófque ac vulnera glutinant. Equorum fcabiem contufionéfque in dorfo,fellarum iniquitate factas, percurant.

Cafparus Reglerus lib.de pefte,viginti Profcarabeos colligere confulit:non tamen manibus fed duabus virgulis. Deinde ubi in ollam fictilem vel vitrum inditi fuerint,in oleo olivarum dulciffimo. q. f. fuffocentur, atque ufuij ferventur. Hoc oleo inuncto, Bubones, carbunculos, exanthemata peftilentialia, vulnúfque à cane rabido inflictum curari affirmat. Alio loco Saphiro bubonem circumfcribere jubet, locumque deinceps oleo Meloum vel juniperino perungere,quippe quo mirum in modum venenum extrahitur, atque pars affecta in naturalem temperiem citò redigitur. Marcellus Empiricus Scarabei cujufdam pilofi meminit colore leonino, vero aliàs per omnia fimilis præter hirfutiem. Culionem dici proprio nomine contendit; in fepibus fenioribus, foffifque & aggeribus derelictis invenitur. Hunc ad oculos fcabros & palpebras ab humore falfo & acri diu perforatas, vel pedicellis exefas mirabiliter valere fcribit. Vtendi viam fic docet: Primum folium caulis rore nocturno madidum primo mane colligito & fic complicato, ut ros ad fundum folij omnis confluat. Tum ubi primoribus digitis & pollice pilofum hunc Scarabeum apprehenderis, confeftim intra folium concludito, ut urinam (quam ftatim à compreffione reddit) cum rore ipfius commifceat; aliàs enim excidet lotium, in quo totum ineft arcanum.

Hoc

Hoc rore Scarabei lotio veluti impraegnato, si cum specillo palpebras tetigeris, & loca scabra exesaque perunxeris, miras & stupendas ejus dixeris virtutes. Verum quis vel qualis iste Scarabeus, plane ignoro: nec alios authores qui ejus mentionem ullam facerent, meminisse possim.

Scarabei aquatici jam sibi locum aliquem dari contendunt; quos Graeci ὑδροκανθάρους, Germani *Wasser kafers*, Angli, *Waterclocks* appellant. Horum omnium ventres spadice infecti, dorsaq; carbone notata, praeter Anglicanum; in cujus icone si limbum scapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuscaveris, atque oculos argenteos feceris, non est quod ampliùs expetas ad illius descriptionē. Sex quibusq; pedes obtinuit, posteriores longitudine latitudineq; caeteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Seb elytris nigerrimis, membraneae latent alae argento tinctae, quibus noctu aquis egressi, celeriter convolant per aerem, quem interdiu perrarò (fortè nunquam) diverberant. Omnium vero minimi sunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquae superficie multi nullo ordine transcurrunt & quasi colludunt, & aqua turbata vel se fundo immergunt, vell in riparum foraminibus abscondunt: Deinde vero mutis & tranquillis fluctibus iterum gestiunt. Christophorus Leustnerus se Scarabeum in loco quodam invenisse scripsit ad Gesnerum, vaginaria (ut solent) crustula, cui quasi formicae caput subluteum, atque alae multae erant affixae; ventre inferiore pinnae spargebantur, caudis astacorum similes: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat prosua munitione exigua, sed in longissimas setas divisa. Ex aqua palustri in fontanam conjectus, paucis interiectis diebus vitā excessit. Atque hactenus de Scarabeis: quos inter regiones solus Olynthius ager, inter plantas Hemerocallis non profert. unde ille á Plinio, Theopompo, & Antigono, *Cantharolethrus:* haec à Dioscoride *Anticantharos* appellatur.

CAP. XXIIII.
De Gryllotalpa.

DIceat hic quaeso nobis prae nominum inopia ὀνοματοποιεῖν.

Bestiolam quam expressimus, Cordi Sphondylis, Dodonaei vera Bupreſtis est: perperàm uterque nominant & nullo jure. Sphondylis enim alas non habet, hoc Insectum vides alatum. Bupreſtis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc vero animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eò accedit; ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus Canthari- des carere nemo sanus contenderit. Gryllum dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. Talpam, quia terram continuo fodit. Belgis *Weemol*, Anglis *fenkricket*, *evechurre*, atq; etiam ✗ *Churrworme*

✗ Mole-cricket.

Churrworme dicitur. Infectum visu horridum ac monstrosum, quadruplo maximam superans Cantharidem : præcipuè ætate ubi fuerit provectiore. Formam ob oculos videtis : ego colores addam. Fæmina leviùs, Mas saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quasi é naribus labijsque propendent : oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. Mas vero fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Vtrique ungues coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit : medijs insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores, membraneæ: corpus incisuris varijs insignitum. Iuniores ferè toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert : unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suáque cantilenâ, sonora quidem satis & supra mille passus stridente, sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppido exhilarantur : acsi ejus adventu terram humore gravidam & calore Solis veluti maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde forte hyeme victurus. Quidam stercoribus eum equinis vesci affirmant. Dodoneus hanc bestiolam boves morsu interimere author est ; eo lapsus quòd Buprestim esse arbitraretur. Intus ne sumptus noceat, equidem ignoro : Sæpius autem nudum nudis saluisque manibus tractavit Pennius, nec ullum ad mordendum animum in eo perspexit. Bruerus noster idem Pennio significavit, qui rusticos suo ære conduxit, ut mores ejus sæpissimè observarent, nobisque exscriberent.

Cap. XXV.

De Pyrigono.

Pyrigonum Aeliano dictum, alij Græci πυρίγονιδα, Hermolaus πύρεστον, quidam πυραύστην vocant. Aristoteles lib. 5. Hist. Cap. 19. has bestiolas proprio nomine non donat, sed θήρια esse dicit τὰ ἐν τῷ πυρὶ: Quæ Gaza bestiolas fornacum vertit. Strabo eas inter κωνώπας recenset, à Suida πυρίβια dicuntur, ut apud Laërtium legimus lib. 9. Solinus *Carystiam* lib. de mund. mir. Iulius Scaligerus *Ignigenam* vocat Latine, Gaza *Furnariam & bestiolam fornacum* Aristotelis : quam muscis grandioribus majorem facit atque aligeram: idem Plinius affirmat: lib. 11. cap. 36. Antigonus lib. ἱστορ. παραδόξ.) Pyrigonos non muscis sed muribus grandiores dicit, ex Aristotele ; ubi eum fœdo lapsu μυῶν pro μυιῶν accepisse planum est: quod Xylander ejus interpres non animadvertit. Anglis *a Fyre-flye* vocatur. Forma nonnihil *Culicem* refert maximum, colore flammeo, splendente: radijs quibusdam pyriticis illuminatus; in flamma salit, ambulat, volitat, & viuit, ut Aristoteles refert lib. 5. Hist. Cap. 19. Vix enim Aeliano lib. 2. Hist. Cap. 2. fidem habere possum, cum dicit Pyrigonum natali loco ubi pastus gratiâ excesserit, & in aërem volarit, statim vitam cum morte commutare : non enim credo in igne natum, extra suum elementum victum quærere ; nec verisimile est naturam benignissimam rerum omnium parentem, alicui animali talem victus quærendi rationem præscripsisse, unde statim vitam amitteret. Causa præterea (quam Aelianus alijs investigandam committit) non est adeò difficilis disquisitionis, ut mihi videtur : nam in excessu genita, intemperato quomodo viverent ?

Nomen. *Descriptio.*

Siquidem

Siquidem quotidianâ experientiâ constat, pisces quosdam statim atque ex aqua in aërem sublati fuerint, animâ efflare; multò minus in igne genita aërem sustinebunt, quùm is tantum ab aëre differt, (& magis quidem) quantum aër ab aqua.

Generantur istæ volucres in Cypri insulæ ærarijs fornacibus, ubi Chalcitis, (sive ærarius lapis) plurimis diebus crematur: fortasse fuliginosi vapores dum lapis continuò uritur una cum flamma ascendentes, hujus generationis materia & causa existunt. Strabo. lib. 12. de vermibus in nive genitis loquens, hæc quæ sequuntur subjungit: Τὴν δὲ γένεσιν τῶν ὀρίπων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλογὸς καὶ τοῦ πεπάλου: ubi interpretem male interpretis officio functum esse quivis facile animadvertet: Sic enim vertit: *Horum animalium generationem talem putant, ut culicum ex flammâ & bracteâ metallorum.* In flamma enim generantur, (ut Scaligerus inquit) non in massa, hoc est (ut ego interpretor) in igne condensato: nihilque prohibet in siccissimo elemento generari siccissima animalia (nam ibi quoque permistio est,) ut in humidissimo humidissima; non enim purus ignis apud nos. Sed quid prohibet ex subjecta materia generari animalia? vel quæ ratio naturalis contradicit? *Respondent*, ignem omnia consumere, omnia corrumpere. At qui secretioris Philosophiæ penetralia vel à limine salutarunt, illud manifesta demonstratione & experientia falsum ostendunt. Tantum enim abest, ut ignis noster omnia consumat, aut corrumpat, ut quædam etiam perficiat. Non corrumpit nec consumit aurum, nec salis quædam genera, non cineres, non Amiantum lapidem, alumini scissili simillimum; non alia, quæ nunc ob istos morosos non recensebo. Ignem igitur generationis facultatem habere, sed in materia apta & convenienti, quid prohibebit? ne siccitas impedire potest, quo minus generatio fiat; quia fit à forma: ignis autem materia est, & formæ ad certa opera instrumentum. Præterea humiditas cum nostro igne semper conjungitur; aliàs enim flammam non conciperet, nec arderet, nisi humido pingui foveretur; siquidem terra & aqua non carent, quæ in nostro terreno igne generantur. *G. Agricola.* Si vero hoc non esset, quia ignis non putrescit: ab igne tamen, tanquam à forma, in materia propria fieri generationem posse, non est cur dubitemus. Nam in metallis nisi esset humor, non fluerent; quid ergo naturam impediet, quo minùs ei formam det? Quærit Aristoteles: An in Sphæra ignis (scilicet sub luna) generantur animalia? ac videtur dubitare, quæstionemque in aliud tempus rejicit: sed cum Pyrigonum in hoc nostro igne generari affirmet, quare dubitarent aliqui, non video. Sunt tamen quidam doctissimi viri, ac nostri temporis scriptores egregij (qui tamen plus ingenio, lectione, ac verbis, quàm rerum naturalium solidâ cognitione valere videntur) qui tam harum bestiolarum generationem in igne, quàm totam hanc historiam (ut frivolam, fictam & philosopho indignam) condemnant atque rejiciunt. Horum argumentis ut respondeam, lectores expectant.

Objiciunt Aristotelem apertis verbis affirmantem, Ignem nullum animal generare. Philosophus ibi calorem seminis cum ignis calore comparat, affirmans calorem igneum non esse in semine: si enim esset (inquit) nihil produceret. Hoc tamen non impedit, quo minus animal in igne generetur, sine semine: sed ex alia materia apta & conveniente, ut postea videbimus. Præterea Philosophus hic (quemadmodum & alibi) videtur, vel tantum de igne sub Spera Lunæ loqui, ac illum ignem nullum animal producere; non de nostro, ubi & mistio est, nec ignis purus. Sed adhuc urgent: Noster ignis est substantia λεπτομερεστάτη, in cuncta & objecta grassatur, & depascit, & in suam substantiam convertit. Huic prius responsum est; ubi quædam in medium attulimus, quæ potius in igne perficiuntur, quæque ignis nullo modo consumere potest,

nec

nec in suam substantiam convertere. Io. Langius; (homo multæ lectionis & Philosophus doctissimus) & ab eo Cardanus, concedunt; quædam animalia in igne vivere posse, sed non in eo generari. Hoc enim Philosopho condonant. At quam absurda sit hæc condonatio, quis non videt? Quomodo enim in temperato genita in excessu viverent, non video. Nam quod de Salamandra dicunt, nihil est. Salamandra (ut recte Dioscor. observavit) non diu in igne vivit. Nam consumpto illo humore, qui hinc inde ex luteis (ut arbitror) maculis dum in igne versatur, manat (quod brevi fit) statim in cineres redigitur; ut aliquoties in agro Heidelbergensi unà cum nostro Bruero expertus est Pennius. Erastus Medicus doctissimus de febribus putridis disputans, totam hanc historiam subvertere his argumentis conatur. Primum quia Aristoteles historiam texit (inquit Erastus) quem ex auditu multa scribere in confesso est: fateor; sed tunc addit (*ut aiunt*) vel aliud vocabulum ejusdem significationis: (ut recte Niphus observavit;) quemadmodū de Salamandra loquens eodem loco, ὥς φασι, adjungit. Hoc Philosopho in more positum observabimus, quando ex aliorum opinione vel relatione loquitur. Sed sit ita: ex aliorum loquatur relatione; Decepti sunt (inquit Erastus) qui ei narrarunt, ut in igne putarunt nata, quæ in ipsum forte inciderunt. At loci circumstantiæ hoc non esse verum ostendunt. Si in ignem incidissent aliunde, utique sua confessione ab igne consumerentur. Et nisi ibidem fuissent nata (ut antea dixi,) quomodò in tanto flammæ excessu viverent. Præterea observarunt spectatores, motum pedum, alarumque numerum, volatum, mortem præterea & mortis causam, *id est*, cum extra ignem paulo remotius volarent. Hæc & similia, eos narratores non omnino decipi, sed vera & indubitata narrasse convincunt. Verum author nullus vel ante vel post Aristotelem hoc affirmat, nisi ex ipso forte aliquis transcripserit. Hoc tibi Eraste ignotum est, omnium authorum libros non legisti: maxima pars librorum perijt; ut ex Athenæo manifestè apparet; & historiæ testatur. Sed unde quæso Plinio constabat, Pyrigonos quatuor pedes habere? Hoc ab Aristotele non didicit, nec in ejus scriptis quæ extant, tale quid reperitur. Igitur vel ab alijs didicit, vel Plinij tempore nota erat historia. Hoc ergo Plinius adjecit, ut historiam perficeret. Quinetiam si Ciceronem legisses 1. de nat. Deorum, bestiolas in medio igne nasci pennatas, certò affirmantem vidisses. Neque Theologiæ tam te expertem antea putassem, ut Beati Augustini (lib. de Civit. Dei 21. cap. 2.) illa te laterent, quæ de Pyribijs notavit: Sunt, inquit, quæ medijs ignibus vivunt; atque nonnulli vermes in aquarum calidarum scaturigine reperiuntur, quarum fervorem nemo impune contrectat. Illi autem non solum innocuè ibi sunt, sed etiam extra esse non possunt. Et Vincentius hist. nat. lib. 20. cap. 68. Quibusdam in aquis naturaliter ferventibus, haud aliter vivunt vermes nonnulli, quam in frigida pisces: imo extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Accedit & Solinus cap. 17. qui hujusmodi volucres Carystias nuncupat, & in Creta impunè involare in fornaces ignitas tradit. Sed & Seneca (quæst. nat. lib. 2.) affirmat animalia quædam ex igne generari; atque ideo hos item Pyrigonos; uti recens longa disceptatione tradit Marsilius cognatus, variar. obs. lib. 1. cap. 23. 24. Noli igitur ampliùs contendere nullum post vel antè Aristotelem authorem hoc affirmare; quùm præter jam dictos viros pios & graves, alios item afferre possem, qui te vel aperti mendacij vel non obscuræ levitatis certo arguerent. *At Theophrastus, libro de igne, hujus non meminit.* Quid inde concludis Eraste? Historiæ falsitatem? Egregiè. Forte non credidit, non tamen idcircò historia falsa. Attamen probabile est. Concedo. Multa probabilia, tamen falsa, ut experientia docet. Erastus multa probabilia contra Paracelsum scripsit, non tamen omnia vera, nisi vera sint, quæ non

intellexit.

intellexit. Conatus eſt ſanè multa confutare quæ ſcio illum nunquam intellexiſſe. Ad particularia jam non deſcendam. Sed ignis caliditas non eſt γόνιμος. Hoc te latet Eraſte; ſed prius dixi, ſi in ſemine eſſet, quemadmodum Philoſophus intellexit. Eſt enim φθαρτικὴ ut Ariſtoteli placet. Reſpondi tamen priùs, ignem non omnia corrumpere. Reſtringenda igitur eſt iſta ignis ſterilitas, vel (ſi mavis) corruptio. Nec ſanè miraculoſè fieri puto, ſed naturæ vi; nec fabulam puto, ſed hiſtoriam cum natura conſentientem. Quod vero de Salamandra ſcribit, ὥς φασιν adjungit, ut ante dixi: non opus erat illud adjicere. Sed obſecro iſtos qui nihil credunt, niſi quæ oculis percipiunt: Num aliquis ex antiquis hanc hiſtoriam reprehendit, vel eam confutavit? De Græcis loquor. Imo ne Galenus quidem, qui alioquin eſt acerrimus Philoſophorum reprehenſor, anſamque hic dicto citiùs arripuiſſet, ſi tale aliquid cogitaſſet: veriſimile eſt igitur hiſtoriam veram eſſe, quia nullus ex veteribus illam caſtigavit. Sed jam ad Matthiolum veniamus, qui omnium infeliciſſimè hanc hiſtoriam oppugnavit. In margine ſiquidem vanas Philoſophi opiniones (ut ipſe ſibi perſuadet) inſectatur, cum ipſe in nonnullis ipſa vanitate vanior invenitur. Sed ad rem redeam. Naturæ (inquit) operibus repugnat. Satis eſt Mathiolo id dixiſſe; non tamen probare? Si vera (inquit) fuiſſet hiſtoria, nunquam eam reliquiſſet Galenus, qui diligenter omnia inveſtigavit; fornaces, metalla: & quid non? Reſpondebit Iulius Scaligerus, quamobrem proditum repeteret? Citiùs ille (ut erat tanti viri gloriæ infenſus obtrectator) id quod aliquot locis etiam ridiculum facit, ſi non reperiſſet, redargueret. Qui paucos ita dies fuerit, non rem omnem vidit; non erant, non ſemper ſunt in procinctu, non rogavit fornicarios. Sed ſi iſtis objicerem pullum fœminam equæ, recenter in lucem editam, lac abundanter, ex uberibus præbuiſſe, quid dicerent? hoc tamen nos ante ſexennium vidimus Londini, plurimique alij teſtes omni exceptione majores, qui proprijs manibus lactis magnam quantitatem ex pulli uberibus expreſſerunt. Sed forte reſpondebunt, *non credimus*: maneant ergo increduli, non multum refert. Multæ ſunt in mundo generationes, quarum cauſas impoſſibile eſt cuivis mortalium cognoſcere; & multo minus alijs oſtendere. Nec certè ſine magna cauſa, tam ut Dei infinitam potentiam admiremur, quàm ut noſtram cæcam ignorantiam agnoſcamus. Iſta enim & ejuſmodi multa, ob ſuam ſolummodo gloriam condidit Creator, tum ut noſtram umbratilem ſapientiam confundat, tum etiam ut diſcamus, in ejus ſolummodo ſapientia conquieſcere, dum cauſas rerum naturalium ſcrutando, ulteriùs progredi ſit omnino impoſſibile: hoc enim eſt ex Dei operibus, quod noſtram ſuperbiam retundit, noſtraque ingenia ad ſacram aſinorum anchoram, occultam ſcilicet proprietatem, ac totam ſubſtantiam recurrere cogit. Iſtiuſmodi enim opera ejus Majeſtatem & omnipotentiam, noſtram verò ignominiam, confuſionem, cæcitatem & tenebras manifeſtant. Quid igitur nobis faciendum? Scilicet ad illum recurramus, à quo omnis ſapientia, ſciéntia & perfectio dimanat. Nam dum nos noſtro freti cerebro, Dei ſcrutamur Majeſtatem, à gloria ipſius (ut Paroimiographus Salomon ſcripſit) obruemur. Quid ergo reſtat? Quibus hæc impoſſibilia videntur, fruantur ſuis opinionibus, & alijs qui contra ſentiunt non obſtrepant.

Author Geoponicorum hanc beſtiolam (ni fallor) Salamandram vocat, non rectè. Hæc ſunt ejus verba, Σαλαμάνδρα τὸ ἐλάχιστον ζῶον ἐκ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ ἐν τῷ πυρὶ βιοῖ οὐ καιόμενον ὑπὸ τῆς φλογὸς, *id eſt*, Salamandra minimum animalculum ex igne habet generationem, & in igne vivens non comburitur à flamma. Ter hic ad mendacij ſcopulos impegit. Nam neque animalculum eſt minimum, ſed incerta magnitudine; neque generatur ab igne, nec in igne, nec

diu

diu in igne vivit; ut prius ex Dioſcoride dixi. Hæc adjicere volui, ne Iuniores Geoponica legentes cum Zoroaſte tam turpiter errarent. Quibus uſibus inſerviat, nequeo conſtanter dicere: tamen ex loci principiorumque ratione potenter exiccare mundificareque videtur. Eſt quoque tenuium admodum partium, corporiſque; vel remotiſſimus locos pervadit, & ſanè ſi Cicada aëre paſta tam adurentis ſit facultatis, quid de Pyrigono putabimus flammas potante atque veſcente? Mentibus vero noſtris hunc uſum præbent Pyrigoni: Primum admirandam Dei potentiam intellectui noſtro proponunt, qui maximum omnium elementorum ignem tam puſillæ, tam ſiccæ creaturæ ſubditum fecit: dignatum ab illis ſe vinci, dedignatum ab hominibus aut majoribus animalibus ſe, ne dicam, vinci, (utor Majoli verbis; in dier. Canic. Colloq. 5.) ſed nec attingi quidem.

Cap. XXVI.

De Tipula.

SEquitur Tipula leviſſima beſtiola, cujus hiſtoriam tam leviter Auctores tractarunt, ut nihil ferè alicujus momenti aut ponderis ex illorum ſcriptis ad hanc hiſtoriam illuſtrandam eruere poſſimus: tamen quod poſſumus præſtabimus.

Ἀκαρὶς Ariſtotelis, *Tipulam* Plautinam ſignificare(ut Gaza interpretatur) omnino pernego; non enim mihi perſuadeo, culices muliones ex iſtis provenire poſſe.

Latinè Tipula dicitur. Plautus, Feſtus, & Nonnius Marcellus Tipulam ſcribunt: alij Tipullam. Guillerinus de conchis, Tapulam legit. Albertus & Vincentius in Speculo Tappulam vocant: nullus eorum rectè; à Plauto Tipula dicitur. Græcè(ut in ſchedis Geſneri repperi) πτύλη, cujus vocabuli ne veſtigium quidem ullibi invenio, nec quid propriè ſignificat cognoſco. Germanis quibuſdam *Waſſer gems*, quaſi capra aquitalis, alijs *Waſſer ſpin*, quaſi araneus aquatilis. Belgis *Waſſer ſpinne*. Anglis *Water-ſpider*, ut Germanis & Belgis ob quandam ſimilitudinem. Hiſpanicè *Guſano que corre ſopra el aqua*; vermis ſupra aquas currens. Italicè *Capra di aqua*. Polonicè *Wood ny cieluch*. *Nomen.*

Tipula duplex eſt. Major & minor. Magnitudine ſolum differunt & fortaſſis ætate: majores in frigidioribus aquis frequentiores; minores paulo magis nigricant, & corpore ſunt compactiore.

Major ad cinereum colorem magis declinat, corpore magis exporrecto. Quamvis varij varia ſcribant, nec certas notas quibus cognoſcatur oſtendant, neque in pedum numero conveniant; ſpero tamen nos adeo Tipulæ hiſtoriam clarè & perſpicuè explicaturos, ut nullus poſthac dubitandi locus relinquatur.

Tipula eſt beſtiola araneum ferè formâ referens, corpore oblongo & gracili, pedes quatuor habet pectori affixos: antennis juxtà os duo brachiola externa antennarum forte loco; quæ ſi pedibus annumeres, ſex habebit pedes. Quibus tamen inter currendum, (quantum obſervare potuimus) non utitur; reliquis pedibus ſunt duplo breviores, nec articulos vel juncturas ut reliqui pedes habent. Ideo Albertus & Alij Tipulæ tantum pedes quatuor concedunt. Feſtus vero ſex, brachiola unà cum pedibus annumerans. Alas habet quatuor languidas valde, quæ ad volatum fabrefactæ non videntur, ſed ad *Deſcriptio.*

saltum: corpore sunt breviores, quarum supremæ paulo reliquis sunt crassiores & largiores, non tamen coriaceæ (ut elytra) colore ex fusco nigricantes; internæ minores, tenuiores, coloris argentei. An noctu volitant hydrocantharorum modo nobis est incertum; saltant interdum supra aquas adeo leviter ut quæ superficiem vix quidem moveant. Hinc natum priscis proverbium, *Tipula levior.* Sic Pierius hominum, & Maro Camillæ levitatem expressuri, Tipulam ijs objiciunt. *Plautus item in Persa: Tipulæ levius est pondus, quàm fides lenonia.* Sic enim omnibus codicibus, etiam Nonij, invitis, legit Lambinus. Non continuo cursu utitur, sed intermisso. Non subit aquas, nisi vi eò impulsa; corpus nullo modo madescit. In aquis stagantibus lacubusque imperflatis & tranquillis per totam æstatem reperiuntur. In fluvijs etiam quandoque, præcipuè juxta ripas fluminum, & maximè sub arborum umbris (utpote salicis vel alterius arboris) non nimis proceræ inveniuntur: manent maximâ ex parte multæ simul congregatæ; videntur aliquando coire supra dorsum insiliendo, sed citissimè venerem absoluunt. Hyeme vix eas invenies. An usum aliquem in medicina habeant, præter communem illum muscarum, alijs experiendum relinquimus; nullum siquidem novimus; sine causa tamen à natura productas has bestiolas, omninò negamus. Quam vero pascendis saginandisque piscibus conferunt, fundulus, rubellio, gobius, percula, alijque Naidum cives satis loquuntur. Hanc Tipulam jam descriptam sine dubio Festus Nonius, Marcellus Sipontinus & alij intellexerunt; ut ex illorum verbis erit manifestum. Tipula bestiolæ genus est (inquit Festus) sex habens pedes, sed tantæ levitatis, ut supra aquas currens pedem non figere videatur. Idem ferè Perottus. Tipula (inquit Nonnus Marcellus) animal est levissimum, quod aquas non nando sed gradiendo transeat. Varro hoc modo: *Levis Tipula levissimè frigidos transit lacus:* sic enim locus corruptus, legendus est, & restituendus. Albertus Guillerinus de Conchis, & Vincentius, araneum aquaticum vocant, nomen Germanicum interpretantes; (habet enim quandam cum araneo similitudinem:) quatuor Tipulis solum pedes ascribentes, anteriora brachiola pedibus non annumerantes, utpote quibus inter gradiendum non utatur. Alij (ut dixi) brachiola pedibus annumerantes, sex pedes Tipulis attribuunt. Hinc constat certissimè, nos veram Plauti Tipulam descripsisse, adeo ut nullus posthac dubitandi locus cuipiam relinquatur. Sed antequam ulterius progrediamur, duos insignes errores Guillerini de Conchis ut refellam, veritas jubet. Primus error est cum dicit, Tipulam in aqua & terra æqualiter vivere. Secundus, cum dicit eam super terram velocissimè currere; quorum uterque experientiæ manifeste repugnat; in terra siquidem non diù vivit, nec currit omnino, sed lentissimo gradu movetur, & quandoque saltat; sed immodicè.

V sus.

An sit Tipula *Catrab* Avicennæ (ut Wierus arbitratur) quod vocatur à Silvatico *Cutubut*, & *Eckentubut*, pro certo affirmare non possum: quamvis reverà ex circumstantiarum vi *Catrab* Avicennæ non esse Tipulam, facilè inducor ut credam. Sed Avicennæ descriptionem audiamus: *Catrab*, (inquit Avic.) est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam diversis motibus sine ordine movetur, & qualibet hora sese in fundum demergit: deinde iterum apparet. Silvaticus eadem ferè ad verbum habet; sed addit, quod quacunque hora ei aliquid accidat adversi, fugit, & iterum apparet. Ab ista bestiola ob irrequietum & inordinatum motum huc illuc sine ordine discurrentem Melancholiæ species (à Græcis λυκανθρωπία dicta) Latinis *Insania Lupina*, *Catrab* & *Alcathrab*, ab Avicenna vocatur; quâ correpti vivos abhorrent, & noctè exeunt, ac inter sepulchra versantur (ut Paulus scribit,) putantque

putantque revera se in Lupos conversos, ut Agricolæ cuidam in Germania Anno 1541. accidisse scribit Wierus. Antiqui (inquit Wierus) Tipulam vocant muscam in paludtribus frequentem. Hujus & Manardum alibi in Epistolis mentionem fecisse arbitramur: unde Chatrab non esse Tipulam planè mihi persuadeo, sed aliam bestiolam ex Cantharorum aquaticorum specie minimam, quæ fere semper irrequieto motu (ut in eorum historia diximus) huc illuc absque ordine super aquæ superficiem movetur, ad levissimam fere aquæ turbationem vel agitationem, fundum petens: Limo subinde sese abscondit, sed paulo post, pacatis fluctibus ad aquæ superficiem iterum ascendit. Rarò solitaria est hæc bestiola, sed multæ simul eodem in loco varie discurrendo colludunt. Solebam aliquando magna cum animi delectatione istos parvos nigerrimos cum splendore Scarabeolos se mutuo vellicantes & quasi palestricam exercentes contemplari. Sed de his inter hydrocantharos pluribus egimus. De Gazæ item Tipulis inter vermes aquaticos considerabimus. *Ascaris* vocabulum, quod Tipulam interpretantur, nihil ad nostram historiam illustrandam facit.

CAP. XXVII.

De Forficula, sive Auricularia.

ARnoldi Forficula, Latinis recentioribus Auricularia, Priscis Mordella dicitur. Niphus Velliculam appellat, à vellicando. Gallis *Aureilliez*, vel *Perceaureille*. Germanis *Orenwurm*. Belgis *Orenmetel*. Anglis *Eare-wig*. Hadrianus Iunius, Fullonem esse existimat, quum tamen à Scarabei forma multùm differt. An hæc Græcorum ὀρσοδάκνη? Sanè & ortus ratio, & morsus conspirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fistulosis (utpote pastinacæ sylvestris, Angelicæ, Ferulæ) & in Brassica frequens conspicitur. Boreales Angli obscæno nomine *Twitch-ballock* nominant, quasi Scortimordium vocaveris, vel ὀχεοδάκνην; nam ubicunque rugosam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca stringendo, maximum dolorem excitat; quod semel nobis pueris accidit (inquit Pennius.) In duas auriculariæ species incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam si eas in loco aliquo tabuláve inclusas, scyrpo huc & illuc repuleris (quod illustrissimus Knivettus Pennium docuit) expansis continuo alis, quæ sub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendũ, ne festuca aut Scyrpo duriùs prematur, aut vulneretur; tunc enim si velit maximè, avolare minimè possit. Vulgatior corpore spadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flavescunt. Alteri (quæ in Anglia rarior, & semel atque iterum duntaxat à nobis visa) vulgatiore major est, corpore nigricantiore! collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra subpuniceum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorso utrinque juxta latera quinque maculæ subflavæ oriuntur, caudæ furca brevis est & nigra; quâ versus caput sublatâ, per aërem irata provolat.

Nomen.

Differentia. & descriptio.

Reperiuntur sæpe in brassicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, qua spoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renascitur pri-

Q2 stinoque

ſtinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophillati flores depaſtos, atque exeſos, inſidiaſque ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt, pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, mane veteramentis ſubito ablatis atque excuſſis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus (Breviar. 1. capite 25.) eas in oleo communi vel flammulæ coqui conſulit: eoque convulſorum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris (convulſionis medela) inducatur. Ioſephus Michaelis Italus, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolet, ac in vitro arctiſſimè clauſo per balneum in puluerem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum pulueris admiſcet, ut in aurem infundi mane veſperique poſſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate pellenda ſæpius Pennio proteſtabatur. Alij puluerem cum oleo garyophill. miſcent, atque adhibent ut ſupra. Gallinago minor (*Snite* ab Anglis dicitur); & gallinæ, auricularijs veſcuntur: maximumque harum numerum in ventriculis earum reperiſſe me, ſat memini.

Vſus.

Cap. XXVIII.

De Scorpio Formica & Pediculis Alatis.

ARiſtoteles 4. de part. cap. 6. Scorpijs alas negavit. Moventur (inquit) Scorpij, non volatu ſed greſſu. Verum ſerior ab eo ætas etiam alatos vidit atque agnovit. Appollodorus (teſte Plinio) plane quibuſdam pennas adeſſe tradit, quod & Nicander prodidit. Pauſanias in Bœoticis de Serpentibus alatis loquens, hæc verba habet: Neque ad aſſentiendum proclivior quiſquam eſſe debet, neq; ſe omnino incredulum ad ea præbere, quæ rariùs offert natura: volucres ego ſerpentes nuſquam ſpectavi: ut reperiri tamen credam eò facilè adducor, quod homo Phryx Scorpium Locuſtarum modò alatum in Ioniam attulit. Paramenes quoque lib. De beſtijs venenatis in Ægypto, Scorpio alatas ac duplici ſpiculo in cauda armatos, non ſolum alienis, ſed ſuis ſemet oculis vidiſſe meminit. Cui Ælianus lib. 16. cap. 42. 43. ſuffragium affert. In India apud Praſios, pennatos καὶ ὑπερβάλλοντας μεγέθει prodidit Megaſtenes. In Africa item & pennati ſunt, & alij impennes; ſeptenis in cauda internodijs, inquit Strabo lib. 15. Geogr. & lib. 17. Sæpe Pſylly (inquit Plinius lib. 11. cap. 15.) hos in Italiam importare conati ſunt: ſed vivere intra Siculi cœli regionem non potuere. Viſuntur tamen aliquando in Italia, ſed innocui, multiſque alijs in locis; ut circa Pharum in Ægypto. Legimus etiam in Navigationum hiſtoria Iambolum Luſitanum, dum Palimbrotæ hæreret, (ea civitas eſt verſus Orientem ad Gangem ſita, & ab Hercule, Diodoro Siculo teſte, olim condita:) magnam ibi Scorpiorum alatorum vim eſſe conſpectam. Latinis, *Nepales*, dici poſſit; quaſi *Nepa alata.* Sic enim Plautus Scorpium vocat in Caſſina, quum dicit. *Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.* Sic viciſſim Cic. 5. de Finibus. *Nepas aculeis uti videas.* Varro etiam & Columella eo ſæpius verbo Scorpium appellant: quamvis Feſtus cancrum intelligit. Nonius id nomen ab Afris mutuatum ſcribit, à quibus primum dicti Scorpiones Nepæ, & in Latium portati. Magnitudinem atque formam vulgarem

Lib. 11. cap. 25.

Nomen.

garem hic vides ; colore est admodum melleo, unde μελίχλω-
ρ☉ dicitur. Summæ caudæ nodus in hoc genere niger est,
duplici præditus aculeo, quasi non unus sufficeret ad nocen-
dum. Alas habet Locustæ Mastaci similes ; obliquus huic
incessus & cancriformis : hominibus præsertim adolescen-
tibus & pueris, infestissimus est. Ælianus flammeum colo-
rem ei attribuit, & Flammeum appellat. Hujus venenum calidum, calorem
infert extremum ; quod in Scorpijs impennibus secus accidit. Lacertas, aspi-
des, araneos & verticillos & omne serpentum genus enecat. Ælianus lib. 8.
cap. 13. Hic Scorpius applicatus item suo vulneri medetur, ut cæteri : et si
exusti nidor ad alios Scorpios pervenerit, ædibus exigit. Generationem ha-
bet cum impennibus communem, de quibus secundo libro fusè agemus.

Formica Latinis dicitur à ferendis micis, inquit Isidorus. Græci μύρμηκας
μέρμηκα, μύρμον, βόρειακα, ὄρμικα & φόορμγγκα vocant ; Hesichius atque Varinus. He-
braice *Nemelah* dicitur. Gallis *Fourmis*. Anglicè, *Ant*, *Emit*, *Pisse-mire*.
Hispanicè *Hormiga*. Italice *Formica*. Sclavonicè & Polonicè *Mrawenecz*.
Illyricè, *Mrowka*. Belgicè *Micre*. Flandricè *Labnets*. Germanicè *Omays*,
Omnes, *eims*. Est autem formicarum pars pennata, pars vero impennis. Pen-
natas (de quibus duntaxat agimus hoc in libro) Græcorum non nemo νύμφας,
alius στρφὺς appellat. Aristoteli ἱππομύρμηκες & ἱππεῖς simpliciter lib. 1. De ani-
malium partibus dicuntur. Equites Latinis, à summa (qua cæteras vincunt)
celeritate. Sunt autem gradarijs & impennibus, corpore, lacertisque majo-
ribus, unde eas ni fallor, Plinius Herculanas dixit,) inter nigrum furvum-
que mediæ : quatuor habent alas argento perlitas, externas majores & lon-
giores toto corpore : internas autem duplo minores. De Indicis Equitibus
quod scribam certi equidem nihil habeo. Fluctuant enim ipsi authores, & Re-
centiorum plurimi totam Indiam fere pedibus permensi, auriferas illas atque
carnivoras non invenerunt; de quibus Megasthenes hæc prodidit: Apud Dar-
das(inquit) formicæ quædam alatæ reperiuntur vulpibus non minores : quas
cum Auricleptæ carnibus ferinis vesci intelligant, frustulatim eas sternunt se-
cùs itinera, atque ita dum formicæ in cibos sunt attentiores, quicquid auri
interim eripuerint, illæsi auferunt. Onesicritus scribit se pelles earum vidisse
quasi pantherinas. Liber *De natura rerum* inscriptus, hamatis unguibus,
alato corpore, rostro adunco, ita alitem describit, ut Gryphum non For-
micam esse putares. Æthiopiam tales etiam alere legimus, apud Philostra-
tum, qui formicas & in India Gryphos collocat ; forma non omnino similes,
sed fideles utrosque auri custodes & effossores. Indicæ formicæ cornua Ery-
thris in æde Herculis fixa miraculo fuere, ut Plin. testatur, vel mentitur po-
tius. Qui plura de ijs somnia voluerit, Herodotum, Arrianum, *Tzetzem*,
Strabonem, Ælianum, Pliniumque legat, qui mendacijs ultro citroque ac-
ceptis & creditis, tantam habuerunt fidem, ut etiam pro veris ponere non
erubescerent. Sed Indicis omissis, de Europæis tantum agamus ; quarum
vitæ institutum, pugnas, victorias, politiam, prudentiam, sagacitatem, par-
simoniam, technas, frugalitatem, industriam, oeconomiam, charitatem,
fidem, civilitatem, fortitudinem, φλοπνίαν hic ad hominum ruborem pro-
ponerem ; nisi eadem in secundo libro, quando de Gradarijs agemus, qui-
buscum naturam & Rempub. habent communem, repetere necessum esset.
Formicis Herculanis tritis adjecto sale & pipere, psora, lepra & lentigo sa- *Usus medicus.*
natur. Plin. Oleum ex formicis alatis factum venerem stimulat ac auget. *Modus conficiendi olei legitur in Rhasi, & Barthol montag. lib. 5. tract. 18. cap. 7.*
Weckerus. Denique quibuscunque morbis aliæ formicæ prosunt (prosunt
autem, uti leges, permultis) in ijs sanandis æquas vel majores vires obtinent
alatæ.

Agatharcides author est, à maris rubri incolis non multum distare Acridophagos, sive locustarum esores: quæ quidem gens staturæ alijs brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo unà cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes. Venantur. a. ipsas, fumo ex aere in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimentum capiant, ultra quadragesimum annum vitam minimè producunt, imò vitâ sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporibus alata quadam pediculorum genera innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, brevique universam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij scabiosorum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemque morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicque vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt. *Hieron. Mercurial. de morb. cut. Ex Diodoro Siculo. 4. antiq. libro.*

Cap. XXIX.

De Cimice Sylvestri Alato.

QVum de hac Alatorum tabula manum tollere statuerem, Cimices tres Sylvestres ἐκ τῶν κολεοπτέρων genere ad nos delati sunt, quos hic supinos & pronos repræsentamus. Primæ dorsum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. Secundus undique infuscatur. Tertio corpus nigro rubroque varium, antennæ pedesque anthracini: Omnes aureo quodam fulgore hic illic micant: quod Pennius non notavit, & corpore valdè presso videntur & molli. In malvis sæpius, in alijs plantis arboribusque coniferis, uti etiam in ulmo & salice, quandóque reperiuntur insidentes. Coeunt mense Maio aversis caudis, & finem veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fæmina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu nec longè: Apud nos (inquit Cardanus) inter herbas duo gignuntur animalia cimicibus similia: unum odore, non forma; alterum forma, non odore. Neutrum tamen é Cimicum specie est, quia utrunque volat. lib. de vari. rer. Verùm qui horum fætorem formamque corporis externam animadverterit, eos è Cimicum familia alarum causâ non exiget: quamvis revera sylvestres, sextuplo lactarium superant. Iacobus Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias eorum species ad Pennium miserat, aureo nigróque undulatas. Matthiolus Plinium neutiquam intelligens, negat

eos viribus ullis valere. Plinius autem hortenses Cimices in cinerem factos & cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius eos cum amurca, felle bubulo, folijs hederæ & oleo inungit ad sanguisugarum virulentarum vulnera. Caput virgæ mittatur in oleum Camomillæ satis calidum, in quo bullierunt Cimices: deinde liniatur caput virgæ cùm ab ipso oleo fuerit extractum, cum allio pistato, et certò urinam reddet. Arnold. de villa nova lib. 2. Breviarij. Cap. de stranguria & dysuria. An hi pro illis Cimicibus accipiendi, quos Germani *Knolsters & Qualsters* vocant? Atque de *Insectis alatis* quæ novimus hactenus sunt dicta: Vos Plateri, Camerarij, Clusij, Quickelbergij, serique magis & serij Asclepiadei (*Pectora queis luto meliori finxit Apollo*) si quæ hic desiderantur habeatis, pro candore atque humanitate solita adjicite, illúdque Poetæ veteris recolite: Καὶ δὸς τὶ καὶ λάβε τί: ἄφθονοι αἱ μουσῶν θυραι. *Usus Medicus.*

DE SECVNDI LIBRI DIVISIONE.

Præfatio.

DÆdaleo qualicunque remigio evadimus jam tandem ex Equitum Alatorum castris; ubi si dicerem quot me aculeis Minorum gentium Insecta impetiverint, quàm ægrè cerebrum, dextram, oculos (dum singula accuratiùs secarem perpenderemque membra) affecerint, sane vulnera recensendo vel ipse deficerem, vel quod absolvere cum animo institui meo, non efficerem. Quare quod strenui bellatores solent, calente adhuc ignotoque vulnere perrumpamus aciem utramq; & melioribus ausis quantum per vires liceat superemus. Tu magne Deus qui felicissima ingenia in hac minimarum creaturarum synopsi attonita & perplexa reddis, vires concede: ut qua tua benignitate Equitatum instruxi, eadem pedestres & impennes has copias sic educam, ut tibi gloriam, reipub: literariæ fructum, mihi vero nihil aliud quæsivisse videar, nisi ut operibus his tuis te invenirem. Age igitur Canicula impudens, qui Deum divinamque nescis virtutem: perfer, si potes, Phalangij aut Scorpij morsum; sustine sudorem scolopendræ: Erucam pineam deglutito: cum vermibus & lumbricis contendito: pediculos Herodes quantum quantum vales, feros negligito: Tandem senseris ne levissimæ armaturæ peditem hic merere, qui non tuas corporis animíq; copias dicto citiùs imminuat, Deique agnitionem ex ore tuo satis usque impuro, per ministerium horum eliciat. Sic igitur aciem educo; sic militem nomino.

Impennia quæq; Insecta sunt.

- *vel terrestria*
  - ἔμποδα *Pedatorum alia*
    - *Multis pedibus incedunt; ut Erucæ, sphondili, Staphlini atque Iulorum gens.*
    - *Octonis, ut Scorpius & Araneus.*
    - *Senis, ut Anthreni, Cicindela & Meloe fœmina; vermes item lignarij, Arborei, Stirparij, Fructuarij, Escarij, Vestiarij, Cubicularij, Humorarij.*
  - ἄποδα, *ut Oripæ, lumbrici, terræ intestina.*
- *vel Aquatica*
  - *Pedata quorum alia*
    - *Senis natant pedibus, ut squilla, Scorpius palustris: Notonectus.*
    - *Plurimis: ut Scolopendra Marina, & Squilla multipeda.*
  - *Expedata; ut Hirudo, vermis Setarius.*

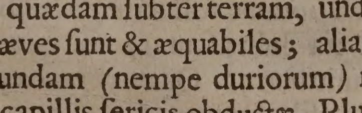
CAPVT. I.

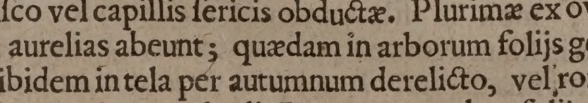
De Erucis earumque differentijs & nominatim De Seribus & Bombycibus.

IN prima acie Erucas, Aegypti quondam depopulatrices, collocare visum est: tum quòd specie diversissimæ, tum quòd dignitate et usu illarum nonnullæ excellentissimæ. Has ab erodendo Erucæ nomen habuisse, non ineptum est affirmare; erodunt enim folia, frondes, flores; & fructus etiam, quod in malo Persico animadvertimus. Has Ovidius Tineas agrestes vocavit. *Nomen.*

Quæque solent canis frondes intexere filis,
Agrestes Tineæ, res observata colonis,
Feraci mutant cum Papilione figuram.

Græci erucam κάμπην appellant, ab undoso & arcuato gressu, quo se rependo curuat atque attollit. Hebræis, *Ghazam*, quia detondet fructus terræ, ut dicit Kimhi Ioelis primo. Italis *Rugaverme* & *Brucho*. Sic enim Marcellus Virgilius in Dioscoridem; Nostra (inquit) ætas & gens totum Erucarum genus *Bruchi* nominant. Hispanis *Oruga* Gallis *Chenille, Chattepeleuse*. Angli communi nomine *Catterpillers* vocant, sed Boreales pilosas erucas *Oubutts*; Meridionales *Palmerwormes* nominant. Polonicè dicitur Eruca, *Rup hausenka*; Germanicè *Ein raup*; Belgicè *Ruype*; Illyricè *gasienica*; silvatico *Certris & Cedebroa*. Si omnes erucarum differentias attexere vellem, infinitus essem; *Differentiæ.* aliæ enim ad tactum rigidæ, aliæ molles; aliæ cornutæ: (idque vel in capite, vel in cauda;) aliæ excornes: quibusdam plures pedes, quibusdam pauciores, ultrà sedecim nullis. Vndoso motu & celeri plurimæ gaudent, aliæ tamen planè & lentè incedunt; quædam leberidem quotannis mutant, quædam non mutant; Quædam in Chrysalidas supra terram fixas ttansformantur, unde Papiliones diurni: quædam subter terram, unde phalenæ exeunt. Quarundam item aureliæ læves sunt & æquabiles; aliarum hispidæ, rugosæ, acuminatæ, asperæ: quarundam (nempe duriorum) nudæ; aliarum (nempe teneriorum) musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis Papilionum nascuntur, & in aurelias abeunt; quædam in arborum folijs generantur ex semine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëréve illi incluso & putrescente, ut convolvuli. Præterea quædam folijs vescuntur, quædam floribus: sunt etiam quæ fructus comedunt. Nos vero ut geminas illarum differentias exprimamus; Omnes Erucas vel ἑτερογενεῖς dicimus sive affines, à Papilionibus & Aurelijs satas: vel αὐτογενεῖς & consanguineas *ex sua tantum tribu profectas facimus*. ἑτερογενεῖς vicissim, sunt vel glabræ vel hirsutæ: uti etiam αὐτογενεῖς. Inter Glabras, primas Erucæ illi serici fili textrici dari oportet,

Quæ

Edward: Mo-
nimus Berefish
lib.5.

Quæ Tinea ex volucri fit, ab hac tineaq; resumit
Mox speciem. Quæ bis vitales suscipit auras,
Bis tetricas Acherontis aquas, amnemq; severum
Aspicit; & letho mediam, vitaq; relinquit
Posthumicam sobolem, canæ quæ tegmine mauri
Nere solet tenero bombycina carbasa, clarum
Id stamen, tenuemque agilis deducere lanam.
Quam non ipsa sibi, nobis sed texit avaris,
Olim sceptrigeri tantum diademate dignum
Vellus. At hæc diris ardens furialibus ætas,
Prodiga, setosæ sic fundit regia lanæ
Munera, ut e vilis Picellus fece popelli
Rabula, causicrepus, gens hispida Bambalionum,
Prorsus Orontæa radiet bombyce coruscans.
Tritior haud Scythici populo stat cannabis usus
Non satis id: neq; fila pudet textare metello,
Quod nostra æterno præcordia concoquit igne.

Quibus verbis quamvis Seres nonnihil tangit depingitque divinus noster & antiquis purior poëta, haud eos ita tamen describit, ut Historiæ satisfactum putemus. Sunt enim Seres Erucæ glabræ, lacteæ fere, ocellis piceis, ore (ut vides) forcipato præditæ. Ex ovis Papilionis niveæ ortum ducunt, quæ sensim in vermiculos crescentia, Seres Papilioni concolores proferunt: hoc enim (ne repetam) semel dici sufficiat, eundem esse fere semper Papilionis cum eruca sua colorem. Papilio ille Aureliam deferens quotquot ova posuerit, vel semina (si velis) oviformia: tot fiunt deinceps Seres, quas si calore fotas morique folijs saturatas charè habueris, mercedem esca & amore dignam, Sericum nempe vellus, repensuræ sunt, Maio primum nascuntur; quo mense, alijsque insequentibus duobus, magnum foliorum vim devorant, atque inter edendum veluti sugentes labiant. Quum jam alimenti copia adoleverint, habitiores factæ telam ex se fingunt tenuissimam, aranei æmulam. Deinde frigorum impatientia, villis inhorrescere, & adversus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes folorum lanuginem in vellera: hanc postea cogunt subiguntque unguium carminatione, mox trahunt inter ramos; tenuant ceu pectine. Denique apprehensa hac tela corpus suum involuunt nido volubili. Tunc ab homine tolluntur, fictilibúsque vasis & furfurum escâ nutriuntur; atque ita subnascuntur sui generis plumæ, quibus vestiti ad alia pensa dimittuntur. Quæ vero cæpta sunt lanificia, humore lentescunt; mox in fila tenuantur junceo fuso; hæc mulieres nonnullæ torquendo in filum deducunt, deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia dicitur. Bombycas & in Co insula nasci tradit Plin. lib.11. Cap.23. cupressi, terebinthi, fraxini; quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Hoc licet primum fuit mulierum inventum opus, non puduit nihilominus has vestes viros levitate usurpare, propter onera æstiva: in tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Quò folia, quibus vescuntur, tenuia magis fuerint & mollia; eò filum Bombyces subtiliùs ducunt. Quare apud Seres Scythiæ populum, vestimenta conficiuntur mollissima, quæ serica nuncupantur, ut testatur Marcellinus lib. Hist. 23. In India item atque Aethiopia magnus eorum numerus & usus; unde ad Hispanos & Italos ad summum mortalium luxum delatæ. Sane quoties myriadas aliquot Bombycum noctu diuque perpetim operantes & veluti sudantes, vix ad tres uncias Sericæ vestis conficiendas sufficere videram, toties imortalium talium profusionem et luxum damnaram, qui vestimenta

menta Serica & holoſerica (regum olim inſignia) cœno polluunt, & non pluris ac penulam laciniatam aut laceram faciunt: Ac ſi puderet eos rei honoratæ quàm vilis eſſe obſervantiores, omnemq́ue in profuſionem animum collocarent. *Nomen.* Græcis hæc Eruca σὴρ dicitur, & βόμβυξ: quod nomen ad Latinos uſu manavit. Itali *Bigatto.* Hiſpani *guaſano della ſeda*, Galli *ver à ſoye*, Germani *ein ſeyde Worm*; Angli *Silke worme* appellant. Apud quos eo amore & pretio Serica veſtis, ut lanam ſuam (Seres ipſos contra non vilem) regnique ampliſſimas & utiliſſimas merces deſpicatui habeant. Sed hanc illis malaciam ætas eripiet, ubi viderint ſuas in Italia pecunias ea tempeſtate coaceruari, cùm ijs vel ad proprios vel ad publicos uſus per-opus habuerint. Illud pulchrum & obſervatione dignum; caput Bombycis caudam Papilionis in metamorphoſi illa Aureliana conſtituere; caudam vero caput, quod in reliquis item Erucis omnibus in Aureliam verſis contingit.

CAP. II.

De reliquis glabris Erucis.

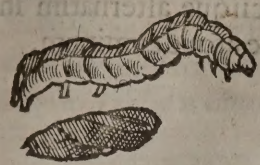
Virides 5. R*Eliquæ* omnes glabræ vel vireſcunt, vel flaveſcunt, vel rubeſcunt, vel infuſcatæ, vel variæ apparent. Viridium nobiliſſima eſt liguſtro inſidens Eruca, cui vultum ambiens circulus, pedeſque omnes, & recurvum in cauda cornu, ex rubro nigreſcunt; maculæ lateribus tranſverſim inductæ dimidio purpuraſcentes albicant: rubeſcunt punctula: cæterum vero corpus undique virens videtur.

Non multum ab ea differt Sambucina, niſi quod undique viret, tranſverſis illis maculis albiſſimis, & punctulis quibuſdam lacteis exceptis. Sambuco roſeâ in primis veſcitur.

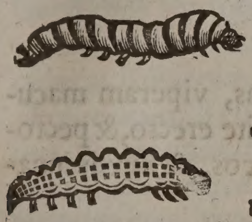
Tertia ubiq; viridis in thecam ſeſe fuſcam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præſertim, unde lactucariam vocamus.

Quarta Meſpilaria minor eſt, undique vireſcens, in thecam cineream maculis nigerrimis conſperſam ſeſe recipiens.

Quinta omnium minima, in arboribus (quercu præſertim) fila ducit, per quæ deſcendit in itinerantium capita, veſteſque & galeros illaqueat; notiſſimum æſtate animalculum, & ubique obvium: rudi telâ ſeſe implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca incluſa, moritur hyeme: decem duntaxat pedibus donatur, ut ſuperæ omnes.

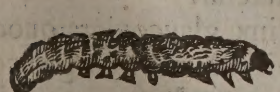
Flaveſcentes dicimus, quæ maximam partem flavent. *Flavæ 3.*
Tales hæ figuræ repræſentant; quibus ſervatur quicquid à nigro liberum: id ſi pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus folijs, præſertim tiliæ.

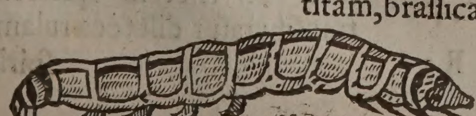
Vinula ſequitur: elegans mehercules Eruca, & ſupra fidem ſpecioſa: in ſalice eam invenimus avidè paſcentem: labra atque os illi ſubflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus univerſum veluti craſſiore rubicundioreque vino intinctum; quod a collo per ſcapulas decuſſatim tranſiens ad caudam uſque linea albiſſima, mirificè adornat. *Vinula.*

Porcellus Eruca dictus, ex fuſco nigricat, major præſertim; in minore quos vides orbiculos, albicant: trifolij paluſtris folijs frequenter inſident, eaque mirâ celeritate devorant. *Fuſcæ 2.*

Variæ tres potiſſimum conſpiciuntur. Primæ facies cærulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæſia, nigris flaviſq; punctulis multum conſperſa: in aureliam convertitur ſpadiceam, alba membranula veſtitam, braſſicas amat & genus univerſum naporum. *Variæ 10.*

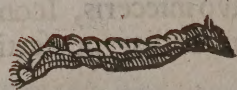

Secunda caput pedes caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati flavi

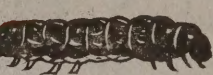
flavi sunt: intus quæ pinguntur tessellæ, strijs nigris glaucisque alternatim in longum ductis distinguuntur. Feniculum amat, anisumque atque cuminum.

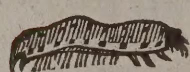
Tertia ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinq; sepes duntaxat, sicuti omnes ὕπεροι. In aureliam echinatam mutatur, colore furuam: oleas absumit.

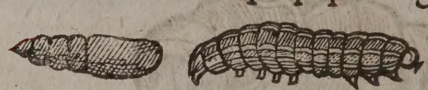
Quarta, dracontium depascens, viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimùm se sistit; amat juncos, & fluvijs innascentes plantas pappiferas.

Quintæ descendentes costas si obsoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ desideres.

In sexta quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eáque sese ingurgitat.

Striæ in septima ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fusci coloris in aureliam spadiceam se vertit.

Octava, cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigropuniceam, é qua pulverulenta Phalena.

Nona, varia quidem, & meritò, censeri debet: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cinerem emulatur: aurelia demum includitur xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi.

Decima glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilutè cærulam, spiris

ſpiris ſubrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit.

In ſolano Sylveſtri (quam Itali *Belladonnam* vocant) glabra eruca provenit, crocei viridiſque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam ſe ſæpius vidiſſe memorat Cardanus.

CAP. III.

De Erucis hirſutis atque piloſis.

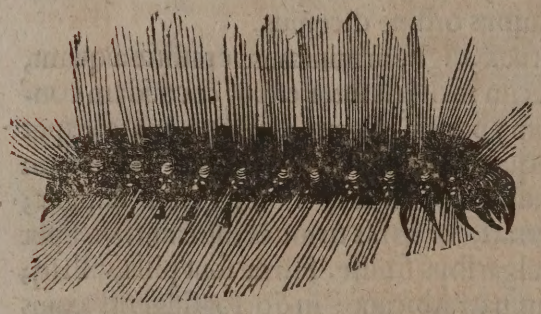
Piloſæ, omnium maxime maleficæ, vel denſiore ſunt pilo, vel rariore: quarum has vobis ſpecies exhibeo. Inter denſiùs piloſas, Ambulones, Corilarias, Pityocampen, Antennatas, Neuſtrias, Pyriperdas, Vrticarias, Braſſicarias, Sepiarias, Popliuoras, Cutiperdas, Calendulares, Mælenochlorum, &c. Rarioris pili ſunt Echini, Fæniculariæ, Rubicolæ, Meſoleucæ; de quibus ordine dicemus.

Pityocampes, id eſt, pineæ piceæve Erucæ, digitum minimum craſſitie æquant, tres digitos tranſverſos longæ. Vndecim inciſuris inter caput & caudam conſtant, ſedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero ſunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis ſerrati, ut folijs firmiter inſiſtant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus ſimile. Hirtæ ſunt pilis, villiſq; rectis undique obſeptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorſo fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abraſis, cutis ſubeſt nigricans; pili valde exiles: pungunt tamen quàm urtica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno ſcilicet ſubitò ſine ſenſu vulneris infuſo, & ad partes viſceribus proximas delato. Telas ſubtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes ac diſponentes: has, veluti tentorium, noćte ingruente ſubeunt; tum ut frigoris, tum ut procellarum vitent incommoda: tentorij hujus tam tenax & ſubtilis materia eſt, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta, ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ ſupremis nidificant, ubi non ſolitariæ (ut aliæ,) ſed gregales vivunt. Quacunq; iter fecerint, nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo ſerenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus (omnes enim abſumunt) ſtrenuè textrinam colunt. Solæ pini piceæque peſtes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque tranſalpinis convallibus (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus teſtatur. Virulentiſſimæ profecto beſtiæ, ſive extra premantur manibus, ſive intus exhibeantur: tam certiſſimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans *de Sicarijs*, in eorum numerum & pænam, Pityocampæ propinatorem vocaret: §. Alium. ff. ad leg. Corn. de ſic. Hauſtis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, aluus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum paſsi videntur: inſequitur æſtus, cibi faſtidium, & perpetua, ſed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem niſi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo cruſtas inducunt, Arſenici fere modo. *Dioſc. Aet. Plin. Celſus.* Gal. item 11. ſimpl. cap. 5. & Avic. ſos. Cap. 25. Hac de cauſa Aetius & Aegineta menſas ſub pino ſternere vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore, juſculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ ſuis ſedibus motæ, in

Signa Pityocampes hauſtæ: & remedia.

escas decidant; vel semina saltem æquè læthifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim ijsdem remedijs: propriè tamen melinum oleum (quod é Cotoneis & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, et Diosc. ex Aetij præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convoluulorum more) é semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis, vt Scaligero sentire visum est. Nunc ad Ambulones venimus.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli etiam eos *Palmerwormes* appellant, ab erratica nimirum vita (nusquam enim consistunt:) quamvis ratione hirsutiei, *Bearewormes* dicuntur. Certis folijs aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur.

Primò, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores omnes subcrocescere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus ijs ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ij enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex hujus aurelia exit, quem hic vides, papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus.

Si secundi collum ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quod plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida; papilionem inde nascentem superiori libro expressimus.

Tertius toto corpore pilisq; é fusco flavus, nisi quod maculæ lateratim in unaquaq; incisura obliquatæ latescunt, caputq; puniceum furcâ quadam niveâ ornatur.

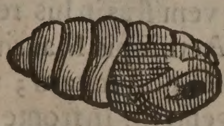
Quarto venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca feri colorem vel lac dilutum refert.

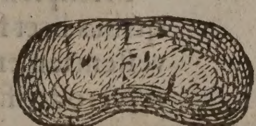
Quinto

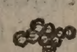

Quinto vultus ſpadiceus, ventris latera caneſcentia; corpus puſillis varium guttulis ſubluteis, atque hæc ſupra, piceis: pili quaſi radioli exeunt flavi, argutiilli quidem, & medio acuminatiùs creſcentes: multum vicinas herbas & ſegetem lædit.

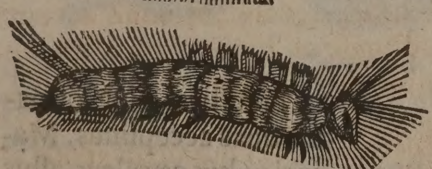

Sextus colore eſt leucophęo, niſi inciſuræ nigris lacteiſque hic illic maculis eſſent infectæ. Setæ infra ſupraq; natæ, & tanquam ſerratim poſitæ, hiſpidæ valde ſunt & rigidæ, ſed à colore corporis non recedunt.

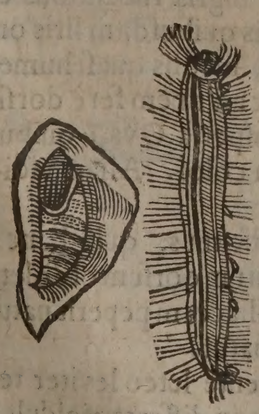

Septimum cute nigra, pilis autem nonnihil luteſcentibus donatum, Peniculum vocare ſoleo, quia utrinque ex fronte, atque etiam in vropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorſo eminentias conſpicis, radice lacteæ; cæterùm, nigellæ videntur.

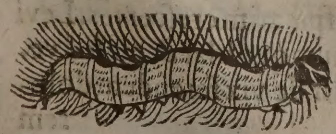
Octavus murinum colorem exprimit, cujus in dorſo cunei ſeptimi illius reſpondent.

Nonus coloris peregrini & rari; ſingulæ enim inciſuræ varijs ab invicem coloribus, ſed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus quamque argenteus pulcrè adornat.

Decimus inter naturæ luxuriantis luſus, non minùs elegans quàm rarus; nigris, cæruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis ſcabris ſtriatus: quos guttulæ quædam aureæ mirè efferunt. *Pilos* admodum molliculos gerit, miræ gratiſſimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranulâ munitam.

Vndecimi inciſuras albicantes, praſinas imaginare; velluſque & pilos medio virentes facito.

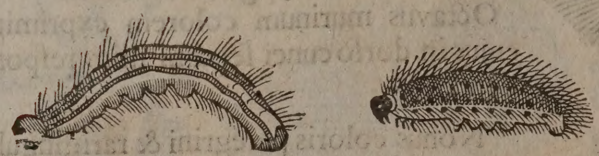
Corilaria

Corilaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorſo, & quaſi ouropygio creſcente, quod roſaceum ruborem læte ſuſcipit. Corili præcipuè folijs inſidet, unde Corilariam dicimus. Duas illarum ſpecies vidimus; alteram ſaturatè; alteram pallidiùs viridem.

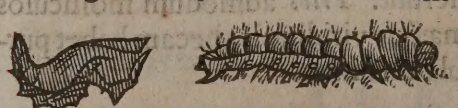
Multiplex naturæ venuſtas in his reſplendet: quibus licet faciem Aethiopis Maurive tribuit, veſtem tamen conceſſit polymitam; vario opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili veluti in cirros nexi nodoſos, antennas referunt; quales item in ultimo dorſo: cutis iridis æmula, orbiculis ſplendet murice inebriatis, quos veluti latos clavos coſtis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem Solis repræſentant, oculóſque oculato die perſtringunt.

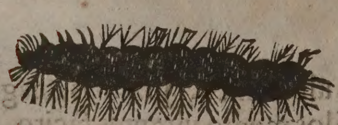
Neuſtrias é Normania duas accepimus. Majori vultus cæruleus, albis rubris cæſijſque ſurculis corpus liratum; pili aureo ſplendore coloreq; grati. Minor convolutus, echinum exprimit. Caput illi nigerrimum, corpus glaſtinis quibuſdam guttulis variè perfuſum; pili croceum fulgorem imitantur.

Hæc pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus & lacteis quibuſdam liris ornato; medijs quaſi humeris, & ad finem ferè dorſi, tumuli ſive tubercula aſſurgunt livida, albis punctulis conſperſa. Ova, é quibus naſcitur, ſpadicea ſunt; qui eſt etiam aureliæ & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, ſed duntaxat tumulo gibboſam.

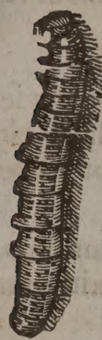

Meſoleucem dicimus, quia hanc à capite ad dimidiatum dorſum obſoletè luteam, deinde lilliaceam peperit natura. Venter luteocinereus clavis medio teſſerato fixis ornatur.

Vrticariæ pedes ſi fatiſcente luteo leviter tetigeris, parum à naturali icon differet: rigidulos & erectos pilos habet ſpiratim creſcentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, ſed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem

rem ſuperinducunt. Haud deſunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatémque vincere aſſeverant.

In braſſica, eruca oritur capite cyaneo, corpore flavis ſurculis duobus utrinque lineato: inter quos ſubcæſia quaſi area nigris quibuſdam ſeminibus conſita videtur: pili aureliæ (quæ cineraſcit) colorem obtinent.

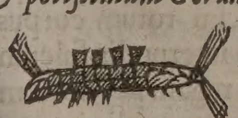

Sepiarias hic binas offerimus. Majori croceſceret vultus, niſi quem naſi loco triangulum videtis lilliaſceret. Corpus albis flavis rubriſque & nigris (quas expreſſimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis ſubluteis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tandem ſerici rudioris relicto glomo, in thecam ſpadiceam, quaſi in Sarcophagum, ſe recipit. Minori facies ſubcærulea, uti & totum corpus, abſque maculis quibuſdam nigris albicantibuſque eſſet: pilos cum prima concolores ſortita eſt.

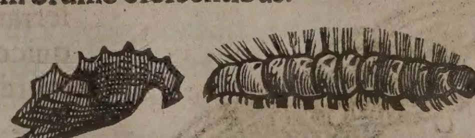
Rarioris pili ſunt: Geranivora, Iacobæa, Antennula, Echinus, Rubicula, & Cornuta illa beſtiola, quam Germani Horneworm *appellant.*

Geranicolæ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas cingulos nigros ornantes, ferrugineas facere oportet; ventrémq; pedeſque & album inter cingulos ſpatium porraceo viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc miſit, cum hac hypographe: *Eruca grandis, herbis tantum agreſtibus victitans, & potiſsimum Geranio paluſtri* βατραχοειδεῖ infeſta.

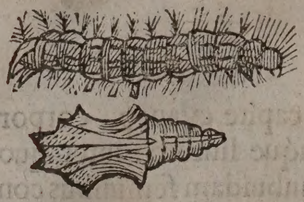
Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam inciſuram creta illitam diceres; quinque aliis ſequentibus nigrocineream; tribus iterum poſtremis ceruſſatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis conſtant; quales item ultimo dorſo, criſtæ inſtar, ſe erigunt. Quatuor illi erecti in dorſo cirri, è pilis quoque fiunt dentatim ordine creſcentibus.

Iacobæa, ſive Senecionem majorem depaſcens eruca, capite pedibuſq; obſoletiùs purpurantibus, ventre pallidiuſculè virente; corpus habet inamæno viridi fatiſcens, & nigris flavis flammeíſque maculis ornatum. Pilorum color ventri conſonans.

Echinorum

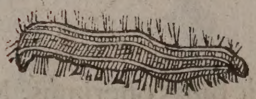
Echinorum duas animadverti species; unam é cæruleo virentem, alteram Mesoleucen.

Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur.

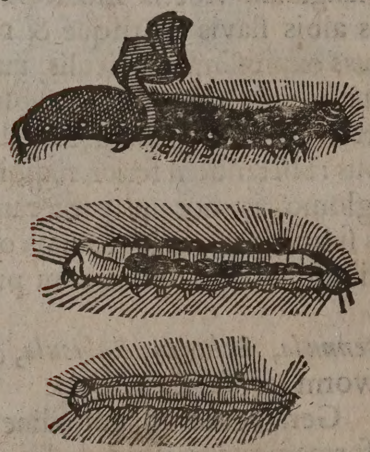

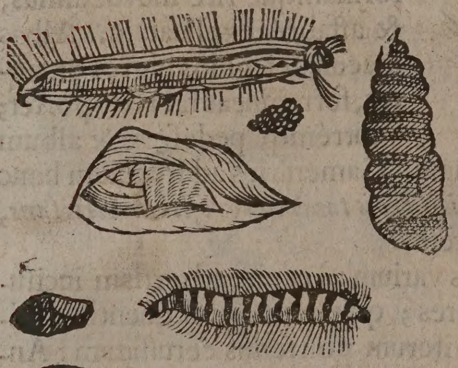
Secundus reverâ Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsio.

Rubicolam nigrocinereum liris utrinque tribus pallidè flavescentibus pinxit natura: pilos rariores gerit, planè nigros.

Est & cerastes cujus varia loca é luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Variæ item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imò quævis pæne herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi satis notas pertranseo. Erucam Gesneri fœtidam nunquam contigit ut viderem, his ab eo verbis descriptam, ut in schedis habeo: Erucæ (inquit) cornutæ simillima est, sed et cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto, Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut plane venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cæcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodijs quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceu rugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum denticulatumque vel serratum; his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximâ partem omnis Erucarum natio. Proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alij scolopendram:

dram: Sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocausta nimio & abhominabili fætore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

Cap. IIII.

De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.

Chare liber, nostrûm testis benefide laborum,
Ne tua purpureo suffuderis ora rubore:
Agrestes abacis tineas si expressero nostris,
Vermiculósque levem qui in Thecam vellera mutant.
Hi siquidem artificis prudenti pollice Dij
Finguntur; tenui qui non tenuatur opellâ,
Et qui vermiculis dextra miranda potentis
Signa suæ prodit, potius quàm corpore vasti,
Molifero Barrhi, tumido vel robore Ceti,
Squamatisq; alijs, qui lata per æquora tentant,
Fulmineas sine mente minas, & nostra profundo,
Lintea quò mergant, largo mare gutture ructant.

Sic enim ordiri libet cum Poeta nostro, qui divinam in Erucis potentiam ex ipsarum ortu perspexit; quem dum varij authores variè exprimerent, nescio quas nobis tenebras obtrudunt. Arist. 5. Histor. 19. eas é virentibus herbarum folijs, brassicæ nimirum aut raphani oriri tradit; semine scilicet miliiformi, sub autumno ibidem relicto; unde vermiculi nascuntur. Ex his vermiculis trium dierum spatio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ satisque alitæ motu cessant, ac ineunte autumno cum Chrysalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore Solis densatum in folijs relinqui tradit; unde Erucarum genus speciemque omnem deducit; cui suffragatur Arnoldus. Alij earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ simul ac aurelijs exiverint, supra vel subtus vicina folia, ova quædam (stercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione sui corporis majora vel minora: (horum aliquot testæ cæruleæ; aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes;) quatuordecim fere dies fota Solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis similes, sed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, folijs floribusque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant. Ego vero non unâ tantum ratione, sed his singulis vijs & modis oriri eas contenderim. Nam licet Aristotelis doctrina insulsior quibusdam videatur, brassicarium illum vermiculum in Erucam cedere: non abhorret tamen à ratione. Etenim natura ut ex ovo, ita ex verme parit animal perfectius; quasi perficiens, non quasi corrumpens. Nam tametsi vermis postea non est id quod prius erat (quod ad sensum apparet) at quantum quit percipi, & est hoc quod erat, & hoc amplius nunc existit; neque enim vermis moritur, ut nascatur eruca: quin corpori pristino addit magnitudinem majorem, pedes, colores, alas. Ita manente vita, alias partes, alia officia adipiscitur. Sic fœtus humanus (utor Scaligeri verbis) post certos primores dies ex homine potentiali, homo actualis fit; generationem enim intelligas, quo tempore anima nondum agit intellectiva, gerere proportionem talem ad futurum hominem, qualem vermis ad Erucam aut apem. Sic etiam Pennius Plinij opinionem derisit, quum Erucas é rore natas scriberet. Verùm ex rore imperfectiora animalcula gigni omnes uno ore philosophi fassi

sunt.

ſunt. Nec ſanè temere. Nam ſol calefaciendo agit, ut ſit quaſi forma: humor patitur, quaſi materia. Solis quippe calor alius ab igne; animat enim, aut animas ſua conſervat ſimilitudine ἔχει δὲ ὁ δρόσος τοῦ ἀέρος συμμετρίαν καὶ μαλακίαν, ubi mollitiei affectus a Theophraſto adducitur (lib. περὶ φύτων) ad genitalis aeris commendationem. Nihil item rore magis alimentoſum, quo ſolo quædam vivunt beſtiolæ: quod & divinus poeta dixit; *Quantum ros nocte reponit.* Quâ igitur ratione humor eſt, materia eſt, qua tenuis, ſubit; qua attractus à ſole & percoctus, ad generationem aptior; apparatus enim formæ vehit ſociam materiam, quibus coeuntibus progigni animal contingit. Neque ſolum roris proles eſt, ſed & papilionum filia; ut dictum eſt, atque ut ipſa experientia teſtatur: imò maxima Erucarum pars ijs debent proſapiam, præterque Braſſicariam & convolvulos, paucæ alias naſcuntur. Hi enim (ἶπες à Græcis dicti) ex rore vel humore in telis concluſo atque putreſcente fiunt; præcipuè flatu orientali aëriſque tepore corruptionem accelerante. Tunc enim tam immenſa illarum noſtris regionibus acies prorumpit, ut tot niſi ex putredine proveniſſe, neque vere dicere neque cogitare poſſis. Magni omnes helluones herbarum atque arborum: unde Philippus Paraſitus de ſe jactitat apud Athenæum in Pythagoriſta, ἀπόλαυσον θύμων λαχάνων τε κάμπη: *veſcens thymo olereq́; Eruca ſum.* In hunc etiam ſenſum Martialis: *Erucam malè paſcit hortus unam.* Vbi devorandi tempus præterit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, ſenſimq́ue marceſcentes fame, aliæ intra, quædam ſupra terram locum idoneum quærunt, ubi ſeſe vel filo appenſæ in aureliam membrana tectam, vel in nudam thecam transforment: hoc media ſi æſtate contigerit, poſt 24. dies rupto cortice evolat ſtatim papilio: ſin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes Erucæ in aurelias convertuntur, ſed aliæ contractæ (volvoces nempe) putreſcunt, é quibus nonnunquam tria quaſi ova nigricantia excidunt, muſcarum vel Cantharidum matrices. Quando papiliones ferò coiverint, ova depromunt ad ver uſque proximum, (ſi diligens eorum cura habeatur,) vitalia; ut in Bombycibus uſu venit, quorum ova per uncias libraſque vendi apud Hiſpanos, haud nova res. Has erucarum tranſmutationes Theophraſtus rectè diſtinxit his verbis. 2. περὶ φύτων, πρῶτον μὲν ἐκ κάμπης, χρυσαλλὶς, εἶτ᾽ ἐκ ταύτης ψύλη, ἐκ ψύλης ἡ πάλιν κάμπη. An vero Chryſallis Aurelianæ animal ſit necne, ubi ad Apoda Inſecta ventum fuerit, diſputabitur.

CAP. V.

De Qualitate & uſu Erucarum earumq́; Antipharmacis.

OMnes Erucæ uridam vim habent, cutique deglubendæ & veſicis excitandis aptam. Pityocampe longè eſt pernicioſiſſima, ſed malignæ ſingulæ, minus tamen depiles & glabræ. Cælij Secundi filia, Baſileæ degens (inquit Geſnerus) cum aliquot in horto braſſicarias Erucas devoraſſet, à largo vomitu ventre intumuit; qui tumor, jam multis annis moleſtus, curam adhuc non invenit. Guilielmus Turnerus Theologus ac medicus doctiſſimus, Petri noſtri ad Medicinæ ipſius medicinam nati fœlix pater, nobili cuidam Anglæ medicamentum Catharcticum propinavit, cujus ope Erucam hirtam evomuit, quæ per incuriam devorata diu miſeram afflixerat ſævis doloribus. Meminiſſe tamen volumus (inquit Marcellus Virgilius) cognomines in mari beſtias, & erucas dictas, à veneno longè abeſſe; imò à maritimis incolis inter ultimæ menſæ fercula cenſeri. Contra

vero

vero maleficas & venenatas, ſuprà, tum in Cantharidum & Bupreſtis, tum in Pityocampes hiſtoria dictum eſt: parem enim curam poſtulant atque admittunt. Si hortos arboréſque ab ijs illæſos velis, quicquid telarum denudatis ramis adhæreſcere videris, per hyemem auferto; ſi enim ad ver permanſerint citius natas conſpexeris, quàm remotas. Brevi quippe ſpatio omnia devorant, virentia, & floſculos abſumunt. Alij lacerti viridis, alij Tauri felle arbores illinunt, quod non ferri ab ipſis poſſe fama percrebuit. Ruſtici eas ſulphure pauco cum ſtramine ſub arbore accenſo ſuffocant. Terra ſubæſculi arboris radice effoſſa ſi in horto ſpargatur, erucas profugat Hildegardo authore. Columellæ contra eas remedium (ceu impudicum Democriti præſtigium) omitterem, niſi Plinius & reliqui ferè omnes ruſticam diſciplinam colentes eidem applauderent. Verba ſic habent:

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem;
Dardaniæ veniant artes, nudatáq; plantas
Fœmina, quæ juſtis tum demum operata juventæ
(Sed reſoluta ſinus, reſoluto mæſta capillo)
Legibus obſcænæ: vivat pudibunda cruore;
Ter circum areolas & ſeptem ducitur horti,
Quæ cum luſtravit gradiens (mirabile viſu)
Non aliter decuſſa pluit, quam ex arbore nimbus,
Vel teretes mali, vel tectæ cortice glandes,
Voluitur ad terram diſtorto corpore campè.

Plantas vino irroratas non tangunt. Theoph. Fumo pſoræ herbæ illicò moriuntur. Aetius. Vnde apparet (inquit Siluius) ſcabioſam vulgo dictam, non eſſe pſoram. Orobi præſidio tuta eſt ab Erucis braſſica. Erucæ braſſicariæ contactu vermes in Dipſaco inventi cadunt. Plinius. Braſſicam dum tria tantum folia remittit, nitro, terra ſalſuginoſa, vel cinere aſpergito, & ſalſedinis ratione erucas arcebit. Geopon. Palladius ea in re cinerem fici præfert. Si Cancri vel Paguri fluviatiles per decem dies Soli fuerint expoſiti & ſuſpenſi, Erucas ab oleribus fugabunt. *Cardanus* ex Palladio. Alij ſemina jam terræ committenda, leviter ſucco majoris vel Erucarum ſanie madefaciunt, ut ab Erucis ſint libera. Scilla in hortis ſata aut ſuſpenſa Erucarum generationem impedit. Alij mentam, alij eruum, alij abſynthium in hortorum ambitu ſerunt ut Erucas tollant: quidam non temerè caules & folia allij in hortis includunt, quo fumo undique diffuſo concidunt Erucæ. Pallad. apud quem plura antipharmaca legere cuique facile. Si vero equus eos devoraverit, tumores ſurgunt, areſcit induraturque cutis, oculique excavantur, inquit Herocles. Medicamentum vero præſcribit hujuſmodi: χρὴ ὖν ὄξυ λάβοντα δριμύτατον, καὶ νίτρου ἥμινον, καὶ χαλκάνθης τεταρτημόριον τρίψαντα συγχρίειν τὸ σῶμα, φυλασσόμενον μὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰσέλθῃ. Nunc earum in Medicina & repub: uſum dicemus. Erucarum tela & involucrum (Sericiæmulum) epotum, muliebrem fluorem ſtatim ſiſtit. *Matth.* Vſta item & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Liguſtrum depaſcens eruca, non ſolum Cyprium piſcem mirè allicit hamo obducta, ſed etiam ejus fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus ſtatim ſuccurrit: ut ab obſtetrice quadam expertiſſima & fide digna accepimus.

Erucæ eſſulares ſive tithymallides ad purulentos uteros (Hippocratis ſententiâ) valde ſunt utiles, præcipuè ſi in ſole exiccentur, cum duplo vermium ſtercorariorum pondere, modico deinceps aniſo addito in tenuiſſimum pulverem redactæ, & cum vino albo fragrantiſſimo dilutæ exhibeantur: gravitate vero accedente in ventre cum torpore, aquam mulſam modicam ſuperbibat. Hippocrat. lib. de ſuperfæt. vulgares illas & gregarias erucas contra anginam in potu exhibet, Dioſc. lib. 1. cap. 90. Verùm niſi occulta proprietate pro-

sint, propter manifestam damnandas, eo præsertim in morbo, censemus.

Erucam hirsutam exiccatam in pulverem, fluxum ventris sistere, norunt Germani. Nicander ad somnum item conciliandum ijs utitur: sic enim scribit,

εἰ δ' οὐγε τρίψας ὀλίγῳ ἐν βάμματι κάμπην
κηπαίην δροσόεσσαν ἐπὶ χλωρηίδα νῶτα &c:

Quæ Hieremias Martius sic vertit :
Quod si rodentes olus & frondentia vermes
(Curva quibus virides depingunt terga colores)
In medio sacra de Palladis arbore succo
Triveris, hincque tuum colleveris undique corpus,
Tuta dabis dulci securus membra quieti.

Sunt in spinosis hirtisque herbis (quales in urtica vidimus) asperæ & lanuginosæ quædam erucæ, quas alligatas protinus mederi tradunt infantibus, quum ijs cibus faucium isthmos non transeat. Eruca oleracea trita illitaque super venenato serpentum morsu, confert. *Avic.* Si Brassicaria eruca dentem vitiosum sæpius fricaveris, intra paucos dies ultro excidet. *Idem.* Erucæ oleo mixtæ Serpentes fugant. Diosc. Si ejusmodi oleo manus, aliæve partes linantur; ne quis ab apibus, vespis vel crabronibus lædatur efficiet. Aetius. Plinius superstitiosa multa ex magorum sententia citat, de virtutibus erucarum; quæ cum Theologorum scholâ ejecta viderim, & tacita mente damnarim, nolo hic commemorare. Varijs item avibus nostro usui & victui necessarijs, cibo sunt; nempe monedulis, sturnis, pavonibus, gallinis, turdis; ut taceam trutam, rubeculam, tincam, Cyprium, Scorpium, Luciumque pisces, qui erucato hamo facilè falluntur; cujus fraudis modos si scire velis, Tarentinum in Geopon. consulito. Quis item (ne animæ medicinam per erucas datam prætercam) Dei misericordias inter palantes Israelitas non cecinit, quum Erucarum quasi diluvio inundantem Aegyptum viderent? Quomodo item Romanos duplex una æstate nimbus erucarum anno 1570. expavefecit, cum nihil in eorum agro virescens ab illarum prædatrice gula liberum superesset? Sane licet hujus tam gravis pœnæ memoriam insequentis anni fertilitas absterserit, multos tamen pœnitentia ductos de emendatione vitæ cogitasse, non est quod dubitemus. Faxit Deus ut aliorum vapulantes supplicijs, nos immunes servemus; ne quam levissimam creaturam esse putamus, eandem longè gravissimam (potest id enim Deus) sentiamus.

Prodigia.

Cap. VI.

De Sphondyle.

Nomen.

Σφονδύλη Græcis, Verticillus Gazæ dicitur. Plinius Græcum nomen non mutat, sed Sphondylam appellat. Germanis *Engerle*, ut Georg. Agricola docet. Gesnerus *Twaer* etiam vocari memorat, quia Serratis pedibus in diversum vadit. Angli Boreales *andever* appellant, Meridionales *Whurlworme*, id est, verticillum, sive convolvulum. Vincentio, *Zuvarola* dicitur; quia cucurbitas infestat. Errat Plinius qui hanc serpentem fecit, cum inter insecta, vitæ institutum & ratio ipsam annumerat. Si hic Gazæ, Plinij, Theophrasti, Absyrti, Phavorini, Aristophanísque Scholiastes, & Erasmi dissidia, de natura & forma Spondylæ attexerem; videar revera quod dicitur λῆρον ληρεῖν, titionemque potius ad hoc ingeniorum incendium, quàm aquulam afferre. Quin potiùs ex illorum dissensionibus id colligo; Duas esse Sphondylarum species:

ſpecies: aliam nempe domeſticam, aliam ſylveſtrem. Sic enim Ariſtoteles & Abſyrtus. Σταφυλῖνος ἐστὶ ὅμοιος σφονδύλαις, ταῖς κατὰ οἰκίαν. Coeunt (inquit) Sphondylæ domeſticæ averſæ, etiam in noſtro conſpectu (ut Scarabei) mari ſuperveniente fæminam, diuque in coitu hærent. Apage igitur Plinianas nugas, qui has ſerpentes eſſe voluit, qui nullo modo averſi coeunt. Heſychius & eum ſequutus Favorinus, hoc modo deſcribunt: Σφονδύλη ὅμοιον γάρ φασι σιλφίῳ εἶναι, ὀσμὴν φαύλην ποιούμενον, εἴ τις ἀφεταὶ αὐτῆς. Ariſtophanes vero & ejus Scholiaſtes hoc modo: σφονδύλη σίλφη τίς ἐστὶ βδέλλη προσόμοια. Camerſius ex Ariſtophane, σφονδύλη σίλφη βδέλλη προσεοικῦια, δυσώδης ὄντως. Ex quibus ſtatuo, Domeſticam illam Sphondylam, & Silphio ſimilem, graviter olentem; quam ſi tetigeris fugitat, & præ metu male pedit. Sic enim Ariſtophanes ἐν εἰρήνῃ, ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. Quo in verſu Eraſmum (per quem neſcio Atticiſmum) Sphondylen *Telem* interpretatum eſſe, Chil. adag. 3. cent. 7. nequeo ſatis mirari. Eſt autem exiguo corpore & ſubnigro (inquit Plinius) quæ & tacta dum vivit, & poſt mortem teterrimum odorem emittit. Hanc me nondum vidiſſe ingenuè fateor, ſive per cœli noſtri ſive per ſoli antipathiam fiat. De Sylveſtri Spondyle hæc apud Theophraſtum legimus, τῶν μὲν ἔξω θηρίων ἄλλο μὲν οὐδὲν ἅπτεται ῥίζης οὐδεμίας: ἡ δὲ σφονδύλη πασῶν. τοῦτο μὲν οὖν ἴδιον τῆς τοῦ ζώου φύσεως. Quæ verba Gaza reddidit latinè: E beſtiolis externis (*id eſt*, quæ non ipſis radicibus innaſcuntur, ſed extra eveniunt) nulla radicem aliquam tangit, excepta Sphondyla; quæ intactam nullam relinquit; eaque eſt propria hujus Inſecti natura. Georgius Agricola, philoſophus doctiſſimus, de Sphondylis rhizophagis ſic ſcribit: Sphondyle Vermis infra terram reperitur, circa radices convolutus (quod certè nunquam obſervare potuimus) ut Verticilli, (quem Græci σφονδύλην vocant,) ſpeciem præ ſe ferat, unde nomen invenit.

Ei longitudo & Craſſitudo minimi digiti, caput rubrum, reliquum corpus album, niſi quod ſupernè nigricat, ubi cibo hærente turget. Hæc hortorum peſtis cum nec careat pedibus (ſex enim habet) nec ſerpat, tamen fruticum cortices quibus radices obducuntur exedit, nec quicquã à radice cucumeris aſini-ni, chamæleontis nigri, centaurei, pancedani, ariſtolochiæ, vel vitis ſilveſtris temperat: quas aliud quodcunq; inſectum ne attingit quidem. Illud inſectum eſt procul dubio ille vermis, quem Malleolus ille in libro ſuo de ſpurciſſimis exorciſmis introducit his verbis: Vocatur (inquit) quidam vermis Germanicè Engar vel Ingar, ſub terra vivens, longitudine medij digiti, coloris albicantis, capite nigro, ſepes; qui gyrando, ſulcando, evertendoque terram, & corticem erodendo plantis ſterilitatem inducit. *Ionat.*

Tertio ſuæ generationis anno inſtar formicarum volantium prorumpit, quæ parentum ſimiles arboribus inhærent, ac fructus abſumunt: tum vulgò vocantur *Lawbkaefer*. In diœceſi Moguntinenſi tanta illorum multitudo fuit, ut fruſtra excogitatis omnibus remedijs ſolo exorciſmo fugatæ (ſic enim ludit Malleolus) abjerint. De his item Cordus: Spondylæ ſubterraneæ ſunt vermes Inger vel Enger à Germanis, quaſi ἔγγειοι dicti.

Anno ſuum ortum ſequente ſemper in Scarabeos Maiales vertuntur: radicibus vim inferunt, & quaſlibet (etiam amaras, venenatas) tam fruticum quàm arbuſculorum radices erodunt, ita ut ſubito herbæ totæ, vel ſaltem folia flacceſcant. Quod cum olitores vident, terra circa radices effoſſa vermes extrahunt atque interimunt. Aprili, Maioque menſibus plurimum nobis nocent, Iulio & Auguſto reperiuntur multi apud nos locis maricoſis; ſed Vermes Maiales nulli, niſi in Devonia & Cornubia Angliaque occidentali. Hoc advertendum diligenter, haud ſecus Inſectis accidere, quàm plantis; ut ſcilicet

 colorem

colorem ſemper cum regione & terra mutent. Vidi enim & habeo penes me ſphondylam eruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti ſeſe in ſphæram colligit, & Verticillum fœminarum fuſo nentium ſcitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encauſto literas ſcribere quis poſſit. Habeo & rubram ſphondylam intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum, collum ex luteo rubeſcens, dorſum cocco infectum, ſex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; niſi lateri utrique juxta ventrem, octo rubeſcentia punctula, ornatus nomine addita fuiſſent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æſtate in muſcam tranſmutata abit. Vidimus quoque lucidam, corpore craſſiore, ſatis à medio dorſo ad caudam cæruleſcentem: à collo autem cæſij magis coloris videbatur, caput illi flaveſcens, uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis eſt, toto candicat corpore: Livor ætatem ſequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoſo quodam motu ſine loci permutatione agit, ac inter movendum colores ſæpius mutat. Nam dum in terra quieſcit, albicat tota; dum vero agitatur, quaſi per iracundiam, liveſcit. Omnino Coſſis majoribus ſimillimum Inſectum, quod ad corporis formam attinet; ſed illi ſeſe in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex iſto vermi magnum muſcæ genus natum conſpeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta cæpæ radices inventam, ejuſque fere cum livida magnitudinis, capite viridi, quatuordecim pedibus, cornuta, & ex albo viridante cauda: toto corpore viridi, albo, Xerampelino, coloribus mixtis notato: nos Cæpariam vocamus; quarum hic omnium Icones repræſentamus. Nunc inſuper Ioach. Camerarij de ſphondylis ſententiam addere placet, cujus mihi judicium ſemper integrum. Sphondyli (inquit) forte ſunt iſti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè

Vide Ioachinum Camerarium. candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obſcurè virides; & pellucente è cute, pullo quodam ſucco colorantur: Caput ijs ſpadiceum, nigricans, & ſatis durum, ut facilè radices arrodere poſſit, Erucæ ſtatim conglobantur, & moriuntur, aliaſque reſumuut formas, muſcarum aut erucarum. Craſſitie ſunt digiti unius & longitudine ſeſquiunciali; pedes habet octo in medio corporis, quod caput ſpectat: noſtri vocant, *Erdtworme.* Guilandinus dicit Sphondylos eſſe vermes, ſic dictos, quod inſtar Verticilli radicibus herbarum circumvoluuntur. Alij etiam vermes, nigri, ſubrubentes, teſtaceoque cortice, multis pedibus inſtar ſcolopendræ præditi (cui etiam cognati videntur, niſi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta prima æſtate, eo quo dixi modo, (ſi quis eos tetigerit) convoluti. *Engerlin* quoque

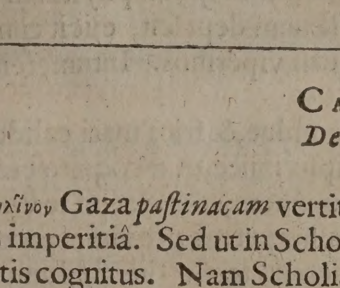

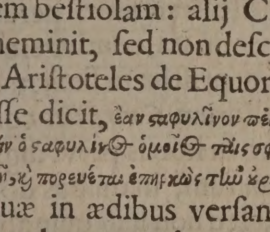
quoque vocant. Germani vermes ſubterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues; in reliqua corporis parte nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum ſe formant, atque Soli expoſiti ſtatim tabeſcunt. Vivunt enim tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes hi ſeſe conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas cenſeret? *Hactenus Camerarius.* Niphus in Ariſtotelem, verticulum dicit eſſe aranei ſpeciem globoſam, in cujus medio corpore concavitas quædam conſpicitur verticilli formam referens. Sed hoc contra philoſophi mentem ſomniavit, & nos luſit. Sphondylarum in medicina quis uſus fuerit, nondum legimus aut ſcimus. Illud conſtat ex Philoſophorum principe, noctuas & nocticoraces eas venari; uti fortè & Talpæ. Cordus venenatas ſentit. In Aethiopia Scorpij, quos Sibytas dicunt, Sphondylis item veſcuntur (Aeliano teſte:) à quibus ad Staphylinos tranſimus.

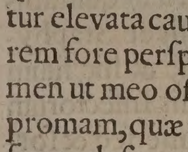
CAP. VII.
De Staphylino.

Σταφυλῖνον Gaza *paſtinacam* vertit *herbam*, oſcitante quadam incuriâ vel potiùs imperitiâ. Sed ut in Scholijs Nicandri apparet, neque antiquis medicis ſatis cognitus. Nam Scholiaſtes ſcribit ſtaphylinum Sphondylæ ſimilem beſtiolam: alij Cantharidi ſimilem affirmant. Hippocrates ſemel ejus meminit, ſed non deſcribit.

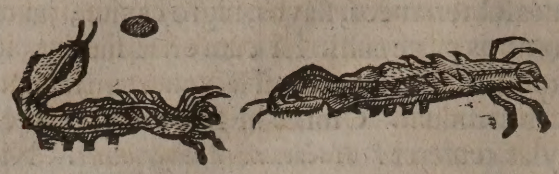
Ariſtoteles de Equorum morbis orationem inſtituens, irremediabile malum eſſe dicit, ἐὰν σαφυλῖνον πέειχάνῃ. τοῦτο δ' ἐςὶν ἡλίκον σφονδύλη. Abſyrtus autem ſic ſcribit: ἐςὶν ὁ σαφυλῖνος ὅμοιος ταῖς σφονδύλαις, ταῖς κατ' οἰκίαν, μείζων δὲ οὗτος, γίνεται δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς πανταχῆ, καὶ πορεύεται ἐπηρκὼς τὴν οὐράν. Staphylinus (inquit) ſimilis eſt Sphondylis, quæ in ædibus verſantur, ſed maior; ubique in agris gignitur, & graditur elevata cauda. Vnde ſane verum Staphylinum dignoſcere nullius negotij rem fore perſpicimus, ſi domeſtica nobis Sphondyla non eſſet ignota. Tamen ut meo officio & lectoribus fiat ſatis, duo Inſecta ſuis cum Iconibus depromam, quæ an Staphalini dici debeant, equidem neſcio; ſed non longè differre, pluſquam conjectura eſt: prima (ut videtis) tota cum ſplendore nigricat

Blattis non multum diſimilis; ſed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos tranſverſos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit, (fugit autem atq; currit valde velociter) quaſi in ſui defenſionem elevat, ac duos veluti aculeos candidiſſimos, breves, extrudit: verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoreſq; & molliores aculei ſunt, quam ut penetrare poſſint. Hos dum per iram exerit, effundit cum ijs albam & craſſam quandam ſubſtantiam, ſed humido unguento molliorem. Vivit maxima ex parte ſubter terram; ſæpius tamen inter ſegetes ſupra terram conſpicitur. An vero Sphondylę Ariſtotelis vel Abſyrti ſit ſimilis, ignoramus. Ruſtici Cantiani animal venenatum credunt, boveſque ejus veneno non ſecus quàm Bupreſtis inflari. Sane venenatam beſtiolā Staphylinum eſſe apparet, non ſolùm ex ipſorum relatione, verum etiam ex Ariſtotelis & Nicandri authoritate. Secundū ſtaphylinum vermem forma mirabili, à Nobili viro Edmundo Knivet ſua ipſius manu graphicè pictum accepi, in Norfolcia Anglorum ſatis frequentem.

frequentem. Caput illi parvum è puniceo fuscum, ferè globosum; os forcipatum atque exiguum. Proximè à capite tres utrinque pedes; quorum duo priores breves sunt, (Erucarum more :) quatuor reliqui colore fere sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus setis bifurca. Venenatam utriúsque naturam ex eo didicimus, quòd equi duo, dum cum fæno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt. Quo in morbo Absyrti remedia nosse non erit inutile, ut simili deinceps in casu habeamus in procinctu, quo equis mederi possimus.

Σαφυλῖνον βοσκόμενος ὁ ἵππος, ἄν τι ἐνεχθέντα ἐν τῷ χόρτῳ, &c. *id est*, Staphylinum si equus ore prehensum manderit, dum granum vel fænum depascit, ejicit eum illico, propter spiritus acrimoniam & cruores quasi viperinos. Intumescit autem postea tumoribus maximis.

Primùm igitur tumores copiose fomentato, ablue, & frica mari calido. Tum acceptis fecibus aceti, linum tenue concisũ ipsis injice, quæ coquito cum aqua, & perunge totum : Vbi vero capit medicamentum, consistat in tecto calido, mollique stabulo, pannis indutus, & ignis perpetuus proximè accendatur. Vnctio autem copiosa fiat & matutina; dehinc tertio die multum eluatur aqua calidã, & sudorem exicca; tum tectum fricato, fricatum nitro perungito. Neque timeas si labijs & oculis tumescat (solet enim ita contingere ;) nam certò convalescet citissimè hoc pacto equus, & in pristinam sanitatem restituetur. An vero hi cum Cordi staphylino vel Gallorum *Courtilles* conveniant, videant æqui rerum æstimatores. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infestant; sed non ita, quin alijs quibuscunque herbis plantisque vim inferant. Si quid vero alij de Staphylino certius habuerint, per Philosophiam & Physicam rogandi, ut hic suum quoque collocare talentum non graventur. Sic tandem Naturalis Insectorum historia, ipsorum operâ locuples facta, non grates solum gratissimè sed & sortem quoque cum fænore amplissimo benefica rependet.

CAP. VIII.
De Scolopendris & Iulis.

SColopendræ, Iuli, atque Aselli ultima hic acie positi; pedum numero Erucas Staphylinosque & Sphondylas, imò omne insectorum genus longè superant, unde Multipedæ nomen maximo & veluti peculiari jure ijs competere videatur. Hæc Aristoteli σκολόπενδρα, Theophrasto σκολοπία, Dioscoridi (à serpentum interitu) ὀφιοκτόνη, Varino & Hesichio ἀμφισφάγανον, & alijs σήψ, nonnullis μυελόπους & πολύπους, vulgo Græcorum σκολοπένδρα dicitur. Latini item Scolopendram vocant, & sepam, & porcum lutosum, & Centipedam, millepedam, Multipedam; quæ tria ultima nomina Iulis item attribuunt. Hebraicè *Ghazam*, Arabicè *Alcamptia & alamula*, ut Sylvaticus testatur. Alberto *Almuga, altapua*; Polonicè *Stonogrobak gaslanka*; Hungaricè *Zonos, biragopap, matzkaia*. Germanicè *Ein nassel*. Italicè *Centopede Vermi*. Gallicè *Chenille, millepied*; Anglice *Scolopender* & *Manyfoot* appellatur. Tantum à Iulo differt (mea sententia) quantum locusta marina ab Astaco; pariformes enim sunt, sed hi semper minores, neque adeo morsu infesti, nec venenati.

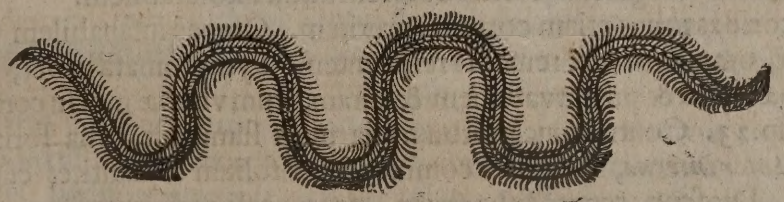
Nomen.

Maxima

Maxima terreſtris Scolopendra,ea quam vides craſſitie & longitudine eſt, color totius corporis ex fuſco nigricante ſplendens. Singulis inciſuris pedunculus appendet luteus,*id eſt*,in ſingulis lateribus ſexaginta prorſum & retrorſum æqua facilitate promovet. Num et caput verſus ingreditur, & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino biceps dicitur. Partem inter caput & aluum non ſimplicem ſed multiplicem habet: quo fit,ut præciſum hoc genus vivere poſſit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludouicus Atmarus (qui nobis eum é Libya dono dedit)quamvis chirothecis duplicique linteo munitus, vix eum manum petentem ferre potuerit;altè enim in linteum os forcipatum adegerat; diuque pendulus vix tandem excuti permiſit.

Horum alium ex nova Hiſpaniola allatum linea quædam flammea medium per dorſum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes,atque armatim ſe tollens celerrimè currit. Hoc ſumma admiratione dignum eſt,quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam,neque congio, nec urceo, ſed ampliſſima quâdam menſura tribuiſſe: cum enim innumeri adſint pedes quaſi remiges,& à capite veluti clavo alij permultum diſtant; novit tamen quiſque officium ſuum, & pro imperantis capitis mandato in hanc vel illam partem ſe conferunt.

Alius item ad nos ab Auguſtini promontorio ex India perlatus, corpore nonnihil atque pedibus major, qui ſeptuaginta liveſcentibus inciſuris, & bis totidem ſpadiceis pedibus conſtabat.

Plures Scolopendras reperiri non dubito, omnium ferè colorum, præter viridem: quamvis etiam Ardoynus de viridi mentionem facit. Inſita ſingulis proprietas(ex Theophraſti ſententiâ) ad Gladioli herbæ radices ſeſe conferre. Bubulas autem exuvias meretur Robertus Conſtantinus, eumque ſecutus Stephanus, nec non Ardoynus ipſe; qui Scolopendram primùm ſerpentem, deinde octipedem, tum in cauda cornigerum, ultimò tardigradum eſſe comminiſcuntur. Taxandj Rhodoginus, Albertus & Avicenna, quòd nullum Inſectum ſupra viginti pedes habere temerè affirmant, illique numero Scolopendram alligant. Quamvis etiam Nicandro biceps dicatur his verſibus:

——— καὶ ἀμφικαρὴς σκολόπενδρα
ἥτε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἄνδρασι κῆρας,
νήια δ' ὡς ἐπέρχονται ὑπὸ πτέρα θηρικύσση:

Tamen pace tanti authoris dixerim, unicum illi, duntaxat caput, licet pari facilitate prorſum capite, retrorſumque ducente caudâ incedat: quod Nicandro alijſque impoſuiſſe minime dubito. Verùm (inquit) utraque item parte morſum infert. Quod ſanè æquè à veritate abhorret. Ore enim duntaxat forcipato mordet, cauda vero non aliter lædit, quam venenato contactu & virulenti cruoris exudatione.

Terreſtris Marinâ ſævior habetur, Oppiani judicio, & revera eſt. Cui opinioni Grevinum Pariſienſem nullâ authoritate fretum in lib. de venenis repugnare, maximè admiror.

Nequam hanc beſtiolam ac venenatam eſſe omnes hiſtoriæ teſtantur, ac eò magis quo ſunt hirſutiores. Rhytienſes horum multitudine ſua civitate ejectos apud Aelianum, atque Obterietes apud Plinium, ex Theophraſto legimus: unde quamvis nos Scolopendras ultimâ ſtatione locavimus, tamen eos in divina militia & ultione exequenda primos aliquando fuiſſe colligere poſſimus. Ruſtici ex Scolopendrarum exitu frequenti, ſerenitatem aëris præſagiunt: vbi verò ſe abſcondunt, pluvias prædicunt; Marcellus Virgilius in Dioſcor notavit. *In medicina hos uſus obtinent.* In oleo decocti capillos auferunt levi cum pruritu. Gal. 11. Simpl. & Aet. lib. 7. adverſantur cimicibus fætidiſſimis animalibus, atque eos ſuffitu necant, vivóſque devorant. Rurſus morſibus, interius ſumpti vel illiti medicinam afferunt Cimices, reciproca quadam & quaſi æmulante Antipathia, ut ex Plin. & Ardoyno lib. 6. de venenis, manifeſtum eſt. A morſu Scolopendræ terreſtris, locus undique liveſcit, putreſcit, intumeſcit, & vini rubri fecibus ſimilis videtur, ipſo primo morſu exulceratus. Aegineta. Aetius dolorem addit intolerabilem.

Dioſcorides totius etiam corporis pruritum. Omnes inſanabilem tradunt morbum, omniaque ferè remedia reſpuentem. Symptomata habet, (inquit Anazarbæus) uti & præſervationem & curam, cum viperæ morſu communia lib. 6. Cap. 23. Contra hunc morbum alia intus ſumuntur, alia foris applicantur. *Inter interna*, Aegineta commendat trifolium aſphaltites cum vino hauſtum. Dioſcor. rutam ſylveſtrem, dracunculi radicem tritam, aſphodeli, radicem, ſemen & flores, ſerpyill ramos ac folia, calaminthan, fenicu-li & ariſtolochiæ radices, ex mero vel ex vino & oleo multum effert. Actuarius nepitam cum vino exhibet. Plinius ſalem ex aceto, vel potius ſpumam ſalis, quaſi utiliorem laudat. Plurimi etiam facit mentaſtrum, vel pulegium ſylveſtre, cum vino exhibita. Aetius abſinthium & mentham cum vino propinare jubet. *Externa* quod ſpectat, locum vulneratum primùm ſcarificato, profundè incidito, ac venenum per cucurbitas extrahito. Tum ſucci centaurij minoris cum tertia parte vini dulcis ad mellis confiſtentiam coctum imponito, & corium ſuperligato, per. 8. aut 14. dies: locum deinde cum ſpongiâ vino calido intinctâ foveto, & Scolopendræ morſum certo curabis. *Anonymus.* Plinius varia ad id medicamenta etiam præſcripſit; nempe aceti feces; ablutionem cum aceto factam; milij farinam cum pice liquida, butyrum cum melle; caprifici groſſos cum eruo & vino; læſi ipſius atque veruecis urinam; ſalem combuſtum ex aceto & melle illitum; pulegium ſylveſtre cum ſale; ſalem cum pice cedria & melle; cuminum ſylveſtre cum oleo, atque omnia adianthi genera. Dioſcorides laudat allium, cum folijs ficus & cumino, & cum farina erui & vino; calamenthæ item folia, & hordeum uſtum cum aceto; laudat item fomentum ex acida muria factum. Archigenes aqua Aluminatâ; Aegineta oleo multo calido locum foveri jubent. Nonus oleum rutaceum calidum præſcribit.

Quidam

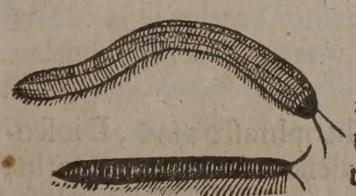
Quidam intus atque extra ea plurimum efferunt, quæ ad Muris aranei morſum dari ſolent. Ariſtoteles Scolopendras liquidæ ſtyracis fumo elici, atque deludi ſcribit, cujus dum inhæret viſco, facile capitur.

De Iulis.

SEquitur Iulorum genus: quos Ἰούλους Græci, mea quidem ſententiâ non à lanugine, ſed à nucum iuglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Iulos hos repræſentant: unde & ipſi Ἴουλον nomen ſortiti. Ego latinè Iulum dici non neſcio, ſed Triremem quoque dicere auderem: Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numeroſis utrinque ſcalmis celeres ξυλόπεζας vocat. Eandem ſimilitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes eſſe Iulum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hiſpani, *Centopeas*, Itali *Cento gambi:* Angli (ex me forſan) *Gally worme* dicturi. Numenius Lumbricos terreſtres nigros Iulos item vocavit, Athenæo teſte lib. 7. *Nomen.*

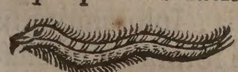
ἴουλοι
κάλλυται μέλανες γαιηφάγοι ἔντερα γαίης:

Nihilominus niſi fuerint etiam multipedæ, in Iulorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Iuli breves (ut dixi) Scolopendræ, pedum numero non Aſellum tantum atque Erucarum gentem, ſed omnia alia Inſecta vincentes. Iulorum alij glabri cernuntur, alij hirſuti. *Glabrum* unum vidi in lactuca capitata, parvi junci fluviatilis craſſitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorſum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæſio argentatus; inciſuræ pedéſque capillares totidem ut oculos & memoriam facile fugerent. Secundus totus nigreſcebat, alba lineâ exceptâ, quæ à capite ad caudam uſq; rectâ per dorſum ducitur. Tertius obſoletiùs flaveſcit; caput illi rubeſcit, uti & pedes; antennæ autem & naſcentes juxta caudam ſetæ liveſcunt. Quartum ſi corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios é muſco arborum corticibus innaſcente prodeuntes, alios ſub ollis trunciſque putridis latitantes cepimus. *In hirſutos* non plures incidi quàm duos. *Differentiæ.*

Primus hac figura & forma albicans, in muro repſit, pili breviſſimi innaſcentes nigri fuerunt. Secundus ventre ſublivido dorſóque inamæna flavedine maculato: eſt illi os punicatum, ocellus niger, pili caneſcentes. In arboribus effætis atque annoſis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter ſaxa muſco villoſo ac denſo obducta. Omnes Iuli tactu ſe in gyrum colligunt & convoluunt. An ſint venenati equidem ignoro: ſed ſi fuerint, ſane perbeatum Pennium! qui varie ipſis nuda manu irritatis ac læſis, immorſus ſanuſque evaſit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum (ſed is Scolopendram vocat:) his verbis recenſet; Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, ſed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti arcum intendit: ſi bacillo aliave re tangatur, ſe contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres tranſverſos digitos longum; ad ſummum quatuor.

Alia item ſpecie, ijſdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili fere craſſitie, ſpadicei coloris dilutè: pedibus adeò numeroſis atque exiguis, ut

ut eos numero complecti ἐκ τῶν ἀδυνάτων sit: quatuor digitos transversos longa est : sub ollis degit & asseribus putridis. Avicennæ Scolopendra (qui etiam Iulus) solummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare possit, lib. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum est, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Asphodeli, vel sale cum aceto mixto statim sedatur. Iuli nostrates (inquit Gesnerus) si in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, *id est*, purissimum (ceu ad optimum caseum mures ;) congregantur. Bruerus noster (peritus ac industrius naturæ explorator) Scolopendras se hic in Anglia vidisse, & habere refert noctilucas, in ericetis muscosis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi nescio, ultrò credam : eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hispaniola per agros ; & Cordus in Germania in cellis humidis observasse se scribunt. Mirum videtur quod Plutarchus refert, Bestiolam asperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum semine ab Ephebo Athenis ejectam. lib. 8. Sympos. problem. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. *Merula*. Iulorum cruor cum humore ex Asellis expresso, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. cap. 18. Atque hactenus de Iulis, de quorum natura Hesichij, Aristotelis, Nicandri, Lycophronis, & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ, non veræ.

Usus.

Cap. IX.

De Asellis.

Nomen.

Aristotelis ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκος, Theophrasto ὀνίων, Dioscoridi κυβαρὶς, Absyrto ὄνικος, Asiaticis (Galeno teste) κύαμος, à forma fabæ, cui similis videtur dum se in globum contrahit. Vel quod (secundum doctissimum illum nostrum Staffordium Minoritarum Wigorniensium sub Ricard. reg. 2. præsidem) è fabarum folliculis culmisque solent prodire atque oriri : Τύλον Plinius vocat, à callo cutisque duritie. Alijs Ἴουλος ; quamvis & pedum paucitate (ultra enim 14. non habet) & quod arcuare se nequit, longe alius à Scolopendra vel Iulo videatur. Valeant igitur Guillerini, Vincentij, Plinijque hac in parte insomnia, Iulorumque ijs nomen liberè negemus. Ὄνος autem vocatur, non ab asini forma aut tarditate, sed quòd ad colorem ejus accedit, ut Pennius notavit. Est enim bestiola multipes, coloris asinini, nascens in locis humectis. Dioscorid. lib. 2. cap. 37. Galenus 3. de loc. affect. & 11. de simp. fac. cap. περὶ δράκοντος. Latini Asellum, Cutionem, & Porcellionem vocant. Centipedem Plinius male dixit, quum 14. tantum pedes obtineat. Angli à forma *Sowes*, *id est*, Porculas : à loco ubi stabulantur, *Tylers-lowse*, *id est*, Tegulares pediculos appellant : Vocantur item *Thurse lowse*, sive Ioviales pediculi ; à spiritu quodam non malefico, cui eos majores nostri superstitiosè ferebant acceptos. Alijs item in locis *Chesbug* & *Cheslip* dicuntur ; sed nominis rationem nescio. Germanicè *Esel*, *Eselgen*, *Holtzwentle*, id est, arborum pediculus, quia inter corticem & truncum sæpius invenitur : dicitur etiam *Shefflein* Georgio Agricolæ, & vulgò *Keller esel*, quasi asinum cellarium dixeris. Saxonicè *Esel-chan*, à colore asinino, ut Græci ὄνον, Italicè, Porcelletto. Gallicè *Cloporte*. Hispanicè, *Galmilha*. Arabicè *Harua Haura*, *Gauda schachalochada*, *Kiren*, *Grix*, Sylvatico authore. Brabanti *Piffe de suege* appellant. Parvum quidem Insectum est, digitum transversum vix longum, semidigitum fere la-

tum

tum (de grandioribus loquor) colore livido nigricante; præcipuè ille qui in sterquilinijs & terra reperitur; qui vero sub tegulis & hydrijs, plane asininum colorem refert; quatuordecim illi pedes, utrinque septem; singulis pedibus unica est junctura, vix percep- *Descriptio.* tibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet: tactus se in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ similitudinem, unde κύαμος nomen indidit: latera circa pedes serræ modo dentata: sub tegulis, vasis aquarijs, in medulla arborum exesa, inter corticem & caudicem putrescentem nascitur; uti etiam sub petris, ex humido putrescente nati. Deinde coeunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, splendentia, margaritulis similia, multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. observavimus: tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem transigunt. Ex ovis primum vermes duriusculi excluduntur, qui aliquantisper ferè immobiles hærent & albicantes; tandem parentum more, liquorem atque rorem sugunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur; sed ubi nocturno rore vaporeque resarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhaustum. Galenus hoc Asellum pacto describit, ὀνίσκος κατοικίδιος (ζῶον ἐστὶ πολύπουν ἐν τοῖς ὑδρηλοῖς ἀγγείοις, καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γινόμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερείσεις σφαιρούμενον. Aristoteli fuisse eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic similimum dixerit, dempta cauda. Aselli attenuant, aperiunt & discutiunt, ut *Usus.* Galenus ex Aclepiade nos docet. Ad oculum contemptiles videntur, sed in oculorum remedijs præstantes. Intus item (carent quippe omni veneno) magno sunt usui; nam ex vino contriti & poti, *Urinæ difficultati auxiliantur.* *Dioscorides*; cui medicamento hæc adjicit: ℞. asellos (inquit) duos vel tres; coque eos in modico garo, ipsumque garum ex aqua cyathis duobus bibito. Plinius *ad calculum & Dysuriam ijs utitur hoc modo*: ℞. stercoris murium & columbarum, ana ʒ. ſſ. porcellionum sive asellorum tritorum duorum corpora contrita bibe, & sedato dolore vel calculum vel arenulas plurimas excernes. Idem Marianum Barolitanum affirmare, ex Gesneri schedis accepimus. Galenus ex mulso eos propinat, & a regio morbo hoc pacto multos liberavit. Asclepiades hujusmodi *ad dyspnœam & asthma* medicamento fæliciſſimè est usus: ℞. Elaterij ob. dimidium, asellos ex sterquilinio petitos, ac diligentissime tritos n. 3. ex aquæ cyatho propina. Gal. κατὰ τόπ. Asclepiades item antiquorum medicorum authoritate fretus, asellos vivos & igne combustos & cum cochlearis mensum melle sumptos plurimum commendat: *asthma* enim à proprietate curant: cui sententiæ Hollerij & Ioannis Agricolæ praxis fidem facit. Quidam torrent in patina sextarium illorum in cinerem albissimum, deinde cum melle exhibent. *Suspiriosis* medentur (inquit Plinius) ter septeni cum melle Attico triti, & pauca calida per arundinem hausti, scilicet ne os & dentes nigrescant. Ætius *ad idem* quinque vel sex cum hydromelite exhibet; & præter opinionem *anhelosis*, *suspiriosis*, *suffocatis*, etiam *clephantiasi* Asellos 21. cum melle optimo tritos, & ex aqua bibitos. *Paralyticis* mederi prodit Marcellus Empiricus cap. 35. In potu *Phthisicis* conferre author est Plinius; qui etiam eos ad denarij pondus ex vini cyathis duobus in potu exhibitos, lumborum atque coxę doloribus prodesse affirmat: huic Alexius Pedemontanus ascribit. Cælius Aurelianus hæc & similia tamen ab Insectis remedia improbat, rei potius insuetudine, quàm vilitate aut incommodo eò mētis perductus. Experientia constat asellos recentes multos bene contritos, ex vino, cervisia, Ala vel liquore convenienti haustos, vel extrinsecus adhibitos, *Omnes fereoculorū morbos ab adnatis vel innatis ortos (catarrhacta excepta)* curare posse: quod superiori capite ex Arnoldi Breviario notavimus. In *Anginæ* cum melle lingendi sunt, inquit Gal. κατὰ τόπ: & partes gutturis externæ

ijsdem

ijsdem inungendæ, Aselli cum rosaceo triti, & in malicorio calfacti, ac Auribus dolentibus infusi medentur. *Dioscorides*. Gal. lib. sec. loc. & eupor. 2. tres. vel 4. in oleo coqui jussit, atque expressum deinde oleum auribus *surdis*, *tinnientibus*, *dolentibus* infundi. Oleum asellorum in propinquam *denti dolenti* aurem infusum, dolorem à calida causa factum certo tollit. *Aetius*. 24. 27. Quidam cum unguento aliquo conveniente mixtum *auribus* instillant. Severus (inquit Galenus) *ulceratis auribus* cum fructu infudit. Faventinus *ad frigidos aurium dolores*, 21. Asellos in oleo omphacino coctos præscribit, quo loco circa aures ungendæ, & parum etiam instillare præcipit. Cardanus idem medicamentum experientiæ calculo ratum facit. *Ad strumas* Plinius accipit resinæ terebinthinæ quartam ad Asellos sterquilinarios partem: quo (inquit) medicamento parotides, Strumæ, atque omnes ejusmodi tumores curantur. Eadem habet Marcellus Empiricus. Avicenna, 2. 2. capite 729. idem docet, & ex aliorum authoritate adjungit, Asellos in potu sumptos sanare *Spasmum* & *Alcusez*, quod à nemine proditum meminimus. *Capiti dolenti* si oleum vel butyrum Asellorum sæpe adhibueris, dolorem tolles. Gal. Eupor. 2. 91. & Apsyrtus de quadrup. *Tonsillas fauciumq; mala* triti percurant. *Dioscor.* Vivus Asellus paronychiæ appositus medetur. *Panos* item tollit cum resinæ terebinthinæ 3. parte applicatus. *Plinius*, ℞. unguenti popul. ℥j. olei rosacei in quo decocti sunt Aselli ℥j. ſſ. croci grana iiij. misce, fiat unguentum, *ad hæmorroidas dolentes atque tumentes*, nobilissimum. Alij (inquit Alex. Benedictus) porcelliones cum adipe aut butyro coquunt, deinde ovi luteum addunt, atque hoc, dolorem illum sævum sedant. *Duritias item* (Plinio narrante,) *Vlcerum & carcinomata, atque vulnerum verminationem* curant, terebinthinæ admixti. Ne vos autem nihil cælatum finam, subjicere illud placuit; ipsum Pennium asthmate laborantem diu Asellis vino maceratis usum fuisse: sed cum semper sine fructu id faceret, meo tandem consilio fumum sulphuris per infundibulum bis terve hausit, & à Symptomate illo tam diro plenè convaluit. ℞. olei violacei ℥iij. in quibus bulliant 4. Aselli ad 3. partis consumptionem. *Salsum humorem reprimit* extra inunctum. *Incertus*. Gallinæ item, lacerti aquatici, ranaque terrestris, & Serpentes (ut Theophrastus refert) Asellis vescuntur. Bestiolam quandam Asello similimam per vomitum ejectam scribit Ambros. Paræus Chirurgus Parisiensis; quale quid de muliere Solerius scripsit in secundum librum Ætij.

CAP. X.

De Scorpijs terrestribus.

Σκόρπιος Græcis dicitur παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν: vel ut alij παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν. ῥὼξ item Scorpium significat, vel Scorpij speciem; de quo Nicander in Theriacis.

— αἰθαλόεις ῥὼξ
κέκληται πᾶσιν ἐπαλαστύτερος ποσὶν ἑρπων.

Κανθαρόλεθρος an Scorpij sit species dubitari potest; brachia sanè habet sive chelas, & in cauda spiculum gerit. Latinè *Scorpius* & *Scorpio* à Plinio vocatur. Cicero, Plautus, Varro & Nonius *Nepam* appellant, quo nomine Columella sæpe utitur. Hebraicè *Acrab & Cancrab*, quod pede calcantes pungit. Arabice, *Natarab*,

rab, *Achrab*, *Necharab*, *Hacharab*, *Acrob*, Rhasis Conches; Pandactarius satocollon vocant. Hispanicè, *Escorpion vel alacram*. Italicè *Scorpione*, *Scurrificio*; Germanicè, Anglicè, Gallicè, Brabanticè, *Scorpion*. Sclavonicè *Niedwiadeck*. Illyricè *Ilstir*. Danicè *Wollekow*, in nova Hispaniola *Alacrani*. Qui verò gibbosus caudam post se trahit convolutam, *Algararat* dicitur Sylvatico. Est autem Insectum corpus oviforme obtinens, fuligine veluti obductum; é cujus imo cauda producitur globulis multis coagmentata, quorum ultimus cæteris uti longior videtur, ita solus præfixo vel simplici vel duplicato aculeo, & non nihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Pedes octo illi, atque chelis & forcipibus solidis furcata brachia. Caput, ut cæteris latens in pectoris summitate gerit, in quo tam exigui & pene nulli ocelli conspiciuntur, ut ipsorum apud authores haud fiat mentio. Sunt autem omnes Scorpij vel caudati, vel excaudes. Caudatorum alij unico muniuntur aculeo; alij verò duplici, sed specie & natura non differunt. Scorpionum terrestrium septem à Nicandro species describuntur. Primus albicat & minime est lætalis. Secundus ore est (inquit) rufescente: ex cujus ictu vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis: cui consentit Ælianus. Tertius luridus & nigricans, cujus ictus inconstantem efficit motum membrorum, cachinnumque Sardonicum & vanum inducit, qualis esse solet stultorum. Quartus est colore ad viride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit, frigus atque horror invadunt, adeò ut vel in calidissimo tempore grandine se obrui percussus existimet. Plura habet hoc genus internodia, septena scilicet aut novena; quod item in causa est, cur propter caudæ longitudinem profundiùs vulneret. Quintus livido pallidove colore est, amplo ventre distentoque; herba namque vescitur & inexplebilis est. Non solum cauda percutit, sed etiam mordet venenato dente. Ejus virus Nicander βάβρωσιν vocat, quoniam ab ipso vulnerato homini bubo intumescit. Sextus cancro marino littorali similis est, non tamen absque cauda, sed corpore grandiori & fere orbiculari, adeo ut cancrum referat caudatum. Matthiolus se hujus generis nigros, ferrugineos, viridesque vidisse dicit in comitatu Arcinonensi, non longe à Sarcu flumine. Septimus ad Paguri formam accedit. Chelas quoque habet ut ille grandiores: gigniturque hoc genus ex paguris in sicco, cavernam aliquam (piscatorum insidiantium vitandi consilio) ingressis: quibus in locis si forte moriantur & putrescant, oriuntur inde hujus generis Scorpiones, ut elegantissime de hac re Ovidius.

Concava littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ: de parte sepulta
Scorpius exibit, caudâque minabitur uncâ.

Ælianus hunc flammeum vocat; nam pagurum coctione rubescentem æmulatur. Est & alia Scorpij species, quem Rhasis dicimus & Arabum: Nicander enim & Græci illam nō viderant: gibbosus admodum est, & omnium celerrime currens: cauda pro corporis pusilli ratione valdè magna: pallidus videtur, sed aculeus admodum productus albescit. Rhasis eum vocat *Iarareti*, Albuchasis *Grati*, Avicenna *Algeraratie* reperitur in regionibus Orientis, presertim in Coz, & in Hascari; ut notat Gordonius. Cæterorum Scorpionum ictus frigidum venenum infundere tradunt philosophi: hunc unicum calidum remittere tradunt Arabes. Nos é Barbaria allatum vidimus,

&imaginem hic exhibemus. Omnium caudatorum aculeus cavus eſt, quo per vulnus venenum infundit, ut Ælianus refert, lib. 9. cap. 4. Cui item Plinius lib. 11. cap. 37. & Nicander in Theriacis ſubſcribunt. Quamvis Galenus noſter aliter ſentit, lib. 6. de loc. aff. cap. 5. ubi in hæc fere verba eos alloquitur, qui ſpecificam lædendi juvandive qualitatem humoribus vel vaporibus ferrent acceptam. Sed longe majorem admirationem meretur Scorpionis ictus, qui brevi admodum ſpatio ingentia adfert ſymptomata, & id quod injicitur dum ipſe pungit, aut perquam exiguum eſt, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipſius aculeo: & ſane quum certis animalium piſcium plantarumque dentibus ſpinis atque aculeis ſolidiſſimum venenum vulneri ab ipſis illato videamus inferri, quid ad reconditas & forte nunquam viſas veſiculas, ſub aculei radice latitantes confugere opus habemus, quas feracia magis quam certa verique ſtudioſa ingenia excogitarunt? Octo ut dixi ſingulis pedes, præter primos chelates cancrorum more (quos ego lubentiùs brachia dicerem:) alij verò (ſi penitiùs introſpexeris) biſulci. Cauda ipſorum conſtat é ſex, ſeptem, & quandoque novem internodijs: in extrema cauda unus fiſtuloſus aculeus; aliquando (ſed rariùs) duo. Si alibi quàm in cauda aculeum habuiſſet (inquit Ariſtoteles lib. 4. hiſt.) quia gradiendo ſe movet, ad feriendum fuiſſet inutilis. Ælianus aculeum ejus exilem admodum & oculos ferè fugientem facit, é cujus inviſibili fiſtula (ſi qua talis fuerit) venenatus ſpiritus vel humor quidam liquidior, vulnere vix perceptili vel ſenſibili facto, inſtillat. Laterorſum incedit cancrorum more, caudam perpetuò movens ad feriendum promptam, ne opportunitatem elabi permittat: Mares ſæviores, graciliores, longiores, ventre, chelis, & ſpiculo maculatiores.
Lib. 11. ca. 25. Fœminæ contra (ut recte Avicenna notat) majores, pinguiores, ventricoſiores, placabiliores. Mas item venenum habet infeſtius, Plinij judicio; fœmina mitius: omnes candidum, niſi nos ludos facit Apollodorus. Conſtat eos quibus ſeptem vel novem caudæ internodia, ſæviores eſſe: pluribus enim ſena ſunt: ferit obliquo ictu & inflexu. Venenum omnibus medio die, ſumma item æſtate exaſperatur, cum incanduere Solis ardoribus: itemque cum ſitiunt inexplebiles potu. Peſtis ejus importuna videtur, & quæ gravi ſupplicio lenta per triduum morte conficit. Virginibus lætales ſemper ipſorum ictus, fœminis item maximam partem, omnibus: viris autem, mane quando exeunt cavis, priuſquam aliquo fortuito ictu egerunt venenum. Proprium Scorpio-
Lib. 19. cap 4. num, quod manus palmam glabraque non feriunt membra, nec niſi pilos tetigere. Scorpiones in totum nulli animalium nocere putat Plinius, quibus non ſit ſanguis. Quod falſum eſſe Doctor Wolphius Tigurinus, medicus doctiſſimus teſtatur: vidit enim (ut Pennio retulit) Viperam vaſe cum Scorpione concluſam, quæ ſe mutuis morſibus ictibúſve interemerunt. Imo confligere ipſos eſcæ cauſa cum viperis atque omni virulentorum inſectorum genere, narrat Ælian, lib. 8. cap. 13. Scorpium à vipera devorari certum eſt, inquit Geſnerus: imo inde gravior fit ejus morſus. Scorpionum item ictu ſerpentes mori Theophraſtus aſſerit, non homines: Galenus autem id dogmatis, experientiâ fretus, mendacij alligat atque convincit. Mirabilem Scorpionum fraudem Ælian. lib. 6. cap. 23. narranti Pennius fraudi vertit: verùm cum idem in Italia ipſe animadverterim, aſſeram authoris fidem, & caput redimam. Scimus enim quicquid eo loci artium homines habent, id omne ad fugiendos Scorpios depromere: quare ſoccis ſe muniunt; lectos in ſublimi ſuſpendunt, procul à pariete lecti Atlantes ſive fulcra in vaſis aqua plenis collocant, aliaſque multas vias excogitant, quibus Scorpionibus fraudi vel exitio eſſe poſſint. Verùm tum illi tectum ædium conſcendunt; confractam (ſi qua talis fuerit) tegulam ſeponunt; per rimam unus é ducibus robuſtiſſimis (che-

larum

larum virtute fretus) dependet, cauda item pendulâ; tunc alius per ejus dorsum veluti per scalam descendens, prioris caudam apprehendit; sic tertius secundi caudam; quartus vicissim tertij, &c. donec concatenati lectum attigerint. Tunc postremus descendit, dormientem spiculo vulnerat, & per catenam sociorum recurrit, postea reliqui eodem ordine sese subducunt (catenam veluti solventes,) donec sese omnes alter per alterius dorsum sursum receperint. Hujus proprietatis meminit etiam *Clem. Alex.* 1. *Stromat.* Cæterùm neque omnibus in locis venenati sunt, neque cunctos ex æquo vulnerant vel afficiunt. Nam neque in Sicilia vivunt; vel si vivant, non lædunt tamen: operamque propterea & oleum perdiderunt Psylli, quum peregrino hoc malo (quæstus causa) Italiam implere essent conati. Plin. lib. 11. cap. 25. Idem de Pharo Aristoteles memorat, lib. 8. hist. cap. 29. de Melita insula, Diodorus lib. 4. cap. 3. de Tractu Norico Iosephus Scaliger exerc. 189. 5. ubi licet nullum non movebis saxum sub quo non offendas plurimos, tamen aut non omninò; aut nullo cum salutis periculo homines feriunt. Contra in Ægypto, Scythia, Africa, atque Albania, læthale infligunt vulnus, ut in Alexandri ab Alexandro, Plinij, Dioscoridis, atq; Strabonis libris videre est. Anglia, Scotia, Hibernia, Vasconia, Scorpiorum familiam ferre nequit; ut neque frigidiores illæ insulæ Aquilonem magis spectantes. Licet enim diurni Solis calorem iniquiùs tolerant. Atque latitant propterea sub saxis totum diem: noctu tamen haud minus caloris indigi videntur, cujus desiderio non cubilia tantum sed & lectos item affectant plumosos, seque dormientibus ibidem applicant atque accumbunt: varia de Agro Tridentino, Sancti Vigilij precibus ab ictu Scorpionum lætali liberato affirmant, sed penes lectorem fiat electio, utrum pro re gesta id an fabula velit agnoscere. In Scythia contra fit, ubi si hominem vel suem, vel quamvis bestiam aut alitem percusserint, certo interimunt. In Italia Cardanus raro nasci prædicat læthales. Sed Matthiolus ibidem, præsertim in Hetruria, à Scorpionum ictibus horrendam Symptomatum Syndromen recenset, aliquando cum morte junctam; traditque Ælianus, lib. 8. cap. 13. non solum per ictus Scorpionum vitam periclitari in Æthiopia, sed eorum item excrementa calcantes, exulcerari pedibus, atque ægre vix iterum convalescere: hos autem Scorpiones *Sibritas* nominat, aspidibus, lacertis, Phalangijs, alijsque virosi generis insectulis vescentes: unde illis tanta veneni vis & veluti graduatio (ut cum Paracelso loquar) contingere videtur.

Aristoteles item quosdam in Caria Scorpiones memorat valde σιλοξένους (circa Latmum Cariæ montem id fieri narrat Ælianus) qui Iovi hospitali sacri, advenas & peregrinos non feriunt, vel feriendo non multum lædunt: indigenas vero si percusserint, statim occidunt. Leo ubicunque Scorpium videt, ut vitæ hostem fugit, Physiologo teste, cui fidem facit Ambrosius. Ferunt à vespis apibus & Crabronibus nunquam vulnerari; quem Scorpius percussit. Plinius. Generatio eorum duplex est; communis per coitum; rariór, (quoad nos) per putrefactionem. Sunt qui eos non coitu producere contendunt, sed nimio Solis calore procreari. Aelianus lib. 6. de ani. cap. 22. inter quos Galenus primum taxandus, qui lib. de fæt. form. non naturam sed casum, Scorpionum muscarum araneorum vermium lumbricorumque facere videtur parentem, atque illorum ortum fortuitis cœli loci materiæ calorisque constitutionibus ascribit: verum coeunt procul dubio, vermiculosque (quod vidimus) vivos, albos, ovorum specie pariunt, & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsâ, sicut & araneis, (Phalangijs præsertim) accidit, & interimuntur à suis liberis magno quidem numero. Fæcunda animalia Scorpiones; sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ipsis

Generatio.

Natura.

Victus.

fis fœtum devorari arbitratur (nempe Antigonus) unum modo relinqui so-lertissimum; qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu, loco fiat; hunc esse reliquorum ultorem, qui postremo genitores conficiat superne. Vere & autumno, bis scilicet in anno, pariunt. Rarior per putrefactionem Scorpionum ortus varijs fit modis: nam ex paguris putridis nascuntur, teste Plinio, lib. 11. cap. 25. & ex Crocodili cadavere, afferente Antigono, lib. de mirab. hist. cong. 24. Extat enim ex Archelao Ægyptij cujusdam ibidem Epigramma, in hæc verba:

εἰς ὑμᾶς κροκόδειλον ἀποφθίμενον διαλύει
σκόρπιοι, ἡ πάντα ζωοθετοῦσα φύσις. *id est,*
In vos dissoluit morte, & redigit Crocodilum
Natura extinctum (Scorpioli) omniparens.

Lib. 20. ca. 12. Addit præterea Aristoteles, ex Sisymbrijs putrescentibus Scorpios nasci. Ex ocymo item ortum habere, præter Plinium Kiramides author est. Dum Italus quidam Ocymi odore multum delectaretur, Scorpius illi in cerebro natus est, qui post vehementes longosque cruciatus, tandem mortem intulit. *Hollerius*, lib. 1. cap. 1. praxeos. Idem de puella quadam Gallica audivit Gesnerus, ut ipse suo Chirographo testatur. Doctor Bauchinus, in Anatomicis nulli secundus, Doctori Pennio retulit, se basilicon sive Ocymum in muro quodam Parisiensi abscondisse, & post certum tempus duos ibidem Scorpios invenisse. Non immerito igitur Chrysippus ocymum multis vituperavit. Non desunt qui affirmant, si quo die quispiam à Scorpio vulneretur, eodem ocymum ederit, mortem eum effugere non posse. Tradunt alij, si manupulus Ocymi cum decem cancris marinis vel fluviatilibus teratur, & simul in loco Scorpijs obnoxio relinquatur, omnes Scorpios eò conventuros. Plin. lib. 20. cap. 12. Dioscorides autem lib. 2. 135. & lib. 32. cap. 5. tradit Scorpiones à cancris interfici, si cum Ocymo admoveantur. Alb. Magn. lib. 19. anim. cap. 18. nec desunt qui cum Avicenna ex putrefactis quibusdam lignis generari illos autumant, & pro libitu componi.

Plurimum quoque ad ipsorum generationem & ortum locus facit. Siquidem in Hispaniola, Canarijs, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, tanta Scorpionum copia, ut cives aliquando agros, solumque vertere necesse haberent. *Oviedus, Thevetus, Leo Afer, Plinius*. Regio circa lacum Arrhatam in India Orientali prope fiumen Estamenum adeo scorpijs fæcunda & infecta, ut incolæ consilij melioris inopes, sedibus relictis, solitariam illam reliquerint. Ælianus, lib. 17. cap. 40. Quum quis bidui iter è Persicis Susis in Mediam fecerit, infinitæ scorpionum multitudini obnoxius fit. Quare Persarum Rex equo eò iter facturus, triduo ante civibus imperat scorpios venari; plurimosque capientibus maximam statuit mercedem. Id ni fieret, per scorpionum copiam, nullo non sub saxo latentium, transeundi venia & facultas non esset. Ælian, lib. 15. cap. 26. India Orientalis, Agatharside teste, nec non Africa, scorpios gignit permultos & magnos, qui etiam aculeis vulnerant, ut Europæi. Americani scorpij omnium minimi, sed maxime virulenti, si Africanos dempseris: quorum tam præsentaneum venenum, ut principe viscere statim petito, quàm citissimè perimat. Noricorum subalpinorum regione scatent admodum scorpij, sed (ad naturæ admirationem) omnes innoxij, ut Scaliger affirmat. In Pharo item & Avaniensi territorio scorpij (quod antea diximus) non lædunt.

In quibusdam Helvetiæ agris (ut circa *Rappifuill*) Scorpij minimi reperiuntur, & innocui. *Gesn.* Sic etiam in quibusdam Germaniæ regionibus. In nova Hispaniola magna Scorpionum vis. sed parum venenati ictus eorum. Sequitur dolor, sed nec gravis nec diuturnus; imò a Vespæ punctura vel apibus

bus magis læduntur; nisi forte jejunus fuerit Scorpius, vel nuperimè vulneratus. *Manardus*. Scorpij autem ex insula Ferrata (quæ est una è fortunatis) & Copto Aegyptiaca, maximum dolorem cum veneno læthali inferunt. In Castella Hispaniæ regione, sæpius agricolæ dum terram aratro scindunt, Scorpios innumeros Formicarum more congregatos inveniunt, ubi per hyemem delitescunt. *Matthiolus*. Loca frigidiora Scorpijs carent ut Vasconia, Anglia, Scotia, Hibernia, Dania, & maxima Germaniæ pars; vel si qui ibidem fuerint, veneno haud pollent. Mirum de Isidis Sacerdotibus narrat Aelianus; quæ in Copto, urbe Aegyptiaca, ubi multi pestilentissimique abundant, scorpios calcare & humi projicere tuto solent. Psylli item gens Africa, a Scorpijs lædi, imo peti non possunt; quum enim ad venenatā aliquā bestiam accesserint, stupet illico, & veluti incantata vel syderata, nō movet. Porci quoq; omnes non nigri (hi enim percussi omnino mori untur) liberi sunt ab eorum ictu. Deniq; Stellionem, Ascalaboten, Cancrum, accipitrem, Scorpius aliave venenata bestiola non lædit, ut Gal. ad Pisonē, & Gesnerus noster notarunt. Terrā vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, blattasque atq; omnem venenatam bestiam comedunt. Aelia. Qui vero eorū excrementa calcaverit, ulceribus scatebit. Gallinis, Ibidi, Viperisque, magno esui, usuique sunt, unde Viperam Aristot. σκορπιομάχον dixit. Nec tam illis cibo quam nobis remedio. Nam suo ipsorū vulneri appositos succurrere cuiq; notissimum est. Scorpius itē tritus, *Stellionum veneno* resistit. Pli. Quidam cum vino tritum bibunt, cauda abjecta; alij super prunas posito vulnus suffumigant, & deinde cinere scorpij aspergunt. Nonnulli tritum cum sale, lini semine & althea, vulneri alligant. *Ad calculum* pulvis Lanfranci, ℞. scorpios viginti vivos, claudantur in olla angusti oris, & lento igne spodium confice, quod ad calculum pellendum mirabile. Scorpius tostus ustusve, ac cum pane devoratus, *vesicæ calculos* frangit. Author ad Pisonem. Scorpij tres nova olla inclusi, ac operculo optime lutato impositi, igne ex sarmentis vitium in clibano redigantur in cineres, dosis ad gran. 6. cum syrupo 5. radicum, Renum calculos mirabiliter pellit. Sylvaticus. Recentiores scorpionum spodium inter calculi remedia celebrant, & eorum oleum in vesicam infusum, supraque inunctum. Alex. Benedict. Aggregator, & Leonellus Faventinus ex Galeno (Eupor. 3.) tres exiguos scorpiones comburere docent, & eorum cineres é syrupo, vel decocto, vel condito appropriato exhibere *ad calculos atterendos*, & lib. 2. cum adipe mistos tostosque dare ijs jubet, qui aliàs abhorrent ab eorum esu, ut citra suspitionem sumatur. Medicamentum item illud Abolai, quod tam multum laudat Arnoldus, ex cinere scorpionum constat, ut in 2. Breviarij, cap. 18. videre est; uti etiam syrupus mirabilis Regis Francorum ad calculum, qui eodem libro & capite describitur. Rondeletius (capite de calculo) in sua Praxi scorpium frigidum esse asserit, & ideo ad *Calculum pellendum* oleo ejus composito non simplici, utendum. Compositum illud oleum Matthiolus docet, commentar, pag. 1407. 20. Sed ante eum Luminare Maius id confecerat, hoc modo; ℞. Aristolochiæ rot. rad. gentianæ, cyperi, cort. capparum, ana ℥j. olei amygd. amar. Kist. j. stent in Sole triginta diebus. Tum adde scorpiones xv. & arctissimè clauso vase, iterum tandiu ac antea dictum est Soli exponas. Coletur deinde oleum & servetur usui. *Alij hoc modo præparant*, ℞. ol. antiq. q. v. pone in eo Scorpiones quot nancisci potes mense Iulio (tum enim maxime venenati, & huic remedio aptissimi) atque adde dyctamni albi, fol. absinthij, betonicæ, verbenæ, roris marini, ana, m. j. insolentur per longū tempus, deinde per alembicum in balneo destillentur. S. Bernardi oleum vocatur: urinam potenter provocat. pectini inunctum valet *contra morsus quoscunque* venenatos; vermes ad miraculum usque expellit. *Brassavolus*.

Victus.

Usus.

Usus medici.

Ex oleo Scorpionum & linguis aspidum fit medicamentum præstantissimum *contra pestem*, ut Crinitus testatur. 1. 7. Paratur nunc oleum (inquit Manardus) Scorpionum cum oleo antiquo, additis multis medicamentis ad venena laudatis; estque mirabile in peste & venenis omnibus. Scivi enim hominem qui hoc solo munitus, sævissimam quamvis pestem nihili fecerat, nec solum semetipsum, sed etiam famulos ad ægros invisendos venientes, incolumes servarat. Novi item solâ inunctione permultos evasisse, à sævissimis haustis venenis. *Hæc Manardus.* Linimentum Scorpionum, *contra pestem & venena universa*, Fumanellus quoque describit lib. de cur. pestis, cap. 12. Confert quoque Scorpius à Vipera percussis, inquit Gal. lib. 11. de simpl. Samonicus ad dolorem oculorum mitigandum valde eos laudat, his versibus;

> *Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,*
> *Lana madens oleo noctu connectitur apte,*
> *Viventis, nepæ lumen gestatur amicum;*
> *Ex folio & caulis cineres, confractaque thura,*
> *Et laticem Bacchi fætæ cum lacte capellæ*
> *Desuper induces, atque una nocte probabis.*

Si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat Ictero affectus, quam primùm Galeni sententiâ, curabitur. Kiranides ad quartanam quotidianam & tertianam pellendam, Scorpium in cotylam olei circa Lunæ diminutionem mitti, ac servari præcipit: atque hoc oleo totum corpus, qua articuli conspiciuntur; quinetiam extremitates pedum manuumque; frontem item & caput, ante horam paroxismi bene inungi. Quatuor postremos articulos caudæ scorpionis unà cum auricula panno nigro sic involutos, ut nec scorpium dimissum, nec eum qui alligaverat, æger persentiscat, triduo. *Quartanam* tollere author est ex Magorum sententia Plinius Secundus. *Sed hæc mittamus*, & ad Antiscorpionia dicenda orationem flectamus. *Primum igitur de Prophylacticis.* Si locus heliotropij surculo circumscribatur, negant Magi scorpionem egredi posse: herba vero imposita, omnino mori affirmant. *Plinius.* Fumigatio facta cum sulphure, galbano & ungula asini, scorpiones fugat. *Rhasis.* ℞. Styracis, arsenici, stercoris ovium, adipis Zirbi ovium, ana partes æquales; dissolvantur cum vino, & fiat suffitus juxta scorpionum cavernas. Si raphanus incisus cavernæ imponatur, non egrediuntur. Confert item scorpio ustus, asini jecur, sandaracha, cum butyro vel adipe capri in suffumigijs. *Varignana, & Diophanes in Geopon. Rhasis* radicem enulæ gestatam laudat: Macer de semper-vivo sic scribit,

Prophylactica contra scorpionum ictus.

> *Affirmant istam, qui secum gesserit herbam,*
> *Hunc non affectat letali Scorpius ictu.*

Si quis manum herbâ, Paris dictâ, vel radicis ejus succo inunxerit, scorpium impunè teneat. *Flaminius.* Vvæ præservant homines à scorpionis ictu, uti etiam nuces Ponticæ in zonis gestatæ. Ætius. Fugat etiam eas, vel ictus nou letales facit, Lapathi sylvestris semen, vel radix epota cum vino. *Dioscorides*; qui etiam ex Afrorum relatione ocymum idem facere narrat. Delphinium herba substrata, uti & lychnis sylvestris, ignavos reddit & torpidos: *idem.* Imo aiunt (inquit) quandiu quis Attractylidem herbam manu retinuerit, tandiu vel à scorpione immunis erit, vel saltem ab ictu non dolebit. Semen acetosæ sylvestris bibitum à scorpionibus præservat. *Avicenna.* Genicularis herbæ substratu vim Scorpionum repelli, Isidorus affirmat.

affirmat. Qui raphanum comedit, heliotropium gerit, vel ftellionem aridum fecum portat, eum Scorpij non vulnerant, ut ex Africæ incolis didicit Plinius. Dyptamus item fuffitus; mentaftrum fubftratum, oleum Scorpionum cavernarum foribus illitum, ne in cubiculum veniant, optimè faciunt. *Rhafis*. Necant verò eos Impofita; raphanus commanfus, Bafilicon latifolium juxta aquas nafcens, folia malvæ, aconitum, helleborus niger (albus contrà eos morituros vivificat, fi Plinius meretur fidem;) telephium, rhodia radix, ocymum rubro flore, faliva jejuni & biliofi hominis. *Rhafis, Plinius, Avicenna, Democritus in Geopon.* Ad curam vero ictus atque vulneris, Guilielmus de Placentijs hoc generaliter præfcribit; *nempe*, ut Theriaca intus atque extra per 12. horas vel plures ftatim detur. Deinde cauterio actuali adhibito, fecandus locus affectus, & venenum cucurbitulis extrahendum. Galenus vincula fuperius injicienda monet, & partes infectas abfcindendas. 5. de loc. aff. Cap. 3. Verùm cum illud ægris difficile, ne dicam crudele fubfidium videatur; placuit é veteribus ea defcribere, quæ huic vulneri medentur. Primùm autem factum ab ijs vulnus ita dignofces: Locus ftatim rubet inflammatus, alternis vicibus (ut in febri intermittente accidit) frigefcens; quandoque melius fe habet æger, quandoque pejus. Plenus fudore madet, pili eriguntur, totum corpus pallefcit, inguina intumefcunt, flatus per aluum erumpunt, vifcofis lachrimis & fordibus oculi difluunt, juncturæ indurefcunt, & ani prociden- tia laborat; fpumat ore, convulfionibus opifthonicis corripitur; etiam fingultu, & quandoque largo vomitu. Labore fubito fatigatur, horroris fenfu vexatur & tremore; extremæ corporis partes frigefcunt, dolor pungens totam cutem perturbat; nonnunquam fibi grandine percuffus videtur. Galenus enim (3. de loc. aff. Cap. 7.) percontatus à Scorpione percuffum, quid fentiret: videor (inquit) mihi grandine coopertus & infrigidatus. μυρμηκίασιν addit Aetius, five verucarum formicantium in ano eruptionem. Tandem lypothymia; ab hac fyncope; deinde mors. Si infernis partibus vulnerantur, (fcribit Aetius;) inguinum tumor fequitur; fi fupernis, axillarum. Cognito jam & perfpecto vulnere, ac per fectionem dilatato, generalique cura (quam recenfuimus) adhibita, fpecialia deinde applicare convenit, quorum immenfa apud authores fylva. Galenus inter exteriora hæc numerat; *Balfamum, abfynthium verum, vel fuccum baccarum myrti nigri inunctum*; Sputum item jejuni hominis variè commendat, & veluti incantamentum adhibet. 10. lib. fimpl. Intus vero exhibere jubet, *Balfamum verum cum lacte muliebri, faphirum lapidem tritum, affam fœtidam, fcordium, centaurium minus, rutam, caftoreum.* Ex Caffione Medico hoc laudat: ℞. *Affæ fœtidæ, galbani, ana. p. æq. Confice cum decocto Scordij & Ariftol. rot. Dofis avellanæ quantitas cum calida. Ex Andromacho iftud commendat lib. de Theriac.* ℞. *Theriac.* ʒij. *vini* ℥iiij. *mifce & propina.*

Curatio ictus Scorpiorum.

Dofcorid. externa.
- Cyperus contufus & impofitus
- Amomum ex Ocymo illitum
- Lacteus ficus, vel falviæ fuccus inftillatus. Scorpius ipfe tritus.

Delphinum.
- Mullus pifcis diffectus.
- Smaridis pifcis caro.
- Salita lacerta diffecta.
- Mures domeftici diffecti.

} appofita.

- Souchus contufus.
- Intybus.
- Hieracia.
- Meliffa.
- Rubi flos.
- Mori fructus.

Interna ex Diofcoride.
- Cardomonum.
- Myrti fuccus.
- Lauri baccæ.
- Fimus afini vel equi.
- Semen Lychnidis.

Verbafcus.

Verbascus.
Chamæpitys.
Scorpioides.
Heliotropium.
Calamentha { apposita.
Trifolium.
Scordium.
Lotus rustica.
Ocymum cum polenta.
Farina triticea cum aceto & vino.
Sampsuchum cum aceto & sale.
Lacer oleo dilutum.
Aqua marina.
Sulphur vivum cum resina & Terebinthina.
Sal cum semine lini.
Galbanum splenij modo inductum.

Oxylapathi semen.
Phalangium herba.
Abrotanum.
Asphodeli semen & flores.
Rubi flos { ex vino pota.
Pastinace semen.
Heliotropium.
Cupressi ramuli.
Ruta.
Origanum.
Olusatrum.
Peucedani } succus epotus.
Souchi
Decoctum Gentianæ rad.
Aristolochiæ cort.
Pulegij.
Scorpius tostus devoratus.
Cancri fluviatiles crudi tritiq;, cum Lacte asinino poti.
Vrina humana pota.

Externa alia ex Avicenna.

Majorana cum aceto imposita.
Radix colocynthidis contusa.
Arundinis contusa.
Cortex avellanæ Indicæ.
Caro arietum adusta.
Mummiæ 4. gr. cum butyro ex lacte vaccino.
Decoctum ameos.
Furfur Emplastri modo.
Sapa.
Cortex thuris.
Bedeguar.
Spina alba.
Grana pini.
Dactyli.
Ficus.
Polium montanum.
Anacardus.
Cinis alkali.
Furfur tritici decoctum cum fimo columbino.
Sal urinæ.
Oleum absinthij.
Decoctio urticæ, vel Chamæmeli.

Sed præcipuè valet Naptha alba calfacta & applicata. Ore item venenum exugere confert, nisi sit antea ulceratũ: atq; tum inflammantia applicare, qualia sunt pyrethrũ & Allium.

Interna ejusdem.

Absinthij succus cum aceto.
Doronicum.
Cynamonum.
Myrrha.
Carthami sylvestris fol. & fruct.
Citri semen.
Mummia.
Galbanum.
Rad. colocynth. & Gentianæ.
Avellana ind[illegible] comesta est ejus Theriaca.
Scyllæ radix comesta, mirabile contra Scorpionum ictus.
Bruchi tosti & devorati.
Cæparum & absinthij succus.
Centaurei minoris succus.
Sapa item bibita valde prodest.

Antidota Anderam, aliàs Braz. regis Siciliæ.

℞. Castorei ℨj. Scordij ℨij. casti amar i ℥j.ß. assæ fætidæ ℨiij.ß. confice cum melle. Dosis ℨiß. vel. ℨij. cum vino.

Aliud Ejusdem.

℞. Aristol. long. & rot. ana. aureum j. Cymini ℨiij. assæ fetidæ, carui, sem. rutæ ana ℨij. Castorei ℨiiij. cum melle confice. Dosis Drach. ij. cum decocto calido radicis Gentianæ vel Aristol.

&

& mero. Dabat etiam Drach. ij. assæ fætidæ & aliquando. Drach.iij. Laureolæ cum aceto.

Medicamentum Andro. Philosophi Græci.

R. Semen rutæ, sulphuris vini,ana aur.vj. Castorei aur.j. assæ fætidæ aureum cum semisse; Pyrethri styracis liquidæ,ana aur.j.confice cum melle. Dosis ʒss.cum aceto vel vino optimo.

Aliud optimum.

℞. sem.rutæ.aur.j. Cast. aur. semissem. Aristol. long. & rot. ana aur. ij. rad. Gent.assæ fæt.ana drach.8.(alias aur. 8.) confice cum melle. Dosis Drach.j.ss. cum vino puro. *Electuarium Zenonis, sive Diaruta.* ℞. assæ fæt. Costi amari & dulcis,ana aur.v. Aristol.rot.agari.ana aur.ij. Castorej Cinamon, Aloes,ana Drach.iij. rad. Ireos, Sarcocollæ,ana Drach.j.ss. Aristol.long. Gent.ana. Drach.vj. confice cum melle. Dosis Drach.iij.

Laudat item, Theriacam magnam, Andromachi, Theriac. Esdræ. Mithridatium & theriac.diatesseron. Cujus descriptio. ℞. Gent. baccarum lauri. Aristol.long. Myrrhæ ana part.æquales; confice cum melle despumato. Dosis aur.j. cum calida. *Aliud contra Scorpionum ictus.* R.sem. rut. agrestis, cymini Aethiopici,sem.trifolij minianth.ana.cum aceto q.s. fiat confectio. Dosis aur.j. *Aliud.* R.alliorum, nucum,ana,part.j. fol. rutæ siccæ.assæ fæt.myrrh. ana partem semis confice cum lacte. Dosis Drach. iij. *Aliud.* R.Castor.piper.albi,myrrhæ, oppij, ana, conficiantur in trochiscos. Dosis oboli iij. cum vini ℥iiij. *Aliud.* R. opopan. myrhhæ, galb. Castor. piper. albi, ana; conficiantur cum Styrace liquida & melle. *Aliud.* R. rad. colocynth. capparis, absynth. aristol. long. cichorij sylu. ana. Dosis pro pueris scrup.j. pro viris Drach. j. mirabilis in hoc morbo virtutis. *Aliud.* R. Kali virentis succum cum butyro vaccino. Coque ad formam Elect. Dosis aur. ij. hoc maxime juvare affirmant. *Aliud.* R. opij,sem. hyosc.albi. Confice cum melle: & cum calidioribus parum attempera. *Plura ex Avicenna* qui velit,eum ad Can.4.Fen.6. Tract.3. relegamus.

Externa Rhasis.

Anacardi oleum calidum in *putamine ovi manens infricatum*, ligetur primùm vulnerata pars,deinde solvatur, & oleo jasmineo inungatur. Tertio die aperiatur vena,sed post cibum & somnum. Locus item Castoreo ungatur, vel melle Anacardino & allio,cum plumbo argento vivo superinducto.

Sagapenum extra applicatum vulnus sanat, & mustelæ caro superposita.

Lapide topazio confricatus locus sanabitur.

Muscâ confricatâ vulnus juvatur.

Aquâ é folijs raphani, & oleo sinapis & Majoranæ vulnus curatur.

Butyrum coctum prodesse scribit Serapio.

Interna Rhasis.

Sudor quovis modo eliciendus tam externis quam internis medicamentis.

R.nucum, alliorum mundatorum ana;pistentur.

Dosis ℥j. & post horam merum bibant. alij his rutæ siccæ, myrrhæ, & assæ,ana addunt. Dosis ʒiij. cum vino puro.

Aliud. R. sem. nigellæ partem. j. assæ part. 3. Dosis trochisc. j. cum vini ℥j.

Aliud. Bibat vinum forte ad ebrietatem usque & mane venam aperiat. *Aliud.* R.rad. colocynth.corticum rad.cappar. absinthij, Aristol. long. seminis endyviæ,ana:fiat pulvis. Dosis Drach.j. pueris scrup.j.

Alia Theriaca contra Scorpionum ictus. R.arist.longæ,rad. Gent; baccar. lauri, rad. capp. colocynth. absynth.cheled ; vitis albæ ana,confice cum melle.

Aliud. R,myrrh. opopan.apij ana Drach.j.ss.vitis albæ, Aristol. longæ, pyreth.ana. Drach.vj. sem. rutæ, nigellæ, trifolij, ana Drach. iij. gummi arab.

arab. q. s. cum aceto fiant trochisc. Dosis Drach.j.ad Drach.jss. *Aliud.* R. alliorum mundat. Drach.v. nucum. Drach.x. assæ Drach.j. incorporentur optime. Dos. Drach.ij. *Aliud.* R. Gent. Arist. myrrh. costi amari, rutæ, castorei, mentastri sicci, pyrethri, piperis, sem. nigellæ, assæ fœtid. ana. confice cum melle: Dosis aureum j. cum vino. Confert etiam rad. eryngij pulvis cum calida, & cuscutæ pulvis. Napellii item aur. j. cum aqua. Iua & polium cum aqua, valde prosunt. Si febris supervenerit, venam incide; stercus asini siccum & cum vino bibitum, multum conducit. *hæc ex Rhasi*

Externa ex Albucasi.

Vngatur locus oleo de Ben. pluribus diebus, vel oleo Iasmineo, cum quo teratur euphorbium & Castorium, vel castoreum, & allia terantur cum oleo veteri, & fiat emplastrum.

Rana scissa & superposita valde prodest. R. olei vet. ℔. j. ceræ ℥iiij. euphorbij ℥j. liquefiat in oleo, & eo inungatur locus.

Interna Albucasis.

Bibat butyrum vaccinum calidum cum vino vel melle. Pentaphylli semen, & feces vini, Theriaca sunt in hoc malo: uti & erucæ semen.

Hiera Anacardina contra Scorpionum ictus. R. Pyrethri sem. nigellæ, costi amari, piper. nigri, acori, ana ℥x. fol. rutæ, assæ fœt. rad. Gent. Aristol. long. baccar. laur. castorei, cassiæ lign. Sinapis, mellis Anacardini. ana drach.v. pulveres cum oleo nucum malaxentur; & cum succo radicis conficiantur. Doss. drach. j. quotidie, provocat sudorem. Cerebrum Gallinæ potum valde confert.

Haly Abbas nova non adfert, sed solum recipit quæ ab alijs sunt perscripta. De sigillis quibusdam (in Centiloquium Ptolomei) & incantationum formulis, tum ipse, tum Kiranides mentionem facit; sed quæ ab homine Christiano credantur, imo quidem recenseantur, indignis.

Ioannitius Emplastrum cum allio & butyro valde laudat. Vel si ungatur locus cum petroleo, aut succo porrorum puro.

Intus dari vult Cataputij majoris medullæ scrup. iiij. cum aqua tepida.

Rabbi Moyses hexagium unum præscribit, thuris cum vino q. s. Exhibet etiam stercus columbinũ exiccatum, & subtilissime tritum, cum butyro & melle. Dosis: duo hexagia.

Guil. de Placentia majoranam siccam vel viridem intus cum urina humana propinandam & foris applicandam suadet.

Constantinus 4. Pantechni lib. foris stercus Gallinæ vel cor commendat; intus pimpinellam: cum pulvere Gent. Cinamomi, centaurei in vino sumptam.

Averrhois lapidem Bezoar supra omnina extollit. Dosis quarta pars aurei.

Aristoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων Locustæ speciem σκορπιοειδῆ describit, quæ statim comesta Scorpionum ictibus medetur.

Serapio radicem colocyn: masculi tritam & vulneri appositam, dolorem tollere affirmat. Intus commendat Absynthium, lactucæ semen cum allio, Mumiæ gr. ij. cum decocto tribuli marini, & foliorum Silphij.

Oribasio probantur lilij radices & folia trita & imposita, & emplastrum verbenæ, quod ita habet. R. Verbenæ ℥iij. resinæ ℥vj. Ceræ, picis, ana ℥ij. ss. olei ℥. ss. Fiat emplastrum.

Intus laudat cancrorum fluviatilium spodium cum lacte caprino vel agrimoniæ succi ℥ij. cum haustu vini vel Dracontij radicem tritam cum vino.

Aetius Calamentham aquaticam laudat, & Nepetam, quam ita dictam putant nonnulli, quod Neparum, *id est,* Scorpionum ictibus medetur: cochlea hortulana (inquit) trita & imposita extrahit venenum. Laudat item verbenam rectam & virentem, si cataplasmatis forma applicetur. Nec non ovillum stercus cum vino impositum. Conficit quoque hujusmodi emplastrum: R. rut. sylvest. cum aceto tritæ drach. j.

drach.j. ceræ ℥j. resinæ pini quadrantem, fiat s.a. emplastrum, quod contra Scorpionum vulnera mirabile est. *Intus*, Elephoboscum præter opinionem auxiliari scribit, sive viridis edatur, sive sicca cum vino bibatur. R. castorei succi cyreniaci, piperis, ana drach.iiij. Costi amari, Spicæ Nardi, croci, succi centaurei minoris : ana drach.ij. mellis despumati.q.s. misce. Dosis nucis Ponticæ magnitudo cum vino diluto, venenum Scorpionum é quavis parte pellit, ut *Aetius in semetipso probavit. Aegineta* sulphur vivum cum Cancro tritum ex vino propinat.

Nonus argenti spumam ictui statim superponi jussit, atque sulphur laudat, si ad pondus fabæ Aegyptiacæ cum octo piperis granis ex vino sumatur.

Aratolius hoc laudat κόπρον χοιρείαν καταπλασσόμενον εἰς πληγὴν σκορπίου.

Sylvaticus ex Haly talpam, vel Soricem domesticum majorem, superpositum commendat : & ex Serapione, stannum tritum ac potum.

Orphæus Corallium potum laudat, & lapidem σκορπιοειδῆ dictum, cum allij capite impositum.

Octavius, Aretæus, Horatinus, Zoroastres, Florentinus, Apuleius, Democritus, alijque Geoponicorum authores, pauca addunt veterum medicamentis præter aniles quasdam Epodas, & sigilla incantatoria, Deo hominibúsque invisa. Tale quoddam figmentum narrat Plinius; sed qua ratione aut fide nemo dixerit. Si percussus (inquit) à Scorpio asinum conscenderit facie caudam respiciente, sanabitur homo, & asinus torquebitur.

Myrepsus iridem bene tritam cum vino sufficiente vel aceto, ac deinde bibitam extollit.

Quintus Serenus sic scribit & consulit: *Sunt minimæ species sed diræ vulnera pestis, Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt. Scorpius, & gravis est araneus; hæc mala semper Captant securos multa jam nocte sopores: Et documenta dabit magnus prostratus Orion, Magna quod exiguis perimantur sæpe venenis. Est cum vulnus atrox incussit Scorpius ardens, Continuò capitur tunc digna sede retusus, Vulneribúsque aptus fertur revocare venenum; Aut calidis pelagi lymphis loca læsa foventur : Sive meri potu dissolvitur improba pestis.*

Plinius inter exteriora hæc adjicit: Sinapi tritum, corcorum herbam, Camelæontis radices, Algã, cæpas sylvestres, leporis coagulum, fel testudinum, fimi gallinarum cinerem, tussilaginem, & verbasci folia. *Intus autem* plurimi facit, corpus optime purgare; cucumis agrestis semine & elaterio, deinde succum lactucæ propinare, & folia tosta ac thyrsos ex aceto bibere.

Ami cum semine lini. Cuminum sylvestre. Cunilæ tertium genus. Semen feniculi. Radix cyperi. Crocus major. Nasturtium. Chrysoçome. Cauliculi grossi. Lauri baccæ.	} ex vino pota.	{	Hyacinthi semen. cum abrotano. Semina trifolij & erucæ. Agarici oboli quatuor. Vetonicæ et plãtaginis succus Ranæ fluvialis spodium. Camæpytis. Nodia herba. Paliuri semen. Lychnis flammea.

Arnoldus Villanovanus hæc habet : Herba trinitatis vulnera Scorpionum curat, & Scorpios ipsos occidit. Bibat æger cochlear unum succi radicis Ebuli cum vino, & est infallibile remedium. ℞. rad. cappar. colocynth. absinth. aristol. long. Gentianæ; baccarum lauri, Ben. citrini, vitis albæ, ana: confice cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino. *Aliud*, R. Sem. rutæ agrest.

agrest. cumini, alliorum, nucum & avellanarum, ana, ʒj. fol. rutæ sicc. gran. j. ß. myrrhæ, thuris, ana, gr. j. piper. albi, oppij ʒiij. opopanacis, galbani, ana ʒ. ß. confice cum melle. Dosis, fabæ quantitas ex vino. *Ioannes Ardenus Anglus*(Chirurgus omnium Britannorum longe suis temporibus peritissimus,) post longam hic & in Gallis praxim, nihil magis à Scorpio vulneratis salutare vidisse sese affirmat, quàm si tres quatuorve sanguinis guttæ extrahuntur juxta vulnus, eodemque vulnus sanguine statim linatur. Celsus tale quid fecisse illos medicos insinuat, qui sanguinem è percussorum brachijs extractum servare soliti sunt. *Atque hæc de medicamentis contra Scorpionum ictus sufficiant*; Si quis à Rhasis (Scorpione illo, quem gibbosum diximus,) morsus fuerit, à primo die parvus dolor sentitur; sed sequenti, angustia, gravitas, tristitiæ occupant: color corporis in horas fere singulas varius, & ex viridi, flavo, albo, rubidoque alterans: unde appareat omnes humores esse infectos; locus ex dolore & humoris confluxu ardet. Sequitur syncope, & cordis tremor; acuta febris, & linguæ tumor, ob humores in cerebro putrescentes colliquatos, & ad radices musculósque linguæ diffluentes. Quandoque & urina sanguinea ob materiæ venenosæ acrimoniam, bilisque porracea per vomitum ejecta; intestina etiam dolore acuto & vehementi torquentur. Nervis omnia fere accidunt symptomata, quæ malè ipsos afficere possunt. *Hos Rhasis hoc modo curari jubet*. Primum à sectione loci facta & cucurbitulis adhibitis, forti cauterio actuali inuratur; tum vulnus ungatur succo endyviæ sylvestris, vel cum oleo rosaceo, aqua hordei, succo pomorum, & cum omnibus rebus frigidis. Si alvus non sit lenita, leniente clystere aliquo, & succo blitæ, nitro, & oleo violaceo solvatur; & hanc Theriacam capiat. R. opopan; myrrhæ, galbani, castorei, piperis albi, ana : confice cum styrace liquida & melle. Dosis jujubæ quantitas; lapide molari calfacto, & cum aceto irrorato membrum affectum suffumigetur. Foveatur item aqua lactucæ sylu. *Theriaca exercitualis*. R. cortic. rad. cappar. rad. colocynth, absynth. aristol. rot. hepaticæ, taraxacon, sylu. siccæ, ana, fiat pulvis. Dosis drach. ij. Poma acetosa item comedenda. *Pro ventris dolore*. Bibant oleum rosaceum cum aqua hordei, citrullos, cucurbitam, & lac acetosum etiam exhibent. *Pro cordis tremore*, Accipiant succum Endyviæ, vel syrupum acetosæ, vel syrupum de pomis cum trochiscis de Camphora, vel lac acetosum eodem modo. *Si vulnus dolore acri crucietur*, Vicina loca cum bolo & aceto emplastrentur; ad defensionem, & medicinam acutam mordentemque ex Euphorbio, vel castorio superponito; Radix polij hausta cum aqua, & caro arietis combusta confert. *Theriaca Hascarina, in Hascari Provincia primum inventa*. R. fol. ros. rub. drach. iiij. spod. drach. ij. santal. citrin. drach. ij. ß. croci drach. j. glycyrrisæ drach. ij. sem. citrulli, melonis, cucum. cucurb. gummi tragac. spicæ, ana, drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. sacchari albissimi, mannæ, ana drach. iij. cum muscilagine Psyllij, & aqua ros. q. s. confice. Gens Hascarina ægrorum sanguinem solebant extrahere, (inquit Haly Abbas) fere ad animi deliquium : deinde lac dulce propinabant, & aquam è pomis acidioribus destillatam; lac acetosum item exhibebant magna quantitate : hæc Arabes de pestilentissimo hoc genere Scorpionum : *Nicandro* omnibusque Græcis ignoto, & in Hascari regione nimis familiari. *Nunc de Araneis dicemus*.

CAP. XI.

CAP. XI.

De Araneorum nomine differentijsq́;.

ARaneus, ſive aranea, Græcis ἀράχνης, καὶ ἀράχνη· παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν: ἢ, παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἴρειν τὰ ἴχνη. Quidam dictum putavit παρὰ τὸ ἀραιὸν χνοῦν: quaſi laxa, rara, aut ſpongioſa texens. Alij μυοχαύτην ſive muſcatricen; Kiramides θήραφον; Heſichius σιβλών vocat. Hebræi *Acabitha, acbar, acabiſh, Semamith.* Arabicè *Sibth & phihit*; *Aldebahi, & Aldebani* Bellunenſis vocat. Germanicè *Spinn & banker.* Anglicè *Attercop, ſpider, ſpinner.* Brabanticè *Spinn*: & Gallicè *Araigne.* Italicè *Ragno*; *ragna.* Hiſpanicè *Arana*, vel *Tarranna.* Illyricè *Spawanck.* Polonicè *Paiack.* Barbaricè *Koatan, Kerſenati.* Iſiodorus lib. 12. Araneam dici affirmat, quaſi ab aëre nutritam & natam; duplici quidem errore. Nam ſi aëre viverent, quare tam ſollicite muſcis capiendis caſſes conficiunt atque tendunt? Si vero exinde naſcerentur, quare coeunt? cur vermiculos atque ova excludunt? Verùm arrogantiori Etymologo veniam dabimus, cui familiaris ludendi in nominibus conſuetudo ferè pro lege eſt. Plura autem horum ſunt genera; omnibus internodia terna in cruribus; *Nomen.*

Eſtque caput minimum, toto quoque corpore parvum eſt,
In latere exiles digiti pro cruribus hærent;
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamina.

Sunt autem omnes aranei, vel innoxij morſus, vel venenati. Innoxiorum, alij Cicures & domeſtici, omnium maximi; alij verò ſubdiales, qui à rapacitate venatorum & lupi nomen invenere: horum minimi non texunt; qui verò major eſt, aſperam parvamque telam apud terram aut ſepes orditur. Cavernarum exigua veſtibula prætendens, & primordijs telarum intus poſitis obſervat, dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Noxij ſive Phalangia dicti aranei, morſu ita infeſti ſunt venenato, ut attactum locum ſtatim in tumorem adigant. Hæc in duo diſtinguuntur genera: Sunt enim alij minores, alij majores. Varij minores, procaces, cacuminati, ſalaceſque & aſſultim incedentes; quos ψύλλας ſive pulices, & Pithecos ſimioſve nuncupatos lego. Oribates alij dicuntur, quod in arboribus præſertim montanis reperiuntur. Hypodromi etiam, quoniam ſub folijs degunt. *Geſnerus.* Animal eſt piloſum; in arboribus majoribus naſcitur. Venter ei leniter inciſus, ut ſectio notata filo videri poſſit. Ælianus. *Differentia.*

CAP. XII.

De Araneis noxijs ſive Phalangijs.

PHalangium eſt Italiæ ignotum (inquit Plinius;) plurimorum generum. Vnum prægrandi ſimile formicæ, ſed multo majus; rufo capite, reliquâ corporis parte nigrâ; albis intercurſantibus reſperſum guttis. Aetij Formicarius corpore fulginoſo deſcribitur, cervice cinerea, dorſo veluti aſtris inſigni: ἀγρώστην Nicandri, λύκον vocat Aetius: Latini venatorem dicunt; imbellam plagam infert & doloris expertem, ſed nonnihil unà venenatam. Inter Araneorum telas invenitur, ubi (venatorum more) muſcas, culices, apes, aſilos, tabanos, imo quidem veſpas; & (niſi Lonicero diffiditis) æſtros, & quicquid caſſes capiant teneantque, deprædatur. Idem *Phalangiorum deſcriptio & differentia.*

hoc esse cum Aristotelis pulice nemo sanæ mentis inficias iverit; corpus illi latum, volubile, rotundum; quæ circa collum partes sunt, incisuram habent. Et circa os eminentiæ tres enascuntur. Aliud quoque Phalangium, Nicandro ῥὼξ, Aetio ῥάγιον, Æliano ῥὼξ dictum (ab acini uvæ nigræ similitudine) figura rotundâ, colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis tanquam imperfectis; incessu tamen velocissimo: os autem habet, sed dentatum, sub aluo natum; accumulatis pedibus movetur. An sit mordax illud Aristotelis, penes lectorem esto judicium: Sane haud multum abludit, ut Grevinus rectè conjecerat. In hujus descriptione Aetius, Ælianus, Plinius, fere cum Nicandro consentiunt: male tamen Ælianus πόδας μακροὺς pro μικροὺς posuit, & Lybicum duntaxat animalculum esse asseveravit. Idem esset ἀστέριον, nisi stellulis, & virgulis qubusdam niveis, pinguibus illis & lucidis, distingueretur. Hujus post Nicandrum solus Plinius mentionem fecit; acsi Aristoteli, Galeno, Aetio, Æliano, Avicennæ fuisset ignotum. Pejor istis omnibus Cyaneus, sive cæruleus πεδίνορος, ut Nicandri verbis utar; sublimibus utrinq; & longissimis pedibus incedens. Scholiastes addit δασὺ καὶ μετέωρον, *id est*, lanuginosum & sublime, non sublime lanuginosum, ut Lonicerus vertit; lanugine nigrâ hirsutus inquit Plinius, quamvis ego vix inducor ut credam phalangium cæruleum nigra esse lanugine villosum. Δύσδηει Nicander vocat illud Phalangium, quod alij σφηκεῖον dicunt: à crabrone rubicundo penna tantum differens, & vehementer rufescens. Cæruleo longè pejus habetur, quamvis ipsum solo tactu venenum ingerit, & speculum crystallinum levi transcursu (Scaligero teste) confregit. Tetragnathij duo genera habentur; Pejor cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Mitior, sive cinereus, posteriore parte candicans, eodem colore, ac qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. *Plin. & Hermolaus.* Vti vero Aetius tradit, Tetragnathus Phalangij species est, corpore latiore & subalbulo, pedibus scabris: duo illi in capite prominent tubercula; alterum rectum, alterum latum; ut videatur quidem ora habere duo, & maxillas quatuor. Circa fluvium Arrhatam in India magnus illorum & quandoque civibus exitialis numerus; ut Ælianus narrat. Inveniuntur messis tempore in leguminibus (cum manibus colliguntur) Phalangia quædam parva κανθαρίδεσσι εἴκελα, specie cantharidi similia, colore flammeo ruberrimo quales *Twyngs* Anglorum nostrorum esse, quorum esu pereunt sæpenumero jumenta, meritò contendam. Nascitur item Phalangium in eruo, & in Persica arbore, cui nomen κρανοκολάπτης Nicandro & Aetio, κεφαλοκρούστης Dioscoridi; quia prætereuntium capita audaculus ferit, cum vel per filum descendit, vel absque filo sese præcipitat. Animalculum est Phalænæ Papilionis specie: capite semper nutabundo horribilis incedit, & ventre gravi; corpore oblongus est, & colore viridante; aculeum in summo collo gestat, quod si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes, Aetio authore; ἐν τοῖς φύλλοις τῆς περσειᾶς τρέφεται, καὶ τὰ πτερὰ ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς κύσταις ψύχαις, unde Scholiastes insinuare nobis videtur, esse hoc genus Phalangij alatum, quod nemo hactenus animadvertit. Ponsetus & Ardoynus, Cranocalapten, Tarantulam esse arbitrantur, à Rabbi Mose decepti: hunc erroreum secutus est Gilbertus Anglicus, cap. de Tarantula. Sclerocephalus, formâ a priore parum differt: caput habet saxi dúritie, & totius corporis lineamenta illis animalculis quæ lucernas circumvolitant similia. Scolecion longiusculum est; & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatum. Est & quoddam genus Phalangij, Plinio *Lanuginosus* dictus, grandissimo capite: quo dissecto, inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus corvina pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant; estque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius

in

in Commentarijs reliquit. Vltimum appulum vocamus, vulgo Tarentulæ nomine, non incelebrem, à Tarentino agro in Appulia (ubi frequentiores vivunt) cognominatam. Ejus hic Iconem à mercatore quodam Italo piæ

memoriæ Pennio datam exhibemus, ubi si albicantia loca, fuſcedine leviore; adumbrata verò, ſaturiore infeceritis: ecce vobis lentiginoſum & verum Tarantulam, à nemine (quod ſciam) hactenus verè deſcriptum. Ferdinandus Ponſettus ſepedem duntaxat comminiſcitur, & Ardoynus idem ſentit, caudamque extenſam prætereà affingit. Rhaſis, *Tarantulam*, *Syptam*; Albucaſis Alſari; Rabbi Moſes, *Aggon ſarpa*; Avicenna, *Sebigi*; Gilbertus Anglus *Taranta*, Ardoynum ſecutus; qui duo Tarantularum genera conſtituit, alterum fuſcum, quale dedimus; alterum croceum, clarumque, quale Ægyptus parit.

Phalangium Italiæ ignotum, ex Plinio diximus; at nunc in ora meridionali penè tota reperiuntur, magno cum meſſorum venatorumque incommodo, ut diurna experientia liquidum fecit. Valde hallucinatus Ponſettus, qui 3. lib. cap. 15. de Scorpione, Phalangiam muſcam venenatam appellarat. Dirum eſt animal (inquit Alex. ab Alexandro) tactu peſtilens; æſtate ſole exæſtuante morſus eorum venenatus, alio tempore non item. In frigidiſſimis regionibus multi aranei, nulla autem phalangia; vel ſi quæ fuerint, veneni atque malignitatis omnis exortia. In ſulcorum rimis æſtu dehiſcentibus latitant Tarantulæ, ac imprudentes meſſores vel venatores dentibus laceſcunt ac pungunt. Quam ob cauſam indigenæ pedibus manibuſque ſe muniunt, quoties ad meſſem vel aucupium proficiſcuntur. Telam quaſi naſſam texit magno ſilentio, & quodcunque è minutis quibuſcunque beſtiolis ineſcare poteſt, illud in cœnam parat & deſtinat. Singula phalangia in reti (quod craſſum confecerint) pariunt, atque incubant magno numero; cumque ipſa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit ſæpe etiam & patrem, ſi ceperit: adjuvat enim fœminam incubatu, pariunt autem & trecentos. Bellonius. lib. ſing. obſ. cap. 68. in ſabuloſis locis phalangia parva per equorum tibias aſcendentia obſervavit (quæ forte Germanorum *Stein ſpinnen*) quorum frequenti morſu ſubitò langueſcebant, & continuò titubantes intabeſcebant. Baſilius decem phalangiorum genera eſſe dicit, ſed non deſcribit. Avicenna (ex quo neſcio Galeni libro) in Ægyptiacum; Nigrum, Rutilum, Rachen, Album, Citrinum, uveum, Formicarium, Cantharadeum, Veſparium & Orobaten, Phanlangia dividit. Sed tam ineptè (ne quid gravius dicam) tam ipſe, quàm univerſa Arabum familia illa deſcribit, ut nihil de re tanta tam enormiter videris confuſum. Denique ut omnes (quas vidimus legimúſve) phalangiorum ſpecies addamus, placuit etiam Cretenſe adjicere, cujus hic imaginem accuratè ſculptam habetis.

Eſt autem ex colore fuſco cineraſcente, corpore glabro, tibijs hirſutis, juxta os duobus quaſi uncatis ſtimulis munitum, quibus mordet & pungit. Vivit Araneorum more ex muſcis & papilionibus, quibus illaqueandis telas conficit. Ova ponit fovetque ſub pectore, unde Paraphalangia excluduntur, quæ ſub ventre hærent materno, donec adultiora facta matrem occidunt. Foramen excavant pro

corporis magnitudine aptum; nam ut non ubique unius coloris, ita nec ejusdem magnitudinis. Habitant in caverna duos pedes profunda, quam extra stramine operiunt, ne puluere repleatur. Aranei hi omnes venenosi ex insita natura venenum obtinent; non enim illud ex herbis sugunt (ut similitudinum corrasores nonnulli autumant;) quas ne gustant quidem, nec é cibi malignitate. Vescuntur enim potissimum muscis, culicibus, apibusque, nihilque cacochymiæ ex eorum corporibus exugunt.

Signa morsus Phalangiorum. Formicarij morsum gravia insequuntur symptomata: nam vulneri tumorem infert ingentem, genua labefactat, cordis tremorem excitat, virium dejectionem inducit, quandoque & mortem. Nicander ægros adeò profundè dormire author est, ut in sempiternum πανύστατον demum incidant; patiuntur enim ea quæ ab Aspide; quam Cleopatram pectori adhibuisse referunt historiæ, ut sine dolore é Pompeij manibus evaderet. Agrostis imbellem plagam infert, & doloris fere expertem, nec ullo modo lætalem, nisi plane neglectui habeatur. Rhagij valde exiguum est vulnus, & oculos fallens; ab eo inflicto oculorum inferiores partes, uti & genarum, rubescunt. Lumbos deinde horror languorque, & genua imbecillitas corripit; totum corpus caloris expers inhorrescit, & veneni malignitate nervi convelluntur. Partes generationi inservientes adeo sunt enervatæ, ut semen retinere haud possint; urinam emittunt, similem araneis textis; dolorem sentiunt qualem à Scorpione. Asterij ab Ictu, enervati atque elumbes videntur, genua concidunt, sopor hominem corripit pariter ac horror. Pejor hisce omnibus cæruleus, caliginem concitans, & vomitus araneosos; deinde lypothmiam, genuum imbecillitatem, coma & mortem. *Dysderi sive Vespiforme Phalangium* eadem cum Cæruleo, sed mitiora infert symptomata, & lento quodam veneno tabem inducit. A Tetragnathijs locus percussus subalbicans est, vehemensque in eo & continuus dolor. membrum verò ipsum ad articulos usque gracilescit. Corpus denique totum ex alimento nullum sentit commodum, & post adeptam quoque sanitatem immodicæ infestant hominem vigiliæ. *Aetius.* Nicander Cinereum Tetraganthum morsu venenum infundere disertè negat. Cantharideum sive leguminare pustulas excitat, quàs Græci φλυκταίνας vocant, mens perturbatur, oculi distorquentur, lingua balbutiens & vacillans incondita profert, cor furore quasi exagitatum oberrat. Eruestris eadem producit mala, & equos devorantes, jumentaque siti exardescere, mediaque crepere causatur. Cranocalaptes si quèm percusserit (inquit Plinius) non longo post tempore mors sequitur. Aetius & Nicander contra affirmant, ipsius vulnus nullo fere negotio persanari. Sequitur capitis dolor, frigus, vertigo, corporis inquietudo, jactatio, ac ventriculi pungentes dolores: sed idoneis medicamentis (Nicandro affirmante) singula sedantur. Huic Sclerocephalus, ut formâ, sic viribus similis, eademque efficit; veluti etiam solecium. Lanuginosum sterilitatem arcere, vel gestatum, diximus; an sit vero vehementer virulentum, nullus, quod sciam, determinavit. Lentiginosus sive Appulus phalangius, pro vulnerati complexione & præsenti dispositione varia contrariaque parit symptomata. Nam rident alij, alij flent, quidam blaterant, alij omnino silent; hic dormit, ille perpetes agens vigilias discurrit: hunc gaudium, alacritudo, motus; illum tristitia, desidia, torpor afficit. Sunt qui reges se esse arbitrantur, & cunctis imperant: sunt qui captivitatis imaginatione contristantur, & in nervo jacere se fingunt. Denique ut non una hominum ebrietas, ita nec horum insania: sed nonnulli pavidi, taciturni, tremuli; nonnulli audaciores, clamosi, constantes fiunt. Hoc solum omnibus commune, musicis instrumentis delectari, eorumque sono ad gesticulationem, choreas, tripudia, animum corpusque ducere. Imo cum præ morbi mora & vehemen-

vehentia jam morti proximi videntur, Musica tamen audita animos recolligunt, majoreque indies cum alacritate choreas agunt. Quibus noctu atque interdiu continuatis, tandem agitatis satis spiritibus & veneno per insensilem transpirationem evaporato, convalescunt. Si vero quacunque de causa Tibicines musicam intermiserint, priusquam mali fomes fuerit exhaustus; in eosdem recidunt ægri affectus, quibus primùm opprimebantur. Hoc inter alia mirari possumus, omnes Tarantulatos (Italia peperit, & jam usus trivit hoc verbum;)tam recte saltare,acsi choreas nossent;tam eleganter canere,acsi symphonijs assuevissent. Cardanus præter fidem & experientiam eos musicâ sanitati restitui posse negat; tamen & nos id ipsum Basileæ accidisse,à Felice Platero & Theodoro Zuingero præceptoribus nostris charissimis clarissimisque accepimus: & in Matthiolo, Bellunensi, Ponsetto, atque Paracelso legimus. Et sanè si suave tibiarum melos equis lymphatis, & coxendicum dolori auxilio fuerit (ut Asclepiades scriptum reliquit:) Quidni etiam Tarantula percussis opem ferat? Sunt qui nescio quem minorum gentium Divulum huic morbo præficiunt: Vitum nomine, canendi olim peritia non incelebrem, quo invocato & tibiarum modulamine placato, Musices Patrono per superstitionem id imputant, quod musicæ & motui debuissent. Cretense Phalangium non dissimilia mala inferre, author est Bellonius: dolorque & vulnus ejus musicâ item curatur. Hæc duo phalangia cum veteribus essent ignota, haud mirum si nec ipsa descripserint, nec eorum morsus remedijs persanandi viam monstrarint. Dioscorides de communibus phalangiorum morsibus, sic scribit: Symptomata quæ eorum morsum comitantur, plerunque hujusmodi sunt: locus vulneratus rubet, nec intumescit, nec calescit; parum autem humescit;quo frigescente totum intremiscit corpus, poplites & inguina distenduntur,in lumbis fit collectio, ad urinam reddendam sæpius urgentur,ac in excrementis alui ejiciendis maximo cum labore & dolore sudant: undiq; frigido sudore diffluunt,ab oculis caligantibus lacrymæ destillant.

Aetius hæc addit: Vigilijs detinentur,aliquoties virga erigitur,caput prurit, quandoq; oculi & suræ cavi fiunt. Venter inæqualiter flatibus distenditur, totum corpus intumescit, præcipuè facies; gingivæ, lingua, tonsillæ, ineptiùs & oscitanter verba proferunt;aliquando dysuriâ laborant,pudendis dolent, urinam aquosam & veluti telis plenam emittunt.Pars affecta pungitur,intumescit (quod Dioscorides antea negavit,)& modicè rubet.Hæc Ætius;à quo Paulus, Actuarius, Ardoynus & alij parum discrepant. Gal.lib.3.loc.aff. Cap.7. hæc habet. Morsus,inquit, Phalangiorum ob vulneris exiguitatem vix conspicitur: solummodo cutem primùm afficit, unde ab ejus superficie per villorum continuitatem in cerebrum totumq; corpus defertur:cutis enim é membranis, hæ à nervis & cerebro. Hoc manifestum est,quia vinculis statim injectis partibus remotioribus,ab infectione veneni in vicinia existentis integræ servantur. In Zacyntho quos Phalangium momorderit aliter afficiuntur,& graviùs atque alijs in locis. Corpus obtorpescit,debilitatur,tremit,valdeq; frigescit:sequitur vomitus cum spasmo, ac virgæ inflatio; aures acerbissimo dolore affliguntur & pedum volæ. Balneis ad salutem recuperandam utuntur:in quas si postea sanus sese ultro immerserit, vel fortuito per insidias eò ductus fuerit, per calidam veneni diffluentis contagionem suscipit, & eadem quæ curatus mala toto corpore persentit. Simile quid scribit Diosc. Cap. de Trifolio asphaltite in hæc verba: Totius,inquit,plantæ decoctum fotu dolores eorum finit, quos Serpentes percusserint. Eodem balneo quisquis se ulcerosus laverit, perinde afficitur,atque ille à Serpente morsus. Galenus miraculo id fieri credit,lib. de Theriaca ad Pisonem, si modo illum scripserit Galenus. Verùm magis miraculosè Aelianus, ubi id sanis contingere affirmat,nulla facta ulceris men-

Hic est sensus verborum Galeni,non ipsissima verba.

Curatio. tione. Atque hæc de Symptomatis. *Nunc ad curam*: Curatio alia particularis, alia generalis. Particulares paucæ à Medicis recensentur, quia Generalis plerunque efficax.

Plinius tamen contra Formicarij Phalangij morsum, quod rufo est capite, in remedio ponit; Si quis ejusdem generis alterum vulnerato ostendat. Et ad hoc servantur, cum mortui inveniuntur. Valde item conducit catulus mustelæ, cujus ventriculus fartus fuerit coriandro, inveteratusque, ac in vino potus. Vesparij Phalangij venenum vespa (Ichneumon dictus) contusus & applicatus retundit (inquit Bellonius) non secus atque vivus vivum perimit. Etenim Ichneumon, authore Aristotele, animalculum phalangijs infestum. Ingreditur sæpe eorum cavernas & vicissim egreditur, operam perdens. Magni enim laboris res est tam pusillo animali, hostem sese majorem vi extrahere: si vero foris deprædantem hostem invenerit, non aliter phalangium secum trahit & rapit, ac formica granum: & quo pertinacius ipsum se retrahit, eo protrahit vespa ardentius, nullisque parcens laboribus, omnes corporis atque mentis nervulos intendit: quandoque nimio labore fessus, evolat paulisper & respirat, recollectoque deinceps anhelitu quærit suum phalangium, & spiculo, cribro crebrius perfossum, tandem enecat; enecatum in proprium hospitium sublimem rapit, atque ubi incubando genus revovat. Tarantula quos percusserit, motus violentior & incontinuus adjuvat, ubi à cæteris Phalangijs ictis hominibus quietem contra imperat Celsus & parcum motum. Est autem vera ipsorum Antidotus, Musica & cantilena. Christophorus de honestis statim dare jubet Theriacam Andromachi. Exhibet item butyrum cum melle, & radicem croci cum vino. Ejus Bezoar (inquit) sunt viridia lentisci grana. Ponsettus lib. de venen. Decem grana lentisci cum lacte danda consulit, vel succi fol. mori. ℥j. ß. In augmento curat cum agarico aut viti alba, post multum sudorem, refocillandi frigidis & humidis, qualis est papaveris aqua. Merula eos curari dicit sono, saltu, cantu & coloribus. De tribus equidem primis non contenderim; sed quomodo coloribus curari possint, haud satis video; præsertim cum vulneratorum oculi vel non videant, vel obscurè hallucinentur. Ait etiam, inquilinos civesque proprios ab ijs lædi, peregrinos autem salvos & liberos; quod nemo non maximæ vel levissimæ potius fidei crediderit. Generalem curam ita Dioscorid. instituit. Primum scarificatio iteranda, & cucurbitulæ sæpius cum forti admodum igne affigendæ. Absyrtus consulit locum affectum suffumigare, testis ovorum gallinæ primum in aceto maceratis, & tum cum cornu cervi vel galbano accensis.

Deinde scarificationem adhibendam, & sanguinem vel suctione, vel cucurbitis eliciendum, vel (quod tutius fiet) cauterio actuali comburendum locum affectum, nisi nervosus fuerit; tum enim cauterio vicinas partes potius inurendum; Tum sudor provocandus stragulis, vel lentâ magis & longâ deambulatione. Denique curam ut perficias tentare oportet, tum internis tum externis medicamentis, qualia hic ob oculos proponimus, & laudatissima meliorisque notæ singula asterisco notamus.

Medicamenta interna; Ex Dioscoride.

℞. sem. abrotani, anisi, cumini, anethi, aristol. rot. ciceris syl. fructus cedri, plantag. trifolij, minianthes semen, ana. terantur sigillatim. Dosis singulorum ℨij. ex vino. si vero plura conjungas, potes ℨiij. vel quatuor ictus cum vino præbere. Conducit item myricæ fructus ℨj. cum vino. Chamæpit. & viridium nucum Cupressi decoctum, vino adjecto. Sunt qui Cancrorum fluviatilium succum laudant cum * lacte asinino ac semine apij; ac statim ab omnibus doloribus liberare promittunt. Lixivium quoque ficulneum

neum contra omnium Phalangiorum morsus bibitur. Confert item Terebinthinæ fructum, baccas lauri, Melissophylli folia, daucorum omnium & coriiemen, succum baccarum myrti, hederæ, mori, caulis, & foliorum aparines, cum vino vel aceto bibere. Anagyridis foliorum ʒj. cum vino hausta.

Decoct. rad. asparagi, succus sempervivi, succus aparines cum vino. Laudat quoque cochleam tritam crudam & cum lacte asini bibitam. Folia * item melissæ cum nitro, & maluam cum radicibus coctam, & frequenter haustam. Phalangij herbæ folia flores semenque, & semen nigellæ: decoctum asparagij myrrhis, morique succum.

Ex Galeno.

℞. Aristol. opij. ana aur. iiij. rad. pyrethri aur. iij. fiant trochisci ad fabæ quantitatem. dosis trochisci duo, cum vini puri ℥iij. Cinis ungulæ arietis cum melle & vino potus. *Diophantis remedia ad phalangiorum morsum.* ℞. Aristol. ʒiiij. pyrethri tantundem, piperis: ʒij. opij ʒj. fiant pastilli ad fabæ molem, sumantur duo, cum vini meracioris cyathis duobus.

Aliud præstantius ℞. sem. rutæ sylu. sem. erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris vivi, ana ʒvj. castorei ʒij. misce. fiant trochisci, ut supra, cum sanguine testudinis. Dosis oboli iij. ex vino. *Aliud.* ℞. myrrhæ, castorij, styr. ana ʒj. opij. drach. ij. galbani drach. iij. sem. apij. anisi; ana acetab. j. piperis gr. xxx. confice cum vino. *Aliud.* myrrhæ drach. v. nardi syriacę drac. vj. floris junci rotundi drach. ijß. Casiæ drach. iiij. Cinamom. drach. iij. piper. albi drach. j. ſſ. thuris. drach. j. & obulus. costi, drach. j. Attico melle confice. dos. nucis avellanæ quantitas cum mulso vel aqua. *Appollodori* * *remedia.* R. Cumini sylu. acetab. j. sanguinis testudinis marinæ drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporis drach. ij. sanguinis hædi drach. iiij. conficiantur cum vino optimo, ac reponantur. Dosis olivæ quantitas, ex optimi vini cyatho dimidio. *Aliud.* R. sem. trifolij butuminosi, Aristol. rot. sem. rutæ sylu. sem. erui in sole exiccati ana drach. vj. vino excipiantur, & fiant pastilli quatuor drachmarum pondere. Dosis pastillus unus. Gal. 2. de antid. ubi plurima ex authoribus congessit.

Ex Aetio & Aegineta.

R. Sulph. vivi, galbani ana, drach. iiij. amygd. amar. excortic. succi cyren. drach. ij. vel laseris drach. iiij. in vino diluantur, & melle excepta bibantur: foris item hoc pacto imponantur.

Aliud. R. Ameos. drach. ij. irid. drach. j. aut. hyperici, aut trifol. bitum. bibe ex vino. *Vel.* R. anisi, dauci, cumini, melanthij, piperis, agaric. ana drach. j. bibant. *Vel*, R. cupressi folia, aut nuces tritas, cum vino, & olei hemina una, detur bibendum.

In hunc etiam finem præscribit baccas lauri, scorpiodem herbam, serpillum, silphium, calamentham, chamæpitym per se, & cum ruta ac pipere. *Aliud.* Menthæ fasciculus ex posca recentiore coquatur, ac cyathos duos bibat. chamædryos item, chamępityos, spinæ albæ & pulegij decocta prosunt. Lixivium quoque & succus hederæ cum aceto.

Asclepiades his usus erat. R. sem. sphondylij sicci, calamenthæ ana, terantur, & ex vini cyathis duobus sæpius in die bibantur. *Aliud.* R. succi cyren. sem. dauci, mentæ siccæ, spicæ nardi, ana: confice cum aceto. Dosis drach. j. cum posca meraca ad cyathos quatuor: hoc accepto, statim in balneum calidum ducatur. Succo cyreniaco deficiente, duplum puri laseris substituito.

Aliud Præstantius. R. cenchryos,* sem. rutæ sylu. piperis, myrrhæ, staphidis sylu: ana Drach. j. ſſ. rad. cyperi, Drach. fiat confectio. Dosis. Drach. j. cum vini cyathis quatuor, & cyatho uno mellis. Allij quoq; esus confert, uti balneum & vinum, & quæ viperarum morsibus medentur. Eadem Paulus repetit, & cuminum Thebacium,

Thebacium,vel semen viticis,aut folia populi albæ in potu valde effert.

Ex Nicandro. Resina terebinthi, pinus, vel piceæ, devorata vel pota, valde conducit; quod Gesnerus & Bellonius,se experimento verum didicisse contestantur.

Ex Avicenna. Myrtus,myrti fructus, doronicum, mastix, assa fætida, cuscuta ejusque radix, avellana Indica, (quæ est hujus mali Theriaca) bdellium album, cum vino pota. R. rad.aristol.iridis, spicæ Celticæ, pyreth. dauc.helleb.nigri, cumini. rad. asphodeli. fol. filigæ ceratiæ, fol. dactyli, summitatum granatorum, coaguli lep.cinamomi, succi cancrorum fluviatilium, styracis, opij, carpobalsami ana ℥j. omnibus tritis,fiant trochisci ponderis aur. qui est eorum dosis. Accipiat item in vino decoctionem sem. trifolij bituminosi, nucis cupressi,& sem.apij. Præterea bibat grana pini,cumin. Aethiop. fol. & cort.platani,semen oxytriphylli,cicores nigros & sylvestres, sem. nigellæ, abrotani, anethi, Aristolochiam, tamarisci fructum; nam hæc omnia plurimum conferunt. Succus quoque lactucæ sylvestris & sempervivi perutilis.

Decoctum nucum cupressi præcipue cum cinamomo, & jus cancrorum,anseris: & decoctum rad. asparagi cum vino & aqua.

Aliud. ℞. Aristol.cumin.ana.drach. iij. cum aqua calida: *Theriaca experta.* R. sem. nigellæ drach.x. Dauci, cummini. ana drach.v. rad. & nuc. cupressi, ana drach. iij. spicæ nardi, baccarum Lauri. aristol. rot. carpobals.cinamomi, gentianæ,sem. oxytriphylli,& apij ana drach.ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino antiquo. *Confectio ex Massa.* R. assæ fæt.myrrh. fol. rutæ ana,confice cum melle. Dosis drach. j.vel drach.ij. cum vino. *Ex absyrto, Lullo,Albucasi,Rhasi,Ponsetto.* R. piperis albi grana. xxx. cum haustu vini veteris: sæpe sumat. Datur etiam Thymum in vino. *Absyrtus.* Superbibat cochlear vini cum melissa destillati. *Lullus.* R. rutæ siccæ, costi, mentastri, pyrethri, cardumeni ana: assa fæt.quartam partem,mellis, q. s. misce & confice. Dosis ad avellanæ magnitudinem in potu. *Albucasis.* Gallinæ cerebrum cum pauco pipere ex vino dulci, vel posca epotum. Decoctum nucum cupressi cum vino. *Theriaca contra Phalangiorum Morsus.* R. tartari drach.vj.sulphuris citrini drach.viij.sem.rut.drach.iij. castorei,sem. erucæ,ana drach.ij. cum sanguine testudinis mar. fiat opiata. Dosis drach. ij. cum vino. *Alia.* R. pyreth. Arist. rot. ana partem j. piperis albi partem semissem. marrubij partes quatuor: confice cum melle, Dosis.drach.j. *Alia.* rad.cappar.aristol. longæ, baccarum lauri,rad.gentianæ,ana bibat cum vino. vel diassa bibatur cum mero forti, & cumino, & viticis semine. *Alia.* R. sem. nigellæ, drach. x. dauci,cumuni.ana, drach. v. sem. rutæ sylu: nucum cupressi,ana drach. iij. spicæ Indicæ, baccarum lauri,arist. rotundæ, carpobals. cinamomi. rad. gentianæ, sem. trifolij bituminosi.sem.apij.ana drac. ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino veteri. Rhasis.

Ex Plinio,Celso,Scaligero.

Propinare confert a Phalangio percussis, formicas quinque,vel sem. nigellæ Romanæ.drach. j. vel mora rubi cum hypocistide & melle. Heliofelino item & rutæ sylu. radici peculiaris & efficax contra Phalangium vis est. valent item sanguis testudinis terrestris,origani succus, Polymoniæ radix,verbenaca, pentaphyllum, sativorum bulborũ semen, sempervivi genera omnia,cupressi radix, heliotropium tricoccum, succus rad.hederæ,ex mero aut posca; Castorei item drach.ij. ex mulso ut evomat, vel ex rutæ succo,ut retineat.ita etiam & seminum viticis drach. ij. Apollodorus, Democratis sectator, herbam quandam Crociden nominat, cujus tactu phalangia moriuntur & ipsorum hebescit

hebefcit virus. Holofchæni folia radici proxima, cõmanducata profunt. *Plinius*. R. myrrhæ, uvæ taminex ana.ex paffi hæmina bibantur. Item radiculæ femen, aut lolij radix ex vino bibenda. * *Celfus*. Præcipua autem Antidotus, inter multa alia certiffima remedia, Scaligero debetur, noftri orbis & feculi ornamento; cujus hæc forma eft: R. * Ariftol. veræ & rotundæ, Mithridatij ana ℥ij.terræ figillatæ ℥.ff. mufcas in Napelli floribus victitantes duo deviginti; fucci citri q.f. mifce. Nam (inquit) contra hoc maleficium, vel contra quemvis alium ferpentum morfum, Ars tam efficacem Theriacam nondum habuit. *Scaliger*. Succus Pomorum potus & endivia, funt Bezoar contra ictum Phalangij. *Petrus de Albano*. *Exteriora Laudatiffima hac habentur*. Aranei quinq; oleo putrefacti & impofiti *Cineres ex fimo jumentorũ ex aceto illiti, vel pofca. R. aceti fextarios.iij. fulphuris fextantẽ.mifce.foveatur locus cũ fpongia, vel à balneo, dolore nonnihil fedato, locum mari multo foveto. Putant Achaten gemmam omnium Phalangiorum morfus fanare, eoque nomine ex India allata carè venditur. Plin. Cinis ficulneus, addito fale & vino, rad. fylu. panacis trita. Ariftolochia & farina hordei cum aceto fubacta, aqua cum melle & fale fotu adhibita. Meliffæ decoctum vel folia ejus in pultem redacta & appofita. Balneis calidis continue utendum eft. *Plinius*. Linguæ venas incidito, & loca tumefacta fale & aceto multo perfricato. Deinde diligenter & cautè fudorem elicito. *Vigetius*. Panacis Chironiæ radicem valde commendant practici. *Theophraftus*. Vulnus oleo irrigetur, allia contufa vel bulbum, aut polygonum, vel hordeaceam farinam cum lauri folijs, & vino; vel cum vini fece, vel rutá fylu. ex aceto ad modum cataplafmatis apponito. *Nonus*. R. Sulphuris vivi, galbani, ana, denar. iiij. liquoris lybici (an, euphorbij;) nucum avellanarum excorticatarũ ana ℥ij. vino diffolvantur, & cum vino fiat cataplafma; intus etiam magno eft auxilio. Mufcæ contritæ & fuper locum affectum pofitæ. Mullus quoque venenofi aranei morfibus medetur, fi crudus diffecetur & applicetur. *Galenus*. Totum corpus cerato liquidiffimo inungatur. Locus affectus oleo (in quo Trifolium bituminofum maduerat) vel calido aceto cum fpongijs, diu & fæpe foveatur, tum ex fequentibus cataplafmata fiant; nempe bulbo, fanguinaria, polygonato, porro, furfuribus aceto incoctis, hordeacea farina, & folijs lauri cum vino & melle coctis; fiant item ex ruta, caprino ftercore cum vino, cypero, fampfucho, & ruta fylveftri cum aceto. *Afclepiadis emplaftrum*. R. fem. rutæ fylu. fem erucæ, ftaphidis agriæ, cenchryos, viticis, pomorum nucum, aut foliorum cupreffi, ana. terantur omnia cum aceto, & cum melle fiat emplaftrum. *Aetius*. Decoctum lupinorum fupra locum affectum ponatur, efchara prius fublata; tum adipem anferinum cum coagulo caprino, ruta fylveftri, & oleo, fub dio fole calente, vel ad ignem inungito; vel ex hordei pulte, & lupinorum jure fiat Cataplafma. *Oribafius*. Avellana Indica illita fanat Phalangiorum morfus. Oleum Abfynthij, & lac ficuum inunctum valde prodeft. *Avicenna*. Ex cinere calido, ficubus, & fale cum vino fiat emplaftrum. Confert item tinam fepelire in arena vel cinere calido, & ibi ex antidotis fudare. *Rhafis*. Stercus Caprillum cũ pultibus diffolvi debet, & loco affecto applicari. *Kiranides*. Apponatur fæpe ferrum frigidum. *Petrus de Albano*. Foveatur locus cum fucco Plantaginis affiduè. *Hildegardis*. Oleum Balfami artificiale mire confert. *Evonymus*. Fotus ex tibijs & caulibus * Imperatoriæ continuatus; vel verbenam ex vino bibat, contufam quoque foris applicet. *Turneifer*. Rutam cum allio & oleo tritam impone. *Celfus*. Varia denique hujufmodi remedia apud Plinium & Diofcoridem invenies ordine

ordine ita digesta, ut nostrum hic potius silentium, quam curiosam & inutilem repetitionem expostulare videatur: *atque hæc hactenus:*

Nunc imus ad illam
Artificem, mens nostra cui est conformis, Arachnem,
Quæ medio teneræ residens in stamine telæ
Qua ferit Eurus atrox, trepidat volitantibus auris,
Tangitur ut resono vagus illi byssus ab æstro.

CAP. XIII.

De Araneo Cicure sive domestico.

INter *Insecta* ipsa etsi multa inveniri possint, (ut rectissimè Plinius atque Cælius Curio secundus, ex quibus horum plurima desumimus) quæ exercere magna ingenia possint; Araneorum tamen naturam, vel præcipuâ admiratione dignam, eruditâque operâ conspicuam quisquis sani luminis dijudicat. Aristoteles, naturæ maximus indagator, Animal hoc lautissimum & sapientissimum dixit. Salomon verò ipse, cujus sapientia toti orbi miraculo fuit, inter quatuor illa minutissima animalia, quæ prudentiâ ipsos vincunt Philosophos, Araneam connumerat, habitantem (uti refert) in Regum aulis, telasque inimitabiles texentem. Hanc puellam quandam Lydiam olim fuisse Poëtæ fingunt, à Minerva omni acupingendi texendique artificio instructam; quibus dotibus illa (mulier enim fuit) superbiens, negabat se a Pallade doctam, ac eò processit arrogantiæ, ut magistram Deam de textrina non metuens in certamen lacesseret. Quare indignata Pallas venit, puellaque acriter objurgatâ, opus miris imaginibus intertextum ac varium radio perfregit. Quod virgo ægerrimè ferens laqueo vitam finire decreverat. Sed Dea illius vices miserata, non statim eam mori voluit, verùm tenuissimo funiculo pendentem in Araneam transformavit.

Atque ita vive quidem, pende tamen, improba, dixit,
Lexque eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, seris q; nepotibus esto.

Verum enimvero qui, seu fabulam, seu historiam hanc interpretati sunt; aiunt, Arachnem linum nendi, suendi, texendique artificium invenisse, sumpto ab araneis argumento & exemplari. Quod minime cuiquam absurdum videri debeat, quum Plasticam & Ocularium hirundines; Architecturam aquilæ; Phlebotomiam Hippopotamus; Enematicam Ibis; Antidotariam capræ, testudines, mustelæ, ciconiæ docuerint. Hanc igitur ut verè laudem; Primùm corporis, tum fortunæ, animi deinde divitias vobis aperiam. Simateriam spectes, levis est, aëris ignisque (nobilissimorum scilicet & maximè energeticorum elementorum;) multum; terrestris verò gravitatis & fecis parum particeps. Si figuram desideres; vel omnino sphæricam habent atque cæleste m, vel saltem huic proximam ovalem. Substantia item ejus tenuis, pellucida, subtilis; imo quamvis nonnunquam prædæ ubertate, veluti sagina facta ad juglandis (imo, nisi errat Cardanus, ad passeris) magnitudinem excrescit; tamen si in tela pendulam adverso lumine conspexeris, instar chrysolithi pellucet tota, radiósque oculo gratissimos reflectit. Color huic, qualem Ovidius amantibus ascribit, pallidus; & quum diffusis undique pedibus sublimis hæret, stellæ pictæ effigiem graphicè exprimit. Ac si natura instituisset

Laudes Aranei domestici a corpore sumptæ.

tuisset non cæli tantum, sed & syderum ibi viventium imaginem huic conferre: cutis illi adeo mollis, lævis, polita, tersaque est, ut malacas puellas, & formæ observantissima Scortilla facile superet; tantæque perspicuitatis, ut speculorum more, intuentium imagines repræsentet. Digitos habet, quales formosę virgines discupiunt, longos, teretes, graciles, subtilissimi tactus, quo & neminem non temnit, & omnibus creaturis antecellit. Pedes habet neq; innumeros, ut scolopendrę; neq; nullos, ut infima insecta; neque sex tantum, ut impennium vulgus, sed octo, quem numerū perfectissimo proximū esse nemo ignorat. Hi etiam proportione constant sesquitertia illa mirabili & veneranda, ita ut licet posteriora primis semper breviora sint, tamen inter se mutuam qualitatem non amittunt. Visum illis negatum multi statuerunt philosophi, ipsi cæci. Nam exoculatæ si essent, quo modo loca venationi aptiora eligerent, quo ductore filum filo, suo quoq; ordine annecterent, aut disruptas casu telas cognoscerēt, & resarcirent. Quum etiam Cicuratę & familiares ad porrectam à latere staminis muscā longè accedunt, audacius appetunt, & veluti de manu in manum (quod sæpè vidimus) accipiunt: sane cæcutiunt illi summo meridie, qui videre ipsas non vident neque intelligunt. Nihil in isto araneo noxij est, nihil venenati; morsus quamvis infert inanes, & titillationi quàm dolori propiores. Imo quidem ipsarum corpora, cadavera, ova & excrementa, ad profligandos nonnullos morbos prodesse, quando de earum usu dixerimus, satis constabit. Nescio sane cur Pennio horrorem pararet, dum de illarum esu cogitaret: quum & Nobilem Anglam, & Phaërum medicum cognosceret, id ipsum omni sine noxa sæpius fecisse. Sunt igitur Araneæ à veneni labe immunes, salutares quidem. Quod vero nonnullis horrendum animal & ipso aspectu fugiendum videtur, id ego non formæ vitio, sed illorum melancholiæ, malaciæ & acrasiæ ferrem acceptum. Haud enim minor in illis naturæ elegantia & bonitas, quàm in papilione & musca apparet; morbusque mentis non levis est, fastidire tam bellum opus, & filatricis tam solertis præsentia inhorrescere. Denique mirabili corpori mirabilem cutis dispositionem naturamque attribuit Deus. Nam non semel duntaxat anni (viperarum more) sed mensis cujusque curriculo (si bene pasta fuerit) hanc mutat, aliamque subinde novam atque unà politiorem induit. Tantæ item temperaturæ per ἰσονυγκρασίαν, vitæque frugalitatem perhibetur, ut salubri in loco prædæque omnis non inopi immortalis vivat. Inter fortunæ vel fati potius bona, illud præstantissimum esse duco; quod materiem telarum ventre inhaustam gerunt; Cujus tanta ijs suppetit vis, ut innumera stamina producere texereque, & captas vel centum muscas quasi latioribus fascijs implicare possint. Quinetiam quamvis nec horreo congestum cibum habeant ut formicæ; nec appositum vel confitum, ut apes; sed fortuitā tantum prædā & venatione victitent: tamen advolante per Dei providentiam præda inediam sublevant, & aliquando opimis ex hostico ferculis pingues fiunt. Ad hæc non minimam bonæ fortunæ partem Araneæ tum datam crederem, quum aulicæ molestiæ satura, ædes cum podagra commutaret. Audistis enim jam antea Solomonem illi locum in aula olim tribuisse, ut suis aulicis, laboris, ingenij, sapientiæ, parsimoniæ & virtutis esset exemplar. Ibi telas exorsa, textrinæ manibus pedibusque incubuit, aucupio vacavit, nullas insidias, nullos tum formidans insultus; & (ut dicam breviter) sapientissimum animal sapientissimi regis larga dominabatur in aulâ. Postea mali insecuti principes, male conciliati, feriati, perditi, dictu difficile est, quam duriter eam acceperint, atque illicò scopis & sudibus, tanquam nocturnum furem, expelli, pessundari, occidique mandarent. Adfuere protinus furiæ quædam converrentes, & quicquid erudita operatione texebat lacerantes, adeo ut vix oculatas trigodæmonum scopas possit effugere.

Laudes Araneæ domesticæ à bonis Fortunæ.

fugere. Misera planè, quæ in tanta rerum affluentia, sola egebat; & in tam spaciosis ædibus, ne angulum quidem unum inveniebat. Regis item exemplo ducti nobiles & divites, virtutis laborisque magistram foras exigunt, & ne telam quidem (magnæ sapientiæ indicem & anathema,) superesse permittunt. Hæc cum olim proficisceretur (ut non male fingit Apologus;) forte se illi Podagra comitem adjunxit, tametsi passibus ambiguis admodum ægrè illam sequeretur. Iam unius diei itinere confecto, appetente vespero, consilium fuit diversum hospitem experiri. Ac Aranea oppidum ingressa, opulenti cujusdā civis domum nacta est, apud quem dum telas cœperat tapætaque præpandere, (Regis mali exemplo) pessimis modis habitam pellunt, & illā nocte errante pluvijs exponunt. Podagra vero pedibus capta, cum nequiret ultra progredi, in primas se ejus oppidi casas dedit, ubi vix tandē pauperis cujuspiam tuguriolum impetravit, quum ibi decubuisset, nihil non miseriarum experiebatur; Apponi cænaturienti vel stomachanti potius ater panis, cum olusculo vix sale condito, & è proximo stagno, aquula famiolo poterio peti, unde sitim extingueret. Sic igitur excepta, sibi poscit lectum insterni; Torus illi palearis, vel fortè roboreus datur, in quo suspirans & gemens membra componit. Sed ô quam male membris mollibus & ἀθίκτοι, (utor Hippocratis verbo:) cum tam duris culcitris puluinaribusque convenit? Primo igitur sole, convenere iterum aranea pariter & Podagra. Et prior illa, magnopere de diuitis civis incivilitate conquesta est. Podagra contra, de hospitis sui tenuitate asperoque victu: commonstrans lividas vibices, quas lignea scuticosaque fulcra tenellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam aliquandiu deliberatum inter eas fuit, in hanc pedibus sententiam venerunt, ut sequenti subinde nocte hospitem mutarent, videlicet, ut Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra vero divitium aulas, Regumque turres incolerent. Itaque podagra promissi nequaquam immemor, pedetentim tacitisque vestigijs pecuniosi cujusdam domum ingressa, ad obesuli heri pedes procubuit. Quam ubi conspexit hospes humanissimus, qua lenitate, quibus nominibus, quantis prothymijs visceratíonibusque excepit? Substernuntur olorinæ culcitræ; puluinis toralibusque milesijs cubilium fulcra replentur; fervet culina, omnia sunt in parato officia. Iam dapibus mensas onerant, & pocula ponunt. Huc capi præpingues atque altiles; Phasiani, perdices, pavones, coturnices, turtures, ficedulæ atque aves illæ binis cordibus superbientes convolant. Rhombos, Scaros, silurosque prætereo. Lucrina item conchylia, Abydena ostrea, & quicquid mare superum inferúmve lauti emittit. Hic vinum, candidum, nigrum, rubellum, purpureum, dulce, tenerum, austerum, Cecubum, Falernum, Chium, plenis crateris infunditur. Taceo mensas secundas à Tarentinis allatas, & exquisitissimis bellarijs in rosa violisque & Hyacintho instructas. Denique nihil deliciarum, cupediarum, lenocinij, ac voluptatum non exhauritur, ut Diva Podagra (est enim Bacchi venerisque filia) cum sororibus suis Chiragra atque Gonagra, suavibus modis & molliter acquiescat. At Aranea, fato item benigno ducta, pauperis ædiculas jam regijs vicarias subit ——————— *atque ibi miro*

Dogmate, quidve marem deceat, deceatq́, maritam
Addocet, atque suo sese sudore saginat.

Verum opponit aliquis, Nihil hic bonæ Fortunæ conspici, quam propter laudem Araneæ vices in hac hospitis hospitijque commutatione. Imo quidem permultum, non solum quia tutiùs & quietiùs vitam transigit; verum quia de specula non amplius adulteria, epulationes, compotationes, profusiones, ludos, choreas, aleationes, tesserationes; vanitates denique & turpitudines illas in pauperum casulis prospicit, quarum sese, dum in aulis cænaculisque

naculifque divitum viveret, confciam cognovit. Qui fane cum primùm araneam (laboris atque frugalitatis magiftram) eliminaffent, illicò, fola Podagra? imo quidem omnis Luxuria, fupparafitatio, diffimulatio, fuperbia in eorum aulas, vel potius in aures oculos mentefque intimas irrepfit, atque eos omnifcelere fceleratorum confortio coinquinavit. Næ, quantum præftaret regibus, pio, frugali, fapienti, & innoxio animalculo auram concedere: quàm his aurem & aurum; qui peffimis confilijs atque exemplis rectiffima quæque ingenia citò pervertunt. Ex animi Araneorum dotibus, nefcio an prudentiam, juftitiam, fortitudinem, temperantiam, φιλανθρωπίαν, φιλοπονίαν, φιλοπονίαν, αὐτάρκειαν, folertiam, munditiem, aliafque ejus virtutes; an artem verò ipfam mirabilem, peritiamque texendi laudem. Prudentiæ exemplar in eo apparet, quod incremento amnium ædibus minaturo, telas fuas altiùs attollunt; quod fereno, quando volitant mufcæ, non texunt, ut aucupio vacent; ruinis quoque imminentibus, cum telis primi cadunt, & ad alios fe lares fedemque certiorem conferunt: ad moleftæ rei contactum crura contrahit, caputque in centro (uti viperæ folent) abfcondit, tum ut minus doloris perfentifcat, tum ut corpore læfo (cui facile medetur) capitis tamen, totius gubernatoris, faluti fit profpectum. Quis hoc illis indicavit? an Caldæus aliquis ex fitu pofituque fyderum prædixit; non certè: fed prudentia quædam divina in Araneum diffufa; & ut verè ille vates cecinit, *Laudes Aranei domeftici ab animi dotibus.*

> *Spiritus intus alit, totofq; infufa per artus*
> *Mens agitat molem.*

Quinetiam quam primùm hoftem in caffes incidentem viderint, non ftatim eum pungunt aut mordent hoftili modo, fed bafijs quibufdam & titillationibus demulcent, donec vifcida tela è podice poftremis pedibus educta eum perleverint, & quafi fafcijs perplexo impeditoque, avolandi, refiftendi, movendique omnem copiam ademerint. Eo tum filo reti appenfo, ad centrum fe conferunt; obfervaturi an nova fe objiciat præda. Sic aliquando decem, imo viginti mufcas, filo fublimes factas animadvertes, quas figillatim fingulas rupto filo quo pendebant, & poftremarum tibiarum alteri annexas, ad centrum fui operis perducunt; depafcuntque. Vefcitur autem folo fucco mufcarum, reliquumque cadaver exangue & exuccum redditum, ceu inutile ftaminis pondus demittit. Præterea quia fæmina major aliquanto quam mas eft, idcirco fubter pendens obfervat, ne beftiolæ fibi caveant, fed incautæ in plagæ fuperiorem partem incurrant, ineptior enim propter corporis magnitudinem eft ad venatica munia obeunda. Mas verò (utpote agilior) quafi aliud fimulans, fupernè incubat, aut in quodam exiguo fuæ telæ fpecu omnia videns, atque à nemine vifus delitefcit. Cumque captura incidit, quàm vigilans & attentus ad curfum? elabi enim prædam non finit, fed à fuprema plaga ad infimam dicto ocyùs difcurrit; ubi etiam faturatus abundè fuerit, reliquos reponit hoftes, ac alio tempore devorandos filo fufpendet. Quum item per ætatem, telæ vifcofitatem fuam tenacem amiferint; aut retexit eas Araneus, aut novo quodam glutine confirmat. Finito opere, aut fe in centro continet, aut fuperiùs invigilans filum à centro deductum quafi manibus retinet, per quod ei acceffus ad retia & receffus, fimulque (fi quid prædæ irretiatur) ex telæ motitatione perfentifcit. Sed ut certior fiat priufquam defcendit, filum aliquoties retrahit, ut ex motu & pondere rem videat. Tum primum ad centrum properat; quod irretitæ beftiolæ aut fentientes aut divinantes, quiefcunt, ne fe motu prodant, atque amplius involuantur. Cæterum araneas non fallunt, qui oculis pedibufque indicibus prædam fentiunt, & concitatis gradibus numerò accurrunt. Verùm (Deus bone) quæ, quanta inter Araneos juftitia atque æquitas confpicitur? Nemo inter eos alterius conjugem eripit,

nemo alterius subit telam: quisque suo victitat labore atque peculio, vicinámque sepem confringere nefas ducunt:

Non ita mortales, quos (proh dolor) urget habendi
Tantus amor; domibus domus, aruis additur aruum;
Monticulus monti; maribus mare; si que potessint
Addiderint mundum mundo, suaque omnia dixint.

Adhæc, non probis animalculis insidias collocant & retia; sed crabronibus, Asilis, tabanis, Vespis, fucis, æstris, culicibus & muscis; quæ nobis tanquam lenones, fures, parasiti (ut Comicus loquitur) multa pariunt incommoda, bono verò usui sunt nulli. Audet etiam (quâ est singulari fortitudine roboreque præditus) vel lacertorum catulos venari, quos primùm plaga reluctantes celeriter involuit: mox labra vtraque diro morsu corripiens, adeo tenaciter stringit, ut eos efflare animam cogat, ac demum velut alter Cacus, in latibula exanimes retrorsum ductos deportat. Quod si forte in tanto certamine retia rupta aut implicata conspicatur; illico reficit, explicat, & ad pristinam polituram ingeniosissimè sarcit. Quid quod Araneo atrox sempiternaque simultas cum Serpentibus est? Nam si quando ille umbras, & frigora captans sub arborem Araneis plenam inciderit, filo se suo aliquis eorum in caput serpentis librat, tantaque vi rostro eius cerebrum arietat, ut stridens subinde ac vertigine rotata sibilans, nec filum quidem superne imminentis rumpere, adeo nec fugere miserrimus queat. Neque tanti spectaculi finis est; donec ariete crebro noster athleta illius animam Plutoni muneri transmiserit. Sileant hic amphitheatrales Romanorum pugnæ, & Elephantum sæua certamina; quando Araneolus cum atro luridoque serpente audet in arenam descendere: neque descendere solum, sed etiam de hoste triumphum & opima spolia reportare. Quis in tam exiguo & pæne nullo corpusculo, quod nec ossa, nec neruos, nec carnem, imo vix cutem habet, tantam non miratur vim, tantum pondus, tam acres durosque morsus, & incredibilem sanè fortitudinem, non à corpore, sed animo, vel Deo ipso potius profectam? Eadem ratione cum bufonibus & rubetis pugnam committunt, & singulari certamine hostem perimunt. Quod non solum Plinius & Physiologus Albertus memorant, sed Erasmus etiam in Dialogo amicitiæ monachum quendam, à cuius dum dormiret ore, bufo pendebat, hoc pacto liberatum recenset. Imo in palæstram persæpe cum crabone descendunt aligero, spiculigero, duro, & ferè corneæ fibræ colluctatore, qui licet ingenti vi eorum telas, ut diuites auro leges perrumpit, tandem tamen tenaciori collâ implicitus, violatarum ædium pænas dependit, & monomachia victus Araneo subjacet. Nolo temperantiam omittere, hominibus olim propriam, nunc vero Araneis quodammodo peculiarem. Quis nunc (si per ætatem liceat,) vnis sese satiat amoribus, & in vagos concubitus animum corpúsque totum non tradit? Verum aranei simulatque adoleuerint, matrimonia contrahunt, nunquam nisi morte interitura. Porro sicuti riualium impatientissimi, mæchos in tuguria sua ausos irrepere, primum morsibus, deinde exilio, nec rarò nece affectos iustè puniunt: ita nec ipsorum aliquis alterius coniugi vim facere, vel pudicitiam pellicere attentat. Tanti est inter eos cupiditatum cohibitio, conjugij fides, tanta probitásque, & quasi turturalis amor. Præterea si œconomiam spectes, quid araneis frugalius, laboriosius, vel mundius mundus ostentet? nam ne minimum filum disperdi, vel frustra poni permittunt, vicarijsque operis sese subleuant. Nam cum fæmina texit, Mas venatur; si alterutri ægrotant, vnus ambo explet officia, ut paria fiant merita. Sic venatur etiam mulier interdum, & vir texit, si quando alter alterius indiget opera; nec tam expertes τῆς ἀλληλοφιλίας eos arbitremur, vt in tanto amore conjugij vicarias nolint pro necessitate subire operas, & benevolentiam mutuis

subinde

ſubinde officijs tueri. Coniux domi iam & nendi & texendi rationem à parentibus edocta (veluti apud nos etiam fieri conſueuit,) telas orditur; tantique operis materiæ vterus eius ſufficit: ſiue ita corrupta ſtato tempore alui natura (ut Democrito placet;) ſiue eſt intus quædam lanigera fertilitas, ut in Bombycibus. Ariſtoteles tamen materiem foris eſſe vult, veluti corticem, eamque nendo texendoque explicari: ſeu more eorum quæ ſuis villis iaculantur, ut hiſtrices. Vtcunque fuerit, ne tantilli fili iacturam faciunt; ſed prouidentiâ Duce quæque attentant. φιλοτεκνίαν ipſorum ſolus is recte dixerit, qui ipſe prolis fouendæ atque educandæ viam tenuit. Etenim mutua incubatione oua conſeruant, caloremque eorum ſuſcitant & augent, & quamvis fætus trecentos ſæpe pariunt, omnes tamen ad laborem, parſimoniam, diſciplinam, textrinam æque aſſuefaciunt, parilíque amore & animo complectuntur. Munditiem illarum ſæpe admiratus ſum, quum vel macilentos & morbidos ad imam telam è ſpecu deſcendere, atque aluum exonerare viderem, ne forte excrementorum ſordibus ædes, vel textrina & tela inquinarentur. Atque hæc de ciuilibus domeſticiſque virtutibus dici ſufficiat. Nunc ad artem illam telariam veniamus, Palladi inventrici adeo infeſtam; ſuperauit enim ea diſcipula magiſtram ſuam, & ſubtilitate operis anteiuit. Primum autem materiam illam lentam ſequacem & glutinoſam conſideremus, quæ nec ſiccitate, nec humore tenacitatem amittit. Hanc ex vtero duci ex Plinio diximus; tamen quum & mares etiam texunt, ex podice potius proferri cum Bruero noſtro chariſſimo, jure contenderim. Inexhauſta item cum ſit, infinitam hic Dei atque inexhauſtam potentiam veneremur; nam corporeis illud aut phyſicis cauſis aſcribere, dementiæ proximum videtur. Qui vero aranei artificioſiſſimi creduntur, veluti Autumnales & Holci, filum ducunt omni pilo, vel byſſo potius longè exilius, tenuius, levius, atque eâ (teſte Æliano) ſubtilitate, vt tota tela complicata vix vnum filum linteum, quamvis tenuiſſimum adæquet. Hos tam mares quam fæminas Edoardus Monimius eleganter deſcripſit, Heptam lib. 7. his verbis:

——— Ille domum venatu paſcit, at iſta
Mæonio graciles orditur tegmine telas.
Stanniparus venter, vomifilus, lanifer, ipſi
Palladiam cumulatque colum, calathoſque miniſtrat.
Ipſius eſt fuſum pondus; quod fila trahendo
Nectit & intorquet parili ſub tegmine ducta
Illa ſuam à medijs orditur Dædala telam;
Et gracili tenues intendit ſtamine tractus.
Tela iugo iuncta eſt, ſtamen cecernit arundo,
Inſeritur medium radijs ſubtegmen acutis;
Atque oram à centro pannum ſibi ſtaminat illum.
Peruia tela patet gemina de parte, feroci
Ne concuſſa Euro frangantur ſtamina, quóque
Muſca volax tenui ſtretur ſinuamine caſsis,
Reticuli primam vix muſcula contigit oram.
Mas abit in telæ centrum, ut diſcrimine paruo
Vinciat ipſe ſuo peregrinam caſſe volucrem.

Horum reticulorum tanta varietas, vt eorum artifex mille operum Dea non male dicatur. Nam quædam laxiora, quædam denſiora; alia triangularia, alia quadrata, quædam Rhomboidea, pro loci venationiſque commoditate. Orbiculare vero illud inter duas arbores, vel arundines, & ſæpe in feneſtris varijs antennis funiculiſque appenſum, Deus bone; quantam rationem, judicium, artem, quàm mirabilem ſapientiam pulchritudinemque oſtendit? Sane non

male hinc Euclides figuras: piſcatores reticularia, didicerunt; unde enim aliàs tam peritæ, tam induſtriæ magiſtræ peterent exemplar? Tam moderato unguine, tam tereti opere, tam æquali ſtamine rem abſoluit, ita fuſi ponderiſque loco ſe librat, ut conferri cum Minerva poſſe, niſi me exemplum terreret, facile dicerem. Sed & operis firmitas etiam mira videtur, quum rerum infirmiſſima apparens, crabones teneat, venti perferat furores, pulvereque injecto diſtenditur potius quam frangitur aut violatur. Reticulariæ ſuæ modus hic eſt. Primum quinque ſemidiametris ad circumambientia loca pro ſuo inſtituto aptiſſima circumductis, deinde nullo circino, ſed fatali pedum ſcientia 44. circulos, a centro ad ſuperficiem certis ſemper partibus ab invicem diſtantiores filo poſito delineat. Quin porro illud nobis ſcitu jucundum, ut & viſu doctiſſimo Turnero & Bruero mirabile videbatur, Araneos iſtos quando filum rectâ lineâ à ſumma trabe ad terram figere cupiunt, lapillum pedibus complecti, ſeque tum ſenſim per triplicatum filum demittere, ut terreſtris angulus trabali examuſſim reſpondeat. Sed illud ante omnia ſuſpicionem meretur, quomodo primum filum in citeriore parte amniculi, ſecundum in vlteriore ligant, cum nec eis volandi, nec natandi ſcientiam docuit natura; an vero ſaltu eum trajiciunt, equidem dubito. Secundas in textrina occupant & merentur domeſtici in contignationibus tectorum ædificantes; alijque agreſtes, qui in herba latam, ſpiſſam, planamque telam, & reveratelam concinnant, veli linteique inſtar expanſam. Horum in opere ſi tramas, foraginem, inſile, radium, pectinem, ſubtegmen, ſtamen atque veſcas propius inſpexeris; ſanè aut nihil, aut Deum ibi planiſſimè videris inſenſibiliter (tamen re ipſa) hæc omnia adminiſtrantem. Et profecto hoc ipſo Ægyptios, Lydos, Penelopen, Tanaquillida, Ameſtrim, Claudianam Romanam, Sabinam, Iuliam, & reginas Macedonum textrinæ peritiſſimas longè ſuperant, quòd (præter vulgarem rationem & artem) nullis filis per tranſverſum actis ex arctiſſima quadam villorum in longum continuitatē ſolidam tenacemque telam componunt. Confectum jam opus ſaliva quadam viſcidâ & glutinoſâ obducunt, cujus ſolo contactu inviſcata præda, cæcitatis imprudentiæque pœnas perſoluit. Color telæ aërius atque pellucidus, vel potius nullus; id quod imponit incautis muſcis, & vel oculatis fraudi ſit. Nam ſi quem manifeſtum colorem repræſentaret, præcauto opus eſſe exiſtimantes, longiùs vitarent. Ignobiliores aranei (deſides nimirum, obeſuli & ſpeluncarij,) telam rudem admodum conficiunt, & longè craſſioris fili, quam cavernis tantum muralibus præpandunt. His corpus ponderoſius, pedes breviores, carminationique & ſtamini ineptiores, prædam apprehendunt potius caſu, quam quærunt, quoniam foramen extra magnum, peropportunum muſcis latibulum videtur. Verum primo limine implicati ab Araneo arripiuntur, & quo morituri ſolent, in carnificinam intus deportantur: altè enim in muris excubant, tum ut aves ſibi inſidiantes (paſſeres, erythacos, Philomelas, troglodytas) fallant, tum ut muſcis nihil ineſſe mali arbitrantibus citius imponant. *Atque de Araneis innoxijs eorumq́ telis generaliter hæc dicta ſint. Iam de illarum ſpeciebus à nobis obſervatis pauca adjiciemus.*

CAP. XIIII.

De certis quibuſdam Araneorum ſpeciebus ab authoribus obſervatis.

Araneos ita diviſos à nobis eſſe meminiſtis, ut Alij noxij *Phalangia* dicti eſſent, alij vero innoxij. Phalangiorum pauci (forte nulli,) textrinam exercent; Alij vero omnes vel retibus, vel telis [illegible]ciundis operam navant. Retiarij alij domeſtici, alij agreſtes; ve-

luti etiam telarij. *Inter Retiarios unum* vidimus omnium maximum : Cujus hic iconem. Autumno inter rosarum ramulos rete artificiosissimum expandit,

& transcurrentem alium araneum, vel culices & muscas advolantes mira dexteritate attracto fune illaqueat; atque ita suspensas in futuram famem relinquit. Corpus illi spumeum, & ovali penè figura; caput sub ventre exiguum atque forcipatum; dorsum varijs maculis candicantibus ornatum. Est ex Autumnalium Holcorum genere, brevique temporis spacio, a pisi magnitudine ad eam quam videtis crassitiem increscit. *Inter Telarios quosdam vidimus subtilem telam texentes, alios mediocrem; quosdam vilem, crassam, rudem atque deformem. Subtiliores artifices* sunt domestici, quorum hic unum fuscicoloris, depictæ magnitudinis, & inter oculos solemque positum, nonnullæ (uti dicam) pelluciditatis. Hic ille est cujus Encomium Cælius Secundus Curio; Cujus naturam Plinius curiosulè descripsit; qui Hebam, Penelopen, Ægyptios, Lydos, Macedones, aliosque telariæ deditos erudivit. Mediocrem telam & fortem texit hic Araneus sylvestris in sepibus linteamen expandens cum sago, ubi habitat observans prædam. Crassior est ejus tela, ne pluvijs

perpluat, & ut ventorum vires meliùs sustineat: corpus fuscum obtinet, sed pedes veluti polymitos nigris albisque maculis seriatim varios. Os illi forcipatum acetabulis munitum, supra quod in capite duo parva albicantia puncta cernuntur, nescio an oculorum officio defungentia; totum corpus leniter hirsutum. Longè latéque telam expandit, ut prædam plurimam (cui rei deditissimus videtur) capere

queat. *Vilem atque incomptam telam* ducit, & quasi in fasciculum colligit hic campestris, quem in agro Colcestriensi primum observavit Pennius inter Origanum sylvestrem muscis insidiantem, nec aliàs conspexit unquam. Pedes habet proxime descripto similes: corpus globi æmulum; dorsum quidecim albis maculis notatum: anum quoque habet quadrangularem & nigrum. Huc etiam tres luporum species referimus, in murorum rimis, macerijs, lapidumque ruderibus victitantes. Sordidam telam & parvam in cavernis texunt; extra speluncam interdiu spe prædæ longiùs vagantur, quam magno impetu adorti, in antrum trahunt. Maximus fusco est colore, caput illi quasi ovale, corpus globosæ fere rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant,

 circa

circa medium dorsum colore est magis albicante: pedes habet ex nigris fuscisque maculis pulchre varios. Medius minor est, tinctura grisea. Spinam albæ tres quasi margaritæ illustrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius nigrior videtur, dorso crucem gerens transversam, rectangularem albissimam, ideoque à quibusdam, *Sanctus* vocatur. E luporum hos esse genere conjicio, quia currunt cum saltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in crastinam reponunt, sed omnes uno die prædas absumunt. Cinereum hujus generis vidit Gesnerus. Sunt præterea aranei longipedes, inordinatæ rudissimæque telæ artifices. Campestrem corpore ferè globoso & fusco, graminicolam, ovisequum, Angli *Shepherd* sive opilionem nominant, vel quia ovium consortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, pastores noxa & veneno carere (est enim & ipse tam intus quàm extra sumptus, animal innoxium:) existimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum species. Est enim Araneus quidam niger breviusculis pedibus, ovum sub ventre niveum secum portans, & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad pastum omnes unà procedunt; vesperi verò parentis dorso conscenso requiescunt. Hunc verrucis asperum credidit Pennius, donec stipulæ contactu araneolorum descensum plane viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus brevissimis, cum Asellis & Iulis habitantes. Vidimus item (inquit Gesnerus) totos albos, compresso & latiusculo corpore, in flore Oreoselini, in rosis atque in gramine, pedes illis tenuissimis longissimi, os maculâ, latus verò utrunque rubicundâ lineâ notatur. Venenatum credit, quia cercopithecum ejus esu pene exaninem vidit, & vix oleo infuso liberatum. Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda, ex atro ruffescentes, veluti etiam virides. Sunt & rubri duum generum. Vnum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flavescentibus, cauda atque ventre ex fusco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, Reduvio ovili minus, intensè (veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monstrum Aranei referat: caput illi araneis simile, sed parvum valde. Intra terram habitat, rudissimam telam operans & indigestam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monstrat. Plura Araneorum esse genera facilè concedimus, plurium item colorem: neque enim nostra fert omnia tellus, neque ipse Actorides, quamvis πανόπτης dictus, vidit singula. Cætera gratior forte posteritas & meliorenum eraverit. Nos interim de Araneis si non ad voluptatem, sane ad voluntatem diximus; neque enim plura voluimus, qui in his etiam scribendis strenuè sudavimus. Illud tantum notabimus, Omnes Retiarios, Telariosque araneos, cum ætate peritiam acquirere majorem; lanis inclusos Tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere.

Quanto

Quanto etiam latiores & ſtrigoſiores, tanto ingenioſiores in vitæ muneribus reperiuntur.

CAP. XV.
De Generatione, Coitu, & uſu Araneorum.

Generari Araneos aliquot ex feminibus aërijs ſitu & corruptione putrefactis, ex eo conſtat, quòd noviſſimæ ædes primo fere quo dealbantur die, eorum corporibus teliſque ſcatent. Propagatio autem plerunque coitu fit, cujus deſiderium & actio fere totum Ver durat. Tum retis mutua ac repetita attractiuncula venerem quaſi accendunt; continuo inter trahendum propiùs accedunt; tum deniq; averſis clunibus copulantur, quia ille coeundi modus (ob globoſam corporis formam) maxime erat conveniens. Eodem mòdo Phalangia, (quotquot texunt) venerem abſoluunt, & generantur ex ejuſdem generis animalibus, ut Ariſtoteles teſtatur. Ipſa autem non Vere, ſed appropinquante hyeme coeunt, quo tempore velocioris motus, certiſſimæ noxæ, magiſque venenati morſus videntur. Quædam à coitu unicum ovum pariunt portantque ſub ventre, colore niveo, & per vices incubant, mare ſubinde fæminam juvante. Aliæ multa minutaque ova ponunt, ſemini papaveris ſimilia: é quibus excluſi triceni aliquando araneoli, poſt vanos quoſdam in tela luſus, tandem cum matre prodeunt, veſpereque exorto telam repetunt: donec quiſque propriam telam texere didicit, qua tutius atque jucundius vitam peragat. Saltando fœtus excludunt, ovis per triduum incubant, menſeque lunari prolem perficiunt. Domeſtici tenuiori tela ova deponunt, craſſiori ſylveſtres, quia magis imbrium ventorumque injurijs opponuntur. Generationi plurimum confert locus. Nam ut in regione Arrhatenſi & in Creta inſula abundant phalangiorum genera, ita illa Hibernia non vidit, Anglia non diu ſuſtentavit, turris Gratianopolitana non pertulit. Quamvis enim Aranei noſtri permulti intus devorati noceant, morſus tamen eorum veneni expers, & nemini, uti omnium contra Phalangiorum, lætalis. Innoxij morſus Araneos ubi non videris? Scandunt Regum aulas, ut virtutem addiſcant. Divitum cubiculis inſunt, ut officij admoneant; pauperum tabernas incolunt, ut patientiam, tolerantiam, laborem ijs commendent. Si pomærium ingrediaris, veſtiunt unamquamque arborem. Si hortum, in roſis latitant: ſi agrum, in ſepibus operantur. Domi foriſque eos inveneris, nequa abeſſe virtutis diligentiæque exemplar conqueri cum cauſa poſſis. Araneam licet Minerva petulantem, Martialis vagam, Claudianus audacem, Politianus pendulam, Iuvenalis aridam, Propertius putridam, Virgilius levem, Plautus inutilem autumant atque appellant: Tamen varijs eam uſibus creatam eſſe liquido manifeſtum fiet. Quare adorata numinis majeſtate, quæ tantas tam puſillo corpori virtutes indidit, ad commoditates dicendas veniamus. Araneus muſcarius linteolo involutus, ac ſiniſtro brachio appenſus, ad quotidianam arcendam bene facit, inquit Trallianus. Magis autem, ſi multi cum oleo laurino ad linimenti conſiſtentiam fuerint cocti; quo loci pulſatiles in utroque carpo, & cubito & temporibus, quando ante paroxyſmum inuncti fuerint, remittit febris & poſtea perrarò redit. *Kiramides*. Araneus cum ſplenio ſubactus, ac linteo extenſus, temporibuſque applicatus, *Tertianæ* febris acceſſiones curat. *Dioſcorides*. Araneus lycos dictus, in calamo pectori alligatus, idem præſtat, *authore Plinio*. Araneus ille domeſticus, qui denſam gracilem ac candidam telam texit, aluta vel nucis putamine incluſus, ac Lacerto vel collo appenſus, *Quartanæ* paroxyſmos

Generatio. *Coitus.* *Vſus.*

roxyſmos avertere creditur. *Dioſcorid.* Quod per experientiam verum fuiſſe, ſcripſit Pennius. Tres Aranei viventes, oleo injecti, ſtatim ſuper ignem fer-veant, oleum illud tepide *auri dolenti* inſtillatum valde conducit; vel ſuccum araneorum cum roſarum ſucco exprime, & cum lana infunde. *Marcellus Emp.* Plinius eas aceto, vel oleo roſaceo macerari atque conteri, deinde in aurem mitti conſulit, cum croco, & doloris ſedationem certo recipit: idem quoque Dioſcorides affirmat. Softratus lib. περὶ δακέων ſcribit, Crancocalapten (Aranei ſpeciem) in oleo ſuffocatum, contra venena præſentaneo eſſe auxi-lio, uti Scholiaſtes Nicandri meminit. Sunt qui Araneum ſiniſtra manu cap-tum, & tritum cum roſaceo, in aurem illius regionis infundunt, quâ *dens do-let*, & prodeſſe aſſerit *Plinius. Suis ipſorum morſibus impoſiti*, imo intus qui-dem ſumpti auxilio ſunt. Quid referam albugines oculorum, infeſtiſſimum morbum? At is quam parvo negotio, noſtri Aranei opere diluitur, ſi quis modo longiſſimos tenuiſſimoſque pedes (præſertim ejus generis araneorum qui candidiores ſunt) cum oleo conterat, eoque medicamine affectos oculos inungat. *Plinius. Oculorum* quoque fluorem (Græci ἐπιφορὰν dicunt) Aranei do-meſtici ſanies & urina reprimit, cum roſaceo vel croci drachma inſtillata, aut per ſe lana appoſita: quo noſcatis nihil in eo tam ſordidum, quod non ſecum aliquam ferat utilitatem. Ad *uteri ſuffocationem* Aëtius ceratam ex Araneis umbilico applicavit, & plurimum contuliſſe ſcripto prodidit. *Lienis dolorem tumoremq́*, Araneis cedere, Plinius memorat; rationem non monſtrat. Ait etiam, ſi quis Araneum cum filo deſcendentem ceperit, manuque cava con-tritum umbilico appoſuerit, *provocari alvum*: ſi vero aſcendentem ita adhi-buerit, *cohiberi*. Scribit etiam Araneum ægro neſciente impoſitum, ter-tioque die ſolutum, *furunculos* curare. Dempto capite pedibuſque, infricatus condylomata perſanat. *Idem.* Suffitu Araneorum decidunt omnes pediculi, nec alij poſtea naſcuntur. Adeps anſerinus cum roſaceo & araneo mammis inunctus, eas à lactis coagulatione poſt partum cuſtodit. *Anonymus.* Imo (nodoſum illud divitum flagellum, atque medicorum ludibrium) *Podagra*, quam nulla ratione poſſe curari docti pleriq́ue ſtatuunt; ſola præſentia Ara-nei levamen ſentit & curationem, ſi luna ſoleque unà exoculatis (id eſt, illâ, quâ non lucent hora) acceptus, pedibuſq́ue poſterioribus multatus & cervina pelle incluſus, pedi alligetur dolenti, atq; ibi aliquandiu manere permittatur. Quinetiam tutos fere (quod pauciſſimis pharmacis uſu venit) à podagra chi-ragraque eos videmus, quorum ædes frequens Araneus colit, ſuiſq́ue auleis & periſtromatis exornat; ô rarum naturæ miraculum! ô miram contemptibi-lis beſtialæ virtutem! ô perbeatos divites ſi tam præſenti quidem bono uti fruique ſcirent! Antoninus Pius dicere ſolitus eſt, Sophiſticas argutias ſimi-les eſſe araneorum telis, vt quæ plurimum artificij atque ingenij, ſed vtilitatis minimum haberent. Quoties autem per recens vulnus totus humani corporis cruor miſerè fluxit? quem tamen, denſiore paulo Aranei texto ſtrictè alligato, inhibere in promptu fuiſſet, ſiquidem attentiores aliquantò eſſenus ad noſtra-tia domeſticaque remedia. Sed peregrinis & é longinquo petitis inhiamus, tanquam aut meliora ſint, quæ ex vltima vſque India magno negotio advehi-mus; aut ſalubriora, quæ magna ſecum pretia ferunt. Sane niſi libido nos in-ſana, veluti æſtro percitos, per omnes terræ mariſque tractus agitaret, ad ſan-guinem ſiſtendum, ulcera curanda, ſaniem prohibendam, inflammationem arcendam, vulnera conglutinanda, pluris unam Aranei telam, quam Sarco-collam, Sandaracam, Bolum ex Armenia petitum, terram ſigillo nobilem, famiam Argillam, Lemni denique lutum faceremus. Aſtringit enim, refri-gerat, ſiccat, glutinat, & nihil putridum diu ſubeſſe permittit. Quâ de cauſâ omnem é naribus *Hæmorrhagiam*, (uti etiam *hæmorrhoidas* & ſanguinis ex dyſenteria,

dyſenteria, menſtruis, & venarum ubicunque anaſtomoſi nimiam euacuationem) citiſſimè ſanat, ſiue ſola cum vino intùs foríſque detur, ſiue cum lapide hæmatite, croco Martis, alijſque id genus commiſceatur. Ingreditur item tela Araneorum unguentum *contra Serpigines*; *& ani condylomatis* alligata, ſine dolore illa abſumit. *Marc. Emp.* *Epiphoras* item curat teſte Plinio, &cum oleo impoſita *articulorum vulnera* conſolidat. Quidam cinere telarum cum polenta & vino albo uti malint. *Verrucas* noſtri chirurgi curant hoc modo: Telam aranei rudiorem in pilæ formam convoluunt, ac verrucæ impoſitam accendunt, ibidemq; in cineres redigunt: quo pacto radicitus, imò eradicitus tollitur verruca, neque poſtea unquam renaſcitur. Marcellus Empiricus telas araneorum in cupreſſo repertas *podagrico* cuidam medicamento inferit, ad dolorem leniendum. *Ad perforati dentis dolorem*, Gal.5. κατ. τοπ. ex Archigene, oua araneorum oleo Nardino diluta, dentique impoſita, valde commendat. Oua item ad tertianam abigendam propinat Kiramides. Vnde cum Galeno ad Piſonem concludimus; Ex aranei textrina intelligi ſatis poſſe, Nihil tam ſordidum naturam peperiſſe, quin ſuos eoſque perneceſſarios uſus habeat, modò diligentiam maiorem medici oſtenderent, communémque εὐπορίςων ſyluam ingredi non faſtidirent. Nunc ad reliqua me conferam, ne dum tantus in Aranei hiſtoria videor, texiſſe reuera videar (quod dicitur) ἱςὸν ἀράχνης. Illud tantum adiungam, Cercopithecos Simios, ſtelliones, lacertas, Veſpas, ichneumones, hirundines, paſſeres, paros, troglodyten, Araneis veſci. Luſciniam vero, Oſcinum facile principem, illorum eſu à quibuſcunque morbis liberari. Regnante Alexandro meretrix puella in Alexandria longè blandiſſima perhibetur, quæ à juuentute uſque araneis nutriebatur; eamque ob cauſam rex admonitus, ut accuratè ab ejus amplexu caveret, ne veneno inficeretur per ſudores vaporante. Albertus item meminit Colonienſis cuiuſdam nobilis virginis, araneis à teneris uſque annis cibatæ. Imo & nos Angli Heroinam etiamnum viuentem habemus, quæ (ut ſupra dictum eſt,) ab eorum eſu non abſtinet. Nequeo non hiſtoriam repetere à viro fide digniſſimo, Bruero noſtro chariſſimo, olim relatam. Venereus quidam nepotulus, profligatis rebus, & inter commeſſationes luſtraque perditis, quidvis pecuniæ cauſâ etiam cum capitis periculo auſurus; ubi diuitem quandam matronam Londinenſem tympanite deploratiſſimo affectam, ac à medicis pro deſperata habitam audiuiſſet, perſonam ac officium medici mentitus, ſe illum, imo omnem curaturum eſſe morbum multis recepit. Sed ut moris eſt, mediam mercedis partem ſtatim numerandam, reliquam ſyngrapha ſpondendam, & in fine morbi ſoluendam procurauit. Tum, veluti deſperatæ, Araneum illi propinauit, ſalutem certam promittens à triduo, atque ita citiſſimis quadrigis ex urbe euolat, ne rumore de ægrotantis morte (quam in limine poſitam conjecerat) interim oborto, cædis alligaretur. At fœmina paulò poſt vi veneni morbo liberatur: & medicus ignarus, tanti author facinoris, haud cognoſcitur. Poſt aliquot menſes redijt hic bonus vir, ſecurus rerum omnium quæ contigerant, atque clam de mulieris illius ſtatu ſciſcitatus, convaluiſſe didicit. Tum vero palam ſe oſtentare, rogare quomodo ſuſtentatum ſit, excuſare abſentiam per amici ſummi valetudinem, & quòd nihil mali ex tam ſalubri medicina contingere potuiſſet, certo ſciret; confidenter item reliquum mercedis petere, & non illubenter auferre. Næ præſenti hac in morum & temporum corruptela, quanti jam fuerit hic medicaſter, qua fortuita bona artis eſſe putantur; & temeraria unius morbi curatio, vel cum vitæ periculo inſtituta, medicos tum creat ex fece agyrtarum, tum laude item & lauro dignos judicat? Sed hæc Nemeſis melior caſtiget: nos ad formicas venimus.

CAP. XVI.

Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describitur.

Laudes à corpore petitæ.

Exorsurus Formicæ laudes, nescio an à corpore an ab animo principium ducam; cùm vtroque non solum multis Insectis, sed etiam quibusdam hominibus Formicæ sunt præferendæ. Neq; enim vnoculi Coclitum prosapiam referunt, neque limulis aut truculentis oculis conspiciunt, neque collatitio ventre incedunt, ut Comici Ballio; neque insigniti, vari, valgi, compernes, ventriosi, bucculenti, panso o.e, macilentis malis, inculta fronte, vel effæto utero incedunt, ut Nobiles & Heroinæ permultæ, quibus libido perijt; sed & formæ dignitas mentis bonitatem consequitur, naturaque illis (pro suo loco & ordine) constantem & absolutam quandam perfectionem attribuit. Cardanus visum ijs primus eripere voluit, ob corporis parvitatem; parum memor multa esse muscarum & culicum genera formicis minora, quæ tamen & oculos & visum obtinuerunt. Sed si oculis capiuntur, quid lux ijs prodesset non video, & cæca nocte æquè atque interdiu elaborarent. Fateor equidem antennas ipsis loco baculi inservire ad viam tentandam, non quia cujusmodi sit via, non perspiciunt, sed quod mollitiem, duritiemque objectorum ijs tantum medijs explorant. Caput habent exiguum, sed cæliforme rotundum, cerebrosum, oculatum, ore item dentato, gutture non elingui & palato præditum. Pectus illis quadratum, costis munitum, pulmonibus, vel vicarijs follibus donatum; quibus illa firmitudo & laxitas, ut nullis laboribus anhelosi spiritum semper ducant liberrimum. Ventri stomachus inest ad digerenda venena (serpentibus & bufonibus sæpe vescuntur) non imbellis, atque uterum grandis calor & fertilitas quædam grata commendat. Quid ego hic pedum celeritatem agilitatemque memorem, & æqualem incessum? quibus non solum equos gradarios vincunt (pro corporis analogia) sed etiam citissimis quadrigis præferendæ sunt. Colore per loci & generis differentiam variant. Nam & rubros habent Magni incolæ, & Budemelitæ albos agnoscunt. Europæi potissimum nigros viderunt & aureos, atque ex flavo nonnihil erubescentes. Hic vero breviculi, strigosiores, tenui collo, graciles, & infirmi corporis videntur: tamen & hi onus triplo corpore majus & ponderosius portant, atque etiam Indiani non contemnendæ molis, magna carnium frusta auferunt atque absumunt.

Laudes ab animo desumptæ.

Corpora vidisti; mores quos ante gerebant
Nunc audi: parcum genus est, patiensq; laboris } Virg. 4. Æneid.
Quæsitique tenax, & quod quæsita reservet.

Sane quoties Caij Iulij Cæsaris profusionem, Caligulæ luxum, Neronis prodigalitatē, nepotinas Apicij helluationes, & Heliogabali sumptus repeto magnificos; toties Formicæ genium ingeniumq; maximè laudo, atque hominum prudentiæ facilè præfero. Vixerunt illi (sat scio) suavibus modis, atque uncta é patribus patrimonia, opulentas hæreditates obtinuerunt. Tamen commenti novum balnearum usum, periculosissima genera ciborū, exquisitissima convivia, liburnicas de Cedro factas, gemmatas puppes, margaritarum potionem; unius anni curriculo tantum decoxerant, quantum toto vitæ decursu, spolijs tributisq; domi forisve habitis, extorserāt. Habuit Licinius Crassus olim multa; quem ad incitas redactum, & occurrentium cachinnis exceptum, populus per ludibrium *divitem* vocarit. Atqui (proh deos!) inquit Comicus, Quàm miserum, isthoc est verbū, Habuisse tam olim multa, habere jam nihil? Quàm nobis

nobis Formicam imitari præstaret, quæ collectas Autumno fruges hibernis commeſtationibus non prodigit, ſed in futuros uſus diurnumque alimentum providè conſervat. Hinc fit, ut non arida unquam pauperie excrucietur, nec adverſæ fortunæ undis jactetur, nec ære alieno obnoxia implicetur, nec ab alio animali, vel operam, vel vitæ ſalutiſve præſidia mutuetur. Et, ſi frugalitas à frugibus, quod Etymologi ſtatuunt, dicta fuerit, (Majores nempe noſtri, veteris ſobrietatis magiſtri, alias epulas haud norant:) ſane illam à protoplaſtis illis parentibus, in Formicas migraſſe veriſimile eſt, quæ illis ſolis vitam ſuſtentant ſiccam, & conquiſitam ferculorum multitudinem effugiunt. Ex his igitur Myrmedonas, optimam (quà temperantiam, quà diligentiam atque laborem ſpectes;) Græcorum gentem naſci non male finxit poëta. Vnde enim illis tanta rerum opumque affluentia, niſi formicina quadam prudentiâ parta ſervaſſent, in paupertatis evitationem repoſuiſſent? Atque ſicut in retinendo parſimonia, ita in acquirendo ſedulitas, induſtria, ſagacitas & diligentia ipſarum mirabilis ſpectatur. Primùm autem vitæ, deinde prolis, ultimo victus commodam ineunt rationem. Ante omnia ædes ſibi parant, ut Aureo illo ſeculo, non tegula deliciari, ſed viridante ceſpite tectas, & non cocto latere, ſed terreo quodam muro circumcinctas. Pyramides & foſſas Ægyptias, Creticumque laberinthum hiſtoriæ plurimum celebrant. Sed foſſarum quas Formicæ fodiunt elegantiam, figuram, dignitatem, flexiones, diverticula, anfractus, nemo ſatis videat aut laudet. Etenim hæ ineffabili prudentia ac artem omnem vincente, ſubterranea ædificia tortuoſiſſime conſtruunt, ut viam ſolum inviam inſidias ſibi ſtruentibus aperiant. Primum terram teneris unguiculis ligonum vice excavant, ac pro cavernis poſterioribus pedibus bipalliorum loco ejiciunt. Hinc regeſtum exaggerant, ac tanquam muros vel propugnacula circumvallant. Deinde paleis, ſtramine, frondibus, corticum & ramulorum fragmentis opus tegunt, novaque materia accumulata turrim erigunt de longinquo eminentem, (*Myrmeciam* dictam) jacto fundamento longe excelſiorem, & declivem; tum ne pluvijs ſtagnantibus ædes concidant, tum ut aëre item perflatæ ſalubrius degant. Figuram ædificij divinum hoc animalculum à cœlo petijt, vel quia multitudo ſuæ gentis capaciſſimam poſceret, vel præſtantia optimam expoſtularet: Introitus non rectus, ſed varijs meandris valde perplexus atque ambiguus. Cavernas in hac ſua arce triplici ordine diſtinguunt, ſed aditu tam inacceſſo, ut vel Argum ipſum totoculum ſæpè eludat. Prima camera ſatis larga, quaſi baſilica videtur, ubi omnium una Panegyris & conventus, à nobis *Panmyrmecium* vocata: ſub hac profęminis Gynecæum Dędalea manu & opere fornicato, quo ovis in tuto poſitis fætus pariant, fabricatur, ne poſteritatis videatur neglecta cura. Tertiæ ædes intimæ & tutiſſimæ ab imbribus pro granorum acervis extruuntur, ut ibi quaſi in horreo ventris theſaurum condant, & ab Hyberno frigore omnia pervadente præmuniant; radices & extimas monticuli oras Cæmiterio aſſignant, eoque vita defunctos cum honore & pompa ſepeliunt. Atque hæc ædificij ratio; ſimplex illa quidem & in terræ cavernis poſita; qualis illa ſapientum priſcorum, antequam ſuperba, & cælo minitantia tecta inſana Nini ambitio excogitaverat. Ab ejus obitu, Reges memorem aut Principes? imo ex imi ſubſellij civibus quidam ſuperſunt, qui immani ſumptu, non formicinum cumulum; ſed Mauſeolum, vel cadaveris ſui ergaſtulum ædificant, omnique opera & arte poliendum curant. Digni ſane qui ab ipſis formicis vivi pereant, ut prudentis animalis morſu intereuntes, dignas ſtultitiæ luant pœnas. Neque ædiculas vel turres erigunt, ut otioſis latibula, male feriatis aſylum ſubminiſtrent: ſed quiſque (imperante tamen nemine) honeſtam ſibi capit provinciam, & in Democratiæ ſuæ publicam utilitatem mutuas vica-

riaſque operas impendit. Hi enim, veluti in fodinis metallicis, ſeſe cuniculis agendis ſtrenuè exercent; illi ædibus reparandis, ornandis, everrendiſque vigilant: alij mortuos, magna comitante caterva, & ferali ſolennitate in Propylis ſepulchro claudunt; alij contra ægrotantibus præſtant auxilium, atque ex theſauro granum quoddam medicamentoſum, (ſunt enim ibidem penè omnium herbarum grana) apportant atque præparant. Nec deſunt illis Frumentarij, ſpicilegi, promi condi; œconomi, fabri, architecti, fornicarij, cunicularij; vel potius ea eſt ſingulorum virtus & ſcientia, ut quiſque quid ubique factu opus ſit rectè teneat, & reipub. juvandæ comiter incumbat. In communi autem opere qui labor, quanta ſedulitas apparet? Si Myrmeciam ſubitò extruere in animo ſit, vel ſaltem (ob veterum ruinam per injurias talparum ſuffodientium factam) novas quam citiſſimè ædes ponere neceſſe habuerint: veluti facto examine omnes prodeunt, atque è dirutarum rudere, in vicinia alias ædificant. Primum autem ova granaque diſperſa colligunt, & ſuo quoque loco recondunt, poſtea cumulum reparant, cui addito tecto, ſarta tectaque ſingula præſervant. Feſto & læto ſole in ſegetum ſtrage quando pabulatum proficiſcuntur, Majores natu (tanquam duces) præcedunt, reliqui ſequuntur. Illi ſummam ſtipulam ſcandentes ſpicas demordent: quarum ruinæ juniores inhiant, ac (delapſis glumis) vaginis granum eximunt, exemptum deinde domum portant, ac eroſa ligula (ut germinandi facultatem eripiant) ſi neceſſitas jubet, pro foribus inſolant, factaque ventilatione iterum reponunt. Peracto Spicilegio, triturantium areas frequentant, atque inde non clam ſurreptis, ſed palam arreptis vitæ ſubſidijs, theſaurum penuarium locupletant; quem ipſorum laborem Virgilius ſcite luſerat his verſibus:

Ac veluti ingentem Formicæ farris acervum
Quum populant, hyemis memores, tectoque reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Convectant calle anguſto. Pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Caſtigantq; moras: opere omnis ſemita fervet.

Quare non immeritò mortalis prudentiæ Princeps, pigros illos & glirinos homunculos (qui ut mures ſemper victitant aliena quadra, & oſtiatim vaguli ſtipem rogitant,) ad Formicam in diſciplinam relegavit; ut ejus exemplo occaſionem premant, paupertatem exuat, laboremque (omnium bonorum propolam) plurimi faciant. Huc tendit illud Gallici poëtæ,

O piger, à lenta quiſquis laqueare vacuna,
Formicæ munimen adi; quæ provida mater
Oeconomuſq; premat ne ſe penuria rerum,
Menſe uno glomerat, quod toti ſit ſatis anno.

Hæc illarum diligentia in colligendo, ſollicitudo in præſervando, prudentia in recondendo, œconomiæ diſciplina in diſtribuendo alimento. Videamus quoque modeſtiam in itinere, quæ non omittenda mihi videtur. Nam licet anguſtam terunt viam, tamen nullæ ibidem rixæ, luctæ, vel concertationes, murmurilla, digladiationes aut cædes de via audiuntur, (ſicut inter ſuperbos uſuvenit:) Sed minor majori, inanis onerato cedit, & devitare quiſque potius injuriam per modeſtiam, quam petulanter inferre paratus eſt. Si quis conferat onera cum corporibus earum, fateatur nullis pro portione vires eſſe majores; gerunt ea morſu. Majora averſæ poſtremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. In ijs reipub. ratio, memoria, cura; Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra; Situi obnoxia, & imbre madefacta, foris proferunt, ſoli exponunt, abſtergunt, torrent, & deinceps horreo recondunt

dunt. Majora ad introitum dividunt. Operantur & noctu plenâ Lunâ (probi ut messores solent) eædemque interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diverso convehunt altera alterius ignara, certi dies (authore Plinio) ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm civilis cõversatio? quàm officiosa salutatio? quàm diligens cum obvijs quędam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in marmore semitam excavatam; ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Nam eâdem fere omnes semitâ viam capescunt; quia si onus vires portantis superet, obviàm venientes impeditam adjuvant, humeros manusq; præbent auxiliares; si levius, paucæ; si ponderosius, multę accurrunt, & vel retrahendo, vel trudendo, vel onus (si majus fuerit) arrodendo dividendoq; opus promovent; eoque pacto magnam stipularum quisquiliarumq; molem domum reducunt. Si quis vero laborem formicarum impediret, (quod obvij nonnunquam serpentes atque rubetæ faciunt.)

———— quærunt per vulnera lauros,
Corda vomunt, pulchrumq; mori succurrit in armis.

Tunc enim (veluti Syncretismo facto) conspirant & lentis sævisque morsibus hostem perimunt: Parum se de repub. meritum putat, quisquis communis hostis corpori dentem non infixit, eoque nomine concertant. Messis tempestate ubi hoc accidit, in exanime corpus non sæviunt, sed statim à prostrato hoste, ad pensum recurrunt, & seposita in castris ante prælium grana recolligunt: neque enim spolijs inhærere prudens consilium est, ubi gravius avocat negotium, & cum cadavere certare inglorium ducunt. Vescuntur potissimum tritici, filiginis, zeæ, & mazæ granis, & (qui est ipsarum delectus) solidioribus. Cupressi nucleis valde delectantur, floribusque herbarum teneris & rubicantibus. Scorpios, *Geraret* dictos comedunt *Rhasi teste*, serpentumque & ranarum cadavere famem sublevant. Alioquin à putridis & venenatis abhorrent, frugesque menstruo sanguine pollutas ne gustant, ne tangunt quidem. Nonne item hominibus equos, lupos, serpentes, olera, cadavera arctissimis in obsidionibus fames ingessit? Munditiem illarum id satis comprobat, quod in granorum glumis seu folliculis mortuos efferunt, ut Romani olim in urnis, nunc in feretro, defunctos sepelierunt: ædes enim gestiunt puras colere, eumque in finem alui onus (urinæ simile) non intus ponunt: atque ubi per cœnum facto itinere maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo ad asperum sese corticem elimant. Fœtuum illa illis cura & amor, ut semper in ulnis ova gestent, quamdiu and nimiam amplitudinem labores impedientem non excreverunt; deinde alto sinu deponunt; ut Pico Martio, Vrso, Lusciniæ, alijsque eorum prædonibus imponant. Quum vero exclusis ovis Formiculæ exierint, illicò ad laborem eas instruunt & diligentiam, operæque impatientibus cibum denegant. Hinc videas cuique quandam dari provinciam: fortiores ungulis, ore, rostellis, terram egerere; egestam accumulare; cumulatam leviter (ut spongiosa fiat) stipulis inspargere: Sapientiores ædificant; minores in cuniculis versantur; peritiores mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efformant. Si quem otio languentem viderint, non solum fame maceratum ædibus ceu spurium exigunt: sed etiam pro foribus ductum factâ omnium ordinum coronâ, capite mulctant, ut filiolis documento esse possit, ne pigritiæ in posterum & mollitiei nimiæ animum appellant. Coitum diebus labori & quærendis frugibus convenientibus omittunt, hyemeque potissimum, (quando nec seritur, nec metitur) propagationi studeñt. Intùs autem plerunque veneri dare operam modestia illas induxit, ut apum genus; quo tempore fæminas charè habent, suisque complexibus gravidas factas perdiligunt. Vltra omnia id curant (ô mirabilem φιλοστοργίαν!) ne quid

proli ad corporis alimoniam, vel ad mentis doctrinam desit. De Formicarum fortitudine Solus ambigere is potest, qui nec vidit ipsarum pugnas, nec natam de ijs famam accepit. Neque enim bilis tantum his inest (ut adagium loquitur;) sed etiam pugnandi institutum, quo vel cum hoste externo manus conserunt, vel civilibus bellis per famem ortis invicem confligunt. Etenim licet pleno horreo, nunquam litigant formicæ, atque Democratiam suam habent cum satietate rerum incolumem: tamem (quod in Monarchijs etiam optimè institutis accidisse legimus) in annonæ caritate vel defectu potius, de victu & vitâ pugnas ineunt acerrimas, minoresque majores (quasi grandiores reipub. gurgites) oppugnant. Necessitatis quippe est dare non accipere leges, tumque imprimis venter molestus cliens, quando vacuis & singultantibus intestinis semet ipse exedit. Lysimacho pauci justiores reges numerantur, neque Atheniensibus subditi meliores; utrisque tamen fames multa suasit perperam, atque illum pusillanimitatis, hos defectionis crimine inussit. Laudandum igitur hoc Formicarum bellum non pro Corona murali, vallari, aurea, vel graminea (quæ antiquissima perhibetur) habitum: sed intestinâ necessitate & naturâ duce expressum, quandoquidem ne ipse quidem Solon sitim perferre; nec Salomon famem vincere valebat. Suffodiunt enim istæ omnes parietes, nullis teneri se vinculis patiuntur, solæque leges & limites non agnoscunt. Hujus pugnæ miram historiam refert Æneas Silvius lib. de Europa, cap. 50. in hæc verba: In agro Bononiensi pyrum aridam pastus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolim, in itinere cum obvijs (quasi habito colloquio) injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerum castris educunt. Post duas fere horas tot Minorum centuriæ, tantæ acies exortæ sunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris undique stipitem circundantes, paulatim ascendere ceperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ superne pugnam expectaverunt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores é minoribus permultas morsu rabido interemerunt, omnesque primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terra succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritibus ultionem tentant, pertinaciusque instantes, atq; aciem acie prementes, majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesque à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coegerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamque viginti simul essent adortæ. Hæc acta sunt Eugenio 4. Pontificis cathedram occupante, spectante Nicolao Pistoriense juris consultissimo viro, omnemque pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Vpsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam barbarus, & immanis ille Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis é Gothorum Suevorumque regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum; Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus & ad corvos parosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, ac si Tyrannorum prodigium ejusque Satellites, ad sui fati ἀποχάλυψιν pœnæque imminentis contemplationem, clara voce vocarent atque attraherent. Elephantos atque Vrsos lædunt, sed non nisi ab illis prius læsæ; Serpentes & Dracones in rabiem agunt & affligunt, sed vel quia laborantibus iter impediunt viamque obstruunt, vel quod cavernis turribusque

suis

ſuis venenatum halitum inſpirant. Cicadas glireſque ſummo proſequuntur odio: illas quia cantando æſtatem conterunt, hos quia dormiendo hyemem perdunt; pariter enim & male occupatos & deſides reſpub. bene conſtituta punit, otioſoſque civitate ejicere ſolent Spartani. Longam vivunt ætatem, imò mortalitatem vix guſtarent, niſi ab avibus immaturæ abriperentur, pluvijſque & inundationibus aquarum ſuffocarentur. Sanæ degunt plerunque, quoniam illa tria Platonis ſaluberrima ſtrictiſſimè obſervant, ἀοκνίαν πόνου, ἀκορίαν τροφῆς, καὶ τῆς γονῆς συντήρησιν. Quid enim illis in labore alacrius, in alimento temperantius, in venere moderatius unquam peperit natura? Multa illis etiam domeſticæ diſciplinæ, juſtitiæ, amicitiæ aliarum que virtutum inſunt ſemina: quæ ſi vel naturâ vel arte nobis inſigerentur, non alieno amplius ſudore viveremus homunculi, ventriſque fieri mancipia recuſaremus. Habent item quendam futurorum ſenſum: nam imminente fame mirum in modum ſunt laborioſæ, noctu diuque operam continuantes, theſaurumque ingentem undique condentes, unde Iuvenalis Satyr. 6.

——— ———— frigusq́; famemq́;
Formicâ tandem doctus depelle magiſtrâ.

Quùm igitur (ut omnia paucis perſtringam) tantæ pietatis, prudentiæ, juſtitiæ, fortitudinis, temperantiæ, modeſtiæ, charitatis, amicitiæ, frugalitatis, perſeverantiæ, induſtriæ, artiſque nomine præcellant; haud mirum ſi Plato in Phædone ſtatuerit: Qui virtutem civilemque vitam conſuetudine propriave diligentiâ coluerunt abſque philoſophiæ adminiculo, eos à Formicis animas ſumpſiſſe, atque in eaſdem mortuos reverti. Huc accedit, ut antea retuli, Myrmidonum fabula: qui olim Æginetæ cum eſſent, diligenti agriculturâ, perpetuâ foſſurâ, improbo labore, & continuâ parſimonia cum virtute juncta, ad eas opes pervenerant, ut humanam ſortem & indolem ſuperantes, Theognis é Formicis ortos, vel in Formicas verſos fingere neceſſum habuit; unde (ut Strabo refert) Myrmidones ſunt dicti. Græci aliter alij rem narrant. Iovem ſcilicet in Formicam mutatum; Eurymeduſam Gratiarum matrem violaſſe; acſi non aliter optimam mulierem quam optimi animalis figura ſpecieque falleret. Hinc poſtea Iupiter Formicarius, & Formicarum rex dictus. Eâ enim virtute ac juſtitâ prædita Formicarum gens, ut nec rege opus ſit aliquo, dum ſuos quiſque regit affectus; vel ſaltem illo tantum ſupremo, quem invocant omnes Iovam; qui & Formicinæ, & humanæ omnis virtutis, unicus fons & author meritò cenſetur. Etenim inter homines qui rectiùs Formicas regat nemo eſt; imo qui docere ipſas deberemus (ut inquit Hyeronymus) diſcere ab ipſis varia poſſimus & corpori & animæ ſalutaria. Nam cum contra induſtriam & ingenium ſuum abſconduntur, propiùs abeſſe pluvias certo novimus; & cum circumquaque concurſantes ovaque progerentes cernimus, tempeſtatum ventorumque violentiam præcaverimus. Solent item ruſticâ prudentiâ nobiles, frumentum omni foro præmercari, famis futuræ præcognitione, quoties formicas, veluti conduplicatis paſſibus inſolentiùs currere, graniſque reponendis ſudare animadvertunt. Rectiùs quippe & certiùs naturali quadam magiâ tempeſtates præmonſtrant, quam Divinaculi noſtri Planetarij, à pijs vereque doctis omnibus deriſi atque exploſi. Nam ut Ennium loquentem audiatis,

Hi quum ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab his drachmam ipſi petunt.

Neque minùs eleganter Accius Poëta, in ſcribendis tragædijs ſummus, ut in Atticis legitur;

Nihil (inquit) credo Auguribus, qui aures verbis divitant
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

 Melius

Melius illi quidem, meo judicio, qui Formicam obſervant,atque ex ejus moribus, labore, induſtriâ, quiete, ſtudio, divinant. Midam legimus omnium facilè regum ditiſſimum: cui jam adhuc puero dormienti formicæ in os triticum congeſſerunt, vaticinatæ proculdubio, eum Formicina prudentiâ præditum, eas frugalitate & labore opes conquiſiturum: ut aureus Fortunæ pullus & Bonæ Deæ alumnus diceretur. Ælianus. Quum etiam Tiberij Cæſaris Serpentem in delicijs habitum, adhuc viventem corroderent atque abſumerent,nonne eum ſatis commonuerunt, caveret ſibi à multitudine,à qua poſtea miſere interfectus animam reliquit? *Suetonius*. Animam vero noſtram inſtruunt virtutis & laboris exemplo, tum quod parſimoniam inculcant & perſeverantiam, tum quod perpetuam ſervent in opulentia & inviolatam amicitiam. Nam licet eâ tempeſtate homo homini Lupus, & cum abundantia habendi plura cupiditas (πλεονεξίαν vocant Græci) accreſcat, tamen ἐν τοῖς κακοῖς ἀγαθοῖσι, μύρμακι μύρμαξ φίλος, ut Comicus loquitur, neque unquam niſi fame ingenti digladiantur. Avaritiam illis impingit Horatius, quod ſemper augent acervum; verùm, cum in commune bonum id faciant, convitium iſtud illius, non illarum vitium merito cenſebitur. At Serpentes comedunt, & venenis quandoque vivunt: fateor, & fortè Theriacæ loco utuntur: an propterea non laudandæ Formicæ? imo etiam ut Ciconiæ, publicis fiſci ſumptibus inſuper alendæ, ne dicam, cum Ichneumone colendæ ſunt. In Iſthmo Formicas Soli immolabant Sacerdotes, vel quia pulcherrimo Deo (ſic enim habebatur) pulcherrimam hoſtiam, vel prudentiſſimo (quippe omnia novit) prudentiſſimam dare oportuit. Verùm infeſtæ (inquies) ſunt vitibus, fraxinellis ſtolonibus, & teneris permultis plantis; dicunturque à Plinio, *Peſtes arborum*. Imo meliùs & rectiùs Gellio, *Vindices & Iudices Otioſorum*: evocant nos enim hoc pacto è luſtris & popinis ad hortos agroſque diligentiùs colendos, ut exerceant ingenij vires, atque ad rem attentiores, quantùm æquum eſt, reddant. Exi enim, Otij mancipium, atque calidam calce gravidam pauculam aſpergito, & me tibi, niſi & Formicas illinc omnes longe abegeris, & novos vegetioreſque ſpiritus plantis infuderis. Origanum, ſulphur, aſſa, nitrum, cochleæ, lupini, laſer, cucumer ſylveſtris, fel taurinum; cocta, projecta, ſuffita, illata: varia denique inſtrumenta in procinctu ſunt ſedulo & diligenti, quibus hanc citiſſimè peſtem hortis exigas, & fructus copiam, induſtriæ tuæ magnum vectigal, jure expectes. Quæcunque denique veſpas & crabrones arcere ſupra notavimus, ea tibi dederint remedium, & formicas unâ operâ interiment. Quamvis revera (ô piger) alere potius debes hoc animalculum, & ſtatuam illi ſtatuere auro factam. Sic enim antiquitas olim egiſſe ſcribitur, quum θείας προνοίας τὴν θνητότητα, καὶ ταμιευτικὴν μελέτην, ſub ſymbolo Formicæ tres ore ſpicas tenentis, veneraretur. Sunt enim ut Ariſtotelicè loquar, ἀνευγήμονες ſive populares tantùm & exreges. Tamen quiſque ſibi & patriæ pater eſt, rem tamque familiarem quàm communem pro viribus adaugent. Quod ſi objeceris, Formicas morſu ſuo ruborem, tumorem, pruritum, & deinde acrem dolorem tibi inferre; equidem haud miror. Illud potius admiror, quomodo vel viſæ te totum in ruborem non dederint, quem pudere oportuit recordantem tantæ in tantillo corpore induſtriæ, & tot ejus vigilias, labores, itinera, ſudores, animo volventem. Nec tamen adeò grave vulnus infligunt otioſis (quos unicos lædere dicuntur) quin emplaſtro Varignanæ (ex muſcis & Formicis mixto) ultro coaleſcat: medentur enim (ut Scorpiones) ſuis morſibus, & cum malo medelam pariter afferunt. Alia tibi remedia Plinius, Columella, Arnoldus. Ælianus, Albertus, atque Vitalis ſubminiſtrant, ſed non niſi Formicinâ prudentiâ promenda & applicanda. Vis ut infinita illarum beneficia, pro leviuſculo hoc damno, tibi enumerem?

merem? Paraſtu interim aures, & æquus audias, quæ de Formicarum viribus produnt Majores. Haud enim ſolis Serpentibus, Draconibus, Vrſis, Gryllis, Soricibus, Gliribus, Chamæleonti, Vpupæ, Pico, Martio, Alaudæ, Philomelæ, Phaſiano, Motacillæ, vel Gallinis, nunc ad famem levandam cibo, nunc ad ſatietatem vomitione liberandam medicamento ſunt, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Palladio, Euſtathio, Bellonio, Alberto, atque ipſa experientiâ, ſatis liquet. Verum & Mangi regionis incolas formicis rubris cum pipere conditis veſci, eaſque in maximis delicijs ponere, Nicolaus Venetus teſtatur. Conferunt item ad Gryllos, & piſces nonnullos ineſcandos, Rocam præſertim. Medicinam quod attinet, paucos morbos videre eſt, quibus non hæ Deorum manus aliquam ſalutem. Torrette *Febris*, & veluti in Perilli machina vivus ureris? Audi mirabilem aquam, & ad illud extinguendum incendium (ut Geſnero ab amico relatum eſt) percelebrem. ℞. aq. font. li. j. mellis cochlearia iij. in cantharo conquaſſata collocentur in Myrmecia, ſic ut facile incidant formicæ: cum tot incidiſſe conſpexeris, ut aqua incraſſetur, cantharum concutito, ac (modo quo aquam roſaceam ſoles) deſtillato. Doſis cochlearis dimidium, vel plus, pro ægri viribus; provocabit vomitum egregiè & per urinas etiam materiem morbi evacuabit. Plinius. *Quotidianam, Tertiam, Quartanam atque omnem intermittentem febrem* curari ex Magorum doctrina author eſt, ſi æger omnium unguium præſegmina pro Formicarum ædibus projici curet; & ſi primam ea trahentem apprehenderit, colloq; ſubnexam geſtaverit. *Aurium te dolor* vexat? Eia, vitrum ovis Formicarum ipſiſque cum formicis repleto, optimeque in furno clauſum cum pane coquito, donec panis calórem contraxerit. Tunc aquam invenies, ad dolorem aurium tollendum quotidiana infuſione, certè vtilem. *Oculo pannus præpoſitus* viſum impedit? é formicis rubris ſuccum exprime; oculis infunde: corrodit enim ipſos cum aliquantulo dolore, & penitùs extirpat. *Eroti: Trotula: Theophraſtus.* Ova Formicarum trita & auribus impoſita, quemvis obtuſum auditum citò ſanant, Authore Marcello. Quidam conterunt, & aquoſam ſubſtantiam exprimunt, ac inſtillant. Alij vitreo vaſe in oleo macerant, idque in igne concoctum auribus infundunt. *Uſus medicus.*

Si retenta urina Hydropem peperit, viginti formicas cum totidem earum ovis ex vino albo bibas, & ſalutem invenies. Ad urinam quoque interceptam, ova illarum diſtillata plurimum conferunt. *Leo: Faventinus.* Formæ curans puella, certum cupis experimentum, *quo ſuperciliorum arcus* denigres? ova Formicarum cum muſcis trita id præſtant, votique te compotem efficient. Sunt item, quibus per ætatem vel morbum (utor Poetæ verbis) vapulat peculium, & libertatem penis amiſerunt, ut mariti officio ſi velint, haud poſſint fungi. His authores quidam oleum Seſaminum cum formicis contritis mixtum, & inſolatum, commendant; ſi virga & teſticuli eo fuerint inuncti: huic oleo addunt nonnulli Euphorbij ſcrup. j. piperis, ſem. rutæ, ana ʒj. Sinapeos ʒ ſſ. ac iterum Soli exponunt. *Rhaſis.* Arnoldus Formicas nigras hoc in caſu laudat oleo Sambucino maceratas. Nicolaus cum radicibus ſatyrij miſcet, & aquam inde deſtillatam jejuno alij propinant. Geſnerus in Evonymo Aquam eò conferentem deſcribit. Accipe (inquit) ollam melle intus obductam, & ad medias Formicis plenam: tunc adjice piperis longi, nucis moſchatæ, cardamomi, pyrethri, ana p. j. butyri. q. ſ. per 14. dies macerentur fimo equino; tum in balneo deſtillentur, & jejuno parum quotidie bibendum exhibe. Oleo formicarum alij (inquit Merula) Symphytum addunt: alij Boracem, vel radicem imperatoriæ, cum vino laudant, quando impotens dormitum vadit; atque hoc pacto viris ἀτονίαν, mulieribus ſterilitatem tolli affirmant. Verùm equidem miror Formicarum hac in parte poten-

tiam,

tiam, quum 4. tantum in potu ſumptas, omnem veneris ac coeundi potentiam auferre tradat Brunfelſius. Idem tamen contendit, Formicas unà cum ſale communi, & ovis, ac veteri axungia panno interpoſito; applicatas, *Iſchiadicum dolorem* ſanare. *Impetigini* cum modico ſale appoſitæ, præſentaneo ſunt remedio, inquit Marcellus. Quinetiam contra pruritum & Scabiem é papulis, ut Serenus ait;

Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus é latebris patiens Formica laboris.

Ova quoque Formicarum inter *Pſylotra* numerat Arnoldus, atque aquam ex his deſtillatam ad *Noli me tangere & Phagedenas omnes* commendat. *Flatus* item potenter diſſipant cum vino ſumptæ, ex Alberti ſententia. *Clavos* enumera, totidemque Formicas accipe, ac linteo raro unà cum cochlea deligato; ac in cineres redacta omnia cum aceto miſce. Clavos deinde illinito, & curationem accipito. Capite Formicæ parvæ ablato, reliquum corpus digitis conterito, ac eo abſceſſus cujuſcunque tumorem inungito; ſtatimque detumeſcere incipiet. *Nonus*. Deus item, ne quid omiſiſſe videar, Solipugarum morſibus (quod eſt genus Formicæ venenatum) Cynamolgos (mollem deſidemque Æthiopiæ populum) à ſedibus fugavit atque delevit. *Plinius*. Has alij *Solifugas* dicendas putant, Cicero *Solipugas* appellat. Pauca ab Authoribus in Formicarum laudes ex Anthologio, Apthonio, Natalis Comitis μυρμηκομυομαχία, & Moſcheæ faceto ejuſdem hypotheſeos libro dicenda habeo; earumque naturas & elimatam vitam Aratus, Herodotus, Strabo, Ariſtophanes, Rhaſis, Aggregator, Beroldus, Ryffius, Zetzes, Arnobius, obiter tranſcurrunt; verùm cum parum reliquis addant, nollem diutius μυρμηκίζειν; ne dum elegans viderer, curioſulus eſſem, & ſingula minutiſſimè rimando, rimas agerem. Faxit Deus, qui nos ad Formiculam otio crapulæque deditos in diſciplinam miſit, ipſo ductore illuc eamus, ipſo doctore officium perdiſcamus. Puſillum ſanè eſt animal, & contemnendæ propemodum magnitudinis: ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *Dixi.*

CAP. XVII.

De Cicindela, & Meloe fœmina, aeque Anthreno; & Aſello arvenſe.

Magnæ factionis & generis Nobiles cum plebijs conjugio copulari plerunque moleſtè ferunt. Tamen Iovem muliebres non dedignatum amplexus Poëtæ cantant: Cicindelamque & Proſcarabeum, ſive Meloen (quamvis Aligeri ſunt ordinis) cum Depennibus rem habere non pudet. Et profecto cum in his fœminis, eadem naturæ dignitas & vis adſit, quæ in maſculis conſpicitur, neſcio equidem cur eos ſuæ fortis uxorumque diſtædeat, quum (demptis alis) animi & corporis item dotibus conſpirent. Harum nomen, formam, figuram, mores, virtutes, uſus, libro primo (quo de viris ipſarum aligeris multa diſputabantur) abundè diximus; & quamvis Impennibus hic debetur tractatus, noluit tamen artis nomine fœminas à viris ſejungere, quas (à primo uſque ſæculo) naturalis conjunxit amor.

Anthreni Iconem vobis offero, quem Græci etiam ἀνθρῆνον ἄπτερον vocarunt. Alij Crabronem eſſe reptilem conjiciunt. Alij ſpeciem illam Phalangij, quæ

à Plinio pennis tantùm differre à Crabrone dicitur. Roſtrum illi aduncum & forcipatum, vultuſque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; oculos habet piceos, pectus hirſutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fuſci: octo inciſuris ex rubro flaveſcentibus conſtat reliquum corpus, quas maculæ in dorſo coracinæ valde ornant. A ſummo roſtro, antennæ ſiue cornua emergunt flava, hirſuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morſum ore infert agrè curabilem; non ita tamen lætalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis ſuperet κακοήθεια. Si plura poſthac de hujus beſtiolæ natura, moribus, & uſu explorata habuero.; lubentiſſimè faciam, ut pariter mecum ſciatis. Abſit enim à me voluntas cælandi aliquid, quod reipub. literariæ in rem ſiet.

Ob ſimilitudinem quam cum Aſellis habet hoc Inſectum, Aſellum arvenſem appellamus: reperitur enim arvorum inter ſegetes, pedum duntaxat numero (quippe ſex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis diſcrepans; collum illi breviſſimum, corpus latiuſculum, compreſſum; cauda aliquantum mucronata. Iulio menſe agro Colceſtrienſi eum Pennius vidit, aliàs nunquam reperit. Quem in medicina uſum obtinuit nobis adhuc inexploratum eſt.

CAP. XVIII.

De Vermibus mineralibus hexapodis.

IN *Pennij* de Vermium natura Schedis, opinionem ejus aliquandiu mirabar, quum lapidum Vermes commemoraret, ſeque eos in carioſis ætate lapidibus vidiſſe, parvulos ſepedes, aſſereret. Etenim ab omnibus Philoſophis acceperam; admodum amara, ſalſa, acria, acetoſa, oleoſa, calida, frigida, ſolida, duraque; quamvis corruptionem tandem admittunt, Vermes tamen non gignere; atque propterea à Theophraſto, ἄζωα vocantur; non quod vita, ſed quod animalibus carent. Cœpi ego attentiùs rem cogitare, juſtaque & fallendi neſciâ ſtaterâ omnium ſententias expendere; tandem Majores noſtros & hic & illic turpiſſimè lapſos perſenſi: pluſque unis Pennij meiſque oculis, quam illorum omnium verbis attribui. Dicite enim mihi bona fide, Ecquid felle vel agarico amarius, mari ſalſius, fermento acrius, aceto ipſo acidius, igne calidius, congelata nive ſimplicius atque frigidius? Generari tamen ex his ſingulis vermes certum eſt, & ex hiſtoriæ ſequela ſatis patebit: pari ratione vermiculos lapidibus innaſci, non ſiccitas, ſoliditas, frigiditas, non caloris humoríſve inopia prohibet: neque illud admiſero πανταχοῦ τὴν φύσιν ζωογενεῖν μηχανήν πως τῇ ὑγρότητι τὸ θερμὸν, καὶ καθάπερ ὕλην ἔχουσαν τὴν ὑγρότητα τοῦ θερμοῦ πρὸς τὴν πέψιν. Haud enim ſolum ubi humor materiam ſubminiſtrat, atque calor humorem manifeſtè concoquit, animalia procreantur; ſed ibi etiam (ne Deum cancellis claudere videamur)

videamur) ubi nihil horum adesse oculis cernimus, imo ubi planè abesse cogitamus. Pyrigoni in flammis, Oripæ in congelatissimis nivibus generatio id satis stabilire possit: quæ me ratio induxit, ut lapidum verminationi citiùs ascriberem. Quinetiam molitores dum lapides suos versatiles usu nimio lævigatos stilo excavant, Vermes ibidem natos sæpe reperiunt, ut Pennij frater testatus est. Retuli mihi Fœlix Platerus, dignissimus Medicorum Basiliensium Antistes, se in centro magni lapidis serra divisi, vivum Bufonem à natura inditum reperisse: quale quid optimus ille Zuingerus de Scorpio meminit. Quæ sane horridiora visa fuissent & longissima à fide, nisi idem in lapidicina Guilielmi Caui Leicestrinensis nobilis contigisse scirem. Nec sane Philosophia & ratio huic adversatur opinioni, quum terræ omnium parenti omnigenus calor, omnigenus humor, spiritus item insit omnigenus, & ferè omnium (utor Archiatri verbo) plena esse omnia videntur. Neque sanè video cur magis in animalibus lapides, quàm in lapidibus animalia nasci queant: atque ut nobis metallicos spiritus facile tribuo, ita illis animales concedere, salvâ veritatis lege, non timeo. Habent enim & illi invisibiles & tacitos meatus, nervos, venas, & sinus: quibus alienum humorem, aliena semina, & peregrinos spiritus vel attrahunt, vel saltem vi illatos admittunt. Memorant quidam medullam spinæ humanæ putrefactam, serpentem longe venenatissimum producere. Ex cineribus vermium vermes renasci author Cardanus: Scorpios ex ocymo inter parietes sepulto, præter Plinium multi referunt scriptores. Lapides in aëre genitos nemo non videt: imo vitulos, sanguinem, & saxa depluisse, Bonus Ferrariensis repetere non erubescit. Quæ licet asperiora videntur quàm ut æmulentur veritatem; tamen neque temerè audeo negare, neque nostram de lapidaribus vermiculis sententiam unquam imminuent. Cujus rei ratio si tam altè posita videatur, ut nihil sit æquè difficile atq; eam indagando pervestigare: cogitetis veritatem tam altis quoque tenebris esse reconditam, ut vix seris tandem annis prodiderit; nec unquam in his rerum generationibus (quarum solus sibi Deus est conscius) nisi per conjecturas, similitudines, proportiones, collationes, observationes, semetipsam ostendat. Ludit enim hic Deus, ut nos ludat homunciones, strabis oculis non creatricem duntaxat officinam intueri ausos, sed etiam rationem operum anquirere, rimari, tentare, imo quidem imitari neutiquam veritos. Vtinam vel Salmonis fato, vel Salomonis consilio admoniti, ad sobrietarem sapere disceremus: illa enim ad cognitionem rerum via est unica, & sola omnium (quod sciam) salutaris.

Cap. XIX.

De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.

Vegetabilium Vermes sunt vel arborei, vel Fruticarij, vel legumi-narij, vel frumentarij, vel Herbarij. Arborei, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores & fructus exedunt, de quibus ordine dicemus. Ligniperdes, sive ξυλοφθόροι, multi deprehenduntur; nam qui in virentibus crescentibusque truncis innascuntur, ἶπες; qui in aridis & in exuccis, *Enxyla*; qui in solidis & siccis, *Thripes*; qui in lignis calidioribus, *Termites*; qui in cæsa materia, *Cossi*: qui in navium tabulis, propriè *Teredines* dicuntur. Ἶπες forte ἀπὸ τοῦ ἴπτειν nomen sumpserunt; mordent enim & mandunt vivas arbores, adeo ut sæpe ad earum radices magna

pulueris

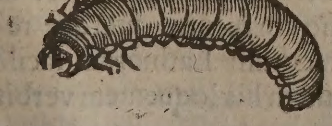
pulueris vis, quaſi ſerratione facta, conſpiciatur: Caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro libitu poteſt. Pedes habet in poſteriore parte caudam verſùs, ſicut Coſſi in pectore; reliquum corpus tunica arenoſa tegitur, quaſi putamine; quâ exuti moriuntur, ut cochleæ teſtis nudatæ.

Tempore à natura conſtituto, in thecam aureliæ ſimilem obdureſcunt, ſed quæ beſtiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Coſſo longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martij, aliæque lignipetæ aves, roſtro virentes arbores percutiunt, & ſono concavitates inveſtigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas iſtas pervenerint, ipſáſque deglutiverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, ejuſque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore inſumunt. Ἔνξυλον in ligno ſurdo reperitur, & pumicoſo, quod ne baculo quidem percuſſum ſonum edit: ceraſtæ Theophraſti, & pityocampæ Medicorum valde cognatus, niſi quod tres tantum utrinque pedes conſecutus ſit. Viroſum illi & pertinacem odorem, & vim valde ſepticam tribuit Geſnerus. Θρῖπες à terendo dicti videntur, vulgares ſatis vermiculi ac frequentes, parvi, corpuſculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuſcatis, pedibus ſex juxta collum tenuiſſimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis ſtructurâ corporis perſimiles, ſed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, ſed albicantibus duntaxat (qualia ſunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innaſcuntur: quæ jam arida ſolidaque perterebrant, & abſorptâ humiditate cariem inferunt. Omitto hic Plinij, Heſichij, Theophraſti, Plutarchi de Thripis ſignificatione altercationes; quorum alij tam raró, alij tam indiligenter verborum proprietatem obſervant, ut in eo deſcribendo obſcuri; vel potius nulli videantur. Antiqui lignis ὑπὸ θριπῶν ſulcatis, & Lacones inprimis (teſte Heſichio) pro ſigillis utebantur; unde Lucianus in Lexiph. φυλάττω δὲ αὐτὰς ὑπὸ σφραγῖσι θριπηδεστάταις. Vermiculari quippe proceſſu varias characterum herbarum, animaliumque formas exculpunt, & divinam illam Phidiæ, Praxitelis, Myrmecidis, Bupali, Sophroniſci, Anthermi, Glyphicam fere ſuperant. Dactyliographi cujuſdam Galenus meminit, lib. 17. de uſu part. cap. 1. qui in annuli cujuſdam pala Phaetonta cum curru equiſque præcipitatum, graphicè per omnia repræſentavit, non ſine magna artis admiratione. Verùm Thrips neque ſtylo neque ferro inſtructus, molli admodum dente, ſigna ſolidiſſima effingit, & miras quandoque rerum omnium imagines, ſolâ naturâ duce efformat. Vbi ligna Solis nimio calore torrefacta fuerint, vermem quidem procreant & nutriunt, *Termitem*; qui (Servio authore) ex ipſa medulla genitus, matrem tantum abſumit, oſſeamque & corticeam ſubſtantiam non attingit. Ingratum ſane animalculum, tantoque alijs vermibus deterius, quanto cordi arborum & vitali ipſi fonti pernicioſius; vivunt enim aliquando cute & oſſibus ſpoliatæ: atqui medulla abſorpta, ſtatim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura.

Ἔνξυλον.

Θρίψ.

Termes.

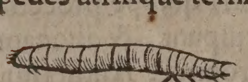
Corporis effigie Coſſos referunt; ſunt autem minores multo, & non parum molliores. *Coſſi* nomen a *Κὶς* Græco vocabulo fortè deductum eſt, quaſi ligni Curculionem dicere velis; ἔστι γὰρ Κὶς ζωόφιον ἐν τοῖς ξύλοις ὥσπερ καὶ τῷ σίτῳ γινόμενον: inquit Philoſophus. Ab Anglis *Timberwormes* appellantur, quoniam non niſi cæſæ materiæ plerunque inſunt, & ad ædificandum deſtinatæ. Rugoſi admodum ſunt corporis, unde & conſules quidam Romani Coſſi vocabantur. Majores Coſſi

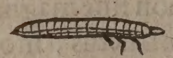
Coſſus.

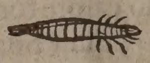
ferè

ferè minimum digitum crassi videntur, & tres digitos transversos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus fere similes: quare a Plinio prægrandes Cosses dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis constat, versus caudam semper minoribus & pellucidis; caput crassiusculum, colore fusco, ac parvum, forcipatum, acutum, & quasi mucronatum; colore nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os sunt exiguæ quasi setæ aculeatæ, singuli annuli in lateribus, singulis punctis rubentibus modicè cavis notantur: tardigradum valde est animal, & motus vix perceptibilis; qua de causa ventriosos & desides, Cossos appellat Festus. Oculos habet parvos valde, dorsum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obesuli videntur & valde molles, lignis noviter sed intempestivè cæsis innascuntur; si vero diutiùs resecta fuerint, plurimamque humiditatem amiserint, minores oriuntur Cossi, magnitudine solum à majoribus diversi. Veteres in Ponto & Phrygia (ut Plinius & Hieronymus tradunt) ijs quasi delicatiori cibo vesci solebant, atque eum in usum farina saginabant, ut Vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam usum veniunt Plinio teste: sanant enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat. *Teredines* capite ad portionem grandissimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel sono teste. Hæ tantum in mari sentiuntur (Theophrasto teste) nec aliam putant teredinem proprie dici: Horum alios tam longos in navibus Venetorum, quæ diu in Alexandriæ portubus constiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem crassitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciscus Drakus, alter quasi Maris Neptunus, in nave sua orbivaga (carie jam pene spongiosa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas, vermi farinario persimiles. His corpus teres, caput ex luteo splendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quasi labris parvæ spinulæ nascuntur; pedes utrinque terni, incisuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè livescit cum splendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obscuriùs splendent; quo verò minores, eo intentiùs albicant. Itali Byssam, Hispani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves, & perforat; unde Aristophanes in Equitibus triremem exesam, loquentem, introducit his verbis, ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖς ἦν ταῦθα καταγηρέσομαι. Sic etiam Ovidius 1. De Ponto: *Estur ut oculta vitiata teredine navis.* Teredines non naves tantum, sed & ædium trabes infestare (pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaste (Odyss. λ.) constat, cujus hæc sunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut brutorum sermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus est. Vbi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum superesse de trabe, efferri se jussit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum a viro & muliere sublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reversus perijt. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quum Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit;

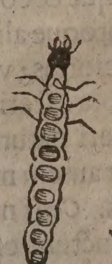
Hi tres in putridis arborum truncis reperti fuerunt.

Hunc inveni iuxta radicem malvæ arborescentis. Vescitur lumbricis terrestribus, continuo eos mordens atque exugens, donec eos dederit exuccos.

Atque illud sæpe fit: tempestas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Magnis hi præsertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis, castaneis,

neis, larici, Iuglandibus, fagis, mespilis, ulmis & latifolijs Salicibus: in quibus immature cæsis & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (albumen & alburnum saltuarijs dictum) omnium Teredinum seges & fomentum. Quò sicciores, amariores, oleosiores, atque duriores sunt arbores, eò magis a Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupresso, juglandi, Guajaco, & Tiliç, Ebeno etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis hujusmodi est. Plerique innascuntur, non foris se inferunt; depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex ijsdem constare pergant. Materialis causa & conjuncta, est dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa, Dyscrasia scilicet, vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginesque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & siccatis per ætatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia calorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & senes plerumque dira scabies, & syrones acarique crebriùs infestant. Sub Luna exposita ligna citiùs vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui vero innascuntur, hi omni tempore generantur: Illatitijs autem, & ex semine culicum, muscarumve natis, ver potissimum atque æstas amica sunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cælum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rariùs putrescunt, ex Soli virtute; quemadmodum & Arabica, ex cæli. Nunc particulares describemus.

Eorum vermium qui in *Ficis* existunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: alius item paritur, qui vocatur Cerastes. Quum enim vermium magna pars specie formáve inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in alia arbore fructúve nati, translati in aliud genus servari nequeunt. Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Cerasten figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit, ὥσπερ οἱ μυόλοφοι, aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat. *Ficus vermes;*

Et Sorbus arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. Mespilus item in Senecta vermes tales procreat, sed grandiores quàm in alijs arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermen profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel phalænarum species nascuntur; ἀχεαδῆναι, ζῶα τινὰ ξυλοφάγα Hesichio, quia Pyros sylvestres acriter infestant. Vermiculus in Esculo arbore (Galbus à Suetonio dictus) miræ est exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à summa gracilitate ita vocatus est. Carabum Platanus producit, (testibus Hesichio & Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. Κασποβόεος σκώληξ Hesichij hoc modo noscitur: (Theophrasto authore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci aiunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus Pennij visum est, a vermiculo erosum quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum prorsus, & inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, & medicastri simplicium ignari, affirmant. *Raucæ* vermes Quercus radici innascuntur; ijsque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relicti in quercus radicibus *Raucæ* vermes;

mes, ad oleæ radices transeunt, atque eas infestant. *Ioannes de Choul*, idem asserit. Corticarij vermes, pauci à veteribus numerantur, præter Scolopendras Iulos & Scorpiunculares illas Tineas, quarum naturam capite de Scorpijs expressimus. Hos Germani *Clopt* vocant, pulicis non multum excedentes magnitudinem, rubri coloris, decempedes, in lignis ædibusque pineis Moschovitarum frequentes; interdiu ligni uligine inter corticem exudante vescuntur, noctu prodeambulant, & si in dormientes homines inciderint, morsu dolorifico sanguinem exugunt. Folia arborum & flores depascunt vermiculi Syrones dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folij tenuissimi membranas fodiendo serpit, salvâ utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit Ioach. Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimum lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinatis formati, nisi quod longè sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio. Syronibus persimiles ἄκαρι, quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quàm caseo & cera genitos, *Mites*, id est Minutulos sive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. Acarus autem ipse globosum, album, sepes, & pedicillo simile est animalculum; tam nullius fere substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissime compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. Antigonus eum & Aristoteles Διὸς τάμιον vocarunt, *id est*, Iovis promum; eam forte ob causam, quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Iovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In fagi quoque folijs tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles. Fructus etiam arborum (ut Theophrastus loquitur) est σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespilis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes κέστας vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis Theophrasto dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In gallis perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; é quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopœus Lugdunensis author est. In Quercus item glande & pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Astrologi præsagiunt. Nucibus avellanis vermes inesse notius est, quam ut de ijs contendam: præsertim æstate humida, & vento ex austro flante. Mirum est quod Ringelbergius lib. experiment. scribit, Hos vermes lacte ovillo ad Serpentis magnitudinem enutriri posse. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, 7. de rerum var. ostendit. Vermiculi in ficubus arefactis similes ijs qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. Conos cedri vermibus esse obnoxios comperi (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cicindelam fæminam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes juxta caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter crassus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignosis Opuli pericarpijs, semen inest latiusculum & sæpe vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando Manna, (ut Poetæ fingunt, Deorum; ut Scriptura asserit, Dei filiorum cibus) putredinem & vermem admisit, quum, præter Iehovæ mandatum in crastinum reponeretur.

CAP.

CAP. XX.

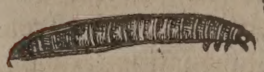
De Vermibus Fructuum leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.

IN Salice humiliori (præsertim quando gallæ tuberculosæ erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus scatent, uti etiam in lentisci folijs accidit. Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arborescens, alterum frutex exiguus; sesquipedali proceritate. Lætissimè viret, folijs lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum rosarij: a nostris Fagi appellationem sortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientibus collibus, sed infæcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia sortitur, in horum medio prmum omnium increscit rotundum quiddam magnitudine & colore pisi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres porro habet ut plurimum quinque quælibet cespitum familia, quæ ineunte æstate æstuque minutissimorum vermiculorum catervam profundunt, satiscuntque in summitate. In animalia prorepit nova soboles colore candida, pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis surculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiunt. Inde liberius adolescentibus, albus color in cinericium transit, jamq; non animali sed Pisum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dum asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempestivitas adest, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore statim prorepunt, atque aufugere nituntur; sed a custode, qui continuus assidet, concussu lintei in medium eousque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris suavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus concesserit. Si quæ vero grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt.

Observatum est uno anno ex campo lapideo, in Arelatensi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æstimatum. Hæc Quinqueranus. Similis Cocci parandi ratio etiamnum meo tempore (inquit Carolus Clusius) in Gallia Narbonensi, atque etiam in Hispania observabatur. Areas enim sub dio habent ad id destinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno instratis Coccum effundunt, custodibus cum bacillis summo fervore Solis perpetuò assidentibus, & extrema lintei concutientibus; ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius li.j.observat.ca.17.aliam preparandi Cocci rationem refert.

Cocci baphicæ (inquit) proventus in Creta magnus est: Pastores & pueri eam colligunt. Invenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ; pastores fertulam sinistra gestant, qua ramos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos demetunt; a

quibus veficulas rotundas exigui Pifi magnitudine auferunt, quâ parte ligno adhæferant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus, qui per hiatum iftum effugiunt, & veficulam vacuam relinquunt. Pueri Coccum jam collectum ad Quæftorem deferunt, qui ex dimenfo ab illis redimit. Is animalcula à veficulis cribro fegregat, deinde ea fummis digitis leniter prehendendo in pilas efformat, ovi gallinacei magnitudine: Etenim fi nimium comprimeret, tota in fuccum refolverentur; & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum veficularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis eft, ejus pretium quadruplo majus quàm veficularum. Vermes quoque exiles è croceo rubentes in fummis Iuniperi furculis confpexit Gefnerus. In Cynosbati, five rofæ fylveftris fpongia vermiculi nafcuntur albicantes, ex quibus Ariftoteles Cantharidas provenire fcribit. Poft duos menfes (inquit Gefnerus) in hypocaufto fervata fpongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit: Spina item, & Sentis, Rofa, Erica, Genifta, Colutea, Rubus Idæus, Myrtilus, Capparis, uva crifpa, Carpinus, Oxyacantha, liguftrum, vitex, glycirriza, omnis denique frutex & fuffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipfe (Ionæ, divino illi vati, nimium exæftuanti umbram præbens) ab hac pefte legitur immunis. Sunt item Cerealia dona, *Legumina* (utor Philofophi verbo σκωληκόβρωτα: fed quomodo id eveniat, incertum eft. An quoties diffundi nequit humor ob æftum & fqualorem, ut Theophraftus innuere videtur? An potius dicendum à ficco humorem appeti, humorem autem illud refugere tanquam adverfarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem cum calorem tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidiffima Æthiopia teftis eft. Fabas depafcitur vermiculus, Midas Theophrafto, Hefichio κόϊλος vocatus. τρῶξ καὶ κναματρῶξ vermiculus leguminaris dicitur, fed præcipuè in Pifis verfans, & ab erofione nomen obtinens: qualis etiam in cicere, pofteaqvam pluvijs ab eo elota fuerit falfugo; ut præter Hefiodi Scholiaften Phavorinus & Theophraftus ftatuunt; leguminibus dulcioribus fæpe innafcuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatofq; nutriunt & fignant. *Frumentarij Vermes*, in genere ψώμηκες dicuntur; qui tritici, filiginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & Secalis radicibus, ftipulis, calamis, fpinifque victitant. Eorum alij amylo vefcuntur frumento, ut *Farinarij*: alij integro & mola nondum confracto; ut *Curculiones*. Farinarios Angli, *Meale-wormes* appellant, teredini fimiles, fepedes, capite parvo & fpadiceo, corpore anulofo, & pro farinæ diverfitate vario colore: proba enim & albiffima farina, albos generat; vetuftior flavos; macra & furfuribus immixta etiam fufcos. Cardanus eos Blattas frumentarias vocitat, fed (ut fæpe fit) incogitanter. Furfure nutriti mirum

eft in quantam excrefcunt multitudinem, & ex decem, trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungia mixturam faciunt, unde copiofiffimè nafcuntur. Integri frumenti, five tofti (ut in βύνη Aetij quam *Mault* Angli, cervifiæ matrem, appellant) five crudi, ftrages Curculio: Sic enim rectiffimè meus Comicus, etfi Virgilius atq; Varro Gurgulionem & Curgulionem fcribant. Κὶς Græcis dicitur, Anglis Pope, *Bowde*, *Weevill*, & *Wibill*, quafi Biroftrum dicas, quum fit tamen reipfa animal triroftrum. Triticum præcipuè, fed etiam alia quæcunque vaftat frumenta; præter caffam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum Vates; *populatq́; ingentem farris acervum, Gurgulio.* Ad Scarabei minuti faciem formatus, roftrum habet fibi peculiare,

culiare, & trifurcum. Corpus alijs nigrum, alijs fuffufcum, alijs & majoribus fubviride, cujus mediū iſthmus coarctat. Beſtiolæ tanta eſt ficcitas, ut primo quoq; tactu leviſſimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierū ſpatio, antequā examina faciunt apes. Naſcuntur, inquit Theophraſtus, ex alia grani parte; quod vero reliquum eſt, pro cibo utuntur: ruſtici noſtri πρόαγον hoc animal in parietū rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova ſoboles. Tria de his beſtiolis mira memorant.

Primum quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam ſobolem propagantur. Secundo, quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius fere ſine cibo vivunt. Tertio, ſi una cum hordeo vel tritico per triduum ſubmergantur, tandem exemptæ reviviſcunt. Syliardus noſter (diligens naturæ obſervator) Curculionis propagationem ita deſcribit: Quum Formicæ ariſtæ culmen exederint, aſcendit curculio, et per exiguum illud foramen ovum unum vel alterum (rariſſimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milij; oblongum, fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc inſectulo uterque ſexus; ſiquidem coeunt antequā hanc injuriam inferunt. Petrus Comeſtor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinū de conchis nemo ſubſcribit, ne Curculionē cum Mida male confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem, Ioach. Camerarius é Germanorū horreis duos ad Pennīū alios miſit, ventre longe turgidiore; quorum unus ſubcineritij, alter viridis coloris. Eſt etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam eroſtris, quem forte Plinius Scarabei frumentarij nomine ſubintellexit. Huc etiam beſtiolā quandam refero in horreis verſantem, pedibus ſex incedentē, antennis duabus brevibus iter tentantem, medio dorſo & lateribus maculoſā, reliquo corpore nigram; quam ideo curculionē maculatū voco. Haud multū frugibus incommodū animalculum, quia fere ſolitarium & perraro duo ſimul uno in horreo inveniuntur. Circa *Lentzburg* oppidum Germaniæ in agris reperitur Inſectum, quod alij *Vtput*, nonnulli *Korne worme*, quidam *Kornevele* appellant. Dicitur eſſe adeo venenoſum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud perſequantur & interficiant. Ex rubro parvo nigricat, inter ſegetes habitans & grana comedens. Vermes in vitibus nati Cocci illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi putat, imo pertinacius inſtat Braſſavolus. Inter *Herbas* tam medicas quam culinarias, violæ, raphanus, ruta, ocymum, aliæque permultæ vermibus infeſtantur. Violarum vermes minutiſſimi conſpiciuntur & nigri, celeri repentes curſu; ut Iacobus Garetus, Pharmacopola diligentiſſimus, & Simplicium cognitione inter paucos celebris, obſervavit. E radice Cinaræ prodit vermis hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubeſcente. Cinaræ radices qua rodit, nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit. Referunt (inquit Cardanus) vermem in rutæ folijs inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hoſpes, corpore fere erecto, poſterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum captet. Ex arundine Saccharina, ſaccharum paratur, omnium quidem ſalium dulciſſimus, &, (ut vulgus medicorum exiſtimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in Sacchraro puſillum vermem, longum, pulicis colore, & (ſi roſtrum adimas) Curculioni perſimilem naſci aſſeveramus; & Saccharinum, propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit. Videtur etiam rara admodum generatio ejus Inſecti quod Germani (utor Camerarij verbis) *Mayen wormlen* appellant. Quippe menſe Maio ſæpe cadunt rores inſalubriores, qui ſi in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, *Hoppen* dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris alijs longe majorem

 (quamvis

(quamvis ipse pediculum obesiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat, semper à proximo incipiens. Bombycum instar cutim mutat, demum ubi totus fere perlucet, deposita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atque ita emoritur. Hunc *Vermem lupulorum* vocare quid impediat? In Asphodeli caule vermis gignitur ἀσφοδελώδης, cum herba florere incipit; ex hujus scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In Persicariæ siliquosæ & Cardui Sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus Pseudocacaliæ purpurascentibus sublutei, in Pimpinellæ radice miniati. Apio fæminæ vermes lanuginosos; in Fungis, & Brassica, graciles nigricantesque; in Acori radice albidos sæpe vidimus. In radice Enulæ sive Helenij virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem, capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracino. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igneque tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimoque laudant. In Dypsaci capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo, pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis octobris initio facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sane audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto spinosoque capite, & oviformi: in hoc unà cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles.

In radicibus Carlinæ (quæ planta in excelsis Sabaudiæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in alijs adolescens, in plurimis alatus & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba genitiusus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

CAP. XXI.

De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.

VErmes in lapidibus genitos (de quibus egimus) illos nimirum qui magnitudine syrones exprimunt, unà cum lapide ipso contusos in pulverem, ulceribus conferre putant nonnulli. Hos etiam ex aquæ cyathis tribus tritos & exhibitos, findere ac per urinam ejicere calculos Marcellus testatur. Ligna solidiora Thripum dentibus exculpta, pro sigillis adhibebant veteres, idque Herculi inventum defert antiquitas. In annosis arboribus vermes rubelli nascuntur, de quibus ita Serenus;

Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, & tepidos infunde dolenti
Auri, &c.

Cui etiam medicamento Galenus ex Apollonio subscribit. Vermes in cavis putridisq; nati arboribus, ulcera recondita & vniversa ulcerum symptomata, vitiaque in capite persanant; combusti item & cum anetho sicco pari pondere

triti, carcinomata curant. *Marcellus.* *Aëtius* vermes lignorum tres unguento contra Elephantiasin, adjicit, quod non nisi juramento taciturnitatis interposito à medico quodam didicit. Caries vero horum dentibus inducta, quum sine morsu exiccat, ad varia est utilis. Contra eminentias, fissuras, ficúque ani, Gal. Eupor. 3. Cap. 7. hujusmodi pulverem commendat. R. auripigmenti fissi ℥iij, cariei é quercino ligno concussæ ℥iiij. fiat pulvis subtilissimus. Locum deinde affectum, primùm pueri ephebi lotio tepido foveto, & postea hoc pulvere aspergito. Cossi vero non solùm Ponti Phrygiæq; incolis alimento, atque in delicijs sunt (ut Germanis caseorum intestina atque Syrones) sed sanant item ulcera, lac augent, atque nomas, Plinio teste, combusti curant. Dypsaci vermis, *Cavis Dentibus* inditus mirè prodest. *Plinius.* In folliculo collo & brachijs appensus, *Quartanis febribus* remedio esse fertur. *Dioscorides.* Samuel Quickelbergius, doctus juvenis; in epistola quadam ad D. Gesnerum scripta, hæc verba habet: Senex (inquit) quidam mihi herbas colligenti obviam venit, dum in capite Dipsaci vermiculum investigarem, & dixit; O te fælicem juvenem, si occultas hujus bestiolæ virtutes, quæ & multæ & maximæ sunt, certò scires. Rogatus autem ut eas mihi aperiret, obticuit; nullisque eò precibus adduci sese permisit. Erucas Brassicarias ejus solo contactu cadere morique Plinius asserit. Galedraconis vermes (quam plantam cum Dipsaco confundunt quidam) pixide conditos, adalligatosque cum pane brachio ejusdem lateris, cujus dens dolet, *mire* dolorem tollere, inquit Xenocrates. Cynosbati vermes somnum provocant, & ideo Germani nonnulli *Schlafoirs* appellant: imponuntur vivi (impari semper numero) paronychijs, easque certo sanare Quickelbergius testatur. Vermiculus in Carduo herba inventus, phænicio inligatus, colloq; suspensus, *dolori dentium* medetur. *Marcellus.* In Pimpinellæ radice vermes qui inveniuntur, purpureum colorem reddunt incomparabilem (inquit Gesnerus;) ita ut mirer nihil de ipsis veteres attexuisse. Vermiculi omnes in spinosis herbis reperti, si quid cibi hæreat in faucium isthmis, protinus infantibus mederi tradunt. Plinius. Brassicæ vermiculis sæpe dentem vitiosum confrica, & à paucis diebus ultrò excidet. Farinarij vermes ad Melanocephalas, & Philomelas capiendas nutriendasq; nati videntur, nec est illis hyeme cibus salubrior; purgant siquidem, calefaciunt, & unà nutriunt, tenui vitæ fomite donatas. De cocci vermium utilitate jam antea est dictum. Brasavolus idem de vitium vermibus affirmat, sed quàm rectè alij viderint; verùm non solùm tincturâ commodi, sed etiam in medicina necessarij, siquidem astringunt & siccant, sine morsu abstergunt, incarnant, epiphoras ex sanguine columbino sanant, oculis suffusis opitulantur; dysenteriam curant, difficili partui & collapsis viribus medentur, Melancholiam, timorem, epilepsiam auferunt; provocant urinam & menses, vulvam calfaciunt, solvunt aquam & choleram, cordis palpitationem sedant, eoq; nomine confectionem Alkermes ingrediuntur, eique basim substernunt. *Dioscor. Avic. Kiranides.* Taceo quàm Herbarum arborumque vermiculis avidè pascuntur passeres, pici Martij, gallinæ, rusticulæ, gallinago, pardus, merula, corydalus, ficedula, junco, aliæque aves permultæ, quæ nobis aut medicamento aut cibo esse solent. Nunc quia commoda cum incommodis Deus admiscuit, tum ut nostram prophylacticam prudentiam excitet, tum ut pœnæ peccatis debitæ persolvantur, quomodo utrunque averti possit paucis ostendam. Ionas Ricini sub umbra refocillatus, tutum esse beatumque, tanto præsertim in æstu, existimavit. Verùm hanc Deus verme immisso abstulit, ut ejus & patientiam tentaret, & fragilitatem demonstraret. Eboracensis quidam Episcopus cognomento Grejus (ut nostri referunt annales) cum in maxima annonæ caritate omnis generis frumento abundaret, tamen pauperculis com-

 meatum

meatum prece pretioque petentibus denegavit. Paulo post horrea ipsius frugum plenissima, Curculionibus ita erant exhausta, ut ne unum quidem tritici hordeive granum integrum superesset: juxta illud Salomonis dictum, Qui comprimit triticum execrabitur eum populus, benedictio autem incumbit capiti venundantis. Sic etiam Deus, ut pigrum patrem familias foris evocet, in ipsius hortum & agros tineam immittit atque vermem; tum ut illi desidiam hoc pacto excutiat, tum ut præsidia remediaque oblata in usum revocet, qualia à Majoribus plurima traduntur. Cæterum cum ea Cato, Vitruvius, Plinius, Palladius, Theophrastus, Columella, Varro, Virgilius, multiq; rei rusticæ principes abundè expresserint, nos hic gustum eorum tantum præbemus, quorum illi atque alij plenum haustum. Ne ligna à vermibus exedantur, serantur novilunio, atque interlunio cædantur. Cedria quoque ungantur, & amurca sæpius madefiant: serventur etiam ejusmodi in tecto, ubique neque solis nimio calori, nec imbrium violentiæ exponantur. Ne arbores vermiculationem patiantur, earum radices ante primam plantationem illinantur, & postea cum humana urina & aceti fortissimi parte tertia humectentur. Quidam Scyllam cum lupinis diu macerant, ac loca vermiculantia irrorant, vel spongia liquorem exprimunt, vel arboris truncum illinunt, ad madorem usque, & foraminibus bitumen cum oleo mixtum infundunt. Alij vivam calcem aspergunt, alij amurcam & veterem urinam adhibent, alij suillum stercus vel caninũ cum urina asini radicibus prius ablaqueatis affundunt. Democritus terra lemnia (forte rubricam synopicam voluit) cum aqua trita oblinire docuit; quidam clavo æreo bestiola extracta, plagã fimo bubulo obducunt. Vermes rufi & pilosi internam medullam sectantur, quibus (illæso cortice) detractis, ac in proximo combustis, reliquos perire proditum est. Prodest etiam feltaurinum & amurcam sæpe radicibus affundere: Scyllam, rutam, absynthium juxta plantare; mulierem menstruantem sæpe transire, falces putatorias oleo Cantharideo inungere, macrum aridumque solum vitare. His medijs mala medica, Persica, Armeniaca, Cydonia, pyra, denique poma, oleæ & Quercus, aliæque arbores diutissimè vivunt incolumes, & vermiculationis fere omnino expertes. Cinis Ficubus appositus, vermiculationem arcet; salis enim vim habet, sed leviorem. Ficuum semina vel grana à vermiculis non erodentur si in eadem fossa Italici lentisci, vel Terebinthi talea posita fuerit. Quod vites attinet, ampeliten terram verno tempore aqua diluere, ac germinantium vitium radices tum inungere jubet Aetius. Si etiam hircino adipe, vel ranarum sanguine falcem putatoriam, vel cotem ipsam illeveris, vermiculi non innascuntur. Vitis lachrimam cum sarmentorum cinere mixtam, ac cum vino radici appositam, idem præstare scribit Africanus. Fimi item bubuli, cornu cervini, unguium caprarum, radicum lilij, scobis eboris, pilorum muliebrium suffitu enecantur. Pæonia herba vel perfoliata inter vites plantatæ, vermiculos arcent. Sunt qui assam fætidam & succum Cyreniacum cum oleo coquunt, ac truncos arborum (à radice incipientes) inungunt, aut allio trito vites illinunt. Semina quæ terræ sunt mandanda serventur in testudinis corio; vel menta inter olera serenda, & ervum præcipuè. Cupressi folia contrita si admiscueris, valdè conferet. *Aggregator*. Palladius omnia semina à vermiculis libera fore pronunciat, si paulo ante sationem sylvestris cucumeris succo fuerint imbibita. Lupinorum semina ante sationem condi in fumo vel loco calido jubet Plinius, quoniam in humido vermiculi umbilicũ ejus in sterilitatem castrant. Varro cæpam, quæ cum sale aut aceto sata est, vermiculis non infestari asserit. Semina denique omnium olerum aizoi succo ante sationem madefactã, vermes non admittunt. Contra curculiones, certissimam frumenti pestem, parietes luto ex argilla alba pilisque mixto, tam foris quam intus obli-

oblinire bonum eſt. Alij cucumeris aſinini fructus & folia per biduum macerant iu aqua calcis, & cum arena ſubigunt in luti formam,atque eo internas partes granarij obducunt; etſi Plinius calcem frumentis inimiciſſimam ſcribit. Quidam calci pecorum urinam adjiciunt, ali abſinthij, Sedi majoris, lupulorumve ſuccum. Nec deſunt qui amurcam, halecum garum; & Conizæ decoctum ſolo affundunt. Strabo Chalcidicam admiſcet; alij ſæpius ventilando frumentum à Curculionibus integrum ſervari aſſerunt: Sed hoc Columella verum eſſe pernegat. Cato lib. De re ruſtica, lutum cum amurca factum commendat, atque eo granarium loricari conſulit. Eodem fere modo Varro utitur, ſed laudat etiam argillam ex amurca, acere; & frumento mixtam. Angli noſtri varijs eos modis fallunt atque diſperdunt. Quidam in medio acervo ollas cupreas aquâ calidâ ſemiplenas ſic collocant, ut frumentum fere ſuprema earum labra attingat: hoc enim pacto curculiones capi vel arceri autumant.

Quidam ſacco magno formicas cum Myrmecio ſua tota includunt, ac in angulo granarij poſtea effundunt: decem deinde dierum ſpacio formicæ curculiones omnes interficiunt, quibus conſumptis, cubilia repetentes auferunt & exportant. Solent etiam Gallinarum pullos parvos ibidem emittere, qui citò curculiones omnes depaſcuntur. Nonnulli ſalſuginem alliatam aſpergunt, vel lupulum ſalictarium, ſambuci flores, abſinthium, rutam, nigellæ ſemen, mentaſtrum, juglandis folia, Satureiam, lavendulam, abrotanum, pſyllium, anagyriden, aceto ſcillitico incocta: Naporum ſemine (dulcedinis gratia) mire delectantur: adeo ut præ eo frumentum deſerant, atque ejus eſu diſtenti medij crepent. Hæc utcunque alijs πάρεργα videbuntur, tamen medicis & Philoſophis convenire probat Hippocrates (epiſtolâ ad Cratevam,) non ſolum in deſcribendis, colligendis, reponendis, utendiſque ſimplicibus artem tenere; ſed etiam in præſervandis, præparandis, ac ab inſito vel illato veneno putredineque & verme perpurgandis.

CAP. XXII.

De Animalium vermibus hexapodis, & primùm de pediculis hominum.

QVùm *homini* inter animantia Imperium & monarchiam Deus dederit, ab ipſo hic principium ducemus; primo ætatis tempore dum integer vitæ ſceleriſque purus degeret, putredini & corruptioni nulli obnoxio; at vero ubi plani illius improbiſſimi artibus ſeductus, parem cum Deo ſcientiam ſuperbè affectaret, humiliavit eum Deus varijs morbis, vermibuſque & lumbricis; imo quidem pediculis, ſyronibus, tineis, termitibus, minutiſſimiſque lendibus & acaris ſubjecit: Norunt Acaſtus, Alcmæon, Phericides, Pharo Ægyptiorum Rex, Caſſander Antipatri filius, Democratus, Caliſthenes, Olynthius, Scylla dictator, atque illud Eloquentiæ flumen Herodes, rem ita habere atque ſcribo; qui morbo pediculari contabeſcentes; medicamentis & balneis fruſtra adhibitis, miſerè interierunt. Quinetiam Platonem altiùs forte quàm par eſt, & cum aliorum faſtidio ſapientem, hoc viliſſimo morbo ſublatum quidam ſcribunt; unde proverbium natum, *Pediculi Platonis*. Taceo Henricum ſecundum tyrannum crudeliſſimum, & Theodorum Arrianiſmi propugnatorem, Vandalorum Reges: mitto Arnulphum Imperatorem, molliſſimum cinædum: Maximum Cæſarem, turpiſſimum mœchum, qui etiam à pediculis conſumpti, vel mini-

Pediculus.

mum

mum & contemptissimum animalculum satis virium (deo jubente) habere satis senserant, in peccatoribus perdendis; & (cum Pharaone) etiam hic Dei digitum agnoscere erant coacti.

Nomen. Pediculum Hebræi *Kisim*, & Chinnam. Græci φθεῖρες, βεςῦλαν, νίρνον, κάρναν, πάθεςκει, ἐγκεῖς. Itali *Pidocchio.* Hispani *Piecio.* Galli *Poù.* Germani *Luss.* Angli *Lowse* appellant. Latinis *Pes dicitur*, ut ex Plauto legimus in Curcul. *Perinde estis genus leoninum, atque muscæ culices, pedesque, pulicesque: odio, malo, & molestiæ omnibus, bono autem usui estis nulli.* Et Livius, *Gladiolo pulicesne, an Cimices, an pedes, responde.* Et Lucilius, *ubi me videt, caput scabit, pedes legit*, inquit Festus. Fœdum sane animal, & cauponis, castrisque magis notus, quam gratus hospes. Vilitatem ejus Achilles Iliad. 1. exprimit his verbis; τίω δέ μιν ἐγκαρὸς ἄισῃ; *non pluris eum facio atque pediculum*, quale apud Anglos de pauperrimo natum proverbium, *Pediculo non valet*. Sunt autem qui homines infestant, vel mansueti vel feri: illos Anglice *Lyse*, hos ex Cancri forma, quam referunt, *Crab-lyse* dicimus: Boreales Angli *Pert-lowse, id est*, petulantem pediculum; utrumque genus, certissimum miseriæ symbolum, & inevitabile quandoque Dei flagellum. Mansueti ex sanguine corrupto geniti, minores atque rubentes conspiciuntur, ex phlegmate albicantes, ex melancholia & adustis humoribus nigricantes: é mixtis varij, ut Petrus Gregorius, lib. 33. notavit. Inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores, unde etiam in tenebris facile de utroq; capto discrimen haberi possit. In capite nati majores, longiores, nigriores & velociores videntur; in reliquo corpore magis obesuli, ventriosi, tardi, obscure albidi, & nigricantibus liris insigniti. Sunt qui alatos pediculos mense Maio se vidisse constanter afferunt, iidemque Acridophagos, Libyæ populum (ex largiore locustarum esu) ubi quadragesimum annum excesserint, interire, Diodorus siculus 4. Antiquitatum libro disertè affirmat. Agatharcides hujusmodi pediculorum meminit, sed κροτῶνι ὁμοίους facit, *id est*, Ricinis similes. Ferimentum præcipuè palpebrasque, & densiùs vestitam pubem, nec non inguina & axillas occupant, compressiore corpore, sed acutiore rostro, magisque atque reliqui mordentes & minus titilllantes. Ricini enim modo rostro altè penetrant in cutem, adeò ut vix cum capitis jacturâ possint avelli; rarò item vagantur, sed diro satis morsu sibi locum excavant, ibique confident affixi. Latinis quibusdam Cicci, alijs ricini humani, alijs vulturini pediculi dicuntur. Aristoteles φθεῖρες ἄγριοι appellat, hist. anim. lib. 5. cap. 31. duriorem mansueto, quodque difficiliùs a loco quem mordet removetur. Galli nostri (inquit Ioubertus) Morpiones & Pattas, Germani *F'eultzleuss* vocant. Gordonius Pessolatas: hærentes cuti firmissimè, vel cuticulam suo morsu penetrantes; aridiorem fortiuntur materiam, qualis est semi assata, unde minus turgiduli, sed pressiores videntur. Arabicè *Alcarad, Guardam, Faed*, & cum articulo Alguardam & Alfaed nominantur; ut Ingrassias notavit. Motes item & Immores dicuntur in Synonimis Cont. Rhasis: quos Itali Piatolos sicuti Chatillos faciunt, & Albenzoar platulas. Ex humoribus, carne, adipe, sudoribusque corruptis ortum habent omnes pediculi; & pro loci humorisque natura longè differunt. Nam ex sanguine humano geniti, sanguine aliorum animalium illiti intereunt. Imo in hominum capitibus nati, in reliquo corpore vix atque non diu vivunt. Sic etiam in pube nati feri pediculi, capitis regionem colentes animam efflant. Ex carne putrefacta qui proveniunt, quales in male curatis ulceribus sæpius scatent, cutis excrementis neutiquam aluntur; (Inquit Hieron. Mercurialis, lib. 1. cap. 7. De morb. cut.) Circa hujus morbi generationem variæ sunt authorum sententiæ. Aristoteles 5. hist. anim. cap. 31. arbitratur pediculos gigni ex carne corrupta; quo in loco tria affirmat.

Differentiæ, & Descriptio.

Causæ. Phthiriasis generalis.

mat. Primum quod ijs, quibus innaſcuntur pediculi, prius fiunt puſtulæ quædam in cute, quas ſi quis expungat; apparent pediculi. Deinde non fieri hoc malum niſi in præhumidis corporibus, vel à morbo diuturniore eóque humido vexatis. Denique aves piſces & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, ſolo Aſino excepto. Prima aſſertio mihi non placet, tum quod in cute capitis naſcuntur plurimum pediculi, ubi minima eſt carnis portio; tum ſi naſcerentur ex carne tantum corrupta, puerorum tenellorum capita (in quibus tam frequenter viſuntur) adeo deſtituerentur carne, ut tota fere conſumeretur. Quinetiam in Atrophia Hectica & maraſmo plerunq; abūdant, ubi omnis caro ita eliquata eſt, atque exucca, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Theophraſtus diverſam ab Ariſtotele habet ſententiam, affirmans pediculos oriri ex ſanguine corrupto & putrefacto: id quod Hieron. Mercurialis loco prius citato infringere his ratiunculis contendit. Primum quia in febribus a ſanguine putreſcente natis, nullus apparet pediculorum proventus. Secundò quia ſi fierent à ſanguine, aliqui ſaltem apparerent coloris rubri atque ſanguinei, cum orta ſuis atteſtantur principijs; ſed nulli tales videntur; Ergo, &c. Quo ſanè in loco principia duo petere videtur vir alioquin eruditiſſimus. Nam in puerorum noſtrorum capitibus ruberrimi & miniati pediculi creberrimè reperiuntur, & é Synocho putrida convaleſcentibus ſimiles item nonnulli mixtique coloris plurimi conſpiciuntur. Galenus 1. De comp. medic. ſec. loc. cap. 7. & Avicenna lib. 4. fen. 7. tract. 5. cap. 26. aliam eorum cauſam recenſent, & Mercurialis judicio, omnium veriſſimam. Nempe ex calidis excrementis tertiæ & ultimæ concoctionis putrefactis, non acribus, non pravis. Quorum ſententia ut rectè intelligatur, ſciendum eſt; ubi ſanguis in ſubſtantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera produci, quorum alia diſſolvuntur per inſenſibilem tranſpirationem, alia per ſudorem, alia convertuntur in ſordem, alia vero in cute retinentur. Quæ in cute ſuprêmâ retinentur, furfurationem faciunt; ſi in profundâ cute retinentur, aut ſunt prava, aut acria, ophiaſin pariunt. Si autem neque acria fuerint nec prava, pediculos ibidem gignunt. Cæterum quum in deploratè tabidis, quibus humorum acrimonia vel pilorum exeſt radices, diffluere ſæpenumero pediculos animadverterimus, quidni ex acribus item humoribus (pace illorum ſenſerim) initium capiant atque deducant? Scaliger pediculos ex putridis humoribus non oriri, ex eo probare tentat; quod herbæ é ſemine ſine putrefactione excreſcunt: alterari ſiquidem principium ſentit, corrumpi autem non credit. Sed cum venia dixerim, aut Scaligerum aut Apoſtolum falli neceſſe eſt. Sìc enim Paulus, 1. Cor. 15. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ: Non viviſcit (inquit) niſi mortuum fuerit. Si autem mors corruptio dicenda ſit, ut Philoſophi ſtatuunt, ſanè fraudi ſibi fuit Scaligeri opinio, & (ſalvis amicitiæ legibus) à nobis non immeritò rejecta. Atqui ex thymo epithymum, ex arboribus nonnullis viſcum oritur, etiam ſanis & putredini nondum ſubjectis. Verum reſpondeo, magis differre pediculos ab eo (unde oriuntur) principio, quam thymum ab epithymo, arbores à viſco. Sunt hæc enim ejuſdem generis, & quaſi ex materiæ utilis abundantia protruduntur, atque medulla ipſa arboris viſcum nutritur. Conſtat autem, pediculos ſanis in corporibus non omnino, vel admodum raro naſci; contra, copiam eorum adeſſe cachecticis, Tabidis, purulentis, ichoroſis & quibus non adeps ſolum & ſanguis, ſed caro item & cutis fuerit corrupta. Sudant perſæpe ſani homines, ſed pediculis carent, neque enim ex omni ſudore gignuntur, ſed ex putrido, eoque amaritudinis experte: ubi vero amareſcere inceperit, (ut in moribundis, atque ictericis videmus) ſtationem deſerunt, & ex corpore in pulvinaria ſubdita ſe conferunt. Non tamen ſemper aliò ſe ſubdu-

Lib. 2. de plant. cap. 2.

cunt

cunt in mortuis, aliquando (ut libitinarij affirmant) circa os ventriculi, & sub mento juxta asperam arteriam etiamnum hærent; quæ loca caloris nativi plenissima ubi semel petierint, non contemnendum vicinæ mortis indicium est. Multum ad eorum generationem facit item complexio, regio, & cultus. Quibusdam enim plurimi, nonnullis pauciores, quibusdam quacunque in Orbis plaga omnino nulli innascuntur. Scribit Oviedus, lib. Navig. cap. 82. In India occidentali Christianis ne in capite quidem pediculos innasci; quum tamen incolæ valde sint (ut Plauti verbo utar) pedicosi. Animadverterunt etiam nostrates iter maris Indici ingressi, ubi Asores Insulas à tergo reliquerint, pediculos confestim omnes tabescere; atque ubi eas revisérint, iterum innumeros alios subito oriri. Rationem puto (ut hic Pennium adjuvem hæsitantem,) caloris inter Tropicos exuperantiam, quæ non illis solum alimentum sed & elementum quodammodo exugit. Vespucius de insula D. Thomæ testatur, nigros ibi homines pediculis scatere, albos illo tædio non affici. Cultum corporis quod attinet: Pediculorum causâ Hibernia infamis audit, adeo ut tota illa insula diffluere ipsis credatur. Cæterum per gentis sorditiem atque mundi muliebris inopiam id accidisse palam est, quod Angli corporis colendi studiosiores, frequenti indusiorum lotione mutationeque, pestem illam (post tot annorum ibidem facta hospitia) evitarunt. Hinc videas castra & ergastula pediculorum quoque plenissima, putrefacto scilicet in ijsdem semper vestibus sudore, unde subministrata materia ortum, calore mediante, ducunt. Sic qui Diætæ negligentiores ingluvie & illuvie delectantur, viperasque, raphanos, ocymum, caricas, xyloaloen, apium hortense, dactylosque ingurgitant, putrefactis postea humoribus, inter cutem pediculos pariunt, ut Diodorus in Empiricis, Simon Sethi, Aetius, atque Plinius affirmant. Dioscorides tamen ex esu viperarum pediculos nasci, rem à veritate longissimam esse dicit. Lana ovis à lupo occisæ pediculos gignit, si vestis ex ea sudore madeat: quod sane Aristotelis Plinijque commentum sit; attamen experientia quemlibet docuerit, pannos equino adipe inunctos quàm citissime illud efficere. Aelianus asserit eum pediculorum multitudine afflictum fore, quem oleo inunxeris, in quo Stellio sit suffocatus. Contra horrendum hunc affectum, quem φθειρίασιν vocant Græci, varij varia remedia excogitarunt. Hyberni Islandique homines (apud quos frequens hoc pediculorum malum, & per æstatem volans perhibetur) subuculis croco infectis vestiri novimus, ut pediculos arceant, optimo sane cum successu, sed post sex menses, lixivio indusia iterum abluunt, & croco noviter inficiunt. Antigonus vero in Synag. histor. Paradox. ubi primum pustulæ seu vesiculæ exiguæ in corpore apparuerint, perforari eas jubet, & pediculos eximi: sin vero integræ relinquantur, Vniversalem illam Phthiriasim superventuram, quâ Alcmæonem Physicum & Pherecydem Syrum interijsse perhibent.

Præventio & Curatio.

Curatio Phthiriasis generalis.

Bonum illum Venetum Anconæ (de quo antea mentionem feci) generali Phthriasi laborantem, Amatus Lusitanus percuravit hoc pacto. Primum per venæ sectionem & medicamentorum purgantium usum, putridos & corruptos humores, mali fomites ejecit, non semel tantum, sed bis aut ter. Postea topicis remedijs applicatis, brevi ab hâc ferâ lue liber est factus. Habent autem Topica medicamenta in hunc modum. ℞. lupin. amar. pug. iij. sem. staphidis agr. pug. ij. in aceto acerrimo fiat decoct. q. 5. Quo aceto universum corpus a capite ad pedes usque lavetur, ac posteà abstersum & exiccatum linimento sequenti illinatur. ℞. Staph. agriæ partes duas; sandarachæ

Græcorum

Græcorum partem unam. Nitri finissimi partem mediam: in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratissime pista misceantur, & ex h s fiat inunctio: quibus brevi assecutus est Amatus scopum suum, nec amplius in eandem fœdationem æger devenit. Amat. Lusit. cent. 3. curat. 58. Herodes (ut Iosephus & Aegesippus testantur) ubi hanc magnam fœditatem sua nimiâ superbiâ divinitùs contraxerat, transjordanicas thermas & lacum asphaltiten adjit, satis alioquin in hoc morbo profligando salutares: Sed illa tempestate quum Deus arrogantissimum Monarcham vilissimo animalculo punire cum animo statuerat, neutiquam valentes. Si totum corpus pediculis scateat, generalem cacochymiam denotat; quare primum secta vena catharcticum propinare suaserim pro humoris natura; postea ad specifica veniendum, & cum loco affecto congruentia. Dioscorid. interna hujusmodi præscribit. ℞. allium cum origani decocto, bibat per tres dies. *Aliud.* Coriandrum cum origano tritum bibat æger. Exterius mel inungi jubet. Commendat item alumen ex aqua, & Betæ decoctum, hederæ succum & lacrimam cum melle, picem liquidam cum alumine. Minium sinopicum cum aceto inunctum, nitrum cum terra Samia & oleo. *Alia externa Pediculos enecantia* ex Plinio. Staphidis agriæ semina corticibus abjectis trita, corpus à pthiriasi liberant; melius autem admixta cum Græcorum Sandaracha, Sinapi, allium, cum aceto & nitro ad idem valent. Oleum raphaninum morbum pedicularem longa ægritudine contractum tollit. Sileris semen in oleo tritum, hysopus oleo subactus, Cedria, lacrymæ odoriferæ, succus uvæ Tamineæ. j. staphidis agriæ, cum aceto cocta, vestes eo morbo liberant. Confert item veratrum cum oleo vel lacte illitum. *Interna ex Plinio.* Senecta anguium trita & bibita tridui spacio corpus à pthiriasi facit immune. Sinapios semen vel Myricæ semen epotum valde prodest: prosunt quoque aqua ex raphani folijs, ligustri baccarum succus, Plantago, allium, elaterium, & cedri lachyma. *Nonus* oxylapathi radicem cum oleo tritam & inunctam laudat, priusque abluto corpore cum decocto lupinorum, medicamentum ex Sandaracha Græcorum, nitro, & herba pediculari præscribit. *Oribasio* probatur Helxines succus diu infricatus, vel nitrum cum uva Taminea in balneo. *Rhasis* Berberis folia, gummi hederæ, corrigiolam majorem, & aquam marinam præfert. *Avicenna* argentum vivum cum oleo rosaceo non male effert, & Staphidem sylvestrem cum arsenico. *Haly abbas* purgari corpus, deinde euchymis cibari, ablui à sordibus, sæpe mutari etiam vestes imperat: tum argentum vivum cum staphide agria tritum cum oleo seminis carthami accipit, atque eo corpus mane ac vesperi balneatum inungit. Præscribit item hujusmodi medicamenta. ℞. Aristolochiam longam, tere cum folijs pini, & argento vivo, ac cum oleo lupinorum, q. s. fiat unguentum. Eo, nocte ungatur corpus, mane aquâ calidâ lavetur, postea decoctione Aluminis, vel Absinthij Santonici, aut Artemisiæ abstergatur. *Aliud.* ℞. Aristol. rot. & longam, Sandaracham Græcorum, *id est*, Arsenicum rubrum: & cum oleo de Ben. fiat unguentum, quo vesperi ungatur corpus, & mane cum furfure & farina fabarum confricetur. *Aliud.* ℞. costi amari, Cardamomi, fellis taurini; tere cum oleo pistaceorum, ungatur eo corpus, & mane cum aqua decoctionis furfuris macri vel hordei lavetur. *Constantinus* argento vivo cum cinere, lithargiro, aceto, & oleo mixtis utitur, in calidis complexionibus: in frigidis autem succum pini, aquam marinam, staphidem, nitrum, arsenicum, atque oleum cnici adhibet. *Ioannes de rupe scissa* argentum vivum cum aqua ardente, & staphidis sylvestris puluere commiscet, cingulumque ex eo parat, quod circa nudos lumbos gestatum pediculos enecat. Serenus, Abinzoar, Amatus Lusitanus, Matthiolus, Hildegardis, Ioannes Vigo, alijque alia præscribunt remedia, sed plera-

que

taque ex his fontibus. Plura qui velit remedia contra Phthiriasin, Paulum Aegin. consulat, lib. 3, cap. 3. Galen lib. 1. de compos. med. sec. loc. & Gulielmum de Saliceto, lib. 1. cap. 48. Novi quendam (inquit Pennius) qui Nosocomij praefectus cum esset, phthiriasin isto modo curavit: Virgis betuleis aegros nova pelle vestivit, quae vibicibus superinducta pediculos postea non admisit; nova sane medendi ratio, & otiosis argonautis desidique gregi aptissima. Amatus Lusitanus (ni male memini) pauperi cuidam foramen in dorsi cute vi ulceris factum recenset, ex quo magna quotidie pediculorum copia emersit; inter cutem carnemque proculdubio geniti fuerunt, & postea unguento ex staphidesylvestri, hydrargyro, pipere, & larido, convaluit. Rulandus balsamum sulphuris cunctis prefert, nec injuriâ, remedijs.

Feros Pediculos primum evelli magna cum diligentia debere, scribit Aetius; tunc aqua marina tepida locus fovendus: cautè tamen (si in palpebris haeserint) ne oculos offendas: tandem hunc pulverem applicato. R. Aluminis scissi. ʒij. staph. agr. obol. j. piper. ob. ij. aeris usti ʒj. myrrhae, ob. ij. lap. scissi, ob. ij. ss. Misy torrefacti ʒj. terito, & sicco utere: tunc in balnea ducantur, ac eorum caput discutientibus & corroborantibus calfacito, corpusque totum lava, & demum confrica. Nostrates pediculis evulsis loca sapone nigro fortissimo optimè inungunt, et si corpus fuerit calidius, argento vivo cum pulpa pomi dulcis excepto, eos illinunt, certo experimento. Palpebras saepe ita infestant, teste Celso, ut oculis deinde exulceratis visus aciem obtundant; tum hydrargyrum depuratum cum absinthij comis & axungia veteri incorpora: nihil enim citius & certius medetur, modò cum cautione fiat. R. item aloes ʒj. cerussae, oblibani, ana ℥. v. laridi, q. s. fiat unguentum: huic quidam hydrargyrum atque sulphur non male admiscent. Hic autem notandum, si feri pediculi barbae, palpebrarum, pectinisque & perinaei regiones densiùs occupaverint; radendos esse primum pilos omnes, statim à purgatione universali; & deinde Topica praedicta adhibenda: fella omnia, praesertim tauri, vituli, perdicis & caponis, cum succo centaurij, & hydrargyro, praestantissima habentur. Lixivium é cineribus myricae pediculos perdit. Vulturis vivi exemptã medullam cum vino bibitam, Rhasis atque Albertus ante omnia commendant. Varignana utitur lacte volubilis majoris & sisimbrio, & Cicla, & lotione mellis; sed praecipuè effert hoc medicamentum. R. staphis agriae ℥ij. vini phialas iiij. setarum porcinarum, ℥ij. Hydrarg. purgati ℥j. bulliant & decocto corpus undiq; lavetur. Vini fecem, succum genistae, Lixivium senae, acorum, cassiam, pyrethrum, Marinellus alijque plurimi faciunt. Gilbertus autem Anglicus, coctam styracem & sanguisugas simul comburit, é quibus cum porcino sanguine optimum parari unguentum author est.

Vsus pediculorum. Faeda ista animalcula, & majore odio quam canis aut vipera à delicacioribus habita nepotulis, & gaudio aegrotantibus, & nonnunquam medelae sunt. Quippe qui longo putridoque morbo diu laborant, his pediculi in capite nati solutionem morbi praedicunt. Signum enim est exhalantis, & à centro ad superficiem evolantis. Constat item experientia, Arquatos duodecim pediculis contusis & ex vino haustis curari. Mendicis & precario viventibus cum butyro eos saepe exhibuit Pennius, atque ita desperatos nonnullos valetudini restituit. Quidam in dysuria pediculos vivos & grandes, coli immittere solent, ut titillatione urinam prolectent: quod argumentum de Cimicibus Alexander Benedictus narrat. Vbi viscosi humores oculos laeserint, quidam pediculis impositis eos expurgant, qui tanquam hormini sylvestris semina huc illucque reptantes, lemas colligunt, atque ijs involuti postea excidunt. Vescuntur item ipsis, quid dicam Simiae? Cercopitheci? imo homines in Ponto φθειροφάγους faciunt Herodotus atque Strabo; (quibus Arianus in Periplo consentit:)

ſentit:) idemque de provinciæ Cuenenſis apud Indos occidentales incolis narrant Hiſpani. Tam avidè quoque eos venantur & expetunt, ut ne vix quidem Hiſpanorum mancipia ab eorum eſu coerceri poſſint. Nec mirum ſane ijs pediculos cibum præbere, qui equos, aſinos, feles, coſſos, & (quod majus eſt) homines crudos devorant. Verùm quia ocioſa eſt provincia, pedes legere, mulieribus demandatur; quæ ferè ſolæ eo funguntur officio, & propterea pedilegæ à Strabone appellantur. Horum item Serenus alium uſum memoravit, dum de ijs ſic cecinit,

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro
Produxit Natura, volens abrumpere ſomnos
Senſibus, & monitis vigiles inducere curas.

Vide caput de Lendinibus inter ἄποδα Inſecta, Cap. 35.

CAP. XXIII.

De Pediculis Brutorum & Plantarum.

Non Solum in homines ob Protoplaſti ſcelus, ſed in Bruta item ſerpſit hæc lues. Verùm ut inter illos pueri magis quàm juvenes, viri quàm fœminæ, ægroti quàm ſani, inculti quàm mundi pediculis abundant; ita etiam inter animalia reliqua ſe habet. Solus Aſinus ab hoc morbo immunis perhibetur, non quia Chriſtus in eo equitavit (ut Stulti ſomniant;) ſed quia rarenter ſudat ob tardum motum; vel Antipathia quadam peculiari fuerit ab Altiſſimo donatus. Leo, magnanimũ ſane animal, & Brutorum princeps; tamen à pediculis palpebras infeſtantibus adeo affligitur, ut unguibus, & ſcalpturâ nihil proficientibus, in rabiem ſæpe agatur, ſi Plinio credendum ſit. Equi, generoſiſſimi illius quadrupedis, quis non pediculos vidit, & lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obſcurius albicante conſpicuos? Boum & vitulorum nigri ſunt, & in macris magni multique, pediculis porcorum fere ſimiles, ſed breviores, & paulo craſſiores.

Porcorum pediculi forma illis reſpondent; ſunt autem adeo grandes & duri, ut vix digitis interimantur. Hi Vrij ab urendo dicuntur, ut Albertus libro.4. Caput. 205. teſtatus eſt. Canes quamvis rariùs, aliquando tamen pediculantur. Sunt autem eorum pediculi parvi, lentiginoſi, capite albicante, reliquo corpore ex cærulo livente vel nigricante, ut in Canibus Melitæis primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus capita rubent, corpora candicant. Caprini ab his parum differunt. Cervus ubi cornua abjicere intentarit, inſigni palpebrarum pruritu angitur, à pediculis capiti concoloribus exorto. Olorum, Gallinarum, Anſerum, Columbarum, Coturnicum, Phaſianorum, Perdicum & accipitrum, aliarumque avium pediculi, cui non ex Geſneri de Avibus hiſtoria propriaque experientia noti ſunt? Satis item omnium Brutorum pediculationis curas Palladius, Columella, Paxanus, Varro, alijque veterinariæ Principes oſtenderunt; adeo ut nec nobis ijs inſiſtere glorioſum, nec vobis fructuoſum fuerit. Quid Avicenna lib.4. fen. 6. tract.5. per pediculum vulturis ſibi voluerit, equidem conjicere nequeo, & hic Oedipi alicuius operam valde imploro. Scarabeos pilularios à pediculis proprijs occidi, ſupra lib. primo meminimus. Salmones item piſces, macilentiores præſertim, ſub branchijs ſæpenumerò pediculis ſcatentes vidit Plinius. Reperiuntur item in plantis, nempe Abrotano, Abſinthio, Nymphæ floribus, & potiſſimum in Aquilegiæ folijs, menſe Iunio, ob ſingularem (ut inquit Geſnerus) ejus dulcedinem. Pediculares autem plantas nonnullas dici legimus, vel quia ijs adverſantur, ut ſtaphis; vel quia generant pediculos, ut Fiſtularia Dodonæi; vel quia ſcatent pediculis, ut Aquilegia; vel ob ſum-

mam vilitatem, ut pruni majusculi fructus, quos pedicularios inde dictos Ruellius testatur.

CAP. XXIIII.

De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.

S*yronem* Antiquitati ignotum fuisse, Tho: à Veiga falsò memorat: nam ipsum ἀκαρίδιον Aristoteles vocat, 5. histor. animal. cap. 32. Syrones item dici videntur, ἀπὸ τοῦ σύρδην ἕρπειν, quia tractim sub cute repunt. Animalculũ est omnium minutissimum, solens innasci caseo & ceræ inveteratis, & cuti item humanæ. τὸ γὰρ ἀκαρὲς, teste Polluce & Suida, exiguum illud dicitur, quod ab exiguitate non possumus κεῖρειν, id est, dividere. Latine Pedicelli, Gallice des Cirons, Taurini Sciros, Vascones Brigantes vocant. Anglicè *Mites*, in caseo, folijs, ligno arido, atque cera: sed in homine *Wheale-wormes* dicuntur, & Germanis Seuren. Syrones (inquit Abinzoar) Assoalat & Assoab dicti, sunt pedicilli subter manuum crurumque & pedum cutem serpentes, & pustulas ibidem excitantes aquâ plenas: tam parva animalcula, ut vix visu perspicaci discerni valeant. Et Gabucinus; Ad nostra tempora quoddam supplicij genus indomita fœditate pervênit, in manibus exilis quidam pedicellus, lente minor, sub cute serpit. Et Ioan. Phil. Ingrassias ex Abenzoar, ita eos perbelle describit: Excoriata cute ubi minimus ille jonthus varulusve cujusdam sudaminis instar apparet, exeunt animalcula viva, tam parvuncula, ut vix possint videri. Et Ioubertus, Sunt Syrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt (talparum ritu) illam erodendo & molestissimum excitando pruritum. Ex sicciore quam Morpiones materiâ sunt, quæ lentoris inopiâ ferè in atomos discinditur. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt, quos Græci τριχοβρῶτας, τριχοτρῶκτας, σῆτας, τριχοβόρους; Tineas peculari nomine appellant. Syronibus nulla expressa forma (ut rectè Scaliger notavit) præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla, ut non atomis constare ipsum, sed unum esse ex atomis Epicurus dixerit. Ita sub cute habitat, ut actis cuniculis pruritum maximum loco ingeneret; præcipue manibus, vel alijs partibus affectis & igni admotis. Extractus acu & super ungue positus, movet se, si Solis etiam calore adjuvetur. Altero ungue pressus, haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit: colore est albicante, capite excepto; propius intuenti nigricat, vel nigro parum rubet. Mirum est quomodo tam pusilla bestiola nullis quasi pedibus incedens, tam longos sub cuticula sulcos peragat. Hoc obiter est observandum, Syrones istos non in ipsis pustulis, sed prope habitare. Illorum quippe proprium est non longe residere ab humore aqueo in vesicula vel pustula collecto: quo absumpto vel exiccato, brevi omnes intereunt. Vnde colligimus, quemadmodum ex fero putrefacto oriantur, sic eodem vicissim sustentantur. Horum nullus antiquorum meminit præter Abinzoar, qui morbum hunc vidit, & curationem ejus rectè instituit. Neque Syrones isti sunt de pediculorum genere, ut Ioannes Langius ex Aristotele videtur asserere: Nam illi extra cutem vivunt, hi vero non: neque revera Aristoteles ullo quod sciam scripto inter pediculos Acaros numeravit.

Quam gravis sit morbus, & vel ipsâ cum phthiriasi comparandus, novit nobilis quædã Angla sexagenaria, Penruddoci Equitis aurati lectissima fæmina: Quæ ante annos decẽ ex nimia lactis caprini ingurgitatione (timebat sibi enim de phthisi) toto corpore his Acaris offendebatur; quæ noctu diuq; oculis, Lu-

bijs,

bijs, gingivis, plantis pedum, capite, naso, alijsque cunctis partibus miserè lancinata, vitam aliquandiu duxit molestam atque insomnem; sed tandem (invitis remedijs) aucto malo; & carne etiam totâ depastâ, diem obijt. Illud non prætereundum; Quò diligentius & sæpius astantium mulierularum acubus effoderentur, eo majorem succeſſiſſe sobolem, & quando carnem etiam erosserant, magnitudine eos insigniori apparuiſſe. Hinc discant elati cordis homunculi, non se vermes duntaxat eſſe, sed vermiculorum pabulum; atque illius Imperatoris potentiam timeamus, qui tam contemptibili exercitu, superbiam, arrogantiam, elegantiam, formæque dignitatem omnem confundat, & victoriam de strenuiſſimo hoste insignem reportare poſſit. Syrones intra oculos generari forte quibusdam impoſſibile videtur: Sed id fieri vidimus; & ex epistola. D. Le Ieune regij Chirurgi ad Iacobum Guillemæum, olim factum eſſe accepimus, cujus hæc sunt verba: Scias (inquit) quòd in membrana conjunctiva, sive albo oculi (ut vulgo loquuntur) Syrones quidam majusculi, vagis hic illic reptatiunculis ex morsibus tantum excitant pruritum, ut abstinere quin confrices haud poſſis. Ego hoc in casu remedijs usus sum à Majoribus contra phthiriasin præscriptis, sed sine ulla utilitate. Tunc amici ad ægrotam fœminam quandam miserunt, quæ coram acu argentea adeo dextre & nullo cum dolore Syrones extraxit, ut mihi miraculo eſſet. Et sane nisi proprijs luminibus gradientes bestiolas vidiſſem, Syrones ibidem ortos fuiſſe nunquam credidiſſem quidem. Moriuntur humido destituti alimento, & maris æmulo: vel medicamentis contrarijs perimuntur. Hos peculiariter vulgus acicula extrahit, (Germani vocant *Seuren graben*.) Sed quum non simul tollatur causa eorum Fomes, perseverat affectio. Itaque præstat unguento vel fotu eos occidere, quo simul tollatur pruritus ille infestiſſimus. Maximè ἰωπιεῖον Syrones interimens est acetum salsum. *Laur. Ioubert.* Vini sublimati lotione omnino tolli, *Io. Arden.* Anglorum Chirurgus olim doctiſsimus, scripto reliquit. Quod certe a ratione non abhorret. Nam exiccat, penetrat, putredini resistit, ac sua calida acrimonia omnes enecat. *Abinzoar* lib.2.cap.19.Tract.7. sequentia præscribit. Primùm corpus cum infusione sem.cnici & urticæ purga: deinde exterius cum oleo amigd.amar.vel ricini, & succo foliorum Persici inungito. Pro cibo perdices cum pauco aceto coctas, & panem fermentatum dato. Abstineat ab omni fructuum genere (avellanis demptis) præcipue ficubus, uvis, jujubis, & pomis. Corpus cum carne sive pulpa melonum, vel seminum ipsorum mucilagine sæpius fricato. Si vero corpus fuerit carnosum, fricetur cum succo foliorum Persici. *Plinius* hoc in malo carnem bubulam, porcinam, anserinam, & legumina omnia interdicit.

Erotis lib.de paſſ.mul. sic scribit; Frumentum cum vino distemperatum, olibani pulvere adjecto, locis affectis emplastri modo applicatum, Syrones ubicunque perdit, maxime in malis & fronte. *Aliud.* R. salis commun. saponis nig. sulphuris vivi, ana; incorporentur cum aceto scyllitico, & eo loco illinantur. *Aliud* ad Syrones faciei, quos Rosæ Anglicanæ author *Barrones* vocat. R. lapathij acuti, olibani, dracontij, oſſis sæpiæ, ana; fiat pulvis, & ter in hebdomada fricato lova verminosa, prius tamen facie lotâ decocto furfuris; & in die Sabbathi faciē lana cum albumine ovi & amylo, ac deinde cum aqua fluviatili sæpius lava, sive amylo. *Alexander Petronius Trajanus* hoc remediū maxime laudat: Linteum nimirum tenue in lanuginem abrasum, quo molliùs fiat & tenacius adhæreat. Hoc parti affectæ alligato, mox ovi tosti albumen induratum calidum, & in laminas latiusculas divisum impone, & linteum aliud craſſius superliga, ita ut per aliquot horas quiescat. Deinde omnibus ablatis, interius linteum pedicellis plenum reperies, quod hoc modo probatur. Excutias ipsum,

ſum ſupra ignem, & crepitantes ſyrunculos facile auribus percipies. *Ad Trichobrosos & Tineas* in capitibus puerorum frequentes, ac minutiſſima foramina ibidem dolantes, *Alexius* iſtud remedium magnifacit: R. olibani, axungiæ, aprugnæ, q. ſ. bulliant in vaſe terreo vitreato, & fiat unguentum. *Aliud*: aluminis uſti pulverem aſpergito, ac linteum ſupraponito. *Aliud non inefficax*: Sulphur vivum in pulverem redige, cum aceto roſaceo vel ſcyllitico, vel etiam aqua roſacea incorpora, & linteo ſuperinductum alliga per 24. horas. *Aliud expertiſſimum*: R. ſucci limonum, & aquæ vitæ, ana; ſalis uſti. q. ſ. miſce ac ſæpius inunge. *Aliud Hildegardis*: Deſpumationem aeris, *id eſt*, telas illas quaſi araneorum autumno ſparſas, applicato, & ſyrones tineaſque omnes certo perimit. Pulverem quoque apum in alueari mortuorum, locis affectis aſperge, & morientur: præſertim ſi cum vino ſublimato, vel aceto ſcyllitico fuerit admixtus. *Aliud*. Panis ſiliginei micas adhuc calidas ſæpius alliga; calore ſiquidem peribunt. Semen in abiete ſumma creſcens in cineres redactum, & aſperſum, valde conducit. Interim item nuclei oxyacanthæ pulveriſati ac loco affecto applicati, Syrones tollunt. *Ioannes Vigo* iſta contra ſyrones ubicunque natos præſcribit: Omnia (inquit) amara contra ipſos faciunt; radantur primum loca affecta, ut medicamenta citius penetrent. Oleum vitrioli caute & leviter effuſum eos potenter occidit. Argentum vivum cum ſapone Gallico & pauco auripigmento, & aceto Scyllitico, cum aloe, plurimum confert. *Ad Syrones dentium*. Sunt qui vermes in dentibus natos Syrones vocant, quos in chordarum ramenta & ſeminis hyoſcyami fumo ore excepto procidiſſe affirmant. Quamquam illa ramenta vermes eſſe merito negem. Syrones tamen putridis dentibus innaſci, lippis & tonſoribus notiſſimum. *Ad Syrones venenatos*. Morbus Boum Abynzoari dicitur, inter cutem carnemque vermiculatio quædam venenata; quæ tumorem non parvum excitat, juglandis magnitudine, in quo Syro vermis (venenatus ille quidem, licet exiguus) latitat. Hic morbus neglectus occidit, curationem inſtituit hoc modo: Locus ſtatim cauterio actuali comburendus; tum applica lintea raſa cum farina hordei & aqua dulci. Sedato ex ambuſtione dolore, unguento Agrippæ & oleo roſaceo, tumor conſidet: tum ablue locum cum aqua mellis, & pulverem roſarum aſpergito: & incarnativis deinum adhibitis, ulcus claude. Si vero cauterium & ferrum reſpuat, R. farinæ lupinorum, fuliginis, piperis, radicis ſcaræ, ana; omnibus tritis & cum Alchitram madefactis, dimidiam teſtæ nucis partem ijs repleto, & loco affecto apponito; maneatq; tamdiu, donec vis medicamenti ad vermem pervenerit. Sed diligenter cavendum, ne loci affecti pars aliqua extra teſtam nuda relinquatur. *Nigua* beſtiola (ut Thevetus comminiſcitur) Indos occidentales valde vexat; inſectum (inquit) hominum manibus infeſtiſſimum, pulice longè minus, ſed in pulvere ut pulex natus; quo ſane errore captum *Lireum* cum Theveto delirare non puduit. Oviedus vero inter cutem & carnes generari eos affirmat: ſed potiſſimum ſub unguibus digitorum naſci: quo loco ubi ſeſe inſinuaverunt, tumorem piſi magnitudine cum pruritu maximo concitant, atque tanquam lendes multiplicant. Si vero non opportune extrahatur hæc beſtiola una cum ſuo fœtu, paucis diebus pruritus in dolorem cedit vehementem, morbique violentiâ ægri pereunt. In Accipitrum Falconumque corporibus ſub pennarum radice vermis naſcitur, *Tracta* dictus; eum Syronem, Tineam aut Acarum eſſe, ex Alberti codice dubitare defijmus, apud quem illius morbi medelam fuſius legeris. Quinetiam in urinis nonnullarum prægnantium, ut Bonaceiolus refert, Syrones quidam exigui & rubelli apparent, quod infallibile conceptionis argumentum ponit. Dermeſtes inſectum eſt pelles conſumens, unde à pellibus nomen eſt adeptum: & pro pellium ratione colorem mutat. Nam pilorum colorem

De Lery.

lorem plerunque ſequitur, pulicem magnitudine æquans, & ſex pedes roſtrumque forcipatum oſtendens. Tinea item veſtes conſumit: præſertim laneas: vorax valde animalculum & ex pſychis, (ut diximus) procreatum.

CAP. XXV.
De Cimice.

Κόρις Græcorum, Latinis *Cimex* dicitur. Hebræi *Piſchpeſcz* à Scrutatione vocant. Scrutatur enim animalia dormientia, ut eorum ſanguine ſe repleat. Κόριν dictam vult Iſidorus & Cimicem, à Cori herba, quam latini Cimicariam vocant; quæ (ut ingenuè fatear) nobis incognita, niſi ſit Atriplicis ſylveſtris ſpecies illa humilis & fætidiſſima, quæ juxta muros & aggeres naſcens, obſcæno nomine Vulvaria dici ſolet. Etenim Matthioli Coris bene olet, & cum Cimicaria proinde non convenit. Arabibus & Barbaris *Alcarad*, *Deboliar*, *Feſaſes*, *Coroda*, *&* *Corab* dicitur. Germanicè *Wantlauſz*, Anglicè *Wall-lowſe*. Saxonicè *Wantzen*, *id eſt*, Pediculus parietum. Brabantij item non male, *Wuegluys*, ſive ſpondarum pediculum. Hiſpani *Chimeſas*. Itali *Cimice*. Galli *Punaiſe* nominant. Sunt autem Cimices vel domeſtici atque impennes, vel pennati & ſylveſtres. De his antea diximus libro primo: nunc de domeſticis agemus.

Domeſticus hic, faſtidiendum naturâ animal, ut Plinij verbis utar, ſimilis fere Ricino; eſt enim corpore rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedes habet juxta collum breves, utrinque tres; dorſumque & ventrem inciſuris notatum: cutis apprime tenera, ut vel leviſſimo contactu crepet media, fætoremque maximè abhominandum expret. Noctu acriter mordendo ex hominum corporibus ſanguinem exugit in vitæ ſuſtentationem. Lucem enim (Blattarum modo) non perfert, eaque naſcente in rimas lectorum parietumque ſe recipit. Poſt morſum veſtigia purpuraſcentia cum dolore pruriginoſo tumida relinquunt. Generantur, ſecundùm Ariſtotelis ſententiam, ex humore per ſumma corporum animalium exudante, lib. 5. ca. 31. Hiſt. Sed ſine dubio ex humoribus alijs circa lectos putreſcentibus, & é lignis paulatim exudantibus, oriuntur: propagantur item coitu, ut in agro Aurelianenſi Pennius olim animadvertit. Nam dum Phytognomices ſtudio Natali Caperoni comitem ſe daret, ut ramulum arboris truncaret, gladium diſtringere tentavit. Quum autem per rubiginem id ægrius præſtaret, vaginam ſecare neceſſum habuit, in qua Cimices adultos plurimos, ac juniores non paucos, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Generantur etiam in Gallinarum caveis, Scaligero teſte; ſed in Coturnicum caveis brevi tempore infinitè multiplicantur. In abiegnis lectis frequentes ſunt, maximeque palea inveteraſcente. Inter chartaceos quoque libros gignuntur: Ludovicus Vives parietes alabaſtro obductos cimicibus procreandis aptiſſimos in Dialog. arbitratur. Vulgo jactatum eſt (inquit Ioſ. Scaliger) é Cimicibus contritis Cimices oriri, quod vix veriſimile exiſtimem. Carthuſianos Cimicibus nunquam vexari, fingit ſubtilitatum fictor Cardanus: cauſam adferens, quod à carnibus abſtinent. Toloſati lectuli (utor Scaligeri reſponſo) carnes non eſitant, & nihilominus ea peſte ſunt infames. Munditiem potius frequentemque lectulorum & culcitrarum lotionem pro cauſa attuliſſet, quam quum Galli, Germani &

Itali minus curant, pariunt magis hanc peftem; Angli autem munditiei & cultus ftudiofiffimi; rariùs ijs laborant. Anno 1503. dum hæc Pennius fcriptitaret, Mortlacum Tamefin adjacentem viculum, magna feftinatione accerfebatur ad duas Nobiles, magno metu ex Cimicum veftigijs percuffas, & quid nefcio contagionis valde veritas. Tandem re cognitâ, ac beftiolis captis, rifu timorem omnem excuffit. Contra iftos nocturnæ quietis hoftes Deus nofter mifericors, remedia nobis fuggeffit, ex antiquis noviffimifque fcriptoribus haurienda: quibus in ufum productis, vel arcere ipfos, vel necare etiam poffimus. Fumo enim ftercoris bovini, pilorum equinorum, hirundinum, Scolopendræ, fulphuris, vitrioli, arfenici, æruginis, xyloaloes, bdellij, filicis, fpatulæ fœtidæ, Ariftolochiæ, clematites, myrti, cumini, lupinorum, corrigiolæ, nigellæ, cupreffi, interficiuntur; ut ex Aetio, Rhafi, Florentino, Didymo & Cardano videre eft. Præftat autem cortinis circa lectum expanfis fumum ita includere, ne qua expiret. Parantur item eum in finem unguenta, illitiones, & embrochationes, ex felle bubulo, hircino, erinaceo, vitulino, caprino, afinino, cucumere, hæderæ folijs, citro, icthyocolla, amurca, fimo bovis & aceto acri, fulphure vivo, fcylla, capparibus, ftaphide fylveftri, abfinthio, paffo, calce, argento vivo, lauro, fapone nigro, halicacabo, fucco arantiorum, limonum, &c. de quibus Varronem, Palladium, Arnoldum, Didymum & alios confule. Prophylactica quod attinet, Canabis vel Halicacabi fructus juxta lectum pofiti vel fufpenfi, cimices fugant. Democritus ait, cornu cervinum, vel leporis pedes circa lecti fulcra pendentes, idem præftare: quod etiam auriculæ vulpis alius tribuit. Feces butyri cocti, projectæ ubi funt Cimices, fatietate eos difruptos mirifice perdunt. Forte hæc eft illa pinguedo de qua Cardanus his verbis: Sciebamolim, fed jam oblitus fum, (inquit) Pinguedinem, quæ ligneo orbi fuperlita cimices omnes(ceu epode facta)ad fe alliciebat, ita ut vix lignum videri potuerit. Referunt obulum lecto fubftratum, Cimices pellere. Quidam linteum frigida madefactum appendunt, atque ita activa frigiditate eos repellunt. Oleum per fe, aut cum atramento futorio, vel cum felle taurino, vel decoctum chamæleontis nigri, Cimices fugat. Amariffima denique omnia & fortiori odore prædita, Cimicibus proculdubio adverfantur: gravem autem odorem eos profligare, rubentium pellium copia (inquit Olaus Magnus) loco aliquo coacervata oftendit. Hos fupra modum multiplicatos peftem præfagire affirit Alexander Benedictus. Significat enim vel humorum, vel aëris, vel utriufque magnam putrefactionem. Bacchus ad inferos defcenfurus, apud lepidiffimum Græcorum Comicum, eas fibi dari cauponas in itinere precabatur Iovem, in quibus pauciffimi effent Cimices. Tamen concordia illa rerum & repugnantia (inquit Plinius) quæ totam, duce natura, replet medicinam, nihil non ex aliqua parte homini conducibile produxit, adeoque quod Comicus ille Deus infeftum putavit, humana quidem pofteritas falutare fenfit. Acri fane facultate præditi funt Cimices, fuum tamen in medicina locum obtinent. Nam cum fanguine teftudinis fumpti *Serpentum morfibus* medentur. Odore eorum *Epilepfia* ex uteri fuffocatione orta difcutitur. Ovo, ceræ, aut fabæ inclufi atque devorati, *Vomicæ & quartanis febribus* (ex Plinio, Diofcoride, Galeno, Marcello, Aetio, Actuario iftud) auxiliantur. Ex aceto poti, vel etiam fuffiti, *Sanguifugas tenaciùs adhærentes* facile removent. *Tertianis* item febribus conferre, Quinti Sereni carmina illa oftendunt:

Vfus.

Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.
Praeterea tritus Cimex potatur in ovo,
Horridus attactu, fed guftu commodus apto.

Gefnerus

Gesnerus huic experimento in schedis fidem facit, facto in plebe viliori & rustica semel atque iterum periclo. *Lethargo correptis* septenos in cyatho aquæ dabant veteres, annis puerilibus quatuor; *Plinius:* cui consentit Serenus his versibus,

Quidam dira jubent: septeno cimice trito,
Ut vicientur aquæ, cyathusq; bibatur eodem.
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Qui etiam Hæmorrhagiam narium Cimicis odore solo sisti, olim cecinit. Quidam *oculos hebetiores ex cataracta factos* sanant, illis tritis in sale & lacte mulorum. Quidam aures dolentes melle Cimicario inungunt, magno cum salutis fructu. Vomitum quoque cohibent, Marcello teste, remediumque expertum asserit, si in ovo sorbili Cimex contritus a jejuno rem ignorante sorbeatur. Eos *contra aspidis, Viperæ, atque omnium serpentum venena* facere, inde probare vult Plinius, quod Gallinæ ijs vescentes, a talium animalium ictu peritant illæsæ. Ad stranguriam & calculum pellendum, Cimices contritos laudat Aetius. Vegetius hoc in casu, unum Cimicem in aurem, alterum in meatum penis imponit, & leni locorum fricatione; urinam statim reddi affirmat: quod remedium videtur ex Herode in Hippiatricis mutuatus. Gal. Eup. 5. Cimices non solum urinam provocare asserit, sed etiam per novem dierum spatium epotos, eandem involuntarie labentem pueris sistere. Hos ex vino, jusculo, vel aqua calida bibitos, *Calculo laborantes* mirifice juvare Valarandus Douvres Insulanus, Pharmacopœus Lugdunensis doctissimus, sæpe retulit. Cineres ipsorum idonea cum decoctione per clysterem injectos in *calculo* item pellendo, recentiores mirè celebrant. Contritis & colis meatui illitis, protinus *Urinam provocat* Marcellus. Sunt (inquit Gesnerus) qui in *Colico dolore* Cimices quatuor vivos ex vino mane bibendos præscribunt, & jejunium duarum horarum posteainjungunt, totidemque duabus ante cænam horis propinant; & sic die sequente, donec duodecim cimices devoraverint: fastidiendum hercle remedium, sed nec novum in desperato illo dolore, & præsentaneum. Functium urbis Tigurinæ prætorem, ejusque aliquot nepotes secundo haustu liberavit, fereque ad Encomium Cimicis scribendum excitavit. *Externos quod spectat morbos:* si pilas radicitus evellas, & locum affectum sanguine Cimicum illinas, siccarique permittas; ex Galeni, Aetij, & Noni sententia nunquam renascentur. Cum Anserino adipe & Cimicibus perunctis mammis; dolores minuere, molas uteri erumpere, Scabiem matricis sedari, narrat Plinius. Cornelius Gemma in appendice operis Cosmocrit. mentionem facit mulieris, in cujus calvaria aperta, magna Cimicum multitudo erat reperta.

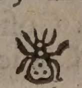
CAP. XXVI.

De Ricino & Reduvio.

R*Icinus* vulgo Græcorum κρότων, Hesichio ἀοκότονος, Suidæ κότος, alijs κυνοῤῥαιστής. Sypontinus non rectè κυνομυῖαν vocat, quum alis careat. Arabibus, *Alcharad*, *Alfcsafes*, *Alhalem*, ut Bellunensis refert. Ferlini etiamnum hodie (inquit Hermolaus Barb.) ut ex Didymo Zelonote accepimus, Ricinos ῥαιστὰς appellant. Latine Ricinus dicitur, quia Ricini plantæ semina imitatur. Gaza Reduvium vocat; Albertus non nusquam *Tacam* appellat. Albertus item Vincentius, & Guillerinus de Conchis, *Eugulam* nominant. *Cicam* primùm dictam reor, (inquit Scaliger) quia

quia κίκι idem cum Crotone eſt. Italis *Zeva*. Germanis *Holtzbock*. Gallis *Plaia*, ob corporis compreſſionem. Anglis *Woodteek* vocatur. Quidam Ricinum & Reduvium iſto modo, rectiſſime quidem, diſtinguunt.

Ricinus Inſectum eſt parvum, æſtate ineunte in paſcuis inter gramina & in ſylvis inter folia naſcens ex putri quodam humore: compreſſo valde & plano ad tactum corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cũ quodam ſplendore, aut ex fuſco obſcurè nigricante; poſteaquam vero animali cuipiam adhæſerit, & capite cuti infixo ſanguinem hauſerit, brevi grandeſcit turgetque, ac temporis progreſſu ferè fit globoſus: ſex habet pedes collo affixos, roſtellum illi acutum, ſed breve: nec prolem gignit, nec ab alijs animalibus gignitur, atque in eo à cunctis differt Inſectis, quod cibo affatim repletur, excrementi tamen exitum non habet, unde forte Hetruſcis *Cæca* dicitur. Materiales ergo Philoſophi cum Aphrodiſæo omnia à manifeſtis Elementorum facultatibus ducentes, perpendant diligenter, ad quem materiæ hic defectum, vel confuſionem confugerint. Si comminiſcantur. Naturæ defuiſſe ſubulam; qua illi podicem terebraret, ſibilis excipi merentur. Quinpotius Paracelſicum illud hic videant atque agnoſcant; tum ex corporibus ſpiritus, tum ex ſpiritibus corpora fieri poſſe. Plinius Ricinum turpe animal appellat, cujus ſaginæ finis (ut epulonibus accidit) mors ipſa; nam paucis diebus ſatietate nimia dehiſcit. Tamen & famem quoque fortiter perfert per ſeptiduum. Vix aſſentior Scaligero, qui eum in hominis barba & inguine naſci credit, quia victus cauſa ibi affixus tenaciter inhæret; quamvis Euſtathium & Heſichium patrocinantes habet his verbis, κρότων λέγεται ἀπὸ τοῦ κρατεῖν εἰς ἀεὶ ἐμφυῆ. Haud enim ex animalibus gignitur Ricinus, ſed ex putrida foliorum graminumque materia, ut antea retulimus, atque ut Ariſtoteles affirmat, Hiſtor. 5. cap. 19. Κρότωνες δὲ γίνονται ἐκ τῆς ἀγρώστεως. Forte per Ricinum pediculum cancriformem intellexit Scaliger, vel Reduvium forte humanum: naſcuntur enim ambo in barba & inguine; nec niſi magna cum difficultate avelli poſſunt: Boves valde vexat, & homines, ſed præcipuè latrantium animalium cætum. Ovibus etiam & capris moleſtos eſſe Ricinos teſtatur Cato, ſimilitudine corporum deceptus. Nam ovium ille Pediculus Reduvius dici debet (noſtri *Sheep-lowſe* appellant) inter quem & Ricinum variæ & differentes notæ. Nam Reduvio roſtellum longius, corpus vero etiam à maxima repletione nunquam ita diſtentum, quin ſemper compreſſum, nunquam globoſum videatur: hujus item pedes obſcurè rubent; dorſum cineritio eſt colore, tribus minutiſſimis punctis nigricantibus diſtinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Caput non ſemper, imo rariùs cuti infigitur; nam non niſi per vices ſanguinem exugit,

& excrementa inde genita per anum exprimit: quæ lanam viridi ita tingunt colore, ut vix calido lixivio, ne dum frigidæ cedat tinctura. In vellere detonſo annum integrum vivunt Reduvij; Ricini ſolo ſanguine aluntur & calente animali. Sint igitur ejuſdem generis cum Catone; at differre eos maximè veritas affirmat. *Sacos* eſt animal parvum; tuberibus Leproſorum non diſſimilis, inquit Albertus. An Ricinum eo intelligat, an Aſetum, dubitat Geſnerus. Ricinum potius arbitror, tum à tuberum orbiculari forma, tum à ſublivido colore argumento facto. Amurca optimè depurata, & vini fortioris fecibus cum decocto lupinorum addita, inunctione oves tonſas liberat a reduvijs; tum per biduum triduumve ſudent; tandem aqua maris laventur. *Cato*. Anglicani opiliones pice liquida & ſevo ovillo eas illinunt vellere nudatas, vel radicem acori tundunt, & in aqua elixant, & tepida decoctione corpus fomentant. Nonnulli Cedria tantùm utuntur. Alijs etiam in uſu eſt radix Mandragoræ; cavendum autem ne à pecore guſtetur; ob ſtuporis, quem inducit

ducit summum periculum. Alij Cyperi radicem coquunt, eaque decoctâ oves abluunt. *Diophanes in Geopon.* Contra canum Ricinos, eorum aures oleo nucum avellanarum & amygd. amararum illinere jubent veteres; id experientia remedium confirmat. Quinetiam teste Nemesiano,

Vngere profuerit, tepidoque ostendere Soli
Auriculas, Ricinos candenti & pellere cultro.

Rhasis contra canum *Ascharden*, sive Ricinos, ablutionem commendat, ex vino, aceto, Cymino, & aqua salsa. Theonmæstius & Cato ex amaris nucibus contritis oleum parant, eoque digitos & aures feminaque ipa inungunt. Eos cedria necat. *Dioscorides.* Columella avelli Ricinos a bobus canibusque vetat, ne loci exulcerentur, atque picem liquidam cum larido mirè effert. Succo item utriusque Chamæleontis perimuntur, Plinio authore. Sanguinem Ricinorum ulcera expurgare, eosque vino infusos ebrietatem statim inducere narrat Albertus. Laudantur quoque ad ani Fistulæ curam à Sereno, cum dicit;

Usus.

Obscænos si ponè locos nova vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si jam veteri succedit Fistula morbo;
Mustelæ cinere immisso curabitur ulcus,
Sanguine seu Ricini quem bos gestaverit ante.

Igni sacro Ricini quoque sanguis auxiliatur: tradunt item Ricinum ex aure sinistra canis avulsum, omnes dolores sedare adalligatum, ut Plinius ex Nigidio scripsit. Asserit item, mulieris lumbis ejus sanguine perunctis, tædium veneris supervenire. Hircorum Ricini 9. vel 10. ex vino hausti menses sistunt, Dioscoride testante. Sanguine Ricini à cane fæmina adempti palpebras illinito, pilis prius evulsis (inquit Gal. simpl. 10. cap. 5.) & nunquam renascentur. Sic etiam Avicenna & Plinius; sed ex aliorum fide. Dionysius Milesius ad pilos pungentes & senticosos tale psilotrum præscribit: Leporem marinum in novo vase fictili comburito, ac cinerem cum Ricinorum sanguine in cornea pyxide servato; utere, pilis prius evulsis. Reduviorum pulveris drachmam cum semisse in potu exhibitam, Icteritiam citò & certissimè curare, Angli multi experientiâ docti satis noverunt.

CAP. XXVII.

De Tinea vestivora.

P*Ennius* hujus insecti historiam orsurus, Tineam πολύσημον facit. Nempe Hieracij pediculos apud Albertum; vermiculos ligniperdes apud Plautum; favorum pestem apud Virgilium; ulcera capitis manantia, & vestium more exesa apud Plinium significat: unde forte Claudianus, *Miserabile, turpes—— exedêre caput tineæ.* Gaza κάμπας Tineas transtult, nullo plane judicio, ut in Erucarum historia annotavimus. Vexant & tineæ semina ficorum, inquit Plinius; vermiculos in ipsis ficubus ortos, unde ψῆνες veniunt, intelligens. Niphus Scorpiolum libros depascentem (de quo inter Scorpiones egimus) Tineam appellat. Σὴς autem & σίλφην, si quis propriè loquatur, ἐστὶν ἐσθημάτων σκώληξ: *id est*, vermiculus vestium. Latinè Tinea dicitur, Isidoro interprete, à tenendo: pertinaciter quippe inhæret vestibus, nec facilè locum mutat. Gallis *Teigne.* Hispanis *Tina.* Italis *Tignola.* Illyricè *Mel.* Polonice *Mol.* Anglice *Moth* vocatur. Hæbrei sua lingua *Hhasch & Sas*

nomen

nomen dederunt; ut ex Iob lib. cap. 13. & Esaiæ 51. apparet. Vermiculus est parvus, colore ex livido albescente, cui Phalænæ minima illa species, noctu ad lucernas advolans, ortum debet. Reperiuntur item quidam argento illitæ, quas Angli, *Silver-moths*. Belgæ *Schieter*, appellant, à motus velocitate. Hanc Niphus Scorpium librorum magno errore constituit. Est item Tinea quædam pendula, vel tunicata (inquit Plinius:) tunicam suam sensim attrahens, ut cochleæ testam; quâ spoliata statim expirat: si verò nimium excreverit tunica, in chrysalidem abit, ex quà Phalæna quædam exigua stato tempore erumpit. Hæc species filo appensa in ædibus pendula aliquandiu manet, antequam in aureliam mutatur. Caput huic nigricans & exiguum; reliquum corpus obscurè ex fusco albicat. Theca ejus oblonga, ex aranea ferè composita, non omnino teres, sed leviter compressa, & utrâque in extremitate nonnihil hirsuta. Phalænæ inde natæ, summis ædibus per pedes adhærent, donec corrupto ac putrefacto corpore iterum nascuntur: putrescente jam corpore, alisque & pedibus ultro cadentibus, filo per caudam sese suspendunt. Tandem Thecam acquirunt, ac in hanc Tineæ speciem vertuntur. Habet quoque Germania & Helvetia Tineam ruffo colore, capite crassiusculo, corpore caudam versus sensim extenuato. Ventris color splenididor, subflavus, & instar Serici villosi mollis. Tenera admodum bestiola, præcipuè illa deargentata, & quæ solo tactu conteritur. Vnde regius ille Psaltes Psa. 39. Quum in reprehensionibus castigaveris quempiam, dissolves eum sicut Tineam. Et Iobus cap. 40. certissimum improborum exitum amplificans: Conterentur (inquit) antequam Tinea. Omnes Tineæ in sepedum grege numerantur; oriunturque in vestibus tam lanarijs quam pelliceis, à puluere & situ non expurgatis: eoque magis, si araneus una includatur, ut Aristoteles scripsit: siquidem hic humorem illis insitum absorbet atque exiccat. Canevdum igitur, ne cum crasso ac humido aëre complicentur vestes atque puluerulentæ reponantur. Quidam, ut Tineas vitent, vestes calido sole ventilant: quod nostræ mulieres severè vetantes, in umbra ventoque rabido algente rem peragunt. Solis enim radios Tineis amicos; umbram ventumque procellosum, inimicos sentiunt. Hi vermes ubi sensim sine sensu extimam panni faciem depasti fuerint, interiora inde absumunt, mediaque substantia ita sese insinuant, ut ne diligentissime quærentibus satis pateant. Antiqui in Tineis perdendis expertissimi erant. Nam Servij Tullij vestes duravere ad Sejani exitum, ea diligentia vestipicorum curatæ, ut nec ipsæ diffluerent per ætatem, nec Tineam per incuriam admitterent. Qui pannos laneos vendunt, Ispidæ avis pellem (nostrates *Kings-fisher* appellant) cum pannis una convoluunt, vel in officina suspendunt, quasi secreta quadam antipathia Tineis adversam. Odore suffituque Sabinæ, lupulorum, dactylosæ, absinthij, rorismarini, polij-panacis, anisi, helichysi, mali assyrij, corticis citri (nam hic ferè solus Citriorum usus apud veteres) Myrti maricosi, cedri, cupressi, calamenthæ, sulphuris, plumarum molliorum; præclarè abiguntur atque necantur. Libri in monumento Numæ reperti, Cedria illiti scribuntur, ideoque salvi à Tineis supra quingentos triginta & quinque annos creduntur, Teste. Plinio Ossa *Bergersterts* (bestiam ignoro) in pulverem redacta, & cum vestibus sparsa, Tineas profligat; si Hildegardi fides habenda: Cantharides medijs ædibus suspensas idem facere, narrat Rhasis; qui etiam refert; Vestes pelli leonis involutas, tutas esse a Tineis. Quidam linteum lixivio fortissimo madefaciunt, ac sine expressione in sole siccant; quo involutas vestes, à Tineis non erodi affirmaut. Vestiarium amurca aspergi, Cato præcipit. Mirum est quod Plinius refert, vestem feretro suppositam vel cadaveri instratam, semper à Tinearum injurijs esse immunem. Ditior populi sors (*Cui stragula*

vestis

vestis, Blattarum & Tinearum epulæ, putrescit in arca; ut Horatius cecinit) vestes æstate diligenter inspici curant, & ex arcis sublatas, loco admodum perflatili ventilant: deinde ex lobis milij Indici, vel ex setis porcinis, aut musco scopario, vel etiam ex absinthio factis virgulis, pulverem discutiunt. Antiquitus bovina caudâ id facere solebant, de qua ita Martialis,

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligit hunc tenui verbere cauda bovis.

Nec desunt lautiores mercatores, qui arcas è cedro & cupresso confici curant; & ex origano, absinthio, Iride, mali citrij cortice, myrto, pulverem paratum ponunt cum vestibus, ijsque remedijs lanivorum hoc pecus longe arcent.

De Tineis lignarijs, librarijs, cuticularibus, fructivoris, ante scripsimus, inter Vermes hexapodos. Nunc quod huic addam capiti non habeo: nisi ut Divites adhorter, thesaurum ibi deponere; ubi neque Tineæ vestes arrodere, nec rubigo argentum depopulari possit. Mittant item infinitum illum Vestium multarum luxum, cujus ecquem alium speremus finem, ut Lyrici verbis utar; *Quàm nigras Blattas tineasq́; ut pascat inertes?* Si homo (inquit Calvinus) de muliere natus, ὠκύμορος, & tanquam putredo veterascens, se veluti vestem esse quotidie cogitaret quam exedit tenea: sanè superbia positâ, rubore suffunderetur, ac ad pedes Omnipotentis supplex caderet.

CAP. XXVIII.

De Pulice.

Ψύλλα ϗ ψύλλας Latinè Pulex dicitur, quasi pulvis; vel pulveris filius; Isiodoro teste. Hispanis *Pulga*, Italis, *Pulice*, Gallis *Puce*, Anglis *Flea*, Germanis à fugæ celeritate, *Floch* vocatur. Non minima pestis Pulices, præsertim cum majori numero domientes perturbant, & tum fessis tum ægris molestiam exhibent, periculo sese liberant saltu & fuga, primaque luce è lecto sese subducunt. Omnibus infesti sunt, sed præcipuè (ut lascivus poeta cecinit) teneris puellis, quarum agiles & saliva quasi inviscatos digitos vix fugiunt. Sunt autem communes, vel Rariores. Communes, parva sunt animalcula, pediculorum magnitudine, molliore tamen corpore, dorso gibboso, & ferè porcino: color eorum nigricat, cum splendore; pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis dilutiores sunt, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores, atque in alijs. Naturæ miraculum ex hoc advertas velim, quòd posteriora crufcula ventrem versus retro flectuntur, anteriora verò ad pectus, quadrupedum more, ut in cunctis pænè insectis usuvenit, quibus quatuor tantum pedes dedit Natura. Eum forte in finem sic disponuntur Pulicum juncturæ, ut facilius inter longiores lodicum lemas plicasque se à prosequentibus abscondant. Extremæ tibiæ bifidæ, uncatæ, acutæ, & quasi corneæ videntur; non solum ut certius scandant sublimia, sed etiam ut glabræ cuti, alijsque rebus firmius insideant atque inhæreant. Caput illis exiguum, os non forcipatum habent sed torosum: collum breviusculum, cui Marcus quidam Anglus (subtili omni opera peritissimus) catenam auream, digiti longitudinis, unà cum sera & clavi tanto adaptavit ingenio, atque eâ subtilitate, ut facilè à Pulice incedente traherentur; nec tamen pulex, catena, sera & clavis, grani pondus simul excederent. Accepimus item à fide dignis, pulicem sic catenâ alligatum, currum aureum perfecte omnibus suis numeris absolutum, nullo negotio traxisse; id quod & artificis industriam, & suas ipsius vires

res multùm commendat. Probofcidis mucro paulò eft rigidior, ut cutem faciliùs penetret. Cava fit neceffitas poftulat, ut fanguinem exugat, & intus tranfvehat;teneriora loca petunt,duriora promufcide non attingunt. Duabus minutiffimis antennis è fronte natis,tum viam explorant, tum de objectorum natura atque duritie judicant. A morfu, locum rubicunda macula notatum dimittunt, & veluti fuæ virtutis fignum erigunt. Tempeftate pluviofa nimiùm mordaces funt, omnemque tunc corporis locum audaciufculi oberrant. Inteftinum unum habent minutiffimum, & implicatum; quod pro cibi quantitate vel relaxatur, vel contrahitur. Minores, ftrigofiores, jejuniores, acriùs pungunt;pinguiores lubentiùs ludunt,& titillant:oculos habere verifimile eft, tum quòd fuos eligunt receffus,tum quòd appetente luce fefe fubducunt. Carni putri vel mortuæ non infident. Morbo regio laborantes ob fucci amaritudinem; morituros ob ejufdem corruptionem & fætorem neutiquam violant. Omni hora hominibus canibufque moleftæ funt; fed noctis quàm diei delectum habent majorem. Quamvis permolefti fint nobis, tamen neque fætent, ut Cimices; nec habenti ignominiam pariunt, ut pediculi. Pigras tantùm puniunt familias; nam à terfis admodum ædibus longè difcedunt. Quum de fũo capite comitia haberi intelligunt, & appropinquantem digitum præfentiunt,dicto citiùs fugâ fuæ confulunt faluti,& horfum prorfum faltando hoftem ludunt. Horum dum aucupes menfurare faltum curiofulè dant operam, (ut Ariftophanes loquitur) ψύλλης πόδας. Manè à paftu in lodices villofas fe penetrant, vel parietibus hærent, vel in fcirpis & pulvere fefe abfcondunt: quo Gallinis, columbis, alijfque avibus, nec non hominibus, canibus, talpæ, & muribus parant infidias, atque prætereuntes vexanr. Venatores noftri vulpem ijs etiam fcatere affirmant, & modum qno liberatur haud illepidum narrant. E vepribus nimirum pugillos aliquot lanæ decerpit, convolutamque ore mordicus tenet. Poftea flumen gelidiffimum fenfim intrat, & unciatim fefe immergens, ubi omnes pulices fuffocationis periculo ad caput migraffe, atque inde in lanam perfugij fpe repfiffe intelligit, eam fuis hoftibus onuftam cum latratu expuit, atque ita lætus falvufque ab eorum vulneribus terram repetit.

Ortus illorum primus ex pulvere, præcipue urina capræ aut hominis præmadefacto. Inter canis pilos etiam ex humore fuccido putrefcente nafcuntur, Scaligero tefte: minima certe putredine gignuntur; fedemque fui ortus obtinent fordes aridas. Martyr, Decadum navigatoriarum author, fcripfit, in Perienna Indorum regione, guttas fudoris è mancipiorum corporibus cadentes, illico in pulices converti. Quædam regiones ita illis infeftæ, ut nec importati alantur ibi omnino, nec generentur, ut in territorio Sigelucenfi Tefethore. Contrà, Heæ civitas maritima (nifi Ioannes Leo nos fallit) ex caprarum abundantia pulicum feraciffima eft, ficut etiam & Dede. In Hifpaniola pulices reperiuntur, fed nec multi, nec magni; morfus autem diritate longè noftris moleftiores: loca calida & fole illuftrata amant. Verno tempore abundant, initio hyemis moriuntur, frigoris impatientiffimi. Coeunt mare fœminam confcendente, ut mufcæ; tumque unà gradiuntur, faliunt & quiefcunt. Diu in coitu hærent; ægrè admodum divulfi. Statim à coitu gravida fœmina obefior videtur, ovorum plena; quæ licèt in ventre oblonga, minutiffima, numerofiffima, & candida videantur, exclufa tamen, repente nigricant, ac in puliculos abeunt (fi Pennio nihil negandum) mordaciffimos. Pulices non ova fed lendes parere, Philoponus in lib. de generat. afferit, atque idem velle Niphus videtur. Quòd vero id crepitu quùm premuntur probare contendunt, nihil eorum opinionem confirmat; nam ova etiam fub ungue non fine fonitu franguntur. Ariftoteles ex ijs, five ovis, five lendibus, five vermiculis, aliud animal generari non fentit, cui ego lubens fubfcriberem, nifi na-

turam

turam nihil nullo fine producere existimarem. *Rariores* illi pulices videntur quos juxta Niguam fluvium parit India, ut ex Theveto accepimus. Pedum potissimùm molliores partes sub unguibus invadunt, morsuque venenato; post quatriduum tumorem pisi cicerisúe magnitudine excitant, & fœtum lendibus candidis similem; qui nisi omnes citissimè eximantur, locusque affectus calidis cineribus uratur, membri fiet jactura; ut Numidicis mancipijs sæpe contigit. Ipse item in provinciâ Peruvianâ huic malo obnoxius, non nisi frequenti in flumine ablutione, valetudinem recuperavit.

De Pulicello ita scriptum liquit Cardanus: India occidentalis mittit é pulicum genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est pulice multo hoc animal, quod homini adhærens adeò lancinat, ut pedes quibusdam, alijs etiam manus excidant. Inventum auxilium, si locus oleo perungatur, novaculaque radatur. Ad quem ita Scaliger respondet: Niguæ narratio tua mutila est, non inutilis, si philologiam spectes; addemus ea quæ abs te omissa sunt. *Lib.9. subtil.* *Exerc. 94. n. 8. ad subtil. Card. 23.*

Pulicellus est rostro acutissimo: pedes potissimùm invadit, (raró partes alias,) non ingredientium tantum, sed & cubantium quoque. Ideò in sublimi cubant Indi. Frequentissimè partem illam quæ subest unguibus lancinant; quarta die crescere tumor incipit, tum ad eam turgent magnitudinem ut pisum superet. Tumor fœtus est lendinibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres. Non multo aliter Benzo: Pestiferis infectis maxime infestantur Indi. Inter alia Niguę, magnitudine pulicis, citrà ullum sensum inter carnem & ungues præsertim pedum sese immergunt, aluntur que in pulvere. Sæpe enim accidit, ut nullus ex ijs dolor sentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copiâ fruticante, acu aut spinâ ægrè evelluntur: atque id mali cineribus calidis sanatur. Porrò Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familijs habent, calceis quia destituuntur, ea pestis pervicacissimè infestat: tantaque copia pedes eorum appetit, ut nullâ curâ præterquam ferro aut igne arceri queant: itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere. Intereunt Pulices a nimio frigore, & propterea algidiore hyeme disparent: vel vi occiduntur à nobis, atque canis canem non minus gratè expulicat, quàm mutuò scabunt. Suppeditat item benignissima natura integram remediorum sylvam, ut quorum vestigia nos fallunt saltusq; ludunt, eos aliquando tamen perdamus, & corpora ab illorum ictibus salva servemus. Dedit enim nobis caules, ebuli folia, filicem, anchusæ radicem, pulegij flores, rutam, colocynthidem, rubum, Oleandrum, mentam, mentastrum, lupulum, rapi semen, cuminum, staphidem agriam, psyllium, conizam, crocum, coriandrum, chelidoniam, Siliquam, cicerem sylvestrem, persicariam, Sinapi, lupinos, radicem Chamæleæ, hellebori, folia populi nigræ, lauri, juglandis; quorum oleis, aut succis decoctis, irrorato pavimento, vel suffitibus domo infectâ, fugantur pulices, & plerunque interimuntur. Supra omnia equæ urinæ feces, aut aqua maris laudantur, aspersæ; & cornu cervini ustio valdè confert. Sanguis hirci in fovea vel pelvi depositus, omnes pulices ad se allicit; uti etiam lignum adipe ericij, cuniculi, simiæ, ursi, tauri aut vulpis illitum. Aqua decoctionis arsenici aut sublimati aspersa, certo experimento pulices necat. Calx viva cum hellebori albi succo commixta, idem præstat. Lampyris in media domo posita, fugat pulices. Herba pulicaria in civitate Chairi pulverizatur, & circa lectos pulvis spargitur, cujus odore stupefacti pulices non mordent. Si pulex in aurem irrepserit, Oleum infundito, cui aceti vel rutæ succi parum fuerit admixtum. Oleum spicæ, petræ, terebinthi plurimum auxiliatur. Hæc remedia ex Apsyrto, Varrone, Columella, Galeno, Aetio, Palladio, Avicenna, Rhasi, Kiramide, Guilielmo, *In navig. hist.*

lielmo, Placentino, Ioannitio, Bellunensi, Hermolao Barb. atque Plinio petita sufficiant. Barbari autem (teste Lerio) ne à pulicibus mordeantur, oleo quodam crassiore & rubro, è fructibus expresso, sese illinunt, quos illi, *Coureg.* appellant. Petrus Gallissardus, Cælius Chalcagninus & Tzetzes, Encomium Pulicis scripsisse perhibentur; in quod incidisse animus nobis fuit, non fortuna.

Cap. XXIX.

De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum de Terræ Intestinis.

Depedum *Insectorum terrestrium* quædam in ipsa nascuntur; Quædam in animalibus & Plantis. Vermes terræ Lumbrici Plauto & Columellæ, fortè a lubricitate appellantur. Terræ quoque Intestina vocantur, tum quod in ipsis terræ visceribus ortum habent, tum quod compressi (animalium intestinorum modo) excrementa ejiciunt; tum quia illorum formam & figuram repræsentant. Hos Græci γῆς ἔντερα; ἐμβύλλους Hesichius; Siracusi γαφάγας vocant. Anglis, *Meds*, *Earthwormes*. Gallis *Vers de terre*; Italis *Lumbrichi*; Hispanis, *Lombriz*; Germanis Flandrisque *Erdw'urmen*; Arabibus, *Charatin* dicuntur. Manardus scribit, lib. 2. ep. 4. γῆς ἔντερα *oviscu los* olim vocatos. Lumbrici autem terrestres vel majores sunt, vel minores. Sunt autẽ *Majores*, vermes oblongi, similes ferè ijs teretibus qui intestinis hominũ innascuntur, semipedẽ longi, imo extenti pedẽ æquant; color ijs carneus dilutus, & maximam partem omnes annulo circa collũ, vel potius torque crassiusculo ornati, in quo sanguis paucus continetur; oculis carent, ut omne lumbricorum genus. Ex terra putrefacta primùm nascuntur, eadem deinceps nutriuntur, & in terram postremò resoluuntur. Quos in foraminis margine aggerulos crispantes cernis, excrementa esse conjector; nam in ipsis nihil præter terram reperimus, cujus succo alimentario exhausto, reliquam partem ceu inutile pondus pro foribus ejiciunt; quibus, ne pluviæ illabantur, præsidio sunt. Nocte, præsertim pluviosa, libenter coeunt, & ad auroram usque cohærent: in venere non complicantur, ut Serpentes; sed lateribus arctè conjunctis mutuo adhærescunt, spumosam quandam salivam inter coeundum emittentes. Mediam corporis partem, posteriorem scilicet (etiam in venere) intra cavernas retinent, neque unquam sic conglutinantur, quin levissimo terræ motu divisi sese subducant. Tempore pluvioso magis albicant, nisi dum coeunt: tum enim præcipue rubent. Aprilis medio lumbricum fæminam dissecui (inquit Gesnerus) satis crassum. Intra carnem per totum corpus receptaculum quoddam descendit, annulatum, membrana tenui donatum: dissecanti odor gravis occurrit. In hoc continetur terra ab ijs ingesta. Ova autem supra receptaculũ, proxima ori, multa simul congesta albicant. *Minores*, clarioris doctrinæ gratiâ, *Ascarides* cum Georgio Agricola vocamus: in sterquilinijs & sub lapidũ aggere frequentes. Horum alij rubri (quos *Duggs* vocamus) à piscatoribus desiderati; alij sublividi; alij caudâ flavefactâ, *Yellowtailes* appellati; quidam etiam torquati & pingues; quidam non torquati & graciles, quos mares puto. Autumno potissimum hi generantur ob humiditatis paucitatem, ut Aristoteles videtur asseverare. Vtrumque genus diù in aqua vivit, sed tandem alimenti inopia commoriuntur. Tractu & pulsu quodam de loco in locum moventur; neque enim propriè volutari a Philosopho dicuntur. Degunt majores in terræ visceribus, maximè ubi aer liber est, atque hominum

hominum subinde fit concursus. Manè dum in cavernas sese receperint, fores, sudo aere, egestâ ferrâ muniunt; pluvioso, festucâ intus attractâ obstruunt. Plerumque terrâ, sed avidissimè micâ panis triticei, non fermentati, vescuntur; ut ex nostro Turnero (teste fide dignissimo) sæpè accepimus & vidimus. Hyemis frigidioris impetu, atque nimia æstatis siccitate multi pereunt. Quinetiam fossione, factoque terræ motu, & infuso succi medicati liquore (qualis juglandium, canabis, & lixivij) foris expelluntur, atque ita à piscatoribus colliguntur. Conducit item hortos (quos miserrimè populantur) nocte intempesta atque illuni tacite intrare, & Vulcani in cornu gestati beneficio coeuntibus obrepere. Sic enim unâ nocte millia eorum aliquot intercipi atque occidi possunt. Varij contemptissimi hujus animalculi usus commemorantur: imò vix aliquod simplex tribuit natura, cui contra plures morbos tantæ virtutes. Etenim lumbrici terrestres molliunt, glutinant, dolorem sedant, terrestrique suâ & aquaticâ simul humiditate temperamentum parti affectæ conciliant. Puluis lumbricorum ita paratur: Majores lumbricos terræ musco per aliquod tempus volvi finito, quo se glutinoso illo lentore exterius adhærente liberent. Deinde posteriorem partem, caudam versus, comprimito; ut excrementis ejectis puri reddantur. Tum in vasculum cum vino albo & pauco sale conjicito, ac modicè eos digitis constringendo, primum illud vinum abjicito. Novum affunde, atque post ablutionem vermium, ejus quoque nonnihil auferto. Haud enim totum abjiciendum est (ut quidam volunt) donec omnino clarum evadit; nam lenta & glutinatoria illa facultas unà amitteretur. Hoc modo parati, sensim in furno exiccandi sunt, donec tactu in pulverem teri possint: Tum tritus, cribroque projectus pulvis (odore autem coagulum aut caseum referet) remotiùs ab igne in vase vitreo servandus. Aliàs præstabit lumbricos dissectos in vino salito enecare, atque illinc mortuos eximere atque purgare. Hic pulvis cum succo calendulæ *Epilepsiam*; cum vino mulso, *Hydropem*; cum vino albo & myrrha Trogloditica, *Icterum*; cum sapa, hydromelite, aut vino, *Calculum, ulcus renum, atque vesicæ* curat. Dantur autem drachmæ pondere. Ex aquæ cyathis tribus internos abscessus rumpunt, ac ad excretionem deducunt, si septem aut novem numero in pulverem fuerint radacti. Sistunt quoque Diarrhæam, sterilitatem abigunt, gravidis secundas retardatas expellunt, Ischiadicum dolorem leniunt, hepar aperiunt, febres tertianas soluunt, omnes intestinorum lumbricos necant atque ejiciunt, ex liquoribus aut decoctis appropriatis. Decoctum item vermium terrestrium ex succo sanguinariæ aut symphyti bibitum diabeti convenit, præcipuè si unà etiam per clysterem infundatur. Clyster item ex eorum decocto injectus, hæmorrhoidum dolorem mirè tollit. Quidam, ubi sanguinis concreti suspicio est, decoctum lumbricorum magno fructu propinant. Ad aurium vitia vel deplorata, adipe anseris decocti infundantur. Ad dentium dolores in oleo decocti, infusique auriculæ cujus è parte doleat, ut Plinius testatur, præstant levamentum: vel si in contrariam aurem instillentur, ut docet Dioscorides. *Hactenus de Lumbricis intra corpus exhibitis* ex Dioscoridis, Galeni, Aetij, Aeginetæ, Myrepsi, Plinij, Vularisque experientiæ testimonio. Exteriùs item adhibiti, atque triti, vulnera & nervos præcisos glutinant, & septem dierum spatio consolidant; itaque in melle servandos Democritus censet. Cinis cum oleo veteri putrida ulcera expurgat, eorumq; duriores margines, cum pice liquida & Simblio melle (afferente Plinio) absumit: Dioscorides Siculum mel, Simblicum vocari dicit. Quidam Chirurgus jam apud Anglos non incelebris, ex terrę vermibus & melle linimentum parat, quo turundam illitam, & alumine subtilissimè pulverisato conspersam, Fistulæ indit; atque callum sine dolore exesum extrahit, ulcusque occludit. Cinis eorum *infixa* item *Vsus.*

 extrahit;

extrahit; & ex oleo rosaceo impositus *Pernionibus* medetur. *Marcellus.*

Dissectis vulnere nervis, (inquit Serenus) *Profuerit terræ lumbricos indere tritos, Queis vetus & rancens sociari axungia debet.* Marcellus Empiricus cineri lumbricorum atque axungiæ Senecionem adjicit, & tenera buxi cacumina cum olibano. Ex his tritis Emplastrum conficit, nervisque præcisis vel dolentibus apponit. Ossibus confractis, horum & sylvestris muris pulveres commixtos, emplastrique forma cum oleo rosaceo adhibitos, valde conferre docet Plinius.

In Equorum tam nervorum quam articulorum dolorem sedantibus medicamentis, Russius, Absyrtus, Didymus, magnum Lumbricorum numerum accumulant: unde colligit Cardanus, ijs omnes dolores posse levari. Mundella contractiones nervorum sanari affirmat, ubi ex oleo chamomelino vermibus his prægnante illiti fuerunt. Idem narrat Marcellus de melle (uti dicam) lumbricato. Podagræ proculdubio (inquit Aetius) in oleo cocti, cum pauca cera, singulari sunt remedio. Idem quoque Marcellus; sed etiam aliquando mel admiscet. Vigo ad juncturarum dolores ex his & ranis Emplastrum componit, quibus viperarum etiam adipem adjungit.

Ad dolores juncturarum, ℞. Cineris lumbric. ℥iij. olei rosac. vel vulpini. q. s. misce. fiat unguentum. *Aliud præstantissimum*: ℞. medullæ cruris vituli, olei ros. completi & antiqui ℥iij. Lumbricorum mundatorum cum vino & sale ℥ij. bulliant in balneo Mariæ ad mucilaginis consistentiam. Hac cervicem & scapulas & locos dolentes inungito; nam mire prodest. Plinius. Eos cum melle illinit, atque inde malagma confectum imponit Marcellus. In *membri alicujus extrenuatione & atrophia*, lumbricos mundatos, in phialam indere oportet optime lutatam, ne quid expiret, & in clibanum tepidum vel balneum reponere. Inde in lentum quendam humorem resolventur, *Ad paralysin membrorum* expertissimum & mirabile remedium: ℞. cinerum lumbricorum tenerorum ℔. iij. Zingib. galang. ana ℥iij. cum melle despumato; incorporentur, & fiat unguentum. Hoc tribus noctibus continuis inunge patientem, ligando fortissime brachia supra ventrem vel stomachum: tum bene cooperiatur, & a frigore caveat. *Iacobus de Parma. Ad canitiem arcendam* oleo huic cineri admixto utuntur mulieres dum caput pectunt, Plinio Authore; cui subscribit Serenus his versibus,

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,
Et juvenem præstant redivivo flore capillum:

Dentium dolori quomodo medentur, antea diximus. Quin porro cinis illitus dentes integros juvat, & putridis injectus facile eos, imo vel molarem cadere cogit: præsertim dente prius scarificato, & pulvere satis repleto atque asperso. *Actius.* Gal. 5. sec. loc. idem fere ex Archigine habet. Prosunt & cum mori radice in aceto Scyllitico cocti, ita ut colluantur dentes, *Auribus purulentis* cum oleo infusi valde conducunt ex Galeni sententia: inflammationes earundem mulcent cum rosaceo cocti. Aetius.

Si vero obtusus sensus remoratur in aure,
Lumbricos terræ, sebumque ex ansere rauco } *Serenus.*
Excoque: sic veterem possis depellere morbum.

Myrepsus lumbricos cum exigua terræ parte, unde desumpti sunt, terit, subigit, ac illinit *ad aures contusas*. Marcellus terit cum rosaceo, Celsus cum oleo olivarum. Faventinus *in aurium doloribus oleo lumbricorum partes* inungit extimas, atque etiam internis ipsum instillat. Marcellus porra, non plantata sed sata, impari numero cum lumbricis totidem teri jubet, & in oleo optimo decoqui ad tertias: hoc deinceps oleum auribus inditum, earum primis doloribus, ac hebetudini valde auxiliari profitetur.

Fissuras

Fissuras aurium manuum ac pedum, oleo lumbricato curat Abinzoar. *Ad antiquum capitis dolorem*, ex thure,castoreo,& cum aceto triti applicatique præclare conferunt. Galenus ad idem hujusmodi in Euporistis parat remedium. ℞. vermes terrestres numero 15. grana totidem piperis,aceti,q.s.misce, atque illine. *Aliud*. R. Vermes terrest. muscerdæ, piperis,albi, myrrhæ, ana ℥ss. tere ac subige cum aceto, locumque *Hemicrania* læsum illinito. Myrepsus illos vermes impares esse vult,utque sinistrâ tantum manu legantur,superstitiosè injungit. Si vis explorare (inquit Marcellus) utrum tumor in collo apparens, *Struma* sit necne; lumbricum vivum, unicuique eorum apponi curato; qui (si struma sit) in terram convertetur lumbricus; sin minus, integer manebit atque illæsus, idem Plinius. Lumbrici terrestres nobile illud Emplastrum Arnoldi (2. Breviarij) ex pelle aretis, & sanguine hominis rufi, *Contra rupturam* ingrediuntur; eoque ad *Enterocelen,& epiplocelen* sanandum laudat Holleriu. *Calculum* quoque minuunt, tum intus sumpti, tum in unguento pectini crassius illiti. *Gal. Mulierum quod mala attinet*, Collo alligati partum retinent, femori contra appositi, eundem & secundas educunt: attrahunt nempe potenter,ubicunque vivi applicantur. *Plin. Collectiones mammarum* vermes terreni per se impositi curant; nam concoquunt,aperiunt, extrahunt, & ad cicatricem perducunt. *Alex Bened.* Sic Myrepsus ex ijs contusis Emplastrum componit. *Mammis induratis ac inflammatis*, terræ intestina cum malis cotoneis apponito,vel cum polenta; Aetius.Si autem post partum mulieribus mammæ intumescunt,atque (ut Sereni verbis utar,)

——————Clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge Corymbos.

Etenim mammarum suppurationes & abscessus concoquunt, coctosque evacuant & persanant. *Ad ignem sacrum* Indi (narrante Carolo Clusio) ex Lumbricis terrestribus unguentum ita conficiunt: R. Lumbricos terra exemptos, eosque Mazæ folijs vel polline nutrito aliquandiu; ac pingues redditos, in fictili vase(semper despumando)coquito;colatos deinde rursus percoquito ad Emplastri ferè consistentiam,quod rectè paratum luteierit coloris.Hujus partem aliquam in aqua rosacea stillatitia dissolve,locumque affectum ablue bis in die.Præstantissimum sane remedium(inquit Clusius) & experientiâ longissima corroboratum. Plinius eos ex aceto idem præstare affirmat: Qui etiam (unà cum Aetio & Myrepso) mirabile auxilium esse dicit,Lumbricos tritos ac Scorpionum plagæ impositos; nam & dolorem (inquit) confestim sedat, & tumoris malignitatem corrigit.

Oleum Lumbricorum ad varios utile esse morbos nemo non novit: & secundum veteres ita paratur. ℞. Vermium terrest.lib. ss. olei rof.omphac. l. ij. vini fragrantis albi, ℥ij. bulliant in balneo ad vini consumptionem. Hoc nervos relaxatos, & contractos, & stupidos, & dissectos,& infrigidatos curat: omnes fere mitigat dolores, & calculum minuit pectinis Lumborumque inunctione. Verùm in ejus præparatione, quisque suam sequitur sententiam. Quidam enim ante olei additionem, lavant eos & purgant vino albo; quidam omnino nec lavant, nec terram exprimunt, & vinum odoratum potius suadent, ut citius penetret. Alij simplici oleo utuntur, non rosaceo; alij vicissim chamæmelino. Coquendi item varios modos ostendunt. Nam hic in clibano, ille in balneo, alter in fimo rem digerit; & quidam flores chamæmeli & anethi ad dolores mitigandos; quidam hypericonis flores ad vulnera glutinanda; alter limaces; alter cocleas, pro suo quisque animo admiscet. Aquam quoque mirabilem ex Lumbricis parat Bartapaliæ author, fol. 254. in vulneribus morbisque externis & internis plurimis perutilem. *Ad Lumbricos*

bricos Equorum ac boum, Lumbricos terrestres vivos naribus infundit Pelagonius, quamvis cornu eos in stomachum transferre longè præstaret. Cineres Lumbricorum tritos cum carne calida accipitri dare Tardinus præcipit, cum alvum exonerare nequeunt. Sunt item cibo Talpis, iisque fodientibus mira festinatione erumpunt e terra. Sues (ut Varro scribit) limum turbant, terramque rostro effodiunt, ut ijs vescantur. Albertus bufones, Bellonius Lacertos, Tarentinus paguros marinos; experientia ranas, anguillas, fundulos, Cyprinos, rochas, truttas, darcas & tineas, Lumbricos avidissimè devorare satis testantur; ac quoque Aristotelis, avis species, Vannellus à quibusdam dicta, nec non gallinæ, & tota cornicum natio ijs vescuntur. Parum illi autem prudentes piscatores, qui Lumbricos succis medicatis exire cogunt; quippe amarulentiores factos pisces respuunt; contra vero, si per diem integrum in farina triticea cum pauco melle jacuerint, & tunc hamis affigantur, vel ipsa quidem ambrosia magis sapiunt. Nec contemnendam quoque utilitatem ex ijs capere possumus, eò quod pluvias imminentes nobis præsagiunt, subita e terra eruptione. Si autem pridiana vesperà latuerint, crastinam serenitatem promittunt. Quidam ferrum ad chalybis duritiem fingunt hoc modo. ℞. Vermium terrest. partes duas, rad. raphani partem unam; contundantur, & alembico destilletur aqua: vel accipe aquæ Lumbricorum stillatitiæ, ℔. iij. succi raphani l. j. misce: ferrum sæpius hac aqua extinctum in eadem maneat per decem dies, ac valde indurescet. *Aliud.* ℞. Lumbr. terrest. l. ij. succi raphani l. j. destillentur in alembico lento igne: & in hâc aquâ destillata temperaferrum. Item; Acedulæ, cicutæ fœtidæ, & Aristolochiæ rot. succus pari mensurâ extrahatur, & in illo chalybs multoties distemperetur. Succus quoque Cyclaminis idem præstare creditur; authore magistro Fakenham Medico insigni. *Aliud.* ℞. Sanguinis hirci, cui adde parum salis communis; olla vitreata & bene lutata sepeliantur in terra per dies 30. Tum sanguinem in balneo destilla, & liquorem destillatum aquæ Lumbricorum adjungito pari mensura. *Aliud.* ℞. aquæ Lumbricorum, raporum, radicum malorum arborum, ana; separatim destillatarum æquam mensuram misce, ac ferrum in ea aqua extinguito, ut dictum est. *Anonymus Gallus.*

CAP. XXX.

De Animalium Lumbricis.

Nomen. *Lumbricos* à lumbis dictos putat Isidorus. Nam & Lumbos ventrem appellant veteres, & λαγαρίδας apud Hesichium & Suidam, *Lumbricis laborantes*, quidam interpretantur. Sed rectius à Lumbricis terrestribus quos naturâ & formâ referunt, nomen sumpserint. Cornelius Celsus eos vermes, Plinius Interraneorum animalia vocat. Apud Græcos ἕλμινθες, λίμινθες, ἕλμεις, ἑλμιγγες, σκῶληκες, & (cum ad magnitudinem non vulgarem pervenerint) θηρία dicuntur, ut ex Æliano apparet, lib. 9. cap. 33. Advertendum est differentiam esse apud scriptores latinos, inter vermes & vermina, , seu verminationem: quia vermes propriè sunt animalia; vermina autem & verminationes dicuntur tormina intestinorum: quemadmodum præter Celsum, Serenum, Plinium, Seneca Epistola 97. testatur. Verùm Arabes *Emicar*, Sylvaticus *Elingen*, Germani *Spulworme*, *Bauchwurm*, Angli *Gutt-worme*, Illyrici *Sskrkawka*, vocabulo difficilis pronunciationis vocitant. Descriptio. Est autem Lumbricus animal insectum, depes, in corpore animalium natum, variè lædens operationes. Dixi *Animal*, ut Lumbricos

bricos illos latos *Tænias* dictos excluderem, qui licet ſubſtantia ſint adnata inteſtinis, & animalis formam repræſentant: non propriè tamen pro animalibus haberi poſſunt; ut Hippocr. 1. de morbis recte affirmat: dixi *Inſectum*, tum quia annuloſo ſunt corpore, tum quia veteres inter ſerpentes illos non numerant, nec claſſe aliqua peculiari hactenus donarunt. Dixi *Depes*, ut à pedalibus vermibus diſtinguerem. Dixi *in corpore animalium natum*, quia non ſolum in inteſtinis gignuntur, ſed etiam in ſingulis partibus carnoſis; imò in corde ipſo, ut in hiſtoria patebit. Neque homines duntaxat ijs vexantur, ſed & equi, boves, vituli, canes, porci, accipitres, atque totum animalium perfectorum genus. Dixi, *Variè lædens actiones*, quoniam ab ijs dolores, tabes, convulſiones, epilepſiæ, phrenitides, variaque alia mala ſequuntur; præſertim ſi vel magni ſubſtantia vel numero plures excreverint. Sunt autem iſti omnes Lumbrici vel in viventibus membris nati, vel in mortuis. Viventium vermes triplices videntur; ϛρογγύλοι, σκωλήκες, ἀσκαρίδες: quos Latini Teretes, Cucurbitinos, & Motitores jure appellant: quales in inteſtinis animalium ſæpe naſcuntur. Neque ibi ſolùm, ſed etiam in alijs vaſis atque viſceribus: quâ de re apud veteres ſcriptores maximam controverſiam invenio. Nam Gal. 1. de loc. aff. cap. 5. certos morbos, certis partibus alligat; ut Lumbricos inteſtinis, calculum renibus & veſicæ. Verùm ipſe cum pluri-misalijs Academicis vidi calculum inſtar ovi columbini, per alvum excretum Cantabrigiæ à Doctore *Larkino*, Regio medicinæ ibidem profeſſore, qui dolore coli & Atrophia diu afflictus, calculum quâ dixi, forma & magnitudine, ceu moleſtiſſimum ani partum, tandem enitebatur. Idem Montuus & Benivennius ſe vidiſſe, ſcripto affirmant. Quinetiam uno clyſtere Nobilis Leonardi fœminæ lectiſſimæ injecto, triginta quinque calculos, à Meſpili ſeminibus non abludentes, uno tempore (anno 1583.) eduxi. Pedemontani, Arculani, Guainerij, Tralliani, Benivennij & Montui fidem multi in dubium vocant, quod (præter Galeni ſententiam) in capite, pulmonibus, venis majoribus, folliculo bilis, ſub lingua, in juncturis, alvo, calculos ſe non ſemel conſpicatos eſſe literis prodiderunt. Cæterùm cùm experientia quotidiana iſtos purgat mendacij, Græcum Græca fide dixiſſe, hos autem rem veriſſimam narraſſe confiteri debemus.

Meminiſſe ſane potuit Galenus, Hippocratem epid. 5. ſect. 12. non temere affirmaſſe, Ex mulieris utero manibus obſtetricis expreſſum eſſe lapidem aſperum, magnitudine verticilli fuſi. Quæ ſanè præmittere viſum eſt, ne dum Lumbricos cunctis penè partibus innaſci, ex aliorum fide, noſtriſque oculis, aſſeveramus: aut rem novam, aut falſam dixiſſe exiſtimemur. In Hemicraniæ vehementiſſimo dolore raro apparent vermes; aliquando tamen id fieri docet Hollerius lib. 1. cap. 1. Morbum hunc Poloni *Stowny roback*; Germani *Haùptwurm* appellant; fuitque olim in Germania & Hungaria frequens, atque omnes eo correpti in phreneſin vel maniam inciderant; mortuiſque diſſecto cerebro, vermiculus inventus eſt. Tunc medici allium cum vino ſublimato exhibuerant, ſemel aut bis in die, quod quicunque biberant, convaluerant; alij vero omnes perierant. Philippus Shotus quinque famulos ſuos eo morbo affectos ita curavit; ut quidam in Epiſtola ad Geſnerum ſcripſit. Vermes in cerebro ſæpius conſpici, Thomas à Vega, com. in cap. 5. lib. de loc. aff. Galeni, & Balthaſar Conradinus cap. 10. de febre Hungarica teſtantur. Cornelius quoque Gemma in appendice operis Coſmocrit. de Hæmitritæo peſtilentiali diſſerens, mulierem in civitate quadam Moſæ fluvio adjacente, vehementiſſimo & diuturno capitis dolore correptam memorat; qua poſteà expirante, cerebrum diſſectum fuit, atque ibi maxima putredinis vis vermiumque copia reperta. Dignoſcitur iſta affectio, au-

thore

thore Rhase, ex corrosione proræ capitis interna, doloreque vehementissimo, & ferè ad insaniam ducente. Curatur per sternutationes, & succos vermes necantes naribus injectos, Rhasis, lib. 1. cap. 9. Qui vero quotannis in cervorum, & aliquando caprarum, ovium & arietum (præcipue pinguium) cerebro inveniuntur vermes; venatoribus, & lanionibus notiores, quàm ut à me describi debeant. Sunt autem Eulis maximis (Alexandro Benedicto, & Matthiolo referentibus) æquales, ejusdemque cum illis formæ. Horum quoque Theophrastus meminit, Hist. lib. cap. 53. & Aleander Trallianus, lib. 1. cap. 15. Ferunt Democratem Athenienfem in adolescentia morbo Comitiali laborantem, oraculum Apollinis consuluisse, Pythiamque respondisse his verbis.

μεῖζον ἀειρόμενος κεφαλῆς ποιμνήιον, εὐλὴν
μηκάδος ἀγρονόμοιο δέρας περικάββαλε μῆλον,
ἑρπυστὴν πολυπλάγκτον εὔρρινον ἀπὸ κόρσης.

id est, *Longum de grege tolle capellæ vertice vermem*
Ruris amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulso.

Quo responso nonnihil anxius redditus adolescens, Theognostum Democratium adijt nonagesimum octavum jam agentem, qui oraculi sensum explicaret. Huic Theognostus, nihil planius dici posse memorat. Se enim longa experientia in caprarum oviumque capitibus vermes vidisse, qui pelle nigra ovis involuti colloque appensi, morbum Comitialem mirè tollerent. Scribunt quidam (teste Plinio) Eulas duas in capite Phalangij lanuginosi reperiri, qui vermes cervina pelle inclusi, & ante Solis ortum mulieribus alligati, conceptum prohibent. *De abdominis vermibus*; Fæmina quædam mihi notissima (inquit Pennius,) se vidisse retulit quosdam teretes ex ventre per umbilicum non semel tantum prodeuntes.

Aures item vermium sepè locum esse statuunt Antiqui, contra quos hujusmodi remedia proposuerunt: ℞. radicis cucum. Asini succum, & succi salviæ nobilis, sive latifoliæ, tantundem, misce, & auribus infunde; Gal. lib. 3. sec. loc. ubi Andromachi auricularias compositiones numerans, hanc Pritanidis & Harpali valde cōmendat. ℞. Opij ob. ij. myrrhæ, nardi, croci, ana ob. iij. æris usti, ob. v. aluminis scissi & rotundi, ana, 3 I. veratri nigri ʒij. excipe passo vel rosaceo, & auribus applica. Lib. Eupor. secundo, locustam aurium vermes necare scribit & pomum odoratum ferè perforatum auri adhiberi jubet, quoniam exibit vermis odoris dulcedine illectus. Plinius Cyperi radicem in aqua coctam valde laudat, & urinam pueri impubis, & succum canabis, rutæ, rubi, & capparis fructus, infusum. Varia denique remedia ex Columella, Vegetio, Marcello Empyrico, Tralliano, Vigone, Tardino, & Arabum familia depromere possitis, quibus hic supersedere visum est, & ad alia transire. Monardus cuidam narium Polypo laboranti succum Tabaci injici curavit: quo perpurgato ulcere, vermiculos multos ejecit: gignuntur ergo etiam in naribus (invitis Gabucini argumentis) non duntaxat ex alijs partibus ejiciuntur. Sub lingua lumbricos nasci bubulci nôrunt, & canis Lytta (cujus vermis gestationem, rabidi canis morsum arcere tradit Plinius) satis convincit; imò sub linguis hominum eos se vidisse prodit Valescus. Pectus ipsum & pulmones à lumbricis tutos non esse, multorum experientia satis constat. Testor Antonium Benevennium, Benedictum Renium, Mundellam, & Antonium Siculum; qui eos non excreatione aut vomitu, sed tussi ejectos viderant. Scribit etiam Alsaravius, capite de tussi, fieri aliquando tussim ex animalculis in cannis pulmonum & cavitate pectoris generatis; quæ muscilionibus haud majora cum sint, tamen ubi de loco in locum migrant,

tussis

tuſſis oritur, ſicuti quieſcentibus viciſſim ipſis, ſedatur. Horum quoque mentionem facit Abynzoar Abhomeron. lib. 1. tract. 11. cap. 3. affirmans antiquos Medicos idem vidiſſe & ſcripſiſſe. In jecore & liene, Albertus & Gentilis; in fellis veſicula vermes Platerus vidit. Quare utcunque Galenus, vel Avicenna, ex perpeti pulmonum motu, cordis viciniate, alijſque frivolis argumentis hoc convellere ſtatuunt, tamen ſenſibus cedere debere rationem (phyſicis præſertim in rebus,) nemo non dixerit. Nobilis quædam mulier Fanenſis (inquit Hyeronimus Gabucinus, commentario de Lumbricis, cui magnam hujus hiſtoriæ partem debemus) quum ſtomacho graviſſimè diuque laboraret, durioris tandem pituitæ globum ejecit; quo diſſecto, veluti carnis fruſtum comparuit, in quo vermis; mulier convaluit, quam veneficio affectam vicini putarant. *De Vermibus Renum & veſicæ:* Putreſcentibus renibus aut veſicæ muſculo, vermiculi ſæpè ejiciuntur, de quibus has ex Pennio hiſtorias exſcribere placuit. Fæmina triginta ſex annos nata, ab apoſtemate renum vehementer doluit atque intabuit: tandem vermiculos ejecit, digitum tranſverſum longos, quos in hypoſtaſi urinæ primus repperi, anno 1582. Randulphus Medicus Londinenſis, eruditus & pius, cum nephritici cujuſdam cadaver diſſectum intueretur, in morbido rene altero, rugoſo illo quidem & putrido, vermen juſtæ longitudinis invenit. Timotheus Brightus, peritus ſanè Medicus, & cui ob Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ epitomen multum debemus, ſtudioſum quendam Academicum, dum Cantabrigiæ degeret, Vermem ſeſquiunciam longum eminxiſſe vidit: erat autem non depes Eularum more, ſed & multis pedibus & citiſſimis donatus. Aloyſius Mundella, Medecin. Dialogo 4. Argenterius cap. de veſic. morb. Rundoletius libro de dign. morb. cap. 17. Scoliaſtes Hollerij lib. de morb. int. cap. de veſic. affec. (ut Levinum, Cardanum, & propriam meam experientiam taceam) ſatis teſtantur, Hujuſmodi quoque animalcula veſicæ innaſci. Ex utero vermes Aſcaridibus ſimiles prodijſſe non nos ſoli Francofurti in Germana muliere, anno 80. vidimus, ſed Aloyſius idem Epiſtola ad Geſnerum; & Hippoc. 2. de m. mulier, & Avenzoar lib. 1. tract. 2. confirmant. Kiranides in mulæ matrice vermem reperiri ſcribit, qui alligatus mulieri, ſterilem reddat. In Indiæ regionibuſque ſupra Ægyptum animantes quædam vivæ Lumbricorum formam præferentes (Dracontia vulgò) in brachijs, cruribus, ſuris, atque alijs muſculoſis partibus conſiſtunt, in puerulis item in latebris coeunt ſub cute, aperteque moventur: deinde ubi perennarint diutius, in extremitate aliqua Dracontij locus ſuppuratur, & aperta cute foràs progreditur Dracontij caput. Paulus, lib. 4. cap. 59. Soranus concedit quidem id, ſed animalia eſſe dubitat. Oriuntur quoque in ſanguine ipſo animalia lumbriciformia, exeſura corpus, veluti ſcribit Plinius, Hiſt. 26. cap. 13. Plutarchus, 8. Sympoſi: q. ſcribit, Ephebum quendam Athenienſem lumbricos una cum ſemine rejeciſſe. Ex inguinibus & naribus Ægineta proijſſe vidit, ut lib. 4. teſtatur, cui Benivennius, cap. centeſimo ſubſcribit.

Memento co- qui Reginæ Murke, qui per nares Scolopendram rejecit, &c. Mr. Crane.

Vide de vena Meden.

Naſcuntur item ſub ungulis ovium (teſte Columella;) quales etiam nos vidimus ſub unguibus panaritio laborantium. *Atque de viventium corporum Lumbricis hactenus.* Qui vero in mortuis putridiſue membris (ſive id morbi, ſive Chirurgiæ vitio contigit) naſcuntur, Latino nomine carentes, Græcis εὐλαὶ dicuntur; ut ex Hippocrate apparet: Angli *Maggots* appellant. Cælius Eulas Latinè etiam dici voluit, mutuata à Græcis nomenclatura. De his ordine decemus. Primum autem de Lumbricis Inteſtinorum, quorum deſcriptiones, Cauſæ, ſigna, ſymptomata, curationéſque explicatæ, multum cæterorum hiſtoriæ lucis afferent.

CAP.

CAP. XXXI.

De Lumbricorum Intestinorum descriptione.

L*Vmbricorum* qui in inteſtinis procreantur tria eſſe genera, ſuprà fuit commonſtratum: quid autem eorum quodque ſit, operæpretium fuerit explicare. Στρογγύλαι ſive Teretes lumbrici primam conſtituunt differentiam, eamque omnibus perſpicuam, quod ſanè alijs frequentiores ſunt: ita nuncupati, quod revera teretes atque rotundi appareant, non abſimiles vermibus, qui in fætunticetis naſcuntur, quos Græcos γῆς ἔντερα id eſt, terræ inteſtina dixiſſe, antea memoravimus. His, ut cuiq; vermium generi, nulli ſunt oculi, & longitudo palmaris, vel paulo maior. Tamen Benivennius cap. 2. Fabrum quendam unà cum craſſiore pituita lumbricum teretem vomitu expuliſſe affirmat, longitudine ferè ſeſquipedali, ſatis planum, rubro capite, levi, & piſi magnitudinem non excedente: cæterum illi corpus lanugine quadam confectum, cauda item lunata. Romæ item anno 1543. quidam ætate jam ingraveſcente conſtitutus, quum multis diebus (hiſtoriam Gabucinus narrat) maximis torminibus diſcruciaretur, lumbricum tandem aluo depoſuit nigrum, piliſque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis eſt arundo. Vidit etiam qui palmæ longitudinem non excederet, rotundis omninò perſimilem, niſi quod dorſum habebat lanuginoſum, & pilis rubris veluti conſitum: quo idoneis medicamentis evacuato incolumis quidam juvenis evaſit. Canonicus quidam Antonianus (Hieronymo Montuo aſſerente) viridem lumbricum ejecit, ſed brevi tempore à propulſa fera diem objit. Maximam tamen partem leves ſunt, non hirti; palmares non pedales; utraque extremitate mucronatâ & veluti roſtratâ. Eatenus etiam à terreſtribus differunt, quod nec torquem nec cingulum ullum geſtant. Colores quod attinet, vidimus nonnullos, rubros, flavos, nigros, & ex parte albos vel fulvos. Virides rariùs ſe objiciunt, verùm & tales viderat Montuus. Σικυώδεις dicuntur vermes illi palpitantes, & cucurbitæ ſemina repræſentantes, de quibus inter Gabucinum & Mercurialem magna lis. Etenim ille cum de lato lumbrico infinitis Cucurbitinis pelliculâ interclufis conſtante agit, ſic loquitur: Ego vero (inquit) nihil aliud latum lumbricum eſſe exiſtimo, quàm ſecundùm Hippocratem, veluti abraſionem inteſtinorum albam, tota complectentem inteſtina, intra quam cucurbitæ ſemini ſimiles animantes procreantur: quæ tunc excerni videatur, quùm illa tota excernitur; frequenter autem per partes; quæ ſi in excretione frangantur, tum licet intueri illos lumbricos cucumeris ſemini ſimillimos ſeorſim excretos; interdum plures ſimul complicatos, interdum pauciores. Si quis vero totam illam portionem viderit, ſciat non abraſionem illam tæniformem, ſed cucumeri ſimiles animantes intra ipſam, vivere. Hunc ego lumbricum, latum dictum, miræ olim longitudinis palpitantem conſpexi, & motu ſeſe locali commoventem, quem mulier quædam in febre quotidiana egeſſit: quumque illum ſummopere ſuſpicerem, ejuſque motus cauſam veſtigarem, ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excreviſſe dixit, quam veluti miram nobis oſtenſurus, incredibili ſui cum deſiderio monſtravit. Hæc autem portio ſeſe commovebat, quo factum eſt, ut avidius motus ipſius cauſam perquirerem. Diligentiſſimè tandem examinans, per ejus totam cavitatem cucumeris ſimilium animantium ſeriem conſpexi, quæ ex ea veluti è quodam lectulo prodibant interdum unum, interdum duo ſimul complicata; plerumque quatuor, pluresue: atque eam abraſionis partem, quæ vacua ab hu-

juſmodi

jusmodi cucurbitionis animalculis erat, nullo pacto moveri, imo subsidere. Quo factum est, ut latum lumbricum nil aliud esse existimem, ac mucos inter intestina genitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam loricæ modo intestina introrsum ambientem, quam mulieres assidentes lectulum lumbricorum vocant. Ex qua mucosa materia cucurbitæ similes animantes, conceptus more producuntur, qui à secunda nuncupata membrana intra uterum primùm è semine genita, undiquaque contegitur. *Hæc Gabucinus.* Cujus sententiæ suffragatur Avicennas Fen. 16. tract. 5. cap. 2. his verbis: Cucurbitini & lati lumbrici progignuntur ex ipsis viscositatibus fixis in superficie intestinorum, quas comprehendit panniculus mucosus velans eas, quasi ipsi generentur ex eo, & in eo putrefiant. Idem & clarius Antonius Benivennius Florentinus in Com. de mirandis morb. causis, cap. 87. testatur: qui in Avinonis thermis, quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidisse scribit continuis septem diebus aquâ epotâ complures cucurbitinos ejicientem: qui usque adeò inter sese dum alter alteri mordicus inhæreret, jungebantur, ut cum sua ipsi serie quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tamen corpus, unum duntaxat lumbricum existimares. Ioannes Bibliopegus Basiliensis (dum in ea Academia sub Zuingero Plateroque præceptoribus, anno 1579. medicinæ incumberem) ejusmodi latum lumbricum decem ulnas longum dejecit, sine omni doloris sensu, & non multis antè annis similem quoque excreverat. Constabat autem ex multis Cucurbitinis: absque quibus fuisset, expers motus, sensusque, ex animalium numero jure esset exclusus. Platerus talem lumbricum exiccatum habet octodecim ulnarum longitudine, quem ego vidi. Lumbricum scribit Plinius ab ægro rejectum ad longitudinem trecentorum pedum. Quare quicquid Mercurialis contrà objicit lib. 3. de morb. puer. cap. 7. approbante rem ipsam experientiâ, fundamento caret. *Verùm dicit,* Fieri non posse, ut animal aliquod tot fœtus edat, quot apparent seminibus Cucurbitæ similes. Deinde; Nequaquam locum intestinorum capacem esse tot fœtuum. Tertio; Fieri id violenti exitus figuratione, quia inter exeundum confractus, in ea minima segmenta cucurbitina dividitur. Atque hinc potest colligi, nugas esse quas comminiscuntur Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli sunt tales. Quid audio doctissime Hieronyme? Te canis consitum, longa experientiâ instructum, propriæ imaginationi ita applaudere, ut rem sensibus obviam, nostris, Gabucini, Benevenij, Arabumque oculis manifestam, negare ausis? Eia; Nullum animal tot fætus edat cucurbitinos? quidni, obsecro? quum una puella, sumpto ad lumbricos necandos medicamento, septuaginta (teste Gabucino) ac septem teretes supra centum dejecerit? ut omittam quæ de horum admiranda multitudine Benevenius vir probatæ fidei (cap. 85.) commemorat. Quod vero loci in capacitatem obtrudis, id si pro argumento objicis, lepidè erras.

Etenim intestina non solum quot sunt in cucurbita, sed ipsam quoque cucurbitam præparatam suscipiant. Ludis autem non lædis Avicennam & Arabes ultima objectione: quandoquidem in dissectis cadaveribus cucurbitini vermes tænia involuti conspecti fuerunt, non igitur ex ani violenta expulsione, vel modo excretionis, cucurbitinam formam assumpserint; ut tu vel maliciosè fingis, vel potiùs imperitè credis. Concludo igitur cum Gabucino, Cucurbitinos & esse lumbricos, & latum lumbricum Tæniam dictum, non rè vera esse lumbricum, imo ne animal quidam; sed ὁκοῖον πέρι ἐντέρε ξύσμα λευκὸν, ut Hippocrates vocat, hujusmodi Cucurbitinis loricatim positis repletum. Ascarides ἀπὸ τε ἀσκεῖν nomen obtinent: quoniam ijs affectos mordicatione & pruritu valde exercent. Alij ab ἀσκαρίζω, *Moveo*, derivant. Iumentarij veteribus dicebantur, quia rarius in hominibus, sæpiùs autem in equis, canibus, gallinaceis,

linaceis, boumque genere apparent. Imò tam infrequenter olim homines vexabant, ut Hippocrati Celsoque ejus sectatori aut ignoti aut mentione indigni viderentur, qua de causa siluerunt eorum historiam, quum de reliquis lumbricis fuse dicerent. Sunt autem teretibus lumbricis similes, sed & breviores decuplo (rarò enim unciam excedunt) & pro qualicunque sua longitudine crassiores in extremo longaone & ani fibuli initio reperiuntur, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Galenus in lib. de linguis Hippocratis scribit, Ascaridas vocatos esse â Coo sene μακρὰς ἕλμινθας, *id est*, longos lumbricos; quam nobis difficultatem facile superat Mercurialis, quum pro μακρὰς, μικρὰς legendum rectè monuerit. Quinetiam licet, pro ratione crassitiei & latitudinis, longi videntur; sunt tamen, factâ ad teretes comparatione, breves ducendi. Horum atque teretum varij, pro materiæ cibi vel coquentis caloris differentia, colores: Cucurbitini verò semper. Vnde ego conjicerem hos solos, è sola pituita, illos ex omnibus humoribus recrementisq; originem habere. Prodeunt persæpe magno simul numero, & ante excretionem valde pungunt.

CAP. XXXII.

De Lumbricorum Intestinorum ortu.

M*Aterialem* Lumbricorum causam Aristoleles lib. 5. gen. & Hippocrates ante eum, 4. morb. stercus ponunt. Oribasius lib. 3. aph. 30. atque eum magistrum secutus Montanus, ex omni humorum genere gigni animalia intestinorum existimarunt. Quos dum hallucinatos putat Mercurialis, pleno ipse meridie cæcutivit. Sed argumenta ejus examinemus. Non fieri è sanguine compertum est (inquit,) quia sanguis nunquam ad tantam putrefactionem provenit, ut ex eo gignantur animalia. Tum etiam ex Alèxandri Tralliani sententia in venis animalia nasci non posse affirmat. Verùm, primo argumento experientia nervos præcidit; secundum Rhasis, Loppij, Plinijque auctoritas satis jugulat. Non etiam gigni possunt ex humore melancholico, quia frigidus & siccus; non ex flava bile, quoniam amarescit: amaris autem rebus non nutriuntur, sed interimuntur hæc animantia. Cui opinioni licèt Aristotelem, Hippocratem, Galenum. 4. simpl. med. Aeginetam, lib. 4. cap. 27. patrocinantes inducit; quid tam tamen exile ac isti omnes? Norunt enim lanij in oviû splene, melancholici humoris fonte; & in boum felle, biliosi & Aloetici illius succi receptaculo; innumeros aliquando visos esse lumbricos. Neque sane video cur minus ex bile flava vermes, quam in absinthio; ex melancholia quàm in lapidibus; ex sanguine, quam in saccharo nascantur. Cæterum nisi ex illis oriuntur, cui tandem materiæ debent principium? Respondet Patavinus Medicus: *Remanet igitur, ut duntaxat generari possint ex pituita cruda*: quam scilicet vel nimia ciborum optimorum quantitas per caloris inopiam; vel malorum quantitas corrupta per depravationem peperit, Quæ licet sententia Galeno, Aeginetæ, Aetio, Avenzoari, Avicennæ, Columellæ, Celso, Alexandro, nostroque imprimis Mercuriali vehementer placet: rectius tamen Hippocrates mea sententia, qui non secus animalia in Microcosmo gigni, ac majori in mundo existimavit: Sicut igitur habet in se terra omnigenum humorem, calorem, spiritum, ut nascentia nutrire possit: οὕτως ἔχει καὶ ἄνθρωπος ἰκμάδα παντοίην, ὥστε τρέφειν τὰ φυόμενα. Quinetiam quum hæc animalia terræ illa intestina per omnia repræsentent; ijsdem sanè principijs utraque frui nemo sanæ mentis negârit. Quæ terræ pituita inest? gignit tamen paritque teretes, cucurbitinos,

curbitinos, aſcaridas, omniſque generis Lumbricos, imò optima tepidiſſimaque terra ijs abundat: tantum abeſt, ut ex crudis corruptiſque tantùm humoribus originem ducant. Nonne etiam ab hominibus ſanis atque valentulis Lumbricos dejectos quotidie videmus? Equidem novi Francofurti ad Mœnum Flandram quandam, quæ ab ineunte ætate ad quadrageſimum uſque annum Teretes diurnè aliquot ejecit, citra ſalutis diſpendium: neque unquam ab ijs male habuit. Concludimus igitur ex omni corporis humore crudiuſculo naſci poſſe Lumbricos; non ſolum ex pituita minus concocta vel corrupta. Formalis cauſa à calore pendet interno, blando, miti, benigno, animante & vivifico: in quo illa fictrix Caleodea Naturæ vis (utor Avicennæ verbo) ignis ſecreti gradibus colores illinit, formamque latam cucurbitinam, (& aliquando lacerti, bufonis, bruci, erucæ, anguis, anguillæ, ut in hiſtorijs legimus;) ludens ſuperinducit. Hæc guſtum tactumque & motum ſubminiſtrat: hæc illam ſugendi vim, qua ſuccos inteſtinis illapſos avidè atque validè prolectant. Abſque iſto fuiſſet, calor alter ille παντοβόρος materiam forte putrefactione alteratam diſponeret; nunquam autem animalis ei formam & ſchema conferret. Non enim quia inteſtina teretia, Teretes propterea Lumbrici procreantur, ut quidam ſomniant: ſed externa forma ab interna pendet, ſpirituſque de animæ ipſius ſinu depromptus, ſine cælatore aut fabro ſpecies effingit. Qui ſpiritus, efficiens cauſa mediata eſt; Deus autem ipſe αἴτιον κύριον hìc rebuſque alijs habendus: in quo, ut nos, ita Lumbrici, movent, ſunt, atque ſentiunt.

Finalis cauſæ uſum monſtrat: qui Dei omnipotentiam & Naturæ Majeſtatem, tum utriuſque ſingularem in homines providentiam curamque declarat. *Vſus.* Colliguntur quippe in nobis putridæ ſuperfluæ & excrementiæ nonnullæ partes, quas benignior naturæ manus in Lumbricos vertens, corpora depurat; quemadmodum pediculis à longo morbo ſcatere, inter bonæ valetudinis ſigna habemus: abſumunt item multas in hominum corporibus humiditates, & niſi certum numerum tranſierint (tunc enim alimentares depaſcunt ſuccos) inteſtinis maximo ſunt commodo. Tantum abeſt, ut per ſe inter morbos, vel cauſas morborum à Medicis cenſeri debeant. Inter concauſas, locum tantùm & Regionem refero. Nam licet pueris magis quam adultis, fœminis quam viris; peſtilenti tempeſtate quam ſalubri, autumno quam Vere; malæ quam exactæ diætæ hominibus frequentius accidant; tamen unamquamque ætatem, ſexum, conditionem, tempeſtatem, diætam, comitantur; ne aliquis ab ijs fuerit tali privilegio immunis. Locis duntaxat & Regionibus immunitas quædam conceditur, pro quorum naturâ, in his multi, in illis nulli vermes naſcuntur. Siquidem Lumbrici non omnes inteſtinorum partem quamcunque occupant; ſed Teretes duntaxat in gracilibus; Aſcarides in longaone tantùm; Cucurbitini in omnibus ſoli procreantur. Sunt item Theophraſto, Plinioque teſtibus (lib. hiſt. pl. 9. cap. 2. lib. nat. hiſt. 27. cap. 13.) gentium & Regionum differentiæ non mediocres: nam lati, ſeu Cucurbitini Lumbrici, Ægypti, Arabiæ, Syriæ, ac Ciliciæ populis familiares: è diverſo, Thraciæ, Phrygiæ incolis ignoti; imò quum eodem confinio Bœotij cum Athenienſibus copulentur, illi frequentiſſime laborant Lumbricis, hi quaſi privilegio donati eos non ſentiunt. Quæ ſanè ille ſolus mirabitur, aut cum figmentis ponet, qui terrârum naturas pro ſitu ſyderum, ventorum natura, ac glebæ ipſius conditione variari neſcit. Amnis (referente Ariſtotele lib. de nat. anim. cap. 28.) in Cephalenia inſulam dirimit, cujus circa alterum latus eſt Cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Prodoſelenâ via interjacet, cujus ex una parte Cattus gignitur, in altera gigni non poteſt. Terræ Bœoticæ in Orchomenio lacu talpæ habentur multæ; at in Lebadio vicino, nullæ ſunt;

neque aliunde portatæ terram confodiunt. In Ithaca insula lepores vivere nequeunt, nec in Sicilia formicæ equestres; nec in Cyrenensi agro ranæ vocales; nec in Hibernia (ut novimus) aliquod venenatum genus: cujus rei argumentum solus is dixerit, qui sine basi terram medio cœlo suspendit. Neque enim mihi ille oculus, quo hoc videam; nec animus ut intellectu majora unquam affectem. ——*Vos isthoc Delia proles,*

Queis solium sedemq; Iovis scandisse libido est.

Cap. XXXIII.

De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.

L*umbricorum* igitur notas, ab ijs qui Teretes vocantur exorsi, dicamus; tum quia frequentiùs hi pueros vexant, tum quod sæviora inferunt symptomata; de quibus Paulus hoc pacto scribit. Sequitur autem eos qui Teretes Lumbricos continent, ventris & intestinorùm morsus; tussis cum exigua satietate irritans & molesta; nonnullos singultus comitatur: alij dormientes saliunt, & absque ratione expergiscuntur; aliqui clamitando surgunt, ac rursus sopiuntur; arteriarum cursus inæquales; febres absque ordine, quę cum extremorū perfrictione tertiam, interim quartam die vel nocte accessionem sine ratione habet. Pueri supervacuè mandunt, & linguam exerunt; dentibus strident, connivent oculis, taciturnitatem diligunt, excitantibus irascuntur: malæ per exigua intervalla modó rubent; modó livent: si vero ad ventriculum procurrunt, nauseam, morsus, & inappetentiam faciunt; & si cibum capere ægrotantes coguntur, vix deglutiunt; & si quid accepêre, revomunt: multas quoque venter ciborum corruptiones excernit, & instar tympani inflatur: reliquum corpus non ex ratione macrescit, neque esurie, neque evacuatione modica suborta. Hæc autem eveniunt, dum animalia per intestina serpunt roduntque: febris autem calor vapores sursum cerebro pravos transmittit, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes. Hæc Paulus. Aetius vero in hunc modum, ex Herodoto: Cæterùm (inquit) hoc malo affectos incredibilis morsus stomachi ac ventris comitatur, tussiculæque tenuissimæ ac frequenter irritantes, quum tamen nihil rejiciatur; in somno tremunt, & præter naturam exurgunt: quidam vero & linguam foràs exerunt, oculosque claudunt, ac taciturni sunt, excitantesque molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes. Quidam autem oculos sanguine suffusos habent, & pulsum inæqualem, obscurum, deficientem, ac recurrentem: quibusdam etiam appetitus dejectio accidit: Pueris insuper dum dormiunt, manducatio linguæ; cui accedit conformatio oris in modum lactentjum, ac cibum accipientium: verùm hæc pauco tempore, & per intervalla fiunt. Aliqui verò infantes præter rationem & cum clamore exurgunt, citoque rursus collabuntur. Aliqui etiam dentibus strident: quod contingere verisimile est animantibus cibum attrahentibus, mordentibusque ventrem ac intestina. Iam verò & ad stomachum quosdam processisse constat, nausearumque ac morsuum causas fuisse. Sæpè etiam per sese sursum rejectantur; aliquando vero cum pituitoso quopiam humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur, ac refrigerantur; atque instar eorum qui animo linquuntur, tenuem quendam ac frigidum humorem exudant, & ut plurimùm livescunt. Contingit autem aliquando faciem fieri rubicundam, maxime circa malas; verùm color hic rursus in pallorem solito majorem transit. Alij autem instar delirantium peregrina verba loquuntur in somnis;

alij

alij decubitum tranſmutant, continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum ſeſe viciſſim projectant: verùm paucos omnino ex his plorare conſtat; plerique enim in mentis inopia ac taciturnitate degunt. Porro quia Lumbricis rotundis infeſtantur, etiam cibum averſantur; & ſi quid acceperint, revomunt, aut nauſeabundi vix deglutire poſſunt: febres enim in eos cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt. Quibuſdam autem venter ad tympani modum inflatur. Hæc Aetius. Quas vero ex Hippocratis ſententia notas recenſet, hæ ſunt. Lumbrici circa alvum his ſignis deprehenduntur. Si ſomnolenti ſint, non permittente morbo; & extremæ partes frigidæ, & cordis morſus; urinæ conturbatæ; & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, ſputo replentur: & ſi tenuis quiſpiam prodierit Lumbriculus, amplius non ſpuunt. Quicunque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent, ferè in totum ipſos vomitu rejectant; quibus vero in inteſtinis exiſtunt, ipſos infernè excernunt. Omnes autem nauſeabundi ſunt, vomuntque quæcunquæ acceperunt. His qui punguntur ſimiles ſunt, totoque corpore contrahuntur, ac repentè acervatimq; moventur; & tormina accidunt interaneorumque dolores. Evaporationes ad caput delatæ, vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præceſſit, oſtendet tibi Lumbricorum generationem, & reliqua. Hæ igitur ſunt Teretum Lubricorum notæ; quæ tamen non in omnibus ſunt omnes quærendæ (veluti inquit Paulus:) ſed quædam ac potiores. Poterant & multa ex neotericis huc conferri, niſi quæ dicunt, ab ijs omnia & magis ab Avicenna deſumpſiſſent.

Latarum tæniarum notas has Paulus ſcribit. Abundant interdum in non febricitantibus, interdum febricitantibus, in longis morbis ſuperveniunt, morſus ſtomacho inferentes, appetitumque ad cibos intemperatum. Eſcam etenim ita devorant, ut aliâ opus ſit: quæ niſi præſto adſit, morſus inferunt vehementes: tenuitas corporis cum imbecillitate, quadamque inæqualitate contingit. Infallaciſſimum vero indicium eſt, quod cum alui excrementis corpuſcula quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia excernuntur. Hæc Paulus: à quo non diſſentit Aetius, niſi quod quos ventriculo inferunt morſus, dicit eſſe continuos, atque appetitum ad eſcam inexplebilem: & quod cibi aſſumpti celeriter in excrementa commutantur. Conſequitur affectos corporis imbecillitas cum tarditate, aſſiduuſque famis ſenſus: quod enim vivificatum eſt in inteſtinis, ubi recens exhibitum cibum conſumpſit, poſtea ipſa ſolida corpora arrodit. Minimè vero fallax ſignum erit, ſi cum recrementis quædam cucurbitæ ſemini ſimilia excernuntur. Quas verò Hippocrates notas recenſet, Hæ ſunt. Scribit enim ad hunc modum. Species autem alia hujus eſt, quæ veluti ramenta alba inteſtinorum exit, quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris ſemen dejicit, quumque jejunus eſt, jecur petit, vexatque, ſpuitque multum: quandoque non: quadoque cum vehementer jecur vexat, vocem intercipit, multumque ſpuit, poſtea ſiſtitur: & inteſtinorum maximus interdum dolor innaſcitur, quandoque ſcapulæ dolitant, illicque ſiſtitur: quandoque hæc latæ tæniæ ſigna dantur. Qui hanc beſtiolam habet, ſemper fermè validus eſt, cum verò debilitatur, vix ſuſtinet, reficiturvè. Tænia enim earum rerum quæ ventriculum intrant, partem aliquam ſumit: qui ſi curatur, ſaneſcit; ſin minus, tænia quidem ſponte non exit, nec perimit, ſed conſeneſcit, & quæ ſequuntur. Aſcarides vero imâ aluo, circa quam conſiſtere diximus, vehementem pruritum inferunt ferè ſemper, velu- ti Paulus & Aetius ſcripſere; & animæ quandoque, uti ferunt, defectionem. Id enim nominis notatio indicat: aſſiduè enim commoti, animal continuò ex- timulant, & exercent. Qui ab his cruciantur, præcordiorum gravitatem, ac dorſi perſentiſcunt. Horum notæ ex recrementorum potiſſimùm graveolen-

Latarum ſigna.

Aſcarides.

tia ſumuntur. Qui Lumbricis tentantur, ijs initio oculi tranſlucent ſtatim, genæ liveſcunt; noctu frigido ſudore profluunt, ora pallent, ſaliunt in ſomno: die febris magis accenditur, lingua labiaque areſiunt, oris fætor plurimum adeſt, facies pallet, nauſeæ crebrique vomitus adſunt, cibos averſantur, dentibus ſtrident, nocte præſertim; linguam exerunt (nam & commanducare videntur:) expergeſcentibus iraſcuntur; aliena verba loquuntur, lethargi interdum fiunt, præterquam quod paleas colligunt, capitiſque dolorem patiuntur: in ſomno clamant; increſcente morbo cor ſupra modum palpitat, vox interſecatur, arteriarum pulſus imbecilles fiunt: quandoque ſupremo cruciatu diſtenſionibus comitialiter ore ſpumante torquentur, venter veluti tympanicis intenditur: tum interceſſiones, tormina, vel colici dolores cum fluore alvi lyenterico quam plurimum ſentiuntur; alvus interdum ſupprimitur, excrementaque dura egerit. Hactenus Lumbricorum notæ; eorundem præſagia proſequamur. Prognoſtica vero, quantum ad aliorum morborum curationem ægrotantiumque conditionem cognoſcendam conferunt, quum omnes, tum vel maxime Hippocrates in Prognoſt. abundè demonſtravit; qui in primi libri initio de prudenti medico prodidit: præſertim enim hic prædicens coram ægro præſentia præterita ac futura, quæque ægrotantes omittunt, enarrant; creditur agnoſcere ægri conditionem: atque hinc fit, ut homines audeant magis ſeſe concredere medico. Quoniam vero difficile admodum eſt hujuſmodi præſentire, niſi quis artificioſa utatur conjectura; (voco artificioſam conjecturam, quæ propè ad veritatem acceſſerit:) hanc verò quis difficilè conſequi valeat, niſi vires omnium quæ in arte ſunt didicerit, memoriæ mandaverit, atque diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit. Res vero cognoſcentur hoc pacto. Si quis ſupponens eſſe aliquam vitalem virtutem, ſummopere curet, ut agnoſcat ejus ita in robore, veluti ut in imbecillitate diſpoſitionem: ubi vero in his exercitatus fuerit, ſtudeat deinceps, omnes morborum tam in magnitudine quàm etiam in more differentias, & poſthac futuri ſtatus præcognitionem perdiſcere. Vbi vero hæc omnia didicerit, tunc ſeſe exerceat in comprehendenda per exquiſitam conjecturam tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore, & quanto hoc tempore poſſint perdurare: Multum vero ad hoc illum juvabit in operibus exercitatio. Priùs vero quam ea omnia, quæ diximus, diligenter didicerit, nihil ægrotos intuendo proficiet. Hac igitur methodo Medicinam profitentes, nunquam ullam calumniam ſubibunt, neque curando, neque præſagiendo: id quod celeberrimis quibuſdam medicis interdum accidiſſe ferunt. Hinc itaque colligi poteſt, cur alijs alij fortunatiores medici adjudicantur, & quam mendax, quicunq; is fuerit, qui Medicum fortunatum oportere eſſe dixerit: quod quam abſurdum dictu fuerit, Eraſiſtratus olim, & Galenus demonſtravere: Medicum dicentes tum mente exercitatum in omnibus, tum diligentem, tum etiam naturâ prudentem eſſe debere: ut omnibus inter ſe collatis, unam prædictionis ſummam, quæ & ſibi & laboranti ſit ex uſu, valeat comparare. Tanta enim prædictionis vis exiſtit, ut ſemper vel magna ex parte præſagia eveniant, ubi ipſe qui curat, medicus optimus eſt, & æger nihil deliquit. Quoniam vero, ut conſtat, ex prognoſticis Medicus immortalitatem ferè conſequetur, tum maximè ex ijs quæ ad hunc ſpectant affectum, gloriam ſibi comparabit, ægrotantibus, qui plurimùm pueri ſunt, neſcientibus, vel verbum quidem morbi eos affligentis exponere. Cum igitur huic affectui ſummopere neceſſaria præſagia ſint: quæcunque de ijs veteres dixere, huc conferre non cunctabor. Paulus ergo Galeni maximus æmulator, de his ad hunc ſcribit modum; Circa febrium initia geniti, ſubſiſtentiam habent ex ſubjecta corruptione: circa conſiſtendi vigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem, omninò

Prognoſtica.

ad

ad melius proficiunt. Ait enim Hippocr. Bonum eſt Lumbricos teretes exire, ad Criſim eunte morbo. Aetius verò ex Herodoti medici ſententia ad hunc modum: Lumbrici in febribus & abſque febribus fiunt; multitudine, magnitudine, colore, & tempore invicem differentes. Circa enim morbi principia geniti, ſubſtantiam ex ſubjecta recipiunt corruptione: circa conſiſtendi vigorem, ex morbi malignitate; circa declinationem, ex tranſmutatione ad melius, qui & celeriter excernuntur, naturâ eos ad exteriora non ſecus atque cætera excrementa propellente. Deteriores verò ſunt majores minoribus, multi paucis, rubri albis, & viventes mortuis. His neoterici addunt: incipientibus acutis morbis, ſi Lumbrici teretes vivi dejiciuntur, peſtilentes morbos indicant; inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt; inter utrumque tempus quoquo modo appareant malo eſt. Ob id fortaſſe, quod febris inſequens Lumbricos, ſemper malum ſit; Quia Lumbricorum materiam abſumit. Accidit etiam, quod Lumbrici ex febre inflammantur, & incaleſcant, contorquenturque ac moventur; ut eo magis Lumbricis affectos moleſtent & afficiant. Addunt præterea experimento conſtare, Lumbricos eſſe in ventre, ſi manè pueris ſupra ventriculi oſculo frigida ſpargitur: nam in unum congregabuntur locum. Lumbrici ſanguine conſperſi dejecti malum: inteſtinorum enim noxam valde magnam indicant, eorundem vomitu dejectio, malum; ſi quidem ventriculum vitiatis humoribus refertum indicat. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, tumeſcente adhuc corpore, læthale; ſequenti enim die mortem denunciant. Si ægrotantium oculi aliquantiſper compreſſi, aſſidentium digitis non clauduntur; mors proxima eſt. Sunt qui, Alfaharavij fortaſſe authoritate perſuaſi, dicunt, aſcaridibus infeſtatos brevioris vitæ fore. Scrupus verò non mediocris ſupereſt diſſolvendus; quo enodato, finem ijs quæ ad prognoſtica ex Lumbricis ſumenda ſpectant, imponam. Aetius viventes mortuis deteriores Lumbricos ſuprà paulo dixit. Rhaſis verò, atque ipſum ſequutus Avicenna, oppoſitum ſentiunt, mortuis vivos ſimpliciter præferentes. In qua quæſtione, ut alios mittam, illud mihi dicendum videtur, firmius ſemper eſſe judicium quod ex mortuis ſumitur, ut quos neceſſe ſit expelli, nec ſuapte ſponte exire. Hippocr. nihilominus ſequor, qui quodam in loco τῶν γαστέρων (inquit) αἱ εὐφορίαι ταραχὴν φέρουσιν, οἷον ποσειδωνίη, καὶ τὰ θηρία, ὅσα ἐνεποίει. *id eſt*, ventrium abundantiæ perturbationem ferunt, veluti poſſidoniæ, & Lumbrici qualia generant. Quibus verbis nos monet, ut diligentiùs conſideremus, qualia Lumbrici generant ſymptomata, quandoquidem ſi citra aliqua συμπτώματα egrediuntur, bonum protendunt. Sed & clariùs alibi per hæc verba: Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας ἐξιέναι, μετὰ τοῦ διαχωρήματος πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου. Lumbricos verò teretes idoneum eſt exire cum excrementis, morbo in judicationem eunte. Ita ut per hoc intelligamus, ſi alio dejiciantur tempore; Symptomatis potius fieri ratione, quàm naturæ vi, & propterea vel corruptionem, vel malignitatem indicare, veluti Paulus & Aetius diſtinxere.

Quoniam autem Lumbricorum curativam methodum rectè moliri non poſſumus, niſi in quo vagantur venter rectè habeat: neque hic, niſi univerſum corpus: hoc vero victus ratio optimè diſponat; ea imprimis eſt optime inſtituenda, ut ſine qua fruſtra in tuenda reparandaque valetudine tentantur auxilia. Hæc enim tam præclara & ferè potior Medicinæ pars eſt, ut admirabilis ille Cous, Celſus, Galenus, Plinius & veteres medici omnes, nunquam illam ſatis laudare potuerint. Ea Aſclepiadi olim tanto fuit in pretio, ut φαρμακωπώλην, *id eſt*, curativam per medicamenta methodum, penè omnem ſuſtulerit, ad hanc ut ſeſe totum converteret: conſiſtit autem hoc non ſolum in quantitate, qualitateque cibi ac potus, ſed & omnibus his quæ (velimus nolimus) nobis *Curatio.*

nobis occurrunt; veluti somno atque vigilia, motu & quiete, tum corporis totius tum singularum partium abundantia & inanitione, animique affectibus; præcipuè verò in ambiente nos aëre, qui non solum extrinsecus semper adhæret, sed in intima corporis nostri penetralia, per inspirationem continuò adigitur. Quod igitur ad ea, quæ assumuntur, attinet, veluti satis per se nota, non exequerer; nemo enim est qui nesciat, maligna pravique succi, & varia edulia, maloque ordine sumpta, cruditates, & Crapulas, maximum corporibus nostris & animis detrimentum afferre, nisi quod multa quæ alijs affectibus noxia sunt ciborum genera, his utilia conspicimus. Ea igitur veluti τὸ πάρεργον, *id est*, præter institutum attingemus; si priùs quæ Paulus scribit subjunxerimus: Escæ patientium lumbricos sint boni succi, quæ facilè diducantur, atque ad membra transeant, nec causam foveant, nec vires comminuant.

Quamobrem, vinum concedimus aquosum, cibumque crebrò exhibemus: tum propter id, tum etiam ne lumbrici morsus inferant. Si adsit ventris profluvium, indicio est multos gigni cibo non distributo, miscendaque eo casu sunt sorbitionibus vel pyra vel cotonea. Iuvat mirandum in modum deuterius panis addito aniso, fæniculo, vel sale subactus, vel qui συγκόμιστος. i. medius inter furfuraceum & similagineum nuncupatur; ita dictus, quòd in eum συγκομίζεται. i. congeritur simul furfur, utriculi, & simila. Nominant autem eundem panem αὐτόπυρον, quoniam ὅλος αὐτὸς ὁ πυρὸς, i, totum ipsum triticum, nulla sui dempta parte in panificum cedit. Oportet autem & triticum ipsum ex quo farina sumitur, ex illis esse quæ generosa dicuntur: quædam enim ex his multum furfuris continent, quæ ignobilia nominant; quædam vero siliginem, quæ, veluti diximus, generosa vocant. Vinum autem quod aquosum quidem est, cæterum leviter adstringit, idoneum censetur. Aviculæ item montanæ esui dantur, & sylvestris pullus columbaceus, senecio viridis, ac hirci barbula, jus ciceris atri, & brasicæ, capparis, colymbadesque commanducatæ; & cum Synapi, (modò febris non adsit:) cætera sumant obsonia; acetosa item atque oleosa laudantur. Panicum quoque (quod mel frugum Diocles appellavit) durantissimum; siquidem inter fruges existimantur: halyca insuper in myxorum decocto, & ptisana cum multo oleo Omphacino; lupini prætereà, nasturcium, beta, menta, apium, raphanus, muria quoque commanducata, juvant. Pueris in potu ante omnem cibum myxorum decoctum admixtâ mentâ exhibendum: Lac summopere damnatur, veluti pisces & legumina, & quicquid frigidæ crassæque materiæ fuerit, ac seræ concoctionis. Panis verò non fermentatus lumbriculos gignit (is enim nemini prorsus est accommodus) & omnia humida, & quæ facilè intus vitiantur.

In omni autem Lumbricorum genere abstinentia maxime prodest, qua eorum generatio prohibetur: at quum infestant, exiguo cibo sed frequenti utendum: qui maximè convenit, cum lacerasse desinunt. Qui vero Ascaridibus infestantur, cibis boni succi uti debent, & qui facillime concoquantur: ne scilicet illorum vires ad rectum intestinum pertingant. Namque nutrimenti idonea pro eorum generatione materia consumitur. Hactenus qui assumuntur cibi ac potus. Reliqua verò quinque genera, quæ non usquequaq; sunt manifesta, summa etiam cum brevitate pertractabimus, à somno exorsi. Is brevis admodum non sit, nimisue longus: nocturnus potiùs quàm diurnus, duabus (quod minimum est) horis à cibo. Longa præterea ocia lædunt, exercitium prandium præcedat, quies sequetur, nec quilibet motus exercitiũ putandus, sed ille tantùm per quem respiratio permutatur; nisi fortè sumpto adversus lumbricos medicamento; tunc enim equitatione opus est, aut cursu, quibus corpus concutiatur: siquidem faciliùs emittuntur acri exercitatione aut labore; hæc vero difficile à pueris observantur. Danda porrò est opera, ut alvus bis eat; quod si non sponte fiat, molli balano, vel clysmate aliquo citanda

tanda ex ijs confecto, quæ in hisce affectibus ex usu esse solent. Animæ omnes affectus, quicunque sint, omnino sunt fugiendi; veluti rixæ, iræ, tristitiæ, majoresque curæ & cogitationes, mæstitiæ, timores, invidiæ, & id genus reliquæ perturbationes, potissimumque à cibo. Siquidem alterant, atque à naturali statu corpus avertunt. Frigora vitent, Aquilones; nec nudis obambulent pedibus. Aer verò, ut nos semper ambit, ita eligi pro arbitrio nequit: est enim interdum præsidium; causa interdum vel faciens vel fovens; præsidium quidem certè in præsentiâ erit, si modicè calidus ac siccus fuerit, purusq; & clarus & tranquillus: morbum præcipue fovebit, quando frigidus valdè, vel humidus & austro vel aquilone commotus, vel nimio calore vires dissolvens; qui tunc arte in hunc modum parabitur, si in cubiculis ex juniperi, citriar boris, ac persicæ lignis ignis succendatur; alijsq; id genus lumbricis adversantibus. Suffimentis etiam adhibitis ex absynthij coma, persicæ arboris folijs, citrij mali corticibus, punicæ arboris radicibus, una cum filice atque hedera. Illud verò inprimis confert, quod ex myrrha & aloe paratur. Aliud quod & animæ defectæ lumbricorum vitio succurrit: Ambaris denariûm pondo duûm, moschij denarij pondo unius, gummi arabici denarium pondo quatuor, rosarum, santalorum, caryophyllorum, cypri, thuris, singulorum denariûm pondo tantundem. Galliæ moschatæ, quam vocant, denariûm pondo sex, agallochi in carbonem conversi denariûm pondo viginti, carbonum è palmitibur vitis extinctorum, quod satis est, rosacco aceto excipiuntur.

Lumbrici vehementioribus præsidijs adeò sæpè irritantur, ut ad convulsiones, animi deliquia, interitumque pueros demùm perducant. Non igitur temerè neque utcunque sunt ea exhibenda. Quoniam vero diversis qualitatibus medicamenta ad lumbricos vel enecandos vel educendos idonea creduntur, ideo in universum excalfacientia, exiccantia, incidentia, acria, amara, salsa acidaque, atque attenuantia præsidia medentur. Aut enim per acredinem occidendo, aut per amarorem subducendo, aut ad expulsionem invitando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur lubricitatem, efficacia cognoscuntur. Extrahuntur autem simul, ut verisimile est, per sorbitiones vias lubricas facientes, aut etiam per innominatam aliquam efficacem qualitatem. Sunt ex refrigerantibus quædam, quæ peculiariter lumbricos pellunt; quædam occulta quadam vi, veluti cervini cornu ramenta. Sed quæ lumbricos necant inprimis sunt exhibenda, quoniam quoad vivunt, occasionem nocendi semper habent. Siquidem difficulter pelluntur; & cum interfecti fuerint, protinus aluo per glandes extrudendi; alioqui tetro virulentoque vapore cerebrum afficiunt & corpus pariter inflammant, appetitumque & concoctionem oblædunt. Quoniam verò lumbrici plurimùm pueris obveniunt, qui difficulter tractari possunt, non reticendam censui miram (veluti Paulus appellat) methodum, per quam & aloe pueris & sorbitiones per os injiciuntur. Instrumentum quoddam coquinarium, quod ζωμήρυσιν vocant, supinis ipsis detentis ori imponitur; & per clysteridion validum habens αὐλίσκον, invitis aloe quanto magis fieri poteft, intimiùs ore eorum distento impellitur: cujus meminit Pollux, non tamen quale sit edocet. Cæterum quicquid sit Zomerysis, duo præcipue per ipsam consequimur; & quod proclivis fit descensus, & quod proclivis fit descensus, & quod amaror deglutiendæ rei non persentitur; altero vero instrumento, quod clysteridion idem Paulus appellat, violenta fit impulsio. Concurrentibus autem simul natura & vi velocissimus fit motus, re gravi inferiora petente, & ab eodem vehementissime impulsa. Aliud quoque Paulus instrumentum describit, per quod liquores ano subjiciuntur, multis pervium foraminibus, quales ab utero Metrenchytæ nuncupantur. Aetius verò clarius his verbis: Ad quam rem corneam fistulam undequaque perforatam apparare oportet, circa fundum amplam, ac loci mag-

Catholica curatio lumbricorum.

nitudini convenientem, quam ultra adstrictiorem ani partem inditam cedria implemus, ita ut cedriæ immissio palam tum per amplitudinem, tum per transversa undiquaque contingat. Cæterum quando ignota nobis sunt hæc instrumenta, quum medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos hauriuntur, pueri nares comprimito, ósque subinde dulci aliquo colluito vel acri; ac epoto medicamento lumbricos necante, ventriculus acacia, hypocysthidéue cum vino fovendus est. Idem præstat & rhus obsoniorum, & anetum, & capparis in cibo. Quæ necant, cum dulci commodè dantur lacte aut melle, Oxymelitéue aut syrupo quem vocant acetoso. Quidam triduano potu pueros priùs satiant, mox medicamenta exhibent. Infundunt & eadem dulcia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Si vero venter fluat, necesse est ut lumbrici tantum necentur: motus enim ventris eos dejicit. Quum verò appetentia fuerit oblæsa, cum alvo soluta; Lumbrici tantùm amaris sunt necandi, quæ stypsi quadam sunt prædita, veluti inter calida absinthium, abrotonum, & centonicum: ex frigidis maliciorum, acacia, plantaginis succus, portulaca: atque ejuscemodi cætera.

Simplicia medicamenta calida contra lumbricos ex Dioscoride, Celso, Plinio, Scribonio, Largo, Galeno, Oribasio, Paulo & Aetio.

Ex calidis, nasturcij semen omnes ventris lumbricos excutit, contritum ex aceto, vel vino potum: efficacius addito mentastro; aluum tamen turbat. Lupini farina cum melle delincta aut in posca pota, & cum taurino felle extrinsecus umbilico illita eosdem abigit. Ipsi quoque macerati & sua cum amaritate esitati idem possunt: decoctum insuper ipsorum idem munus præstat cum ruta & pipere potum. Absinthium marinum per sese, aut cum Oryza coctum, interaneorum animalia addito melle pernecat; magisque cum absynthio idem facit. Abrotanum idem præstat, nimirum quum sit amarum. Item Cardamomum eosdem interficit. Hyssopi præterea decoctum epotum, aut ejus herba cum melle delincta; Ascarides & Lumbricos cum sale & melle epota Calamintha necat: nec secus cruda coctaúe si esitatur, vel si ejus succus aut infundatur, aut potetur. Thymi prætereà decoctum; veluti & Ruta fervefacta ex oleo & pota, eosdem exigit. Vinum item cedrites, & cedria ipsa: Omphacinum oleum largiùs præsertim potum; nam & pro infantibus ad hos usus ita immaturum exprimitur. Oenanthino idem effectus, qui Omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimum est. Melimela, præterquam quod ventrem molliunt, animalia expellunt: quod qua facultate præstent, (dulcia quum sint, mellisque sapore, à quo nomen sumpserunt, quæ potius ea alere deberent:) Ex eo colligitur, quod fortasse dejectam hoc cibo aluum, ea etiam sequuntur; & quæ alioquin hæsissent, impetu excrementorum quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatem imbre abundaverit, rapiuntur; ac deorsum feruntur. Ventrem enim ea mala mollire, inquit Dioscorides lib. 1. cap. de Melimela. Brassicæ item semen, ejus præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos omnes pellit; quanto ea scilicet temperatura siccior est, & magis agrestis. Idem facit cicinum oleum epotum. Myrrha etiam sua amaritate tum necat, tum ejicit. Hellenij decoctum; Scylla ex aceto & melle sumpta, priùs tamen assata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia censetur. Dant & ad omnes in aceto mulso radicis corticem capparis. Heliotropij parvi herbam suam cum semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, latas, teretesque tænias excutere, Dioscorides lib. 4. cap. 1. scripsit. Paulus verò pro nasturcio, nisi vitium in eo sit, cardamomum connumerat, lib. 7. cap. 1. Erucæ semen ex vino, corpori innascentes bestiolas omnes arcet. Terreni vermes 7. aut 5. è passo poti, Lumbricorum genus omne depellunt. Amygdalæ amaræ, oleumque prodest. Agaricus cum melle, sed molestè purgat; est enim ob levitatem ac fluxionem, quam facit stomacho, noxius. Styrax cum Terebinthina resina devoratus: Aloe ex frigida aut lacte

pota

pota, eadem, si decocto melli admista bibatur, sine molestia educit. Tithymali semen, ejusque succus circa guttulas 5. cum caricis aut palmulis mistus; Viticis folia, polypodium, Chamepythis, centaureum minus ex aceto tritum atque epotum. Item ejusdem radicis pondus denarij unius cum cyathis tribus vini potum, juvat. Marrubium cum Absynthio & lupino pari pondere in aqua mulsa coctum, & cum vino bis aut ter appositum, omnia ventris animalia pernecat. Costus ob amaritatem, quæ illi inest, Lumbricos pellit ex aqua. Dioscord. verò lib. 1. latas ventris tænias tantùm pellere ex aqua & melle scriptum reliquit: quem locum interpretatus Marcellus, Verbum illud (& melle) veluti suppofititium expunxit hac ratione, quòd contrarium, nec respondere lumbricorum curationi videretur. Excitantur. n. inquit, & aluntur dulcibus, non pelluntur lumbrici ventris; nisi forte mel ideo addi opportet, ut suavitate ejus decepti, lumbricis admistum Costum, utpote amarum, copiosiùs haurirent; non aliter quam in curandis pueris fit, quibus amaræ potiones aut virosæ, dulci sapore & jucundo aliquo odoramento circumlitæ porriguntur. In qua re veluti in scyrpo nodum quærere videtur (ut in Comædia legitur,) à quo tamen alienum omninò esse testatur. Sive. n. in Dioscoridis contextu mellis vox legatur, sive non legatur, (siquidem id pro comperto nondum mihi est, nec Ruellius appofuit) sat est amara medicamenta (qualia sunt costus & id genus reliqua) semper ferè Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios lumbricis curandis cum dulcibus, potissimumque melle mulsave, aut Oxymelite, eâdem quam Marcellus inquit lib. 4. cap. 57. ratione commiscere; quam Paulus his verbis addidit: Quoniam verò nonnulli subinde amaras potiones veluti ingratas respuunt, ex ijs, quæ modo comprehensa sunt, dabuntur non manifesto amara, i. aliquo dulci commista; veluti suprà paulo ipse dicebat, omnia hæc medicamenta cum melle Oxymelitevè esse propinanda: sive (ut inquit Lucretius) ut improvida illa ætas ludificetur, vel potiùs ut tali à gustu recreata valescat; pueri. n. quam plurimum lumbricis obnoxij sunt. Nihil igitur obstat quin mellis vox addi debeat, Marcello præsertim ipso in antiquis quibusdam exemplaribus legi attestante. Cantharis similiter levigata, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galeno authore lib. de compos. Theriaces. Ex frigidis, succus auriculæ muris cum Zytho, singulorum cyathus unus. Senesio. ——Comestus, plantaginis succus, in aluo præsertim soluta, de cochleari, vel de ligula datus potui, ipsaque herba tusa umbilico apposita: Coriandri semen cum mali punici succo, & oleo, animalia interaneorum perdit, vel cum passo potum. Calida item beta cocta, atque cum allio crudo sumpta, nitrosa, quâ prædita est facultate eosdem educit; noxij tamen succi est. Punicum malum contusum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, lumbricos pellit, ac tormina ejus etiam radicis succus victoriati pondere eosdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atque atriplicis semen. Addunt neoterici, experimento constare dormituris acetum acerrimum epotum lumbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum valent, est corallina nuncupata, quę trita ac melli Oxymelitève commixta, mulsavè pota, mirandum in modum Lumbricos vel necat, vel seminecatos educit. Hæc verò à Corallij similitudine, dum utrumque in aqua est, nomen accipiens, & quæ a sexaginta ferè annis hactenus ad ejiciendos ventre Lumbricos magni usus esse cœpit, lib. 4. à Dioscoride & Galeno (ni fallor) βρύον θαλάττιον, *id est*, Muscus marinus dicta: cui si ijdem peculiarem adversus Lumbricos facultatem non attribuerunt, qualem in corallina, quam vocant, conspicimus, non propterea putarim aliud esse Dioscor. & Galeni βρύον, ab hac nostra corallina. Siquidem simplicium medicamentorum singulas vires veteres non cognoverunt; vera etenim cujusque natura non nisi medico effectu prænosci potest.

Simplicia frigida contra lumbricos.

Opus

Opus ingens occultumque divinitatis, ex quo nullum reperiri majus possit. Plurima etiam inveniuntur hodiè, quæ apud majores nostros non fuere inventa; nec mirum, quando eas agrestes literarumque prorsus ignari experiuntur; utpote qui inter illas soli vivant: præterea securitas quærendi obviâ medicorum turbâ; multis etiam inventis nomina desunt; accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias (ut inquit Plinius) lib. 25. cap. 2.) Deus. Turpissima vero causa raritatis, quòd etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint alijs. Invidi quidem certè perinde atque illi, qui aut supprimunt veterum monumenta, aut omninò demoliuntur; quod quidem eò committunt, ut quæ in ijs scripta sunt, sibi ea attribuant, aut si præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones scripserunt, illud pereat. Si qui vero sint, qui fieri non posse contendunt, ut eos latuerit, vim hanc Lumbricos educendi musco inesse marino, ijs responsum velim, priscos simplicium medicamentorum vires, quascunque noverunt, scriptis non mandasse. Si quidem multa Socratis ac Pythagoræ placita sciuntur, quæ tamen ex eorum libris, quos nullos scripsere, non habentur. Plato etiam quum tot reliquerit libros, præter tamen literis prodita, alia etiam hominis placita autumant ejus discipuli, quæ non retulit in scripta. Nec illud βρύον ubicunque natum (veluti ferunt) æqualem habet facultatem; sed certis quibusdam Italiæ locis hoc expiscantur pharmacopolæ, quod sub corallinæ nomine venditant. Sed hoc satis: illud potius perscrutandum, quum corallina salsum obtineat saporem, cur Dioscorides, Plinius, Galenus & alij, refrigerandi vim illi tribunt: quando notum est omnia salsa calida esse ac terrea, amaris haud dissimilia, quæ calida sunt. An quod marina aqua salsa cum sit, plurimum tamen habet in se potabilis aquæ, (Quod & ab Aristotele fuit olim satis demonstratum:) per quam minus calida existit? An etiam, quod multum terræ in se continet; atque ob id siccior est ac spissior? Quæ verò in mari proveniunt, ejusdem cum ipso facultatis esse necesse est. Ex eo igitur quod muscus marinus in mari prouenit, spissandi vim illi tribuunt Dioscorides, & alij: quæ vero multum in se continet aquæ potui idoneæ, & quà terreæ facultatis est, ea refrigerat. Omnes demum quos Lumbrici male habent, Ichneumonis pili (murem Indicum vocant) authore Paulo suffitu juvant.

Simplicia. Seorsim. Lumbricos. Teretes. Ascarides. Latos educentia.

Teretes ventris Lumbricos sedi succus in vino potus, è ventre pellit. Absynthites vinum epotum idem munus præstat. Heliotropij majoris herba suo cum semine pota, addito nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, eosdem ejicit. Filicis fæminæ radix cum vini ℥iij. epota, Teretes, latasque ventris tænias excutit; veluti Ruellius, Marcellusque, Dioscoridem interpretati unà contendunt. Galenus vero non teretes, sed Ascarides unà cum latis interficere eandem scripsit; ita namque lib. Therapeut. methodi, cap. decimo quarto ait. At Teretes quidem Absynthium interimere potest, latæ vehementiora præsidia poscunt, quale Filix est; adhuc autem, & quæ ἀσκαρὶς Græce dicitur. In hanc sententiam Theopstrastus venit, qui filicem fæminam utilem ait contra interaneorum animalia lata melle subactam, & contra tenuia in vino dulci, ita namque Græce loquitur. Ἡ δ' θηλυπτερὶς χρήσιμον πρὸς τὰς ἕλμινθας τάς τε πλατείας καὶ τὰς λεπτὰς, πρὸς μὲν τὰς πλατείας ἀναδεύομεν μέλιτι, πρὸς δ' τὰς λεπτὰς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ. Filix verò fæmina utilis existit ad elminthas, & latos & tenues; ad latos quidem subigimus melle, ad tenues verò in vino dulci exhibemus. Constat verò Ascarides tenues, & esse, & dici Lumbricos. Præterea Galenus, lib. de simpl. medicam. facult. 8. similem huic fæminæ vim tribuit, qualem mascula fortita est. Illam vero latas tantummodo tænias interficere & non Teretes, scribit Plinius, lib. hist. 27. cap. 9. ad hæc utramque (tam scilicet marem

quam fœminam,) inteſtinorum animalia pellere, ex ijs tænias cum melle, cætera in vino dulci, triduo pota; nec Teretes, nec Aſcarides excludens. Galenus verò uno in loco & Teretes & Aſcarides excludi: alibi vero Aſcarides unà cum latis interficere ſcribit. Quid igitur, in tanta authorum varietate ſententiarum, dicendum? An quod Filix fæmina omnia inteſtinorum animalia ejicit? ſimilem n. facultatem maſculæ ei tradit Galenus; potiſſimum vero latas tænias, ſecundo ab hoc loco Aſcarides, quæ quum ima inſideant alvo, validius præſidium, quale Filix eſt, expoſcunt, ut ejus vis illuc uſque perveniat. Quum vero latas & Aſcarides, de quibus minus videtur, ejiciat pellatque, & alteræ complectantur inteſtina, alteræ longiſſime abſint à ventriculo, facilius multò teretes, qui in ſuperioribus decumbunt inteſtinis, occidet. Non igitur Galenus ſecum pugnabit, quando latis ſibi eſſe debet, ut latas pernecet; quas ſi interimit, facilius Aſcarides; faciliime omnium teretes excutere poſſit. Plinius vero, ut qui optime id noſſet, cætera (id eſt, & teretes & Aſcarides) pellere ait. Quod autem ita ait, liquet ex Paulo; lib. 7. ca. 58. qui in curativa methodo quum latorum, tum teretum Lumbricorum, filices meminit; quam tamen proprè latos excutere omnes unà convenere. Id ipſum Avicennas, 16. Tertij tract. 5. cap. 4. clariſſime oſtendit his verbis: Et medicinæ quæ interficiunt Aſcarides validiores ſunt ijs quæ interficiunt longos; & quæ Aſcarides & rotundos occidunt, longos etiam interficiunt. Gith ſeu melanthium non ſolùm comeſtum, ſed & cataplaſmatum ventri extinſecus, vel perunctio ex aqua umbilico, eoſdem educit. Quo loco advertendus eſt Marcellus, qui latos Lumbricos pellere, non teretes, contra quam Ruellius eſt interpretatus: quod an rectè a Marcello factum fuerit, aliorum ſit judicium; illud conſtat, Galenum Ruellio ſuffragari, qui Lumbricos tantum interimere ſcriptum reliquit. Quod verò Lumbrici teretes tantum ſignificent quum plurimum, ſupradictum fuit. Ruellio Paulus uni & Aetius ſuffragantur; qui in teretum curativa methodo ſæpe melanthij commeminere: in latarum tæniarum curatione, nunquam. Sandonicum per ſeſe aut cum Oryza coctum, eoſdem addito melle pernecat. Contritum urticæ ſemen, Braſſicævè, aut cumini, cum aqua; vel mentha cum eadem, vel hyſopus cum aqua mulſa; vel naſturcij ſemen cum aceto contritum, eoſdem necat. Ex Celſo lib. 4. cap. 17. Oribaſius lib. ad Ennapium filium, Calamintham, Cardamomum, lupinum, pulveremque ex ijs factum in potu, aut cum melle in Electuario, aut in poſca potui datum, ſufficientia ad occidendum teretes Lumbricos ſcripſit. Perſicæ item mali folia ac germina contrita, ſuperque umbilicum appoſita, idem poſſunt, veluti & menta epota ac acetoſa. Portulata percocta, ſereos ſuccus, aut myxorum decoctum, myxavè ipſa cocta atque eſitata, idonea ſunt. Cornu prætereà cervini cinis ad eoſdem efficax quam maximè creditur, ejus præſertim (ut inquit Solinus) quod dextra cervini capitis parte enatum eſt. Hoc verò pacto uritur; Contuſum cervinum cornu crudo fictili luto circumito, & in furnum indito, uritur; donec albeſcat. Scribonius verò Largus cap. 141. hoc pacto ipſum exhibet. Cornu (inquit) cervinum limatum lima lignaria quantum 4. vel 5. cochlearia ex aquæ myxorum coctorum, cyathis tribus pridiè maceratum, deinde tritum & datum aquâ exiguâ adjectâ. Bovis talus uſtus, cum lacte potus, Lumbricos teretes educit, Gal. authore. Latas autem ventris tænias, Coſtus ex aqua pellit. Gal. de com. Ther. ad Piſ. Cardamomum, allium eſitatum, Filicis fœminæ folia cum melle in eclegmate ſumpta. Maſculæ verò radix eaſdem excutit ſumptis ʒiij. ex aqua mulſa; melius ſi cum ſcammonij aut veratri nigri totidem obolis detur. Chamæleonis item albæ radix acetabuli menſura epota, in quem uſum bibitur cum vino auſtero & Origani decocto. Nuces juglandes largius eſitatæ,

tatæ, radicis mori cortex decoctus in aqua & potus, præterquam quod alvum resoluit, latas etiam tænias excutit; radicum præterea punicæ decoctum, easdem pellit & enecat. Idem potest & malicorij decoctum epotum. Anchusæ radix acetabuli mensura cum hysopo, & Cardamomo epota, easdem pellit. Ruellius, Dioscoridis interpres, Paulum sequutus videtur, qui cum hysopo, & Cardomomo: Marcellus cum hysopo & nasturcio potam latas pellere tænias dicunt; id quod superius de heliotropio dictum fuit. Galenum lib. 6. de simp. fac. hoc loco sequutus videtur Marcellus, qui Oxybaphi mensura ad easdem idoneam esse cum hysopo & nasturcio potam scribit. Ascarides verò cedria pernecat, & calamintha, injecto per clysterem ejus succo aut epoto. Absynthij decoctum oleo admisto per clysterem injectum, minoris autem centaurei decoctum cum nitro ac melle, idem munus præstat, aut curcubitæ sylvestris cnicivè, si prius acri muria rectum intestinum vacuatum fuerit. Filicis fæminæ radix cum vini tribus drachmis triduò pota, Ascarides excutit. Axungia quoque vetus ano immissa, quam maximè prodest.

Teretum Lumbricorum curativa methodus, ex Paulo præcipue & Aetio.

Febres plurimum comitari teretes Lumbricos, quum Paulus & Aetius testantur, tum quotidiana nos docet experientia. Quum igitur febris affuerit, interdum febris & lumbricorum curam habere convenit, interdum parum de febre solliciti, lumbricos è ventre eximere connitemur: plerique enim negligentes, ab ipsis comesti & convulsi interiere; nec desunt qui per inguina exeuntes vidisse testantur. Cæterum occisos hos omnes prius educemus; occidemus autem amaris usi potissimum medicamentis. Quum ergo febris ac lumbricorum communis sit curatio, simpliciora conveniunt præsidia, veluti ubi est ambigua affectio, mitioribus est utendum. Siquidem acrioribus auxilijs febris exacuitur, si falsam ceperimus suspicionem; stabili vero dignotione existente, temporibus morbi attendendum. Circa enim primos dies, multoque magis, si juxta vigorem totius morbi apparuerint, acrioribus insistendum remedijs. Eos vero qui declinante morbo apparent, mitius curabimus: atque eo magis, si viscerum inflammationes ac tensiones affuerint. Veluti rectè Hippocr. lib. aph. 1. cap. 24. In acutis, inquit, morbis rarò, & in principijs, medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Hi namque plurimum turgent & agitantur; veluti sæpissime visum est, ideoque circa eorum initia morborum utiliter contingit acrioribus uti; illud vero multa cum cautione ac præmeditatione faciendum. Vt prius scilicet diligenter examinemus; an æger illa possit ferre præsidia, & an rectè paratus ad eadem sit suscipienda, atque rectumne judicium ex eorum exhibitione expectare valeamus. Neque n. periculum minimum, in acuto morbo, qualis est Lumbricorum affectus, uti acrioribus medicamentis, quum id genus omnia sint potentiâ calida. His igitur qui phlegmonas ac tensiones patiuntur, cataplasmata exhibeantur ex lini semine, crassiore lupini farina pari mensura commista, vel etiam humida fomenta ex oleo chamæmelino, vino, absynthij coma, & aloe, præcordijs accommodentur; ubi vero modicæ febres molestant, pueris ante omnem cibum myxorum decoctum potui dabitur: vel ipsa myxa esui cum menta offerentur. Hæc n. Lumbricis affectos maxime juvant, vel (ut inquit Serapion) quod illi dulcedine hærent, vel quod præ lentore ab ijs avelli non possunt, fit ut cum illis exeant. Viscosa. n. adeò sunt myxa, ut ex ipsis in Syria (veluti aiunt) probatissimum id viscum paretur, quod Damascenum vocant. Ex hoc igitur quod suo lentore lumbricos dejiciunt, si ventriculum infestant, supernè exhibenda myxa sunt; si vero in ventre atque intestinis fuerint, per inferna ejiciemus. Eis verò, qui ad integram ætatem pervenerunt, efficaciora quoque præsidia optima sunt: qualia absynthij aut

abrotani

abrotani cremor, vel mali punicæ acidæ radicis vis ad tertias redactum. Datur & terni aloes lotæ scrupuli, quod remedium laudatissimum exiſtit in validioribus: illota quoque aloe utimur; utriſque verò etiam ſi febricitant, & ſi trimeſtres tantùm infantes ſint. Vermes terreni cum epſemate (ſapam dicunt) confidenter exhibeantur. Si vero ſapam non admittunt, cum hydromelite, aut, ut lubet, præbere poſſis, nihil veritus, neque vilitate contempta, quinque vel ſeptem dato. Quod ſi nuda non ſit ſuſpicio, ſed certa lumbricorum deprehenſio, & curatio propria eis convenit; tunc cataplaſmata ex lupinorum farina in mulſa decocta imponenda, quibus aliquando etiam bryoniæ radix adjicienda. Vmbilicus interim taurina bile impleatur, aut melanthio cum lacte muliebri contrito, aut abſynthio, aut abrotano, aut bryonia, pinguibus caricis admiſtis. Spina verò univerſa ex medulla cervina perungatur. Superior interim venter cærato integatur, ex abſynthio, oleoque cyprino apparato. Alvo etiam adſtrictæ glans immittenda, præſertim pueris; quæ ſi nihil profecerit, clyſter adhibendus, morbi vigore remittente, ex abſynthij, aut abrotani, aut centaurij decocto cum melle ac nitro. Subducere verò conabimur eos per ſorbitiones, vias lubricas facientes; quales ſunt oleum omphacinum, cujus paulatim duo cochlearia abſorbeantur; quà, n. amarum eſt, Lumbricos necat; quà lubricum, detrahens, ipſos cum ſtercore reddit. Præpotationes verò ex oleo ſemper augebimus; multæ namque commoditatis exiſtunt. Prodeunt autem lumbrici quidam adhuc vivi, verum vertigine affecti, ac ſi ita dicere lubeat, ſeminecati; plurimi verò mortui unà cum ſtercore evacuantur. Naſcuntur verò & in alvi profluvio lumbrici; eos, fluorem inſpiſſando, & concoctionem tum per cibos, tum per cataplaſma in melius permutando, curare oportet. Quantum, n. fluor invaleſcit, tantum & lumbricorum augetur generatio, viciſſimque fluore ceſſante, lumbrici interquieſcunt: quare diligenter conabimur, ut alvus adſtringatur, firmitaſque ei adjiciatur. Conjicienda itaque in Cataplaſmata alias ad fluxiones ſiſtendas idonea ea, quæ ad lumbricos valere dicta ſunt, & quæ fluores non committunt; Veluti eſt abſynthium, abrotonum, ſandonichum; item malicorium, acacia, hypocyſthis, balauſtia, & ejuſcemodi reliqua cum cruda hordeacea farina. Cerata quoque imponenda ex his parentur. Vtendum etiam ſorbitionibus, inter quas reliquis omnibus plantaginis ſuccus præfertur, ipſaque arida plantago: ex æquo, n. utrique fluori inquam, & lumbricis efficax eſt. Mali præterea punici vinum ſuo cum cortice expreſſum, mirandum juvat in modum. Ad nauſeas verò ex lumbricis obortas, ſtomachique morſus ſalis mica in ore detenta deglutitaque & liquefacta, mirificè prodeſt; acredo, n. (ut apparet) eos ſtatim infra ſubſiſtere cogit. Si vero ab ijſdem cauſis ſingultus infeſtat, catapotia ſuccurrunt, quæ habent ſuccum haſtulæ regiæ, abſynthij, ſantonici, ſiſymbrij, ſcordij, ſingulorum denariûm pondo quatuor coquuntur ad mellis craſſitudinem, dein aloes pollinis denariûm pondo quinquaginta additur: omniaque in catapotia excipiuntur, quorum denarij pondus devoratur; hæc, n. ſingultum ſedant, lumbricoſque interficiunt. At ſi ex febre, vel lumbricorum tetris vaporibus, fumidiſvè medicaminibus (qualia plurimum ſunt, quæ adverſum ipſos exhibentur) caput petunt, ita ut cum dolore maximopere afficiatur; tunc ſynciput cum fronte ac temporibus, roſaceo efficaciſſime illinitur, vel acaciæ ſucco, vel hypocyſthidis admiſto. Alij fermentum cum croci momento & aceto, imponunt illitis his ipſis partibus: nam ſomno intempeſtivo, & cæteris perverſis affectibus medetur. ——Inter eos vero quos vocant Syropos, qui ex abſynthio vel calamintha, vel marrubio fiunt, commendantur: alius hoc modo faciendus. Succi mentæ, helenij radicis, abſynthij, rutæque, purgati. n. tollitur abjecto ſedimento ſingulorum heminæ

Compoſita interna ad Lumbricos necandos & educandos medicamenta.

pondo

pondo ſemiſſis. Succi ſereos, & graminis, cujuſque cyathi pondo ſeptem: in ijs cervinum cornu torrefactum, rhus, portulacæ ſemen, ac balauſtia infunduntur, & percolato decocto ſaccharo, vel Attico melle puriſſimo excipiuntur. Alius. Abrotani, calaminthæ denarûm pondo octo, mentaſtri, radicis helenij recentis denariûm pondo ſex, ex aqua ad tertias diſcoquito: datur id decocti cum ſyropo abſynthiæ, vel oxymelite ſcyllino. Abſynthites item vinum ad hos uſus maxime commendatur; variè autem conficitur: nonnulli, n. in muſti metretam, Celticæ nardi drachmas quadraginta illigatas linteo demittunt, & poſt quadraginta dies tranſfundunt. Alij vero in viginti ſextarios muſti libram abſynthij conjiciunt, & piceæ refinæ ſextantem, poſtque dies decem vinum colo diffuſum recondunt. Syropus ad lumbricos cum febre ac ſymptomatibus. Radicum graminis denariûm pondo ſexdecim, ſeminis portulacæ, acidæ lapathi, utriuſque denariûm pondo octo, myxaria decem, coquuntur ad tertias, his adduntur ſucci mali punici ac medici, viniûe omphacini, ſingulorum cyathi pondo unius ac ſemiſſis, ſucci chicorij hortenſis tantundem, ſacchari pretioſioris, q. ſ. in ſyropum componito: hujus ſemiſſem infantibus, pueris integram unciam innoxie exhibebis. Zulapium, quod lumbricis affectis ſuccurrit. Dictamini Cretenſis, gentianæ, zaduræ, coſti Arabici, denarij pondo unius: ſeminum braſſicæ, anethi, ſandonici, portulacæ, ſingulorum tantundem; aquarum mentæ, abſinthij, graminis, ſingularum pondo heminam: fervefacito ad tertias, & percolato: his addito ſacchari puriſſimi denariûm pondo viginti. At in febre radicis graminis, ſiliginis, hordei, ſingulorum denariûm pondo quindecim, ex aqua decoctum datur largâ portione. Aliud efficaciſſimum pariter, ac ſuave. Aquæ ſtillatitiæ oxalidis, roſaceæ, graminis, intybi hortenſis, bugloſſi, ſucci punici mali, ſingulorum pondo heminam; ſeminum portulacæ, attriplicis, rhois, citri mali, ſingulorum denariûm pondo trium: ſeminum coriandri, myrthi baccarum, ſylveſtris apij, ſingulorum denariûm pondo duûm: ſeminum acidæ lapathi, braſſicæ, cumini, ſingulorum pondo tantundem: roſarum rubrarum, heptaphylli (quam tormentillam vocant,) oxyacanthæ (berberim dicunt,) ſingulorum denariûm pondo duorum: balauſtij denariûm pondo tantundem: cornu cervini cineris denariûm pondo 5. dictamni albi Cretenſis, denarium pondo octo, corticum è radice mori delibratorum, radicum filicis, ſingulorum denariûm pondo duûm. Myxa decem numero, coralliorum rubrorum denarij pondo unius, ſacchari puriſſimi. q. ſ. ut Zulapion conficito. Quod verò omnium quæ diximus, præſens remedium exiſtit, id eſt, quod vulgo ab officinis Diaturpethiam nuncupatur, cum rheo potiſſimum Barbarico, à drachmis tribus inde devoratum. Quod cum diutino experimento comprobatum fuerit, rationem etiam habet ampliſſimam, ut cunctis alijs medicamentis præponatur. Dulcedine namque antidoti illecti pueri, libenter devorant; rheo verò barbarico lumbrici occiduntur, ac membra roborantur. Turpetho illorum ſedes expellitur, reliqua verò non ſolùm gratiam præſtant, ſed & innoxium reddunt; ita fit, ut jucundiſſimum, innoxium, validiſſimumque una exiſtat: conficiunt verò hoc pacto. Santalorum alborum, ac rubrorum, violarum, zinziberis, ſingulorum denariûm pondo duûm; aniſi, cinamomi, croci, maſtiches chiæ, ſingulorum denarij pondo unius; myrthithæ, quam officinæ Turpenten vocant, denariûm pondo octo, rhei barbarici denariûm pondo decem: ſcammonij de more parati denariûm pondo 4. Sacchari puriſſimi denariûm pondo centum nonaginta, quo cum omnia excipiuntur, orbiculique fiunt (τροχίσκους. Græci ab efformationis figura vocant) quorum quiſque ʒiij. prendat: ubi uſus neceſſitas fuerit, alter devorabitur ad commemoratum affectum. Alia Antidotus. Rhei barbarici, croci, ſcammonij, ſandonici, di-

ctamni

ctamni Cretenſis, ſingulorum denariûm pondo duorum, ſacchari delecti denariûm pondo octoginta; aqua graminis excipiuntur, paſtilliqué finguntur, hujus denarij pondus innoxiè exhibetur infantibus, aqua graminis diſſolutum; pulvis quo utor efficax eſt; & pulviſculus ita paratus. Rhei barbarici, agarici, Scordij, ſingulorum denariûm pondo duorum. Muſci marini denariûm pondo quatuor, ſandonici ſeminis, ac portulacæ, ſingulorum denariûm pondo duûm, aloes illotæ, denariûm pondo 6. hic ſcrupuli pondere, vel obulorum duorum, vino exceptus, pueris innoxiè exhibetur. Interdum & hæc omnia tuſa cribrataque & cum abſynthij mentæve ſucco in catapocia finguntur, deglutiendaque præbentur, quorum tria deſumi poſſunt. *Aliud* ad idem, alterius authoris. Cornu cervini uſti, centaurij minoris, mentæ, pulegij, ſiſymbri, abſynthij, ſandonici, ſcordij, lupinorum, ſingulorum denariûm pondo 4. omnia in tenuiſſimum pollinem redigito, & cum lacte, aceto, aut oxymelite, aut utcunque utitor. *Alia.* Neotericorum experta. Rhei barbarici, coriandri, ſeminum ocymi, arnogloſſi, ſydiæ, careos, rhois, ſingulorum denariûm pondo duûm, ſeminis attractylidis (quam Carduum benedictum vocant) cornu cervini ramentorum, atque eboris, ſingulorum denariûm pondo octo. Corticum è radice mori delibratorum, ſeminum braſſicæ, citrij mali, corticum ſalicis, ſingulorum denariûm pondo 6. ſeminum portulacæ, dictamni Cretenſis, denarium pondo 4. unionum, corralliorum rubrorum, ſingulorum denariûm pondo duorum; arida lævigantur: hujus integra drachma, vel duæ cum vino hyeme & non febricantibus; cum oxycrato æſtate vel febricantibus innoxiè dabitur. Antidotus lumbricos interficiens, febrem comminuens, & quæ cardiacis ſubvenit, ſeminum ſandonici, muſci marini, ſeminis apij ſylveſtris, cornu cervini deuſti ad albedinem uſque, ſingulorum pondo æquas portiones; omnia triduo in aceto infundito, in quo hæc prius ferveant, ſeminum portulacæ, Oxalidos, rhois, coriandri, braſſicæ ac myrrhæ parum; dein ſiccantur, iiſque adduntur ſeminum malorum aureorum partes duæ, citrij mali pars una, ſaccharo vino punici mali diſſoluto excipiuntur, paſtillique finguntur; quibus nonnihil cinamomi & moſchi nuncupati addi poteſt. Quoniam vero ſæpiſſime extrinſecus adhibita medicamenta lumbricorum curationi plurimum contuliſſe viſum fuit, conſentaneum rationi videtur, ut eorum compoſitionem ſubſcribamus. His enim non ſolum corpora tuemur, verum & lumbricos neci tradimus, enecatoſque depellimus. Illud igitur ſatiſfaciet quod habet: Lupinorum farinæ, centaurij minoris, foliorum mali perſicæ, ac praſſij, cum poſca contrita ac ventri impoſita. *Aliud* Experimento Neotericorum conſtat, centaureum minus oleo è nucleis perſici mali fervefactum, umbilicoque illitum, lumbricos pelli & educi. *Aliud.* Hordeaceum panem torrefacito & aceto infundito, mox exprimito, & in foliorum perſici mali ſucco rurſus infundito; calidum cum linteolo ventri imponito. Alij farinam lupinorum, abrotonum, & taurinum fel admiſcent. Aliter lupinorum farinæ, centaurij minoris ſingulorum denariûm pondo 4. aloes, taurinæ bilis, cujuſque obolos 4. cum abſynthij ſucco excepta imponuntur infantibus. *Aliud.* Abſynthij, melanthij, cornu cervini cineris, ſingulorum pares portiones melle commiſcentur ac illinuntur. *Aliud* ventriculo benefaciens, lumbricos interficiens, & ad alui fluorem idoneum, Abſynthij, mentæ, roſarum, ſandonici, lupinorum farinæ, ſingulorum denariûm pondus octo. Panis torrefacti, acetoque acerrimo infuſi denariûm pondo 4. fellis taurini denariûm pondo 16. nardi montani machyros (galliæ quam vocant moſchatæ) caryophyllorum, calami odorati, nucis myriſticæ, galangæ, careos, ſingulorum denarium pondo 12. hypocyſtidis, acaciæ, rhois, cujuſque denariûm pondo 4. oleo myrrheo, menthæ ſucco, ac cerâ quoad fuerit ſatîs excipiuntur; ſi fe-

Compoſita medicamenta externa contra Lumbricos.

bris non adsit, umbilicus ac fæmen cum melle illinitur, in calido affectu cum lacte, mox aloes paulum superspargitur; miro siquidem modo lumbricos interficit, utiliter etiam inunguntur nares theriaca ex aceto. *Ceratum ad Lumbricos ex Paulo.* Aloes, Absynthij, lupinorum farinæ, seryphi, melanthij, singulorum scrupuli sex: ceræ uncia & semissis, chamæmelini olei q. s. felle taurino arida levigantur. Aliud ex Aetio. Lupinorum farinæ, absynthij farinæ, hordeaceæ tenuissimæ, cujusq; denarium pondo 7. taurini fellis denariũ pondo 8. Scobis cornu cervini denariũ pondo 4. ceræ denariûm pondo 26. olei deuterij denariûm pondo 12. *Aliud* Expertum: aloes semissis, croci ob. ij. succi citrij mali, drachmæ totidem, vino albo & odore excepta, cordi applicantur. *Aliud* Expertum: taurinæ bilis denariûm pondo 30. thuris delecti pódo 128. aquæ ardentis (ut vocant) heminas duas; omnia chymicorum more stillato, & vitreo vase ac cera operto, adversato quod emanat, quumq; res exigit, utitor. Aliud Efficacissimum, lumbricos interficiens & ejiciens. Absynthij, gentianæ, minoris centaurij, corticum è radice mori delibratorum, lauri baccarũ demptis nucleis, corticum radicis punicæ arboris, radicis fraxinæ delibratæ singulorum denariûm pondo 16. Sampsuci denarium pondo 14. abrotani, aloes, myrrhæ, agarici, singulorum denarium pondo 12. dictamni Cretensis, scordij, sabinæ, singulorum denarium pondo 8. Polij montani, radicum graminis, singulorum denarium pondo 10. stæchadis, chamædryos, chamepitios, seminis citri mali, singulorum denarium pondo 6. Cornu cervini cineris, sandonici, denarium pondo 4. colocynthidis seminis denarium pondo duûm, fellis taurini denarium pondo 24. aceti acerrimi heminam ac cyathos 3. olei omphacini amari congium ac heminas sex in tenuissimum pollinem arida levigantur, diebusq; decem unà commiscētur; die undecima duplici in vase ferveant, quo acetum usque absumatur: his refrigeratis additur olei laurini hemina, amygd. amar. nucleorum persici mali, singulorum tuorum denarium pondo viginti quatuor: hæc omnia in modum prædictum vitreo in vase abscondita stillantur. Aliud etiam præstantissimum & expertum. Persici mali nucleorum, allij, vermium terrestrium aceto lotorum, singulorum denariûm pondo 24. gentianæ, dictamni Cretensis, radicum graminis, ac pæoniæ, corticis è radice mori delibrati, singulorum denarium pondo 52. croci, Calami odorati, caryophyllorum, aloes, calbanes, colocynthidis, zinziberis, nucis myristicæ, cassiæ, piperis longi, olibani, carpobalsami, corallij rubri, singulorum denarium pondo 8. Theriaces optimæ denarium pondo 12. mentæ, absynthij, abrotani, minoris centaurei, foliorum persici mali, porri capitati, pulegij, calaminthæ, plantaginis, rutæ, marrubij nigri, foliorum lauri, salviæ, majoranæ, betonicæ, scordij, corticum mali medici & è punicæ arboris radice delibratorum, singulorum denarium pondo, 16. Seminum sylvestris apij, portulacæ, raphani, brassicæ, sandonici, plantaginis, porri capitati, musci marini, apij sativi (petroselinum vocant) singulorum denarium pondo 12. aceti acerrimi, cotoneorum succi, singulorum pondo heminam; olei mastichini, nardini, bituminis liquidi (petrocheum vocant) olei laurini, singulorum denarium pondo 16. Olei antiquissimi, aut Omphacini, heminas 8. levigantur arida, unaque commiscentur, atque vitreo in vase sub equino per mensem fimo sepeliuntur, demum duplici in vase fervent ad tertias, refrigerataque percolantur, validaque prius expressione peractâ, vitreo in vase, quod emanat ad usus adservatur: hoc verò pacto utitor; tempora primum deinde nares, post modum colli vertebræ, 4. loco jugulum, posteà pulsus arteriarum qui in brachiali existit; stomachus deinde perungatur: voco autem in præsentia stomachum ventriculi osculum, sumpto impropriè stomachi vocabulo cum propriè gulam significet: quo loco neotericorum medicorum erra-

tum non est omittendum, qui in affectibus oris ventriculi, dorso è regione ejus præsidia apponunt, quod cùm Galeno, tum rationi pugnare videtur, tertio ac decimo de morb. cur. libro. quem tamen locum malè (ni fallor) Thomas Linacer est interpretatus, vir alioqui doctissimus, & interpretandis authoribus exercitatissimus; sive quod codex ille græcus mendosus fuerat, sive aliam ob causam. Rationi præterea consentaneum videtur, ut in oris ventriculi affectibus anteriùs præsidia apponantur, sub ea statim rotunda cartilagine, quam *χόνδρον ξιφοειδῆ*, *id est*, mucronatum vel ensiformem appellant. Ex hoc, n. loco ventris osculum cataplasmatum ceratorum vires facillimè suscipit, utpote nullis munitum ossibus, quibus plurimis iisque validissimis stomachus propriè dictus, *id est*, gula, veluti septo quodam contegitur: anterius enim pectoris ossa, dorsum posterius habet. Verùm hæc præter institutum dicta sunt. Inter aliam vero unius loci perfusionem atque alterius alteram, tantisper quiescendum, quoad quis 40. passuum iter perageret. His igitur locis perfusis, majori demum interposito spatio, renes, & umbilicus foveantur. Adeo vero tria hæc proximè dicta præsidia præsentanea sunt, ut pueri nisi jam mors propè sit, solo harum partium fotu ab orco revocentur. Quæ lata tænia nuncupatur, his qui febre carent abundat, ac in longis ac diutinis morbis enascitur; hujus curativa methodus eadem, quæ & teretum existit. Siquidem potus amari & acres ex usu maxime sunt, & allij esitatio, vel calaminthæ, vel dictamni, vel pulegij; per triduum, n. allium plurimum edendum, & veteratus caseus mollis. Secundum hoc Macedonicæ filicis aridæ contusæ, & cribratæ denariûm pondo 8. cum melle quantum quis voluerit, consumat: post horas 4. danda aloës est, & scammonij, singulorum victoriati mensura ex aquæ mulsę cyathis 4. Cum cœperit desurgere, aqua calida supponatur; dabitur autem & potui aqua in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui additum sit contritum vel hysopum, vel piperis acetabulum, scammonijque paulum; vel etiam post allij esitationem quam diximus, vomat, posteroque die mali punici radiculas colligat, quantum manu compræhendet, easque contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat; interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ vel muriæ duræ sic adjectæ; tum decidat subjecta aqua calida in pelui, veluti dictum est; dabuntur autem in potu & vermes terreni, siquidem illi quàm maximè prosunt. Propriè autem ad ipsas facit myosotos succus, binûm cyathorum mensurâ cum Zythi unico cyatho potus; celerrimè namque latas tænias educit. Præbibere vero hoc medicamentum oportet quod sequitur; neque ijs qui lumbricis vexantur inutile censetur, si febre potissimum caruerint. Ex Paulo. Habet autem nitri rubri, piperis, cardamomi, singulorum pares portiones; hæc omnia commisceto, & cochlearij mensura cum vino exhibeto aut aqua calente; confestim namque eas educit. Aliud Pauli Eclegma. Piperis, baccarum lauri purarum, cumini Æthiopici, mastiches Chiæ, æquales partes; mellis q. s. Datur cochleare unum manè dormituris: si vero id efficacius facere velis, nitri quoque parem portionem adjicies. Aliud ejusdem. Ptereos acetabulum, nitri denarium pondo duûm, datur cum cochleari aquæ, evacuatione prius peractâ, satius fuerit si etiam scammonij momentum assumat. Aliud ejusdem & Aetij. Corticum radicis punici mali acidi in suprema parte delibratorum, piperis, singulorum denarium pondo 4. cardamomi, denarium pondo 6. marrubij denarium pondo duûm, mellis purissimi, q. s. da ex eo cochleare post allij commestionem vel porri. Verum ut ex toto affectus discutiatur, theriacem quoque exhibeto; ad hunc, n. usum Galenus summopere commendat. Aliud ex Oribasio, quod ipse ex magistrorum experimento, & modo, longo probato jam usu in

Latorum Lumbricorum cura ex Celso potissimum, Scribonio, Oribasio, Paulo & Aetio.

Victoriatus nummi species, τριώβολον, ἡμίδραχμον.

ijs semper utitur. Habet scammonij scrupulum unum, Euphorbij tantundem ac semissem; combustarum pennarum pulveris scrupulum unum, nitri pensi siliquam unam, in mulsa passove dabis bibendum. Salubrius autem contin-get, si ante allia vel cætera acria comedat. Item alterius authoris Emplastrum ad omnes potissimumq; tænias, lupinos, lauri bacchas puras, fel taurinum su-permittes, & pones ad umbilicũ, & fascia alligabis die unâ ac nocte, aut certe duabus vel tribus. Ad latas alterius authoris: abrotani, cornu cervini rasuræ, coccognidij & sesami, singulorum denarij pōdo unius; cardomomi triobolum; dabis cum oxymelite bibere. Aliud ad easdem. Gummi Arabici denarij pon-do unius, ptereos denarium pondo trium, cardamomi denarij pondo unius, nitri denarium pondo trium, dabis in hydromelite aut Cizico. Item ad eas-dem Antidotus Diapterion, ptereos denarium pondo 8. scammonij, melan-thij, cardamomi, salis nitri, singulorum denarium pondo duûm; dabis in oxy-melite aut Cizico, addes autem polypodij denarium pondo 4. Pueros atque eos qui ad integram ætatem pervenerunt, Ascarides vexare dictum est. Pue-ri vero assidue ad egerendum irritantur, atque ut plurimum ab excretione me-liùs habent; qui vero ad integram ætatem pervenerunt, causarum molestiam inferentium animadvertentes, digitos ano immittunt, ac procedentes educunt, quin & litoreis calculis sole perustis aut ignitis lapidibus fovendo mordaces pruritus leniunt. Verum quidam præ pusillanimitate nihil horum auxiliorum admittunt, minime tamen malum negligere oportet; non. n. præsidijs facile cedunt, nec facile excernuntur, nisi gravioribus medicamentis. Pueri igitur ex melle glandibus cum salis momento vel nitri aut acri muria sunt evacuan-di; aut absynthij decocto oleo admisto validiorem quoque solutionem esse convenit; à qua ubi projecerint excrementa, affectus locus, *id est*, longano il-linendus; simplicibus quidem, acacia, hypocisthidis rhoisque succo, cum alumine liquido vel nitro; compositis vero, veluti Andronis pastillo & sphra-gide polydiæ inscripta, & lanâ succidâ, & quæ his similia existunt: coacta. n. ab adstringentibus caro validior fit, aptitudinemq; ad animantium generatio-nem admittit, atque Ascaridas ipsas excludit. Andronis verò pastillus hoc habet modo. Cytinorum denarium pondo decem, gallæ denarium pondo 8. myrrhæ denarium pondo 4. Aristolochiæ longæ, tantundem atramenti suto-rij, croci, aluminis scissi, crocomagmatis, myseos, thuris, singulorum de-narium pondo duûm, lævigantur in vino adstringente, vel aceto: polydiæ vero sphragis ita habet. Aluminis fissi denarium pondo trium, thuris dena-rium pondo 4. myrrhæ tantundem, vel denarium pondo octo. Calcanthi denarij pondo duum. Cytinorum denarium pondo 12. bilis taurini denarium pondo 6. Aloes denarium pondo 8. vino austero excipiuntur: qui vero ex lana succida consit, ita habet: lanæ succidæ denarium pondo 40. Scobis plumbi, squammæ bituminis, singulorum denarium pondo 10. Aluminis fissi rotundi, malicorij, gallæ, myseos, chalcitheos, thuris, singulorum denarium pondo 5. myrrhæ denarium pondo duum, amurcæ heminas 8. Provectiores verò ætate itidem vacuandi acrioribus & calidioribus medicamentis diapicram compositis, oleoque cum vino copiosissime adjecto, & alijs infusis, qualia sunt muria, centaurij decoctum cum nitro ac melle, aut colocynthis, aut Chamæleontis, Anchusæve aut lupinorum; deinde cedria ijs infundenda, po-stea quiescendum; sæpe eandem curationis methodum repetentes, carnem preterea salitam pinguedine derasa sublongam & rotundam formabimus, eam-que adstrictiori ani parte intrudemus, ligamentoque adhibito, quamdiu pos-sint sustinere inditam sinemus; deinde solvemus, prædictaque iterum infun-demus; atque hoc sæpe præsidium repetemus.

CAP. XXXIV.

De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & præsertim de Eulis.

QVi in capite, cerebro, pulmonibus, hepate, liene, vesica, venis, musculisque vivi oriuntur Lumbrici, ex iisdem quibus intestinales causis proveniunt, & iisdem pereunt remedijs. Eulæ verò Hippocraticæ, ab Anglis *Magots & Gentels* dictæ, sunt Vermes depedes, Ascaridibus non dissimiles, sed breviores nonnihil, & pro longitudine crassiores. Hos in morticinijs putridisque carnibus natos nemo non vidit, & in mortuis quandoque membris chirurgorum incuria: cum scilicet medicamentum applicant, quod cum vulnere aut ulcere computrescit. Hippocrates vocat εὐλὰς, σκώληκας νεκροῖς σώμασιν ἐγγινομένους: à Suida κακὰ θηρία, σαρκοφάγοι: à Lucretio sæva vermina dicuntur: εὐλαὶ juxta Plutarchum σκώληκές εἰσιν ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ πτώματος ἀναζέοντες. Horum mentionem facit Homerus ἰλιάδ. τ. & ω. Vermes ex putrilagine ortos, in auribus, longè minores, quam qui in ulceribus, Eulas item vocari scribit Cælius; quos Latinè scribentes impropriè *blattas* aurium appellant, quum nec figurâ nec formâ nec notâ aliâ aliqua consentiant. Vermiculi denique e muscarum ovis in carnibus æstate orti (Angli *Fly-blowes*, Germani *Maden* vocant) ut Carmersius notavit, inter εὐλὰς censentur; quæ verò in carne porcina & larido Eulæ gignuntur, peculiari nomine à Festo & Peroto *Tarmi* vocantur. Eulæ autem vel caudatæ sunt, vel caudæ expertes; Gallinæ utrisque vescuntur, & aliæ forte aves. *Vt mulier concipiat*, Hippocrates caudatorum tres quatuorve portiones cum Origano & rosaceo tritas accipit, ori matricis apponit, primo de morb. mulier. Alio item loco ejusdem lib. capita horum vermium cum secundina mulieris & alumine Aegyptiaco ac anserino adipe diluta, in lana apponi jusserat.

Ferunt Democratem Atheniensem, quum adolescens esset, & morbo comitiali teneretur, ad Delphos profectum Deumque rogasse, quid ei comitiali morbo laboranti consuleret, ac Pythiam respondisse:

μεῖζον ἀειρόμενος κεφαλῆς ποιμνήιον εὐλὴν
μηκάδος ἀγρονόμοιο, δέρας περικάμβαλε μήλου
ἑρπυστὴν πολυπλέγκτον εὑρέμεν ἀπὸ κόρσης.

Longum de grege tolle capellæ vertice vermem
Ruris amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulso.

Democrates cum hæc audisset, Theognostrum Democratium nonagesimum annum jam agentem adijt, qui miratus Dei providentiam, dubium oraculum expedivit. Gregariarum inquit caprarum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri basim plenum efficitur, ac sternutamentis animali obortis multi vermes in nares capræ insiliunt; oportet igitur veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum, vel tres, & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare; atque hoc ait morbo maturaliter adversari. *Contra Eulas in ulceribus & vulneribus tam hominum quam cæterorum animalium natas, hæc faciunt.* Primum expurga locos affectos, ranarum felle, succo chelidoniæ, aqua marina vel nitrosa, mellis decocto, absynthio, marrubio, folijs persici, erigerone, succo betæ cum vino; deinde ad necandos vermes piper, sal nitrũ vel alumen in pulverem redactum, veratrum, hyoscyamum, aristolochiam rotundam vitriolum aspergito, vel succo calamenthæ fluviatilis vel centaurei decocto, vel porri & prassij succo ulcera sæpius lavato, buglossam Ioannes Agricola præscribit. Aristolochiam cum melle Plinius effert. Succum cheli-

doniæ

doniæ Paracelſus laudat. Montanus ante omnia nitrum commendat. Vegetius frigidâ ſummo mane partes lavari, imò perfundi jubet: Sic, n. vermes rigore contractos cito decidere affirmat. Aetius polium recuſium abſynthium, cum pice mixta adhibet, laudatque jejuni hominis ſalivæ illitionem. Hildegardis apij oſſa, teſtudinis teſtam, apes in alveario mortuos, folia corticemque pruni in pulverem redigi, atque eum ulceribus inſpergit. Bayrus calcem vivam cum aceto acerrimo contemperatam applicat. Hippiæ ſucco perfuſi loci verminulantes, illico ſanantur, inquit Tardinus. Quid vero Hippia fuerit, nemo finivit. Quidam Tanecetum agreſte; Quidam Argentinam vertunt. Geſnerus Anagallidem intelligit, quæ acri & nitroſa ſua facultate (ut betæ) omnes vermes enecat.

Cap. XXXV.

De Lendibus.

Nomen, deſcriptio.

L*Endes* Græci κόνιδας —— & κόνιδας. Itali *Lendine.* Hiſpani *Liende.* Germani *Niſs.* Angli *Nits.* Illyrici guida, appellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus (ſi pedes haberent) quam ſimillima, ſed duplo fere minora; corpore item oblongiuſculo, ex quibus nihil aliud gigni poſſe Ariſtoteles teſtatur. Inter ungues compreſſi cum ſonitu moriuntur; non ſolum in hominum capillis & cilijs, ſed etiam boum & equorum macilentiorum crinibus ſcatent; pedum exſortes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas.

Ortus.

Has Trotula τριχοβρῶτας non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, ſic iſtæ capillorum ſucco victitant, eoſque depaſcunt. Philoſophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicũtur. Sunt autem Ioſmini florum apud nos creſcentis ſimilia. Nam ſicut ille flores profert ſeminis expertes, ſic pediculi ova pariunt effæta.

Interitus.

Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis denſioris uſu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præſcribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miſcet, & lacte item caprino eas tolli affirmat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & ſcobem cornu cervini cum vino epotam. Abynzoar cum centaurea minore & Alkitrum capillos inungere præſcribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus ſtercus ſuillum cum vino & ſucco roſarum mixtum, mellis item cum ſale armeniaco inunctionem, ſed præſertim oleum raphani cum fortiſſimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum oſſibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus ſublimati hydrargyri parum cum vino ardente miſcet: atque etiam dicit. Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclamini ſucco, vel aqua marina irrigetur, nunquam renaſcituras eſſe lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuſcunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum ſucco calendulæ mirè effert.

Cap. XXXVI.

De Aurelijs & Teredine Depede.

Nomen, deſcriptio.

A*Vrelia* Latinorum, Græcorum χρυσαλλὶς eſt, ab aureo qui in plurimis conſpicitur colore nomen ſortita. Neque os illi, neque aliud manifeſtum membrum, nec excrementa reddit, nec comedit, nec movet niſi ab alio mota & violata. Quod Plinius ſcribit Chryſallidem eſſe duro cor-

pore,

pore, id puto refpectu erucæ intelligendum effe. Sed quod adjungit, ad Aranei tactum movere, quamvis hoc verum effe experientia novimus, tamen vereor ne verba illa ex Philofopho male tranftulerit: ἁπτομενὰ δὲ κινοῦνται, περιέρχονται δὲ πόροις ἀραχνιώδεσιν, &c. id eft, *Tactu moventur, & araneofis poris funt obducta.* Nihil hic Ariftoteles de tranfcurrente araneo, ut vertiffe Plinius videtur. Hanc non folum ex Infectorum, fed etiam ex animalium numero Ariftoteles excludit, atque erucarum quafi ova ftatuit. Cæterum quid hic cum ovo communionis? illud alio animali deponitur, exors actualis vitæ & motus: Aurelia a nullo deponitur, fed ab uno in aliud transformatur, veterem inquam faciem mutando, aliam induit, & vitam motumque non in potentia fed actu retinet. Quòd vero nec vefcitur nec augetur, id vitam non aufert, quum nec glires tota hyeme cibantur: vita quidem ejus ὕπνον illum ἄυπνοι nonnihil exprimit, quo homines nec planè vigilantes nec dormientes obfcurius viuunt moventque. Verùm fcripfiffe hoc philofophum conjicio, ut illud fuum axioma ratum faceret credulæ pofteritati, Infecta omnia vel vermes ponere vel ova, verba ejus fic habent; τὰ μὲν ἔντομα σκωληκοτοκεῖ τὸ πρῶτον· προελθὸν δὲ ᾠώδης γίνεται ὁ σκώληξ. ἡ γὰρ χρυσαλλὶς καλουμένη, δύναμιν ᾠοῦ ἔχει· εἶτ' ἐκ τούτου γίνεται ζῶον ἐν τῇ τρίτῃ μεταβολῇ λαβὸν τὸ τῆς γεννήσεως τέλος. Nihilominus ovum non effe Aureliam fatis ex prædictis patet, eftque revera erucæ in hanc, atque hujus in papilionem tranfmutatio quædam dicenda, non generatio. Hæc eo à nobis animo dicta funt, ut qui Ariftotelem pro Deo colunt, hominem fuiffe eum meminerint, & humanis lapfibus obnoxium. Aureliarum duo genera vidimus, alias vellere coopertas, alias glabras, utrafque varij coloris, & nunc auro illitas, (quæ vere Chryfallides;) nunc verò (quæ fpuriæ;) auro vacuas. Ortum habent ex erucarum interitu, quæ ut fenfim & per certa dierum intervalla contabefcunt, ita fenfim crufta quotidiè magis magifque indurafcente in aureliam tranfformantur. His viciffim proximo vere vel autumno fenfim exanimatis, provolat papilio fimili metamorphofi prognata. Quibus humano generi ufibus inferviunt equidem nefcio. Satis fcio quàm Ariftotelis ingenium mirifica tranfmutatione torquent, & Dei interminatam potentiam nobis commendant.

Species.

Ortus.

Interitus.

Vfus.

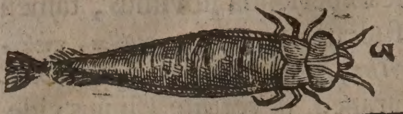
Teredinem depedem folus Georgius Agricola nobis proponit, quem ab æneo colore *Kupfer Würm* appellat. Serpit (inquit) quia & pennis caret & pedibus. Craffitudo ipfi quafi parvæ anferinæ pennæ, longitudo fcolopendræ; teres eft, fub lignis putridis natus, & plerumque juxta fcolopendram inventus: hujus iconem inter fcolopendras fitam facile videris.

CAP. XXXVII.

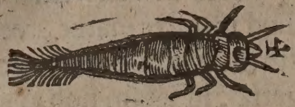
De Aquaticis Infectis depedibus, & primum de Squilla.

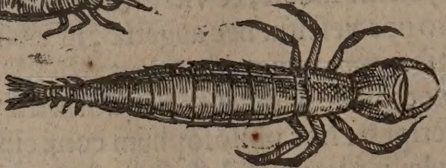
AQ*uatica* omnia Infecta vel ἔμποδα, vel ἄποδα effe fupra diximus. Pedatorum alia fex pedibus natant, ut Locufta, Squilla, Scorpius paluftris, Notovectum & pediculus marinus. Alia quaternis; alia pluribus; de quibus figillatim agemus. Squilla Infectum a Squilla pifce parum differt, nifi quod & breviores multò antennas, & colorem magis fpadiceum vel terreftrem potjus obtinuit. Horum alij tefta fragili obducuntur, alij plani funt & nudi. Teftacei in vivulis præfertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore funt fubflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantùm pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles funt vel cruftacei: molles figura hæc fatis monftrat, modo caput fpadiceum, reliquum vero corpus

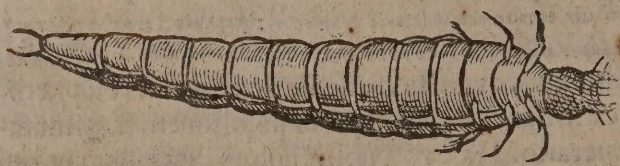
pus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia articulata sunt, sed alijs globosi articuli, alijs alij: globosi effigies graphicè hic repræsentatur, si ipsam leviori spadiceo mollius attigeris. Talis primi & secũdi non globosi color: tertia autem species dorso nigricat, ventre fusco: at omnibus os forcipatũ & appositi pertinax. Quartus prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutiùs illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. Quinto caput longe nigerrimum; corpus planè malicorio simile. Sextus ἀκί-αλος videtur, eâ quam vides formâ & colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fæmellam. Hoc tempus speculatus index morsu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem vero in medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Maio, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

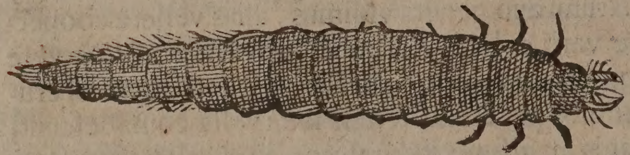

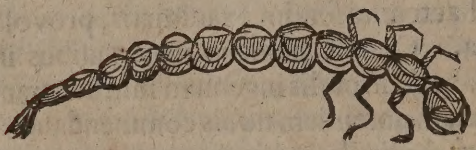

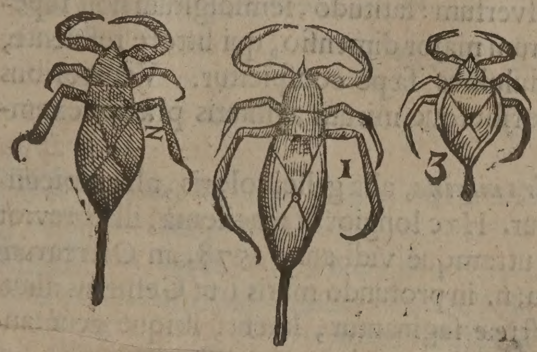
CAP. XXXVIII.

De Locusta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.

L*ocusta* Insectum Locustam piscem imitatur, cum nec ipse caro sit dicendus nec piscis. Formam videtis. Colorem habet pallentem cum virore. Scorpiorum palustrium tria vidimus atque habemus genera; quorum primus nigricat nonnihil, reliqui arenam candicantem referunt. Notonecta dicimus Insecta quædam aquatica, quæ non ventre ut alia, sed spinâ innatant; à quibus homines

mines hyptionecticen, *id est*, supinè natandi peritiam didicisse verisimile

est. Horum alijs oculi, Scapulæ, corpusque nigricant; alijs virescunt, alijs pyropum, alijs picem referunt: rarò enim duos ejusdem videris coloris; tam variè in ipsorum ornatu lusit natura. *Cicadæ aquatici* formam descriptam retinent. Verum nigerrimi illis oculi & corpori cinereus color. *Anthreno* fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis,

Forficulæ idem fere color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat objecta. *Lacerta* varij coloris est, & piscatorum gaudet intuitu: circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidias parat. *Corculus* cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit: ocellos habet perexiguos & nigros, tibias item sex concolores, duobus quoque digitis donatas.

Pediculus marinus Insectum est Balneis cetorumque generi infestum, quos mordendo titillandoque ita in furorem agit, ut se in arenas projicere aridumque petere cogantur. De horum usu nihil novimus, sed posteritatem ad ipsum investigandum seriò hortamur.

CAP.

Cap. XXXIX.

De Pulice sive *Asello* & *Scolopendra marinis*.

Pulex sive *Asellus marinus* squillam molliorem refert, nisi quod quatuor tantum pedibus (pace Gesneri dixerim) donatur, & frequentibus longisque saltibus se liberat, à numero pedum. Asellus dicitur a saltu, Aristotelis pulex: à dorso gibboso, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium, digitum transversum: latitudo, semidigitum non superat; marinorum major dimensio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus sæpe conspicitur. Venatoribus item spectatoribusque mirum agilitatis præbet exemplum.

Scolopendra marina, alia grisei coloris, alia rubicundioris cernitur. Hæc longior & macilenta, illa brevior & crassior; utramque vidi anno 1578. in Ostrearum areis. Non, n. in profundo maris (ut Gesnerus autumat) sed in limosis stagnis, ubi ostreæ saginantur, latent, ibique generantur & vivunt. De his piscatores monuit Numenius, quum diceret,

Id spectaidcirco, stupidum divertere par est
Iulida, letiferamque simul tetram Scolopendram.

Sunt autem (Aristotele teste) terrestribus minores, formâ vero non dispares. Ex ijs Nonus Medicus psylotrum hujusmodi confectum, cap. 43. multis laudat. ℞. thuris, atramenti sutorij, ana ℥ij.: Scolopend. marin. ℥iij. Omnia ad lævorem trita, cum calcis pulvere commisceantur, & evulsis primum pilis locos inungito.

Cap. XL.

De Insectis aquaticis Depedibus, ac primùm de *Oripe*.

Nivem, aquam esse longâ in aëre sublimatione spumifactam, nemo Philosophorum rectè sentientium inficias iverit. In hac vermes procreantur, Græcis ἴειπες dicti. De his Aristoteles aliquid scripsit, quam historiam breviter perstringam. In nive gignuntur hirti vermes, torpidi, & difficulter moventur, quare inter depedes censeo; à nive remoti, illico pereunt, ut Pyrigoni ab igne dijuncti. Cum nive vetustiore & rubescente ipsi etiam rubescunt; in nupera autem reperti, candescunt. Notum (inquit) est, non magis nivem putrescere atque ignem; imo putrescere haud possunt; tamen in utrisque generantur animalia, & in utrisque etiam nutriuntur. Eustathio Scholiastæ Homeri neutiquam assentior, quod nives ruborem è minio contrahere affirmat, quia loca illa sunt μιλτώδη, unde ex miniatis vaporibus elevatis rubedinem additam existimat. Sanè nonnullis in locis ita se habere non denego. Cæterum in locis minio destitutis nivem rubescere (etiam invito interprete,) concedendum est. Horum Strabo mentionem facit his verbis: In Charzena & Cambicina Regione, & Caucaseis montibus vicinis, bestiolæ quædam altis nivibus gignuntur, quas Apollonides σκώληκας, Theophanes ἴειπας, *id est*, Convolvulos montanos transfert, Teredinibus majoribus similes. Earum generationem æquè mirabilem sentio atque py-

rigoni; facilius tamen in nive quàm in igne gignuntur animalia, quia in nive aëris, terræ ſpirituſque multum ineſt, quæ ignis affatim abſumit. His ſi calor Solis acceſſerit, fimum conficiunt (utor Scaligeri verbis) omnium lætaminum multò excellentiſſimum. Copioſè item in Carinthia generantur (ut *Ioach. Vadianus* refert.) ſed rem admirabilem Strabo in com. in Pompon. Mel. adjungit, cum illos aqua optima repleri aſſerit, quam, ruptâ tunicâ vel cute, viatores accipiunt, factâque levi expreſſione hauriunt. Salubris enim eſt, & in fontium turbatione (quæ copioſa in nive fit) perſalutaris.

CAP. XLI.

De Hirudine.

H*Irudo* ſive Sanguiſuga, Græcis βδέλλα, Hebræis, *halukah*. Gallis *Sangſue*. Italis *Sanſaga*. Hiſpanis *Sanguiſuella*. Germanis *Ein agel ſo das blut ſauget*. Anglis *Horſleech* vocatur. Sunt autem vermes aquatici, ſanguinis animalium ſitientiſſimi, eoque ſeſe affatim etiam ad animæ expirationẽ nonnunquam replentes. Harum aliæ alvo ſunt imperforatâ; aliæ perviâ; quarum hic vobis effigies repræſentamus. Perforatas Europa vix novit: Americanis & Indis celebriores. Imperforatæ quibuſvis obviæ, quæ ſanguine diſtentæ cutem ſuam, ceu cancellatis quibuſdam fibris textam, exprimunt. Colore aliæ ſunt vario, aliæ viridante, piceo & fuſco, ſed veneni expertes; ſolæ ſpadiceæ & caſtaneæ corticem repræſentantes. Generantur in ſtagnis potiſſimùm, ubi jumenta aquari ſolent; nam ab eorum pedibus terra ſordeſque ablutæ, in fundum decidunt; ut taceam ſtercoris ibidem ſubſidentiam, ex quo vitali calore non deſtituto animalia item gignuntur. Natæ ſemel, ſanguinem avidiſſime ſitiunt; ac propterea in ipſo ſtagni veſtibulo quaſi in inſidijs latent, ut equos, boves, Elephantoſque vulnerent, quamprimùm, frigidæ deſiderio, ipſum intrant. Elephanto tam moleſtæ ſcribuntur a Plinio, ut eorum titillante in promuſcide ſuctione in rabiem agatur: quod mirificam Inſectorum potentiam plane demonſtrat. Quid, n. Elephanto majus? quid Hirudine verme contemptibilius? tamen illius moles ingeniumque hujus cedit virtuti, vel potius concedit. Cruore maximam veſcuntur partem, & ſanguine beſtiarum; nihilominus reſtagnantibus quoque aquarum ſordibus, per alimenti inopiam ſe replent. Plinius eas vere evaneſcere ſcribit, lib. 9. cap. 51. nos autem illam tempeſtatem earum generationi eſſe gratiſſimam videmus. Nec ſane video cur hyemis inclementiam ſuperantes, veris benignitatem non perferant: imò illud pro comperto habemus, emori hiru-

 dines

dines tempore hyemali, nisi cautè in aqua tepida, & uberrimè sanguine enutriantur. Hirudines si quis deglutierit, alij muriam, quidam nivem superbibere suadent. Asclepiades autem primùm os colluere, mollemque spongiam frigida madefactam faucibus immittere, ut Hirudo spongiæ insiliens extrahatur. Postea lentis succum exhibet, & cervicem extrinsecus emplastris refrigerantibus operire docet. Apollonius autem cognomento Mus, acetum acerrimum propinabat cum muria; qui vero nivem dabant, eam calefaciebant, & dissoluta utebantur; cibumque & potum ad subducendam alvum opportunè exhibebant, ut hirudinem ejicerent: sæpenumero, n. aiunt, unà cum excrementis ipsas deferri, Gal. lib. 2. de Antidotis. Plinij temporibus maleficij studio illas nefarij & scelesti homines hostibus clam propinabant; sed ruta cum aceto, vel solum ipsis butyrum, (ut alijs exulcerantibus venenis) præsentaneo fuit remedio. lib. 20. cap. 13. & lib. 28. cap. 10.

Vsus. Vsus earum in medicina non unicus conspicitur. Nonnulli enim (Galenum loquentem affero lib. de differentib. sanguinis detrahendi modis, tract. 10.) captas Hirudines includunt, easque variè accommodant: ubi, n. mitescunt, facile cuti admoventur; quæ verò captæ fuerint, per diem asservandæ, exiguoque sanguine alendæ; atque ita fit, ut quicquid virulentum contineant, cito exprimant. Quando autem ijs uti opus est, ea pars, cui Hirudines admovebis, nitro prius fricanda, inungendaque, unguibusve ipsis scalpenda, ut hoc pacto avidiùs adhærescant. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ vase lato & mundo contineatur, infundere; mox spongiâ comprehensas mucore & sordibus manu purgare, atque ita admovere. Vbi vero admotæ fuerint, ne ea pars cui inhærent frigescat, oleum tepidum superinfundes; si autem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam, in quam Hirudines injectæ sunt, immergantur: si verò non firmiter hæserint, earum caudæ forcipe incidendæ sunt: namque ubi ita sanguis effluxerit ab attrahendo non desistant, donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint, quod relinqui ab ijs venenosum solet, cucurbitula exhauriendum est; vel si id minime fiat, fotu per spongiam adhibito utendum. Quod si inde cruentæ lacrymulæ adhuc effluxerint, farinam cuminumque adhibeto, lanamque subinde modico oleo madentem alligato. Cæterum si manare sanguis non desinat, linteolum aceto madefactum, gallamve combustam, vel spongiam in liquidâ anteà picem immissam, mox crematam imponito. Illud quoque compertũ habere oportet, Hirudines sanguinem illum attrahere, qui carni adjunctus est, non qui in imo corpore continetur. Earũ vero usus pro cucurbitulis esse solet. Prætereà removendæ tum sunt, quum dimidiâ sanguinis partem extraxerint. Quinetiam prohibendum, ne sanguis eousque effluat, quousque sit satis: siquidem pars ipsa frigescit, tum ob ipsas hirudines naturâ frigidas, tum quoq, ob aerem ambientem. *Hæc Galenus.* Cardanus non nitro sed lacte illinire locum admonet, ut promptius adhæreant, & comprimere Hirudinem jubet, ut dum ulcisci velit, venam perforet, lib. 7. de rer. var. cap. 28. Quanto Dionysio, Heracleotæ Tyranno auxilio fuerint, historiæ testantur; quod, belluæ magis quam hominis simulacrum, immenso abdomine mortuum, vermes diù anteà exedissent, nisi hirudinibus utrique lateri admotis, nonnullam humorum molem quotidie evacuasset. Longum hic esset recensere omnes Melancholicos & Amentes, qui, ani hæmorrhoidibus harum rostello apertis, convaluerint. Nequeo item omittere Nobilem Ricardum Caundisium, Thomæ illius inclyti Cosmo-nautæ patruum doctissimum, quem podagra multis annis excruciatum menstrua hæmorrhoidum inferiorum per hirudines apertio perfectè curavit, adeò ut nunc magna totius Aulæ admiratione sanus solusque sine adminiculo incedat, & valentulus doloreque vacuus senium perferat. *Hirudines* etiam podici affixæ humores in universos articulos à toto corpore irruentes

adeò

adeò mire revellunt, ut ipsos dolores illico, & tanquam incantamento demulceant. Quod utique Lugduni experti sumus in excellenti musico Rosoto: qui quidem præ doloris sævitiâ & continuis vigilijs in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente Cane, quo tempore purgationes esse difficiles ait Hippocrates. Adeò enim inde remedium est, ut alteri cuicunque præferendum sit: nam evacuant à toto corpore absque ulla molestiâ, & virium jacturâ. Iac. Aubert. exercit. 50. progymnasm. Fernel. Abdit. Godfridus à Cenami, Venetus, vir illustris, justâ verâque amicitiâ mihi junctus, dixit se vidisse Arthriticum a doloribus suis securum multos annos vixisse admota hirudine parti dolenti. Eadem suadent Matth. de Grad. & Sanavarola Iacob. Dournet. Apolog. lib. cap. 3. Hirudinum item cinere cum styrace cocto, Phthiriasin omnem curari narrat Gilbertus Anglicus. Neque vivæ solum nobis sunt usui, sed mortuæ quoque & exustæ. Nam ut Plinius refert, lib. 32. cap. 7. capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus sexaginta computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere, totidem diebus; mox illini in sole. Sornatius tantam hoc medicamentum vim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui capillos tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Meges psylothrum palpebrarum in aceto enectas putrescentes ranas scripsit; sed sanguisugarum cinis ex aceto illitus idem efficit.

CAP. XLII.

De Lumbricis Aquaticis.

IN *aquis* tàm marinis quàm dulcibus Lumbrici magni atque parvi ex putredine oriuntur, æstate præsertim, terrestribus similes, sed nodo vel torque illo collari non donati: asperiores item sunt longè & magis strigosi: in sabulo plerumque degunt, terramque è cavernis ejiciunt, Terrestrium more. In aquis dulcibus stagnantibus & non profundis genus Lumbricorum saturatè rubentium reperitur, qui à formâ Teredinem depedem referunt, sed capita habent majora. Cauda ijs bifurca, quâ se firmant ac sustentant, dum capite elevato locum invenerint, ubi reliquum figant corpus; tum supra limum ac saxa incedunt, & vibratili quodam modo sese arcuatim promovent. Oculato & calido per æstatem cœlo emergunt, magno simul numero, sed limo vel leviter tremente sese statim subducunt. Angli *Sommerwormes* vocant, quia vel æstate tantùm comparent vel hyeme pereunt. In mari mediterraneo Lumbricus teres, anguis majoris magnitudine & colore reperitur, sed sine capite & cauda, ut Weckerus notat; aliquando ad viginti pedum longitudinem accedit. Quis horum usus aut Natura fuerit, nondum ac-

cepimus ; ſed ab alijs ſperamus lucem ; quæ utrumque monſtret. Illud autem conſtat , Lumbricos iſtos in piſcium capturâ eſcæ loco ſervire, præſertim parvos illos & rubidos , quos Piſcatores eum in finem ſeduló venantur. Aquaticos autem dicimus quia ſicut Lumbrici terreſtres in aqua haud diu vivunt , ita etiam Aquatici in arida poſiti , citò intereunt : illi videlicet aëris, hi verò humiditatis penuriâ laborantes.

FINIS.

Errata Corrigenda.

Prior numerus paginum: Poſterior lineam denotat.

PAg.19.lin.43.*Demortius* aro *dementuis*,p.26.in margine. *Colligite* pro *colligitur*. ib,lin.46. *mentumque* pro *mentemque*,p.30.l.28.*munitio*,pro *munito*,p.37.l.21. *Miſcetur* pro *miſceatur*. p.38 l.2.*ſui* pro *ſur*, ib.*ido* pro *ideo*,ib.41.*mirium* pro *mirum*,42.l.ultima,ἠρέθσα pro ἠρέθισα, p.46. l.19. in margine, *Vſus* pro *ſexus*. p.47.l.1.Ibi deeſt integra linea,*quam ſic ſupplebis. Etiam melle & quicquid his conditur. Veſpæ item nonnullæ teſte Plinio,è ſylveſtribus præſertim,&c.* p.52.l.9,*Occulaturi* pro *Occultaturi*, p.53.l.13. ἀπό ἰε σεμεν pro σεῖν,p.64.l.20.*tenenet* pro *tenet*,p.85.l.29.*abſopti* pro *abſorpti*, p.86.l.19. *lectorij* pro *ſutorij*, ib.l. 31. *Nonus* pro *nonus*,p 88.l,11.*papilionem* pro *papilionum*. p.89.l.11. *ſpendorem* pro *ſplendorem*. p.93.l.23.*diſtinctas* pro *diſtinctas*,p.95 l.ult.*ſubluto* pro *ſublutea*,p.109.l.4.*cincindalæ* pro *cicindelæ*, p.110.l.2.*ova multa femella* pro *ova multa edidit,femella*.p.113.l.8.*fugoris* pro *fulgoris*,p.116,l.34.*non ludit* pro *nos ludit*, ib.l. 43 . *hede* pro *hoc motu*,125.l.35.*parere* pro *parare*,p.127.l.13.*cidarum* pro *cicadarum*.ib l.46.*magnas* pro *magnos*,p.133.l.17 *paxillo* pro *pauxillo*,p.139.l.5.*alatam* pro *alatum*,p.141.l.20.*Calidiſſimas* pro *calidiſſima*, p.143.l.7. *medicanam* pro *medianam*, p. 148.l. 12.*Poſt* pro *quos*,p.149.l.28. *aviavit* pro *erravit*, p.160.l.34.*devoraret* pro *devorat*,p.162.l.33.*Veſcitur* pro *veſcuntur*, p.164.l.10.*ſex quibuſque pedes* pro *quiſque*, ib l.12. *ſeb* pro *ſub*, p.265.l.ult.*ne* pro *neque*,p.167.l.28.*teſtatur* pro *teſtantur*.p.172.l. 28.*ſcorpio alatas* pro *ſcorpios alatos*,p.173 l.43.φλόπαιαν pro φιλοπονίαν,p.179.l.11.*cuin* pro *cum*,p.205.l.41.*brachio* pro *brachia*, p.209 l. 36.*ſumatur* pro *ſumantur*.p.212.l.30.*am* pro *iam*,p.220.l.23.*Lypothmiam* pro *leipothymiam*, ib.l,39 *ſolecium* pro *ſcolecium*,p.222.l.19.*cnbro* pro *cribro*,ib.l.37.*ſetione* pro *ſectione*,p.223.l.21. *Scorpiodem* pro *Scarpioidem*,p.230. l.32.*Crabone* pro *Crabrone*,p.241.l.36.*al* pro *ad*,p.251.l.23.*Ex ſoli virtute* pro *ex ſolij*, ibid. l. 51. *uſque* pro *eique nocent*,p.255.l.40.*qua rodit* pro *quas rodit*,p.259,l.4.*ali abſynthii* pro *alii*,p.269.l.24.*expiet* pro *expiret*, p.282.l. 37. *Interraneorum* pro *interaneorum*,p.297.l. 46. *quidam* pro *quidem*,p.314.l.41. *petrockeum* pro *petroleum*,p.321.l. 33. *balneis* pro *balanis*.

Recenſui hunc Tractatum,cui titulus eſt Inſectorum, ſive minimorum animalium Theatrum; *unà cum Epiſtolâ ad Generoſum virum* D. Gulielmũ Paddy *Equitem auratum, & Archiatrum Regium ; in quibus nihil reperio,quo minùs cum utilitate publicâ imprimantur,ità tamen,ut ſi non intra ſeptem menſes proximè ſequentes typis mandentur,hac licentia ſit omnino irrita.*

Ex ædibus Lambithanis
4. Decem. 1633.

Guliel. Bray.

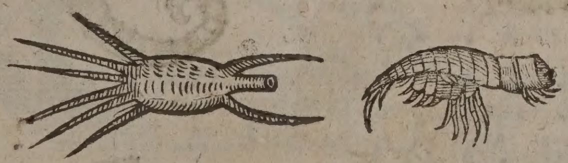
Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij.

Physalus.

Oestrus sive Asilus aquaticus.

Hydrocantharus major Anglicus
ὑδροκάνθαρος *nostras*

Ad Caput 23. viz. de Hydrocantharo, 1.

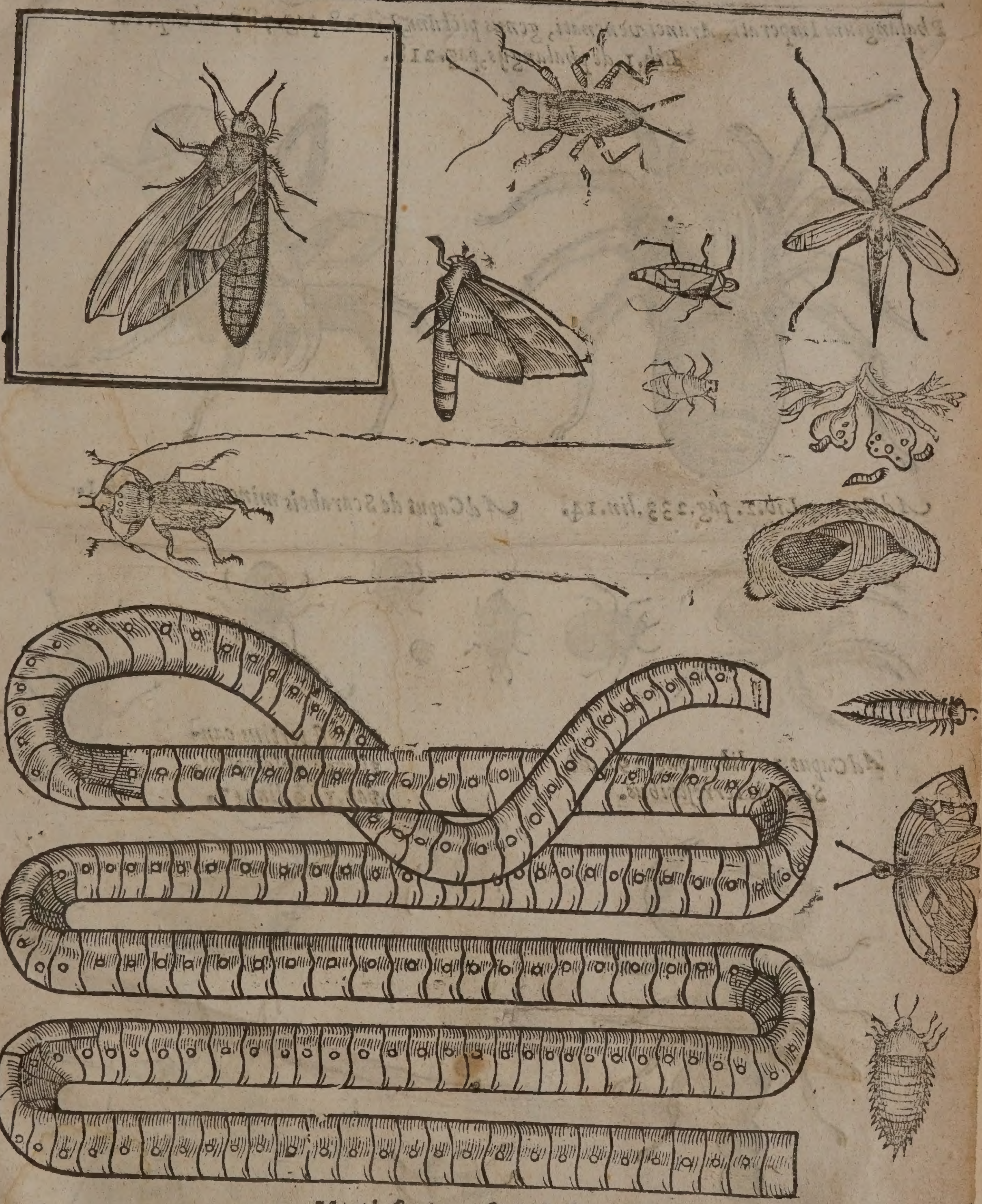
Hydrocantharus à D. Iano Antonio Sarraceno missus Genevâ, 1578.

Ad Caput. 1. Lib. 1. *Hippocampus.*

Mantis ſpecies, referend. ad pag. 118.119.

Phalangium Imperati, Aranei venenati, genus pictum, Lib.28.pag.787.ad Cap.12. Lib.1.de phalangijs, pag.218.

Ad Cap.14.Lib.2.pag.233.lin.14.

Ad Caput de Scarabeis minoribus 12.lib.1.

Ad Caput 10.lib.1.pag.294.de Scorpijs terrestribus.

Hic est tertius cantharus, descriptus, pag.14. linea 7.

